al 352

T/76A

Digitized by the Internet Archive
in 2016

https://archive.org/details/polymathiaesiuev00laur

POLYMATHIÆ
SIVE
VARIÆ ANTIQVÆ ERVDITIONIS
LIBRI DVO

IN QVIBVS

RITVS	ANTIQVI	ROMANI	EXTERNI
QVA	SACRI	QVA	PROFANI
QVA	PVBLICI	QVA	PRIVATI

Sacrificiorum, Nuptiarum, Comitiorum, Conuiuiorum, Fori, Theatri, Militiæ, Triumphi, Funeris, & huiuſmodi, è Philoſophiæ, Politiæ, Philologiæ adytis eruuntur.

Prouerbijs, hiſtorijs, rebuſq; Criticis illuſtrati enucleantur.

CVM
INDICIBVS LOCVPLETISSIMIS

Auctore
IOSEPHO LAVRENTIO
LVCENSI. S. T. D.

CIƆ IƆC XXXI.

VICENTIÆ, Apud Hæredes Franciſci Groſſij.
Superiorum Permiſſu.
Ad inſtantiam Iulij Criuellarij.

Ad Lectorem.

IN primum guſtum propoma, in ſuaue fortaſsè, candidiſſime lector, tibi appoſui, Epiſtolarum primam Centuriam, miſſus, Laconicus licet; ſuccedat in alterum guſtum POLYMATHIA. Centuriare mihi Eclogario in votis quæcumque paſſim obuia, in mea ſchediaſmata relata, horis ſubſeciuis, quę mihi vix, ac nè vix quidem, φοιλομάθοις. Alij feliciori diplomate vſi melius ſuccenturiabunt, ab hac promulſide, ſeu alicà, Pontificales epulas daturi. Lapides me loqui, quidam obijciunt antiquarios. quid tum poſteà? lapides, fateor, ex antiquitatis ruderibus, & parietinis ad lapidicinas damnatus, in lucem erui, vel in vſum. Hinc ſcommata; hinc ſannæ. Quod publicis ædificijs, idem ſcriptoribus vſu venit, Modicæ laudes, culpæ æternæ manent: ſi enim in lapillum leuiter, imprudenter, impegerimus; impudenter, *Væ Victis*, exclamatur, & quaſi de lapide empti exſibilamur, explodimur. Nil tamen moror (vt ille ait) Lacones imi ſubſellij, quibus ſunt verba ſine penu. Hoc vnum ſcio, Racemationem ab aliorum vindemiâ, ſpicilegium à meſſe me feciſſe, legiſſeque ſcobem ex aurifodinâ. Minuta ergò, & vilis mea opella? At Hor. Sat. 1 v. Lib. 11. monet.

Vilibus in ſcopis, in mappis, in ſcobe, quantus
Conſiſtit ſumptus? neglectis flagitium ingens.

Quàm verò difficile poſt Roſcium in orcheſtrâ ſecundas agere, & placere? ineptum omninò ἠλίῳ κάοντος ἅπτειν. Epidipnides non ſemper inſuaues, vel ſaturis; nec mea opella exhaeres, quia vnciaria. Centones ergò, quaſi è panniculis vndique coactis conſarſi. Purpurati ideò exeſte, ſagati adeſte. Hæc veſtis ſi non cum calceo lunato, at cum perone, & ſocco. Sabulo vtuntur vulgò ad pauimentorum lacunas explendas; & meis ego gerris ad celocem ingeniorum ſaburrandam; quod laborioſum magis, quàm ingenioſum. Aliena me compilaſſe liuiduli gannient. Secundas egi. honorem verò candidi Pſylli potius, quàm ſpolium proloquentur.

Multa, fateor, ab hac ſcriptione reperi notata alijs, mutatis, mutuatis multis; laciniam de meo addidi. Quaſi venaticus canis leporarium indagatus, alijs prædam innuo (abſit arrogantia dicto) qui ſagaciori nare eò vſque odorabuntur, donec leporem fuerint perſecuti, & aſſecuti. Ego boue leporem non inſectabor. cum non mihi librorum copia, non ocium ad id ſuppetat, grauioribus emancipato curis. ordo nullus, tituli nulli; in tumultu locus tantùm mutatur, non meritum, nec dignitas.

Ad res pulcherrimas (exclamat Seneca pater, de breuitate vitæ Cap. xiv.) ex tenebris ad lucem erutas, alieno labore deducimur; & ego alieno: alij meo fortaſſe, ſi ego tanti. Eamdem ſerram reciprocamus omnes; nihilque dictum, quod non prius dictum. Quare in his colligendis, operæpretium me non feciſſe, haud præterit, neque ex hoc muſtaceo laudem quæro. Hac meà induſtrià Philomuſæ iuuentuti viam, quaſi Hermes, digito innuere volui, nam

Grande moræ pretium ritus cognoſcere.

Quicquid hoc, bonâ fide, ita me Deus amet, tibi appoſitum; non ad Archimedis libellam elaboratum, non omnibus numeris abſolutum (nihil enim ſimul natum, & perfectum) ſi tuo palato non erit ingratum, vltimam manum alijs meis elucubrationibus imponam, quæ mihi in aduerſarijs iaceat: tu verò inibis à me gratiam non vulgarem.

Quæcumque ſcripſi, legere ſi dignaberis,
Apinaſq; noſtras, quas ipſe nec iam noui;
Malè collocare ſi voles horas bonas,
Et inuidebis otio tuo lector.

Sicubi autem ego lapſus, quod humanum, tu, humaniſſime lector, manu auxiliatrice in gradum reſtitue. Peliam recoquam, vbi quid incoctum duim: talum reponam, vbi malè ceciderit. Et quia me carpent, ſcio, qui hæc non capient: tu qui artem probè calles, artificem vel excuſa, vel defende. Quiſquis odit artificem, artem non nouit. Hanc demum Mercurij ſtatuam cenſe, quam vel vnum, ſolidumque vetuſtate marmor olim efficiebat; aut congeſti ſuperſtitione lapilli veluti ſupplebant. Lapis hic antiquarius, antiquus, aut lapidum aceruus, Hermæ dicatus; Numen ſuum habebit. In ſingulis eſt fortaſſe, quod negligendum: in omnibus, quod, æſtimandum. ſinguli ſuum Nomen ſortiti, & fortaſſe ſuum Numen: hoc ſaltem verere, vel cum illorum contemptu. Salue. Τρίβι. Συγγρᾶθι. Αναγνῶθι.

Petronianum illud ſuccincto.

Inueniat, quod quiſque velit: non omnibus vnum eſt,
Quod placet: hic ſpinas colligit, ille roſas.

Am-

AMPLISSIMIS ac Præſtantiſsimis X.V.V. SENATVIQ. LVCENSI

FEL. P.

IOSEPH LAVRENTIVS.

PArthorum reges non ſine munere ſalutati; neq; Dijs ſine thure, libaminibusq; litatum. & principes in terris Dij; vos quoq; Dij, quia principes, & mei, quia ego Lucenſis; ius ergò vobis omne in me, meaque vniuerſa. In ſinu veſtro patrio ego natus, altus, & auctus annuo congiario munificè, primos meæ pubertatis crines, libamina prima meorum ſtudiorum, vobis meis Phœbis LIBERTATIS *in arà poſui, ſacraui, ſub Sole Lipſiano, in ſolo Belgico vobis nutritos, meq; plus decennio æra meritum mancipaui. Alibi tamen meæ gloriolæ adorea; alibi Saltus; alibi Rhodus, altero, & plus, decennio: ſubſignanus ego potius, quàm legionarius emerita meritus, non tamen emeritus. Vobis igitur adhuc iuſto Sacramento auctoratus, necdum miſſione planè dignatus, veſtris ſub auſpicijs, hiſce ſpolijs Philologicis potitus, in trophæum ſtatuo perpetuum* LIBERTATI LVCENSI. *Polytropos vt Vlyſſes cum Mineruà ego peregrè, ſine lare licet, ſine tribu, multa luſtraui, vt ingenioli mei Cimmerios illuſtrarem tenebricoſos receſſus; per*

ſaxa,

ſaxa, per ignes Philomathiæ candidatus, Polymathiæ adyta perſcrutatus, Loton tamen nunquam guſtaui, Ithacæ inoblitus, antipelargicà lege deuinctus. E mari flumina, in idem eadem tributi nomine latices rependentia. Cedit ſolo, quod vel in alieno ſeritur. Quicquid exotici in me inoleuit, quia ego veſtri iuris, vobis iure cedit. Protuberantes, gemmantes, vobis ære, mancipioq; nexus, me, meaq; DO DICO ADDICO. *Molà ſalsà duntaxat operabantur Spartani, ſi minus thura ſuppeterent. Hæc mea quoq; libamina exigua eroſanthiæ, modicà, ligneàque patellà pro thure, & Hecatombe oblata vobis Tutanis, Semonibus, meæ ſeruitutis* μνημόσυνον, *ritu, formàque Laconicà* θεῖον, *ex antiquà votorum epigraphe, nuncupo, quia vos colere, venerarique quàm maximè debeo. Quod cupio (obſecro) capite, quia debeo; quod debeo; capite, quia cupio; non plura capit meus animulus; meaq; anguſta pauperies. Tergeminæque aræ ſacroſanctæ* LIBERTATIS *Lucenſis* AMORIS OBSEQVII OBSERVANTIAE *vota mea,* LIB. MER. *Aeternitatis ex tholis propendentia conceptis verbis clauo fixa trabali hæc ſunto:*

SARTAM TECTAM LIBERTATEM LVCEN.
DII BENIGNI SOSPITENT AETERNVM.

Vt vos iure illud Spartanorum ad Philippum iactitetis, Nos ſolos Liberos eſſe, nec alijs parere didiciſſe, noſque malle modeſtos, & patriæ diſciplinæ inhærentes haberi; quàm vniuerſæ Græciæ imperium exercere, Scipionis ex oraculo, nunquam Deum precatos, vt RESP. LVCEN. *augeatur, ſed vt* LIBERA *conſeruetur. Quod iamdiu factum, Chriſto* LIBERTATIS *vnico aſſertori, Deiparæ Virgini Patronæ, Dijſq; tutelaribus acceptum ferendum.*

SAL-

SALVETTE
HAVETE VALETE REGNATE
DECEMVIRI CLARISSIMI
SENATVS AVGVSTISSIME
ARCHONTES PRYTANEI ETRVSCI
PROCERES INCLYTI HEROES MAXIMI
LVCENSIVM LVMINA LVCIDISSIMA
POLITIÆ SANCTIORIS NVMINA SANCTISSIMA
CIVILIS FELICITATIS COLVMINA FIRMISSIMA
VITÆ BEATIORIS LIMINA FAVSTISSIMA
EVNOMIÆ CANDIDIORIS SACRARIA RELIGIOSISSIMA
OPTIMORVM OPTIMATES OPTIMI
REGVLORVM CONSESSVS AMPHICTYONICVS
ARGI BRIAREI HERCVLES
OCVLIS MANIBVS VIRTVTE
OMNIA PRÆVIDENTES OMNIBVS PROVIDENTES
SEDITIONVM ADVERSIS IMMERSABILES VNDIS
MVNDI MIRACVLA CONSI ORACVLA
PYRRHI GEMMÆ CVM PHOEBO ET CHORO MVSARVM
AREOPAGI ATHENAEI LYCEI
SIDERA SPLENDIDISSIMA
ASTREAE SOPHIAE MERCVRII APOLLINIS BELLONAE
MYSTAE SACROSANCTI
PENATIVM VESTALIS IGNIS AETERNI
AVREÆ LIBERTATIS ARCANORVM
VINDICES ACERRIMI
CONCORDIAE SALVTIS AMORIS
COPIAE FELICITATIS LVCEN.
PARENTES SAPIENTISSIMI

ARISTO-

ARISTOCRATICAM EPITOMEN AD VIVVM REFERENTES
REIP. LANCEM IN ÆQVILIBRIO
ARCHIMEDÆO DETINENTES
SAGATI TOGATI TRABEATI
HASTIS OLEIS PALMIS
BELLI PACIS TRIVMPHI
IN VNVM COALESCENTIBVS
AD LVCEN. LIBERTATEM IN POSTEROS
PROPAGANDAM AETERNANDAM
CVM VIRTVTVM SVRCVLIS FELICISSIMIS
IN TENELLIS FILIORVM PECTORIBVS INSERENTES
AD CLAVVM REIP. ASSIDENTES
INTER COELI PELAGIQ; MINAS SYRTES
ET SCOPVLOS INTER
AD COELESTEM CYNOSVRAM THEOTOCON
MENTIS OCVLOS INTENDENTES
DEO VOLENTE SVPERIS FAVENTIBVS
VERÆ LIBERTATIS SERVATORIBVS
FELICITATE LIBERTATIS PERFRVAMINI
ET NATI NATORVM ET QVI NASCENTVR AB ILLIS
FORTNATISSIME' FELICISSIME'
AETERNV'M
FIAT.

CIↃ.IↃC. XXXI.

Εἰς Πολυμαθίαν

εὐγενεστάτου καὶ λογιωτάτου

ΙΩΣΗΦΟΥ τοῦ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΥ

ἅπαντα τὰ ὄντα

θαυμάτων πέρα

σοφωτάτου

Παύλου Αἰμιλίου τοῦ Καδμέστου

ὀκτάστιχον.

Πολλὰ καμὼν, καὶ πολλὰ παθὼν, καὶ πολλὰ διδάξας,
Πουλυμαθὴς γεγαὼς, πήξατο τάσδε βίβλους,
Ἐκδοὺς τ', οὐρανίου, ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ, ἔλλαχε κύδους,
Ἠγάθεον μογεροῖς ἄλκαρ ἀὲν τελέθων.
Οὔνομα, καὶ εὐθαλίην Δάφνης, Φοίβου τε κατεῖχεν
Ἰδμοσύνην, ἀρετὴν, φῶς ἅμα γ', ἠδὲ κλέος:
Φοῖβος ἄρ' ὡς, στίλβει, χ' ὡς Δάφνη, πᾶσαν ἐπ' αἶαν,
Φέγγει τ' εὐεπίης, ἔρνει τ' ἀγλαΐης.

Eiuſdem ex Græco.

MVLTA legens, & multa docens, multumquè laborans,
Multiſcius factus, condidit hoſce libros,
Hisquè, decus, cuſis, retulit, LAVRENTIVS, altum,
Diuinum exiſtens auxilium ſtadijs.
Poſſidet is Lauri, cum nomine, vimquè, tenetquè
Phœbi artes claras, atque perenne iubar:
Phœbus vt ergo nitet, terras, Laurusquè, per omnes,
Lumine florifero, culmine fructigero.

✠ AD

AD POLYMATHIAM ERVDITISSIMI

IOSEPHI LAVRENTII

PROLVSIO.

EDe tuos tandem, LAVRENTI docte, libellos,
Inſigni calamo nobile profer opus.
Quos ſi Cæcropiæ denuò mirentur Athenæ,
Arcibus optabunt inſeruiſſe ſuis.
Si Triuia aſpectet, tacitis ſeruarier aris
Imperet, aut clauſis augur Apollo adytis.
Aemula victuris confertur pagina chartis,
Vtraque dona tuæ ſedulitatis habet.
Curribus impoſitam videas præcurrere Famam,
Argutà laudes intonuiſſe tubà.
Agnoſcat notos Pallas cultiſſima vultus,
Inque laboratis artibus abdat opus.
Etruſcis Italæ egeritur noua forma palæſtræ,
Eloquij & normam Mercurialis habet.
Aſcra abit in Tyberim, LVCA mutantur Athenæ,
Concipit Italicos Attica muſa ſonos.
Sed qualem intueor? Cauſas, exordia rerum,
Simplicia arcano cortice clauſa refers.
Quà vagus ingenti gyro conuoluitur orbis,
Cardine quà fixus mixta elementa rotat,
Pondere quà ſeſe librat reuolubile cælum,
Fæcundum formis vber ad ima pluit.
Peruadis IOSEPH, permiſcens myſtica puris,
Naturæ à cuneis vlteriora petis.
Nunc priuatorum, nunc publica commoda pangis,
Nunc conuiuaris, nunc ſacrà in æde litas.
Militiam ſequeris, celebres duciſque triumphos,
Præſcribis funus, iuraque ſancta foris.
Nunc ſis hiſtoricus, modò vates carmine ſurgis,
Mercurij aut Suadam tangis ab arte lyram.
Semper inoffenſo currens pede, proteris omnem
Inuidiam, rhonci nec nocuere tibi.
Vertumnum, aut fluido paſcentem in gurgite phocas.
Dixero te, vt varijs induis ora modis.
Semper veridicus reddens oracula vates,
Exere, Apollineis ſtent ea fixa tholis.

Auguſtini Terzagi S.T.D. Protonotarij Apoſtolici.

Ma-

De	ACclamationibus	lib.2.Diſser.12.
	Accuſatoribus,& reis	lib.2.D.6.
	Adorationibus	lib.1.D.27.
	Aegrotis	lib.2.D.29.
	Aedituis	lib.1.D.27.
	Aerario	lib.1.D.4.11.
	Allijs	lib.1.D.50.
	Apotheoſi	lib.2.D.41.
	Ancylijs	lib.1.D.36.
	Antecœnio	lib.1.D.8.22.
	Anulis	lib.1.D.11.lib.11.
	Aquà niuatà	lib.2.D.8.
	Auguratu	lib 1.D.15.
De	Balneis	lib.1.D.23.38.
De	Calceis, Calceamentis	lib.1.D.6.
	Candidatis	lib.1.D.28.
	Canibus	lib.1.D 43.
	Carceribus	lib.2.D.30.
	Cenſu templorum	lib.1.D.1.
	Cibis,& menſis	lib.1.D.40.
	Clauario	lib.1.D.6.
	Cœnis,& prandijs	lib.2.D.36.40.
	Comà,& barbà	lib.2.D.5.
	Comeſſationibus	lib.2.D.37.44.
	Conuiuijs	lib.2.D.17.23.
	Congiario	lib.2.D.12.
	Coquis	lib.2.D.38.
	Coronis	lib.2.D.23.
	Cytharædis	lib.2.D.45.
De	Dijs	lib.1.D 48.
	Diſciplina puerorum	lib.1.D.12.
De	Ficubus	lib.1.D.34.
	Funeribus	lib.2.D.47.
De	Gladiatoribus	lib.1.D.5.l.2.24.
	Genijs	lib.1.D.30.
	Gymnaſijs, Gymnaſticà.	lib.1.D.38.
De	Horis,& Horologiis	lib.1.D.13.
De	Ieiunio	lib.1 D.2.
	Iuramentis	lib.2.D.11.
De	Laribus	lib.2.D.26.

	Lecti ſterniis, & lectis	lib.7.D.67.
	Libationibus	lib.2.D.4.19.20.
	Lucernis	lib.2.D.32.
	Luſtrationibus	lib.1.D.2.3.
	Luſtrico die	lib.1.D.11.l.2.D.36.
De	Manumiſſione	lib.2.D.2.
	Maris deſponſatione	lib.1.D.2.
	Medicinà	lib.2.D.21.
	Menſis	lib.2.D.45.49.
	Meretricibus	lib.2.D.25.37.
	Militibus	lib.1.D.5.
De	Natalitiis	lib.2.D.36.
	Niue,& vino niuato	lib.2.D.8.
	Nomenclatore	lib.2.D.15.
De	Oraculis	lib.1.D.34.
	Oſculis	lib.2.D.27.14.
De	Pileo	lib.1.D.36.
	Piſcibus	lib.2.D.34.
	Prandio	lib.1.D.8.21.
	Præconibus	lib.1.D.32.l.2.D.5.38.
	Propinationibus	lib.2.D.23.
	Pugillaribus	lib.1.D.5.
De	Reis	lib.1.D.36.
De	Salute, ſeu Sanitate	lib.1.D.44.lib.2.D.9.
	Sacrificiis	lib.2.D.18.
	Salutatione	lib.2.D.14.26.32.
	Seruis	l.1.D.10.26.42.l.2.44.
	Sepulcris,& funeribus	lib.2.D.3.4.5.18. 47.
	Somniis	lib.1.D.9.
	Stemmatibus,& ſpoliis	lib. 1.D.20.
	Sternutatione	lib.1.D.22.l.2. D.10.
	Strenis	lib.1. D.21.l.2. D.12.
	Supplicationibus	lib.1.D.27.
	Suppliciis	lib.2.D.30.
	Terminis	lib.1.D.37.
De	Tintinnabulis	lib.1.D.25.
	Tutela nauium	lib.1.D.3.
	Vectigalibus.	lib.2.D. 8.
De	Vino, & potationibus	lib.2. D.8.17. 24.44.

DISSERTATIONVM
IN HOC OPERE CONTENTARVM
CATALOGVS.

LIBRI PRIMI

DISSERTATIO I.

CENSVS olim Templis, & reditus annui. Vnde illi. Stips cur, à quibus, quo Auctore primo Romæ collecta. Pecunia tum publica, tum priuata Templis credita. Aeraria Pontiff. & Collegiorum. Stipes ex Oraculis. Theſauri in ſepulcris, & puteis. Pecuniæ ſacculi, & alia anulis obſignata. Litigantium Sacramentum quid, & vbi depoſitum. Vſus, & reparatio pecuniæ ſacræ. Litigantium mos. Quid, quæ, quotuplex æſtimatio litis. Peregrinorum opes, & teſtamenta Veſtalibus: tabulæ reliquæ Aedituis commendatæ. Pecunia in ſinu Deorum. Pediſequi Dominorum pecuniam geſtabant: & alia de Crumenâ.

DISSERTATIO II.

Solemnis maris Adriatici deſponſatio Venetijs feſto Dominicæ Aſcenſionis die. Origo eiuſdem. Bucentauri delineatio, etymon, inſtitutio. Adriatici maris Imperium penes Venetos quantum. Syracuſani mare deſponſant calice, & floribus. Deſponſatio maris per anulum, & gemmam. Thalamegos nauis, Thalamij remiges. Claſſis luſtrandæ ritus. Panegyris varia, cùm maria aperiuntur. Panathenæa, Quinquatria, Hilaria. Statuæ Porphyreticæ in plateâ D. Marci Venetijs. Modus ſciendi Romæ, quot nati, quot mortui, quot virili togâ cincti. Nati in acta relati. Profeſſio eorundem publica, cuius moris reliquiæ Venetijs adhuc vigent.

a Na-

DISSERTATIO III.

Nauium tutela quid. Ea nunc Animalium, nunc Deorum imaginibus inſignita. Diſcrimen inter παράσημον, & tutelam. Tutelæ locus. Pattaici Dij. Tutelares Dij quomodò placati. Tutela nunc Oleâ, nunc Lauro redimita. Coronatę naues etiam in portu. Oleæ ramus ſupplicum inſigne. Coronarum omen, & vſus multiplex. Dedicatio nauium, & expiatio. Luſtratio Claſſis, agrorum, exercitus, aliarum rerum. Armiluſtrum. Vota velis inſcripta.

DISSERTATIO IV.

Aerarium Sacrum. Aerarium Græcorum, & Romanorum. A quibus, & quibus Numinibus vtrumquè dicatum. Quid in Romano ſeruatum. Cur idem modò Sanctum, modò Sanctius dictum. Sancta loca quæ. Aurum viceſimarium. Oppetere mortem. Ritus morientium in bello mordendi terram.

DISSERTATIO V.

Styli cum pugillaribus geſtati. Graphium, & illius vſus. An licitum arma in Vrbe geſtare. Pœna geſtantium. In itinere permiſſum. Arma antè fores Templorum relicta. Milites latrones dicti. Quando ijs vſi Romani. Salus dicta Imperatoribus ſine armis. Arma ciuibus à militibus ablata. In itinere zona, oleum, gladius geſtatus. De cingulo, zonâ militari, virginali. Quando, & cur ſoluta.

DISSERTATIO VI.

Quid apud Tacitum, Clauarium donatiui genus. An milites calceis vſi, an clauis confixis, an aureis? Tentipellium quid. Epigri. Enodatus locus Suetonij in Auguſto. Multa de calceis, ſoleis, & crepidis Antiquorum.

DISSERTATIO VII.

Antecœnium priſcis in vſu, & ex quibus. Garum, & eius pretium. Oxygarum. Propoma circumlatum in menſâ. Initium cœnæ ab Ouo; Lactucâ, Chocleis, Oliuis, Mulſo. Cœnæ caput. Aſellus promulſidarius, & de Promulſide nonnulla. Alica tenuiorum promulſis. Mulſum datum ab Imperatoribus poſt triumphum, & alia de eodem Mulſo, & Aquâ mulsâ.

DISSERTATIO VIII.

Antiquorum prandium quale. Stantes olim prandebant, & ſeorſim; cœnabant ſimul. Cœnantes ſedebant, & diſcumbebant, & cum matulis. Sellæ, Throni, Scamna in conuiuijs. Accubitus in luxu, in luctu ſeſſio vſitata. Mulieres cum Viris vbi, & quando diſcumberent. In menſâ coràm Imperatoribus, & Principibus qui ſederent. Conuiuarum numerus. Quandonàm inter Spectacula prandere cœptum. Quo tempore finitum prandium æſtiuum.

DISSERTATIO. IX

Seruorum nequitia. Herus Seruo monoſyllabus. Seruorum nomina, & notæ. Piſces olim cariſſimi, & non niſi diuitum. Obſoniuori helluones. Tintinnabulum in foro piſcario. Serui cur à Cois Sacris amoti. Cura rerum venalium penès Aediles. Ars Serui titulo inſcripta. Mancipia pileata ſub coronis. Stigmata Militum, Seruorum. D. Pauli Stigmatiæ cicatrices ſplenijs occultatæ. Nomina Seruorum non honorata. Noctua captiuorum Stigma. Cheronenſium ritus in Sacris. Seruorum veſtis, & feſta. Vindiciæ ſecundum libertatem, & ſeruitutem. Etymon verbi Dormio. Tentoria pellicea. Nocturna viſa, reſponſa Deorum in pellibus. Incubare Ioui. Aegroti in Aeſculapij fano. Sacra inſomnis peracta.

a 2 D. Mag-

DISSERTATIO X.

De Magdalena cur ad pedes diſcumbentis Domini. Serui præcincti olim ad pedes diſcumbentium, eiſquè reliquiæ diſtributæ. Quandonàm cum Dominis cœnarent. Puerorum, & Puellarum locus in menſâ. Seruorum menſtruum ſtipendium, cibus, potus. In cœnaculo dormiebant. Dimenſum quid, & quando datum. De Allio Paroemiæ, & alia.

DISSERTATIO XI.

Præfectorum ærarij cura. Parentes nomina liberorum apud eos publicè profeſſi. Mos Venetorum laudatus. De Natalitijs, Luſtrico die, Luſtratione puerorum, Genethlijs. Geneſia. Natalitia Martyrum. Aqua luſtratio. Dij Præſides infantum. Nominis imponendi ritus. Legati nomen profitebantur in tabulis Præfectorum ærarij. Iidem in templis excepti. Fortuna aurea in cubiculis Principum. Antonius ſolus ſine ciuili ſanguine Princeps. Decoctores bonorum quâ infamia notâ inuſti. Qui primi catamidiati ſub Adriano. Antè ipſum in XIV. Ordinibus infames ſedebant. Aſoti qui. Anulis qui vterentur, & quibus. Anuli oppigneratio deplorata egeſtatis indicium. Certandi mos depoſito anulo. Anulum detrahere quid. Anulorum inſtitutio, vſus, materia, digiti.

DISSERTATIO XII.

Cura liberorum qualis. Ancillæ, & Serui peculiares qui. Plautus explicatus. Progymnaſtarum, & Pædagogorum nomina, cura, diſcrimen, tempus. Diogenes Pædagogus. Aetas idonea magiſtratibus petendis. Priſca diſciplina Puerorum ſub Pædagogis ex Plauto. Inſtitutio Puerorum varia apud Nationes varias. Ætates hominis ex Plauto, & Cenſorino: & cui earum vnaquæquè Numini conſecrata.

DISSERTATIO XIII.

Horarum, & diei diuiſio. Horæ olim inæquales: æſtiuæ longiores, brumales breuiores. Vnde Horologium: quotuplex: à quibus inuentum: quando: vbi: & alia de Clepſydrâ. Tempus cœnæ obſeruatum paraſitis. Horologium excitatorium quale.

DISSERTATIO XIV.

Parœmia, Aliud in titulo, aliud in pyxide, *enucleata. Cuique rei venali ſuus titulus affixus. Laurus inſperſa. Laurus cuſtodiæ ſymbolum, data cum caricis Kal. Ian. Prædijs, Aedibus, Libris venalibus titulus ſuus, & pretium. Philoſophi non lecturi programma ſcholis affigebant. Valetudo rerum venalium explorata.*

DISSERTATIO XV.

Auguratus quid, quotuplex, & quanti factus. In Conſulibus deſignandis antiquorum mos paſcendi pullos: item in alijs rebus grauibus. Romani à conſulibus; Athenienſes à Prytanidibus annos nnmerabant; Lacedæmonij ab Ephoris. Quid Geruſia, Indictiones, Nomophylaces, Prytaneum, Prytanides, *Gerondes, &c.*

DISSERTATIO XVI.

Venam tentare quid? Vena ægritudinis index in brachio, pulſus dictus, & cur. Digitos à medicis tactos putauit quiſpiam, ſed exploditur. Enodatus Ennodij locus.

DISSERTATIO XVII.

Naues aſcendentium ritus antiquus. Sydera cur adorata: quæ: Quomodo. Vectorum formula. Terra oſculata ab exeuntibus è naui, & in eandem ingredientibus.

In-

DISSERTATIO XVIII.

Intrà pudicitiæ maledictum, *quid apud Senecam Iuliæ filiæ Augusti impudicitia. Impudica intrà infamiam. Noxæ eximere; Noxæ dedere. Iuuenali lux. Qui duo, qui tria nomina haberent. Tria Kappa peſſima. Trium litterarum homo.*

DISSERTATIO XIX.

Ætatis virilis ſignum apud Romanos. Quo die, loco, ac ritu ſumpta ab iiſdem virilis toga. Lacedæmoniorum mos. Syſſitia accubitus ad Phiditi: ad Andria. Sub pallio manus continebant Græci: ſub togâ Romani primis annis tyrocinij fori. Palliare. Iuuenes in foro non ante XXX. *annum. Seniorum mores laudati. Coram Regibus Perſarum manus tunicis tegebantur.*

DISSERTATIO XX

Punctis olim ſingulæ dictiones interiectæ, & ſingulæ litteræ maiores. Minores negotioſis permiſſæ. Codicilli qui. Diſcrimen inter Epiſtolas, & Codicillos. Notæ quæ. In atrijs Maiorum imagines: In poſtibus hoſtium ſpolia. Stemma quid, & eius ab imaginibus diſcrimen. De ſpolijs, manubijs, ſtemmatibus, imaginibus, vſu, & materiâ earumdem.

DISSERTATIO XXI.

Seneca explicatus. Prandium an antiquis in vſu? Quale illud, ac quotuplex, & quibus cibis conſtaret. Caricæ auſpicia prandiorum. Quoties in die priſci comederent. Prandij etymom. Homeri tempore an Prandium. Prandium aduentorium. Aduentantes mariti nuntium præmittebant. Caricarum vſus in prandio Iiſdem nouum annum auſpicabantur. Strenarum tempus. Auſpicari artes. Kal. Ianuarij quid olim actum.

DISSERTATIO XXII.

Virgilij locus enodatus. Turritæ naues quæ, & earum inuentor primus

Turres

Turres in prorâ, & puppi. Numerus remigum. Onerariæ velis actæ Vniremes, Biremes, Triremes &c. Thranitæ, Zygitæ, Thalamij. Claſſi eidem nullus bis præfectus. Remiges pugnaturi remos ponebant. Portum attingentes terram adorabant. Sternutationis omen.

DISSERTATIO XXIII.

Poetarum pruritus ſuis carminibus legendis. Ea lecta in Balneis, & cur, Horatij locus elucidatus. Balneatores verboſi. Quid cani, & balneo? Balnea, & Cœnacula Bibliothecis ornata. Recitatio in conuiuijs, & lectis dormitorijs. Parietes cerati qui? Balnea quando clauſa, quando aperta. Lauandi tempus, & alia.

DISSERTATIO XXIV.

Taciti error duplex, vbi de Iudæis. A ſue cur ijdem abſtineant: cur itidem Cretenſes, & Aegyptij. Multa de ſue. Cerarium, Chartaceum quid.

DISSERTATIO XXV.

Tintinnabuli etymon, & vſus varius in multis. Foculi item menſarij, & Flabelli antiquus vſus. Interdiù fores ſemper apertæ.

DISSERTATIO XXVI.

Seruorum veſtis qualis. An diuerſa ab illâ Dominorum? Toga, Tunica, Penula, Cucullus. Libertas Romana in veſtitu. Veſtiſpicus Seruus. Seruorum miniſterium gratum Laribus. Anulo ferreo vſi ſerui. Iidem immunes à militiâ tàm apud Romanos, quàm Græcos. Heroes qui. Honos habitus ſeruis bello occumbentibus. Κροσσὸς. *Archonti ferrum tractare nefas. Veſtis eiuſdem. Heroum libamina in funere. Sacra ad tumulum eorumdem. Dracones iiſdem ſacri. Enſes ſuprà caput dormientium. Serui oricalcho, Liberi argento, & auro certare ſoliti: illi nummo, hi talento. Serui Comici cum pallio ſupra collum. Seruorum ſtrenuorum nomina columnis inciſa.*

DISSER-

DISSERTATIO XXVII.

Æditui etymon, & officium. Fauiſſæ. Fana manè aperta, noctu clauſa. Quæ Templa ſemper clauſa, vel aperta. Ianus in Sacris primus, Veſta poſtrema. A farre principium ſacri. Varius adorandi ritus. Supplices velati. Conſultantes ſedebant. Adire manum Deorum, incerare genua eorumdem. Adoratio Imperatorum. Lotio, ablutio, ſparſio in Sacris. Candidati adibant templa. Legatio pro pace qualis. Caduceum in funeſto nuncio coronatum. Oleæ rami in ſupplicationibus lanâ cincti. Ramalia feſta. Ereſiona carmina. Ramus Oleæ in Panathenis. Θαλλόφοροι Supplicum ritus. Precatio ad genua. Iræ deprecandæ modus. Præmium Epimenidis.

DISSERTATIO XXVIII.

Candidæ veſtis vſus apud Romanos. Candidati vnde. Ii præter nomen, æs alienum profeſſi, vt & rei. Nota Candidatorum optima. Quibus nominibus occurrentes ſalutarent. Auſpicia Candidatorum. Pater in causâ filiorum iudex, & cum quibus. Adulteria cognita à maritis. Olim Adulteræ inſepultæ, & ſine funere. Adulterium duplex. Adulterorum pœnæ variæ. Nulla poteſtas filiorum viuente Patre. Filij luebant patris crimina apud Græcos, ſecus apud Romanos.

DISSERTATIO XXIX.

Iuſtiniani locus de Lege Regiâ explicatus. Legis Regiæ origo. Quo die recitari ſolita. Auctoritas Senatus quanta. Populi Rom. poteſtas. Lex Regia à Populo ad Senatum traducta. Imperatores quomodo lecti. Onuphrij Panuini de iiſdem locus expenſus.

DISSERTATIO XXX.

Mens bona in votis publicis. In Genij tutelâ Homines, Vrbes, Regna. Angeli cuſtodes. Fortuna redux. Patroni, & Amici Genij dicti. Per Genium viri iurare ſoliti, & potiſſimum

Prin-

Principis. Pœna deierantis per Genium caput Principis. Iuramenta. Pactorum locus. Iuramentum Parentum. Fœminæ iurabant per Iunonem. Ara à iurantibus tacta. Amantium iuſiurandum per Venerem, Militum per Martem, Virorum per Caſtorem, Fœminarum per Herculem, vtroruumquè per Pollucem.

DISSERTATIO XXXI.

Arbitri laus, & locus. Ritus antiquus expiandi poris, & apio. Victores in Iſthmiis apio coronati. Apio opus. Agyrtæ, & Aeruſcatores celebres apud Rhodios. Coroniſtæ, Chelidoniſtæ qui. Hiſtriones malè audiebant. Actores Atellanarum honeſti.

DISSERTATIO XXXII.

Præconis Etymon, & officium multiplex. Fauere linguis. Terminalis tuba. Hoſtium capita licitari quid. Ceyces duplices. Præconis maieſtas, & gladii ius.

DISSERTATIO XXXIII.

Inuenientes aliquid proiecti, vel amiſſi in viâ, quâ vſi formulâ Communis *Mercurius. Formula,* in commune *explicata. Ermæum. Rei amiſſæ inquirendę modus. Pretium datum inuentori.* Conquiſitores. *Iouis inuentoris ara. Cœna facta pro re inuentâ. Amiſſi ter vocati vt mortui. Inclamare Hylam. Conclamatum eſt. Mercurius, & Hercules diuitiarum Præſides.*

DISSERTATIO XXXVI.

Mel, & ficus eſæ à feriantibus. Ficuum præſtantia. Mercurialis ficus. Ficuum vtilitas, & elogium. Ficus primus fructus à glande: melioris vitæ exordium. Sacræ Athenienſibus. *Soli mel libatum, non vinum. Mel an inebriet?* Extemplò. Illicet. *Oracula ſcripta, & in foliis vt ſuffra-*

gia: data ſtato die. Initium eorundem. Vaticinia Sibyllarum. Oracula in limine.

DISSERTATIO. XXXV.

Coronæ proiectæ antè pedes Deorum. Hippona Dea quæ. Imago eius; vbi, & quî ornata, & coronata. Roſæ encomia. Templa redimita roſis. Aſſentator Terentii, & Athenei.

DISSERTATIO XXXVI.

Reorum caput obnuptum. De pileo antiquorum; an in vſu, & quandò, quid apud Romanos, quid apud Græcos ſignificaret. Quotuplex pileus. Quibus Diis capite tecto, quibus detecto, facerent. Feſti diei religio quanta olim. Ancilium religio, & alia ad ſacra ſpectantia. Caput operiendi mos in re dubia, ſacra, periculoſa, & cum hoſti occurrerent, & cur. Item articuli digitorum contriti, & alia non trita.

DISSERTATIO XXXVII.

Terminalis lapis vnctus, adoratus, ei ſacrificatum, & quo modo, eius defigendi ritus, Prouerbium explicatum. Quemuis lapidem vnctum adorare. Eius religio, undè ad Romanos. Lapides Terminales, & lapides Diui quid differant. Fidei, Termino, & Menti ædes, Terminum mouentis pœna. Termini erecti lætitiæ, moti cladis ſigna. Obſidum caput reticulo purpureo amictum, item meretricum. Redimiculum luxuriæ ſymbolum, & alia.

DISSERTATIO XXXVIII.

Publici profeſſores litterarum acciti à Principibus. Ludus litterarius à quo primùm mercede apertus. Gymnaſia vbi, & quot. Cynoſarges nothorum gymnaſium à quo inſtitutum. Quantus honos habitus magiſtris. Varii ritus ſepulcrales. Veſtes iniectæ; & columnæ ſuperimpoſitæ ſepulcris. Salarium Philoſophis impertitum de publico. Quid Mineruale,

quan-

do ſolutum, quomodò, & alia ad hæc.

DISSERTATIO XXXIX.

Senecę locus enodatus, Nemo ſibi contigit. Fortuna quàm lubrica. Serui ſcelere conuicti aquâ ardente loti ex Senecâ. Rarò ante cœnam toti loti diſcumbentes. Lotæ plerumquè ante menſam manus, & pedes, & cur. De Balneis, eorum vſu, fine, modo, hora, vtenſilibus, partibus, apparatibus, miniſtris, & alijs ad balnea ſpectantibus.

DISSERTATIO XXXX.

Arelianæ à Bancâ nobilis familiæ Vicentinæ Eulogium. De Orgiano pago quædam. Item de orgijs Bacchi, alijſquè eius ſacrificijs. Seruati ſeruatori quanta deberent. Cibus, potus caſtrenſis olim qui. Ignis ſpeculatorius in turribus & caſtris. Huius vſus varius in bello, pace, gaudio, & luctu. Perſarum ritus mittendi nuncij velociſſimi, & alia ad militares ritus ſpectantia.

DISSERTATIO XXXXI.

Riſus antiquis Deus habitus, annuo feſto celebratus, quibus corollis. De Lubentia, & de Gelo o Dijs. Riſus encomium pulcherrimum. Quædam de myrto. Riſum quomodo compeſcebant, an lauro, & cur? an coronati in theatro ſediſſent, & quinam. Coronati Athenis ſuffragium ferebant.

DISSERTATIO XXXXII.

Seruorum varia officia. Ianitor Seruus in catena, cum virga arundinea & cur. Catena cui in manumiſſione dicata. Arundo ad ianuam aliquando appenſa; ea etiam cauponis inſigne. Veneficis, & malignis oculi exuſti. Veneficorum pœna apud Perſas.

DISSERTATIO XXXXIII.

Canes excubantes præ foribus catenati; noctu ſoluti; appicti

ſuper fores; & lupi aliquando. Sed ilia etiam in ipſo limine; qui primus aſſediſſet, primus admiſſus. Epigraphe ianuæ, & oſtijs adſcripta, Caue, caue canem; caue caue Lupum. Arſe, verſe. E canibus haruſpicina quæ. Canes quibus immolati. Canes Romanis ingrati cur? Anſeres contrà. Haruſpicina è quibus animalibus. Canes immolati in Lupercalibus, & cur. Aliaquè de Laribus, & canibus.

DISSERTATIO XXXXIV.

Lactucæ in primâ, & poſtremâ antiquorum menſa appoſitæ, & cur; dimidiatæ auaritiam, integræ liberalitatem innuebant. Idem de carduis. Partes ciborum quibus datæ. Hygeæ, ſeu Sanitati qua re libatum; quomodo hæc veſtita. Eadem de Aeſculapio. Valetudo quanti. Pacem, ſanitatemquè petentes quid peragerent. Hygeæ ſignum vbi locatum.

LIBRI SECVNDI

DISSERTATIO I.

Iuramenta antiquorum varia, vana, ridicula quædam. Iuratum olim per braſſicam, per platanum, & huiuſmodi abſurda, & cur. Item per ventum, & acinacem. Quantus honor olim Platoni habitus. Cœna quotannis in illius honorem. Lycurgo etiam ſummus honos habitus, Tyrtæo, Homero, & Aeſchylo. Iuramenta varia. Iuramentorum formulæ; & qui Dij omiſſi in iuramentis.

DISSERTATIO II.

Quid manumiſſio, Quotuplex. Quot ad eam neceſſaria. Seneca, Perſius explicatus. Quid feſtuca. Quid vertigo. Quid vindicta. Salutatio poſt manumiſſionem. Manumiſſi inſignia. Et

alia

alia ad manumiſſionem ſpectantia.]

DISSERTATIO III.

Nobilitatis inſignia: in pueris etiam inaures habitæ. Pueri mortui non cremati vt viri, ſed ſepulti cum cereis: non inferiæ illis, non alia habita iuſta. Subgrundiaria ſepulchra. Ad ſupplicium quomodo ducti noxij. Iniectio glebę ſepulturæ genus. Iuſta quæ mortuis facta. Cadauera inſepulta quomodo expiata. Pulueris iniectio ſepulturæ genus apud Latinos, & Græcos. Abitio pro morte. Poſtliminio reuerſis quis ritus, & alia.

DISSERTATIO IV.

Quomodo cadauera expiata, & ſcelera luſtrata in honorem defunctorum. Græcorum mos cadauera cuſtodiendi, & flendi totis noctibus. Cuſtoditi etiam latrones cruci affixi. Quinam inſepulti. Locus Apuleij de ſepulturâ, de veſte lugubri, & alia de funere, & ritu cuſtodiendi cadauera. Vbi capite damnati ſepulti. Luctus publicus, & priuatus quando finiretur. Virgines vitiatæ, & deinde ſtrangulatæ. Ad ſupplicium quomodo ducti nocentes. Lugendi modus, & alia multa de Parentalibus, ſepulcrorum ornatu, de vrnis, & c.

DISSERTATIO V.

Pro mortuis etiam ſoluta vectigalia Romanis à Britannis, qui, quando deuicti? vectigales facti? & quod vectigal ſolutum. Tributum quotuplex. Manus exertæ, & intentatæ in iargio. A præcone manu ſilentium indictum. Magiſtratus electio per manus extenſionem. Horcius Deus iuſiurandi athletarum iudicum. Puri Dij iurati. Victimâ non veſcebantur, ſuper qua iuratum. De iudicibus certaminum, & ludorum. De magiſtratibus, & c.

DISSERTATIO VI.

Piaculum olim capillos, & vngues ſecare in naui, dum malacia: tempeſtate ingruente licitum, & cur; & tempeſtate

ſedata;

ſedatâ; item in luctu, in lætitiâ, & alia. Crinium abraſio quæ, quando facta. Locus Diui Pauli enucleatus. Hercules imploratus in diſcrimine. An antiqui criniti. Quibus crines, & barbam ponerent, quando promitterent aut raderent. Ritus varij variorum de abraſione capillorum, barbæ. De Tonſoribus, & huiuſmodi.

DISSERTATIO VI.

Pacis templum, & Fidei à quo primùm ædificatum. Roſini error. Pallor, & Pauor in Deorum numerum relati à quo. Ex quâ materiâ Deorum ſimulacra. Fortunæ, Victoriæ inuolucris ſignum. Sacrificium Meſſeniorum. Imagines nullæ, aut ſimulacra Dei ſub Numâ, & cur? Idola quis primus Romam inuexit. De hoc fœneratorum ſacrilegium. Hebræi ſine imagine Dei. Deorum imagines Romani à quibus mutuati. Quæ gentes nullum ſimulacrum colerent, & alia.

DISSERTATIO VII.

Accuſati ſub Patrono ſedebant. Prouocantes verò ad populũ ſuperſtabant. Obſecrare iuſſi à magiſtratu. Rei abſoluti pedẽ ſiniſtrum regum, aut Imperatorum oſculabantur, & quo veſtitu. Calcei quando detracti. Ritus Athenis reorum, & accuſatorum. Iniuriæ, & Innocentiæ lapis apud Athenienſes quid. Accuſatores ſtantes dicebant. Cruenta iudicium ſubſellia. controuerſiæ in templis cõpoſitæ. Leuato velo cauſæ congitæ. Finis quis orationis. Rei à quibus cuſtoditi, Plauti apologia. Faſces, arma, ſcuta, quando inuerſi.

DISSERTATIO VIII.

Vinum niuatum, glaciatum æſtiuo tempore in vſu, & delicij Neronis inuentum, De colo niuario, & aqua decocta. Fructus ex frigidâ etiam deſumpti. Vectigalia Romanorum triplicia. Portorium, quid, & quotuplex. In ponte ſoluta vectigalia. Vectigales datæ prouinciæ dynaſtis benemeritis ex more noſtro. De aquæ refrigeratæ, & calefactæ potu, vſu in menſis. De Thermopolijs i & aquæ calidæ miſtione, &c.

DIS-

DISSERTATIO X.

Sumendi aliquid ère ſacra mos priſcus, & lacerandi veſtes conſecrandas, & ponendi pecunias in ſinu Deorum, & cur. Feſtum omnium Deorum apud Græcos vt apud nos, omnium ſanctorum; aliaquè Athenienſium inſtituta de hoc. Dei ignoti ara. Die feſto alacriùs agebant. Conueniebant ad pacta dirimenda. Hygia Dea cuius filia, & ſoror. Huius ſimulacrum. Salus Dea. Sanitatis ſymbolum. De ſternutamento. Omina triſtia tria.

DISSERTATIO XI.

Lectulus triplex antiquis, lucubratorius, dormitorius & diſcubitorius; eorum diſcrimen. De Lectiſternijs multa, & de Puluinaribus. Pluuiæ petendæ ritus. Lapis manalis quid. Fontium ſacra ad pluuiam auertendam. Siccitas Longa quo ſacro auerruncata.

DISSERTATIO XII.

De acclamationibus, & plauſu antiquorum. Quænam fauſtæ, quæ infauſtæ. Horum genera varia. Quæ acclamatio fieri ſolita à plebe congiarium recipiente ab Imperatore. Eadem vſurpata, & in priuatis amicis. Congiaria, & olim data nobilibus ad inopiam redactis. Pro libris cudendis Alexandri munificentia in Ariſtotelem. Quid congiarium à donatiuo diſcrepet; qui clariſſimi dicti. Aeternitatis titulus. Magnifici nomen honeſtum. Symmachi laus. Decoctores quâ pœnâ mulctati. Cophinoſis quid.

DISSERTATIO XIII.

Vnciales litteræ quæ. Literarum menſura. Pater patratus vnde dictus. De ſupputatione per digitos. Quis Hirtius. Manus proſcriptione; Digiti ſupputatorij. Leges olim rubræ, vnde rubricæ, & cur. Quænam ſcelera publicis imprecationibus deuota. Quæ bona precatio, quæ mala vitâ functis facta.

facta. Imprecatio Virgiliana, & quid eam precedebat ex more.

DISSERTATIO XIV.

Pre foribus templorum Gymnaſiorum & Ædium ſimulacra Deorum priſci, Mercurij, Herculis, Apollinis, Triuię, & c. Hermæ quid. Limen ſalutatum ab ijs qui perpetuo domum erant derelicturi. Salutantes iurabant. Salutati Lares: Poſtes cur ſacri. Salutandi ritus varij. Oſcula prehenſationes in ſalutationibus; Aliaquè ad ritum ſalutandi non iniucunda ſcitu ſpectantia.

DISSERTATIO XV.

Quid nomenclator; quotuplex officium, tàm principibus, quàm priuatis viris in vſu. Quid amicus primę, quid ſecundæ admiſſionis. Quid admiſſionalis; & alia non protrita. Leuato velo cauſſas cognoſcere quid.

DISSERTATIO XVI.

Ad clepſydram oratores orabant; quamdiù. Quis hoc primus inſtituit. Quid dictum causâ peroratâ. Meretrices quędam dum Veneri operabantur, ijs vſæ, hinc dictæ clepſydræ. Hæ Libertinæ plerumqè. Quę harum ſacra. Myrtus ab his ore geſtata. Item a capris venalibus. Conuiuis ea tradita, & cur. Mirtus in ſepulcris, aris, & coronis. Muſica, & ſaltatio, ſcholia, in conuiuijs antiquorum.

DISSERTATIO XVII.

Vinum an, & quod mulieribus interdictum. Item claues cellæ vinarię. Spartani domum è conuiuio ſine facibus cur redirent. Apud Romanos lucernę prelatę redeuntibus è conuiuio. Qui Oenoptæ conuiuiorum, & pocillatores. Oenoptę Lychnos cęnantibus dabant. Ebrietas infamis apud Lacedęmonios. Modiperatorum munus, & alia.

DISSERTATIO XVIII.

Dijs ſuperis vota facientes manus ad Cœlum tollebant, ad mare maritimis, ad inferos inferis. Sepulcra publico ſumptu extructa viris inſignibus, priuatis non licitum hæc habere Athenis. De libationibus, iugulationibus, ſacrificijs Dijs inferis, & ſuperis factis. Hæc quàm diuerſa. De ari illorum. Tumuli quibus exornati. De aquâ luſtrali. De euocandi ritu. De ſacris inferorum. De tonſurâ Clericali, & alijs ad hanc rem.

DISSERTATIO XIX.

Quod poculum vltimum, & quomodo vocatum. Quotuplex poculum, & cui ſacrum. Quis menſæ Genius, & quâ præfatione vſi in primo poculo prabibendo, aliaquè non trita. Delibatione à cœnâ Mercurio. Vini vſus. Conuiuia publica, Andria, Phiditia cur inſtituta. Quid in illis peractum De Lacedæmonijs. De Prytaneo. Dioſcurorum prandium, Menſa Aegyptia, Democratica, Satrapica, &c. Loti pedes quando.

DISSERTATIO XX.

Formula bene precandi cœnantibus. Libationes factæ à cœna ſuper linguis, & cur. Quomodo manus lotæ ante cœnam, poſt cœnam, & alia multa circa hanc lotionem notatu digna. De purificatione item. Quid Magdalia. Manus odoramentis ſparſæ, & ſimilia. De Telio Ioue, Iunone. Quod ſacrificium. Quod perfectiſſimum, & pro vitâ functis, Mantilia data poſt cœnam cum vnguentis, &c.

DISSERTATIO XXI.

Medici olim ſerui. Vindicantur ab hac calumniâ. Medicinæ laus. Medicorum dignitas. Quid Parabolani medici. Catarri, quàm ferales, & quomodo illis con-

ſaltum apud Pœnos ex Herodoto. Medici iure anuli donati ab Auguſto. Ægroti expoſiti in foro ad ſalutem. Canes ægroti ad Dianam. Canes emeriti feriantes. Faces Dianæ Latæ.

DISSERTATIO XXII.

Manus poſt ſingulos miſſus olim lotæ. Poſt lotionem datum poculum Bono Genio. Item poſt bellaria, & alia ad compotationem ſpectantia. Quod poculum temperatum, quod non. Temetum libatum Bono Genio, qui idem cum Ioue ſeruatore, & alia. A minoribus poculis ad maiora cænatum. An ſingulis conuiuis ſingula pocula data? De cœnâ Delphicâ.

DISSERTATIO XXIII.

Conuiuales ritus varij ex Athenæo. Coronatum, & vnctum pectus præter caput. Quomodo vocatæ hæ coronæ. Ebrij Exacti è conuiuijs. Et quomodo coronati. Quæ pœna non ſoluentis griphum. Quod præmium ſoluentis griphum, & Vigilantis in lucem vſque. Cantiunculæ in propinationibus. Coronæ conuiuales Dijs dicatæ, & regibus. Formulæ conuiuales benè precandi. Coronati poſtes etiam Amantum, & ſepulcra, tumuli, defuncti. Flores ſepulcrales qui. Arbores quæ ſatæ circa ſepulcra: De Apio, &c.

DISSERTATIO XXIV.

De vini libatione, & quo tempore facta, & cui Deo. De Antheſterione, & Pythegiâ. De vinalibus. Duplicia Viralia. Hilaria, Aloa, Vacunalia. Quid vinum Calpar, Inferium, Sacrima; Premeſſum. Libationes ex epulis Dijs Penatibus factæ. Peracto negotio quid dictum. Cottabus quid, quando quomodo. Quis cottabi inuentor. Quando eius vſus. Reliquijs menſæ mortuis parentatum.

DISSERTATIO XXV.

Dies, & mercatus meretricius, quando, vbi, & cui Meretrices Veneri operatæ coronas dicabant. De Marſyâ ſtatuâ, & cur poſita in foro, vbi vadimonia. Idem de Iuliâ filiâ Auguſti. Proſtibulum vnde; & proſeda cur dictæ meretrices. Buſtuariæ. Semitariæ, Summœnianæ, Suburranæ meretrices, Serentiæ, blitidæ & c. Floralia ludi meretricum aphrodiſia, & ſimilia. Aquarioli qui.

DISSERTATIO XXVI.

De ieiunio Romanorum ex lib. Sibyllinis, Aegyptiorum, Hebræorum, & aliorum Ethnicorum vſu recepto aliquando valetudinis, & religionis gratiâ Cœtum Veneris. Varia variorum Ieiunia. Statio quid in ſacris litteris. Quænam ſalutatio matutina, & quænam veſpertina. Quid Vale quid Aue, diſcrimen horum.

DISSERTATIO XXVII.

Oſculum quid. Explicatus Apuleius, notatus Beroaldus. Oſcula libare, figere. Crines, & aures apprehenſi in deoſculando. Oſcula per anulos miſſa aliquando. Cogitabundi deſcriptio, Plauti Eulogium.

DISSERTATIO XXVIII.

Manus, & pectus diuitum patronorum, & dominorum oſculabantur clientes, ſerui: quod etiam factitatum a candidatis, ambientibus, & c. Manus tacta in gaudio. Genij vocati Patroni. Abigendarum muſcarum ritus. Deus Muſcarum Myodes. Apomyos. Muſcæ abſunt ab Olim pijs, & c.

DISSERTATIO XXIX.

Circumitores vigilum equites, & quo nomine indigitati. Vigilum vigilantia ſeuere, nulli ſine commilitone à commeatu

regredi licitum, & alia de Militari diſciplina. Oracula capiendi ritus varij apud Græcos. Aegroti in Fano Aeſculapij, & non ægroti aliquando dormiebant, de morbi euentu conſulturi. Tabellæ in eius templo. Oraculi reſignati pœna. Somnia de Rep. quanti. Vota quis credita, narrata, & c.

DISSERTATIO XXX.

Inſani Laribus porcum immolabant, & qui ab eâ liberabantur inſaniâ, & cur; & quomodò aliter vocati Plauto, & alijs. Supplicia nulla de reis ſumpta noctu, nec feſtis diebus. Locus ſuppliciorum extrà Vrbem; vbi & carnificis ædes ſocorum locus pœnæ puteus. Ceada vbi, non abſimilis ſaxo Tarpeio. Decas, Tullianum loca carceris quid, & de alijs carceribus Romanis, Græcis Barbaris. Humanitas in capitales. Vinum datum morituris. Sacrificium de bonis damnatorum.

DISSERTATIO XXXI.

Propinandi mos antiquiſſimus, vnde originem traxerit. Formula propinandi. Amantes nominati in compotationibus. Quota pocula exhauſta. Cibus, & pocula æqualiter diuiſa. Penuaria Ancilla quomodo dicta. Eius officium. Inuerſio poculorum, & alia. Amantium mores varij ad ianuam. Amaſiarum carmen flebile. Imagunculæ ad ianuam amantiũ.

DISSERTATIO XXXII

Lucernis vſi Hebræi, Romani diebus feſtis, ad portas appenſis. Vnde hunc morem mutuati vtriq;. Matutinæ preces Ethnicis in vſu, & à quibus hic mos emanarit. Veſperi etiam Indis, de quibus pulcherrimus locus in Luciani Dialogo. De Salutatione. Matutinæ & veſpertinæ preces. Templa diluculò aperta. Antè menſam, & poſt factæ preces; & alia de Lucernis antiquorum, & Feſtis lucernatis. De lucernis item ſepulcralibus multa. De igne, & Veſtalibus quædam.

DIS-

DISSERTATIO XXXIII.

Vtriuſquè linguæ periti, Græcæ, & Latinæ ſcilicet, olim maximè commendati. Modus deprecandi antiquus. In gaudio Cœlum adoratum, manuſquè ad illud ſublatæ, aliaquè peracta. Legumina Athenis cocta. Faba cur legumen impurum. Benè eſſe, formula. Propinationes varijs uariæ factæ. Item pro Principe, abſentibus, & alijs. Imprecationes bibere recuſantibus.

DISSERTATIO XXXIV.

Piſcatores ſtantes vendunt. Pretium piſcium appenſi in tabella deſcriptum. Lex Piſanæ ciuitatis de piſcium pretio antiquiſſima. Nec licitum olim viuos piſces vendere, nec aqua aſpergere. Piſces ſacri Aegyptijs. De piſcium immolatione. Quinam ijs veſcerentur, qui abſtinerent. Piſcatorij ludi, & alia.

DISSERTATIO XXXV.

Dapiferi quinam. Ferculum quid. Cibi primi miſſus. Primæ menſæ qui cibi. Qui ſecundæ. Bellaria nulla apud Lacedæmonios. Lauri folia, & eiuſmodi in ſecunda menſa. Tabellæ ferculorum conuiuatori datæ, & cur. Vini prægustatio hoſpitibus data, & quanta eius vis ad amicitias aucupandas. Quot Cœnarum genera. In ſpotis priſcos cænas ad amicos detuliſſe. Symbola quid. Cœnæ antiquorum frugales. Prouerbia cœnarum lautarum & frugalium. Epulum publicum vbi factum, à quo institutum, illud contemnentis pœna.

DISSERTATIO XXXVI.

Opſonium vnde dictum: & quorum erat illud in coenam parare. Sybaritarum luxus, & liberalitas in nouo opſo-

nio reperto. Flores in manu, in auribus etiam priſcorum. In affinitate contrahendâ, ſponſæ ſponſus phialam donat. In puerperio dona miſſa. Natalitia celebrantes quo nomine compellati. Mathematici vocati in natalibus. Natalitia quotuplicia. Conuiuia natalitia, & alia ad hanc rem ſpectantia. Puerorum inſignia. Puerum tollere, & exponere quid, & vnde hic mos. De puerperio. De ſacris varijs pueritiæ. De die natali. Varij ritus enucleantur.

DISSERTATIO XXXVII.

Comeſſatio quid. Comus Deus qui Meretricium quis primus permiſerit; & cur. Nonaria mulier quæ. Adulterarum pœna Stupri profeſſio apud Aediles. De ſcortorum toga, vectigale. Mulieres nullæ in caſtris. Serui venales nudi proſtabant, item ſcorta, catamiti, & cur. Titulus cuique cellæ lupanaris, & fronti impudicarum mulierum. Quæ merces illarum, cui vectigal, & quis primus inſtituit. Centones habebant non tantùm in quâquè cellâ; ſed etiam in maiori lupanaris ianua.

DISSERTATIO XXXVIII.

Gynæconomi officium. Numerus conuiuarum apud varias Gentes. Quibus Nominibus dicatus. Cuius munus illum recenſere. Præcepta inuitandi ad conuiuium. Vocatores quinam. De Coquis & eorundem officio, ac ſupplicio. Quanti Coqui habiti. De Præconibus, quorum officium nouilunia indicare, & in ſacris monere, vt cauerent à verbis malè ominatis. Dextra ſublata operis inchoandi indicium. Manus motus, & digitorum quid innueret. De Nouiluniis multa. Manu ſilentium indicatum; manu etiam vſi Lictores in turba remouendo. Qui ritus in auctione. Præcones liberi. Præconum decuriæ.

DISSERTATIO XXXIX.

Chirothecæ. Dactilothecæ olim in vſu contrà frigoris vim. Manipuli dictæ chirothecæ, & alia ad hanc rem. Tunica vtrinque manicata quorum. Parthorum anaxyris. Lacedæmoniorũ veſtitus.

veſtitus. Alala militum clamor. Antè prælium vota militaria concepta, & perſoluta. Bellum venale, apud Lacedæmonios. Athenienſium laus in pugnæ. Laconica claues.

DISSERTATIO XXXX.

Menſę benedictio etiam priſcis in vſu. Inter bibendum ſibi mutuò benè precati, & antè inuocatus Iuppiter ſeruator. κυλίκειον ſeu, bottiglieria, olim in vſu Vindemiatorum, viatorumque licentia. Cuculi qui dicti. Preces antè menſam, & poſt menſam factę. Cœna vnde dicta. Chariſtia quę Epulę ſacrificiorum appendices. Cibus non ſumendus non libatus. Monophagia quę, & alia.

DISSERTATIO XXXXI.

Dè nominis mutatione. Nomina mutabant Serui libertate donati, adoptati, in Deorum, & ciuium numerum relati: vel per fraudem. Meretrices etiam meretricium profitentes, eiq; renunciantes, cum ad bonam frugem reuertebantur. Ara in apotheoſi. De Apotheoſis origine, & progreſſu. Calcei quando mutati. Solea & Crepidæ diſcrimen; hæ mulierum, & conuiuarum calceamentum. Pergula locus Scortorum viliùm. Ebrium eſſe de die turpe.

DISSERTATIO XXXXII.

D. Chriſtophorus cur noſtris templis præ foribus appictus. Hercules quoquè, & cur extrà fores, aliiquè Dij. Antelij Dij. Alexicacus olim templis Ethnicorum. Gymnaſiorum præſides Hercules, Mercurius, Apollo, Amores additi. Scholę philoſophorum templa. Inſtitutio puerorum triplex. De Herme Agoræo, & alia ad hunc ritum ſpectantia. Dianę quoquè ſignum prę foribus Gymnaſiorum. Portæ vrbium ſignis Deorum decoratæ. Primitiæ dicatę tutelari. Preſides varij menſę, theatri, circi, palęſtrę, & c. Aræ dedicandę ritus.

DISSERTATIO XXXXIV.

Vinum temperatum antiquis. Vinum dilutum, ſiuè miſtum datum Seruis. Vini temperandi primus auctor. Prouerbium, vel quinq; bibe, vel tria, vel non quatuor. Martialis enodatus. Vini miſtio qualis, & quotuplex. Nunquam potabis tria. Potus triplex pro triplici hominum conditione.

DISSERTATIO XXXXV.

Serui ab alijs docti ſeruis, non ab ingenuis, neq; inter ingenuos. Matronæ non doctæ probatæ; contrà ſcorta docta commendata, Meretrices Mathematicis, & Philoſophicis imbutæ, & cur, Athenis. Serui vbi ſepulti, vbi fæx plebis. Serui æs pendebant in theatro. Allio veſcentes prohibiti à ſacris Matris Deûm. Saturnalia feſta Seruorum. Eleutheria feſta quæ, & quando celebrata. Eleutheria feſta Lucenſium, Soteria.

DISSERTATIO XXXXVI.

Cantorum, Cytharædorum lex, veſtis, corona, inſignia, quanta olim modeſtia, & quanti æſtimati; item Poetę. Oſcula iactata à Cytharædis in theatro. virginum modeſtia in lauandis hoſpitibus. Epigramma quanti emptum. Homeri, Tyrtæi Aeſchyli quantus honos. Mali Poetæ lapidibus petiti, boni floribus, & frondibus ornati. Inſani lapidati. Poetarum certamina. Famoſum carmen carbone in foribus notatum.

DISSERTATIO. XXXXVII

Seneca laudatus, elucidatus. Formula noua antiqua dimittendi a funere populum. Ritus oſſa colligendi, lauandi, & a quibus poſt rogum. Non niſi interdiu mortuis parentatum. Quid ſacrum Nouendiale, quando vitâ functi memoria facta, quid dici conſueuit? Sycioniorum mos cadauera condendi. Veſtes funebres para-

paratæ ante mortem. In luctu faſces, arma, &c. ſubmiſſa. Lex Numæ de luctu pro mortuis. Viduis in luctu nubere interdictum. Θ littera præfixa militibus mortuis. Anuli detracti Imperatoribus morientibus, traditi ſucceſſoribus. Quæ cadauera oſtenſa Rogi extructi etiam abſentibus. Saccus vndecimus pro ſepulturâ militum, & alia funebria.

DISSERTATIO XXXXVII.

Prætor reum damnaturus prætextam ponit. Claſsium canitur ante illius domum, circa muros, & in arce. Damnatorum veſtes laceratæ per contumeliam à lictore, nomina eorum, & obæratorum columnis inſcripta. Damnatorum, nomina ad ærarium delata. Mercurius pictus in carcere, & cur. Manus iudicum oſculatæ ab ijs, pedibus, & genibus eorum aduolutis. Rei abſoluti, tonſi ibant in Capitolium. Supplicantium ritus varij. Tumuli amicorum ſentis, & ſpinis purgati, ornati titulis, etiam diuitum. Inimicorum tumuli horridi relicti. Portenta exuſta lignis infelicibus. Quænam ea ligna.

DISSERTATIO XXXXVIII.

Deorum ordines varij. Summates, Medioxumi, Heroes. Quæ eorum victimæ. Selecti, Conſentes Indigetes. Quæ Necia feſta. Patriciorum quoq; partitio triplex; & à quibus. Patricij maiorum, minorum gentium. Dij etiam maiorum, & minorum gentium. Deorum tres ordines. Quibus ſupplicabant. Quàm antiquus mos cereos appendendi in templis. Conſulum numerus variatus, à quo. Conſules ordinarij ſuffecti quinam. Conſules deſignati gratias populo agebant. Quis Conſul maior. Quis primus è plebe. Quanta auctoritas ſenatus. Quanta plebis, ſeu pop. Cenſoria auctoritas quanta. & alia.

DISSERTATIO XXXXIX.

Benè precandi, & famem auerruncandi mos priſcus; nunquam deſerendi menſam vacuam, neq; permittendi lucernam per ſe extingui; nec apponendi cibum niſi libatum. Mos Perſarum menſæ. De libatione in menſâ. Quid. Quotuplex libatio. Libatio cibi, & potus, & cuius. Lotio, & preces ante libationem, & poſt. Peracto conuiuio quid factum. Menſæ cur nunquam relictæ vacuæ. De mappâ menſarum. Auguria ſuperſtitioſa menſarum. Carnes victimarum cibus potiſsimùm antiquorum. Viſceratio quid. Carnes aſſatæ, aliaquè Publicè edendi modus triplex. Bulimi expulſio, & Famis, quid, & quando.

F I N I S.

INDEX NOMINVM

A

Andreæ Foſſæ. Pag. 1.
Augustino Terzago. pag. 64.
Alamano Vrſucio, pag. 115.
Auguſtino Fontanæ. pag. 152.
Antonio Barbaro. pag. 232.
Aloyſio Cornelio. pag. 157.
Albertino Bariſonio. pag. 272.
Aloyſio Nouarino. pag. 284.
Alexandro Synclitico. pag. 298.
Alexandro Tertio. pag. 303.
Antonio Minutolio. pag. 446.

B

Bartholomæo Vechio. pag. 329.
Benedicto Siluatico. pag. 89.
Bartholomæo Bernardinio. pag. 169.
Bernardo Bonuiſio. pag. 180.
Balthaſsari Bonifacio. pag 295.
Bartholomæo Burchellato. pag. 323.

C

Carolo Antonio Magiſtrio. pag. 18.
Camillo Sanctaſophiæ. pag. 50.
Cæſari Cremonino. pag 289.

Cæſari Burlamachio. pag. 360.
Claudio Tegrimio. pag. 407.
Coſmo Bernardinio. pag. 461.

D

Dominico Molino. pag. 9.
Dionyſio Bilinzanio. pag. 102.
Danieli de Nobilibus. pag. 118.

F

Fortunio Liceto. pag. 8.
Flauio Quærenzo. pag. 85.
Felici Oſio. pag. 92.
Franciſco Bernardino Ferrario. pag. 121.
Franciſco Urſucio. pag. 148.
Franciſco Erizo. pag. 226.
Franciſco Mariæ del Monaco. pag. 277.
Franciſco Mariæ Campano. pag. 392.
Franciſco Alzano. pag. 421.
Franciſco Rugerio. pag. 339.

G

Gaſpari Corbellio. pag. 112.
Guidoni Vanninio. pag. 155.
Gaſpari Triſſino. pag. 162.
Gratio Mariæ Gratio. pag. 313.
Guido Benaleo. pag. 333.
Gaſpari Scioppio. pag. 429.
Gherardo Ioanni Voſſio. pag. 433.

Gherar.

Gherardo Spadæ. pag. 476.

H

Hieronymo Boſſio. pag. 28.
Hieronymo Palmæ. pag. 71.
Hieronymo Ruſchio. pag. 98.
Hieronymo Cornelio. pag. 217.
Hieronymo Superantio. pag 223.
Hieronymo Lando. pag. 262.
Hippolyto Camillo Guidio. pag. 397.
Hieronymo Parentio. pag. 415.

I

Io. Baptiſtæ Vertouæ. pag. 76.
Ioanni Benedicto. pag 107.
Io Antonio Coregio. pag. 130.
Iacobo Gaddio. pag. 185.
Io. Philippo Aureliano à Bancâ. pag. 198.
Io Baptiſtæ Benzonio Blauæ. pag. 202.
Ioanni Bondacchæ. pag. 205.
Iacobo Pighetto. pag. 211.
Ioanni Piſiuro. pag. 268.
Ioanni Baptiſtæ Benaleo. pag. 318.
Io Antonio Grumello. pag 333.
Io. Paullo Bonetto. pag. 355.
Io Baptiſtæ Sacco. pag. 401.
Ioanni Antonio Caſtillioneo. pag 443.
Iulio Strozzio. pag. 466.

Lau-

L

Laurentio Pignorio. pag. 59.
Ludouico Septalæ. pag. 95.
Laurentio Biſſio. pag. 307.
Leonardo Verlatto. pag. 364.
Lælio Guinigio. pag. 438

M

Marco Antonio Gilio pag. 24.
Montino Ricatto. pag. 45.
Matthæo Valerio. pag 124.
Martino Sandelio. pag 139.
Mario Florentinio. pag. 144.
M. Antonio Grumello. pag 333.

N

Nicolao Contareno. pag. 251.
Nicolao Franciotto. pag. 471.

O

Octauio Vrſucio. pag 369.

P

Petro Cantonio. pag. 166.
Pompilio Minutiano. pag. 174.
Philippo Meio. pag. 385.
Pelegrino Giampaulo. pag. 451.
Pompeio Caimo. pag. 455.

Petro Roncallo. pag. 130.

Q

Quinctio Saraceno. pag. 35.

R

Romano Garzonio. pag. 351.

S

Simeoni Contareno. pag. 245.
Scipioni Ferramuſchæ. pag. 345.
Stephano Lamberto. pag. 378.

V

Vincentio Bonuiſio pag: 158.
Virginio Aureliano à Banca pag 190

Z

Zucchellæ Zucchellio. pag. 39.
Zaccariæ Sagredo. pag. 241.

FINIS.

De eâdem Polym.

R Omuleos ritus non eſt quod noſtra requirant
Sæcula, facundus poſſidet illa liber.

Publica priuatis commiſcet, ſacra prophanis,
Cuncta tamen Sophico ſale parata manent.

Quinetiam melius ſplendeſcat, vt aſtra, volumen
Hiſtorias, mirâ continet arte, virûm.

Baubantes critico ludit ſermone moloſſos,
Et grauiùs morſu deteriore premit.

Prodeat ergò liber rigido ſecurus ab vngue;
Si criticus libro vapulet ille prius.

Maſſæus Viſon Gallus Doct. Medicus.

POLYMATHIAE
IOSEPHI LAVRENTII
LIBER PRIMVS

ANDREÆ FOSSÆ ABBATI
Procuratori Generali Can. Reg.

DISSERTATIO I.

Cenſus olim Templis,& reditus annui. Vnde illi. Stips cur, à quibus, quo Auctore primo Romæ collecta. Pecunia tum publica, tum priuata Templis credita. Aeraria Pontiff. & Collegiorum. Stipes ex Oraculis. Theſauri in ſepulcris, & puteis. Pecuniæ ſacculi,& alia anulis obſignata. Litigantium Sacramentum quid, & vbi depoſitum. Vſus, & reparatio pecuniæ ſacræ. Litigantium mos. Quid, quæ, quotuplex æſtimatio litis. Peregrinorum opes, & teſtamenta Veſtalibus: tabulæ reliquæ Ædituis commendatæ. Pecunia in ſinu Deorum. Pediſequi Dominorum pecuniam geſtabant: & alia de Crumenâ.

FVMO pereat, qui fumos vendit. Ego nec fumum vendo, nec fucum facio; ſed recino, quod de te, ò Eloquentiſſime Vir, fama canit. Nam,qui te priuatim adit, qui publicè audit, exclamare cogitur: *Manibus date lilia plenis*. Mellita enim tibi Suadæ medulla omnis litteraturæ promocondo. Neſtoris ſuauitas, Vlyſſis facundia, & Agamemnonis maieſtas in te excellunt. Muſæ, Charites tibi naſcenti ſinum, vbera admouerunt: Cœlites ſtillarunt roſcida mella. Namq; conficientibus ra-

tionum momentis è Socratico pectore manantibus ſuades. Si doces, flumen Nectareum de Tulliano fluit ore tuo. Si mones, tonas, fulguras fulminas; nec tamen terres, aut torres; ſed à vitijs absterres, & oculi nictu frontem exporrigens, omnia ſerenas, & malaciam in pectore turbidis Aquilonibus concitato reddis. Quare in te virtutes omnes, vt in Iride colores, qui ſolus animatam, non malleo fabricatam (vt olim de Demoſthene iactitatum) habes orationem, & verba non publici ſaporis fundis. Quidnî ergò de tuo ore dicentis publicè Lucæ, Vicentiæ, & Bergomi penderem? Sed quia tu iamdiù ſacro ærario militas, en tibi à me ſtipem debitam, quam ſi ad Critolai libellam expenderis, adulterinam proieceris. Age, audi, ſi vacat, quid de CENSV, & REDITV Sacrarum ædium, ſeù Templorum legerim, à tuâ hac de re diſceptatione, ac de alijs ad hanc rem.

Cenſus annui Templorum. Capitolij vectigal.

Capitolium primùm, & cætera Templa apud Ethnicos Vectigalia, & Cenſus annuos, ad tutelam, ornatum, reſtaurationem habuiſſe veriſimile duco. Ex quo noſtra conſuetudo inualuit, vt Eccleſiæ Operas habeant; & hinc vulgò, *Operarij ſacri*. Colligo id ex Senec Philoſopho, qui Conſolatione ad Heluiam Cap. x. ità ſcribit, de guloſiſſimo Apicio loquens, *Cum ſeſtertîum millies* (duos milliones, & ſemis) *in culinam congeſſiſſet, cum tot congiaria Principum, & ingens Capitolij vectigal ſingulis commeſſationibus hauſiſſet, aere alieno oppreſſus, &c.*

Operarij Tēplorum.

Cenſus Templorum ex quà ſtipe.

Hi Cenſus, & Reditus conſtituti è ſtipe collectâ in theſauris. Idem Seneca Epiſt. CXVI. *Colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro, argentoq; ſuſpenſis, nec in theſauros ſtipe infusâ; ſed piâ, & rectâ voluntate*. Varro de L. L. apertè *Dijs cum theſauris aſſem dant, ſtipem dicunt*. Seneca de Beneficijs Lib. VII. Capit IV. *Omnia Deorum ſunt, tamen Dijs poſuimus donum, & ſtipem iecimus*. Hunc morem imitantur arculæ præ foribus noſtrorum templorum affixæ, *Gazophylacium* Iudæis dictum. Sacram ſtipem potiſſimùm colligebant Sacerdotes Matris Deûm. Ouidius.

Ante Deûm Matrem cornu tibicen adunco
Cum canit, exiguæ quis ſtipis æra neget?

Gallis

Gallis Matris Deûm licebat ſtipem à populo poſcere lege à Metello latâ. Cauſſam ſcribit Ouidius his verſibus.

—— dic, inquam, cur hic ſtipe quærat opes?
Contulit aes populus, de quo delubra Metellus
Fecit, ait, dandæ mos ſtipis inde manet.

Stipis colligẽdæ Romæ quis primus Auctor.

Cicero in ſeueriſſimis illis, & ſanctiſſimis legibus, ſic iubet. *Præter Ideæ Matris famulos, eoſquè iuſtis diebus, ne quis ſtipem cogito*. Rationem addens, inquit. *Stipem ſuſtulimus, niſi eam, quam ad paucos dies propriam Ideæ matris excepimus*.

Romanorum pecunia publica vbi aſſeruata. Vbi publica Græcorum.

Nec tantum pecunia ſacra in Templis; ſed & profana, tam publica, quam priuata. Ideò Romani in Saturni templo pecuniam publicam aſſeruabant, vt à me alibi notatum; Græci verò, referente Cæſare de Bello Ciuili III. in Dianæ Epheſinæ. Pauſanias in Atticis. *Delphos etiam ipſos, penes quos erat ſacrata Deo pecunia*, & c. Æmilius Probus in Annibale calculum addit. *Itaquè capit tale conſilium, amphoras complures complet plumbo: ſummas operit auro, & argento, has Gortynijs præſentibus deponit in templo Dianæ, ſimulans ſe ſuas fortunas illorum fidei credere*. Item in Ariſtide. *Eius arbitrio quadringenta, & ſexaginta talenta quotannis Delum ſunt collata; id enim commune ærarium eſſe voluerunt*. Thucydides Lib. I. Ταμεῖον Δῆλος ἦν ἀυτοῖς καὶ ξύνοδοι ἐς τὸ ἱερὸν ἐγίνοντο. *Aerarium eis erat Delus: & conuentus in eo templo fiebant*, Priuatæ etiam pecuniæ templis commendatæ, quod & ſacra, & profana hiſtoria teſtatur. Sacra Machabæorum XXIII. de pecunijs, & ærarijs in ſacro templo Hieroſolymitano repoſitis. *Nunciauit*, inquit, *pecunijs innumerabilibus plenum eſſe ærarium Hieroſolymis, & communes copias immenſas eſſe, quæ non pertinent ad rationem Sacrificiorum*. Et paulo poſt. *Tunc ſummus Sacerdos oſtendit depoſita eſſe hæc, & victuaria viduarum, & pupillorum: quædam verò eſſe Hircani Tabiæ viri valdè eminentis, & c.* Legatur totum illud Caput, & alia. Sed apud profanos hoc idem vſurpatum vides. Plautus in Bacch. Act. II. Scena III. *Nos ibi apud Theotimum omne aurum depoſuimus, qui illic Sacerdos eſt in Dianæ Epheſiæ*. Et deinceps. *Quin ipsâ in æde Dianæ conditum eſt, ibi demum publicitus ſeruant*. Iuuenalis Satira XIV.

Priuata pecunia templis commendata.

Etiam apud Ethnicos.

— *Et ad vigilem ponendi Caſtora nummi.*

Cæſar Primo Belli Ciuilis. *Arma Imperantibus à Municipijs exiguntur, & è fanis tolluntur.* Cicero v. ad Atticum Epiſt. vltimâ. *Vt in fano deponerent CC. talenta, non conceſſi.* Et in Lib. de Legibus. *Sacrum, ſacrouè commendatum, qui clepſerit, rapſeritq; parricida eſto.* Et alibi clariùs. *Alexander in Ciliciâ depoſuiſſe apud Solem in delubro pecuniam dicitur: Et Athenienſis Cliſthenes Iunoni Samiæ, ciuis egregius, cum rebus timeret ſuis, filiarum dotes credidit.* Herodianus etiam in Commodo Templum Pacis commemorat improuiſo incendio conſumptum, & ingenti multorum iacturâ, qui eò diuitias ſuas congeſſerant.

Pontifices, & Collegia ſuũ ærarium habebant. Fiſcus quid. Præfecti ærarij, Arcarij dicti. Quid Aerarium ſacrum. Curatores pecuniæ Pontiff qui, & quid agerent. Pecunia Pontiff. vnde lecta.

Pontifices, & Collegia omnia habuiſſe non ſolùm pecunias Caius I. C. tradit; verùm etiam arcas, & ærarium, ſeù fiſcum. Fiſcum enim Pontificum reperio fuiſſe eam pecuniam, quæ pœnæ nomine arcæ Pontificum inferebatur. Vnde Præfecti ærarij, Quatuoruiri ſcilicet, *Arcarij* vocabantur, qui erant Curatores ærarij Pontificum. Ærarium autem continebat certas poſſeſſionum ſacrarum pecunias, quæ ex illorum prædijs, & reditibus cogebantur. Præterea Pontifices locabant eadem prædia; pecuniam tractabant, exigebant, rationemq; accepti, & expenſi conficiebant. Tota igitur hæc pecunia vel erat mulctatitia, vel cogebatur ex prædijs, & reditibus. Suetonius in Auguſto Cap. CI. *Ædes ſacras opulentiſſimis donis adornauit, vt potè qui in cellam Capitolini Iouis XVI. mill. pondo auri, gemmaſq; ac margaritas quingenties ſeſtertiûm vnâ donatione contulerit.* Idem ibidem Cap. LVII. *Omnes ordines in lacum Curtij quotannis ex voto pro ſalute eius ſtipem iaciebant.* Item. *Kal. Ian. Strenam in Capitolio etiam abſenti, ex quâ ſummâ pretioſiſſima Deorum ſimulacra mercatus, vicatim dedicauit.* Cicero primo de Legibus. *Ad hæc ſtipes collectæ ex Oraculorum reſponſis.*

Stipes ex Oraculis.

Lucianus in Ioue confutato. *Quare non video, quam ob rem & mercedem exigatis propter vaticinium,* alloquitur enim Cyniſcus Iouem. Thucydidis Scholiaſtes. Ἔθος γάρ τοῖς παλαιοῖς χρήματα κοίνα ἐν τοῖς ἱεροῖς ταμιεύειν: *Mos antiquis facultates communes in templis reponere.* Ità Plautinus Euchlio. Fidei Fano ſuam ollam auri plenam commendauit.

dauit. Aliaquè ea de re loca ſexcenta apud alios extant.

Theſauros olim etiam in Sepulcris conditos colligimus ex Virgilij Æneidos. —*Veteres tellure recludit,* *Theſauros, & c.* *Theſauri in ſepulcris.*

Ità Homeri Scholiaſtes Iliad. III. Χειμήλια, *Monumenta* explicat. Inde Græcis χειμηλίαρχος, *Theſauri cuſtos*. Terentius in Eunuchi Prologo, *Vnde is ſit theſaurus ſibi, aut vndè in patrium monumentum peruenerit*. Poſteà hoc lege abolitum, ne vlli liceret vnà cum mortuis pecuniam ſepelire. Depoſita demum pecunia, & pretioſiora quæq; in puteis. Clariſſimè Q. Curtius Lib. II. *Cumq; poſt id eam poſceret pecuniam, ſolus à muliere ad puteum ſeductus fuiſſe, in quo diceret pretioſiora rerum ſuarum occultari, & c.* *Cimeliarchus quis.* *In puteis etiã pecunia, & theſauri.*

Pecuniæ ſacculi anulis obſignati. Apuleius Lib. x. Metam. *Ne fortè aliquis iſtorum, quos offers, aureorum nequam, vel adulter reperiatur, in hoc ipſo ſacculo conditos eos anulo tuo prænota, donec altero die numulario præſente comprobentur*. Hic anulus erat, credo, ferreus, vt colligitur ex eodem Apuleio. *Anulum ferreum deprehenſum cum ſigno ſacculi conferunt.* Antiquiſſimum verò ritum ſignandæ pecuniæ in ſacculis Plutarchus refert de Lyſandro ſacculos pecuniæ obſignatos tradente Gylippo. *Pecuniæ ſacculi anulis ſignati.* *Anulus ferreus.*

Cibi etiam anulo obſignati, ne ſubriperentur, vt habent Plinius Lib. XXXIII. Cap. I. & Clemens Alex. Pædiæ Lib. XXXII. Cap. XI. qui aſſerit, anulum mulieri datum, non ad ornatum; ſed, vt eo res obſignarentur. Salinum cum ſale Seruis obſignatum Plautus in Perſâ ait. *Nam id demum lepidum eſt, triparcos homines vetulos, auidos, aridos benè admordere, qui Salinum ſeruo obſignant cum ſale*. Horrea diuites obſignabant, & ſordidi Raphanos, vt obſeruat Theophraſtus de obſcænitate hominis obſoletiſſimi. *Cibi obſignati anulo.* *Salinum etiã* *Horrea præterea & Raphani.*

Sed ad rem. Alium ritum lego litigantium. Qui apud Pontificem certam nummorum ſummam deponebant pro litis qualitate, quam nummorum ſummam, eo quòd in ſacro reponerent, *Sacramentum* appellabant. Teſtatur id M. Varro Lib. IV. de L. L. in fine non obſcurè. *Ea*, inquit. *Pecunia, quæ in iudicium venit in litibus, Sacramentum à ſacro. Qui petebat, & qui inficiabatur de alijs rebus, vterquè quingen-* *Litigantium mos.* *Nummorum ſumma depoſita à Litigãtibus pro litis æſtimatione.*

tos

Sacramētum depoſitum.

tos æris ad Pontificem deponebat. De alijs rebus item certo alio legitimo numero aſſium. Qui iudicio vicerat ſuum Sacramentum à ſacro auferebat, victi ad ærarium redibant. Hinc illæ forenſes Formulæ. *Sacramento certare, contendere.* Polluce verò teſte, Παρακαταβολή, dicebatur *mulctaticia, depoſitaquè pecunia*, quæ ſponſione factâ apud acta deponitur, pœnæ nomine temerè litigantis, quæ in rei priuatæ controuerſiâ decima pars erat æſtimationis; in Reip. quintâ. Hanc τὰ πρυτανεῖα dicebant Græci, Latini *Sportulam*. Tam enim Actor; quam Reus in Prytaneo deponebant: at in translatione, atque in prouocatione ad aliud iudicium ab appellatore tantum deponebatur. Vndè, παρὰ καταβάλλειν, eſt *iuſto Sacramento, vel Sponſione contendere*. In Sponſione tamen ſatis erat, interpoſitâ ſtipulatione, & ſatisdato de pecuniâ mulctatitiâ cauiſſe; in Sacramento verò ipſam vtrinq; deponere neceſſe fuiſſe declarant M. Varronis illa 11. de L. L., *Qui petebat, & qui inficiabatur, de alijs rebus vtrinquè quingentos æris ad Pontificem deponebant: de alijs rebus item certum alium legitimum numerum aſſium. Qui iudicio vicerat, ſuum Sacramentum à ſacro auferebat, victi ad ærarium redibant.* Hinc *Sacramento contendere*.

Sacramento certare.
Depoſita pecunia litigantium quota, & quomodo dicta.
Prytania pecunia à quo depoſita, & vbi.
Sponſio in quo differat à Sacramento.

Hæc ſtipes, ſeù pecunia ſacra apud Pontifices depoſita, vſui Rerum diuinarum, Sacrificiorumq; deſtinata, cuius penuriâ ſi laboraſſent, aliundè corradebatur, nempe ex conſecratis Damnatorum bonis, quæ poſſeſſiones ſacræ dictæ, quod earum reditus ſacris addicti; & neceſſitate vrgente à priuatis corrogabatur ad ſacrum ærarium ſubleuandum. Cum tempore verò, quia maxima Sacrorum multitudo eouſquè increbuit, vt nec publicum, nec priuatum ſufficeret ærarium, imò exhaurirètur, Neruæ Imperatoris edicto cautum, vt numerus Sacrorum imminueretur ad publicum, ſacrumq; ærarium reſtaurandum.

Pecunia ſacra cui vſui deſtinata.
Pecunia ſacra defectus quomodo ſarcitus
Nerua edictū de ærario ſacro.

Alium litigantium morem in Plutarchi Erotico lego his verbis. *Cæterùm ſicut in Ægypto aliquando vidi vicinos duos litigantes, cum ſerpens arrepſiſſet, ambos eum Bonum Genium vocare, ità quidem, vt ſibi vterquè vindicaret,* & c. Quanta verò litis olim æſtimatio foret, Dionyſius his verbis docet Cap. x. *Litis verò æſtimationem placuit ſtatuere,*

Litigantium mos alius.
Litis æſtimatio quanta.

non

non capitale ſupplicium, nequè exilium, nequè aliquid aliud inuidioſum, ne hoc ipſum illis ſalutem afferret; ſed bona eorum Cereri dicare voluit, quæ pœna omnium mitiſſima, lege præſcribebatur. Litis æſtimatio eſt, rei, quæ in controuerſiam adducta eſt, vnà cum eo, quod propter eam actoris interfuit, in certam pecuniæ ſummam redactio. Eius autem duæ ſunt partes. æſtimatur enim primum quanti res eſt, deinde quanti actoris intereſt; quanti autem res eſt ſic æſtimatur, vt verum rei pretium exquiratur; id autem, quod intereſt actoris, duabus conſtat rebus: nam & damnum propter rei culpam, dolumuè acceptum, & lucri amiſſi ratio ducitur. Videndi hic Iuriſperiti.

Litis æſtimatio quid.

Litis æſtimatio duplex.

Quanti Res eſt.

Quãti Actoris intereſt.

Credebant inſuper Æditưorum fidei, & commendabant pactionum, fœderum, contractuum, teſtamentorumquè Tabulas omnes, quæ in Deorum delubris cuſtodiri ſolebant, vt in Lib. III. §. de tabulis exigendis Vulpianus aſſerit, L. *Cuſtodiam teſtamenti Æditưus ſuſcepit*: Cui ſubſcribit Papinianus in L. *Cum Pater* LXXVII. §. Donationis XXVI. de legat. II. *Donationis prædiorum epiſtolam ignorante filio, mater in æde ſacrâ verbis fidei commiſſi non ſubnixam depoſuit, & litteras tales ad Æditưum miſit* & c. Sed maiorem Veſtalibus Virginibus fidem fuiſſe adhibitam, & præcipuè Maximæ Virgini, quæ alijs præerat, & cæteros Sacerdotes omnes dignitate præcellebat, reperio. Imperatores quippè ipſi, & alij Principes viri ſua Teſtamenta illis credebant. Vnde Suetonius in Iulio Cap. LXXXIII. *Poſtulante ergò L. Piſone ſocero, teſtamentum eius aperitur, recitatumq; in Antonij domo, quod Idib. Sept. proximis in Lauicano ſuo fecerat, demandaueratquè Virgini Veſtali Maximæ.* Tacitus in I. Annalium de teſtamento Auguſti loquens id planè affirmat. Apud Veſtales depoſitas opes, non à Ciuibus modò; ſed à Peregrinis etiam refert Plutarchus in M. Antonio. *Quippè non tantùm preſcriptorum ſibi haſtauerunt bona, circumuenientes inſuper calumnijs neceſſarios, & coniuges, neque ſolum omnis generis mouerunt vectigalia: verum etiam, vt compererunt apud Virgines Veſtales quædam à Peregrinis, & Ciuibus depoſita, illuc profecti, ea abſtulere.* Tabulas quoquè apud eaſdem depoſitas, licet per Auctores à nobis in medium

Aedituis credita tabulæ.

Veſtalibus teſtamẽta Principũ credita.

Depoſita pecunia apud Veſtales etiã à Peregrinis.

dium allatos pateat apertiſſimè ; non pigebit tamen Plutarchi in Antonio locum ſubnectere. *Tabulæ depoſitæ apud Virgines Veſtales erant, quas poſcenti Cæſari denegauerunt illæ tradere, ſi accipere vellet, ipſe veniret, mandauerunt*, & c. Pecuniam verò depoſitam in ſinu Deorum, eamq; inuentam poſt longum tempus docet Athenæus Lib. I. de quodam Polemo ad ſtatuam Cleonis.

Pecunia poſita in ſinu Deorũ.

Pedetentim à publicâ ad vernaculam ſtipem refero pedem. Pediſequi Dominorum pecuniam geſtabant, quod & à Principibus viris obſeruatum vulgò iam video. Apuleius in Apologiâ indicat his verbis. *Vnum etiam denarium ex eo numero habere M. Catonem Philoſophum, quem ſe à pediſequo in ſtipem Apollonij accepiſſe Cato confeſſus*. Reſpicit ad priſcum morem, quo Viri honeſti per Vrbem incedentes pecunias ſecum non geſtabant: quod ſi quicquam ad manum habere volebant liberaliter, pediſequorum comitantium id munus erat. Ità apud Plautum Menechmus alloquitur ſeruum Meſſenium, *Cede mihi marſupium* : & apud Auctores alios non vno in loco.

Pediſequi Dominorum pecuniam geſtare ſoliti.

Tyrrhenorum mos perelegans, & dignus, qui his adnectatur. Qui ſoluendo non erat, cogebatur pueros ſecum adducere marſupia vacua præferentes per ludibrium. Heraclides in Politicis latinè. *Si quis debito obnoxius, ſoluendo non ſit, inſequuntur eum pueri vacuum geſtantes marſupium in eius contumeliam*. Aliòquin crumenam collo appenſam deferre ſolitos antiquos innuit Plautus in Truc. *Homo crumenam ſibi de collo detrahit.*

Qui nõ erant ſoluendo, crumenam vacuam præferebant.

Crumena collo appenſa.

Et quia in crumenâ calice, & irâ cognoſcitur hominis ingenium, vt fertur, eam conſignemus vnà cum hoc excurſu, quem nimium extuberantem comprimamus, & ad coronidem perducamus. Si quid ſacris è libris, profaniſuè, quos quotidiè manibus teris, ad hanc rem confirmandam, aut confutandam fueris nactus, candidus imperti cum amore, quo me non vulgari proſequeris ; cui ſi imperium addideris, in vltrò tributis recenſebo.

DO-

DOMINICO MOLINO

Patritio Veneto Senatori

REI LITTERARIÆ PATRI.

DISSERTATIO II.

Solemnis maris Adriatici deſponſatio Venetijs feſto Dominicæ Aſcenſionis die. Origo eiuſdem. Bucentauri delineatio, etymon, inſtitutio. Adriatici maris Imperium penes Venetos quantum. Syracuſani mare deſponſant calice, & floribus. Deſponſatio maris per anulum, & gemmam. Thalamegos nauis, Thalamij remiges. Claſſis luſtrandæ ritus. Panegyris uaria, cùm maria aperiuntur. Panathenæa, Quinquatria, Hilaria. Statuæ Porphyreticæ in plateâ D. Marci Venetijs. Modus ſciendi Romæ, quot nati, quot mortui, quot virili togâ cincti. Nati in acta relati. Profeſſio eorundem publica, cuius moris reliquiæ Venetijs adhuc vigent.

TVI patrocinij area, tuæ humanitatis aura, tuæ prudentiæ aſylum, tuæ ſapientiæ portus adeò omnes Italos, externoſquè litteratorum Proceres pellexit, (ò MOECENAS vnicum præſidium, & dulce decus Muſarum) adeò deuinxit, vt nemo, litteris vel mediocriter imbutus, Te curioſus literis non ambiat, ambitioſus non adeat, nec à tuo congreſſu abeat ſine diuite, affluenteq; redundantiâ. Vnde à tuo colloquio quiſquè, vt olim adytum Delphicum, & Trophonij ſpecus ingredientes, tuas ſortes, arcanaquè fata obſcuris vera inuoluens canit. Ego gratus recolo, refero enthuſiaſmo correptus, Tequè alterum Apollinem inuoco verè magnum, qui magna ſapis. Te magna manent, qui magna mereris. Quid mirum, ſi tua verba, tanquam folia Sibyllæ, & Oraculo Delphico certiora vbiquè cenſentur.

tur. Ex tuo pectore, tanquàm ex Saturni æde, nil niſi ſacroſanctum prodit. Quare, cum tibi meritò, vt olim Magnis Dijs altaria, cæteris Medioximis aras, paſſim literis initiati ſtatuant, meam quoquè victimam, ſeù libum conferam (namquè nullum Sacrum ſine fumo facio) tequè meâ thuris micâ litabo, his meis gerris; etſi, Præſtantiſſime MOLINE,

Magna tenent magnum numen molimina rerum.

Venetiarum eulogium. Venetias veſtras Vrbem admirandam, diuinitùs inſtitutam, ſapienter adminiſtratam, Vrbium orbem, orbis Miraculum ſemper ſuſpexi, & potiſſimùm, cùm inſpexi ſolemni Aſcenſionis Dominicæ die, Sereniſſimi Ducis maieſtatem, Purpuratorum patrum Venetorum regium conſeſſum auguſtiſſimum in annuâ maris deſponſatione, quæ mihi memòriam refricuit eorum, quæ in Athenæo Lib. XI. legi. Verùm, vt mea Schediaſmata tantæ Vrbis ſplendore illuceſcant, adnectere mihi ſit fas illius inſtituti admirandi primordia, mutuatâ face à veſtratis clariſſimi Iuſtiniani hiſtoriâ Venetâ, & alijs incorruptioribus monumentis. Bucentaurum

Bucentauri deſcriptio. ità deſcribit Iuſtinianus Lib. XIV. Bucentaurus eſt nauigium maximum, atquè ornatiſſimum. Nam ſtructura eius ſublimis, columelliſquè frequentioribus culta, auroquè ad proram à puppi præfulgida, hoſpiteſquè inſignes, alijquè eminentioris fortunæ viri, qui ad Vrbem veniunt eâ nauigij machinâ à Principe, & Patribus officij gratiâ excipiuntur: Ducalequè ſolium in frontiſpicio, ſuperiori tabulato, collocatum, vbi Princeps inter legatos, conſiliarioſquè medius ſublimis reſidet, & circùm per ſubſellia ſummus ille Patrum Ordo maieſtatis, & ſilentij plenus. In inferiori autem tabulato remiges nauigium tonſis agunt, & remulco interdum, dum aquæ in contrarium fluunt, tanta moles trahitur, publicumquè erigitur vexillum, & iuxtà illud Principis auratum ſcutum; ſummitaſquè Bucentauri holoſericum, purpureumquè habet opertorium funibus alligatum, ne ventus rapiat. Ad proram poſitum eſt Iuſtitiæ ſimulacrum auro fulgens, cuius dextra nudum enſem, læua autem æquilibrium tenet; roſtrumquè inſigne prominet, vt nauigij forma conſpectior

Etymon Bucentauri. ſit. Dicta Bucentaurus à, *bu*, quod magnum aliquid ſignificat,

gnificat, & *Centaurus*, antiquum nauium inſigne, vel quaſi, *Bis Taurus*, quæ olim Æneæ nauis. Alij Ducentaurum appellatam volunt, quaſi ducentorum hominum nauigium capax. Inſtitutio huius machinæ primùm facta fertur anno reparatæ ſalutis clɔ. ccc xɪ. Alij altiùs originem indagantur, nempè anno clɔ. clxxvii. in aduentu Imperatoris Federici Ænobarbi, ſeù Barbaroſſæ, cùm ille, pro componendâ pace cum Pontifice Alexandro III. Senatuquè, Venetias acceſſit. Hic enim Imperator Pontificem odio Vatiniano inſectatus, abire Româ, Venetiaſquè petere, tanquàm ad aſylum tutum, coegit. At Imperator in Venetos claſſem Duce Ottone filio immiſit, qui à Venetis debellatus, captus ad patrem remiſſus, ab eo impetrauit, vt Venetias concederet de pace acturus, quod feliciter factum. Pontifexquè in integrum reſtitutus pietate, & virtute Venetorum. Quibus, vt Pontifex paria faceret, præter plurima alia priuilegia Veneto Senatui conceſſa, gratulabundus Principi anulum porrexit aureum, dicens. *Ziane Dux accipe, & me authore hoc mare tibi, Venetiæquè armis obnoxium deſponſato, quod tu, & futuri Principes quotannis ſtato die in perpetuùm ſeruabitis, vt omnis poſteritas memoriâ repetitâ intelligat, maris poſſeſſionem patriâ virtute, ac nauali diſciplinâ veſtram eſſe iure belli quandoquè factam; atquè, vt vxorem viro, ità illud deſponſationis annuæ munere veſtro ſubiacere Imperio.* Hoc quia factum ferunt ſolemni die Aſcenſionis Domini; ideò quotannis hæc celebritas eodem die, magno hominum, & Principum concurſu concelebratur. Princeps enim cum Principum legatis, Senatuquè purpurato, vectus Bucentauro, anulum aureum à Patriarchâ conſecratum è puppi in vndas proijcit (aquâ luſtrali priùs ſolemni ritu in mare profuſâ) dicens: *Deſponſamus te mare in ſignum veri, perpetuiquè imperij*. Ad hæc ſerta florea Principi, Senatuiquè Veneto boni ominis, & lætitiæ gratiâ impertiuntur.

Bucentauri inſtitutio.

Venetorũ priuilegia ab Alexandro III.

Anulus donatus Venetis ab eodem pro deſponſatione maris.

Maris deſponſatio.

Anulus, & flores in deſponſatione maris Adriatici.

Hactenus Iuſtinianus. At incorruptiora Sereniſſimæ Veſtræ Reip. monumenta, quæ tibi, SENATOR AMPLISSIME, Aquilæ in nubibus probè cognita, planèque perſpecta ſunt, multò antè, quàm in Vrbem veſtram ſe reciperet Romanus Pontifex Alexander, deſponſationem

iſtam celebratam tradunt. Habent illa ſcilicet, tùm primùm eam celebrari cœptam, cùm primùm armis incincti Maiores veſtri, Clariſſimi, ijdemquè fortiſſimi Viri, Adriatici maris Imperio iure belli æquiſſimo potiti ſunt; quod tunc temporis accidiſſe conſtat, cùm totum illum maris tractum deſertum ab omnibus ob Imperij lapſum, ſoliſquè Piratis peruium, ſic arma Veneta repurgarunt, vt tutam in eo præſtiterint, cunctiſquè patentem, ac liberam in poſterùm nauigationem. Quod cum Romani Pontifices, Cæſares etiam ipſi, alijquè terrarum Orbis Principes cognouiſſent, & id ipſum rectè factum confeſſi ſunt, & apertè ſemper, ac candidè comprobarunt.

Sed in Panegyri Cl. Iuſtiniani duo præ cæteris obſeruo, Maris deſponſationem per anulum, & impertitionem florum, quæ longâ indagine inueſtigatâ, aliundè originem ducere mihi videntur. Semper enim maximè illud mihi perſuaſum fuit, nihil à prudentiſſimis, & ſapientiſſimis Reipublicæ Venetæ Patribus vſu receptum, quod non rationi conducat, & hæreat aptè; quod & mordicùs deindè tuentur. Vtrumquè non obſcurè Athenæus innuit Lib. 11. his verbis. *Syracuſis in extremâ Inſulâ iuxtà Olympiacæ (ſcilicet Iunonis) templum extrà vrbis muros, eſt quidam focus, vndè calicem naui deducunt tendentes in altum, vſquè dum Clypeus Mineruæ templo impoſitus videri poſſe deſinat; tùm tùm calicem fictilem in mare demittunt, coniectis priùs in illum floribus, fauis, thuris granis integris, & alijs præterà quibuſdam aromatis.* Quod quidem ab illis peractum, vt maris Imperium præſeferrent, Neptunoquè maris numini litarent, tanquam Genio propitio. Et licet nulla ibi anuli mentio apud Athenæum, ſed eius loco calicis fictilis, cuius porrectio amicitiæ confirmatio eſſe videtur: longè tamen ſapientiùs Veneti anulum deſponſationis hieroglyphicum, & fidei mari dilargiuntur; Sponſus enim ſponſæ hæc donat. Et anuli deiectionē in mare Pauſanias in Atticis ſic deſcripſit. *Minos irâ incenſus in Theſeum maledicta contulit, & Neptuni filium eſſe negauit, quòd, quam habebat, cœlatam gemmam in mare ſi abieciſſet, non eſſet eam ad ſe reportaturus. Vix ea locutus, dicitur gemmam abieciſſe: Theſeum verò memorant cum eâ,*

Maris deſponſatio Siculis uſitata.

Anuli in mare proiectio.

&

& coronâ, quam ab Amphitrite acceperat, è mari emerſiſſe. At florum inſperſio Iuuentutis perpetuæ ſymbolum, & ſpei videtur.

Nauis quoquè Bucentaurus facta (credo) ad imitationem illius, quam Ptolomæus Philopater Rex Aegyptius primùm fabricauit, ita deſcriptam ab Athenæo. *Longitudo eius ſemiſtadium; latitudo, quæ eſſet ampliſſima, triginta cubitis; figura eius, nequè longis nauibus, nequè rotundis aſſimilis*. Hæc à Strabone dicitur Thalamegos, ſeù Thalamifera, à Greco verbo θαλαμεύω, *in thalamo verſor*; perindè ac ſi tunc nuptiæ peragantur, vel ab his, θαλάμιος, θαλαμίτης, qui dicitur remulcus. Hinc thalamij remiges, qui in infimâ parte triremis remigant, & ſedent. At de his doctiores alij conſulendi, rem ego tantùm digito indico, & ad alia feſtino non aliena.

Ad cuius ſimilitudinem Nauis Bucentaurus effecta.

Thalamegos Nauis.

Thalamij remiges.

Ritus enim deſponſandi maris celeberrimus Venetijs anſam mihi præbet percommodam ad alia ad hanc rem. Expiandi Dei maris, luſtrandæquè Claſſis modum vſitatum olim ex illis P. Virgilij Lib. v. Aen. facilè eſt colligere,

Luſtratio Claſſis

Ipſe caput tonſæ folijs euinctus oliuæ,
Stans procul in prorâ, pateram tenet, extaq. ſalſos
Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

Quare primo veris tempore nauigaturi iter ſibi maritimum ſternebant Sacris. Liuius Lib. XXIX. *Imperator præmiſſis ad Deos precibus è prætoriâ naue cruda exta, cæsâ victimâ, vti mos, in mare porricit, tubâque ſignum dedit proficiſcendi*. Idcirco apud Appianum v. Ciuil. *Cum parata adeſſent omnia, Cæſar claſſis exercitum hoc modò purgauit. Altaria primùm maris in littore ſita alluuntur vndis, multitudo omnis circumquaquè magno ſilentio per naues aſſidet: Sacerdotes in mari conſidentes ſacra faciunt, terquè per exercitum ſcaphis circumuecti purgamina ſacra deferunt, Ducibus vnà adnauigantibus, & purgamina extollentibus, vt ab exercitu infelicia quæquè depellant. Diuidentes deindè ea, partem in mare porriciunt, partem altaribus impoſitam flammis adolent*. Huius Sacri pro felici traiectu prætereà meminerunt Pauſanias, Pindarus, Xenophon, & alij. Quod ſi olim aurea

Fiebat Verè primo.

Dona aurea Fluminibus donata.

dona in flumina iacta ob diuinitatis venerationem, vt notat Seneca Quæſt. Nat. Lib. IV. Cap. II. *In hac ora ſtipem Sacerdotes (*loquitur de Nilo*) & aurea dona Præfecti, cùm ſolenne venit ſacrum, iaciunt:* quantò magis facerent Neptuno fluminum parenti? De libatione verò in mare Thucydides Lib. VI. vbi ſoluente claſſe è Pireæo, ſic ſcribit. *Tubâ ſilentium indictum eſt, tùm legitima antè profectionem vota nuncuparunt, non per ſingulas naues; ſed vniuerſi per præconem, miſcenteſquè per omnem exercitum in aureis, & argenteis poculis, tùm vectores, tùm Duces libabant.* Diodorus Lib. XIII. idem eodem modo innuit. Iuſtinus quoquè Lib. XII. loquens de Alexandro Magno. Pindari locum de Iaſone Argonautarum Principe proficiſcente ſubnecto latinè. *Auream manibus ſumens phialam Dux in puppi, patrem cælitum, fulmine armatum Iouem, & celeriter meantes fluctus, ventorumquè impetus inuocabat, noctesquè, & maris vias, dieſquè lætificos, & optabilem reditus ſortem.*

Libatio in Mari.

Purificatio Claſſis.

Huic mori annexus alius, quem breuiter firmo ex Apuleio. *Nauem faberrimè factam, picturis miris Aegyptiorum variegatam ſummus Sacerdos tædâ lucidâ, & ouo, & ſulphure, ſolemniſſimas preces de caſto præfatus ore, quàm puriſſimè purificatam Deæ nuncupauit, dedicauitquè.* Sed de hac purificatione, ſeù luſtratione claſſis alibi ſcripſi; ſatis hic mihi leuiter indicaſſe, quanta religio priſcis olim litandi maris falſo Deo; Venetis verò omnium Opifici Deo, qui mare, qui terras, qui cœlum temperat, & quicquid extat, nutu fecit, & moderatur imperio iuſtiſſimo. Nondum mihi tempero, quin locum ſuperaddam pulcherrimum ad ritum hunc illuſtrandum maris luſtrandi, & vendicandi ex Herodoti Polymniâ, *Poſtero autem, tantiſper morati ſunt, dum Solem exorientem cernerent, omnifarios odores in pontibus congerentes, ac myrto iter conſternentes. Vbi Sol exortus eſt, ex aureâ phialâ Xerxes libans in mare apud Solem vota concepit; ne quid ſibi aduerſi contingeret; quò priùs deſiſteret Europam ſubigere, quàm ad illius terminos perueniſſet. Hæc precatus, phialam in Helleſpontum abiecit, aureumquè craterem, ac gladium Perſicum, quem Acinacem vocant. Hoc pro comperto diiudicare non poſſum,*

Xerxis ritus maris arrogandi.

Vtrùm

vtrùm Soli dedicans gladium dimiſerit in pelagus: an Helleſpontum, quòd eum flagellaſſe pœniteret, in compenſationem gladio donauerit, &c. Meminit etiam Phialæ in mare proiectæ Plinius Lib. VIII. Cap. XLVI. his verbis. *Memphi eſt locus in Nilo, quem à figurâ vocant Phialam, omnibus annis ibi auream pateram, argenteamque mergentes diebus, quos habet natales Apis: ſeptem hi ſunt, mirumquè neminem per eos dies à crocodilis attingi: octauo, poſt horam diei ſextam, redire belluæ feritatem.*

Facem aliam profero. Panegyrim iſtam tempore verno tantâ cum pompâ concelebratam, cum maria aperiuntur, Græci, & Romani imitati: illi Panathenæa, hi Quinquatria dixêre, quippè Mineruæ ſacra, ſic dicta à Mineruâ, & quinque dierum numero, quibus ſolita celebrari. Nam Primo ſacrificia peracta lego, Secundo, Tertio, Quarto Gladiatorum ſpectacula edita, Quinto vrbis luſtrationem factam. Idquè feſtum triduò antè vernale æquinoctium contingebat. Quintus hic dies Hilarijs ſacer ità dictus à maximâ populi lætitiâ, & pompâ ludis, ſpectaculis, & epulis refertâ; quæ ſi publica, ob Regis inaugurationem, vel triumphum facta; ſi annua, ob cœlum, & mare apertum celebrata. Vegetius. *Poſt natalem, vt ità dicam, nauigationis, qui ſolemni certamine, publicoquè ſpectaculo multarum gentium celebratur.* Ideò Athenienſes hiſce feſtis nauigium ſacrum in Delum mittebant. Innuit Plato in Phædone his verbis. *Nam pridiè, quàm iudicaretur, ornari contingit puppim nauis eius, quam mittunt Athenienſes in Delum. Hæc eſt illa nauis, vt aiunt, in quâ Theſeus olim bis ſeptem illos ſecum tulit in Cretam, ſeruauitquè illos, & ille ſeruatus eſt, &c.* Proſequitur inibi idem Plato Athenienſium dies illos feſtos, & quid peractum, dum hæc nauis rediret è Delo. Hinc Veneti ſanctiùs quotannis aperto aere, & cœlo, cum hyemis ſæuientis aſperitas ceſſit, & cœli patefacti Cœlorum Regem aſcendentem admittunt, aperti ſibi aditus ad maris Adriatici imperium, annuâ celebritate triumphantes, memoriam æternant.

Panathenæa. Græcis, Quinquatria Romanis Vere celebrata.

Hilaria.

Nauis Delũ Athenis miſſa.

Hilaria Athenis celebrata.

A mari ad aream D. Marci me confero, vbi in angulo

ædis

Statuæ Porphyreticæ in plat à D. Marci Venetijs.

ædis admirabundus intuitus Porphyreticas ſtatuas ex integro marmore quatuor, hærentes binas binis, eas vt vidi, agnoui ſtatim, quod à me adnotatum in Maggio, qui aſſerit ſtatuas iſtas è Græciâ aduectas, quæ ſunt Harmodij, & Ariſtogitonis, qui Athenienſium tyrannum Hipparcum trucidarunt; quam hiſtoriam legimus in Thucydidis Lib. VI. Hi viri ob tyrannicidium ſtatuis decorati ſe mutuò amplectentes in amoris, & fidei monumentum. Has ſtatuas Alexandrum à Xerxe aſportatas reſtituiſſe Athenienſibus meminit Arrianus Hiſtoricus, dequè ijſdē ad hunc modum Plinius Lib. XXXIV. Cap. IV. *Athenienſes, neſcio, an primi omnium Harmodij, & Ariſtogitoni tyrannicidis publicè poſuerunt ſtatuas. Hoc actum eodem anno, quo & Reges Romæ pulſi. Excepta deindè res eſt à toto orbe terrarum humaniſſimâ ambitione.* Cur verò bis gemini? Cauſa me latet. Vulgò aliter. Vulgi iudicium eſto. Conſtitutæ hæ ſtatuæ, Syriacâ arte cælatæ, in angulo publico, vt quotidiè in atrium, palatiumquè conuenientes Senatores tyrannidem abolendam, tyrannicidas gloriâ decorandos intelligant. Eædem porrò ſtatuæ, Venetias aſportatæ Duce Sereniſſimo Petro Gradonico anno cIↃcccxcI. ex oppido Aerâ Syriæ expugnato à Menicheſadar Saracenorum Rege; ibi enim multi Veneti inquilini, qui inde abire coacti, ſe Venetias contulere, aſcitiquè in Patriciorum ordinem.

Quando Venetias adſportatæ.

Ad alia, nec prorsùs aliena, nec ingrata gradior, te volente, libente, Illuſtriſſime VIR. Nam illud mihi ſemper viſum admiratione dignum, quod Romæ factitatum; vt ſcirent, quot ſingulis annis olim Romæ naſcerentur, quot togam virilem ſumerent, quot vitam cum morte commutarent. Nempè in ſumendâ virili togâ, quiſquè denarium in ædem Iuuentatis deferebat; in ærarium Ilithyæ pro naſcentibus; in Veneris Libitinæ pro defunctis, Apertiſſimè Dionyſius Lib. IV. *Tradit L. Piſo, Annalium primo, voluiſſe eum, & Vrbanæ multitudinis ſcire numerum, tùm viuentium, tùm morientium, tùm eorum, qui togam virilem ſumerent; ſtatuiſſequè quanti pretij nummos pro ſingulis inferre deberent cognati in ærarium Ilithyæ pro naſcentibus, in Ve-*

Quo pacto ſciretur Romæ quot nati, quot mortui, quot togam virilē ſūpſiſſet.

ne-

neris Libitinæ pro defunctis, in Iuuentatis pro virilem togam ſumentibus. Vnde poterat noſſe annis ſingulis quantus eſſet in vniuerſum numerus Ciuium, tùm quàm multi ex his eſſent per ætatem idonei militiæ. Quod & ab eruditiſſimo Dempſtero notatum.

Illud ampliùs hic obſeruo. Statim atquè naſcebantur liberi, à parentibus in acta publica referebantur. Hinc illa Satyrici. *Nati in acta relati.*

Fient iſta palàm, cupient & in acta referri: *In acta referre.*

Apuleij. *Pater natum ſibi filium cæterorum more profeſſus eſt:* Et Iul. Capitolini in Gordiano. *Filium Gordiani nomine Antonini, & ſigno illuſtrauit, cum apud Præfectum ærarij, more Romano profeſſus filium, publicis actis nomen eius inſereret:* & in M. Aurelio. *Inter hæc liberales cauſſas ità minuit, vt primus iuberet apud Præfectos ærarij Saturni vnumquemquè Ciuium natos liberos profiteri, intrà tertium diem nomine impoſito.* Ea verò re id fiebat, vt de paterno iure conſtaret. Nam cum hoc fiebat, in acta referebantur. Et morem hunc (ne videar extrà oleas aberraſſe) Sapientiſſimi etiam Veneti Patricij ad amuſſim ſeruant, publicè profitentes nomina natorum, vt nobilitatis ſtemmate potiri iure poſſint in Reip. adminiſtratione. *Profeſſio Natorum Romæ apud Præfectos ærarij.* *Eadem profeſſio Venetijs vſitata.*

Hæc habeo in primum tuum guſtum, MAGNE VIR, primitias ſerotini mei ingenij. Ab alijs Attica bellaria tibi pleno ſinu, & exotica vnguenta ſuppeditanda. Vt Telemachus ille Homericus Neſtorem videt, & affatur cum ſubductione, & pudore; ſed incitat Minerua, & ſuadet; ſic mihi in iſto alloquio tecum, ò Aſtreæ, & Conſi vindex, accidit. Hebetatur: allucinatur hic imbecillitas ingenij mei, oculi in tanto ſplendore conniuent; etſi tua benignitas animos mihi addat, tuum patrocinium dexteram mihi ſupponat collabenti. Quare mutire vix audeo, ne in publica commoda peccem, ſi pluribus Te meis gerris morer publicis, & grauioribus diſtentum. Hoc tantum ex animo,

Tequè meæ cauſſam, ſeruatoremquè ſalutis,
Mequè tuum librâ noris, & aere magis.

CAROLO ANTONIO MAGISTRIO

Senatori Regio apud Mediolanenſes.

DISSERTATIO III.

Nauium tutela quid. Ea nunc Animalium, nunc Deorum imaginibus inſignita. Diſcrimen inter παράσημον, & tutelam. Tutelæ locus. Pattaici Dij. Tutelares Dij quomodo placati. Tutela nunc Oleâ, nunc Lauro redimita. Coronatæ naues etiam in portu. Oleæ ramus ſupplicum inſigne. Coronarum omen, & vſus multiplex. Dedicatio nauium, & expiatio. Luſtratio claſſis, agrorum, exercitus, aliarum rerum. Armiluſtrum. Vota velis inſcripta.

NON eâdem perticâ metiri omnes debemus, SENATOR AMPLISSIME, non enim Scientiæ, vt cothurni æquè vtrique pedi apti. Tu ibi literatiſſimus literatorum apices ſuſpicis; præ illis literatores deſpicies. Non ego is ſanè, quem rigidi probarent Catones: non improbabis tamen omninò, ſi mea non ſcrupuloſâ lance examinabis; nec populari differentiâ æſtimabis, quas Symbolas in commune conferam de NAVIVM TVTELA, & alijs ſpectantibus ad eandem. Hæc tuâ ſub tutelâ tutò agent, tuis ſub auſpicijs feliciter.

Tutela nauiū quid. Nauium tutela dicitur propriè locus in prorâ, vbi Dij tutelares cælati, ſeù picti. Græcis hæc dicta παράσημον, Latinis *inſigne*, quo ea dignoſcebatur, & à quo nomen ſortiebatur. *Tutela nauiū effigie Animalium.* Hæc tutela aliquando animalium effigie inſignita. Tacitus Annal. VI. *Nec quiſquam ariete ſacrificauerit, credito Phryxum vexiſſe: ſiuè id animal, ſeù nauis inſigne fuit.* Feſtus in Europâ. *Alij, ait, eam à prædonibus raptam, & naue, cuius tutela effigiem Tauri habuerit, in eam regionem eſſe delatam.* Seneca Epiſt. LXXVI. *Nauis non bona dicitur, cuius aureum roſtrum, nec cuius tutela ebore cælata*, &c. Lactantius

tius Lib. I: Cap. XI. *Nauis tutelam habuit in Aquilam figuratam*. Præter imagines Animalium, Deorum quoquè naues habuere quibus eæ commendatæ, vt refert Alexander ab Alexandro Gen. dierum Lib. IV. Cap. II. & confirmat Statius Theb. IIX. *Effigies etiam Deorum maximè Apollinis, & Mineruæ.*

—— Inſcriptâquè Deus qui nauigat alno.

Minerua plerumquè, aut Apollo depicti. De Mineruâ Silius.

Troianam oſtentat trepidis de puppe Mineruam.

Et Val. Flaccus.

Puppe procul ſummâ vigilis poſt terga magiſtri
Hæſerat auratæ genibus Medæa Mineruæ.

De Apolline Maximus Poetarum Lib. X. Aeneidos.

—— Huic totum inſignibus armis
Agmen, & aurato fulgebat Apolline puppis.

Hinc naues ab iiſdem Numinibus nominatæ. Ouidius de Triſtibus.

Eſt mihi, ſitquè precor, flauæ tutela Mineruæ,
Nauis & à pictâ caſſide nomen habet.

Et tutelares Dij nauis vſurpati aliquando pro naui. Perſius Sat. VI. *Dij tutelares nauis pro naue.*

—— Iacet ipſe in littore, & vnà
Ingentes de puppe Dij.

Hic obiter noto, (quod & ab alijs fortaſsè) diſcrimen inter παράσημον, & tutelam; quòd παράσημον, erat fera aliqua, vt Leo, Aries, Phryxus, Vacca, Iſis, Anſer, Aquila, & huiuſmodi; Tutela verò, ſignum aliquod Deorum, Dearumuè proprium, vel eorum latentium ſub aliquâ formâ; vnde nauis, quæ Iouis tutelam effigie Tauri, aut Aquilæ habuit, habuit Iouem ſub eâ effigie latentem. Hæc tutela vocata inſigne, quatenus aliquando non Deus, ſed inſigne illius Dei. Ità caſſis Mineruæ inſigne illius nauis fuit Ouidianæ. Hæc Numina tutelaria poſita quidam putant in puppi, vt colligitur ex illo loco, *Tutela in quo differat ab Inſigni.* *Inſigne nauis quid.* *Tutela locus in naui.*

Ingentes de puppi Dij,

Et illo,

Accipit & pictos puppis adunca Deos.

In prorâ alij ſtatuunt. Sanè Dij Phœnicum, quos Pattaicos nominant, in prorâ ſtatuebantur ex Herodoto in *Pattaici Dij.*

Thaliâ. Crediderim cum doctiſſimo Cerdâ, Græcos & Latinos in puppibus, Barbaros locaſſe in proris ex locis productis, & alijs: item παράσημον diuerſum locum ſortitum à tutelari Numine nauis; & aliquando confundi tutelam, & παράσημον.

Tutela nauiũ, & inſignia. Sed hoc, dices, lippis & tonſoribus notum. Hoc verò mihi planè ignotum, quomodo illis litarent; & operarentur, quod tamen factitatum lego. Petronius mihi facem præbet illis verbis. *Itaquè, vt tutela nauis expiaretur, placuit quadragenas vtriquè plagas imponi, & ſic viliſſimo ſanguine placant tutelam.* Placabantur igitur hi Dij tutelares, vt propitij eſſent nauigantibus. An ſanguine & verberibus ſeruilibus? Me latet. Sed alio expiationis genere. Idem Petronius alibi, his verbis. *Protendit ramum oleæ à tutelâ nauigij raptum.* An illi Dij ramis oleæ inſigniti, vt perpetuò placati, & parati eſſent? Ita ſentio. Ibi enim, tanquàm in ſacrario & larario, reſidebant, & præſidebant. Et meritò olea ad tutelam appenſa, quæ ab Homero Ithacenſi antro applantata fertur, quòd typum mundi haberet, qui præcipuus diuinæ prouidentiæ effectus, cuius olea hieroglyphicum, quam Palladi (quæ & ipſa prouidentia dicta) veteres conſecrarunt: Quidnî igitur eâdem tutelares Deos circumornarent, vt eorum prouidentiâ nauis regeretur in illis procelloſis vndis; &, quia olea victoriam bono omine prænunciat, vt eadem nauis è monſtris marinis, ac tempeſtatibus ad portum victrix enauigaret?

Quomodo placati Dij tutelares.

Olea ramus affixus tutelæ.

Olea prouidentiæ ſymbolum.

Lauro etiam coronata tutela. Sed & lauro tutela nauium coronata. Diſco ex Silio Lib. XI. apud quem lego.

—— Lauro redimita ſubibat
Optatos puppis portus.

Quando nam Oleâ, quando Lauro coronatę naues. Duo enim erant tempora, quibus coronas imponere tutelæ nauium mos erat, pacis vnum, alterum triumphi: & triumphi quidem tempore imponebantur ex Lauro; in pace verò ex Oleâ, vt indicat Petronij locus. Caueſis autem coronas iſtas cum ijs confundas, de quibus Maro Libro IV.

Puppibus & læti nautæ impoſuere coronas.

Nam illis coronatæ puppes in lætitiæ ſignum . Apertè Naſcimbenius ad eum locum. *Lætitiæ* (inquit) *ſecuritatiſquè animi ſignum naues aliquò migraturas coronare ſolebant*. De quo ritu idem Maro Lib. I. Georgicorum.

Puppes coronatæ in lætitia ſignũ

Ceù preſſæ cùm iam portum tetigere carinæ,
Puppibus & læti nautæ impoſuere coronas.

Ouidius III. Amorum.

Iam mea votiuâ puppis redimita coronâ
Læta tumeſcentes æquoris audit aquas

Et II. de Remedio.

Hoc opus exegi: feſſæ date ſerta carinæ;
Contigimus portum, quò mihi curſus erat.

Ex quibus morem alium eruo. Non tantùm nauigaturos; ſed etiam in portu quieturos naues ramis, corolliſq; redimire ſolitos ad boni ominis, & lætitiæ argumentum, vel in prorâ, vel in ſummo malo affixis, & his oleaginis plerumquè; Oliuæ enim ramus ſupplicum inſigne. Sic legati Locrenſes apud Liuium Dec. III. Lib. IV. & Rhodij apud eumdem Dec. V. Lib. V. *Supplicant Romanos, & nauem Oliuæ ramis velatam deuicti Carthaginenſes ad Scipionem mittunt*. Virgilius.

Coronata etiã naues in portu

Olea corona in puppibus.

Olea ramus ſupplicum inſigne.

Iamquè Oratores aderant ex vrbe Latinâ,
Velati ramis oleæ, veniamquè rogantes.

Quamquam precantes non tantùm capite coronati; ſed manibus etiam ramos geſtare ſoliti, quod tamen ad ſupplicantes referre malo.

Sed illud præ cæteris obſeruandum, tantum omen olim in coronis, vt nil auſpicarentur ſine illis. Vnde Euclio Plautinus Aulul. *Nunc thuſculum emi, & haſce coronas floreas, vt fortunatas faciant natæ nuptias*. In aditu etiam locorum coronati antiqui. Sic Aeneas adiens Siciliam Aeneid. V.

Coronati omnia auſpicabantur.

Adeuntes loca coronati.

—— Cingit maternâ tempora lauro

Et VII. Latium petens.

—— Frondenti tempora ramo
Implicat.

Quod ipſum ex Aeſchylo percipies in Supplicibus, vbi Oreſtes promittit ſe iturum Delphos cum coronâ. Profecturi pariter apud Plautum coronati: Et Antonius iturus ad bellum Parthicum coronam ſumpſit ex ſacra oleâ. Precaturi etiam

Profecturi coronati.

Item precatores.

etiam coronabantur, vt alibi dicam. Quin ipſæ quoquè Virgines, cùm primùm de nuptijs cogitabant coronas geſtabant. Cicero ex vetere Poetâ III. de Oratore *Coronam ob collocandas nuptias tibi ferebat*. Claudianus de Proſerpinâ Lib. II.

Nunc ſociat flores, ſeſeque ignara coronat,
Augurium fatale thori.

Coronati thalami. Thalami deniquè coronati. Cyrillus Alex. *Sponſæ, & nouæ nuptæ è thalamis nuper coronatis excurrentes, & lectulum genialem deferentes*. Et alij, de quibus Eruditiſsimus Paſchalius in Opere de Coronis.

Appendicis ergò hæc pauca Nauim attingentia ſubdo: ſi arrident audi; ſi irrides, abi cum bono Genio. *Nauis dedicatio, & piacula.* Nauis dedicationem, & piacula quædam Apuleius XI. Metam. oſtendit. *Ibidem ſimulacris ritè diſpoſitis, nauem faberrimè factam picturis miris Aegyptiorum circumſecus variegatam, ſummus ſacerdos tæ'â lucidâ, & ouo, & ſulphure, ſolemniſſimas preces de caſto præfatus ore, quàm puriſſimè purificatam Deæ nuncupauit, dedicauitq;*: & quæ ſequuntur, *Ecce litteræ votum inſtaurabant*. Hæc nauis (ex Beroaldo) ſymbolum nauigationis Deæ Iſidis, in cuius dedicatione, quòd ait Apuleius purgationes factas, tædâ, ouo, ſulphure, cum Ouidio congruit, qui de tæda, & ſulphure hæc habet. *Purgationes Nauis tæda, ouo, ſulphure.*

Terq; ſenem flammâ, ter aquâ, ter ſulphure luſtrat.

De ſulphure, & ouis iſta.

Et veniat, quæ luſtret anus, lectumquè, locumquè
Præferat & tremulâ ſulphur, & oua manu.

De hac ipſa purgatione per ouum Lucianus, Macrobius, & alij meminere.

Luſtratio claſſis qua. Aliam nauium luſtrationem in Alexandro ab Alexandro lego Lib V. Cap. XXVII. his verbis. *Si verò claſſes, naualeſquè copiæ luſtrarentur, diſpoſitâ claſſe in littore, aram, quæ mari abluebatur, conſtruere conuenit, in quâ Sacerdotes victimas cæderent, mox circumſtante exercitu, caſam victimam, atquè exta per claſſem in littore diſpoſitam nauiculis circumferrent, cum ſolemni carmine, & precatione, ducibus vnâ inſidentibus in ſcaphis: diuiſequè hoſtiæ partem in mare cum viſceribus porricerent; partem verò flammis adolerent, eo modo claſſem luſtrari, & calamitates depelli opinati, & c.* Hæc Alexander de

hac

hac luſtratione, & ferè ex his, Liuio Dec. III. Lib IX. Appiano Lib. v. Belli Ciuilis, & Virgilio v. Aen.

Dum luſtro hæc, alia etiam illuſtro luſtralibus extis Luſtratio agrorum ità fieri ſolita ex Catone de Re Ruſt. Cap. XXXXI. *Imperabant Solitaurilia circumagi cum Diuis volentibus, dicentes, quodcumque benè eueniat: Mando tibi Mani, vt illa Solitaurilia, fundum agrum, terramque meam quotâ ex parte, ſiuè circumagi, ſiuè circumferenda cerſeas, vti cures luſtrare*. Dein Ianum, Iouemquè vino præfati, ſic dicebant, *Mars pater te quæſo, precorque uti ſies volens propitius mihi, domo, familiæque noſtræ, quoius rei ergô agrum, terram, fundumque meum Solitaurilia circumagi iuſſi, vti tu morbos viſos, inuiſoſque, viduertatem, vaſtitudinemque, calamitates, intemperantiaſque prohibeſſis, defendas, auerruncesſquè; vtique tu fruges, frumenta, vineta, virgultaquè grandire, benequè euenire*: & quæ ſequuntur preces. Quod autem in agris ſuis priuati luſtrandis facere conſuerant; hoc in publicis Sacerdotes publicè, præfati communes Deos, & agreſtem Martem, vt omnem à vineis publicis calamitatem auerterent, vineta ſuccreſcerent, & ſuos fructus darent.

Luſtratio agrorum quæ Solitaurilia.

Ab agris, vnde boni milites ad excercitus luſtrationem vocor. Exercitus luſtrabatur, apud Romanos in campo Martio inſtructus, Sue, aut Hirco, & Oue, & Tauro: Milites ipſi lauro coronati rem diuinam faciebant ſub dio. Hoc dictum Armiluſtrum. Primum inſtitutum ſub Seruio Rege. Illæ victimæ ter circùm acies inſtructas præcedente pompâ ducebantur, Martiquè Deo immolabantur. Mitto luſtrationes alias, quæ fiebant Ambarualibus, ideſt luſtrandis aruis, & ſegetibus; Solitauiliribus, ſingulis luſtris peractis, luſtralibus etiam dictis: poſt funus, in Sacris, in inſanis, in pueris, de quibus alibi ſuo loco. Et in circum redeo, à quo luſtricum ob Sacrum exceſſi, extremam lineam ducturus. In carbaſo enim lego ſcriptas litteras, quæ indicarent, id votum eſſe proſperæ nauigationis, ex quo coniectare libet, aliquando ex voto inſcripta vela, vt ſolent vexilla à militibus militiâ functis; vel æra merentibus militaria, de quo aliàs à me, & fuſiùs; doctiùs ab alijs.

Luſtratio exercitus.

Armiluſtrum

Luſtrationes variæ.

Vota ſcripta in velis.

In

In portu nauigo; puppim corono; ramum tutelæ protendo, oleæ in primis, ne oleum, & operam perdam; meq; luſtralibus ſacris expiatum facio. Meritò ramum oleæ dicit Petronius fuiſſe ad tutelam nauis; meritò & ego tam bono omine, tam miti nomine meam conſigno epiſtolam, tibique à Deo precor,

Flauâ caput vt nectatur oliuâ,

idquè oleo diuinæ benignitatis perpetuò fluat, ac perfluat.

MARCO ANTONIO GILIO

Decano S. Michaelis Lucæ.

DISSERTATIO IV.

Aerarium Sacrum. Aerarium Græcorum, & Romanorum vbi. A quibus, & quibus Numinibus vtrumquè dicatum. Quid in Romano ſeruatum. Cur idem modo Sanctum, modo Sanctius dictum. Sancta loca quæ. Aurum viceſimarium. Oppetere mortem. Ritus morientium in bello mordendi terram.

SArta, tecta vſquè mihi tua præcepta, cuius domus doctrinæ ſeminarium, familia trophæorum: cuius fama omnia perluſtrans, ſubobſcura quęque illuſtrat. Ego quoquè auritus teſtis, & oculatus tanti ſplendoris particeps, tibi, *Feliciter*, acclamaui. Pæana cecinifſem, ni ſubdubitauiſſem, tenuis ne tua grandia, culpâ ingenij, detererem; non enim ex quolibet ligno Mercurius fingendus, nec Alexander Magnus à quolibet pictore pingendus. Quia verò ad tua olim me paraui vota, lubens volens parebo, de AERARIO SACRO, SANCTIORE, & alijs.

Ne meſſem metam alienam, ſpicilegium facio à longâ, exacta, & feraci meſſe eruditiſſimi Dempſteri, aliorumque de Aerario Sacro, & inquiro primùm, cur ità dictum toties Sym-

Symmacho Lib. I. Epiſt. LX. vbi hęc habes. *Vt potè Sacri adminiſter ærarij*: Lib. IV. Epiſt. XXXVII. *Paulus amicus meus iamdiù ærario Sacro militat*: Et Lib. X. Epiſt. XXXIII. *Ergò & nunc libens ſume è Sacro ærario decreta ſubſidia*. Sacrum ideò dictum volunt, quia in æde Saturni conditum ærarium Romanis, Græcos imitatis, qui in templo Apollinis ſuum conſecrarant, licet Athenæus Lib. VI. afferat Lacedæmonum tantùm ærarium fuiſſe templum Delpicum, his verbis. *Apollini Delphico quicquid auri Lacedæmone, & argenti priùs erat, dicatum fuiſſe narrant*. Porrò Aerarium primùm inſtitutum ad pecuniam ſeruandam apud Græcos à Minyâ, refert Pauſanias in Beoticis. Apud Romanos illud à Valerio Publicolâ primùm Saturno commendatum lego apud Plutarchum in eiuſdem Publicolæ vitâ hoc verborum contextu. *Vbi enim opus erat ad bellum pecunias pro facultatibus ciues conferre, cum neque ipſe id munus obire vellet, & obeundo amicos dehortaretur; nec omnino publicas pecunias in priuatam domum inferri æquum duceret, ærarium in Saturni ædem reſtituit, quæ hodiè etiam manet. Conceſſit autem populo, vt Quæſtores duos creare poſſet, creatiquè ſunt primi T. Veturius, & Minutius, & pecuniæ permultæ coactæ*; Quæ quidem verba non modo innuunt Aerarij Romani inſtitutorem primum; ſed etiam, cui Deo fuerit commendatum, & quorſùm; quinam demum primi illius Quæſtores, ſeù Curatores fuerint, vt vides.

Aerarium ſacrum cur.

Græcorum ærarium vbi, & à quo primùm ſacratum.

Romanorum ærarium vbi, & à quo primùm Saturno ſacratum.

Primi Quæſtores ærarij Romani.

Quid in ærario Romano ſeruatum.

In hoc ipſo ærario literæ publicæ aſſeruatæ ex illis Ciceronis in Verrem. *Primùm mihi literas publicas, quas in ærario conditas habebant, proferunt*. In eo prætereà mulctæ, tributa, ſpolia hoſtilia, manubiæquè reconditæ. Ad hæc Senatus conſulta, & leges, vt eſt apud Tranquillum in Dictatore.

Etiam Decreta patrum, de quibus (referente Tacito Lib. III. An.) *Senatus conſulto ſancitum, ne antè diem decimum ad ærarium deferrentur, idquè vitæ ſpatium damnatis prorogaretur*, cui ſubſcribit Suetonius in Tiberio Cap. LXXV.

Aerarium cur ſanctum dictum, & ſanctius.

Quare volunt dictum *Sanctum*, quia illud templum religioni dicatum, & Diuo. Sed cur non dictum *Sanctum*, quia ſanctione confirmatum, adeò vt violari nefas? Hinc loca

D San-

Sancta loca quæ. Sancta, quæ aduerſus iniuriam, & vim muniuntur. Dicti ideò Tribb. pleb. Sacroſancti, quia eos violare piaculum maximum, nec ſine capitali noxâ; vnde & Sacroſancta templa iure aſyli vtentia. Cur autem Saturno potius dicatum, pete ab eodem Dempſtero, Volfango Lazio, & Plutarcho Quæſt. Rom. XLII.

Sed quia apud auctores ſanctum aliquando legitur ærarium, aliquando Sanctius; Sanctum puto illud dictum, quod aliàs vulgare, in quod ſcilicet ordinaria tributa recondita, idquè in exteriore fano; Sanctius verò in penitiore ædis receſſu munitiori loco, in quo ſcilicet aurum viceſimarium, hoc eſt, quod ex viceſimâ colligebatur, ad vltimos Reipublicæ laborantis caſus reſeruatum. Ità Lib. VII. Dec. III. *Cætera expedientibus, quæ ad bellum opus erant Coſs. aurum viceſimarium, quod in Sanctiori ærario ad vltimos caſus ſeruaretur, promi placuit.* Ità Venetorum gaza precioſior D. Marci ſacello commendata. *Aurum viceſimarium.*

Ad finem feſtinanti iniecit mihi manus tua poſtrema pagina, de verbo, *Oppeto*, de quo alij antè me. Ideò, quod alius condiuit coquus, non alio condiam modo. Lucem mihi præfert in his tenebris locus perelegans Virgilij VIII. Aeneidos. *Oppetere mortē vnde dictū.*

—— *Terram ſimul ore memordit.*

Et Seneca in Hercule Furente.

Vltrice dextrâ fuſus aduerſam Lycus
Terram cecidit ore.

Nam inde colligo olim ſtrenuos, forteſquè viros belli morientes, terram momordiſſe, nè quid effæminati eiulatus, aut præter decorum viri fortis in victores effutirent, dicerentquè. Hinc idem Virgilius Aen. XI. *Mordēt terrā morientes belli.*

Procumbit moriens, & humum ſimel ore memordit.

Erit igitur, *oppetere*, moriendo ore terram petere, dentibuſquè. Vir enim fortis dulce, & decorum putat pro patriâ mori; Mors at fugacem perſequitur virum, eumquè non cenſet ſui iuris, cui precaria eſt vita. Quicquid in bonis auctoribus probi, puri, putiquè es ſcrutatus, vt tuus fert mos, mihi amiciſſimo communicatum velis, tibiquè credam, non alijs; etſi credendi auctor mihi Phœbus fuat, dum ex

corti-

cortinâ tuâ loquaris. Nam tua eiuſmodi ex Iuuenale Sat. x.

Propter quæ fas eſt genua incerare Deorum.

Cum his propino tibi, more veteri, ſalutem plenis faucibus, & felicitatem, quam iamdiù veſtris virtutibus, Tu, Tuuſquè Parens promeruiſtis, vobis à Deo expoſco, precorquè, vt pietatem, quam Tu prætefers diuinam, doctrinam ſingularem, incomparabilem morum ſuauitatem ità augeat, & extollat, vt Patris patriæ, religionis aſſertoris nomen conſequatis immortale, quod iam diù tibi conciliaſti in fouendâ Pietate, & diſciplinâ tui Seminarij, ex quo laurea multa folia litteratorum prodeunt, multiquè ſurc. li felices in aliena viridaria tranſlati fructus vberrimos ſub colono illo ſolertiſſimo Ioanne Maria Bernochio integerrimo, doctrinæ non triuialis Viro, mihiquè ob morum ſuauitatem amiciſſimo. Hæc non ad gratiam aucupandam à me dicta; ſed vt gratum me præferam illi Παιδευτηρίω *Pædagogio*, mihi, puero, & adoleſcenti percaro, vbi tyrocinium, prætextamquè litterariam poſui, mox togam virilem induturus in Belgio Philoſophicam ac Theologicam, Deo fauente, qui Te, tuaquè fortunet feliciſſimè, obſecro & obteſtor.

HIERONYMO BOSSIO I. C.

REGIO ELOQVENTIÆ

Interpreti in Palatinâ Mediol.

DISSERTATIO V.

Styli cum pugillaribus geſtati. Graphium, & illius vſus. An licitum arma in Vrbe geſtare. Pœna geſtantium. In itinere permiſſum. Arma antè fores Templorum relicta. Milites latrones dicti. Quando ijs vſi Romani. Salus dicta Imperatoribus ſine armis. Arma ciuibus à militibus ablata. In itenere zona, oleum, gladius geſtatus. De cingulo, zonâ, militari, virginali. Quando, & cur ſoluta.

SVperuacaneum commendare conſpicuos, perindè ac ſi in Sole ambulantibus facem præferas. In uendibili merce, oportet vltrò emptorem adducere, eiquè obtrudere. Proba merx facilè emptorem reperit, etſi in abſtruſo ſita. Tua eruditiſſima ſcripta in Palatinâ officinâ cuſa, Apolline Palatino digna, ſatis, ſuperquè totum per Orbem diuulgata, Te ſuprà famam, ſuprà Cœlos ſtatuerunt. Mei tamen iudicij, quidquid hoc ſit, ſuffragium in his Centuriatis Comitijs addo, vt numerum addam, non pondus, ſi amore æſtimabis, atquè animi obſeruantiâ, grauiſſimum.

Tu mihi ſemper meritò magnus, diuinus, & θεὸς ἀπὸ μηχανῆς ἐπιφανείς, *Deus ex improuiſo apparens*, laborantibus, periclitantibus litteris, quibus labantibus, pro virili, meam manum dum publicè ſupponere conor (proh ſcelus) in peculio Proſerpinæ fermè numeror. Profitemur laniſtae inter gladiatores ſtylo ferreo accinctos, non characteribus in membranis effingendis, ſed vulneribus in membris infligendis, hominibuſquè nefariè trucidandis. Nec te latet,

nec

nec me, olim geſtatos ſtylos à iunioribus ad literas exarandas in pugillaribus, dictum hoc, *Graphium*, quod erat inſtrumentum ferreum, non abſimile noſtro calamo, anteriùs acutum, retrò verò, quaſi planitiem habens, quo olim in ceratis tabulis ſcribere ſoliti, & alterius extremitatis obtuſitate delere ſolebant. Hinc, *ſtylum conuertere*, dicebant, de quo Ænigma Sympoſij.

Styli cum pugillaribus olim geſtati. Graphium quid.

Stylum conuertere.

Aenigma de ſtylo.

De ſummo planus, ſed non ego planus in imo,
Verſor vtrinquè manu, diuerſo at munere fungor;
Altera pars reuocat, quidquid pars altera fecit.
Inde alij ſtimulos, & acumina ferrea vibrant.

Prudentiùs.

Quî parte aratis cera ſulcis ſcribitur,
Et quî ſecti apices abolentur, & æquoris hirti
Rurſus niteſcens innouatur area.
Sæpè ſtylum vertas, iterùm, quæ digna legi ſunt,
Scripturus, &c.

Romanos itaquè nunquam gladio, aut pugione accinctos, vt hos ſicarios; ſed graphijs, quæ cum pugillaribus circumferebant. Colligo ex Seneca Lib. I. de Clementiâ Cap. XIV. *Erixonem equitem Romanum, qui ſuum filium flagellis occiderat, populus in foro graphijs confodit.* Ex Suetonio etiam in Cæſare. *Cæſar Caſsij brachium arreptum graphio traiecit.* Thecis fuere impoſita graphia, quia ærea, ferrea, acuta valdè, atquè ad cædem apta. Plutarchus in Gracchis. *Ibi è veſtigio confoditur Antyllius longis ſtylis fodicatus, ad id ipſum (vt aiunt) paratis*. Nam cuilibet paſſim pro libito arma portare non licuit. Vnde M. Antonius, vt refert Dio Lib. XLII. gladio accinctus cum multitudine ſtipantium ipſum militum viſus, ſuſpicioni fuit Romanis monarchiam ambire. Idem Lib. XLIIII. *Curiam* (loquitur de coniuratione in Cæſarem) *ad rem peragendam delegère, locum inſidijs opportuniorem, gladios facilè ſe habituros ſperarunt, in ſcrinijs loco libellorum locatos, tùm cæteros inermes non poſſe ſuccurrere opinati, &c.* Sed ijs tantùm, qui militari obſtricti iuramento, & quibus poteſtas erat geſtandi gladium, quod *gladiatorium* exin nominabatur. Liuius Dec. V. de Genthij Illyricorum Regis captiuitate. *Cum prætore eo die eſt*

Romani in vrbe ſine armis, ſed cum ſtylo.

Graphia thecis impoſita.

Non cuiuis licitum arma portare.

epu-

Gladiatorij ludi.

epulatus, deinde in cuſtodiam C. Craſſi Trib. militum traditus, vix gladiatorio accepto decem talentis ab Rege Rex, vt in eam fortunam recideret. Inde gladiatorij ludi. Suetonius in Auguſto. *Nam graſſatorum plurimi palàm ſe ferebant, ſuccincti ferro, quaſi tuendi ſui causâ.* Et paulò poſt. *Igitur graſſatores, diſpoſitis per opportuna loca ſtationibus, inhibuit, Auguſtum ſi nanciſcereris, non tam benignum Senatum, non lamena, non carnificina eſſes tuorum ciuium.* Idem in Claudio Cap. xxvi. *Quodam cum ferro circà ſacrificantem ſe deprehenſo, Senatum per præcones properè conuocauit, &c.*

Ante fores tēplorum arma relicta.

Ex quo colligo tantò minus licuiſſe arma geſtare in templis. Ità Plato de Repub. regendâ; *Aurum quidem in quædam fana intrantes foris relinquunt, ferrum autem, vt ſimul dicam, in nullum important templum.*

Græcis arma portare illicitum.

Nec ſolùm apud Romanos, etiam apud Græcos paſſim arma geſtare illicitum. Lucianus Dialogo de Gymnaſijs. *Prætereà mulctâ cautum eſt, nè quis in Vrbe cum nihil neceſſe ſit, ferrum geſtet, aut armatus procedat in publicum.* Idem Dialogo Scytha. *Anacharſi cognoſcere potuiſſet popularem ſibi Toxarim more Græcorum exornatum, mentum habentem detonſum, incinctum, nullo ferro munitum &c.* Quare milites olim dicti latrones. Plautus Milite Glor. *Vt in tabellis, quas conſignaui hic heri latronibus, ego deni merem ſtipendium.* Et aliâ Scenâ. *Vt latrones, quos conduxi hinc ad Seleucum.*

Milites dicti latrones mercenarij tamē. Militibus ſtipēdiarijs quādo primo vſi Romani.

Non tamen omnes milites dicti latrones; ſed mercenarij tantùm, qui ſerò à Romanis adhibiti. Alexander ab Alex. Lib. vi. Cap. xxii. *Mercenario milite populus Romanus perraro adiutus fuit. ſolùm enim Punico bello Q. Fabio Maximo, & T. Sempronio Graccho Coſ. ope externâ adiutus bella geſſit; & in Hiſpaniâ Celtiberiâ ſtipendiarij militis auxilio fultus, legiones duxit, quos latrones, quòd mercede militarent, quaſi ſeruientes, nuncupauit antiquitas, qui plerumquè circà Imperatoris latera excubabant.* Feſtus Pompeius Lib. x. *Latrones, inquit, eos antiqui dicebant, qui conducti militabant,* λατρεύοντες, *ideſt ſeruientes; nam,* λατρεία, *eſt ſeruitus.* Alibi autem, ſcilicet Lib. xvii. *Stipatores corporis cuſtodes, quos antiqui latrones vocabant; ſtipati enim ferro circundant corpora Regum.* Seruius in Lib. xii. Æneidos initio. Λατρευεῖν, inquit, *dicimus*

mus obſequi ; & ſeruire mercede . Vnde latrones vocantur conducti milites ; moris autem erat, vt hos Imperator, & circà ſe haberet ; & primos mitteret ad omne diſcrimen . At Varro Lib. III. aſſerit dictos fuiſſe latrones *à latere, nam circùm latera erant Regis . Poſteà ſtipatores à ſtipando appellati, &c.*

Milites, dicti latrones à ſeruiendo, & quod eorum officium.

Milites, latrones dicti à latere.

Barbarorum erat, ſicariorum, & graſſantium arma geſtare . Ouidius II. de Triſtibus,

Et latro, & cautus præcingitur enſe viator ;
Ille ſed inſidias, hic ſibi portat opem .

Barbarum geſtare arma.

Idem de Triſtibus.

Dextera non ſegnis ſtricto dare vulnera ferro,
Quem iunctum lateri barbarus omnis habet.

Ariſtoteles II. Polit. Cap. VI. barbarum morem hunc vocat, his verbis . *Antiquas leges valdè ſimplices, & barbaras fuiſſe conſtat . Græci ſiquidem tunc armati ferro incedebant, vxoreſquè emebant inuicem .* De hac emptione à me alibi . Inde mos ille inualuit ſub Imperatoribus, vt Senatores ſalutaturi Imperatores excuterentur à ſatellitibus, nè quid ferri haberent, vt notat Spartianus factitatum à Seuero. Suetonius in Veſpaſiano Cap. XII. *Nam conſuetudinem ſalutantes ſcrutandi, manente adhuc bello ciuili, omiſerat .* Sicarij igitur tantùm, graſſatores, & milites armati incedebant . De Sicarijs, Martianus ad legem Corneliam de Sicarijs, & Theophilus ad eamdem legem .

Salutaturi Imperatores excutiebãtur à ſatellitibus

Hi vel infamiæ notâ inurebantur, vel factioſi habebantur, vel à militibus occurentibus arma illis auferebãtur. Petronius Satyrico . *Ponere iuſſit arma, & profuit Eumolpo miles ille, qui mihi abſtulit gladium .* Hinc illa forma graſſantium increbuit. *Pone arma, & malo caue .* At militibus graſſantibus, & depopulantibus ab Imperatore non ablata, ſed obſignata lego in Plutarchi Pompeio . *Milites, cùm acciperet in itinere, flagitia committere, gladios eorum obſignauit, qui ſignum amouiſſet, in eum conſuluit .* Plaut. in Mercat. Act. V. Sc. II. *Zonam ſuſtuli . Eam nunc rem exquirit intus . C. Iam machæra ſt. in manu, tollo ampullam, & hinc eo .* Peregrè enim abituri, Zonam, in quâ pecuniam condebant, oleum ad vſum, & gladium ad ſui tutelam ſumebant, non autem in Vrbe ferebant . Zona igitur hæc militaris, in quâ pecunia geſtata, & à quâ

Arma à militibus ablata ſicarijs.

Dictum graſſantium.

Zona, oleum, gladius viatorum.

Zona militaris dicta etiã balth...

à quâ gladius pendebat, dictus etiam baltheus, ſeu baltheum. Quare milites nunquam ſine hac Zonâ, niſi ignominiæ gratiâ. Plautus in Poenulo. *Tu qui Zonam non habes, quî in hanc veniſti vrbem?* Hanc ob cauſam veteres diſcinctos, veluti diſſolutos, ignauos, & militiæ minimè aptos putabant; præcinctos verò fortes, & ſtrenuos. Perſius Sat. III.

Milites diſcincti ignaui.

Non pudet ad morem diſcincti viuere Nattæ?

Auguſtus, teſte Suetonio, milites delinquentes iuſſit pedibus ſtare diſcinctos.

Zona virginitatis ſymbolum.

Zona Palladi à quibus dicata, & crines cui.

Cingulum nouæ nuptæ quod.

Iunonis Cinxiæ fanum.

Zona ſolutio cuius rei ſymbolum.

Zona Dianæ à quibus dicata.

Diana Soluizonia.

A bello ad pacem Zonam refero; hæc enim virginitatis ſymbolum, vt aliàs bellicæ fortitudinis. Trœzeniorum virgines Zonam Palladi Apaturiæ antè nuptias dedicabant, ſicuti crines Hippolyto, auctore Pauſaniâ. Apud Romanos, teſte Feſto, cingulo noua nupta ex lanâ ouis confecto præcingebatur, quod vir primâ nocte in Deæ Virginalis honorem ſoluebat; eratquè nodo Herculano vincta, dicabaturquè Iunoni Cinxiæ. zonæ ſolutio ſymbolum etiam fuit puerperij, eaquè de cauſâ mulieres partu leuatæ zonam Dianæ dicabant, vnde dicta hæc Soluizonia, cui Athenis fanum dicatum, quę & dicta Ilithya, Lyſizona. Theocritus. *Hic vbi Lucinam vocitabat Lyſizonam.*

Qui dicti gladiatores.

Gladiatorum duo genera.

Ordinarij gladiatores qui.

Poſtulatitij Rudiarij, & emeriti gladiatores qui.

Zonam ſoluo, ſed gladium repeto. Vt autem gladiatorum mores moros meliùs inueſtigemus, Gladiatores, priùs inquirendum, quinam eſſent. Gladiatores ſerui erant, quos laniſtæ armorum artem edocebant, vt, & pugnandi, & populum delectandi cauſâ, digladiarentur. Gladiatorum duo fuere genera, ordinarij alij, alij poſtulatitij, vt innuit Seneca Epiſtolâ ad Lucilium. *Nunc (inquit) omiſſis nugis mera homicidia ſunt: nihil habent, quo tegantur, ad ictum totius corporis expoſiti nunquam fruſtrà manum mittunt, hoc pleriquè ordinarijs paribus, & poſtulatitijs præferunt.* Rhodiginus Lib. II. Cap. X. vult ordinarios gladiatores dici eos, qui in primis gladiaturæ periti ſunt, ſuoquè apparatu, & ritu digladiantur: poſtulatitios verò dici eos, qui, præter conſuetos, exhiberi Principis benignitate conſueuerunt. Plinius Lib. IIX. hæc habet. *Poſteà pugnauere ſinguli Principibus Claudio, & Neroni in conſummatione gladiatorum.* Conſummati gladiatores rudiarij, & emeriti erant, vt ille Veianius.

Hora

Horatij in Epiſtolis, qui fixis ad Herculis poſtes armis, & rude donatus latebat.

Primus, qui gladiatorium munus ediderit, cenſetur à multis Iunius Brutus in honorem defuncti patris. Florus in Epitome Liuij Lib. XVI. D. *Iunius Brutus munus gladiatorium in honorem defuncti patris edidit primus*. Origo Gladiatorum à re funebri, credo, exemplo Etruſcorum Græcorum, qui à Græcis mutuati; vnde buſtuarij dicti gladiatores, qui antè ſepulcra dimicabant non ſolùm Principum, & Imperatorum, ſed etiam priuatorum, & fæminarum. Deinde voluptatis gratiæ Gladiatores inducti in ludos, & epulas, & ſolemnia feſta, quæ ſpectacula, tanquam immania, Conſtantinus primus Imperator, ſexcentis annis ab inſtitutione, de medio ſuſtulit.

Gladiatorum munus quis primus ediderit. Gladiatorum origo vnde. Gladiatores buſtuarij cur. Gladiatores in funeribus, ludis, epulis, & c. Gladiatores quis primus ſuſtulerit.

Gladiatorum locus duplex, ludus, & arena. In ludo exercebatur à laniſtis. Laniſtæ emebant futuros gladiatores, quorum alij tyrones, alij veterani; Tyrones rudibus batuebant cum laniſtis; veterani rude donabantur. Rudis erat gladius è ligno, quo exercebantur in ludo. In arenæ etiam, ſeù in circo, foro, amphitheatro, ad rogum, in exequijs gladiatorium munus præbebatur. Gladiatores olim fuerunt è ſeruis damnatis, captiuis; paulàtim etiam è liberis, qui pretio ſe vendebant: interdum ex Equitibus, & Senatoribus, & fæminis. Ideò gladiatorum duplex genus, coactum, & voluntarium; coacti ſunt ſerui damnati, captiui; voluntarij liberi, qui pretio ſe addicebant, & propriè auctorati dicti; auctoramentum enim eſt pretium gladiatoris.

Gladiatorum locus duplex. Gladiatores exercebantur à laniſtis. Rudis quid. Gladiatorum ludi vbi exhibiti. Gladiatores ſerui. Gladiatores liberi etiam. Gladiatorum duplex genus. Auctoramentum quid.

Formula iuris iurandi gladiatorum hæc habetur in Petronio. *Iuro in verbo N. N. vri, vinciri, verberari, ferroquè necari*. Horatius.

Quid refert vri virgis, ferroquè necari,
Auctoratus eas, an turpi clauſus in arcâ?

Gladiatorum iurantium formula.

Gladiatorum alij Sequutores ab inſequendo retiarium dicti; alij Retiarij rete ferentes in pugnâ; alij Treces, alij Myrmillones; à genere armorum dicti; alij Hoplomachi, ſiuè Samnites; alij Eſſedarij, qui ex Eſſedo pugnabant; alij Andabatæ oculis clauſis, ex equis pugnantes dicti deſultorij; alij Dimacheri, qui duobus gladijs pugnabant; alij Laquea-

Gladiatorum varia nomina.

rij laqueum ferentes; demum pegmatici, fiſcales, poſtulaticij, cateruarij, & ordinarij.

Gladiatoriæ pugnæ ritus ante, in, & poſt pugnam. Gladiatorum luſoria tela; & decretoria. Gladiatorij ludi tubà cœpti, & terminati. Gladiatores emeriti arma Herculi ſacrabant.

Antè pugnam gladiatoriam editor futurum munus Gladiatorum, eorumquè nomina, & numerum edicebat; in pugnâ, poſt ſolemnem circumductionem, in arenam ab editore paria committebantur; armaquè illorum explorabantur, & præluſionis loco cum puris haſtis ſine ferro præludebant, quæ dicta luſoria tela; deinde ad decretoria veniebant, quia velut prætoris decreto seriò digladiabantur. Tub ludi committebantur, tubâquè terminabantur. Poſt pugnam præmio, aut rude Victores donabantur, idquè pro populi arbitrio. Demum Gladiatores emeriti arma Herculi conſecrabant, tanquam Deo Athletarum præſidi, cuius ara in Amphitheatro. Ideò aptè cecinit Horatius.

Spectatum ſatis, & donatum iam rude quæris,
Mecœnas, iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem eſt ætas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad poſtem fixis, latet abditus agro,
Ne populum extremâ toties exoret arenâ.

Gladiatorijs omiſſis ſtylum conuerto, tuumquè optimum, & præſtantiſſimum ità ſuſpicio, ità admiror, vt nihil ſuprà. O auream ætatem talem nactam ſcriptorem! ò feliciſſimam Academiam talem ſortitam publicum profeſſorem, ac illius magni, doctiſſimi, & ſanctiſſimi Auguſtini ſucceſſorem, quem D. O. M. Orbi diù incolumem, fortunatumquè ſeruet! Inanes has Arachnes telas, non æratum Palladis clypeum ferali huic Erinnyos malo oppono, meliùſquè exiſtimo in confeſſione meæ ignorantiæ, quàm in alienæ obtrectatione peruicaciæ horas collocari. Tu, qui calles Epicam diſciplinam, pedeſtrem lituum non minus doctus inflare, vel maioribus tibijs hęc recine, vel cothurnato ſermone defle. Quod ſi quis has nugas, tricaſquè ad Cenſorem in cenſum deferret; elatâ manu, ſublatoq; digito, cēſui cenſendo me eſſe planè negarem.

QVIN-

QVINCTIO SARACENO

Equiti I. C.

DISSERTATIO VI.

Quid apud Tacitum Clauarium donatiui genus. An milites calceis vſi, an clauis confixis, an aureis? Tentipellium quid. Epigri. Enodatus locus Suetonij in Auguſto. Multa de calceis, ſoleis, & crepidis Antiquorum.

OPtimo cuiquè iungi ſemper vel non optimo in optatis. Hinc mihi ſemper votum tibi inſinuari, & in tuo ſinu agere, tam blandè fouentis, & tam benignè fauentis. Dexteram meam in auſpicio publici muneris Vicentiæ tibi vltrò patrocinium offerenti libens, volens porrexi, & vadatum me amore honorabili ſemper tenuiſti. Theageni munificentiâ longè anteuertis. Quos enim agros tutelæ imbre non irrigaſti? non fœcundaſti? In me quoquè hæc tumida procella redundauit. Bis pro me oraſti, nunquam non exoraſti. In acie collato pede, & preſſo, non veluti rorarius, ſed triarius ſtetiſti, coronam ciuicam meritus, qui ſeruaſti, & elogium illud Lucani de Piſone in Panegyrico.

——— Etſi bella quierunt,
Non perijt virtus; licet exercere togatæ
Munera militiæ; licet & ſine ſanguinis hauſtu
Mitia legitimo ſub iudice bella mouere.
Hinc quoquè ſeruati contingit gloria Ciuis,
Altaquè victrices intexunt limina palmæ.

O beneficium aureis litteris in Annalibus maximis figendum? Verè naturâ comparatum, vt, qui artes non intelligunt, eorum non mirentur artifices. Tu Iuriſprudentiâ, & Humanioribus (palpum, & popyſmata exeſte) exemplo potes eſſe his, qui nobis exemplo. Nil mirum, ſi de ijs,

qui non publicum ſaporem in litteris habent tam benè ſentis; nec à me ipſo plerumquè diſſentis, cum de re litterariâ diſſertamus.

Taciti locus explicatus de Clauario.

Nuper (vt tuus eſt mos) quid apud Tacitum, Clauarium donatiui genus, nodum ſoluendum propoſuiſti, & cuneum de tuo etiam addidiſti. Locus Taciti III. Hiſt. *Clauarium donatiui nomen eſt, flagitantium ſeditioſæ militum voces terrebant*. Lipſius ad hæc, ſuo more, paucis, ſed ſacris. *Quod prætextum, & originem habuit, quaſi ad militares claues, de quibus res iam nota*. Fas mihi (à tanto viro veniâ imploratâ) exclamare, *Non liquet*. Etſi, quid ego formica camelo? Alciatus ad hunc locum pro Lipſio. *Clauarium donatiui nomen eſſe Tacitus auctor eſt, ipſe clauem in Conſtitutionibus Cæſarum legi, nomen cuiuſdam indictionis extraordinarij tributi eſſe*. Quapropter Lib. XIII. C. Iuſt. titulus eſt in hæc verba; *De prætoribus, & collatione, & glebâ, & claui, & pholle. Et* VII. *ſolidorum* Alij nè muſſitant quidem.

De calceis.

Verùm de calceis pauca prælibabo in genere ex alijs deprompta, vt militares attingam. Romanos legimus conſueuiſſe calceos, ſiuè ſoleas ponere antèquam accumberent, nè videlicet lectos conſpurcarent ſoleas verò magis in vſu, quam calceos habuiſſe. Plautus, *Deme ſoleas, cedo vinum*. Solea (teſte Gellio) plantas tantùm pedis tegebat, teretibus iuncta habenis, cætera propè nuda. Hoc genere calceamentorum vtuntur hodiè cucullati Patres, dicti, Capuccini. Calceus propriè erat viatorum: vndè calcei depoſitio, pro quiete, ſeu ceſſatione, vſurpatur; Et paraſitus ille apud Plautum, ſe cum calceatis dentibus venturum ad cœnam, hoc eſt, benè paratis & inſtructis, gloriatur.

Calcei depoſiti ab accubituris.

Solea quid.

Calcei viatorum.

Calceis albis Rom. vſi.

Calceis albis vſos Romanos Martialis innuit.

Sordidior cœno cum ſit toga, calceus autem
Candidior primâ ſit tibi, Cinna, niue.

Calcei lunati quorum.

Calceus lunatus inſigne nobilium Romanorum, vt vol it Plutarchus, additâ lunulâ circà talum. Iuuenalis de Quintiliano.

Appoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ.

Lege Plutarchum in Quæſt. LXXIX. Erat ergò Senatoribus proprius. Cicero Phil. XIII. *Mutauit calceos, pater*

con-

conſcriptus factus eſt, ideſt, *lunatos calceos* ſumpſit. Budæus in Pandectis vt Iſidorus, calceos lunatos Senatorum vocat, additquè Romulum calceos patricios reperiſſe aſſutâ Lunâ. Lunâ verò non ſideris in eius formam, ſed notam centenarij numeri ſignificabant, quòd initio Patricij centum fuerint. Inuenio in Tacito loquente de Scipione, & Germanico, ſolitos priſcos nudis pedibus incedere, his verbis. *Sine milite incedere pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu Scipionis æmulatione, &c.* Hæc in II. Annal. Taciti: Et in Plutarcho de Phocione. *Hic nudis pedibus ruri, & in caſtris incedebat, niſi atrocior hyems fuiſſet, hinc iocantes milites nullum certiùs ſæuientis frigoris putabant argumentum, quàm Phocionem calceatum videre.* In fæminis hoc idem. Terentius Phormione, *Capillus paſſus, nudus pes, &c.*

Luna in calceis quid ſignaret.

Nudis pedibus priſci.

Fœmina etiã nudis pedibus.

Crepida à crepando dicta, cuius ſolea abſtragalum habet. Thuſcum erat calceamentum, vel potiùs Græcum, vt colligitur ex primâ Perſij Satyr.

Crepidæ etymon, & quorum illa.

Non hic, qui in crepidis Græcorum ludere geſtit.

Serò crepida Romam venit, & crepidati malè audiebant, vt dictum alibi. Philoſophi quoquè crepidati. Harum vſus (credo in triclinijs) à ſoleis dimiſſis.

Crepidati malè audiebant.

Mullei ex Feſto calceorum genus, quibus Reges Albanorum primi, deindè Patricij vſi ſunt. Nigros aliquando geſtaſſe calceos Romanos Horatius Satyr. VI. adſtruere videtur.

Mullei qui, & quorum.

Calcei nigri Romanorum.

——— *Nigris medium impedijt crus*
Pellibus, & latum dimiſit pectore clauum.

Quare coniectare licet, ad differentiam virorum, mulierum eſſe calceamentum album. Meretricum calcei erant rubri. Perſius Sat. V.

Calceus mulierum albus.

Calceus meretricum ruber.

——— *Soleâ puer obiurgabere rubrâ.*

Seruiles calcei ſi erant, erant gypſati. Ouidius.

Calcei ſeruiles gypſati.

Reſpice gypſati nomen inane pedis.

De gypſatis, ſeu cretatis pedibus ſeruorum à me aliàs. Erant prætereà, calcei venatorij, calcei Comicorum ſocci, calcei Tragicorum cothurni. Calceorum materia varia, corium crudum bubuli, aliquando ferrum, aliquando lignum, de quibus Authores legendi.

Ad-

Addo de calceis militaribus ad rem noſtram, an milites, & quibus calcei vſi. Clauarium igitur, vt priùs locum Taciti enodem, puto eſſe idem, quod Calcearium apud Suetonium in Veſpaſiano Cap. IIX. quod erat quoddam donatiuum, quod dabatur in coemendis militum calceis. Feſtus in voce, *Clauata*, mihi facem præfert, dicens. *Clauata dicuntur, aut veſtimenta clauis intexta aut calceamenta clauis confixa*, quibus hodiè & noſtri montani ruſtici, & milites Hungari vtuntur. Subſcribit eruditiſſimus Turnebus meæ ſententiæ Lib. III. Cap. VII. Aduerſariorum. Ægeſippus de bello Iudaico tradit, Iulianum Hecatontarcham, hoc eſt, Centurionem propter clauos, quibus creberrimis & acutis, calceos (vt cæteri ſolent milites) fixos habebat, in lubrico ſolo lapſum fuiſſe, & ab hoſtibus Iudæis interfectum. Plinius Lib. IX. Cap. XIIX. *Piſces*, ait, *ſquamis conſpicui crebris, atquè præacutis clauorum caligarium effigie*. Hinc dicti, Claui caligares, qui & aliquando aurei facti. Iuſtinus Lib XXXIIX. loquens de luxuriâ Regis Antiochi. *Argenti*, inquit, *auriquè tantum, vt etiam gregarij milites caligas auro figerent*. Valerius Max. affirmat Lib. IX. Antiochum Syriæ Regem, & milites exercitus cuiuſdam magnâ ex parte aureos clauos crepidis ſubiectos habuiſſe. Hinc fortaſſè deriuatum nomen patris Suetonij, qui Clauarius fuit appellatus.

Claui caligares.
Claui aurei in calceis.
Clauarius Suetonij pater.

Hoc genus calceamenti dictum credunt quidam *Tentipellium*, vt Feſtus habet, quod eſt genus calceamenti ferratum, quo pelles extenduntur. Illi claui dicti epigri, qui propriè illi ſunt claui, quibus lignum ligno adhæret. In Auguſto hæc habemus: *Lignum ligno per ſill ſcudes, epigros clauos, & gluten bituminis non poteſt adhærere*. Epigri igitur claui, qui calceis ſappacti, vel impacti. Clauis aureis ſuppactos habuiſſe calceos diuites innuit Plautus Bacch. Act. II. Sc. III. *Sed diuesne eſt illic Theotimus? etiam rogas? qui ſoccis habeat aurum ſuppactum ſolum*.

Tentipellium quid.
Epigri qui.
Claui aurei diuitum.

Quòd verò milites calceati incederent Hypſeâ coecior videret, qui legeret Lampridium in Alexandro. vbi inter veſtimenta militaria connumerat & calceamenta: & apud eundem milites calceati dicantur. Et Flauius Vopiſcus in Epiſt. militari Aureliani ſcribit. *Militis arma terſa ſint, ferra-*

Milites calceati.

vamenta ſamiata , calceamenta fortia . Quin imò Veſpaſianus non ſolum militibus calcearium petentibus non permiſit; ſed & in poſterum in ignominiam excalceatos incedere iuſſit. *Excalceati milites ob ignominiam.*

Clauarium igitur poſcebant hi milites ſeditioſi, nempè donatiuum, ab Imperatoribus dari ſolitum militibus, pro emendis calceis clauatis; quod & dictum Calcearium. Sed vetus paræmia me monet, *Ne ſuprà pedem calceus*. His ſuperſedeo. Interim me de meliore notâ, vt ſoles, ama, defende, &,

——— Si quid nouiſti rectius iſtis,
Candidus imperti; ſi non, his vtere mecum.

Vale, Iuriſprudentiæ, atquè Humaniorum litterarum lumen.

ZVCCHELLÆ ZVCCHELLIO

Medico Philoſopho.

DISSERTATIO VII.

Antecœnium priſcis in vſu, & ex quibus. Garum, & eius pretium. Oxygarum. Tropema circumlatum in menſâ. Initium cœnę ab Ouo, Lactuca, Chocleis, Oliuis, Mulſo. Cœnę caput. Aſellus promulſidarius, & de Promulſide nonnulla. Alica tenuiorum promulſis. Mulſum datum ab Imperatoribus poſt triumphum, & alia de eodem Mulſo, & Aquâ mulsâ.

QVI nimis citò cupit, inuitus debet, & qui inuitus debet, ingratus eſt ex Senecâ. Ego id neq; cupio, neq; poſſum; immunerabili beneficio pigneratus, malo tibi debere, vt in tuo ære perpetuò viuam, quàm, vel ſi poſſem, meum nomen expungere, cuius nobilitas, animi candor, virtutum encyclopædia cum medicâ arte præſtantiſſimâ adeò præcellunt, vt vel vni harum præſtet nomen dediſſe, quàm nulli obno-

xium

xium viuere. Solis ſplendor omnia illuſtrat, colorat, omnium oculos in ſe conuertit: ità tui animi dotes animos omnium alliciunt, & amoris nexu conſtringunt, quò tibi deuinctus, emancipatus, nolens, volens, tua admirari, & ſuſpicere cogor, tam bellè dicentis, tam benè ſcribentis, tam prudenter medentis. Quare meritò tecum hæc communicanda cenſui, vt tui iudicij æquiſſimâ lance examinata, Catonianam non metuant frontem, nec iudicia Caſſiana.

Antecœnium priſcis in vſu, & ex quibus conſtaret.

Antecœnium, quod nos vulgò, *(antipaſto)* dicimus, priſcis fuiſſe in vſu, nemo in Auctoribus mediocriter verſatus ignorat; ſed, ex quibus rebus conſtaret, Athenæus Lib. II. & III. differit, quod duobus verbis complectitur, *Heraclides dicens*, λέγω δὲ λαχάνων, καὶ ταρίχων γένει, *dico autem olerum, & tarichorum genera*. Olera enim, & res ſalitæ præcipua fuerunt antecœnij materia. Plutarchus eruditè vocat, λεπτὰ, καὶ τομά, *tenuia, minutaq;* Sed quæ iſta tenuia? Salita puto, Garum in primis tam antiquis celebre, de quo Martialis Lib. XIII.

Olera, & res ſalitæ antecœnium. Garum in primis.

Accipe faſtoſum munera rara garum.

Et alibi.

Nobile nunc ſitio luxurioſa garum.

Garum cur faſtoſum, ac nobile.

Vocat enim faſtoſum, & nobile garum, quia plurimi fiebat, *ſingulis millibus nummûm permutantibus eius congios penè binos*, vt inquit Plinius Lib. XXXI. Cap. VII. Vbi etiam habet inter alia multa, garum fieri ex inteſtinis Garorum ſale maceratis; ſed optimum ex ſcombris, & ideò Martialis dixit Lib. XIII.

Ex quo fieret.

Expirantis adhuc Scombri de ſanguine primo;

Et ſuprà, de eodem loquens,

Heſperius Scombri temperet ora liquor.

Iſidorus Lib. XX. *Garum eſt liquor, qui olim conficiebatur ex piſce, quem Græci γάρον vocabant. Et quamuis nunc ex infinito genere piſcium fiat, nomen tamen priſtinum retinet, à quo initium ſumpſit.* De Garo etiam Athenæus Lib. II. ſcripſit ex Cratino, & Aeſchylo; & Lib. IX. de Ponticorum Oxygaro, quod inter prima fercula retulit Martialis modò laudatus Lib. I. in Ligurinum, cum ait:

Depo

Depoſui ſoleas. affertur protinus ingens
Inter lactucas, Oxygarumq; Liber.

Oxygarum autem idem, ac Garum. Apicius Lib. I. Cap. VI. *Oxygarum (quod ſonat Garum, ſiuè liquamen acetoſum) digeſtibile habet piperis ſemiunciam.* Sed ad hæc, quę de Garo diximus, illuſtranda audire præſtat Iunium Lib. VI. Animalium Cap. VII. *Garum, tantoperè priſco ſeculo nobilitatum, conſtat ſaniem fuiſſe cruentam ex inteſtinis piſcium, præcipuè Scombrorum, quos Macquarellos recentior ætas nominat, eliquatam, quod à ſalſamenti conditaneo iure ταριχηρὸν epitheto dixit in Triptolemo Fabulâ Pherecrates Comicus. Laudatiſſimum autem maximi pretij fuit, quod Garum ſociorum vocitant, ſuperbo admodum titulo.* **Oxygarum idem, ac Garum.**

Plutarchus ſecus de primis ferculis, Sympoſ. IIX. Quæſt. IX. his verbis. *Magnum etiam illud de præbibitionibus, quas vocant propomata. Nam antiqui, ne aquam quidem biberunt, antèquam ediſſent, nunc antè cibum captum vino oppleri humectate, & feruente corpore cibum aggredimur, tenuia, & acuta, viq; incidendi prædita ad appetitum excitandum ingerentes, & deinde alijs veſcentes.*

Hoc propoma in lancibus appoſitum, circumferri ſolitum, vt ſingulis conuiuarum carpendi ad libitum fieret poteſtas, Athenæus in fine III. inquit. *Mediocris cibus, priuſquam bibas, ſumi debet, is maximè, qui ſolet antè alia appoſita circumferri.* Quod & Lib. IV. & alibi confirmat.

Verum aliud paracœnium, ſeù antecœnium reperio apud alios Scriptores, Ouum, vnde parœmia, *Ab ouo vſq; ad mala.* Ouum enim appoſitum in primâ menſâ, mala in poſtremâ. Ità Cicero Papirio. *Habuiſſes non hoſpitem; ſed contubernalem. At quem virum? non eum, quem tu es ſolitus promulſide conficere; integram famem ad ouum affero, itàq; vſq; ad aſſum vitulinum opera perducitur,* cùm videlicet primus guſtus ſumebatur. Videndus Porphirio Lib. II. ad illa, *Ab ouo ad mala*, & Fuluius Vrſinus in Appendice ad Triclinium Ciacconij, & alij.

Lactuca etiam adhibita, & Cochleę in primâ menſâ. De vtriſquè Plinius Epiſt. V. ad Erutium. *Paratę erant lactucę ſingulæ, Cochleæ ternę, oua bina cum mulſo, & niue.* **Lactucę, & Cochleæ in prima menſa.**

Martialis Lib. XIII.

Dùm pinguis mihi turtur erit, lactuca valebis,
Et chocleas tibi habe; perdere nolo famem.

De Lactucâ ſeorſim idem Martialis.

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo.

Et alibi, loco ſuprà laudato.

——— Affertur protinus ingens.
Inter lactucas, Oxygarumq; Liber.

Hoc eſt, inter prima fercula, vt idem ſubijcit Martialis. Et alibi quęrit idem Vates (vt à me aliàs quæſitum, reſponſum quoquè) cur inchoet lactuca noſtras dapes, quæ olim claudere ſolebat cœnas. De Cochleis Horatius II. Serm.

Toſtis marcentem ſquillis recreabis, & Afrâ.
Potorem Cochleâ.

Antecęnium dictum prandium. Noto verò hic obiter, putaſſe quoſdam hoc Antecœnium dictum prandium, quod ex leuiſſimis conſtaret, vnde illud ſolitum circumferri,

——— Ille ſalubres
Aeſtates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, &c.

Auſpicabantur etiam cœnas ab Oliuis, licet ijſdem quandoquè finirent Martiali teſte.

Hæc, quę Picenis venit ſubducta trapetis,
Incboat, atq; eadem finit oliua dapes.

Mulſum anticænium celeberrimum. Cœnæ caput quod. At celeberimum antecœnium, mulſum, ſeù promulſis, ex melle, & vino in primum guſtum appoſita. Varro de Re Ruſticâ. *Fauus venit ad altaria, & mel ad principia conuiuij.* Inde ſequebatur cœnæ caput, quod erat primum quodquè, & præcipuum ferculum, de quo Cicero V. Tuſculan. *Ius nigrum, quod erat caput cœnæ.* Mitto hoc ius Apicij candidatis, & repeto primum guſtum promulſidarium ex *Aſellus promulſidarius. Vinùm quod aptum promulſidi:* Aſello. Vinum illud melle dilutum leniſſimum legebant: ideò ab Horatio Aufidius carbone notatur, & ſcommate ſic,

Aufidius forti miſcebat mella Falerno.
Mendosè; quoniam vacuis committere venis
Nil niſi lene decet.

Hinc

Hinc promulſis à Græcis dicta πρόπομα, quod erat potionis genus ex vino, & melle deſpumato, vt in vini ſextarios quatuor vnus mellis adderetur; ac ſic mixtura fiebat citrà cocturam. Hac voce vtitur Apuleius, & idem Athenæus πρόπομα τῦ τῦ φύσει περιενεχθέντος, vt & ſequentibus πρόπομα τὶ πρὸ τῦ δείπνυ περιφέρετο, *propoma antè prandium circumfertur*, &c. Quæ propomata, non modo ſanitatis, ſed & voluptatis cauſâ frequenter vſurpantur, veluti compotationis præludia. Prima enim ſitis mitigabatur in anteceſſum mulſo, & rebus mellitis. Hinc vaſa promulſidaria, in quibus promulſis aſſeruata. Petronius Arbiter. *Lautus conuiua rarò poſt aſellum promulſidarium diaria poſcit*. Deinceps. *Cæterum in promulſidari aſellus erat Corinthius*. Promulſis igitur, ſeù mulſum antiquiſſimum πρόπομα, vt Platina teſtatur ex Plinio, & antè ipſum Dioſcorides, & Homerus. Nam Circe ſocijs Vlyſſis mel recens vino Pramnio miſcuit in Odyſſ. Et Hippocrates mulſi meminit pluribus in locis. Componitur mulſum ex vino, & melle, & potiſſimum ex vetuſtiſſimo vino, ſed optimum, & iucundiſſimum ex auſtero, & melle, vt notant Dioſcorides, & Plinius.

Propoma dicta promulſis
Propoma quomodo factum.
Vaſa promulſidaria.
Promulſis ſeù mulſum propoma antiquiſſimum:
Mulſum ex quibus fieret.

Vilis verò erat menſa, cui non præluſiſſet promulſis. Horatius Lib. III. Sat. II.

Vilis mēſa ſine promulſide

Sperne cibum vilem, niſi Hymettia mella falerno &c.

Martialis.

Attica nectareum turbatis mella falernum,
Miſceri decet hoc à Ganymede merum.

Loco promulſidis, ſeù mulſi tenuiores ab alicâ cœnas inchoabant. Martialis.

Alica tenuiorum promulſis.

Nos alicam, mulſum poterit tibi mittere diues:
Si tibi noluerit mittere diues, emes.

Nam mulſum maioris ſemper fuit pretij ex Plinio.

Mulſo corporâ augentur; multi ſenectam mulſo diù produxere. Illud Pollionis ad Auguſtum tritiſſimum, qui ſe ſenectutis ætatem multùm produxiſſe teſtabatur, *intus mulſo, & foris oleo*. Dioſcorides etiam affirmat, *Mulſum corpus alere, aluo prodeſſe, vrinam pellere, appetendi vim excitare*. Quid ni igitur cœnarum hoc eſſet præludium ab Hippocrate maximè commendatum? Hoc mulſum dictum μελίκρατον

Mulſi commoda.
Pollionis dictum, Intus mulſo, & foris oleo,
Mulſi nomi-

navaria. ſeù μελιτίτης, ſeù οἰνόμελι. Eſt verò aliud genus οἰνόμελυ, quod ex vino, & aromatibus paratur, quod dicitur nectar ὑδρόμελι. Erat aqua mellita, ſeù aqua melle miſta, quam Latini aquam mulſam dixere.

Aqua mulſa.

Mulſum datum ab Imperatoribus militibus poſt triumphum.

Mulſum (addo) etiam datum ab Imperatoribus militibus poſt triumphum. Plautus Bacch. *Vt ſit mulſum, quo triumphent milites.* Alibi. *Verumtamen accipientur mulſo milites.*

Mel ſummis digitis delibandum.

Sed quia mel ſummis digitis delibandum, & mellita omnia nauſeam gignunt, ſi copioſa; his abſtineo. Hæc ab alijs copioſiùs meliùs, qui mihi prodromi. Quæ á me, tibi vt morem geram, tecum fabuler, cuius ex ore Neſtorea fluit eloquentia, è ſinu ſine modio innumera beneficia in immerentem, memoris illius Oraculi Senecæ; *Magno beneficia danda ſunt animo, & magno perdenda.* Expedit multos enim experiri ingratos, vt vnum gratum reperias. Animo ſaltem ego tibi gratus, tui memor viuam, tibiquè perpetuam apprecabor felicitatem.

Mon-

MONTINO RICATTO I. C.

Vicario Prætorio Bergomi.

DISSERTATIO VIII.

Antiquorum prandium quale. Stantes olim prandebant, & ſeorſim; cœnabant ſimul. Cœnantes ſedebant, & diſcumbebant, & cum matulis. Sellæ, Throni, Scamna in conuiuijs. Accubitus in luxu, in luctu Seſſio vſitata. Mulieres cum Viris vbi, & quando diſcumberent. In menſà coràm Imperatoribus, & Principibus qui ſederent. Conuiuarum numerus. Quandonam inter Spectacula prandere cœptum. Quo tempore finitum prandium æſtiuum.

VT ceruſſatas, fucatas, & lecythum habentes in malis, cane peiùs, & angue ſemper odi mulieres: ità amicitias ſemper colui ſine pigmentis, ſine fuco conciliatas. Talis noſtra, matronali verecundiâ incedens Pudicitiæ quotidiè facit. Quare non peregrinis phaleris, bracteiſquè ſonorè tinnientibus initiatus, litteris te conuenio; ſed meâ ſimplici, tenuiquè litterariâ, menſâ, laconicâ, excipio. Phidias enim pacem amat. Mitto ſectari, quò locorum ſera roſa moretur. Priſcos odiſti apparatus, & exoticæ conditionis vnguenta. Albo panno cana Fides vult coli: ità noſtra conſuetudo litteraria candore niuali candidior, candidiſſimi pectoris index, quid de Antiquorum prandio ferat, habe, ſed cenſe.

Et quamuis de prandio ab eruditis multa, eaquè non protrita, & à me pauca alibi; hoc tamen ſuffragium, cuius iure à te donatus, fero, Prandium fuiſſe leue, tenue, & paratu facillimum, ideòquè illos ſtantes prandiſſe, vt innuere videtur Afranius his verbis,

Prandium leue, tenue. Stantes prandebant olim tenuiter, & parcè.

Equidem prandere ſtantem incinctâ togâ.

Horatius Sat. VI. Lib. I.

Pran-

Tranſus non auidè, quantum interpellet inani
Ventre diem durare.

Prandebant ſeorſum, cœnabant ſimul.

Plutarchus Symp. Quæſt. hæc habet. *Apud nos prandia obſonij expertia, tenuia, ac ſalubria, tanquam medicamentum ſunt, quibus ad tam ſplendidas, & copiâ diſtentas cœnas vtimur.* Et Lib. VII. Quæſt. VI. inquit, *Eſt autem Romanis, diſpon, cœna, quaſi communio, quia antiquitus ſeorſum ſolebant prandere Romani, cœnare cum amicis,* &c. quod etiam à Barbaris vſitatum Plutarchus in Cimone innuit, his verbis. *Vrbis deinde Principes, vt conſueuerunt, veſperi cœnantes, Damon cum ſuis in Curiam irruentes.*

Cœnantes diſcubuerunt, & ſederunt.

At verò cœnantium alios ſediſſe, alios diſcubuiſſe lego in Athenæo Lib. V. his verbis. *Sediſſe conuiuas Homeri tempore:* Et Lib. I. *Sedebant in cœnis Heroes non accumbebant, qui mos, vt inquit Duris, etiam interdum aſſeruabatur apud Alexandrum Regem. Is enim aliquando quadringentos duces in ſellis aureis, & argenteis veſte purpureâ ſtratis ſedentes conuiuio excepit. Hegeſander ſcribit, neminem in cœnâ apud Macedonas accumbere ſolitum, qui aprum extrà retia non interemiſſet.* Idem paullò ſuprà refert, morem Græcorum deſœdum inter alia inſtrumenta perditi luxus, etiam matulas ſub triclinijs habuiſſe, quas ſæpè cum mero incaluiſſent, in capita, inuicem ſibi illidebant. Plautus Capt. *Niſi qui colaphos perpeti potis paraſitus, frangiquè ollas in caput.* Has ad crepitum digiti poſcebant ab Eunuchis. Martialis Lib. III. in Zoilum.

Lex Macedonum de accumbendo.

Cum matulis diſcumbebant.

Ad crepitum digiti matellam ab Eunuchis poſcebant.

Digiti crepantis ſigna nouit Eunuchus.

Et Libro VI. de Panareto potore.

Cum peteret ſeram mediâ iam nocte matellam,
Arguto madidus pollice Panaretus.

Petronius Satyrico. *Trimalcio lautiſſimus homo digitos concrepuit, ad quod ſignum matellam ſpado appoſuit.*

Sedebant priſcis temporibus ad menſam frugaliter.

Priſcis igitur temporibus cum frugalitas, ac modeſtia vigeret, ſedebant, vt notat Virgilius.

Perpetuis ſoliti patres conſidere menſis.

Vnde Iſidorus Etymol. Lib. XX. *apud Veteres,* inquit, *non erat vſus accumbendi, vnde, & conſidere dicebantur.* Sic Homerus Heroas ſuos, & procos Penelopes ſedentes facit in conuiuio; & Catullus in nuptijs Pelei.

Sed

Sed præter ſellas, thronis vſi antiqui, ſedentes in menſis. Homerus.

Deinde in ſellis, atquè thronis ſederunt.

Eſt autem thronus ſella cum ſubſellio, in quo ſedent liberi, ingenuiquè homines. Viliſſimum in hoc genere ſedile fuit δίφρος, ideſt, *Scamnum*. Ex nominis Etymo ſella ſignificatur, in quâ duo, pluresuè ſedent. Itaquè referente eodem Athenæo Lib. v. *Vlyſſi, quia mendicus eſſe videretur*, δίφρος *appoſuere cum exiguâ menſâ*. In ſcamnis igitur, non in thronis ſerui ſedebant. Sordidi prætereà, & viliſſima capita in ſcamnis excipiebantur. Plautus in Stich. Sc. IV. *Potiùs in ſubſellio cynicè accipiemur, quàm in lectis*..

Thronus quid ad menſam.

Scamnū viliſſimum.

Serui in ſcamnis.

Luxu Romæ luxuriante, Aſiâ deuictâ, & Græciâ ſubactâ accubitus irrepſit luxurioſæ lętitiæ fomentum: ideò Cato Vticenſis, vel priſcam retinens frugalitatem, vel luctus ergò, nunquam accumbere; ſed ſedere voluit, vt dicetur.

Accubitus luxurioſorum erat.

Sedebant in luctu ad mēſam.

An verò paſſim mulieres cum viris diſcumberent? Dico. Apud Græcos mulieres non accumbebant in conuiuio virorum. Id habeo in Ciceronis Verrinâ III. *Philodamus hoſpes Rubrio petenti, vt filiam ſuam ad ſe in conuiuium intrò vocari iuberet, vt aliquid reſponderet; negauit moris eſſe Græcorum, vt in conuiuio virorum accumberent mulieres.* Pudicitia, quam violant plerumquè petulantes conuiuæ, in cauſâ huius. Contrâ apud Romanos fęminæ cum viris accumbebant, ſedentes ex Val. Maximo. Nam Iouis epulo ipſæ in lectum Iuno, & Minerua in ſellas ad cœnam inuitabantur. Sic in cœna Pontificali Metelli Pont. Popilia, Licinia, Aruncia, Virgines Veſtales, & ipſius vxor Publicia Flaminia, & Sempronia ſocrus accubuere. Innuptæ tamen Virgines à conuiuijs amotæ. Hinc illa Corn. Nepotis in Prologo. *Contrà ea pleraquè noſtris* (Romanis) *moribus ſunt decora, quę apud illos* (Græcos) *turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium?* Et huic eidem rei exemplo locus ille apud M. Tullium Lib. v. Epiſt. ad Atticum, Epiſtolâ I. *Sed prandimus in Arcano. noſti hunc fundum. quò vt venimus, humaniſſimè Quinctus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres: ego viros acciuero, &c.*

Mulieres cū viris non diſcumbebant apud Græcos.

Romanæ mulieres cum maritis, & filiabus diſcumbunt.

Cum Romanis conſentiebant Illyrij, vt Athenæus Lib. x. refert,

Illirij cum fæminis diſcumbunt.

Phæaces cum mulieribus. Perſæ cum pellicibus.

refert, fęminas adhibentes in conuiuijs, vt ab ijſdem ebrij facti domum reducerentur. Ità Phæaces apud Homerùm cum vxoribus, & filiabus, vt habet idem Athenæus Lib. XII. At Perſæ non cum coniugibus, ſed cum pellicibus, teſte Herodoto Lib. v. Ità Commodus Imperator cum meretricibus agitabat conuiuia, quod & ab intemperantibus, & obſcœnis aliquando factitatum.

Sedebant in epulis lugentes.

Corollarium addo. In conuiuio, luctus cauſſâ, non accubuiſſe; ſed ſediſſe viros. Teſtis Plutarchus, qui loquens de Catone Vticenſi in eius vitâ, ait, *Cœnabat ſedens ex eo die, quo cladem Pharſalicam intellexit, idquè ad cæterum luctum addidit, nequè recumbebat, niſi ſomni gratiâ*: Et iterùm. *Lotus cum multis cœnauit ſedens, vt conſueuerat poſt bellum; nequè enim niſi ſomni cauſſâ decumbebat*. De hoc alibi fuſiùs; cùm de conuiuijs Antiquorum agemus.

Mulieres honeſtiores, & pueri ſedebãt

Mulieres itaquè, & pueri honeſtiores ſedebant, vel auo ſubſequente. Ideò tanquàm probrum Cicero in Verrinis obijcit mulieri accumbenti. De pueris ſedentibus ità Tacitus XIII. Annal. *Mos habebatur Principum liberos ſedentes veſci in adſpectum propinquorum propriâ, & parciore menſâ.* Suetonius in Claudio Cap. XXXII. *Adhibebat omni cœnæ & liberos ſuis cum pueris, puellisquè nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur.*

Senatores antè Principes, ſicut &. Imperatores ſedebant ad menſam.

Nec tamen inficiàs iuerim aſſediſſe etiam Senatores, & Principes viros, cùm ab Imperatoribus conuiuijs excipiebantur. Hinc quidam opinantur dictam rectam cœnam (etſi alij aliter) quâ conuiuæ rectè accumbentes ſedebant. Virgilius VIII. Aen.

Hæc vbi dicta, dapes iubet, & ſublata reponi
Pocula, gramineoquè viros locat ipſe ſedili.

Pauci diſcumbebant, multi ſedebant. Conuiuarum numerus. Quandonam inter ſpectacula prandere cœptum.

Quarè (vt opinor) cum multi conuiuabantur, ſedebant; cùm pauci, accumbebant. De quibus illud Varronis, Conuiuarum numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi vſquè ad Muſarum. Horatius lib. III. Ode XIX. *Tribus, aut nouem miſcentur cyathis pocula commodis*. Sed de his legendi Ciacconius, Manutius Quæſ. Lib. I. Cap. IV. & alij. Inter ſpectacula prandere quando cœptum Dion Lib. XXXVII. A. V. C. DCXXIII. M. Piſone, & M. Meſſalâ Coſſ. innuit

intuit his verbis. *Eodem anno à Cenſoribus omnes hi, qui magiſtratus geſſerant, in ordinem Senatorum ſunt relati, etiam vltrà definitum Senatorum numerum. Populus etiam, qui antè hæc tempora ludos gladiatorios, nullâ intercedente requie totos ſpectauerat, tùm primùm inter actionem ſurrexit, pranſuſquè eſt. Iſquè mos tum cœptus, hodiequè, quoties Imperator ludos exhibet, obſeruatur.*

Prandiũ quo finitum tempore æſtiuo.

Prandium finiamus his æſtiuis horis, & meridianis Horatiano illo Sat. IV. Lib. I.

——— Ille ſalubres
Æſtates ducet, nigris qui prandia moris
Finiet.

Et ego hoc prandiolum pertenue meis hiſce moris inſulſis claudo: ne amor in te meus (vt Plautinum illud habet) mores meos efficiat moros, vt moroſos tibi publicis curis diſtento, Iuſtitiæ Vindici, Probitatis Aſſertori, cuius viua imago tuo-meus Franciſcus, qui patrijs veſtigijs inhærens ad virtutis metam magnis itineribus anehlat, ad quam te iam peruenisse, in eaquè gradum fixiſſe, faſces iam diù continuati, & quaſi proprij, apertiſſimè teſtantur. Vale, meque, quâ ſoles, beneuolentiâ complectere.

G CAMIL-

CAMILLO SANCTASOPHIÆ DOCTORI THEOLOGO

DISSERTATIO VIIII.

Seruorum nequitia. Herus Seruo monoſyllabus. Seruorum nomina, & notæ. Piſces olim cariſſimi, & non niſi diuitum. Obſoniuori belluones. Tintinnabulum in foro piſcario. Serui cur à Cois Sacris amoti. Cura rerum venalium penes Aediles. Ars Serui titulo inſcripta. Mancipia pileata ſub coronis. Stigmata Militum, Seruorum, D. Pauli Stigmatiæ cicatrices ſplenijs occultatæ. Nomina Seruorum non honorata. Noctua captiuorum Stigma. Cheronenſium ritus in Sacris. Seruorum veſtis, & feſta. Vindiciæ ſecundum libertatem, & ſeruitutem. Etymon verbi Dormio. Tentoria pellicea. Nocturna viſa, reſponſa Deorum in pellibus. Incubare Ioui. Aegroti in Aeſculapij fano. Sacra in ſomnis peracta.

SCenâ minore tecum agere decreui, tuamquè ſcindere penulam, niſi mecum per litteras commorari velis; & ſi ego nunquam ſuprà clepſydram dico, ſcriboue, cui ſemper arriſit laconiſmum; nequè grandes carminum offas edo, quibus vel Cerbero ſpiritum intercludam. Humor enim momẽto enaſcens, momento euaneſcit: ideò cum Perſio,

Non equidem hoc ſtudeo, bullatis vt mihi nugis.
Pagina turgeſcat:

Attamen ex condicto hæc tecum agere decreui, non vt aures tibi obtundam, aut demulceam; ſed vellam, ne vnquam tibi memoria excidat, de te pendentis, te reſpicientis amici, memoris illius dicti Satyrici,

—— Magnum hoc ego duco,
Quòd placui tibi, qui turpi ſecernis honeſtum.

Hactenus ſcopas non diſſoluo, nec temerè me ſcoriâ inerti tabeſcere permiſi. Nempe racemationem feci à vindemiâ tot

Eru-

Eruditorum, in quo tamen, quaſi Ariadnæ filo, mihi opus tuo iudicio, habentis (vt olim dictum de Apolline) quatuor aures, & manus totidem; ne in eorum labyrintho errem, pericliter inter ſeruiles manus, de quibus hæc delibo, ſtatim expuenda.

Quot ſerui, tot hoſtes habet vetus Parœmia. Nam, vt admonet Plato de Legibus VI. *Seruorum animus nequaquam integer eſt; ſed mentis dimidium ijs ademit Iuppiter, Homero teſte, quos ſeruituti fecit obnoxios.* Odit autem, quiſquis metuit. Virgilius vocat Fures in Eglog. III.

Seruilis animus nequam.

Quid domini facient, audent cum talia fures?

Plautus vocat trium literarum Seruum. Ideò Athenæus Lib. VI. hæc refert. *Documenta ſunt & quæ memorantur Seruorum in Italiâ omnigena furta, facinora, & quæ domini patiuntur ab illis detrimenta; cauendum, ne conterranei, ne concordes; nunquam illis otium; panis, & baculus diarium eorum.* Omnis herus ſeruo monoſyllabus, πᾶσ δεσπότης δέλῳ μονοσύλλαβοσ, Heros enim laconiſmum decet, & ſi fieri poſſit, verbulo, oculi nictu, ſupercilio, vel adnuant, ναὶ, ἤ ἒ Quare hoc prouerbium καθόλον cenſetur. Demetrius πᾶσ δεσποτης δέλῳ μονοσύλλαβος, *omnis dominus ſeruo monoſyllabus.* Nam compendiario vocis imperio Seruos dominus tenet. Item à domino ad ſeruum adagium transfertur. Omnis ſcilicet Seruus Domino vniſyllabus; vnius enim ſyllabæ voces audit Seruus (vt fur) à domino. Quid ſi dicam cum eruditiſſimo Puteano, olim nomina Seruis vniſyllaba impoſita ob vilitatem ſortis, vt, compendio appellationis moniti, ſcirent compendiarum herilem eſſe ſermonem, & adeſſent, promptiùs? Vnde Seruulus ille apud Athenaeum monoſyllabus Μῦς appellatus, & Simon calceolarius, vt eſt apud Lucianum, hæreditate auctus grandire nomen voluit, & Simonides appellari. Et quia triplex verberationis genus, fuſte, virgis, aut flagellis, poſtremum, quia infame, vnis Seruis reſeruatum, vt paſſim in Auctoribus legimus.

Seruus trium litterarum.
Seruorum nequitia.
Herus ſeruo monoſyllabus
Explicatur parœmia
Vniſyllaba olim nomina Seruorum, & cur.
Verberationis genus triplex
Flagellatio propria Seruorum.

A nomine, pœnâuè Seruorum ad munus vela verto, & potiſſimùm circà menſam, cuius mentio cuiquè iucundiſſima. Serui conuiuales, ideſt, qui operam conuiuijs præſtabant, primo erant κλείτορες, ideſt, *Vocatores*: Deinde *Obſonatores*, qui in cibis parandis, coquendis, condiendis occupati. Tertiò

Serui conuiuales qui, & quot.

 Scopia-

Scopiarij à verrendo ſcopis pauimentum; dicti enim *Penicali*, quòd penicillo menſam abſtergerent. Quarto *Lectiſterniatores*, à lectis ſternendis, & menſis. Quinto *Atriarij*, quorum, cura ſupellex. Sexto *Dapiferi*, à dapibus ferendis, prægu-ſtandis. Septimo *Pocillatores*, ſeù *Pincernæ*, ſeù *ad Cyathos*, à cyathis fundendis miſcendis. Octauo *Promocondi* procu-ratores penoris cellarij, vnde *Cellarij* etiam dicti. Nono *Tri-cliniarchæ*, ſiuè *Architriclini*, qui toti conuiuio præſunt, & prouident. Cum his vltrò ſe intrudebant, Paraſiti, Gnatho-nes, & huiuſmodi farinæ ſcurræ, & vmbræ. Ex menſæ mini-ſtris quidam dicti ad pedes Serui *Circumpedes*, *Antepedes*; hinc ſedere ad pedes alicuius ferebantur viliſſimi, vt dice-tur.

Serui ad pedes qui.

Serui ad mēſā ornati, & nitidi.

Hi miniſtri menſæ (obiter dico) antiquitus eleganti corpo-ris veſtitu ornati. nam & Horatius Lib. II. Sat. IV.

Magna mouent ſtomacho faſtidia, ſeù puer vnctis
Tractauit calicem manibus, dum furta ligurit.

Noto tamen in Athenæi Lib. I. Cap. IX. ex Homero anti-quos ſine riſu, atquè pudore, ſibimet ipſis obſonia paraſſe, ſibiquè in epulis inſeruiſſe dictos αὐτουργοὺς. Sic Æginetæ Neptuno ſacrificantes, & hoc erat prandere ſibi, vt innuit Iuuenalis Sat. XIII.

Prandebant ſibi quiſquè Deus,

Olim in menſa non turpe miniſtrare.

Ideſt, quiſquè Deus ſibi miniſtrabat, & ſeruiebat. O Dij facerent, vt quiſquè ſibi ipſi poſſet, & prandere, & cœnare, & reliqua vitæ munia obire?

Reuertor ad Seruorum nequitiam, quorum fraudes mihi animo valdè inhærent, lancinant, manentquè altâ mente re-poſtæ. Ibidem Athenæus Alexis notam veram dignoſcendi Seruum refert, cum dicit, *Omnem pauperem, qui piſces emat mul-tos, & ſæpè, neceſſariò eſſe nocturnum graſſatorem.* Tanti piſces valebant olim, vt idem notat, qui niſi à diuitibus, & opu-lentis empti. Piſces ideò opponuntur ab Horatio vilibus her-bis Epiſt. XII.

Nota ſeruorū propria.

Piſces quanti antiquis.

Verum ſeù piſces, ſeù porrum, aut cæpe trucidat.

Piſcis Barbus, referente Lipſio, venditus à Tiberio CXXV. nummis aureis. Quanti verò Murenæ, & alij piſces pretioſi

Piſcis Barbus quanti venditus.

æſtima-

imati, legatur Plinius, & Budæus de aſſe. Cato in luxum ſui temporis inuehens, dicebat, pluris vendi piſcem, quam bouem. Plut. IV. Symp. Quæſt. IV. hæc habet. *Obſoniuoros, & obſoniorum cupidos vocamus, non qui bubulis carnibus delectantur, vt Hercules; non qui ficubus, vt Plato; non qui vuis, vt Arceſilaus; ſed qui ſubinde in foro piſcario verſantur, & tintinnabulum celeriter exaudiunt.* Ex quo percipio, olim tintinnabulum fuiſſe in foro piſcario ad horam præſcribendam piſcatoribus. A me alibi notatum ſcio de tintinnabulorum priſco vſu. Idem Symp. IIX. Quæſt. IIX. hæc refert. *Idcirco Pythagoræi non lege tantum ab omnibus hominibus, ſed naturâ etiam ab omni innoxio iniuriam abſtinentes, minimè, aut omninò nequaquam vſi ſunt piſcibus pro cibo, cum præter iniuſtitiam piſcatio videatur intemperantiam quamdam, & gulæ incontinentiam ſecum habere ſumptuoſa, & curioſa,* Et quæ ſequuntur lectione digna. *Itaquè* (eodem Athenæo teſte) *ſi cui veſtis ablata noctu, mane veniendum in forum piſcarium, & emptores ibi obſeruandos, nam ſi viderit pauperem ementem anguillas, & cætera, huic manus inijciendas, & obtorto collo in carcerem detrudendum.*

Catonis dictū de piſce.

Obſoniuori helluones qui.

Tintinnabulū olim in foro piſcario.

Et quia ex pauperibus Serui eliguntur, hinc collige, quales nobis deligendi, quæ, ſi à me notata, Megaricas Sphynges, Lauerniones, Seruilem non eſſem paſſus nequitiam. Quapropter Coi meritò, Iunoni cum ſacrificant, neque templum vllus Seruus ingreditur, neque guſtat quidquam ex ijs, quæ ſunt apparata. Lege eumdem librum Athenæi in calce. Sed, *quem Cos nō nutrit* (vt eſt in adagio) *illum nec Aegyptus*: ad triremes illi ablegandi. Ad palàm faciendum artem, inertiamuè, titulos Serui omnes geſtabant, quod innuit Aulus Gellius ædilitio edicto, his verbis. *Titulus Seruorum ſingulorum, vt ſcriptus ſiet, curatò*, & c. Vt intelligi rectè poſſit, quid morbi, vitijquè ſiet; fugitiuus, erro, an frugi; id factum, quia penes ædiles cura rerum venalium, earum cognitio, quorum edictum erat ex Vlpiano, ſic. *Qui mancipia vendunt, certiores faciant emptores, quid morbi, vitijquè cuiquè ſiet.*

Seruos Coi à Sacris arcent, & templis.

Titulos geſtabant ſerui, & cur.

Cura rerum venalium penes AEdiles & cognitio.

Serui ars præterea titulo eius inſcribebatur. Plinius in Epiſtolis: *Eſt homo probus, officioſus, litteratus, & ars quidem eius, & quaſi inſcriptio, Comœdus, in quâ plurimum facit.* Qui & præcone iubente ſaltare, & currere ſoliti erant, vt curſu ſanitatem, &

Ars ſerui titulo inſcripta.

celeritate corporis valetudinem ſignificarent, & ſic emptores allicerent. Legendus Durandus Caſellius. Alia verò mancipia pileata venibant, quorum pileo denotabant venditores, horum nomine nihil præſtare.

Mancipia pileata venibant ſub coronis, pedibus cretatis.

Sub coronis præterea venibant pedibus cretatis, vt ab alijs, & à me alibi notatum. Nudi etiam venibant. Plutarchus in Ageſilao. *Cum illius iuſſu captiui, detractis veſtibus ſub coronâ venirent, veſtium autem exiſterent complures emptores, &c.* Præter titulos artis, famæ; geſtabant etiam alios infamiæ cauſſâ. O utinam morem priſcum retineremus notandi eos in fronte, vt ab illis caueremus, tanquàm à cane rabido, & angue venenato. Vnde dicti ſtigmatiæ, inſcripti, litterati. nam fronte notati erant fugitiui, ac tota facie. Petronius. *Impleuit Eumolpus frontes vtriuſquè ingentibus litteris, & notum fugitiuorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit.* Martialis Lib. IIX. Epig. LXXV.

Stigmata in fronte ſeruorum. Stigmatiæ ſerui, inſcripti, litterati dicti.

Quatuor inſcripti portabant vile cadauer.

Plautus in Caſ. *Si hic literatus me ſinat, quod bonum, ac fortunatum mihi ſiet.*

Tyrones ſtigmatiæ.

Non ſolum Serui, ſed & Tyrones capti in bello ſub Principibus (poſtquam ingenui deſierunt) compungebantur. Vegetius. *Victuris in cute punctis milites ſcripti, & matriculis inſerti, iurare ſolent.* Aetius σίγματα καλȣ̃σι, Latinè *ſtigmata vocant, quæ in facie, aut aliâ parte corporis inſcribuntur, qualia ſunt militum in manibus*. Nomen Imperatoris fuiſſe opinor. Hic appellabatur regius character, vt colligitur ex D. Chryſoſtomo. Hom. III. in I. ad Corinthios. Latinè. *Sicut militibus ſignaculum, ità fidelibus ſpiritus imponitur, & ſi ordinem deſerueris, notus omnibus fies.* Hoc quoquè è ſacris petitum. Prudentius.

Stigmata militum quas notas referebant.

Quid cum ſacrandus accipit ſphragitidas?
Acus minutas ingerunt fornacibus,
His membra pergunt vrere; vtquè igniuerint,
Quamcumquè partem corporis feruens nota
Stigmarit, hanc ſic conſecratam prædicant.

Stigmata cur ſeruis inuſta.

Stigmata ergò inuſta vel Seruis fugitiuis, vel Tyronibus, ne latitarent, & deprehenſi dignoſcerentur.

D. Pauli locus illuſtratus.

Hac de cauſſâ D. Paulus ad Gal. VI. inquit. *Nemo mihi moleſtus ſit, ego enim Stigmata Ieſu Chriſti in corpore meo porto.* Stigmata

-ata enim à Dominis inurebantur Seruis; ità illis ſeruus Paulus ſe Chriſti mancipium profitetur, ſequè eum nunquam deſerturum, quod ſi fieret, ſtigmate inuſtus deprehenderetur. Vel dicit, ſe tanquam ſeruum fugitiuum (deſciuerat enim à verâ fide, cum Chriſtianam inſectabatur) quare à Chriſto notatus ſtigmate fatetur ſe illius perpetuo nexu fore mancipium. Alias huius loci interpretationes vide apud Sacros Interpretes, ne ſutor vltrà crepidam. Punctis notatos eſſe nobiles in Thraciâ refert Herod. Lib. v. his verbis, *Punctas nobis eſſe frontes nobile iudicatur; non eſſe notatas punctis, ignobile.* An B. Paulus Chriſto carus nobilitatis Chriſtianæ hęc inſignia referebat, quam & omnes veri cuſtores Chriſti preſeferunt? Gloriantur enim in Cruce D. N. Ieſu Chriſti, & paſſionibus. Vel ſtigmata dicuntur cicatrices militum vulneratorum. Paulus ergò cicatrices ex verberibus, & vulneribus pro Chriſto toleratas vocat ſtigmata corpori ſuo impreſſa, quæ oſtentabat, vt olim milites ſua pro ſuis Imperatoribus. Ne in alieno choro, eoquè ſacro, profanus ſaltare videar, his ſacris abſtineo, atquè ergaſtulum repeto.

Stigmatia nobiles apud Thraces.

Hæc ſtigmata tegebant ſplenijs. Martialis Lib. II.

Et numeroſa linunt ſtellantem ſplenia frontem.

Vel promiſſis capillis in frontem. Petronius *Simul vt notæ quoquè litterarum non adumbratæ comarum præſidio totæ ad oculos lugentium accederent.* Auſonius Epig. xv. *Tam ſegnis ſcriptor,* &c. Et xvi. *Pergame,* &c.

Stigmata ſplenijs, ſeù capillis tegebant.

Aliquando Domini irati non compungebant Seruos notis, ſed deformabant cicatricibus, aut atramento, vt colligitur ex Vlpiano, Petronio, & alijs. In ſuris, brachijs, & manibus inſcribebantur aliquando ad tyronum imitationem, ne, ſi militiam ſubterfugerent, latere poſſent.

Serui cicatricibus aliquando notati, & atramento.

In ſuris, & manibus notati.

Apud Athenienſes ſeruile nomen Ariſtogitonis, & Harmodij indere nefas ob memoriam, & grati animi ergò, quòd tyrannicidæ extiterint. Domitianus Metium ſupplicio affecit; quòd nomen Magonis, & Annibalis indidiſſet ſeruis, tanquàm Clariſſimorum virorum nomina contagio polluiſſet ſeruili. Samij captiuis Athenienſium inurunt noctuam; viciſſim Athenienſes Samijs Samœnam nauis genus lato ventre ab illis inuentam.

Nomina ſeruorum non honorata.

Noctua captiuorum ſtigma.

Man-

Mancipia ſub corona.

Mancipia vendita pileata, quòd ità venderentur, vt venditor nihil emptori præſtaret, nequè emptor errorem ſuum venditoris fraudi imputare poſſet. Alij verò bello capti venditi ſub corona, quòd milites cuſtodię cauſâ captiuorum greges circumſtarent. At viliſſima mancipia de lapide, ideſt, ſcelerato & rupe Tarpeia empti, è quâ præcipitarentur ſupplicio digni. Eorum pedes cretâ notati, qui trans mare aduecti.

Mancipia de lapide empta.

Cheronenſiũ ritus in ſacris Coi ſeruos remouent à ſacris.

In Cheroneâ Sacerdos lorum tenens pro Matutæ æde clamitabat, *Non Seruum ingredi, non Seruam, non Ætolum, non Ætolam*: Coi item operaturi Iunoni, vnde dicti ſoli hominum liberè ſacrificare, In ſacrorum apparatu Romæ lictor præfabatur. *Hoſtis victus, mulier virgo exeſto*. Mulieres enim innuptæ, aut ſeruitio preſſæ, vel ære coemptę abeſſe debebant: ideò Serui ingenuorum veſte Romę non vſi, quippe qui nequè colobia, nequè calceos habebant, quę liberis dabantur: crepidis quoquè, aut mulleis vti Seruos, aut plebeios erat lege vetitum.

Seruorum veſtis.

Saturnalia ſeruorum feſtum.

Feſtum Seruorum apud Romanos erant Saturnalia, cum ſeruorum miniſteria ingenui occupabant, & ſerui pileos ſumebant, & à liberis nullo diſcrimine differebant, ſtipeſquè inuicem dabant, & munera miſſitabant. Regna quoquè ſortiebantur inter æquales, ac tanquam Reges imperitabant, magiſtratus purpuram induebant, reliqui in veſte candidâ diem concelebrabant. Hic mos cummunis etiam cum Græcis, & Exteris. Nam per Mercurialia feſta, Hermea dicta, hoc ipſum fiebat in Cretâ. Nam conuiuantibus ſeruis domini illis ſeruiebant, atquè miniſtrabant. In Thrœzene Geræſtionis menſe per multos dies fit conuentus, Panegyra dictus, quorum in vno ſerui cum ciuibus vnà ludunt aſtragalis, & ſeruis domini conuiuium præbent. Sacęa Calendis Septembris per dies quinquè agebatur in Babylonia, vbi ſerui dominis imperitabant, atquè vnus eorum educebatur ex domo ſtolam regiæ ſimilem indutus, quem Zoganem appellabant, Athæneo teſte Lib. XIV. Cap. XVII.

Hermea feſta ſeruorum.

Panegyra feſtum ſeruorũ.

Sacæa feſtum ſeruorum.

Vindiciæ ſecũdum libertatem.

Noto hoc inſuper, ſi quis liber in ſeruitutem adducebatur, quilibet poterat eum in libertatem aſſerere, ſeù manum inijcere, & ad iudicem ire. Hæ dicebantur vindicię ſecundùm libertatem. Contrá, ſi quis ſeruum ſuum autumabat, iniectâ manu in ſeruitutem aſſerebat. Hæ dictæ vindiciæ ſecundùm ſer-

Vindiciæ ſecũdum ſeruitutem.

ſeruitutem. Quod ſi quiſpiam contrà niteretur, aut eum eximere conaretur, clamabat, ſe eius, quem adducebant, dominos, iudicio ſiſtebant fidei iuſſore dato. Martialis Lib. XIII.

Si de ſeruitio graui queruntur,
Aſſertor venias, ſatiſquè præſtes.

Mitto Seruos, ſed non manu; ad alia ſtylum conuerto non mortiferum, ſed ſoporiferum à te laceſſitus. De pellibus, quibus indormiebant, hæc à me paucis habe; ſed tu cenſe. Verbum *dormio* eruditiores dictum volunt (nec abnuo) à nomine δέρμα hoc eſt, à pelle, eò quod olim non in culcitis, ſed in pellibus lanatis dormirent. Athenæus Lib. VI. *Poſtquam verò*, ait, *ſolus domum veni, ſuper ſtratas pelles dormio*, & c. Poſteà inuentis lectis, culcitis, & veſtibus ſtragulis, pauperibus relictæ ſunt pelles. Hinc fortaſſè natum illud adagium, *Intrà tuam pelliculam te contine*: etſi aliter, & eruditè à Parœmiographo explicetur. Deinde tentoria pellicea facta & veſtes. Pellium vſus plurimus in caſtris, vt paſſim in Authoribus videre licet. Propertius.

A δέρμα 1. pellibus verbum Dormio, & cur.

Pelles relictæ pauperibus.

Intra pelliculam ſe continere.

Tentoria pellicea.

Atquè binuli pellis totos operibat amantes.

Iuuenalis Sat. VI.

Silueſtrem montana thorum cum ſterneret vxor
Frondibus, & culmis, vicinarumquè ferarum
Pellibus.

Lucanus Lib. V.

Tunc igitur pelles, nunc aurum, & purpura cutis
Exercent hominum vitam, belloquè fatigant.

In pellibus etiam ſubſtratis ſomnia, ſeu viſa expectabant Athenienſes, quod oſtendit Pauſanias in Atticis, his verbis. *Deinde arietem immolant, cuius ſubſtratâ pelle dormientes nocturna viſa expectabant.* Quare non tantùm pellium vſus in bellis, & domibus, ſed in templis ad religionem captandam. Siquidem Sacrorum ſolemnium vigilijs populus antè lucem ad templa veniebat, vbi vel partem noctis aliquam inſomnem quidam ducebant, vel incubabant ad accipienda Dei reſponſa. Virgilius VII. Aeneid.

Nocturna viſa in pellibus.

Pellium vſus in templis.

Reſponſa Deorum in pellibus.

—— huc dona ſacerdos
Cùm tulit, & cæſarum ouium ſub nocte ſilenti
Pellibus incubuit ſtratis, ſomnoſquè petiuit.

H   *vltaM*

Multa modis ſimulacra videt volitantia miris,
Et varias audit voces, fruiturquè Deorum,
Colloquio, &c.

Huc collimant Plautina illa in Curcul. de Æſculapio, quem videt in ſomnis Cappadox: Item de Ioue in Capitolio, apud quem iucubandum facetè reſpondet, & alibi. Vnde *incubare Ioui*, vt notat Seruius, *eſt dormire in Capitolio*, vt reſponſum poſſit accipi. Feſtus *Cubans auſpicatur, qui in lecto quærit augurium*. Cicero Lib. 1. de Diuinatione. *Atquè etiam, qui præerant Lacedæmonijs, non contenti vigilantibus curis in Paſiphae fano, quod eſt in agro propter vrbem, ſomniandi cauſâ incubabant, quia vera quietis oracula ducebant*. Ideò ægroti, vt à me alibi indicatum, in Æſculapij æde dormiunt, putantes ſibi inter dormiendum remedium præſcribi. Hæc Antiquorum opinio, nec abſurda prorſus, res ſacras in ſomnis peragi. Sacra Hiſtoria his adſtipulatur.

Incubare Ioui quid.

Ægroti in Æſculapij fano.

Sacra in ſomnis peracta.

A ſomno experrectus ſomnia mitto, ne ſomnia vendere, & ſomnorinas imagines ſomniculoſus affari videar: nec non ſimul prodeo libens ex ſeruitio, & ergaſtulo. Nemo (ex Senecâ) cum ſarcinis enatat. Non ſanè poteſt euadere occupationes, qui curarum auctoramentum non poteſt negligere. Hæc igitur curarum compendia mitto, qui aliorum ſum Χρήσει tuus verò Κτήσει Et licet ego non mei mancipij, mancipio tamen hanc epiſtolam tibi dare minimè vereor, & euictione me præſtiturum ſpondeo. Eâdem lege tu mancipio accipies, meàè habebis commendatum, etſi ex Martiali,

——— *Peccat,*
Qui commendatum ſe petit eſſe ſuis.

Tibi potiſſimùm, qui me compedibus aureis tot beneficiorum adeò deuinxiſti, manicis adamantinis munificæ hoſpitalitatis obligaſti, tuis virtutibus Lucæ vſquè addictum, vt ego tibi Pirithoo meo, vt cum Senecâ in Hippolyto loquar,

——— *Ditis clauſerit regnum licet,*
Caniſquè diras Stygius obſeruet fores,
Solus negatas inueniam Theſeus vias.

Vale Pietatis, antiquæquè Probitatis exemplar ſingulare.

LAVRENTIO PIGNORIO V. R.

Hiſtorico, & Antiquario Eruditiſſimo.

DISSERTATIO X.

D. Magdalena cur ad pedes diſcumbentis Domini. Serui præcincti olim ad pedes diſcumbentium, eiſquè reliquiæ diſtributæ. Quandonam cum Dominis cœnarent. Puerorum, & Puellarum locus in menſâ. Seruorum menſtruum ſtipendium, cibus, potus. In cœnaculo dormiebant. Dimenſum quid, & quando datum. De Allio Paroemiæ, & alia.

IGnem ex domo Flaminiâ non niſi diuinæ rei gratiâ efferre licebat, & è tua ingenij officinâ nil niſi aurum obrizum, colophonium, & coronarium ſanctioris ærarij gratiâ. Verè monetam Lipſio-Tullianâ incude tam bellè fingis, vt non tam imitari, quàm præire videaris. Hinc bonæ, & optimæ frugis adeò cenſeris, vt in publicum commodum paſſim vindiceris. At, leuato blandiloquij velo, agere coràm tecum decreui. Cauſam cognoſce de quibuſdam locis Scriptorum ſuſpenſo gradu à me percurſis, quorum tricas non extrico, tenebras non illuſtro, vel ſi ego Phœbus. Tu illa fax prælucens præi in tenebriones quoſdam. Te ſequar ducem, & auſpicem in his, & alijs.

Quòd D. Magdalena adſtiterit retrò pedes Domini cœnantis, eoſquè lauerit, colligit eruditiſſimus Mercurialis, alijquè multi, Chriſtum accumbendi Romanorum, Hebreorumquè conſuetudinem retinuiſſe. Sed ego altiori indagine perſcrutatus, hunc modum D. Magdalenæ ſua ſcelera grauiter deplorantis, deprehendo animi demiſſi, & abiecti, ad impetrandam veniam adeò argumentum Euangelicæ veritati conſonum, vt nihil ſuprà. Ea enim accedens viliſſimum, & maximè abiectum locum ſibi elegit ergaſtulis, & mediaſtinis deſtinatum. Serui enim ad pedes

D. Magdalena ad pedes Domini ſtãs, nõ genuflexa cur.

Cur ad pedes.

Ad pedes Dominorum Serui viliſſimi.

des Dominorum diſcumbentium ſtabant, quod innuit Seneca III. de Benef. Cap. XXII. *Vt primùm diluxit, ſeruus, qui cœnanti ad pedes ſteterat, narrat, quæ inter cœnam ebrius dixiſſet.* Martialis Lib. VII. Epig. XIX.

Miſto lagenam ad pedes replet vino

Idem Lib. III. Epig. XXIII.

Omnia cum retrò pueris obſonia tradas,
Cur non menſa tibi ponitur à pedibus?

Idem Lib. III. Epig. LXXXII.

At ille retrò flexus ad turbam pedum, &c.

Serui præcincti linteo inſeruiebant Dominis diſcumbentibus.

Et præcinctos quidem illos fuiſſe ex Horatio colligo.

His vbi ſublatis puer alto cinctus acernam
Gauſape purpureo menſam perterſit

Et Apuleius Lib. II. *Ipſa lineâ tunicâ mundulè amicta, & ruſſeâ faſciolâ prænitente altiuſculè, ſub ipſas papillas ſuccintula, illud cibarium vaſculum floridis palmulis rotabat in circulum.* Philo Iudæus omnes ſimul Seruorum ad pedes ſtantium ornatus, de Romanorum luxurioſis conuiuijs agens, breuiter perſtringit Lib. de Vitâ Contemplatiuâ. *Ex ijs miniſtrantibus minores pueri pincernæ grandiores aquam afferunt, & loti, nitidi, fucatiquè, ac cincinnati (alunt enim capillitium) vel omnino intonſi, vel à fronte tamen præfectis in orbem crinibus, tenuiſsimas, candidiſſimaſquè præcincti tunicas, anteriore parte ad genua demiſſas, poſteriore ad poplites. Vtrinquè mollibus tenijs adſtricti commiſſuras, propendentibus ad latera finibus, ſic ornati adſtant, nutus obſeruando, quid quiſquè poſtulat.* Id genus Seruorum linteis cingebatur, quod autumat Seneca. *Ad hoc præſto aderit Miniſtrorum ornatiſsimorum turba linteis ſuccincta.* Annon humani generis Seruator, qui formam Serui accepit, linteo ſe præcinxit Diſcipulis miniſterium ſeruile obiturus in vltimâ cœnâ?

Seruorum mos varius.

Chriſtus loturus pedes diſcipulorum linteo præcinctus.

Ex locis ſuprà citatis coniecturâ ducor, Seruis ad pedes Dominorum diſcumbentium reliquias, & analecta fuiſſe diuiſa. Idem Seneca hoc confirmat Epiſt. LXXVII. *Quemadmodum cœnâ peractâ reliquiæ circumſtantibus diuiduntur.* Suetonius in Galba Cap. XXII. *Inter cœnam verò vſquè ad abundantiam, vt congeſtas ſuper manus reliquias circumferri iuberet, ſpargiquè ad pedes ſtantibus.*

Reliquiæ, & analecta diſtributa Seruis ad pedes.

Ro-

Romani Seruos non admittebant ad menſam, niſi manumiſſos; ità vt menſæ communicatio eſſet manumiſſionis ſignum, vt alibi à me probatum ex Tertulliano. Iiſdem tamen, vt teſtatur Plutarchus Symp. IV. Lib. VII. ſemper aliquid cenſebant relinquendum, ità vt reliquiæ in illorum vſum cederent. Moris tamen fuit, cùm apud Græcos, tùm apud Romanos, vt Saturnalibus Serui exæquato cum Dominis iure conuiuerent; imò vt Domini Seruis miniſtrarent. Vide de hoc Lipſium, & alios. Idem mos apud Cretenſes in Mercurialibus: Apud Trœzenios menſe Geræſtione: apud Babylonios in feſto Saceâ: apud Theſſalos in Pelorijs, vt Domini ſeruirent ex Athen. Lib. IV. *Sic Hyacinthiorum die tertio apud Spartanos Serui ad ſacrificia, & epulas admittebantur.*

Serui manumiſſi cœnabant cum Dominis apud Romanos.

Item in Saturnalibus. Serui apud cæteros quando cum Dominis cœnarent.

Verùm Pueri veterum Romanorum ad fulcra lectorum ſedentes, cibum capiebant. Claudius Imperator (teſte Suetonio) adhibuit omni cœnæ & liberos ſuos cum pueris, puelliſquè nobilibus, qui more veteri ad lectorum fulcra ſedentes veſcebantur. Ex Tacito Principum liberi cum cæteris eiuſdem ætatis nobilibus ſedentes veſcebantur in adſpectu propinquorum, propriâ, atquè puriore menſâ, vt à me alibi dictum. Apud Arcades (auctore Athenæo Lib. IV.) liberi cum patribus ſuis lapidibus inſidentes nudi conuiuabantur.

Pueri, puellæque ad fulcra lectorum cœnabant.

Arcadum liberi quomodo accumberent.

Ad Seruos redeo, eorum mercedem inquiro. Menſtruum ſtipendium Senecæ tempore quinquè modij, & quinquè denarij. Seneca ipſe Epiſt. LXXX. *Seruus eſt; quinquè modios accepit, & quinquè denarios, diurnum accepit, & dormit in cœnaculo.* Diurnum igitur ſtipendium erant quinquè denarij, & mercedula eorum, atquè in cœnaculo dormiebant, vbi tenuiores, & inopes. Ità Plautinus Amphitruo ait, *In ſuperiore qui habito cœnaculo.* Legendus Lipſius de modo Lucaris ad primum Taciti Annal. Antè Senecam tamen, tempore ſcilicet non tam opulento, quaternos tantùm modios accepiſſe inuenio: & Donatus autumat Seruos quaternos modios accepiſſe frumenti in menſem, & id *Dimenſum* dicebatur, vtrum à menſe, an à dimetiendo? incertum. A dimetiendo

Menſtruum ſtipendium Seruorum.

In cœnaculo dormitorium Seruorum.

Dimenſum quid, & quando datum.

ma-

magis opinor. Plautus illi ſubſcribit:

Huc argentum vobis dimenſum dabo.

Et in Sticho.

Vos meminiſtis, quòd Calendis peterem dimenſum cibum.

Dabatur igitur Kalendis dimenſum à Græcis, dictum, σιτόμετρον. Apud Græcos, qui menſes à Lunæ coitu auſpicabantur, in nouilunio merces dabatur. Lucianus in Dial. de mercede conductis. *Cum inſtante nouilunio Pyrrhus, & Zepyrionibus immixtus manum itidem, vt alij ſeruuli, protendis.* Cuiacius ait, ſelibram farris in diurnum victum quemquè Romæ accipere ſolitum. Et lege Decemuirali vincti debitores, vel de ſuo viuebant, vel ſelibram farris in victum diurnum à creditoribus accipiebant. Horatius Sat. Lib. I. dicit libram vnam farris fuiſſe Seruorum menſuram, his verbis,

Far, & ſal Seruorum.

Deniquè cur nunquam fugiſſet, cui ſatis vna
— Farris libra foret, & c.

Potus Seruorum poſca, acetum.

Cæpe cum aceto iiſdē data

Potum horum Plautus deſcribit in Rudente. *Hic Rex cum aceto pranſurus eſt, & ſale ſine bono pulmento.* Acetum ergò Serui accipiebant, ſeù poſcam cum ſale. Lucianus videtur cum ſale coniunxiſſe cępas in Dial. de mercede conductis, his verbis. *Habes ſuauiſsimum conuiuium, quod mihi quidem haudquaquàm ſuauius ſit cæpis, candideque ſale, liberè cum velim ex his, & quantum velim edenti.* Perſius Sat. IV. *Tunicatum cum ſale mordens cæpe.* Allium quoquè cibus Seruorum Gręcorum. Prouerbium de hoc extat.

Allium datū Seruis Græcis.

Prouerbia de Allio.

Ne edas allia, & fabas.

Ne edas allia, & fabas, quo ſignificabatur vitæ tranquillitas tempore pacis. Ideò ab allij eſu abſtinendum, cuius maximè belli vſus. In iudicijs fabas eſitabant, ne obdormiſcerent, vel refer ad calculos fabarios in ſuffragijs. Ariſtophanes in Equitibus. *Milites coempis priùs allijs, & cępis naues aſcendiſſe, vt inalliati magis ſtrenuè pugnarent.* Hinc & aliæ Parœmiæ, *Ne allij quidem caput*, ſub intellige, *appoſuit*, de homine ſordido: *Allium in retibus*, de ſordido commeatu. Attici enim, vt dixi, expeditionem adornantes, allium pro commeatu ſibi comparabant. Quare allium cibus viliſſimus, ſeruilis, & militaris; hodiè quoquè damnatorum ad triremes mancipiorum.

Ne allij quidem caput.

Allium in retibus.

Allij vſus in expeditionib.

Au-

Audio aliquem, ego de allijs loquor, tu reſpondes de cæpis. Vtrumquè nimis tibi obolui, Plautinumquè illud vſurpo, *Sine me allio fungi fortunas meas*. Quod ſi modus, ſal & anima virtutum, modum ſtatuamus huic Diſſertationi. Tua verba calida, acria, è pectore ardentiſsimo profecta, non nata in ſummis labris, quibus vix à me Scientię delibatę. Hę á te toto pectore hauſtæ, quas vtinam per te mihi fas reguſtare. A Dipſade percuſſi magis ſitiunt, & ego ſemel à tuo linguæ mellito telo. Mores quoquè tui meliore metallo ducti aureum illud ſeculum redolent, auream meſſem reportaturi. Mnemoſynon dantes hâc formulâ olim vſi, *Hoc munere me ames*: ità hoc qualecumque monumentum, & pignus (ò mi PIGNORI) mei in te amoris habe. Aue,

O mihi dilectos inter pars prima ſodales,

Vnica fortunis ara reperta meis.

AVGVSTINO TERZAGO S. T. D.

PROTONOTARIO APOSTOLICO

Canonico Mediolanenſi.

DISSERTATIO XI.

Præfectorum ærarij cura. Parentes nomina liberorum apud eos publicè profeſſi. Mos Venetorum laudatus. De Natalitijs, Luſtrico die, Luſtratione puerorum, Genethlijs. Geneſia. Natalitia Martyrum. Aquæ luſtratio. Dij Præſides infantum. Nominis imponendi ritus. Legati nomen profitebantur in tabulis Præfectorum ærarij. Iidem in templis excepti. Fortuna aurea in cubiculis Principum. Antonius ſolus ſine ciuili ſanguine Princeps. Decoctores bonorum quâ infamiæ notâ inuſti. Qui primi catamidiati ſub Adriano. Antè ipſum in XIV. Ordinibus infames ſedebant. Aſoti qui. Anulis qui vterentur, & quibus. Anuli oppigneratio deplorata egeſtatis indicium. Certandi mos depoſito anulo. Anulum detrahere quid. Anulorum inſtitutio, vſus, materia, digiti.

GEminis ſellis inſidere dum volo, vtrâquè excludor: ità, dum munere publico, priuatoquè defungi, neutro perfungor, & in ſupinam procraſtinationem quædam mihi reijcienda. Hinc illæ lacrimæ; Lycambea in me dicta, quaſi in patrios cineres minxerim. Verùm contemno ineptias maleuolorum, nugas dixerim abortiuas, quæ priùs nempè mortuæ, quàm editæ, tuis mihi ſuffragantibus patrocinio, & litteris Phœnice viuacioribus, & rarioribus. *Aſſueſcamus* (ò aurea verba) *futuris malis, & quæ alij diù patiendo leuia faciunt, nos diù cogitando. Cogitandum non quicquid debet; ſed quicquid poteſt fieri*. Tu verè Octauus Sapientum, vel tripode Phœbi di-

bi dignus, ipſa Sapientia, abſolutum Virtutum exemplar, è ſublimi hos mecum rides.

Ne Ilias Acci hæc videatur, Chilonio more annum in dies, & horas contraho; paucis abſoluo, quod pluribus promiſeram De ÆRARII PRÆFECTO, de quo à Roſino, & alijs, à me etiam alibi. M. Antonius Philoſophus, Imperator, (vt refert Capitolinus,) primus iuſſit apud Præfectos ærarij Saturni, vnumquemquè ciuium natos liberos profiteri intrà tertium diem, nomine impoſito, per Prouincias, & tabulariorum publicorum vſum inſtituit. Quare meritò, referente eodem ibidem, ſacrilegus poſt eius mortem fuit iudicatus, qui eius imaginem domi ſuæ non haberet. Statim atquè naſcebantur liberi, à parentibus in acta publica referebantur, vnde ille Satyrici verſus.

Præfectorum ærariorum cura.

Quiſquè ciuium in Saturni templo ſuum nomen profeſſus.

Tabulariorũ publicorum inſtitutum primum.

Imago M. Ant Philoſophi quanti habita.

Fient iſta palàm, cupient & in acta referri.

Apuleius. *Pater natum ſibi filium cæterorum more profeſſus eſt*. Iulius Capitolinus in Gordiano. *Filium Gordiani, nomine Antonini, & ſigno illuſtrauit, cùm apud Præfectum ærarij, more Romano, profeſſus filium, publicis actis eius nomen inſereret*: Et in M. Aurelio. *Inter hæc liberales cauſas ità minuit, vt primus iuberet apud Præfectos ærarij Saturni vnumquemquè ciuium natos liberos profiteri intrà tertium diem nomine impoſito*. Quod fiebat, vt de paterno iure conſtaret; nam, cum id fiebat, in acta referebantur etiam parentes. Hunc morem prudentiſſimi Veneti Patricij ad amuſſim ſeruant, publicè profitentes nomina natorum, vt nobilitatis ſtemmate potiri iure poſſint in Reip. adminiſtratione. Luſtrico deinde die nomina imponebantur, maribus nono, fœminis octauo, nonnunquam ſeptimo; quod (ex Ariſtotele) ſeptimus dies ſit fatalis nato: Athenienſes verò, & omnes Græci decimo die, quæ tantum innuo, vt penſum perſoluam. Hæc tamen nota. Nundina Dea Romanis à nono die naſcentium nuncupata, qui Luſtricus dicitur, quo infantes luſtrantur, & nomen accipiunt. Cur autem pueris Nono, puellis Octauo die? ex Cenſorino, & Plutarchi Quæſt. erue.

Acta publica quæ.

Venetus mos laudatus.

Nomen quando infanti poſitum & cur.

Luſtricus dies quis maribus, & fœminis.

Nũdina Dea quæ.

Luſtricus dies vnde dictus.

Luſtricus autem dies dicebatur ab expiatione, quæ

Luſtratio puerorum.

aſperſione aquæ fieri ſolebat. Perſius Sat. II. hunc morem tradit.

Ecce auia, aut metuens Diuûm matertera cunis
Exemit puerum, frontemquè, atquè uda labella
Infami digito, & luſtralibus antè ſaliuis
Expiat, urentes oculos inhibere perita.

Perſarum legibus ſancitum fuit ex Athenæi Lib. IV. eum præcipuè diem præ reliquis omnibus coli, & conuiuijs celebrari, in quo quis in hanc lucem editus. Itá apud Iudæos, & Ægyptios. A Græcis dicta hæc Feſta Genethlia, quæ differunt à Geneſijs nam Genethlia tribuuntur viris pro die natalitio; Geneſia verò mortuis, cùm diem ſuum obiere. Hæc propria Feſta illa Martyrum, quę à Chriſti fidelium cœtu celebrantur in obitu, Natalitia dicta, quòd morientes mundo, calamitatibus perfuncti, naſcantur in nouam vitam perfruituri æuo ſempiterno feliciſſimè.

Genethlia Feſta. Geneſia Feſta Sanctorum Martyrum, Natalitia Martyrum cur dicta.

De aquę luſtratione per totum corpus factâ tam antiquis conſuetâ inter Sacra, vide Macrobium Satur. Lib. III. Cap. I. De aſpergine aquę è rore marino partim ex oliuâ felici, partim è lauro confici ſolitâ, & in genere de veterum luſtrationibus, prout à nobis Chriſticolis vſurpantur in expiationibus ſacris, vide Turneb. Aduerſ. Lib. XIII. Cap. XXI.

Aquæ luſtratio.

Pilumnus infantium Deus, eiquè pro puerperâ lectum in atrio ſternebant, vt dein explorarent, an vitalis eſſet natus. Pilummus dictus, quia pellat mala infantibus. Huic ritui alium ſimilem ſuo æuo refert D. Io. Chryſoſtomus, vt natis infantibus accenderentur plures lucernæ, quibus ſingulis nomen imponebant, atquè eius demum, quæ, cæteris extinctis, ſupervixiſſet, nomen infanti imponebant; & addit, *Inde diuinabant longam infantis futuram vitam.*

Pilumnus Deus.

Nominis imponendi ritus.

Laxo hic ſermonis rete, vt alios expiſcari poſſim ritus Antiquorum de Dijs, Deabuſq; infantium. Pilumnus ex Marcello, & Picumnus Dij erant pręſides auſpicijs coniugalibus. Varro de vitâ Pop. Rom. Lib. II. *Natus ſi erat vitalis, ac ſublatus, ab obſtetrice ſtatuebatur in terrâ, vt auſpica-*

Dij præſides auſpicijs coniugalibus Pilumnus, & Picumnus.

pica-

picaretur rectus, Deis coniugalibus Pilumno, & Picumno in ædibus lectus ſternebatur. Alios Deos, Deaſq; ſibi finxit Antiquitas, qui præeſſent naſcentibus, vt *Naſcionem*, quæ naſcentibus præeſſet; *Vaticanum*, qui os in vagitu aperiret; *Leuanam*, quæ de terrâ leuaret infantes; *Cuminam*, quæ præeſſet cunis; *Ruminam*, quæ mammam paruulo immulgeret; *Potinam*, quæ potionem; *Educam*, quæ cibum præberet; *Oſſilaginem*, quæ oſſa conſolidaret; *Nundinam*, quæ nono die luſtrico faueret; *Fabulinum*, qui fari puerum doceret; *Pauentiam*, quę auerteret pauorem; *Carnam*, quæ viſcera conſeruaret; *Iuuentam*, vt iuuentutem felicitaret; *Orbonam*, ne orbos faceret; *Volupiam*, quæ voluptatem afferret; *Lubentiam*, quæ lubentes redderet; *Anculas*, ancillarum Deas. *Dij præſides infantium.*

Linquo nuces, & puerilia crepundia. Ad ærarium rurſum me refero, ne inter ærarios referar. Plutarchus Quæſt. Rom. XLIII. aliud officium Præfectorum ærarij innuit, his verbis. *Id ſeruatur, vt legati accedant Præfectos ærarij, qui eorum nomina in tabulas referant*. Legatur eruditiſſimus Scriptor. *Legati nomen profeſſi in tabulis Præfectorum ærarij.*

Subnecto de Legatis, obiter, in templis Deorum exceptis. Itaquè templis pro Regiâ vtebantur antiqui, quod colligitur ex Virg. VII. Æneid. *Legati in tẽplis excepti.*

> *Tali intus templo Diuûm, patriâque Latinus*
> *Sede ſedens, Teucros ad ſe ſe in tecta vocauit.*

Et in I. Troianos in templo admittit Dido. Confirmat id Val. Flaccus Argon. Lib. IV. vbi Medea Iaſonem alloquitur. Sic apud Silium Lib. I. non longè à fine, Legati Saguntini audiuntur à Romano Conſule in templo, & apud eumdem Lib. II. Legati Capuani etiam in templo. Vide Brodæum eamdem rem admonentem Lib. IV. Miſcel. Cap. XVII. qui locum affert Demoſthenis de falſâ Legat. obijcientis, vt crimen, Æſchini, quòd huic mori non paruiſſet.

Ærarium claudo, recludo cubiculum Principum, in quo bonam, aureamquè Fortunam reperio, quam tibi, boniſquè omnibus propitiam, propriamquè voueo. Iulius Capitolinus in Antonino Pio, ritum Principum recludit, qui, vt diutiùs, & feliciùs regnarent, aureumquè ſeculum viuerent, auream ſtatuam Fortunæ in cubiculis aſſeruabant, & *Fortuna aurea in cubiculis Principum*

colebant, dicens, *Fortunamquè auream, quæ in cubiculo Principum poni ſolebat, transferri ad eum*. (M. Antoninum) *iuſſit*. Spartianus in Seuero. *Fortunam deinde regiam, quæ comitari Principes, & in cubiculis poni ſolebat, geminare ſtatuerat, vt Sacratiſſimum ſimulacrum vtriquè relinqueret filiorum; ſed, vrgente morte, iuſſit alternis diebus eſſe apud eos*. De quo Antonino Pio, verè pio, mantiſſæ loco addo, quod Capitolinus honoris ergò addidit. *Hic enim Princeps ſolus ſine ciuili ſanguine omnium propè Principum vixit*. Sed videndus de eo Pauſanias etiam in in Arcadicis.

Antoninus ſolus ſine ſanguine ciuili Princeps.

Alteram Fortunæ aleam ſubire cogor, non aureæ; ſed variæ, & incertæ, dum tibi de Decoctoribus alterum ſoluere penſum, conor. Fortè Spartianum in Hadriano præ manibus volutabam, temporis æſtiui horas fallendi gratiâ, in locum imprudens incidi. *Decoctores bonorum ſuorum, ſi ſuæ autoritatis eſſent, catamidiari in Amphitheatro, & dimitti iuſſit*. Catamidiari enim eſt, deridendum omnibus per theatrum præbere, à verbo κατωμειδίζειν, quod deridere, & ludibrio habere ſignificat. Budæus doctiſſimus vertit, *traducere*. Hic mos modò in vſu, vt Hæretici reſipiſcentes mitellati, in ſcalario ſuggeſtu laſciuientis plebeculæ ſcurrilitates obaudire cogantur. Sed antè Hadrianum huiuſmodi Decoctores infamiæ notâ inurebantur, quibus certus locus in Spectaculis aſſignatus, vt conſpicui omnibus eſſent, etiamſi infortunio aliquo, non nequitiâ, decoxiſſent. Colligitur ex Cicerone Phil. II. his verbis. *Tenes ne memoriâ, te prætextatum decoxiſſe? Patris, inquies, iſta culpa eſt: concedo, etenim pietatis eſt plena defenſio: illud tamen audaciæ tuæ, quod ſediſti in* XIV. *ordinibus, cum eſſet lege Roſcia certus locus conſtitutus Decoctoribus, quamuis fortunæ vitio, non ſuo decoxiſſent*. Græcè hi dicti Ἄσωτοι. Hinc apud Martialem, Ἀσωτῶς viuere, eſt incontinenter, prodigè viuere, & Aſoti (Cicerone de naturâ Deorum teſte) ex Ariſtippi; acerbi verò ex Zenonis ſcholâ exibant.

Decoctores quà infamià inuſti.
Catamidiari quid.
Hæreticorum pœna.
Decoctores infames in Theatris expoſiti.
Aſoti qui.
Aſotos viuere quid.
Aſoti, & acerbi ex quà ſcholà.

Locus pereruditus in tuâ vltimâ de non geſtando arcto anulo, ideſt, non ſe conijciendo in anguſtias, me laciniâ trahit ad aliquid delibandum de hoc, cum me iure anuli liberaliter donaris. Apud Romanos teſte Iſidoro Lib. XIX. anuli de

li de publico dabantur, & non ſine diſcrimine, nam dignitate præcipuis viris gemmati dabantur, cæteris ſolidi. Anulum aureum, nequè Seruus, nequè Libertinus geſtabat, aut in publico: ſed anulo aureo Liberi vtebantur; Libertini argenteo; Serui ferreo. Apud veteres vltrà vnum anulum geſtare infame habitum viro. Gracchus in Meuium. *Conſiderate* (inquit) *Quirites ſiniſtram eius; en cuius auctoritatem ſequimini, qui propter mulierum cupiditatem, vt mulier, eſt ornatus*. Fœminæ non vſæ ſunt anulis, niſi quos virgini ſponſus miſerat, nequè ampliùs, quàm binis aureis. Anuli demum oppigneratio fuit indicium deploratæ egeſtatis. Iuuenalis Sat. XI.

Anuli de publico quibus dati. *Anulum aureum Liberi, ferreum Serui geſtabant, Anulum argenteum Libertini geſtabant.* *Viri vnum tantùm anulum geſtabāt.* *Fœminæ quibus anulis vſæ, & quot.* *Anuli oppigneratio ſignū deploratæ egeſtatis.*

Talibus à Dominis poſt cuncta nouiſſimus exit
Anulus, & digito mendicat Pollio nudo.

Martialis Epig. LVII. Lib. II.

Oppignerauit ad modo Claudij menſam
Vix octo nummis anulum, vnde cœnaret.

Et ſe anulos detracturos dicebant, cùm omnia ſua profuſuros eſſe pollicebantur in alicuius fauorem. Suetonius in Iulio Cap. XXXIII. *Nam cum in alloquendo, exhortandoquè ſæpiùs digitum læuæ manus oſtentans, affirmaret, ſe ad ſatisfaciendum omnibus, per quos dignitatem ſuam defenſurus eſset, anulum quoquè æquo animo detracturum ſibi: extrema concio, cui faciliùs erat videre concionantem, quàm audire, pro dicto accepit, quod viſu ſuſpicabatur, promiſſumquè ius anulorum cum millibus quadrigenis fama diſtulit.*

Anulum detrahere quid.

Troianis temporibus anulorum nullus vſus, cum Homerus codicillos miſſos dicat ſcrinijs, colligatos nodis, non anulis. E Græciâ ad Romanos anulorum vſus peruenit. Ijs tantùm vſi, qui legati ad exter gentes irituas erant, datis de publico, vulgòquè ſic triumphabant, vt in publico tantùm aureis; intrà domos verò ferreis vterentur. Sponſæ anulus ferreus, pronubus dictus, ſine gemmâ donabatur. Iudices, & Equites ferreos primùm anulos; deinde aureos geſtabant, quibus à Senatoribus Equites diſcernebantur. Macrobius Lib. VII. Saturn. Cap. XIII refert, Veteres non ornatus gratiâ; ſed ſignandi cauſâ anulos circumtuliſſe. Vnde nec plures vno habere poterant, nec niſi Liberi, &

Anulorum inſtitutio, & vſus. *Anulorum materia.*

præ-

præter Tribunos (referente Appiano Lib. III.) omnes anulo ferreo vſi, quo deinde promiſcuè vſi ſinguli aureo, luxu creſcente, alioqui enim trimodia anulorum Carthaginem Annibal in II. Punici belli clade haud mittere potuiſſet. In luctu verò, funeſtiſquè caſibus, aureo depoſito, ferreum geſtabant. Anuli ſignatorij gemmâ erant ornati, in quâ inſculpta ſigna, vel hieroglyphica. Hos licet quacumquè manu geſtarint, & quolibet digito, læuæ tamen addicti, quæ ocioſior, ac digito minimo proximo: & licet cuilibet digito anulos deſtinarent, medium tamen, vt infamem excipiebant, tamquàm καταπυγον, *Cinædum*, anulus verò pronubus ferreus digito tantùm minimo proximo creditus. Flamen Dialis apud Rom. anulo non niſi peruio, caſſoquè vtebatur ex Gellio Lib. X. Cap. XV. Et Epicuri imagines in anulis habuere eius diſcipuli, fauſti id ominis, gratiquè animi argumentum rati. Romani Harpocratem, ſtatuæquè Ægyptiorum Numinum digitis geſtabant.

Anuli ſignatorij. *Anulorum digiti.*

At neſcio, conquiſitis vndecumquè pigmentis, manum de tabellâ (vt aiunt) tollere, cùm ſermones tecum ſero omnium mihi dulciſſimo. Non enim Terpſichorem, more veteris ſtudij, adſciui, nec iuxtà ſcaturigines fontis Aganippæi ſtylum traxi, vt iuuare, & delectare poſſim. Diſſertationum iter tenuiore quodam ſabulo eruditionum ſtraui, ne tam ſalebroſum, & ſcrupuloſum, vt ità dicam, videretur. Optimum quodquè fidiſſimum puta. Ego hæc ex fide ad te, & ex animo, ità me Deus amet.

HIE-

HIERONYMO PALMÆ I. C.

DISSERTATIO XII.

Cura liberorum qualis. Ancillæ, & Serui peculiares qui. Plautus explicatus. Progymnaſtarum, & Pædagogorum nomina, cura, diſcrimen, tempus. Diogenes Pædagogus. Aetas idonea magiſtratibus petendis. Priſca diſciplina Puerorum ſub Pædagogis ex Plauto. Inſtitutio Puerorum varia apud Nationes varias. Ætates hominis ex Plauto, & Cenſorino: & cui earum vnaquæquè Numini conſecrata.

IN ſcopuloſo, & difficili loco ſæpè verſor, dum libros verto; magè, cùm ad iuniorum inſtitutionem animum conuerto. Quare apud omnes magiſtratus, faxo, nomen tuum fiet, niſi me, vt Pegaſus alter, expedias ex hac Chimæra, Populo ſciſcente, Senatu cenſente. Ex ſponſo tamen tecum agàm. Cedo iudicem, ni dolo malo inſtipulatus fies: at mecum tene modum, ne frangas nodum. In rem præſentem veniamus DE PRIMA IVVENTVTIS PALÆSTRA INSTITVENDA, in quâ Theſei filo opus, ſagacis tuæ prudentiæ ductu ad labyrintheos receſſus iuuenilium cupiditatum coercendos, quæ citrà pulueris iactum bona ſibi contingere optat; ſed non ſine puluere, & ſudore palma comparatur, CL. PALMA.

Quare nunc magis oculati parentes; vti tu, in liberis educandis ſint, neceſſe eſt, & ex priſco ritu, quo illi nunquam ſine cuſtode, ſeu Progymnaſtâ, ac Pædagogo, ſicuti nec puellæ ſine ancillis, quæ olim in lanificio vnà eſſent, ſectarentur, & curarent. Dictæ hæ peculiares, quòd quaſi in peculio eſſent; ità Serui peculiares vocantur, quia peculio Seruorum numerabantur; ſimiliter ac reliquæ res eorum peculiares. De his Seruis ità Plautus in Prologo Captiuorum. *Hic poſtquam hunc emit, dedit eum huic gnato ſuo* *pecu-*

Liberorum cura qualis.

Serui peculiares puerorum

Ancillæ peculiares puellarum.

peculiarem. Hinc peculiares Serui in L. III. § *Miles*, & c. *De ſuis*, & *legit*, & L. XXI. *de pecul. leg.* Progymnaſtæ olim priuatim habebantur, quaſi præexercitatores, & qui docerent, & ducerent. Seneca Epiſt. LXXXIII. *Progymnaſtas meos quæris? vnus mihi ſufficit Earinus puer, vt ſcis, amabilis, ſed mutabitur. Hic quidem ait, nos eamdem criſim habere, quia vtriquè dentes cadunt.*

Locus Plauti explicatus.

Progymnaſtæ & eorum munus.

Ex quo colligo Progymnaſtas, & pueris, & viris deſtinatos, vt in curſu, gradu præirent, exercerent, ad gymnaſium ducerent, & deducerent. At Pædagogi (vt nomen ſonat) ſolùm erant puerorum doctores, & ductores, quod munus oljm demandari ſolitum Seruis domeſticis. Plautus in Mercatore. *Seruum vnâ mittit, qui olim à puero paruulo pædagogus mihi erat, quaſi vti mihi foret cuſtos.* Notus eſt Diogenes, qui, cum in Cretâ venderetur, præconi dixit, vt clamaret, ſe vendere Seruum, qui ſciret imperare liberis, eâquè lege hunc emit Xeniades, eiquè liberos ſuos credidit inſtruendos. Apud Terentium, in Adelphis, manumittitur Syrus, quòd Æſchinum, & Cteſiphonem à pueris curaſſet, docuiſſet, monuiſſet.

Progymnaſtæ etiam virorũ

Pedagogi puerorum tantum.

Diogenes pædagogus.

Rectè igitur adoleſcentes curæ Pedagogorum traditi, vt colligimus ex locis Plauti, Terentij iam citatis, & Cicerone ad Atticum Lib. XII. his verbis, *Sed & Pædagogi probitas, & Medici aſſiduitas, & tota domus in omni genere diligens me rurſus id ſuſpicari vetat.* Petronius Satyr. *Subduxiſti te ab præceptoris colloquio.* Plautus in Bacch. Act. I. Sc. II. Lydus Seruus, & Pædagogus conqueritur cum Piſtoclero adoleſcente ſic. *Iam perdidiſti te, atquè me, atquè operam meam, qui tibi nequicquam ſæpè monſtraui benè.* Et paullò infrà. *Illuc ſis vide, non pædagogum iam me, ſed Lydum vocat.* Et alia in eâdem Scenâ. Cuſtodes igitur Poetis ſæpè dicti. Horatius in Poeticâ.

Cuſtodes Pædagogi dicti.

Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto.

Idem.

An cuſtos, famuluſquè Dei Silenus alumni.

Et in Satyris.

Dum cuſtodis eges & c.

Non ſolùm autem pueri ſub Pędagogis in pueritiâ; ſed adoleſcen-

Pædagogi quamdiu.

leſcentes quoquè ad eam vſquè ætatem, quâ petere magiſtratus per leges licebat. Idem Plautus in Bacch. *Lid. quidem ego certe ſcio; nam olim Populi priùs honorem capiebat ſuffragio, quàm magiſtri deſinebat eſſe dicto obediens. At nunc priuſquàm ſeptennis eſt, ſi attingas eum manu, extemplo puer Pædagogo tabulâ disrumpit caput, &c.* O tempora, ò mores! Sed recentia, non priſca deploro, quorum ego ipſe oculatus teſtis.

Cuſtode remoto, Pædagogoquè ablegato, virilis ætas ſuccedebat magiſtratibus idonea. Legitima verò ætas petendi magiſtratus, vt colligitur ex Auctoribus, erat annus vltrà vigeſimum. *Legitima ætas petendi magiſtratus.*

Quænam fuerit olim antiqua diſciplina in liberis educandis ſub Pædagogis, corollarij vice nunc addo. Et fas mihi ſit locum integrum Plauti in eâdem Scenâ optimo cuiquè patri familias in medium proponere. Audi ſodes, ſi vacat.

Priſca diſciplina puerorum ſub pædagogis ex Plauto.

Nego tibi hoc annis viginti feciſſe primis copiæ
Digitum longè à Pædagogo pedem vt efferret ædibus.
Id què mihi obtigerat; hoc etiam ad malum accerſebatur malum,
Et diſcipulus, & magiſter perhibebantur improbi.
Ante Solem exorientem, niſi in palæſtram veneras,
Gymnaſij Præfecto haud mediocres pœnas penderes.
Ibi curſu, haſtâ, diſco, pugilatu, pilâ,
Saliendo ſe ſe exercebant magis, quàm ſcorto, aut ſuauijs.
Ibi ſuam ætatem extendebant, non in latebroſis locis:
Inde de hippodromo, & palæſtrâ, vbi reueniſſes domum,
Cincticulo præcinctus in ſellâ apud magiſtrum aſſideret,
Tu librum legeres, ſi vnam peccares ſyllabam;
Fieret corium tuum tàm maculoſum, quàm eſt nutricis palliũ.

Apparet hinc liquidò, quæ vetus fuerit diſciplina Iuuentutis educandæ, in vitia maximè procliuis, & lubricæ: ideò Horatius in Poeticâ de Iuuene,

Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper.

De educatione, & diſciplinâ puerorum à Numâ inſtitutâ videndus Plutarchus in eius vitâ, ſub finem.

Potiſſima Puerorum inſtitutio circà victum verſatur, ideò eorum potus apud Perſas, ex Xenophonte, aqua, quâ *Puerorum potus, & victus*

K Spar-

Spartanorum quoquè pueri olim vſi. Cyripædiam lege Lib. I. Spartanorum ſeueram diſciplinam puerorum habemus: apud Plutarchum, & Ciceronem Tuſculanâ v. Quare Lycurgi inſtituto pueri decimo quoquè menſe Ephoris ſe oſtentabant, quò ab illis cæderentur, ſi pinguiores eſſent. Galli olim, ſi zonæ modum exceſſiſſent, mulctabantur. Apud Romanos obeſus eques equo publico priuatus. Indorum pueri apud Gymnoſophiſtas magiſtros referebant eo die, quæ bona egiſſent. Apud Romanos Principum liberi, & alij eiuſdem ætatis nobiles ſedentes in propinquorum conſpectu propriâ, & puriore menſâ cibum capiebant. Claudius Imperator, ex Suetonio, adhibuit omni cænæ liberos cum pueris, & puellis nobilibus, qui more veterum ad fulcra lectorum ſedentes veſcebantur. Deplorat ille ſui temporis, & nos noſtri vitia, quæ à parentibus in filios traduntur. Iuuenalis Satyra XIV.

Spartanorum puerorum diſciplina.

Obeſorum puerorum pœna.

Principum liberi quomodo educati.

Plurima ſunt, Fuſcine, & famâ digna ſiniſtrâ,
Et nitidis maculam, ac rugam figentia rebus,
Quæ monſtrant ipſi pueris, traduntquè parentes.
Si damnoſa ſenem iuuat alea, ludit & hæres
Bullatus, paruoquè eadem mouet arma fritillo.
Nec de ſe meliùs cuiquam ſperare propinquo
Concedit iuuenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem iure natantes
Mergere ficedulas didicit, nebulone parente,
Et, canâ monſtrante gulâ, cum ſeptimus annus
Tranſierit, puero nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoueas mille indè magiſtros,
Hinc totidem, cupiet lauto cænare paratu
Semper, & à magnâ non degenerare culinâ.

Apud Perſas pueri optimè inſtituti, vt refert Herodotus in Clio. *Antè quinquennium filius in conſpectum patris non venit, ſed apud fœminas degit. Quod eâ gratiâ fit, vt ſi inter educationem decedat, nullam hæc prolis iactura patri afferat moleſtiam.* Alexander ab Alexandro antè ſeptennium, Strabo antè quadriennium pueros in conſpectum patris non veniſſe refert Lib. xv. Alium Gallorum morem affert Cæſar. vi. Belli Gallici, *vt reliquis (inquit) vitæ inſtitutis hoc ferè*

Perſarum mos in educandis pueris.

Gallorum mos in educandis iiſdem.

ferè à reliquis differunt, quòd liberos ſuos, niſi cum adoleuerint, vt munus militiæ ſuſtinere poſſint, palàm ad ſe venire non patiuntur, filiumquè puerili ætate in publico, in conſpectu patris aſſiſtere turpe ducunt, &c. Ad arcendos à temulentiâ pueros Lacedæmonij temulentiâ vſi fuere. Nam quoſdam, quos Hilotas vocabant, ebrios cum iuuenibus immiſcebant, vt ebrios tam malè ſe habentes cernendo (vt fit) abhorrerent ab ebrietate. Puerorum etiam nuda corpora apud Ephoros inſpecta, vt ſi vltrà, quàm par eſt, pingueſcerent, parſimoniâ emendarentur. Ægyptiorum filij nullo veſcebantur cibo, niſi CLXXX. ſtadia curſu confeciſſent. Pueris etiam ingenuis pro Seruis vtebantur Indi, Cretenſes, & alij, vt tot tranſactis malis libertatem verè cognoſcerent. Vide Tiraquellum ad Alex. ab Alex. Genial. dierum Lib. II. Cap. II. vbi naſturtio, pane, aquâ, & ſale veſci ſolitos refert pueros, quorum ætas tenera informanda bonis inſtitutis, quæ ad ætatem virilem confirmanda.

Pueros Lacedæmonij quomodo à temulentià arcerent. *Hilotæ qui.* *Puerorum nuda corpora apud quos, & cur.* *Ante cibum quid à pueris factum.* *Pueri ingenui pro Seruis apud quos.* *Puerorum cibus.*

Quia verò ab anno X. vſquè ad XVIII. ſub Venere credebatur merere adoleſcens, ideò Sacra, ei faciebat, vt amore ſuo potiretur, & virgines ei icunculas conſecrabant, vnde Callidorus apud Plautum Pſeud. Act. I. Sc. I. ait, *Nihil hoc Iouis ad iudicium attinet: ſub Veneris regno vapulo, non ſub Iouis.* Innuere Comicus videtur, quod quidam philoſophantur de hominum ætate, quam Cenſorinus ſeptemplicem facit, cuiquè Septennio deſtinatam, cuiquè ſuum Planetam præeſſe. Primæ Lunam, in quà humiditas maxima. Secundæ Mercurium ſydus inconſtans. Tertiæ Venerem, ob laſciuientem pruritum. Quartæ Solem, cum regnat vigor, decor, & dicitur iuuentutis æſtas, flos vitæ delibatus. Sextæ Iouem ob prudentiam, vitamquè ciuilem. Septimæ Saturnum ob ætatis ſterilitatem, & malignitatem. Alij aliter diſtinguunt, ego hac Spartâ contentus, ne ex longâ longiorem faciam fabulam, de viâ, vt dicitur, in ſemitam regredior.

Ætates hominis ex Plauto, & cui dicata. *Eædem ex Cenſorino.*

Ad te meum, totiuſquè probitatis ſidus lumina, manuſquè conuerto ſupplicabundus ſacro ſilentio. nam longiore ſubſellio tuæ laudes recenſendæ, quæ iam ob tuas diuinas virtutes paſſim reſonant, quibus excitatus iam me diu tibi addixi peculiarem ſeruum. Ingenium tuum, an Genium vir-

tutibus natum, & altum dilaudem potius, ignarus, inter cæſa (quod dicitur) & porrecta, ancipiti diſtrahor conſilio. Miſſa tamen longâ Iliade, breui quippè temporis interuallo, exiguo veluti putamine non comprehendend, te ſuſpicio, vt qui à foro ad Lyceum, à Dice, Themideque ad Mineruam ſubinde te confers oratoriâ dignitate, Senatoriâ maieſtate venerandus, cui omnium bonorum Amalthææ cornu refertiſſimum à Deo precor, & obteſtor quàm ſæpiſſimè, ac tuo meo Franciſco I. V. D. iuueni ob inſignes animi dotes, qui in Prytaneo alatur, æterniſquè honoribus cohoneſtetur, maximè digno. Vtriquè perpetuam voueo felicitatem.

IO. BAPTISTÆ VERTOVÆ

EQVITI MELITENSI.

DISSERTATIO XIII.

Horarum, & diei diuiſio. Horæ olim inæquales: æſtiuæ longiores, brumales breuiores. Unde Horologium: quotuplex: à quibus inuentum: quando: vbi: & alia de Clepſidrâ. Tempus cœnæ obſeruatum par ſi is. Horologium excitatorium quale.

PRiſcum illud dictum mihi ſemper arriſit, vt potè paroemiam referens non vulgarê, ὅτε πάντα, ὅτε πάντως, ὅτε παρὰ πάντων: *nec omnia, nec paſſim, nec ab omnibus.* Verecundia ſcilicet adhibenda, & delectus in muneribus accipiendis: Inhumanum enim à nemine accipere; paſſim viliſſimum; omnia auariſſimum. Quare ſi tuæ intereſt munificentiæ pleno modio, & ſinu dilargiri, meæ exiguitatis, compreſſis vlnis, & ſummis labris, recipere, & delibare. Illa tibi tàm in procliui, quàm imber eſt, cùm pluit; hæc me in me deſcendere iubet, efficereque

pro

pro meis opibus mœnia. Tuæ tamen virtuti deuinctus, tuæ ingenuitati deuotus, tuæ pietati ſacer viuere decreui, qui me homulum ex argillâ, & luto factum animare, & beare tuo cœleſti ſplendore, & calore ſtudes. Hinc me tanquàm Meteorum in altum tollis ad ſublimia indaganda. Ne Icari caſum experiar, te Dædalum preſſis veſtigijs ſectabor circà locum Martialis. Lib. IV. Epig. VIII. DE HORIS ANTIQUIS, an cum noſtris conſentirent; ità verò lepidiſſimus ille Vates,

Martialis locus.

De horarum diei diuiſione

Prima ſalutantes, atquè altera continet hora;
Exercet raucos tertia cauſidicos.
In quintam varios extendit Roma labores;
Sexta quies laxis, ſeptima finis erit.
Sufficit in nonam nitidis octaua paleſtris;
Imperat extructos frangere nona toros.
Hora libellorum decima eſt Eupheme meorum;
Temperat ambroſias cùm tua cura dapes.
Et bonus æthereo laxatur nectare Cæſar,
Ingentiquè tenet pocula parca manu.
Tunc admitte iocos, greſſu timet ire licenti
Ad matutinum noſtra Thalia Iouem.

Loquitur de die Naturali, quem Romani inchoabant ſalutationibus; commeſſationibus claudebant. De horis Antiquorum à primâ luce ad noctem vſquè hoc Epigramma ἐξήγησιν habet, quæ tantùm duodecim, & totidem nocturnæ quolibet anni tempore, eæquè inæquales; longiores diurnæ æſtiuæ; breuiores brumales. Sed in hoc mihi præcurrit, lampada ferens Cenſorinus ardentiſſimam, & ità differens Lib. X. *Dies partim Naturalis, partim Ciuilis. Naturalis dies, tempus ab oriente Sole ad Solis occaſum, cuius contrarium eſt tempus Nox, ab occaſu Solis ad ortum; Ciuilis autem dies vocatur tempus, quod fit vno Cœli circuitu, quo dies verus & nox continentur. Hic conſtat ex integro Solis ambitu, qui in viginti quatuor partes æquales diuiditur, dictus* νυχθήμερος, *quæ dicuntur æquinoctiales.*

Duodecim horæ diei, & totidem noctis quolibet anni tempore.

Dies vel naturalis, vel Artificialis.

Horæ æquinoctiales æquales.

At quia totum Solis ſpatium ab ortu ad occaſum toto anni tempore in XII. erat diuiſum partes, dictas horas diei; hæ quia toto hoc tempore variæ, & modo maiores æſta-

Solis ſpatium diurnum in quot partes diuiſum.

tis,

tis, modo minores hyemis; hinc antiquis dictæ, temporales, naturales, & planetariæ; tùm, quòd ſecundum temporum varietatem, dierum nempe, & noctium ipſæ quoquè variantur; tùm, quòd Naturâ magiſtrâ homines didicerunt, per tales horas diſtingui Planetarum dominia. Vnde illud in Sacroſancto Euangelio. *Nonne duodecim ſunt horæ diei?*

Horæ planetariæ, temporales, inæquales

Illas quoquè inæquales, *æquidiales*, *ισημέρινας*; has æquales *καίρικας*, *temporales*, nuncuparunt. Id in cauſâ, cur incertæ, modò breues, modò longæ, & horologia etiam incerta. Seneca mihi adſtipulatur. *Faciliùs inter Philoſophos, quàm inter horologia conueniet*. Lex verò duodecim tabularum, ortus tantùm, & occaſus meminit. Poſt aliquot annos, meridies eſt adiectus, Accenſo Conſulum id pronunciante. Neceſſitate deinde vrgente quadripartitum fecêre diem, ſicuti caſtra quadripartitam noctem. Ideò in Hiſtorijs paſſim legitur de tempore nocturno, prima, ſecunda, tertia, & quarta vigilia.

Horologia olim incerta ob horas inæquales.
Prima hora quanam.
Quadripartita hora diurna, & nocturna.

Horarum ratio ex vmbrâ pendebat, quam Gnomicen dixêre, quæ in horologio ſcioterico obſeruabantur, ideſt, vmbratili, quod erat concha hemicyclia, lineis debitâ proportione diſtincta, cui prælongus ex aere, aut ligno baculus; ſeu gnomon Soli appoſitus, ex quo vmbra in lineas incidens horas oſtendebat, vt hac noſtra tempeſtate. Lucianus Dial. Lexiphanes; *Nam vt gnomon medium iam horologium vmbrâ deſignat*. Hæc ſolaria dicta, quod ex Sole horæ cognoſcerentur. Quamuis Iſidorus propriè Solarium vocet locum Soli, & auris patentem in ſummâ ædium parte. Solaria enim horologia eo libramento Antiqui habuêre diſtincta, vt ſextâ diei horâ meridies deſignaretur, vt, cum lege naturæ radij ſolares, alij æſtiui ſint, & ſinguli dies æſtu pariter, frigore, & æquinoctio duodenis hiſce horis continerentur. Hinc vmbrarum aliæ æquinoctiales, aliæ æſtiuæ, aliæ hybernæ. Hybernas, æſtiuas, & æquinoctiales horas horologia deſignabant. Huiuſmodi horologij picturam ob oculos tibi proponerem, niſi paſſim apud Scriptores de Gnomonicâ reperire facilè liceret.

Hora ex gnomone.
Horologium Scioterıcum.
Solaria Horologia.
Solarium quid.
Horæ diuerſæ hyeme, æſtate, alijſquè temporibus.

Verùm, cum aliquoties ob nubes, Sol non cerneretur, & itâ

& ità incertæ diei horæ eſſent, Scipio Naſica primus eas aquâ diuiſit, Clepſydras ingruenti neceſſitati remedium commentus, & diem & noctem diuidens. *Clepſydra quis inuentor.*

Primus Horologij inuentor Anaximenes Mileſius, Anaximandri diſcipulus Lacedęmone oſtendit: quod appellauit *Sciotericon* ex Plinio Lib. II. Cap. LXXVI. & Lib. VII. Cap. LX. cuius verba in medium producemus. *Princeps Romanis horologium ſtatuiſſe ante* XII. *annos, quàm cum Pyrrho bellatum eſt, ad ædem Quirini, Lucius Papirius Curſor, cum eam dedicaret à Patre ſuo votam, à Fabio Veſtali proditur*. Sed nequè facti horologij rationem, vel Artificis nomen ſignificat; nec vnde translatum ſit, & apud quem id ſcriptum inuenerit. Marcus Varro primum ſtatutum in publico ſecundùm roſtra in columnâ tradit, Bello Punico primo à Marco Valerio Meſſalâ Conſule, Catinâ captâ in Siciliam deportatum; inde poſt triginta annos, quàm de Papyriano horologio traditur, anno Vrbis CCCC. LXXVII. nec congruebant ad horas eius lineæ; paruerunt tamen ei annis vndecentum, donec Q. Martius Philippus, qui cum Lucio Paulo fuit Cenſor, diligentiùs ordinatum iuxtà poſuit: id munus inter Cenſoria opera gratiſſimè eſt acceptum. Etiamnum tamen nubilo incertæ fuerunt horę vſquè ad proximum luſtrum. Tunc Scipio Naſica Collega Lenati primus aquâ diuiſit horas, æquè noctium, ac dierum, idquè horologium ſub tecto dicauit, anno Vrbis DXCV. Tam diu Populo Romano indiſcreta lux fuit. *Primus Horologij inuentor.* *Sciotericum horologium.*

Huiuſmodi horologia Clepſydræ appellantur (vt Græci nominis vis indicat) quòd aquam, quâ horæ notabantur, incluſam, & occultam haberent. Vitruuius Lib. IX. Cap. IX. ſecundas mihi agit in fine. Hinc brumales horę diurnæ breuiſſimæ ipſimet Vitruuio ibi loci, *redienſquè circumactione ad Capricorni partem octauam, reſtituitur celeritate ſalientis* (aquæ) *ad brumales horarum breuitates*. Plautus etiam in Pſeudolo, hybernam horam pro anguſtâ poſuit. Longiſſimæ Solſtitiales eidem Vitruuio, vbi ſuprà, *tardiùs fluendo dilatat morando ſpatia, & efficit horas in Cancri ſigno Solſtitiales*. Legatur ibidem ille Auctor. Has vocat Martialis æſtiuas Lib. XII. Epig. I. *Clepſydra Romanorum.* *Hyberna hora breuiores æſtiuis.*

Quod

Duodecima hora diei.

Quod verò hora duodecima eſſet vltima diei, clarè apparet ex omnibus Antiquitatibus. Id mihi adagium illud planè indicat, *Horâ duodecimâ ædificat*, quod de eo intelligitur, qui iàm Senex, Acherontius, & Capularis multa molitur, tamquàm diù victurus, & in primâ horâ vitæ ageret; quaſi vita noſtrà duodecim horis, vt dies, conſtet. Sed de Clepſydrâ à me alibi.

Hora duodecima ædificare Adag.

Has horas plerunquè Pueri, ſeu Serui obſeruabant, vt colligit Atheneus Lib. IX. ex Vlpiano. *Ego verò, qui non ſum mercenarius horarum nunciator, vt ille apud Timonem, qui horas antè cœnam obſeruat, de Hegemone dicam, quæ habeo comperta.* Quoniam verò horas non audiebant, ſed eas ex vmbrâ in foro, aut alio patente loco conijciebant, illuc ſemper eundum, vt ſcirent *πήνικα ἦν τῆς ἡμέρας, quæ ſpatia eſſent diei*, vt Attici loquuntur. Propterea in diuitum ædibus Seruorum propria, & peculiaris cura horas obſeruare, & numerare. Quod colligo ex varijs. Plinio Lib. VII. *Cneus Babius Pamphiliæ Præturâ functus obijt, cum à puero quæſiſſet horas.* Martiale Lib. X. Epig. LXII.

Serui horas notabant.

Horas quinque puer nondum tibi nunciat, & tu,
Iam conuiua mihi, Cæciliane, venis.

Iuuenale.

—— Clamore opus eſt, vt ſentiat auris,
Quem dicat veniſſe puer, quot nunciat horas.

Nunciabant igitur Serui, & Pueri horas; ſed potiſſimùm Paraſiti horam nonam deſtinatam cœnæ. Ideò dixit Martialis,

Paraſitorum erat nunciare horas cœnæ. Hora cœnæ nona.

Imperat extructos frangere nona thoros,

Et Cicero ad Poetum. *Accubueram horâ nonâ*; quæ aliquando ſerior, aliquando tempeſtiuior pro tempore: verno, & æquinoctiali, tertia antè noctem: æſtiuo plus, hyemali minus tertiâ. Sextâ verò horâ ſemper meridiei addictâ, quieti, aut prandio, de quo à me alibi. Reliquas horas Martialis ingenioſè deſcribit.

Sexta hora ſemper quieti.

An verò tintinnabulo horas indicarent? Tempore ſequenti negare non auſim (vt alibi dixi) cum idem Martialis in ſuis Epig. cecinerit.

Redde pilam, ſonat æs Thermarum, ludere pergis?
Virgine vis ſolâ lotus abire domum.

Habebant prætereà horologium excitatorium, quo Noſtrates vtuntur ad excitandos Iuuenes. Id quoq; ex Luciani Dial. De mercede conductis elicio. *Deinde mane ad tintinnabulum expergefactus, diſcuſſâ ab oculis dulciſſimâ parte ſomni, vnâ ſurſùm, ac deorsùm circumcurſas*: Loquitur de aulicis incommodis. Verùm enimverò. *Hoc quoquè, quàm volui, plus eſt, cane Muſa receptus.* ***Horologium excitatorium.***

Nugas garrio; tricas conduplico, tibi grauioribus detento. Ignoſce amori, qui neſcit habere modum. Tanta prætereà tua bonorum delinimenta, vt mihi tecum, quaſi ad Sirenas, & Lotophagos hærere ſit neceſſè, cum illa mihi deguſtare ſemel contingit. Quòd pluſquàm ſemel mihi fatis permiſſum, cum tecum de Matheſeos diſciplinis agerem, primo limine vix à me ſalutatis, tu autem harum Protomyſta, & aliarum, quas adeò calles, vt vel publicè profitentes multis paraſangis antecellas. Domus tua (Eques generoſiſſime) ſeminarium Virtutum, Muſarum Muſeum, Parnaſſus mihi videtur, cui tu Apollo præſides Gratijs ſtipatus. Et licet Modeſtia tuâ, quæ maxima, te ignotum reddere Orbi conetur, fama tamèn famigerabilis famigerabit.

Paullùm ſepultæ diſtat inertiæ
Cælata Virtus; non ego te meis
Chartis inornatum ſileri,
Totùe tuos patiar labores.

L FOR-

FORTVNIO LICETO
PHILOSOPHO MEDICO
In Patauino Lyceo Phyſiologo Ordinario.

DISSERTATIO XIV.

Paræmia, Aliud in titulo, aliud in pyxide, *enucleata. Cuiquè rei venali ſuus titulus affixus, Laurus inſperſa. Laurus cuſtodiæ ſymbolum, data cum caricis Kal. Ian. Prædijs, Ædibus, Libris venalibus titulus ſuus, & pretium. Philoſophi non lecturi programma ſcholis affigebant. Valetudo rerum venalium explorata.*

PLautinum illud, quàm ſalſum, quàm lepidum, quàm verum. *Tu, ſi ex animo fortè velis cui benefactum, addas operam; ſola cadauer eſt voluntas.* Tu mihi ſemper mente, & manu præſens; tuâ prudentiâ, conſilijs: tua gratia, officijs opem ſemper mihi tulere. Vno verbo, Munificis benè mihi, & voluiſti, & feciſti; Illud veriſſimum re verâ in te ego expertus. *Non aliud in titulo, aliud in pyxide.*

Aliud in Titulo aliud in Pyxide. Cuique rei venali titulus ſuus.

Quæ paræmia (vt dicis cauſsâ, obiter aliquid in medium proferam) priſcum refert morem, nec noſtri omnino diſſimilem. In tabernis ſiquidem quicquid venale proſtabit, ſuo titulo erat inſcriptum. Seneca Epiſt. XXXXIII. *Non habemus iſta odorifera, nec emptorem decipimus, nihil inuenturum; intrauerit, præter illa, quæ in fronte ſuſpenſa ſunt.*

Laurus eidē adſperſa.

Ouidius corollarium addit rei venali, laurum videlicet, Faſtorum V.

Vnde fit, hinc laurus lauro ſpargantur ab vdâ
Omnia, quæ dominos ſint habitura nouos.

Laurus cuſtodiæ ſymbolum.

Laurus enim pro cuſtodiâ adhibita, & incolumitatis eſt ſymbolum ex priſco more. Idem Ouidius in Transformationū libris.

Poſti-

Poſtibus Auguſtis eadem fidiſſima cuſtos
Ante fores ſtabis, mediamque tuebere quercum.

Vnde ijs, quæ perpetuò ſoſpitari, conſeruariquè volumus, laurum apponimus, quòd eius arboris folia fulmen non icit. Perſuaſum enim antiquis fuit, vbi laurus eſſet, nequè à ſacro vllo morbo, nequè à Dæmone infeſtari, nequè à fulmine tangi: & ſalutaris ominis gratiâ, vt Pierius in ſuis Hieroglyphicis autumat, folia ipſius á populo Calendis Ianuarij magiſtratibus offerebantur vnà cum caricis. Demum lauri folia ſicca diù à vitio conſeruant, quibus immiſcentur, quod paſſim hac noſtrâ tempeſtate vſurpatum videmus in officinis.

Laurus ſalutaris.
Laurus cum caricis Kal. Ianuarij.

Nec ſolæ merces in tabernis, ſed etiam prædia venalia propoſito, diuulgatoquè libello ſignificabantur. Quin & hoc idem in locandis ædibus ſeruatum, vt pendente de ædibus tabella proſcriberetur facienda locatio. Plautus Trin. *Ædes venales inſcribit litteris*. Terentius Heaut. *Inſcripſi ilicó ædes*: Et nos tàbellam venditionis, aut locationis imponimus ædibus venalibus, aut locandis. In tabernis etiam Librariorum tituli librorum poſtibus affixi. Martialis Lib. I. Epig. CXVIII.

Prædia venalia. & ædes locandæ tabellà ſignatæ.

Contrà Cæſaris eſt forum taberna,
Scriptis poſtibus hinc, & inde totis,
Omnes vt citò perlegas Poetas.
Illinc me pete, nec roges Atrectum.

Bibliopolæ libros venales in tabernis habebant inſcriptos.

Inſcriptiones ædium fiebant etiam in dedicationibus. Dionyſius Lib. IX. *Tunc ex S. C. Teſtibunus cum dicauit, vt eius ædis inſcriptio teſtatur*. Cætera quoquè proſcripta. Tertullianus de Animâ Cap. XIII. *Ipſi poſtremò Philoſophi, ipſiquè Medici, quamuis de animo quoquè diſputarent, faciem tamen operis, frontemque materiæ, De animâ, vniſquiſquè proſcribit*. Hæc vocabatur προγράμμα. Ità quando Doctores non erant lecturi proſcriptionem præfigebant ſuo auditorio, quod Lucianus Libello, De Sectis aſtruit.

Inſcriptiones in dedicationibus ædium.
Philoſophi nõ lecturi προγράμμα affigebant ſcholis

Quia verò plerumque res venales morbo aliquo infectæ alias inficere poterant, vt hoc vitium auerterent, priùs res venales explorabant, Gagate lapide incenſo. Id colligo ex Apuleio in Apologiâ I. cum ait, *Incenſus Gagates lapis (vt*

Sanitas rerũ venalium explorata Gagate lapide.

apud priſcos lego, pulcrè & facilè hunc morbum exploret, cuius odore etiam in venalitijs) vulgò ſanitatem, aut morbum venalium experiuntur. Sed ne bullatis, vt ait Perſius) mihi pagina turgeat, eam conſigno: vtiquè ex his tabernis, tanquàm miles è caſtris ne turpiter cedam, relato gradu, ſaluis ſignis, ſaluâ militari dignitate receptui cano. Tu vere laurea dignus Apollinari. Ità tuus cenſet Laurentius, & Laurus bona ſigna dedit.

Fortaſſe Licebit, FORTVNATISSIME LICETI, Lucernis illis tuis lucidiſſimis mihi vti ad meas lucubrationes illuſtrandas. Tu enim Pharos nauigantibus in litterario Oceano ſplendidiſſima, quam mihi fluctibus agitato diuinitus oſtendit, feliciſſimus Phœnix, FELIX OSIVS, tibi, & mihi tam carus, quàm Muſis gratus, quò mea vota, manus, & oculos intendam, vt mihi præluceas, è tam multis, vnâ ſaltem tuâ face clariſſimâ mutuatâ, quæ vel totum iam illuſtrauit orbem. Hic mihi depungo, & ſiſto, Plauto ſuccinente.

——— Nam, qui in ſcenam prouenit
Nouo modo, aliquid nouum inuentum afferre addecet:
Si id facere nequeat, det locum illi, qui queat.
Concedere aliquantiſper hinc mihi intrò libet.
Tibicen vos intereà hîc delectauerit.

Cornix locum cedo luſcinijs. Inter ſeriò amantes, Te quæſo, me recenſe.

FLA-

FLAVIO QVÆRENGO

CANONICO PATAVINO,

Ethices interpreti.

DISSERTATIO XV.

Auguratus quid, quotuplex, & quanti factus. In Conſulibus deſignandis antiquorum mos paſcendi pullos: item in alijs rebus grauibus. Romani à Conſulibus; Athenienſes à Prytanidibus annos numerabant; Lacedæmonij ab Ephoris. quid Geruſia, Indictiones, Nomophylaces, Prytaneum, Prytanides, Gerondes, &c.

Nihil ex agro dicis; ſed tibi Plautinum eloquium, ſuauiloquo lepore reſperſum, qui omnium litteratorum animos ità trahis, vt quondam illa Mercurij catenulâ, ingenia ità producis, vt ſolet aquam terræ in viſceribus abſconditam per atomos bibulos (vt aiunt) radius ſolaris. Hinc fontes, & flumina eloquij Attici, Latijquè loqueris; quare ſi Suadæ medullam me vocas, tibi acceptum refero, amoriquè, non iudicio. Attamen licet hanc olim mihi pilam antiquitates indagandi multi præripuerint; in arenam tamen, vt paream, deſcendo, nunquam haſtam abiecturus, quamdiù hunc animum non abijciam, quem tu mirificè auges, effers ad ſidera vſquè; quod bonis auibus quia factum cupio; ideò ad auguratum eo. AVGVRATVS olim in ſummâ veneratione. Hæc diſciplina in Etruſcis ſcholis retcepta, qui ſoli olim huius artis peritiſſimi. *Auguratus olim in veneratione.*

Auguratus cum alijs magiſtratibus plerumquè connexus, & potiſſimùm Conſulatu. Non ſolùm autem pullarij proprij erant, ſeu cuſtodes pullorum ad ſol iſtimum tripudium captandum, ſed etiam ipſi magiſtratus plerumquè, *Auguratus cum conſulatu connexus.*

ſiue

Auguratus in urbe. ſiue vrbani, ſiue militares. De vrbanis fidem nobis aſtruit Saluianus eruditiſſimus iuxtà, ac ſanctiſſimus author, qui ſuorum temporum conditionem ità deplorat Lib. VI. de Gubernatione Dei. *Nunquid non in Conſulibus deſignandis, & pullos adhuc gentilium ſacrilegorum more paſcunt, & volantis pennæ auguria quærunt?* Aurelius Prudentius in Romano Martyre.

Cum conſulatum initis, vt vernæ ſolent,
Pudet fateri, farre pullos peſcitis.

Auguratus in militià. De militaribus eſt locus tritus Suetonij in Tib. cap. II. *Apud Siciliam non peſcentibus in auſpicando pullis, ac per contemptum religionis mari demerſis, vt biberent, quando eſſe nollent, &c.*

Auguratus quadruplex poteſtas. Aruſpicinæ, & auguratus quadruplicem poteſtatem tantùm delibo ad huius loci explicationem. Pendebant primò fata à fibris, vt colligitur ex multis locis, tam poetarum, quàm hiſtoricorum; vnde dictæ fibræ habere mentes Deorum; exta ſpirantia conſuluntur. Deinde ſidera, & cælum ipſum huic poteſtati obnoxium, æquè ac Magorum, vnde dicta ſidera parere. Tertiò linguas volucrũ adhibebant, quæ auguratui parebant, item pennæ; pleni libri auctorique augurtatum huius ritus. Quartò fulmina ſubdita poteſtati auguratum huius ritus. Quartò fulmina ſubdita poteſtati augurum, fulmina enim, ex priſcâ diſciplinâ, denunciare ſolirum, fulmina enim, ex priſcâ diſciplinâ, denunciare ſolita læta, aut triſtia mortalibus, vnde fulmina dicta præſaga, ſeu præſagire. Sed his ſuperſedeo, quæ eruditiſſimus Roſinus longiori ſubſellio tractauit, & pleno gradu accuratiſſimus antiquarius, nunquam antiquandus Thomas Dempſterus feliciſſimè percurrit.

Græci Olympiadibus tẽpora notabat, Alteram in eo palæſtram indictam de annorum ratione; an diuerſa à noſtrâ eſſet, hæc habeo notata. Græci Olympiade tempora diſtinxerunt, quæ erat quinquennij reuolutio, dictum luſtrum à Romanis: *Indictiones quando inſtitutæ.* Indictiones ſucceſſerunt Olympiadibus, victo Maxentio, Anno Chriſti CCCXIII ex Niceni Concilij auctoritate, quod tunc Chriſtiana libertas primo vendicata ſit. Alij aliter; nempe antè Chriſtum natum triennio, conſtareque dixerunt Indictiones tribus luſtris, quorum primo prouinciæ pendebant aurum pecuniæ: altero æs ſtatuis: tertio ferrum armis conflandis

ſtandis, quibus peractis cum ſummo Pop. Rom. applauſu, quindecennio videlicet, alia Indictio incipiebat. Hanc & nos adhuc in ſacris, & publicis tabulis vſurpamus. Tu cenſe: Ego Pedarius. Romani annum numerabant à Conſulibus, Athenienſes à Prytanidibus.

Romani conſulibus.

Nam præter Areopagitas, qui magiſtratus erat perpetuus, erant etiam Prytanides, οἱ πεντακόσιοι, nempe quinquaginta viri ſingulis menſibus vices commutantes, qui ſuo munere fungentes vocabantur οἱ πρυτανεῖς, ita dicti, vel à frequentiori curâ recondendi, ſeruandiquè frumenti in publicam neceſſitatem vel pecunias publicas: vel à πρυτανεύω, verbo Græco, quod eſt magiſtratum exerceo.

Prytanides Athenienſiũ.

Prytanes vnde dicti.

Quare ab illis faſti dies, bellorum tempora, fœdera, legationes, edicta, promulgata & à quibus ratio temporis habita, vti apud Romanos à Conſulibus. Pauſanias in Laconicis hæc habet, *Ephori grauioribus præſunt negocijs, atquè ex eis quidem vnum edunt; de cuius nomine, qui ex primis præſidet, annos ſuos diſtingunt. In foro, curia, quò ſeniorum ordo ille conuenit, quam ipſi Geruſiam vocant, Ephorum; deinde Nomophilacum; legum his tutela commiſſa eſt; & eorum, qui Bidiæi appellantur Baſilicæ. Ac Geruſia quidem ipſi patres ſunt; quibus Reip. ſumma eſt mandata.*

Nomophylaces legum cuſtodes.

Geruſia quid.

Prytaneum Græcè πρυτανεῖον locus Athenis, in quo iudices, & magiſtratus verſabantur, conſulebantquè. Eo in loco quoquè alebantur publicè benè meriti de Rep. qui honos habebatur maximus, vt ex Cicerone colligitur de Orat. *Vt ei (inquit) victus quotidianus in Prytaneo publicè præberetur.* Sic dictum, quaſi πυρὸς ταμεῖον, ideſt tritici promptuarium, vel horreum publicum.

Prytaneum quid vnde dictum.

In Prytaneo qui alti.

Vnde πρυτανεῖς appellari ſunt L. Viri, qui quotannis primo quoquè menſe populum conuocabant πρὸς ἐπιχειροτονίαν, ideſt, ad legum diſquiſitionem. Vbi libera cuiquè in leges, vel pro legibus dicendi poteſtas; ſi quis tamen cuiuſquam legis abrogandæ mentionem feciſſet, nouam eius loco legem cogebatur vel ſtatim, & illo ipſo tempore, ponere, vel aliquanto poſt. quod niſi dictâ die præſtitiſſet, fraudem capitalem ſubibat.

Prytanes quinam.

Geruſia, nos ſenatum vocamus ab ætate dicta, γέροντες enim ſenes ſunt: & quod Romæ Senatus,

Gerôtes quid.

tus,

tus, hoc fuit γερουσία Spartæ, ſeu Lacedæmone. Hic honos præmium ampliſſimum habitus vitæ integerrimæ; ſumma enim penes hunc Senatum Lacedæmone erat po-

Geruſia ſenaculum.

teſtas, adeò vt, quiſquis in Geruſiam legeretur, ſtatim cum ſui ordinis ſocijs dominus efficeretur ſuæ ciuitatis. Geruſia aliquando pro loco ſumitur Senaculi. Suidâ teſte, annos Atherienſium numeratos lego ab Archonte vno,

Atque Archõte anni numerati.

qui per excellentiam Archon dicebatur. Archontes enim Athenis IX. quorum ſex Theſmothetæ, ſeu legislatores, vnus Rex, vnus Polemarchus, alius antonomaſticè Archon, qui & Hegemon, & Prytanis vocatus. Adhuc pergo. Timoleon Corinthius, cum Syracuſas à Dionyſij tyrannide liberaſſet, inſtituit magiſtratum honeſtiſſimum annuum,

Anni numerati Syracuſis à Callimene.

quem Syracuſani Iouis Olympij famulatum appellabant, eſtuſquè eſt primus Callimenes famulus Olympij Iouis, & ità deinceps honor per manus traditus eſt, anniquè à magiſtratu eiuſmodi adnotati fuere, vſquè ad tempora, quæ mutationis Reip. initium fecêre ſub Romanis, tunc enim magiſtratus iſte qui annos plures ccc. durauerat, abolitus eſt, ex Diodoro Lib. XVI. Commodùm hic occurrit. Dionyſius Halicar. lib. I. Antiq. *Albani Romuli, Remi-*

Ab Archontibus Athenis, vt Romæ à Coſs anni numerati.

què ductu, Romam condiderê. initio primi anni ſeptimæ Olympiadis, quâ Daides Meſſenius in ſtadio vicit, Archonte Athenis Charopo, decennalis imperij anno primo, ità in cæteris Olympiadibus recenſendis. Cicero de Fato. *Moritur Epicurus, cum duos, & ſeptuaginta annos vixerit, Archonte Pytharato.*

Prytanis præerat iudicibus.

Lacedæmonij ab ephoris annos aſpicabantur.

Qui ergo ex Arcontibus præerat Prytanis dictus, & Hegemon, quemadmodum Romæ Prætor Iudicibus. A Conſulibus Romanis annos, à Prytanidibus, ſeu Archontibus Athenienſes, ab Ephoris Lacedæmonij nominabant. Olympiadibus tamen vſum vniuerſam Græciam, vero videtur ſimile. Hiſtoriæ ſuffragantur: nec ego refragor, tibi potiſſimùm viro Geruſiâ digno Purpuratorum ob mentis oculum Lynceum, & qui in Prytaneo eruditiſſimorum alaris ob ſcientiæ lumen, quod in te, tanquam in Solis orbe, lucet, ideòquè olim amabilis, nunc venerabilis eſſe cæpiſti. quòd publicus Ethices interpres in Patauino Gymnaſio fueris renunciatus, vniuerſo Lyceo applaudente. Meritò ergo

ergò te amo, veneror virum omnium eruditorum calculo eruditiſſimum, & ſapientiſſimum. FELIX OSIVS lumen, & columen Litterariæ Reip. vnus mihi inſtar omnium, à quo in te plenis velis, laudum Gargara iure, meritoquè redundarunt. Me verò ſi non primæ; at ſecundæ admiſſionis amicum recenſe, atquè ex corde ama ex corde amantem.

BENEDICTO SYLVATICO,

IN ACADEMIA PATAVINA Medicinæ Ordinariæ Practicæ Prælectori.

DISSERTATIO. XVI.

Venam tentare quid? Vena ægritudinis index in brachio, pulſus dictus, & cur. Digitos à medicis tactos putauit quiſpiam, ſed exploditur. Enodatus Ennodij locus.

OBſurdeſcit, & obtumeſcit in alienâ linguâ quilibet, & alienâ arte artifex iners. Vix poſticæ occurram ſannæ, cum me intrà limites non contineam, & ad aliena excurram, Medicum agens, & potiſſimùm in re tam graui, illius dicti immemor, *In dolio figularis ars non diſcenda*. Dicam tamen, vt diſcam à te potiſſimùm huius artis peritiſſimo, qui cuiuſquè ætatis hominum, generis, & ordinis venas probè tenes. Dicam, inquam,

—— Etſi mihi publica vena,

ingenium vulgare, & triuiale. Vena ægritudinis indicium certiſſimum, ægrotis olim & tacta, & explorata, eaquè in brachio. Rationes huius ritus ex Rhodigino Lib. III. Cap. vx. pete, & ex alijs de arte Medicâ conſcribentibus. Quidam non infimæ ſortis Scriptor, cuius nomen ſilentij nube in- *Vena valetudinis indicium.*

M uoluo

Digitus pro vena.
Locus Ennodij enodatus.

uoluo, & ſurdâ aure prætereo, putauit etiam ex digitis olim medicos ægrotantis ſtatum conieciſſe, deceptus auctoritate Ennodij Epiſcopi elegantiſſimi, qui Lib. I. Ep. XII. ſic habet: *Peritorum mos eſt medicorum de ſucceſſu hominis digitos interrogare.* Ergò, (inquit) ex digitis conijciebant, quem ſucceſſum morbus eſſet habiturus. Apage hæc commenta, fruſtrà eſt, qui ità cenſet. Mihi nullius auctoritas imponet. In hæc deliramenta, & nugamenta non ſe conieciſſet, ſi Ennodij locum integrum expendiſſet. Quem ſummis tantùm digitis attingens, cenſeo hunc habere ſenſum. Mos medicorum eſt, digitos ſuos, quibus tangunt ægroti brachium, interrogare de morbi ſucceſſu, nam digitis pulſum tangunt, ità Horatius in arte Poetica.

Legitimumquè ſonum digitis callemus, & aure.

Habeo (inde abeo) integrum locum, quo meam firmem ſententiam. *Peritorum mos eſt medicorum in venis deprehendere vires corporum, & de ſucceſſu hominis digitos interrogare* (interpretor) ſuos nō malè habētis. De venâ hac vide Agelliū Lib. XVIII. Cap. X. Quod venam manus brachio conterminam tentarent medici, Seneca Philoſophus oſtendit. VI. de Beneficijs Cap. XVI. his verbis, *Itaquè medico, qui nihil amplius, quàm manum tangit & c. Et* II. de Tranquillitate, *Suſpicioribus inquietantur, medicisquè iam ſani manum porrigunt.* Suetonius in Tiberio Cap. LXXII. *Nam Chariclem medicum, quòd commeatu abfuturus è conuiuio egrediens manum ſibi oſculandi gratiâ apprehendiſſet, exiſtimans tentatas ab eo venas, remanere, ac recumbere hortatus eſt.* Videtur huc reſpexiſſe Perſius, cum inquit.

Tendandi venam mos antiquiſſimus.

Tange miſer venas, & pone in pectore dextram.

Et Seneca aliàs laudatus. *Non poteſt medicus per epiſtolas cibi, aut balnei tempus eligere; vena tangenda eſt.* Quibus ex locis pro arteriâ vſurpatam colligo. Sed quis apertiùs hoc innuat Ouidio in Epiſtolâ Cydippe?

Vena pro arteria.

Me miſeram, quod non medicorum iuſſa miniſtro,
Aſtringoquè manus, inſideoquè toro.

Et paulò infrà,

Dumquè ſuo tentat ſalientem pollice dextram,

Candi-

Candida per cauſam brachia ſæpè tenet.

Ouidius de Ponto Lib. I. Eleg. XL.

Et peragit ſoliti vena tenoris iter.

Hæ dictæ à medicis pulſatiles venæ. Plin. Lib. X. LXXIII. *Arteriarumquè pulſus in cacumine maximè membrum euidens, inde ſeparati ferè morborum in modulos certos, legeſquè metricas per ætates ſtabilis, aut citatus, aut tardus.* Hunc vocant motum arteriarum ex ſpiritus reciprocatione, & ex ſyſtole, diaſtoleque cordis proficiſcentem. Vena igitur καταχρηστικῶς ſemper his locis ſumitur pro pulſu. *Venæ pulſatiles quæ.* *Vena pro pulſu.*

Verùm cibus alienis dẽtibus manſus ſẽper nauſeoſus. Falcẽ ab alienâ in meam ſegetem conuerto, atquè optionem, tamquàm defatigatus Centurio, expoſco Genium tuum, cuius ingenuum candorem animi, viuidum ingenium, vegetum, expromptum ſuſpicio, admiror. Aſteropæum meritò omnes te vocant, à fronte ſimul, & occipitio oculatum, quem nulla ciconia pinſet. Quidnî ergò tantum amicum colerem, virum tantum venerarer? quî cum Theſeâ fide ego ſemper, ò vtinam, iunctus. Et quia tibi multum aceti in pectore, ex tuo ore, tanquàm ex tripode, oracula ſalutaria prodeunt, adeò vt omninò tuis reſponſis acquieſcere quiſquis poſſit,

Quæ mihi ſi Delphos, Dodonaquè diceret ipſa,
Eſſe videretur vanus vterquè locus.

At res ſacra conſultor, *Bona verba*. Te æternùm colam, Medicinæ numen, tibiquè tanquàm Æſculapio vniuerſus Orbis dum operatur, digitum ori applico, linguaquè faueo.

FELICI OSIO S. T. D.
ET IN PATAVINO GYMNASIO
Humaniorum Literarum primario Profeſſori.

DISSERTATIO XVII.

Naues aſcendentium ritus antiquus. Sidera cur adorata? Quæ? Quomodo? Vectorum formula. Terra oſculata ab exeuntibus è naui, & in eandem ingredientibus.

PRoprio excellit ingenio, qui eſt fautor alieni; & oculus plura videns, meliùs videt. Næ tu ædepol, inclyte Protomyſta, ingenioſiſſimus, oculatiſſimus, qui minima quæquè in me ducis maxima, & dicis admiranda. Atomos illas inſecabiles, ne Lynceus quidem ſine Solis radijs cerneret, quo fugiente, noſtrum eæ fugiunt aſpectum, è quarum tamen concurſu omnia gigni Epicurus opinatus. Cur non & ego in ſpem erigor, feror; non tamen efferor, meas (vt ità dicam) ineptias vobis Litterariæ Reipublicæ Dynaſtis fauentibus, & illuſtrantibus, aliquid futuras? Cauendum tamen tibi, ne, ex Iuriſprudentiæ normâ, lucis meæ causâ alienis obſtruas luminibus. Intereà, dum meæ inſeruio ſcenæ, vos è primis ſubſelijs, bonam ſcæuam, oro, dicite, cum ex Petronij ruderibus aliquid moris eruo vetuſti: cuius Auctoris ſermonis candor, ò vtinam, candidis iuuenum moribus labeculas non inſpergat? & verè defæcatus in illâ rerum fæce æui inficetiſſimi. Sol tamen cœno non inficitur, illud licet ſuo illuſtret ſplendore, nequè tui mores in eo Auctore perluſtrando.

Petronij iudicium.

Sidera adorata ab intrantibus nauim.

Ex hoc loco Petroniano, *Adoratis ſideribus nauigium intro*, ritum eruo non omnibus protritum, Sidera olim adorata ab nauim intrantibus. Illis enim ſummum in mare imperium, quo nil inſidiùs, nil periculoſiùs, quòd Siderum, vel orien-

orientium, vel occidentium vi concitari, aut pacari experientiâ compertum habemus. Hinc Maroni Athenas nauigaturo Horatius ità precatur,

Sic te Diua potens Cypri,
Sic fratres Helenæ, lucida ſidera,
Ventorumquè regat pater, &c.

Namquè, vt optimè canit Propertius, *Veneris aſtrũ adoratum à nautis.*

Dea orta mari mare præſtat eunti,

Et vt alibi,

Quæquè eſt orta mari, ius habet omne maris.

Virgilius XI.

— *Et ſanctum ſidus adorat.*

Non ſolum autem Veneris aſtrum adoratum, ſed & Caſtoris & Pollucis fratrum, vt canit Horatius, de quibus quid non cecinère Poetæ? non commenti Scriptores? Eſſe nempe Numina illa maris, quæ ſola nauigaturi votis fatigant ſummis, inter cœleſtia ſidera relata, & à fatuis illis Ethnicis tam piè adorata.

Caſtor, & Pollux adorati à nautis.

Præter hæc Numina prodigioſi etiam Cometæ adorati, vt habet Philoſtratus τιμῶσι δὲ οἱ σοφοὶ καὶ τῶν ἀστέρων τοὺς κομήτας, *venerantur ſapientes ex aſtris Cometas*, in quibus præſagia ſunt futurorum. De Veneris aſtro Aſtrologi conſulendi: de Caſtoris, & Pollucis, & de Cometis Meteorologici. Hinc lepidiſſimus Catullus ſuam Phaſelum à nauigatione peractâ illis dedicat. Subſcribit Euſtachius καὶ δὴ περὶ τὸν λιμένα γενόμενοι, &c. *Et ſanè circà portum conſtituti, & totas manus ad ipſum extendentes clarum cœlum dicentes*, &c. Hinc in toto maritimo curſu illa naucleorum intenta, & continua ſiderum inſpectio, vt rectum, ac tutum curſum, dùm rectum rationis clauum, teneant. At nos verâ Chriſti religione imbuti, in ſtellarum Auctorem, & maris Stellam MARIAM, θεοτόκον, *Deiparam*, noſtris precibus ſupplices tendimus manus, ne tempeſtatis fluctibus agitati decumanâ obruamur vndâ.

Cometa adorati.

At precationis formulam antè nauis ingreſſum vſurpatam à nautis inuitantibus vectores, aut ſcandentes excipientibus, hanc lego, Ἔμβαινε τύχῃ ἀγαθῇ, *Conſcende, quod benè vertat*. Et priùs quàm nauim conſcenderent, littora tangebant,

Formula vſurpata ante nauis ingreſſum.

Littora oſculata à nauigaturis.

bant, terramquè oſculabantur. Valerius Lib. IV. Argon.

Vltima tum patriæ cedens dedit oſcula ripæ.

Exeuntes quoquè è naui gratulabundi, & venerabundi terram tangebant oſculantes, vt colligitur ex illo loco Virg. x. Æneid.

Arrepta tellure ſemel.

Et ex Pindari Ode IV. Pyth. *Accepit glebam admirandam, &c.* quæ legantur.

Terram tangentes nautæ oſculabantur.

Hæc habeo de priſcâ Siderum adoratione, & ritu ingredientium, exeuntiumquè naui, quæ tute tuo ingenio præclaro illuſtrabis. Alij, quibus Zephyrus benignior, grauiuidas ſpicas plurimâ meſſe parient; ego tanquam arida ſtipula linguæ balbutientis crepitabo. Tua ſcripta ὁ χρύσος πῷ πυρὶ δοκιμασθεῖς, *aurum igne probatum*: mea tamquàm ramenta improbata: illa in cimeliarchio reponenda; hæc tamquàm adulterina exponenda, quæ iure

Scoriâ patiar tabeſcere.

In his, mihi ignoſce, perfunctoriam magis, quàm iuſtam inſumpſi operam, & ex diuerticulo: vt fidem meam liberem, fidem tuam ex poſco, quâ tu mihi lubens, volens, religioſiſſimè obnoxius ex veteris, & verę amicitiæ præſcripto.

LVDO.

LVDOVICO SEPTALÆ

Philoſopho Medico Mediol.

DISSERTATIO XIV.

Intrà pudicitiæ maledictum *quid apud Senecam. Iuliæ filiæ Augusti impudicitia. Impudica intrà infamiam, Notæ eximere; Noxæ dedere. Iuuenali lux. Qui duo, qui tria nomina haberent. Tria Kappa peſſima. Trium litterarum homo.*

A Tuo congreſſu, cùm Mediolani egi, quanta ego perfuſus hnmanitate, qui Polymathiam illam tuam redolebat, quam tuæ lucubrationes planè Orbi teſtantur, tequè Latij, Atticiq; eloquij peritiſſimum! Tu verè magis φιλομυστος, quàm Hieron. Te alterum vouent Æſculapium, quibus vitæ ſalus in lubrico. Quidni igitur ego voueam, ſupplicem? At Superûm litationi addebant denarium, en ego tua tango genua litteratorum Numen, eaquè (vt ità dicam) incero, & libellum meum appendo ex voto, ex animo, ex pacto, hic non tanti, qui à tanto legi dignus. Nam

—— *à mediâ ſat mihi plebe legi.*

De Gripho à te mihi propoſito gemino in Senecâ, & Iuuenale, quid? Meum ne votum inter tot doctiſſimorum ſuffragia? collimare mihi libet, etſi ſcopum attingere fortaſsè non licet. *Non turpe* (ex Senecâ) *non aſſequi, dummòdo ſequaris:* & calcata via ſemper certior, tutior.

Griphus hic. Seneca de Benef. VI. Cap. XXXII. *Diuus* (ait) *Auguſtus filiam intrà pudicitiæ maledictum impudicam relegauit, & flagitia principalis domus in publicum emiſit,* & c. En ego in publicam viam deſcendo, & Lipſium meum doctiſſimum ad hunc locum ità dicentem deprehendo. *Seneca locus explicatus.*

Non

Non capio, alius viderit. Nunquid ego homuncio capiam? ego talpa illo præ lynceo videbo? Quidnam libri, *vltrà*; atquè omnino ego legam, *vltrà*, ideſt, adeò impudicam, vt hoc maledictum commune flagitia eius excederent. Plus erat, quàm impudica. Non ſolùm igitur ex Lipſio erat impudica; ſed res erat in propatulo, quod maximè infame. Verùm, vt (*intrà*) legamus, faciunt, quæ ſequuntur, dum ait, *In publicum emiſit, & parùm potens iræ publicauerat*. Quare hunc ſenſum facerent verba. Relegauit quidem filiam; ſed non eâ mente, vt impudicitiæ notam inureret relegatione, & infamiâ. *Intrà famam* (inquit Quintilianus Lib. XI. Cap. III.) *Hortenſij ſcripta ſunt*. Scilicet citrà opinionem. *Intrà legem epulari*, apud Ciceronem ad Pætum Lib. IX. eſt, minus conſumere, quàm lex præſcripſerit. Patria igitur pietas Auguſti voluit, filiam ſuam, quadrantariam licet Clytemneſtram, vulgò proſtitutam, ablegatam, & relegatam, ne ampliùs in vrbe celebri, quaſi in choro pilâ (vt ait Ennius) ludens datatim daret ſe, & communem faceret; intrà tamen, & citrà pudicitiæ maledictum: non ſtigmatiam inuſſit; ſed exilio mulctauit. Notæ quidem (vt dicunt Iuriſperiti) exemptam, etſi noxæ deditam. Noxa enim caput ſequitur, ità infamia exilium ſequuta.

Iulia filia Auguſti impudicitia.

Intrà famam quid.

Notæ eximere Noxæ dedere quid.

Sed hoc ouum vrinum, ſiuè Hypenemium; tuum verò decumanum, prolificum, etſi ouum ouo ſimillimum. Ideò à te opperior. Vel aliter dicam, non aliud. Erat impudica adeò, vt pudicitiæ ipſi malediceret, quod nec proſtitutæ fœminæ, vel triobolaria ſcorta efficiunt. Scimus enim Iuliam interrogatam, cur brutorum animalium fœminæ ſe tantùm vere iniri paterentur, reſpondiſſe, quoniam rationis expertes erant; ſed & ſollicitaſſe amaſios, & vltrò concubitum ab ijs efflagitaſſe in confeſſo eſt. Non hæc aurum purum obrizum, quia in meâ officinâ excoctum, nec probatum lydio lapide.

In alterâ me ſiſto paleſtrâ, ut Griphum alterum ſoluam, mequè hac plaga reſoluam. Iuuenalis Sat. V.

Ducêris plantâ, velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponêre foris, ſiquid tentaueris vnquàm
Hiſcere, tanquàm habeas tria nomina; quandò propinat.

Iuuenalis locus explicatus

Tria

Tria nomina dicunt interpretes, nomen, agnomen, cognomen, quòd erat ſolùm nobilium tribus nominibus inſigniri, vt *C. Iulius Cæſar*. Pauſanias in Achaicis. *Non enim Romani Græcorum ritu vnico à patribus accepto nomine appellantur; ſed tria ferè ſingulis, nec pauciora, plura etenim imponuntur nomina*. Ex Dionyſio Halicarnaſeo Lib. 1. de duplici nomine Patriciorum lego hæc, vbi loci loquitur de Romuli inſtitutis. *Atquè ad huius rei fidem faciendam tali argumento vtuntur, quòd Patriciorum vnumquemque, quoties Regibus eos conuocare viſum fuiſſet, Præcones de ſuo, ac patris nomine appellarent. Plebeios verò miniſtri quidam, iique frequentes cornibus bubulis concinentes ad concionem conuocarent; ſed nequè illa per præconem euocatio, nobilitatis Patriciorum eſt argumentum, nequè etiam buccinæ vox ignobilitatis Plebeiorum eſt indicium, ſed illud quidem honoris, hoc verò celeritatis eſt*. De tribus nominibus Romanorum vide Plutarchium in principio vitæ C. Marij.

Quid ſit habere tria nomina.

Patricij duplici nomine vocati aliquando.

Plebeij quot, Quomodo vocati in concionem patricij, quomodo plebeij.

Tria nomina inquit Politianus verè politus, Miſcel. Cap. xxxi. habet, qui e ſeruitio manumittitur; hoc ſenſu, vt conuiuator, ne liberum quidem putet, neuè pro libero fari conuiuam æquum cenſeat. Quid ſi dicerem in malam ſumi partem tria illa nomina, nempè Corneliorum, à quibus fortaſſe illud prouerbium non diſſentit, τρία κάππα κάκιστα, *Tria Kappa peſſima*; tres enim è Corneliorum familiä peſſimos referunt hiſtoriæ, nempè Cornelium Syllam, Cornelium Cinnam, Cornelium Lentulum, de quibus creditum in libris Sibyllinis mentionem factam, etſi Græci hanc paroemiam referant ad Cappadoces, Cretenſes, & Cilices. Omitto interpretationem dicentium, tria nomina, ideſt, tres litteras, quaſi *fur* eſſet. Si meam rogitas ſententiam, in eam tribum pedibus eo, quæ litteram C. retulit in ciſtam, & infamiæ notam conuiuæ inuſit, male audienti, vt illi Cornelij tres. His exaratis Famiani Stradę proluſio Plautina à me viſa fortè, & per fidem iiſdem planè verbis explicatur ſententia. Boni conſule. Dicto parui.

Manumiſſi tria nomina habebant.

Tria Kappa peſſima.

Trium litterarum homo.

Hęc ad te in tranſcurſu, totus enim ego Herculeo labori emancipatus, tuam appello Mineruam; mea ſatis craſſa hos modos enodare non poteſt, vel alium Oedippum reperi, qui hanc Sphingem enecet. Alium guſtum, dices, aliam mer-

cem; & falernum te Mediolani à me prægustaſſe, crucium nunc bibiſſe. Quid facerem? Aliam mentem non dices, etſi hìc aliud cælum. Tua iuſſa capeſſere mihi fas eſt, qui pro arbitrio mihi leges figis, & refigis. Quare paupertini mei ingenij conſcius inſinuata ad te litterarum arbitrum trutinanda delego, illius Gnomę memor, *Tutius creditori, quàm bonæ ſpei decoquitur.* Dij te donent ob meritum largo, feliciquè æui excurſu, & recurſu.

HIERONYMO RVSCHIO
S. T. D. ET VICARIO GENERALI
Epiſcopi Lucenſis.
DISSERTATIO XIX.

Ætatis virilis ſignum apud Romanos. Quo die, loco, ac ritu ſumpta ab iiſdem virilis toga. Lacedæmoniorum mos. Syſſitia. Accubitus ad Phiditia: ad Andria. Sub pallio manus continebant Græci: ſub togâ Romani primis annis tyrocinij fori. Palliare. Iuuenes in foro non antè XXX. annum. Seniorum mores laudati. Coràm Regibus Perſarum manus tunicis tegebantur.

AVrem mihi vellicas, fodicas, exſtimulas, cùm me ad ſcribendum compellis. Tardigradiorem, fateor, in literario curſu negocia me reddunt, quàm ſunt Corbitæ in malaciâ, quæ me adeò malaciſſatum faciunt, vt caput tollere mihi non liceat, nec alijs mihi obſtrepentibus os ſublinere, vel per iocum, omnium maximè negotioſo. Quare plumbeo gladio, & fortè an ficulneo, te peto; etſi gladiatorio animo aliàs ego tibi

tibi viſus, cùm tuam arguo taciturnitatem, tuas expoſcens. Quod ſi à te chartaceum iter tereretur, frigidam mihi ſuffuderis; nec tamen ſegmentatas, & vermiculato emblemate pictas veſtes requiro, ſed potiùs aptas, quàm latas. Laticlauij ius penes alios eſto, nos cataclistâ veſte induti, quoſdam Lucumones nil moremur, vt naſo ſuſpendamus acuto, incedentes per Sacram viam cum bis ter vlnarum togâ. Sed ad rem.

Quo die, loco, ac ritu ſūpta virilis toga.

De ætate virili Romanorum hæc habeo notata; aſt paucis de meo more. Depoſitâ prætextâ iuuenes Romani togam virilem ſtatim ſumebant, annum agentes XVII. Liberalium die, vt habet Ouidius in Faſtis,

Reſtat, vt inueniam, quare toga libera detur,
Luciferis pueris, candide Bacche, tuis.

Et paulò infrà.

Ergò, vt tyronum celebrare frequentia poſſet,
Viſa dies danda non aliena togæ.

Suumquè nomen in faſtis publicis profitebantur, ità, quaſi viri à virtute facti, ad militiæ munia, & ciuitatis dignitates aditum ſibi patefaciebant. Romani hunc morem, (vt puto) mutuati à Lacedæmonijs, apud quos lege cautum, ne quis honorum eſſet particeps, qui non & ſodalitatum, quæ conuiuijs publicis fiebant, quæ dicta Syſſitia, à verbo συσσιτέω, ideſt, *contubernio, & conuiuio ſimul vtor*. Vocabantur etiam *Phiditia*, φιδιτία, ſiuè quod φιλίας, hoc eſt *amicitiæ* causâ eſſent inſtituta, ſiuè (vt puto) à verbo, φείδομαι, hoc eſt, *parco*, *abſtineo*, quòd illorum maximè proprium abſtinere, & ſuſtinere. parſimonia enim magnum vectigal. Huic mos non abſimilis apud Cretenſes, quorum fuere ἀνδρῆα, quaſi *virilia*, & *virorum conuiuia*. Nullus enim ibi admiſſus, qui non in virum euaſiſſet, & capax factus magiſtratuum, vti notat pluribus in Politicis Ariſtoteles, & alij. Quemadmodum igitur, necdum ad epulas publicas admiſſus, is nec vir nuncupatus, nec idoneus Reipublicæ adminiſtrandæ, tàm apud Lacedæmones, quàm apud Cretenſes; ità nullus Romanorum, niſi virili togâ ſumptâ.

Syſſitia.

Phiditia.

Andria Cretenſium.

Toga virilis cur ſumpta. Primo anno fori brachium togà contentū à iuuenibus.

Sumptâ verò hâc togâ virili, forenſia ſtipendia auſpica-

bantur, & foro nomen dabant; ſed primo anno modeſtiæ ergô, quæ omnium Virtutum cuſtos, & ornamentum, brachium togâ cohibebant, nec liberum dimittebant. Seneca pater Lib. VI. Declam. Controu. VI. *Apud patres noſtros, qui forenſia ſtipendia auſpicabantur, nefas putabatur, brachium extrà togam exerere.* Et M. Tullius in Cæcilianâ, *Nobis quidem olim annus erat vnus, ad cohibendum brachium togâ inſtitutus, & vt exercitatione, ludoquè campeſtri tunicati vteremur.* Tertullianus Libro de Pallio: *Cato iuridicinæ ſuæ tempore humerum exertus*, ideſt, *humerum veſte liberans.* Erat enim Oratorum hic habitus. Ammianus Lib. XXVI. *Eoquè, vt expeditiùs loqueretur, brachio exertante.* Sedulius Lib. I.

Qualiter aſſueti varias producere ſectas
Impugnant ſua dicta viri, qui brachia nudis
Oſtendunt exerta humeris.

Vnde perquàm egregiè Sidonius, cum ſingulis Philoſophis ſuum habitum daret, de Ariſtotele, qui Philoſophus, & Orator fuit, inquit, *Ariſtoteles brachio exerto.* Igitur inquit Tertullianus iſtud non curauiſſe Catonem, ſed exerto brachio, & humero proclamare ſolitum. Græci intrà pallium manus continebant. Vnde fortaſsè verbum, *palliare* quod Apuleio eſt tegere, vel celare. Ait enim. *Nec palliari tàm aperta res poteſt*, ideſt *operiri, diſſimulari*. An quia manus poteſtatem ſignificat? Vnde manumiſſio, è ſua poteſtate dimiſſio. Ouidius,

Intrà palliū Græci manus continebant. Palliare verbum.

An neſcis longas regibus eſſe manus?

Plutarchus in Lycurgo alium Græcorum morem à iuuenibus obſeruatum mihi ſuggerit, his verbis. *Atqui iuuenes antè trigeſimum ætatis annum in forum nullo modo deſcendebant; ſed per cognatos, & amatores neceſſaria tranſigebant.* Sed audi ex eodem mirum Seniorum in iuniores amorem, & curam diligentiſſimam. Statim poſt. *Senioribus autem turpe erat, ſi frequentiùs circà huiuſmodi ſtudia viderentur; ſed maiorem diei partem in Gymnaſijs, & in his, quæ Libſchæ nominantur, verſabantur. In hæc enim loca decorè, & modeſtè conuenientes ſermones inter ſe conferebant, nulliuſquè rei memoriâ tangebantur, quæ vel ad rem pecuniariam, vel ad ignobilem vſum ſpectaret, &c.* Quare manus à iuuenibus ſub togâ contenta non

Iuuenes in foro non antè xxx. annum.

Seniorum mores laudati

ta non ſolùm apud Romanos primo anno fori, ſed etiam apud Græcos, ſaltem á modeſtis iuũenibus factitatum, vt videtur innuere Plutarchus in Phocione, dum eius mores pingit, ac delineat his verbis: *Siquidem nequè ridentem, nequè plorantem quiſquam Athenienſium temerè Phocionem vidit, nequè in balneo publico lauantem, vt tradit Duris: nequè extrà pallium, cum amictus eſſet, manum eius exertam, &c.*

Qui verò tyrocinium fori ponebant, Piſandri galeam, vt dicitur, & ſupercilium deponebant, ad Senatorum, & plebis auram ſibi captandam. Hunc morem continendi manus ſub pallio, aut tunicis coràm Regibus Perſis quoquè in vſu fuiſſe teſtatur Xenophon. Lib. 11. rerum Græcorum, *Cyrumquè occidiſſe Antobiſacem, & Metreum filios Dariæ, ſororis Xerſis, patris Darij, quòd ſibi occurrentes manus intrà tunicas non contraxiſſent.* *Coràm Regibus Perſarũ manus tunicis tegebãtur.*

At quia neuter noſtrum manus ſub pallio habet, vterquè publicis emancipatus, priuata miſſa facio. Hæc tibi eruditionis Cimelarcho ſi placent, ſatis; ſi diſplicent, nimia; illud amori acceptum, hoc audaciæ feram. Mihi tantum dicto opus. nam ſcio Amyclas tacendo perijſſe. Quod ſi has nugas, tricaſquè obiecerit quiſpiam zoilus, vt ſolet, cum Martiale dicam,

Tam mala cur igitur dederim tibi carmina? quæris.
Alcinoo nullum poma dediſse putas?

Salue Religionis, & Eruditionis exemplar ſingulare, Amoris ara ſacroſancta.

DYO-

DIONYSIO BILINZANIO
S. T. D. REGENTI ORDINIS SERVITARVM
DISSERTATIO XX.

Punctis olim ſingulæ dictiones interiectæ, & ſingulæ litteræ maiores. Minores negotioſis permiſſæ. Codicilli qui. Diſcrimen inter Epiſtolas, & Codicillos. Notæ quæ. In atrijs Maiorum imagines. In poſtibus hoſtium ſpolia. Stemma quid, et eius ab imaginibus diſcrimen. De ſpolijs, manubijs, ſtemmatibus, imaginibus, vſu, & materiâ earumdem.

TAndiu ſiluimus facti σιςομότεροι τῶν ἰχθίων, *magis muti piſcibus*. Tu publico, ſacroquè oratorio munere, ego aduersâ præpeditus valetudine: ſed poſt longas ferias tempus eſt aleâ feliciore fibulam relaxandi, quam ſermoni arctiſſimam impoſuimus. Ego (vt ſoleo) varijs me ſtudijs oblecto, cùm vacat, etſi raro; nam ſi vnum inſigniter non poſſum, plura facere me diocriter præſtat. Tu plura inſigniter facis, qui Theologiæ arcana, Philoſophię adyta ſcrutando inueſtigas, Oratoriam, Poeticamquè facultatem optimè calles, adeò vt non vſquequaquè verum, *Poetæ naſcuntur, Oratores fiunt*, cum tu vterquè natus, factus. Teſtis Luca, noſtra communis patria, in quâ tanquàm in Theatro tuæ virtutes ſpectatę, probatę, ſpectatoreſquè validiore percellis procellâ ſententiarum concionabundus, quàm quę prodigialiter olim Romanis, Pœniſquè ad Vrbis mœnia pugnaturis interceſſit. Sed fruſtrà tenues conamur grandia. Quid autem de illâ tuâ Inſcriptione tam acutè, tam eleganter delineatâ ſententiam, rogitas? non ego Palemon. Vos magni Senatores hæretis; ego de plebe Litteratorum ſtylum meum decretorium interponam? Faciam, quia iubes, et Grammaticum agam: more priſco penulam induo, vnà (nec dedignor) cum viris illis clariſſimis Meſſalâ, Iulio Cæſare, Auguſto,

Claudioquè Impp. , Turnebo , Scaligero.

Veterem interpungendi morem à noſtro diuerſum fuiſſe ex veteribus lapidibus, & inſcriptionibus ſatis liquet. Nos enim ſingulas tantùm periodos interpungimus, illi ſingulas dictiones, quod Seneca innuit Epiſt. XL. his verbis. *In Græcis hanc licentiam tuleris, nos etiam, cum ſcribimus, interpungere conſueuimus*. Quod ab eruditiſſimo Lipſio, & Mureto notatum, qui & hoc addit, ſolitos veteres maioribus tantùm litteris vti, quas nos *maiuſculas* appellamus, quibus nos in Capitibus nominum propriorum, & periodorum vtimur, illi per ſingulos verſus. Minores, quas nos *minuſculas* appellamus (vt notat Palmerius in Spicilegio) Notarijs relinquebant, quorum vſum non niſi negotioſis, & occupatis indulgebant. Quare, quod de litterarum formâ Quintilianus, & Plinius diſſerunt, non niſi de maioribus intelligendum.

Interpungendi mos vetus diuerſus à noſtro. Singulæ dictiones interpunctæ. Maiuſculæ litteræ priſcis tantùm in vſu. Minores litteræ Notarijs permiſſæ.

Quæ verò differentia inter codicillos, & epiſtolas reperiatur Seneca Epiſt. LVI. innuit ad hunc modum. *Vide te, mi Lucili, cum maximè audio, adeò tecum ſim, vt dubitem, an incipiam non epiſtolas; ſed codicillos tibi ſcribere*. Ex quibus colligunt omnes, & præcipuè Lipſius meus in ſuâ Inſtitutione Epiſtolicâ, codicillos inter præſentes, epiſtolas inter abſentes intercedere. Erat & Epiſtola breuior codicillis. Ideò dicit Seneca Epiſt. XLV. *Epiſtola non debet ſiniſtram legentis manum implere*. Cęſar primus (vt refert Plutarchus in eius vitâ) rationem reperit amicos per litteras conueniendi, cum coràm agendi, nec occupationes, nec magnitudo Vrbis ſemper occaſionem daret: qui item primus, ex eodem, Oceano occidentali claſſem immiſit.

Codicilli in quo differant ab Epiſtolis. Cæſar primus repertor epiſtolæ inter præſentes.

Codicillus apud I. C. eſt ſcriptura, vel littera, in quâ teſtator ſuam figurat voluntatem, nullâ indigens ſolemnitate, ſed ſolùm teſtatoris voluntate, qualicumquè pronunciatione expreſſa §. Codicillos Inſt. de Cod. Codicilli numero multitudinis ſunt epiſtolæ perfunctoriè ſcriptę ſine vllâ verborum ſolemnitate, quod inter pręſentes euenire ſolet, vt quotidiana nos docet experientia.

Codicillus quid apud Iuriſconſultos.

De Notis hęc noto. Videtur Caſſianus martyr, qui puerorum ſtylis cōfoſſus, notis ſcribere docuiſſe, vt habet Prudētius,

Quis primus docuit Notis ſcribere.

Ma-

Magiſter litterarum ſederat

Verba notis breuibus comprehendere cuncta peritus, & c.

Iterùm

Raptimquè punctis dicta præpetibus ſequi

Fictis notare verba ſignis imbuens.

Antè hunc tamen lego Mœcenatem Notarum inuentorem in Dioniſ Auguſto, his verbis, *Hic primus balneum aquæ calidæ in vrbe conſtruxit, primuſquè quaſdam Notas litterarum inuenit ad celeriter ſcribendum, eaſquè complures per Aquilam Libertum docuit.* Ciceronem id quoquè docuiſſe auctor eſt Plutarchus in Catone Minore, *Hanc orationem Catonis perhibent vnam extare, quòd Conſul expeditiſſimos ſcribas antè docuiſſet notas, quæ minutis, & breuibus figuris vim litterarum complectebantur. Nondùm enim vſi fuerant, nequè habebant exceptores actuarios; ſed tùm primùm rudimenta eos aſſerunt poſuiſſe.* Diſcebant ergò priſci, vel ſcribere ſermonibus, vt nos vulgò, vel comprehenſionibus litterarum, ideſt, abbreuiationibus ad celeriùs ſcribendum, vel quibuſdam notis, ſeu fictis ſignis. Manilius

Modus ſcribendi triplex

Quiquè notis linguam ſuperet, curſumquè loquentis.

Sed hæc leguleijs, & fori rabulis vſquè nota, & decantata ad nauſeam, & ſtomachum.

Altera me poſcit arena de antiquorum inſignibus. Familię nobilitatem ab imaginibus pluribus, & antiquis recenſebant, quę diuerſum ſibi locum in ædibus repoſcebant, atquè hoſtium ſpolia. Namquè in atrijs imagines maiorum, & ceras aſſeruatas: at hoſtium ſpolia detracta in veſtibulis, & poſtibus innuit Seneca Epiſt. LXXXIV. *Præteri iſtos gradus, & magno aggeſtu ſuſpenſa veſtibula.* Veſtibulum propriè locus inter fores ędium, & viam. Atrium prima pars domus mediam aream continens, in quo priſci pecunias, cæteraquè pretioſa aſſeruabant. Et quia hoc iuxtà culinam, ideò ſemper atrum, inde dictum quinam volunt atrium, vbi plerumquè imagines fumoſę, & cerę. In poſtibus exuuiæ, & hoſtium ſpolia ſuſpenſa. Ouidius.

Veſtibulum. Atrium.

In atrio quid aſſeruatum. In poſtibus ſpolia hoſtiũ.

Perlege diſpoſitas generoſa per atria ceras.

Iuuenalis.

Tota licet veteres exornent vndiquè ceræ

Atria

Atria; nobilitas ſola eſt, atquè vnica virtus.

Virgilius.

Multaquè prætereà ſacris in poſtibus arma.

Horatius Ode IX. Lib. III. vtrumquè mirè complexus;

Cur inuidendis poſtibus, & nouo
Sublime ritu moliar atrium?

Spolia hoſtium etiam in templis, vt habeo ex Virgilij VII. Aeneid. *Spolia fixa etiam templis.*

Multaquè prætereà ſacris in poſtibus arma.

Statius de domo Martis Lib. VII.

Terrarum exuuiæ circùm, & faſtigia templi, &c.

Hæc ſpolia dicta *donaria*, ſeu ἀναθήματα. Prætereà præmia parta in certaminibus victoriæ ergò. Hæc ſpolia, vt notat Plinius Lib. xxxv. Cap. II non licebat emptoribus, alienatis ædibus, refigere: ex Appiano verò in Annibalicis nullus deinceps vſum illorum armorum habere poterat, vt quæ iam eſſent ſacra, niſi in graui periculo: *Cum armis egerent, quæſita alijs bellis, & ad decus affixa templis ſpolia detraxerunt.* De his Virgilius Æneidos VII. *Spolia dicta donaria. Spolia nunquam ex ædibus refixa.*

Multaquè prætereà ſacris in poſtibus arma,
Captiui pendent currus, curuæquè ſecures,
Et criſtæ capitum, & portarum ingentia clauſtra,
Spiculaquè, clypeiquè, ereptaquè roſtra carinis.

Spolia hæc non ſolum in poſtibus & foribus ædium, aut columnis appenſa; ſed in ipſis quoquè thalamis, & cubilibus, vt facile eſt videre in Claudiano de nuptijs Honorij, *Spolia in thalamis.*

Cum ſupplex emerent Romanam Parthica pacem
Nobilibus gazis, opibuſquè cubilia ſurgent
Barbaricis, omnes thalamo conferte triumphos, &c.

Romani inter ea, quæ Dijs ſunt dicata, ſolas manubias negligunt excolere, & interpolare, vel quia gloriam cum primis putant defloreſcere, vt ſemper recens monumentum enitantur virtutis referre: vel quòd dies notas cum hoſtibus controuerſias cum obliteret, ſi ipſi eas reponant, aut renouent, inuidioſum ſit, & odioſum. Nequè enim apud Græcos, qui lapideum primi, & æneum trophæum excitarunt, commendati ſunt. Plutarchus in Quæſt. Rom. *Manubiæ cur non reſtauratæ Romanis.*

Addo notam parergo non indigno in Ianuis ædium, &

Ridicula ſuſpenſa portis, & caminis cur.
Inſignia nobilitatis duplicia.

caminis ſuſpendi ſolita quædam ridicula, quæ βασκάνια dicta ad auertendum faſcinum, vt ſcribit Pollux Lib. VII. Hæc nobilitatis inſignia in atrijs locata duplicia, Cereæ nempe imagines, & ſtemmata. Martialis Lib. IV. Epig. XL.

Atria nobilium ſtabant cum ſtemmate toto.

Seneca de Benef. *Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ ſuæ, longo ordine, ac multis ſtemmatum illigata flexuris, in parte primâ ædium collocant.* Qui locus vtrumquè inſigne indigetat. Iuuenalis Sat. VIII.

Stemmata quid faciunt? quid prodeſt, Pontice, longo
Sanguine cenſeri, pictoſquè oſtendere vultus
Maiorum, & ſtantes in curribus Æmilianos?

Ecce ſtemma depictum, deinde ſequuntur imagines cereæ vetuſtate exeſæ, mutilæquè.

Et Curios iam dimidios, humeroquè minorem
Coruinum, & Galbam auriculis, naſoquè carentem.

Stemmatis etymon.
Ramuſculis ornatæ imagines.
Stemma quid

Stemma dicitur à verbo ϛέφω, ideſt *corono*, vnde ϛέφανος, *corona*: nam ramuſculis in modum coronæ ornabantur imagines. Eruditiſſimus Lipſius coronidem imponit his verbis. *Conſtat igitur ex his, imagines armariolis incluſas, fictas eſſe è cerâ; imagines verò inſertas ſtemmati pictas fuiſſe.* Stemma etiam eſt tota illa ſeries cuiuſcumquè generis. Ità Stemma Piſonum erat in atrio, ideſt, tota gentis ſeries. Quare Iſidorus inquit Lib. IX. Cap. VI. *Solent aduocati ſtemmata, ſiuè ramuſculos facere in genere, cum gradus cognationum partiuntur.*

Imaginum materia varia.

Imaginum plerumquè materiam, ceram fuiſſe, & hinc ceram pro imaginibus vſurpatam paſſim, modo laudatus Lipſius in Electis Lib. I. Cap. VII. docet hoc pacto, *Aliter apud Maiores in atrijs hæ erant, quæ ſpectarentur, non ſigna externorum artificum, nec ærea nec marmorea.* Expreſſi cerâ vultus ſingulis diſponebantur armarijs, vt eſſent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, idquè colligit ex Capitolino in M. Ant. & Tacito in vitâ Agricolę. Plinius verò Lib. XXXVII. Cap. II. aliam innuit materiam dicens: *Imago Cn. Pompeij è margaritis*, & c. Xiphilinus quoquè de Auguſti funere loquens ait, tres Auguſti imagines ductas ad eius funus. primam ceream, alteram auream ex Curiâ, tertiam triumphali habitu. Capitolinus clarè nominat imagines aureas; quod factum, opinor,

pinor, creſcente luxu, & ambitione cum Imperio.

Mittamus Imagines, & Stemmata, vt potè aliena; propria, curemus, nempe animi dotes, & virtutes, quibus maximè refulges, nec datur manus iniectio, nec fortunæ ludibrio iacent, quæ iamdiu immortalitatis aream tibi aperuere. Comitia olim vno Catone, & hæc mea te vno Cenſore. Mea enim cymba in his ſalebris inhærens aliquem Deum è machinâ præſtolatur, ne ἱερεὸς τῶν λεπτότατων λήρων, aut Palephatus, dicar. Te mihi quæſo Numen propitium, tam benè Muſis operatum, imploro,

—— Qui tanto mihi iunctus amore es,
Quantus in Atridis, Tyndaridiſquè fuit.

IOANNI BENEDICTO
A SECRETIS ILLVSTRISSIMI.
PETRI CARDINALIS VALERII.
Epiſcopi Patauini.
DISSERTATIO XXI.

Seneca explicatus. Prandium an antiquis in vſu? Quale illud, ac quotuplex, & quibus cibis conſtaret. Caricæ avſpicia prandiorum. Quoties in die priſci comederent. Prandij etym.ō. Homeri tempore an Prandiū. Prādiū aduentorium. Aduentantes mariti nuntium præmittebant. Caricarum vſus in prandio. Iiſdem nouum annum auſpicabantur. Strenarum tempus. Auſpicari artes. Kal. Ianuarij quid olim actum.

NE Laconicas lunas cauſari videar, hęc ad te in procinctu, vt lacunas expleam, quas longo feci ſilentio, nec vnquàm tamen oſcitabundus egi. Quî enim id fieri poteſt, cum de ferâ nunquam comederim? Malo ergò precari veniam, quàm reatum deprecari. Quod ſi

in negotijs otij ratio conſtare debet ex Catone ; en otij mei ratio, duntaxat negotium negotioſiſſimum, vt ità dicam, meæ palęſtræ, quæ adeò me exercet, adeò diſtinet, vt, ne caput quidem ſcabere poſſim. Et quia mihi ad mores componendos viaticum par, Philoſophum Senecam, cum mihi per ocium licet, manibus aliquando tero; ſuccum è ſucculento illo manipulo vberrimum, ſaluberrimum vnâ cum eruditione exprimo.

Seneca locus explicatus.

Locus eſt in eo mihi præ cæteris notatus Epiſtolæ LXXXVII. *De prandio nihil detrahi poteſt, paratum fuit non magis horâ; nuſquàm ſine caricis, nuſquàm ſine pupillaribus. Illæ, ſi panem habeo, pro pulmentario ſunt; ſi non, pro pane quotidie mihi annum nouum faciunt, quem ego fauſtum, & felicem reddo bonis cogitationibus, & animi magni magnitudine*: & quæ ſequuntur.

Iudicium de Seneca.

Hic licet Philoſophum in ſcriptis, & verbis ageret, vt multi opinabantur, in victu tamen, & cultu alium ſemper pręſetulit. Tot milliones congeſti, tot ſuperba ędificia id apertè teſtantur.

Prandium antiquorum tenue.

Caricæ auſpicium prandij, & anni.

Quare hoc loco vulgarem pradij, cibũ & vſitatum potiùs colligo, caricaſquè auſpicium fuiſſe noui anni nuſquàm verò Senecam accubuiſſe ſine pugillaribus, quia ſtudioſiſſimum, ac Philoſophię amantiſſimum ſe in ſcriptis planè oſtendit.

Quoties in die antiqui comederint.

Frugales bis comedebant.

Quidam Solem lucere ſubdubitare ſunt auſi, cum Priſcorum prandium in controuerſiam verterint, quos trifariàm, & quadrifariàm in die eſitaſſe legimus; in ientaculo, in prandis, in cœnâ, in comeſſatione: quamuis homines liberaliter educati ad ſummum bis in die cibum ſumpſerint in cœnâ, & prandio. Hoc guſtum dixere, & puerorum potiùs, ęſtate, tenuiſſimum, & eorum, qui multùm laborant. Quare prandium rarum, idquè parcum, & plerumquè (vt notat Seneca) panis cum caricis paſſis, & palmulis.

Prandij etymõ

Hinc prandium Græcis dictum ἄριϛον, veluti ῥᾷϛον, ideſt *ex obuijs, nec anxiè comparatis*. Plinius Cęcilius ità ſcriptum reliquit. *Poſt cibum ſępè, quem interdiù leuem, & facilem more veterum ſumebat*. Dictum etiam prandium, quòd leuia tantùm quædam, & paratu facilia apponerentur.

Prandium ſit frugale.

Hinc Celſus Lib. VII. *Si prandet aliquis, vtilius eſt exiguum aliquod, & ipſum ſiccum ſine carne, ſine potione ſumere*: & Lib. IV. *Famem faciliùs fert* ado-

adoleſcens, quàm puer, & vno cibo, quàm prandio quoquè aſſuetus: & Lib. XI. *Æſtate verò, & potione, & cibo ſæpiùs eget; ideò prandere quoquè commodum*. Ex quibus colligo rariùs hyeme, ſæpiùs æſtate prandium ob diei longitudinem, ſitimquè ſedandam maiores ſumpſiſſe. Sed quia doctiſſimus Plutarchus Sympoſ. Quæſt. VI. hanc rem diſertiſſimè tractat, eius verba hic referre non pigebit. *Hi docent illos, cum, & laboribus dediti, & temperantes eſſent, manè panem ediſſe mero intinctum, aliud nihil. Itaquè hoc fuit dictum, acratiſma, cum acraton ſit merum, hoc eſt à meraciùs potandi conſuetudine dictum vult, quoniam panis bucellam mero tingerent*. Quod hodiè Venetijs à pleriſquè negocioſis obſeruatum, qui in meridie vino Cretico panem intinctum, offam, ſeu placentam comedunt, vt ſic famem ſolentur, dum negotijs operam nauant. Seneca Epiſt. LXXXIII. *Panis deinde ſiccus, & ſine menſâ prandium, poſt quod non ſint manus lauandæ*. En prandij parſimonia.

Plutarchi locus de prandio

Quoties cibum in die ſumerent Homeri tempore, Athenæus Lib. V. diſputat his verbis. *Maior pars doctorum tres* τροφάς *attribuebant Heroibus*, ἄριςον *ſub auroram*, δεῖπνον *circà meridiem*, δόρπον *ſub veſperam*. *Alij duas tantùm; Philemo verò quater illos comediſſe*, ἀκράτισμα, ἄριςον, ἑσπέρισμα, δεῖπνον. Quid verò Athenæus ſentiat? Bis, niſi me fallit. Conſule. Plutarchus in ſuprà citato loco oſtendit, ἄριςον, eſſe idem cum *Acratiſmate*, ità dictum, quaſi optimum, & matutinis horis, vel Homeri tempore, vſurpatum. Legatur ipſe, alijquè de hoc fuſiùs diſputantes.

Homeri tempore an prādiū?

Erat & prandium aduentorium, vti & cœna, quæ peregrè aduenientibus præbebatur. Plautus Amph. Act. II. *Quia domi daturus nemo eſt prandium aduenientibus*. De Conuiuio aduentorio meminit etiam Plutarchus Symp. IIX. Quæſt. VII. Cum quo connecto obiter, quæ idem habet in Quæſt. Rom. de aduentoriâ ſalutatione, quam ſibi mariti peregrè, aut rure domum redeuntes arrogabant, hi enim redeuntes, præmittebant nuncium, ſe vxoribus adeſſe ſignificantes, vt veluti exoptantibus, & expectantibus lętum nuncium indicarent. *An potiùs*, inquit ille, *de illis audire ipſi cupiunt, ſaluasnè, & cupientes domi inueniant? An pluribus*

Prādiū aduētoriū Cœna aduentoria.

Aduentātes mariti nuncios præmittebant.

curis

caris domeſticis mulieres, negotijſquè cum abſunt viri, ſunt diſtrictæ, pluresque rixas, & motus aduerſus domeſticos habent? Quò igitur, his diſcuſſis, pacatè virum, & hilariter excipiant, hæc datur ſignificatio.

Caricarum vſus in prandio. Altera pars loci Senecæ, primo loco poſiti, de Caricis meminit, quæ & pro pane, & pro pulmentario, & pro auſpicio noui anni à Senecâ paratur in prandio. Vbi obiter noto cum alijs, veterem morem ſibi inuicem mittendi boni ominis cauſâ munera, videlicet caricas, & mella (vt dulces dies anni à dulcibus rebus auſpicarentur) & ſtipem, hoc eſt nummum ſignatum, quæ omnia ſimul Strenas dixere. Ità Ouidius Faſtorum I. *Caricæ miſſæ boni ominis gratia Kal. Ian. Strenæ ex quibus conſtarēt.*

Quid vult palma ſibi, rugoſaquè carica? dixi,
Et data ſub niueo condita mella cado?
Omen, ait, cauſa eſt, vt res ſapor ille ſequatur,
Et peragat cœptum dulcis vt annus iter.
Dulcia cur dentur video, ſtipis adijce cauſam,
Pars mihi de feſto ne labet vlla tuo.
Riſit, &, ò quàm te fallunt tua ſæcula, dixit,
Qui ſtipe mel ſumptâ dulciùs eſſe putas.
Vix ego Saturno quemquam regnante videbam,
Cuius non animo dulcia lucra forent.

Artes auſpicabantur Kal. Ian. Ille locus Senecæ, & Ouidij, tanquàm ædituus, me manu ducit ad noua Sacra indaganda; nempe morem antiquum Kal. Ianuarijs artes auſpicandi. Seneca Epiſt. LXXXIII. his verbis: *Qui, quemadmodum legere, ſcribere, dicere aliquid: ſic auſpicabar in Virgine deſilire.* Ouidius etiam in Faſtis.

Quiſquè ſuas artes ob idem delibat agendo,
Nec pluſquàm ſolitum teſtificatur opus.

Ratio huius,

Totus ab auſpicio ne foret annus iners.

Auſpicari quid. Quid olim Kal. Iannuarijs actum. Auſpicari verò, vt notat Martinus de Roâ Sing. Lib. III. non tantùm erat inire; ſed aliquid ex munere delibare, & leues aliquas, & translaticias cauſas (dicis cauſâ) propoſitas audire. Hinc merces ambitioſæ ad ianuas tunc poſitæ præ foribus. His adde ſolitos Kal. Ian. ſplendida conuiuia, & choreas celebrare per vrbem cum cantu, Magiſtratus munera inire, manumiſſiones facere, fauſtas inuicem precationes imper-

impertiri. omnia enim principijs ineſſe ſolent.

Sed longiùs de his loqui tecum cautio eſt, hæc enim à me preſſo dente perſtrigenda, vt quæ alienâ in mensâ apposiat lautiùs conuiuis lautioribus. In meâ cœnâ nil pollucti, vt ſolet in votiuo epulo. Ideò te miſſum facio cum bono Deo, quem tibi precor fortunatiſſimum ad annos Platonicos, & Plautino cum illo ſubſcribo,

Benè igitur ratio accepti, atquè expenſi inter nos conuenit.
Tu me amas, ego te amo; meritò id fieri vterquè exiſtimat.
Hæc qui gaudent, gaudeant perpetuò ſuo ſemper bono.

Amas, inquam, me, ſemperquè amaſti, quod virtutis vmbram tantùm in me ſuſpexiſti, cuius tu fax lucidiſſima. Et ego quî paria non reponerem? Amo igitur meritò, & colo tuum ingenium Mineruæ dicatum, & Conſo, tuum Genium Virtutis Protomyſtam, te totum Muſis mancipatum, cuius fidei arcana ſua credere non dedignatur Illuſtriſſimus Cardinalis VALERIVS à Secretis cooptati; in quo munere perfungendo Prudentiam cum Sapientiâ coniunctam prætetuliſti. Vt verò coronidem huic ſchedio imponam, Neſtoreos tibi apprecor annos feliciſſimos.

GA:

GASPARI CORBELLIO PATAVINI COLLEGGII I. C.

DISSERTATIO XXII.

Virgilij locus enodatus. Turritæ naues quæ, & earum inuentor primus. Turres in prorâ, & puppi. Numerus remigum. Oneraria velis actæ. Vniremes, Biremes, Triremes &c. Thranitæ, Zygitæ, Thalamij. Claſſi eidem nullus bis præfectus. Remiges pugnaturi remos ponebant. Portum attingentes terram adorabant. Sternutationis omen.

NON concio; ſed comitium hoc noſtrum, in quo prærogatiua quidem penes vos, quando ità vultis; ius autem ſuffragij penes omnes eſto in antiquitatis ramentis colligendis. Sed vereor, & iure; ne, ſicut recens à lacu vinum, dum deferueſcit, tumore poſito extenuatur, & decreſcit; ità mea Schediaſmata apud ignem exploratorium, & decretorium. Ego tamen priſcâ, & patriâ libertate (in liberâ enim Ciuitate natus, educatus Rhetoricam publicè plus decennio profeſſus) tanquam è plauſtro loquar. Cuiquè ſua iudicia libera, & cur non mihi mea? Quid illud Virgilij VIII. Æneid. de turritis puppibus,

Virgilij locus explicatus. Turritæ Naues quæ.

Tantâ mole viri tuerritis puppibus inſtant?

Pleriquè in hunc locum interpretantur, *eminentibus, altis, aut munitis turrium inſtar.* Ego, *turritis*, explico *turribus munitis*, quæ de tabulatis ſubitò erigebantur, ſimul ac in prælium ventum foret, idquè inuentum Agrippæ ferunt. Hinc illud Auſonij.

Inuentor primus turritarum nauium

Inter turritas Memphitica roſtra Liburnas,

Turres in puppibus, & proris.

Nequè in puppibus ſolùm has extructas reperio; verùm etiam in proris. Appianus de Bello Ciuili, καὶ πύργους ἐπὶ τῶν νεῶν ἦχον κατά τε πρώραν, καὶ τὴν πρύμναν, *& turres in nauibus habebant, & ad proram, & ad puppim.* Plinius Lib. XXXII. *Sed*

armatæ

armatæ claſſes imponunt ſibi turrim, propugnacula, vt in mari quoquè pugnetur, veluti è muris. Cęſar Libro III. de Bello Ciuili. *Atquè alteram nauem, quæ erat ad cuſtodiam ab Acilio poſita, pluribus aggreſſus nauibus, in quibus ad libram fecerat turres*. Turres prætereà habuiſse Antonianas in pugnâ illâ nauali, quę ad Actium facta eſt cum Cęſarianis, liquet ex Dione, qui legendus.

Sed ex Liuio IV. Deca. Lib. VII. exculpo maximè in nauibus Prætorijs has turres extructas. inquit enim. *Abſcedentes è turri prætoriæ nauis*. Tacitus Annal XV. *Corbulo naues magnitudine præſtantes, & connexas trabibus, ac turribus auctas agit per amnem, & c.* Et Hiſt. II. *Claudebat pontem impoſita turris, & in extremam nauem educta, vnde tormentis, & machinis hoſtem propulſarent. Simul enim tres, aut quatuor vnam Antonij cingebant, traguliſquè, & lanceis, & contis, & telis ignitis pugnabant. Antoniani ingerebant etiam catapultis ex turribus ligneis tela*. Loquitur autem de pugnâ nauali in Auguſtum, & M. Antonium.

Turres in nauibus Prætorijs.

Sed ne nauteâ nauſeem, & ſi celeuma canatur, remis veliſquè ex hoc Oceano me expedio; nec tamen (quod mihi in votis) certum Remigum numerum reperio, quia nec remorum, quibus ij deſtinati. Bayſius enim de re nauali aſſerit ex Herodoto, et Thucydide, nauium actuariarum (nam onerariæ agebantur velis) alias quinquaginta remos, alias triginta, alias viginti habuiſſe. Quæ vno remorum ordine actæ, *Vniremes* dictæ, quæ duobus *Biremes*, inde *Quadriremes*, *Quinqueremes*, *&c.* Quod ſi cuiquè remo ſuus remex, facilè numerus conſtabit. Quid ſi aliquando vnus tantùm per ſingula tranſtra, vbi & multi remi? Ità Xenophon Lib. XX. *Vniremes* vocat *biremes*, & *triremes*, quod vnico tantùm remige incitarentur, cum poſsent ternis agi, ſi remiges adfuiſsent. Horum quidem ſupremi dicti *Thranitæ*, medij *Zygitę*, infimi *Thalamij*. Thranitarum labor inſignis. nam & longioribus vtebantur remis, quo nomine, & à Trierarchis maiora couſequebantur præmia. A remige ad Trierarchum, & pugnaturos. Plutarchus in Lyſandro refert, non potuiſse bis eundem claſſi præfici. *Miſit cum iiſdem poſtulatis & Cyrus: ſed quia bis eumdem claſſi vetebat lex præfici,*

De numero Remigum.

Naues onerariæ actæ velis.

Vniremes, Biremes, Triremes quæ.

Thranitæ, Zygitæ, Thalamij.

Claſſi eidem nullus bis præfici poterat.

fici, nec ſociorum voluntati deeſſe Lacedæmonij volebant;

Remiges pugnaturi remos ſuſpendebant. Pugnaturi autem remos ſuſpendebant, aliaquè faciebant ex Plutarchi Antonio. *Antonius inuehentibus prima luce hoſtibus, timens, ne inanes propugnatoribus naues caperent, ad ſpeciem inſtruxit in tabulatis remiges armatos: remos erigi, & ſuſpendi ex vtroquè nauium latere præcepit, atquè ità in faucibus portus ad Dictium obuerſas in hoſtem continuit, quaſi inſtructas remigio, & paratas ad confligendum &c.* Qui autem diu peregrè fuerant in mari, & procellis, ventiſquè acti, tandem, ſalutis Pharon diù exoptatam ſi conſpiciebant, terram læti adorabant: quod ex eodem Plutarcho in Antonio eruo. *In portū peruenientes ex longo itinere terram adorabant.* *Poſtquàm tutò traducti Armeniam iniere, vt ſi tunc terram illam ex pelago conſpexiſſent, adorauerunt eam, atquè in lacrymas ſe, & mutuos complexus præ gaudio effudere, &c.*

Sed in hoc æſtu hæreo, & qui vadum hoc transferat opperior, aut remulco nauem hanc ex ſyrtibus extrahat. Numerum ſubduxi, rationes non conueniunt. Tuum, rem cognoſcere, & audaciæ ignoſcere, qui Onerariam ambiui, cum vix Celocem regere poſſim. Dum finio,

—— *Fauſtum ſternuit omen amor.*

Noto in Plut. de Genio Socratis, quantum omen in Sternutatione his verbis: *Genium Socratis fuiſſe ſternutationem ferunt, cùm ipſius, tum aliorum. alio quidem ſternutante à dextrâ, ſiuè poſt ipſum, ſolitum ſe fuiſſe ad agendum conferre; ſin à ſiniſtrâ fieret, ceſſaſſe.* Quare ſternutatio à dextrâ felix; à ſiniſtrâ, infelix. Vnde Plutarchus in Themiſtocle. *Clara ex hoſtijs flamma repetente fulſit, & bonum omen ſternutamento à dextrâ parte datum eſt.* De ſternutatione eruditè, vt de cæteris, eruditiſſimus Strada in Prçlectione VI.

Quantum omen in ſternutatione. Sternutatio à dextra bonū omen.

Ex his muſtaceis (dices) lauream petis? Quid tum poſteà?

Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos?
Semper ego auditor tantum? nunquam ne reponam?

Ideò repetam ſaltem; nil enim dictum, quod priùs non dictum. Recoquimus, recudimus omnes, & ab elegantiſsimâ tuâ Epiſtolâ,

Percuſſit Thyrſo laudis ſpes magna meum cor,

qui me ad hæc qualiacumquè ſcribenda compulit. Maiora, Deo volente, dabo, cum maiores tuis litteris mihi

animos

animos impertiueris; quæ mihi ſemper calcar ad virtutis ſemitam percurrendam.

ALAMANNO VRSVCIO.

LVCENSI PATRITIO.

DISSERTATIO XXIII.

Poetarum pruritus ſuis carminibus legendis. Ea lecta in Balneis, & cur. Horatij locus elucidatus. Balneatores verboſi. Quid cani, & balneo? Balnea, & Cœnacula Bibliothecis ornata. Recitatio in conuiuijs, & lectis dormitorijs. Parietes cerati qui? Balnea quando clauſa, quando aperta. Lauandi tempus, & alia.

O Leo non fraudandæ lucernę, nec amici literis; Nigro ſanè oſcitantiæ meæ Lydio deditus auro pretium, cum tu ad me tam copioſè, tam eleganter in quoſdam Poetas, qui famæ magnæ eſſe malunt, quàm bonæ. Antiſthenes, quòd multa volumina ſcripſiſset, à Timone dictus παντοφυὴς φλέδων, *ingenioſus nugator*, adeò vt iure Satyricum illud exclamem, quantũm Gradiuus Homericus, *Tenet inſanabile multos ſcribendi cacoethes.* Quare huc ades Cynice, & accende lucernam clarâ, & multâ flammâ, quæ vel Philadem delphicam Pharon deceat, vt mero meridie clariùs perſpiciatur, quantũ non ſolum ſcribendi, ſed etiam legendi ſua ſcripta morbus peniſsimè Auctores occuparit priſcos, & potiſsimùm Poetas, qui clamoſi adeò, vt cerebrum ſit illis in linguâ, qui in circulis vbiuis conuocatis pruriant ſua recitare, aut recitari. Hinc Satyricus Venuſinus vrbanè hos perſtringit.

Non recito cuiquam, niſi amicis, idquè coactus;

Non vbiuis, coramuè quibuslibet in medio qui
Scripta foro recitent, ſunt multi, quiquè lauantes.

Ità feſtiuiſſimus Martialis Lib. III. Epig. XLIV. importunum inſectatur Poëtam,

Et ſtanti legis, & legis ſedenti:
In thermas fugio, ſonas ad aures.

In balneis carmina recitata. Ex quibus præcipuè colligo, ſolitum in balneis, tanquàm in incude recudi, quicquid in Palladis, aut Apollinis officinā eſset cuſum. Illò enim omnes confluebant, tam patricij, quàm plebei litterati, vbi omnia ad amuſsim, & Ariſtarchicâ cenſurâ examinata, probata, aut improbata, vel ad iudicium eruendum, vel ad aures deliniendas, vel ad horas fallēndas, vel ad populi auram captandam. Subſcribit mihi locus Petronij Satyr. hæc dicentis. *Relictoquè Eumolpo; nam in balneo carmen recitabat*, & quæ ſequuntur. Horatius in Arte,

Carmina cur recitata in balneis.

Horatij locus elucidatus.

—— Bona pars non vngues ponere curat,
Non barbam, ſecreta petit loca, balnea vitat.

Etſi Lambinus hunc locum, non ad loci celebritatem; ſed ad Poetæ illuuiem, ſordeſquè referat. Ego tamen cenſeo in balneis pleraquè ſcripta recitata, & meditata aliquando. Suetonius in Auguſto Cap. LXXXV. *Extat alter æquè modicus* (liber ſcilicet) *Epigrammatum, quæ ferè tempore balnei meditabatur.*

Balneatores verboſi dicti. Hinc Balneatores dicti nouarum rerum curioſi, verboſi, famoſi, vti tonſores, apud quos multa leguntur, dicuntur multa à linguacibus, dicacibus. Sed Luciani fax clariſſima mihi in hoc prælucet, qui prouerbialiter hac formâ vtitur, τί κοινὸν κυνὶ, καὶ βαλανείῳ, *quid cani, & balneo?* Si enim canes in balneo nulli vſui, quid Sycophantæ in Muſarum Athenæo? Canini Sycophantæ balneariuṁ Athenæum non ingrediuntor.

Prouerbium, Quid cani, & balneo.

Bibliotheca iuxtà balnea, & cœnacula. Quare priſci Bibliothecas iuxtà balnea collocabant. Seneca de Tranquillitate Cap. IX. *Iam enim inter balnearia, & thermas Bibliotheca quoquè, vt neceſſarium domus ornamentum, expolitur. Ignoſcerem planè, ſi è ſtudiorum nimiâ cupidine oriretur, &c.*

Non ſolùm autem balnea, ſed & triclinia, & cœnacula

ornata

ornata Bibliothecis. In conuiuijs clientes, famuliquè ſemper aliquid legere, aut recitare ſolebant. Seneca in laudato loco. *Sicut pleriſquè ignaris; etiam ſeruilium litterarum libri, non ſtudiorum inſtrumenta, ſed cœnationum ornamenta ſunt.* Non ſolùm igitur poëtabantur in balneis; verùm etiam in conuiuijs. Perſius Sat. I. *In conuiuijs recitari ſolitū.* *In conuiuijs poetabant.*

——— *Quidquid deniquè lectis,*

Scribitur in citreis.

Et in lectis etiam dormitorijs. Hinc ſolebant habere parietes ceratos, vt ſi quid fortè noctu in mentem veniret, ſtatim in eo ſcriberent. Horatius Lib. II. Sat. III. *Et in lectis dormitorijs.* *Parietes cerati.*

——— *Immerituſquè laborat,*

Iratis natus paries Dijs, atquè Poetis.

Sed quia de Balneis memini, illa lego clauſa antè Solis occaſum, & aperta non antè auroram. Lampridius in Alex. Seuero. *Addidit & oleum luminibus Thermarum, cum antè non antè auroram paterent, & antè Solis occaſum clauderentur.* Et quamuis ſub cœnam hora eſſet lauandi in Thermis; attamen Pollio Vitruuius Lib. V. Cap. X. ait, *Tempus lauandi à meridiano ad veſperum conſtitutum eſt.* Aliter tamen alio tempore. Octaua nempe hora, propria, & deſtinata. Martialis Lib. X. Epig. VIII. *Balnea quando clauſa, q. ũdo aperta.* *Tempus lauãdi.*

Nunciat octauam Pharia tua turba iuuentæ,

Et pileata redit, iamquè ſubitquè cohors.

Temperat hæc Thermas, nimios prior hora vapores

Halat, & immodico ſexta Nerone calet.

Sed in his alij pleniùs, meliùs. Ego quoquè aliquid alibi. Ij conſulendi. Prudentes quicquid eſt incoctum non expromunt, benè coctum duint. Ne de fæce hauriam, hic ſiſto, tuumquè vero nomen, pectori inſculptum meo, perpetuò hærebit monumento conſignatum prolixæ tuæ in me beneficentiæ, quam mihi vndante ſinu toties prætetuliſti, & Senecæ illud re ipſâ comprobaſti: *Turpem eſſe fænerationem, beneficium expenſum ferre, expedirequè ingratos experiri, vt gratum inuenias:* Me gratum ſaltem habebis, memoremquè beneficij tanti.

DA-

DANIELI DE NOBILIBVS LVCENSI I. C. ET HISTORICO.

DISSERTATIO XXIV.

Taciti error duplex, vbi de Iudæis. A ſue cur ijdem abſtineant: cur itidem Cretenſes, & Aegyptij. Multa de ſue. Cerarium, Chartaceum quid.

FVnis abrumpitur nimium tendendo, & vitæ ſtamen intentè ſemper agendo; ideò funem reducere volui his ferijs autumnalibus, non tamen omnem, ne diſcinctus perdam, vt nepos, quæ toto anno condus compoſui, vt mox depromere poſſim. Inertibus ſemper feriæ, mihi aliquando; ne malè feriatus dicar, manum admouens fortunam imploro, dum pauca ad te exaro, eruditorum eruditiſſimum, ſtudioſorum ſtudioſiſſimum, cuius in me beneficia ſine radio, & pleno modio, clauo trabali in meo fixa pectore nunquàm refigentur, niſi me fata reſinxerint. Inter aurum igitur, & argentum tot Philologorum arenam, ramenta, & quiſquilias colligo, quę in vnum conflata tuo malleo, & incudi ſubijcere volo. Illi prodromi meliùs, feliciùs, nos poſtremi lutulentam potamus, & de illorum fæce haurimus.

Taciti locus v Hiſtor. Taciti error de Iudæorum origine.

Tacitus nunquàm tacendus auctor, ſi quædam tacuiſſet, Lib. quinto Hiſtoriarum in fronte, mendaciorum pleniſſimus, quæ comminiſcitur de Iudæis, vbi in primis hæc de illis habet: *Iudæos Cretâ Inſulâ profugos nouiſſima Libyæ inſediſſe memorant*. Vbi à monte Idâ Cretenſi Idæos, ac deinde Iudæos dictos opinatur, oriundos ex Cretâ. Et infrà: *Sue abſtinet memoria cladis, quod ipſos ſcabies quondam turpauerat, cui id animal obnoxium*. Hæc ille ſomniat.

Iudæi cur ſue abſtinent?

De illorum origine conſulendi Sacri libri, quibus, ſacer eſto, qui refragatur. Sue abſtinent ex legis adhuc præſcripto, quia illud animal immundum. Sed mundis omnia mun-

munda. Ad rem. Totâ aberrat viâ, qui ab ianuâ aberrat. Ex veri orbitâ eum ſeduxit falſa opinio, oriundos Iudęos à Cretâ, quia Cretenſes ab animali illo immundo, tanquàm ſacro abſtinent; quod apertiſſimè Athenæus Lib. IX. his verbis. *Suem ſacrum eſſe apud Cretenſes animal, Agathides his verbis ait. Iouem in Cretâ partu editum fuiſſe ad Dictem montem fabulantur, in quâ, & arcanum ſacrum peragunt. Ferunt etiam porcam mammas infanti præbuiſſe, & circumcurſantem, ne à præſentibus exaudiretur, vagitum eius occultaſſe. Quamobrem animal id veneratione ſummâ dignum omnes arbitrantur, & suillâ ea gens non veſcitur.*

Cretenſes Sue abſtinent. *Sus ſacra Cretenſibus.*

Aegyptij quoquè á ſuillâ abſtinent: & Iudæi in Ægypto diu morati, Aegyptij aliquando habiti; religione ne, an odio? adhuc ſub iudice lis eſt. Ælianus Libro de Animalibus X. ſues non abſtinere à carnibus humanis commemorat, & ideò illas eſſe deteſtabiles. Plutarchus IV. Sympoſiacōn aliam affert rationem. ideò Aegyptios à ſuillâ abſtinere, quia ſuem tamquàm ſacram colerent. Nam hoc animal roſtro terram fodiens, veſtigium arationis impreſſit, atquè aratri vſum oſtendit. Vnde ruſtico inſtrumento vomeri nomen ὕνις à ſue videlicet, quæ ὗς illis dicitur. Quanquàm illic & alia cauſa refertur his verbis. *Suillam carnem abhorrent, qui vitiligenem, & lepram deteſtātur, quas putant eſu harum carnium adſciſci.* At paulò infrà rem meliùs digito oſtendit, innuens, immunditiam illius cauſam eſſe, cur abhorreant; nullum enim animal tàm obſcœnum ſterquilinijs, lociſquè cęnoſis gaudet. Fabuloſam etiam affert rationem idem Author, quam, & alia multa elegantiſſimè ſcripta per te ipſum legito.

Iudæi vocati Ægyptij cur. *Sus ab humana carne non abſtinet.* *Aegyptij cur Sue abſtinēt.* *Sus terræ arationem docuit* *Immunditia juis.*

Hoc poſtremum addo. Doctiſſimus Baronius in primo Annalium, hallucinatum fuiſſe Tacitum planè teſtatur, vt ab hoc, tanquàm Achille, defendar.

Verùm, ne imis ceris me eraſiſſe putes, quę à me de *Cerario* expoſcis, qui aliàs ſum cerâ tractabilior, ex Cicerone V. in Verrem colligo, *Cerarium* nil aliud eſſe, quàm ſtipem, quę cerę nomine penditur, veluti hodie pro diplomatū ſigillis. *Ex omni pecuniâ* (inquit) *quam Oratoribus ſoluere debuiſti, certis nominibus deductiones fieri ſolebāt, primùm pro ſpe-*

Cerarium.

ſpectatione, & collybo; deinde neſcio quid pro cerâ; & hoc *Cerarium* dictum. Origo huius vocis à priſcâ manat conſuetudine ſcribendi in tabulis ceratis. Hinc plerumquè cera pro libro ponitur. Iuuenalis

Nonne libet medio ceras implere capaces?

Chartaceum. Quare Cerarium erat, pretium ceræ, ſicuti noſtra tempeſtate, Chartaceum pretium chartæ Scribis ſuppeditatum à Magiſtratibus, vt notant Frontinus, Briſſonius, alijquè Iuriſconſulti; qui, quia quotidie præ manibus tuis, meliùs tibi noti digitis tuis. O ego læuus, cui plus oris, quàm cordis, quaſi

Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.

Ex quo non niſi notam feram, & in Cærites fortè referar ſine ſuffragij deinceps, aut ſtyli iure. Hiſtorias tuas opperior elucubratiſſimas, cum iamdiu fidei, & veritati litaueris. Sed caue. Nam, *Periculoſæ plenum opus aleæ tractas, & incedis per ignes ſuppoſitos cineri doloſo.* Noſti tempora inficetiſſima. Lipſianum illud ex tripode. *Nihil placet omnibus præter placentam, & vinum.* Tu ſolus omnibus placere potes. Vale vir digne meliori æuo.

FRAN-

FRANCISCO BERNARDINO FERRARIO S. T. Et Ambroſiani Collegij Doctori.

DISSERTATIO XXV.

Tintinnabuli etymon, & vſus varius in multis. Foculi item menſarij, & Flabelli antiquus vſus. Interdiu fores ſemper apertæ.

QVod de Protogene Apelles, idem ego de te; manum de tabellâ tollere neſcis, nimis anxius, religioſus nimis in tuis perpoliendis, & manumittendis. Quod enim manibus, pedibuſquè eſt elaboratum, ſui iuris & publici factum videtur. Itaquè cuiquè manus iniectio datur rerum tuarum, quas in commune niſi conferas, lege omnes tecum agent. Cur igitur ad id me compellas, quod tibi iure peragendum? Sabini, quod volunt, ſomniant: tu facilè iubes, quod tibi facillimum factu cenſes in tuâ ingenij feraciſſimâ ſegete. Ego tamen, vt ſatis iure imperanti faciam, pictorem illum imitabor, qui Helenæ tabulam Apelleam totam auro compleuit, quam imitari non potuit, & benè effingere; ità diuitem faciam ære alieno meum libellum, cum de meo nequeam, qui nec Heliconidas, pallidamquè Pyrenem vidi, nec in bicipiti adhuc ſomniaui Parnaſſo. Quid tamen de TINTINNABVLIS ſentiam ex animo hæc à me habe, & ex mei ingenioli pauperrima penu.

Tintinnabulum vnde dictum, & eius vſus antiquus.

Tintinnabulum nomen fictum à ſono, quem edit vas æneum, cuius inuentum antiquiſſimum, (nos *Campanam*, ſeu *Nolam* dicimus) vel Moſis tempore, teſte Ioſepho III. Antiquitatum. Auctor huius tamen ignotus. Vſus varius, & præcipuè in funere, vt notat Scholiaſtes

Vſus tintinnabuli in funere. Theocriti, qui mos in hunc vſquè diem perdurat, quòd is ſonus credebatur eſſe, καθαρὸς, καὶ ἀπελαστικὸς τῶν μιασμάτων, hoc eſt, *auertens ſpectra, Dæmonum ludibria.* Atquè hinc receptum, arbitror, vt tonante Cœlo *Tonante cælo.* campanæ perſtrepant; etſi aliam cauſam ſubeſſe opinor, vt illarum comploſu aërem longè, latequè diuerberante, vis tonitrui infringatur.

Deinde, ſi qua vis, ſeu tumultus ingrueret, aëris *In tumultu.* tinnitu indicium eius rei dabatur olim, quod colligo ex T. Liuio dicente, *Campanorum in bellis multitudo, curæris crepitu, qualis in defectu Lunæ, ſilenti nocte fieri ſolet, edidit clamorem?* Omitto Corybantia æra, & alia in ſuccurrendo laboranti Lunæ, & Dodonæa.

In thermis. Alius præterea vſus, vt in thermas ſtatis horis aduocarentur, dimitterentur lauaturi, & loti. Ità Martialis.

Redde pilam, ſonat æs thermarum, ludere pergis?

In Damnatorum etiam ſupplicijs Nolarum tinnitu admo- *In damnatorum ſupplicio* niti, ne incauti occurrerent, & funeſtarentur, aut polluerentur contactu, vel occurſu funeſti corporis. Hinc Carnifices dicti *Tintinnabuli*, quòd ijs vterentur in cædendis ſontibus: etiamſi alij velint ſic dictos, quaſi reddant tinnitum, dum cædunt flagris, & verberant.

Verùm huius æris vſus potiſſimùm in foribus ædium, *In foribus ædium.* in cuius locum ſucceſſit orbis ille æneus pulſandis foribus idoneus. Seneca III. de Irâ Cap. XXXV. *Quod miſer expaueſcis ad clamorem ſerui, ad tinnitum æris ad ianuæ impulſum?* Confirmat Suetonius in Auguſto C. XIX. Dion Lib. LIV. hæc habet. *His enim tintinnabulis Ianitores no-* *In arcibus cuſtodiendis.* *cturni vtuntur, vt, ſi quid ipſis opus eſſet, ſignificare poſſent, & vicorum vrbis cuſtodes his vſi.* Quemadmodum apud Græcos Ciuitatum muris excubantes, vt Suidas refert ex Ariſtophanis interprete. Plutarchus in Arato. *Subeuntibus primis, ille, qui vigiliam matutinam tradebat, tranſibat illac ad tintinnabulum, multaquè lumina, & ſtrepitus erant ſequentium eum.* Et paulò poſt. *Ille ex turri reſpondit altâ voce, nihil mali eſſe; ſed canem ad ſtationis lumen, & ſtrepitum tintinnabuli laceſſitum.* Qui mos etiam durat in Arcibus cuſtodiendis.

De

De foculo menſario nullus dubij locus; quin eo Priſci vſi ad fercula calefacienda hyberno tempore. Ità Senecâ Epiſt. xcv. *Quid illa purulenta, & quę tamen non ab ipſo igne in os tranferuntur, iudicas ſine noxâ in ipſis viſceribus extingui?* Eo fine Foculi menſarij inuenti, vt in menſam ijs prunæ deferruntur. Idem Epiſt. LXXXV. *Circà Cęnationem eius tumultus coquorum eſt, ipſos cum obſonijs focos transferentium, hoc enim iam luxuriâ commenta eſt, ne quis intepeſcat cibus, ne quid palato iam calloſo parùm ferueat, cœnam culina proſequitur.* Apud Ariſtophanem, δμῶνεσ ἐξενέγκατε τὴν ἐχάρραν μοι δεῦρο, καὶ τὴν ῥιπίδα: *Heus famuli ex ædibus huc afferte foculum, & flabellum.* Flabellum addit, nam flabellum etiam in vſu fuiſſe antiquis ex multis colligo. Terentius in Eunucho. *Heus tu* (inquit) *Dore, cape hoc flabellum, & ventulum huic ſic facito, dum lauamur.* Ouidius de Arte.

Foculi menſarii uſus antiquus, & cur.

Proficit in tenui ventos mouiſſe flabello.

Flabellum etiam in uſu olim.

Martialis Lib. III. Epig. XL.

Et æſtuanti tenue ventilat frigus.
Supina praſino concubina flabello.

Huc referenda Hiſtoria narrata ab Athenæo Lib. I. de Pithyllo liguritore, Catillone dicto, Ganeone, Popinone. Item quæ referuntur ab eruditiſſimo Pontano in Atticis bellarijs priſci vſus. LVI.

In Plauti verò Moſtell. Act. II. Sc. II. vſum priſcum noto, de quo à te ſubdubitatum, interdiu fores nunquàm clauſas, his verbis, *Sed, quid hoc, occluſa ianua eſt interdiu?* Verùm aurium tinnitu præſentio, tinnimentum hoc aeris tibi ingratum, inuiſum grauiora, iucundiora meditanti. Ianuam occludo, Ianual Iano libaturus, ut Patulcius ſit tibi ad immortalitatis adoream. Fiduciariam hactenus operam tibi exhibui, rationem aliquando redditurus, cum per negotia utriquè noſtrûm licebit. Vale, cuius patrocinanti Humanitati, & Virtuti, quantus, quantus ego, iamdiu me dicaui, conſecraui.

Interdiu fores ſemper apertę.

MATTHÆO VALERIO CARTHVSIÆ APVD MEDIOLANENSES PROCVRATORI.

DISSERTATIO XXVI.

Seruorum veſtis qualis. An diuerſa ab illa Dominorum? Toga, Tunica, Penula, Cucullus. Libertas Romana in veſtitu. Veſtiſpicus Seruus. Seruorum miniſterium gratum Laribus. Anulo ferreo uſi ſerui. Iidem immunes à militiâ tàm apud Romanos, quàm Græcos. Heroes qui. Honos habitus ſeruis Belli occumbentibus. Κροσσὸς. Archonti ferrum tractare nefas. Veſtis eiusdem. Heroum libamina in funere. Sacra ad tumulum eorumdem. Dracones iiſdem ſacri. Enſes ſuprà caput dormientium. Serui oricalcho, Liberi argento, & auro certare ſoliti: illi numo, hi talento. Serui Comici cum pallio ſuprà collum. Seruorum ſtrenuorum nomina columnis inciſa.

NOn Feciales ad bellum indicendum; ſed caduceatores ad rixas dirimendas voueo; non cadiſcum θανάτε mortis, ſed ἐλέε miſericordiæ imploro. Contentiones inter nos leniuſculæ amoris, non liuoris plenæ de literarum infrequentia; neque ego ruris plenus, & inficetiarum: tu urbanitate ipsa urbanior. Amneſtiâ igitur ab legatâ, ad arbitrum Amorem deuoluamus rem de æquo, & bono cernentes, qui tanquàm Colchus aliquis, aut Theſſalus, cantu, manu has leuet, ſi quæ ſunt, offenſiones, aut deprecetur. Quod ſi audire nolueris, exclamabo, *Hæc vis eſt*. Iano iam clauſo, & Salutis augurio facto, hæc ad te paucis de DISCRIMINE SERVORVM ET LIBERORVM in veſtitu Romano. Quod, ut ingenuè fatear, mihi non ſatis liquet. Etſi enim tunica plerumquè veſtis ſeruilis, quod à multis notatum, & Popellus tunicatus ab Horatio dicatur: toga verò honeſtiorum, & liberorum ciuium; nullam tamen le-

Tunica veſtis ſeruilis.

Toga veſtis liberorum.

gem,

gem, morem nullum extare mihi conſtat, quo Serui à Dominis veſtis genere dignoſcerentur. Ità Seneca 1. de Clementiâ Cap. xxiv. *In ſenatu eſt aliquando dicta ſententia, ut Seruos à Liberis cultus diſtingueret; deinde apparuit, quantum periculum immineret, ſi Serui noſtri numerare nos cœpiſſent.* Duos milliones hos fuiſſe, & ampliùs Lipſius de Magnitudine Romanâ teſtatur. Quare periculum magnæ ſeditionis, ſi quâ notâ diſtinguerentur, eadem & numerum perſentirent.

Nulla lex de veſtitu Seruorum.

Seruorum duo milliones Romæ.

In aliam ſententiam ire totis pedibus videtur idem Lipſius, qui refert in Saturnalium ſacris candidatos, & togatos inceſſiſſe Seruos, quibus veſtibus alias Domini vſi. Ex quibus inferre poſſumus atratos plerumquè toto reliquo anni tempore Seruos, aut pullatos fuiſſe. Lampridius quoquè in Alexandro refert, *Seruos ſuos ſemper cum ſeruili veſte, nec ut cæterorum principum albatos, ſed ut priuatorum omnium atratos.* Seruiles igitur veſtes apud Lampridium, & Tacitum, atrum cum cucullione pallium, & atra lacerna. Quod tantùm moribus, vſuquè receptum, S. C. nullo, lege nulla ſancitum.

An ſeruorum veſtis diuerſa ab illa dominorum.

Veſtis ſeruilis pulla cũ cucullione, pallio, lacerna.

Seruorum (crediderim) veſtitus proprius Tunica fuit, Ruſticorum penula, uti & Militum; Viliorum tantùm cuculli, Imperatorum æuo. Quare viliores ſerui pulli, honeſtiores rutuli, aut rufi: Imperatorum aurati, & chlamydati, ut notat Lipſius in Electis.

Tunica Seruorum veſtis, Penula Ruſticorum.

Cuculli viliorum.

Apud Perſas lege, & moribus diſtinctas veſtes reperio, ut omnes affirmant; alia enim propria Regi veſtis fuit, alia Cognatis illius conueniens, alia Affinibus, alia Proceribus, & Amicis; ità ut ſinguli veſtium colore diſtinguerentur. Lampridij locus in Alexandro Seuero me laciniâ mouet, & monet, dicentis. *In animo habuit omnibus officijs genus veſtium proprium dare, & omnibus dignitatibus, ut à veſtitu dignoſcerentur, & omnibus ſeruis, ut in populo poſſent agnoſci, ne quis ſeditioſus eſſet, ſimul ne ſerui ingenuis miſcerentur,* & quæ in hanc rem ſequuntur.

Perſarum ſerui à Dominis diſtincti, & viri à viris.

At veſtibus cuſtodiendis Seruos aſſignatos olim, ſicut.

Veſtiſpicus Seruus veſtibus cuſtodiendis.

cut & cæteris rebus planè patet. Veſtiſpicorum Seruorum erat veſtes inſpicere, & curare. Hinc ratio nominis. Afranius, *Noui non inſciam ancillulam veſpere, & veſtiſpicam.* Hoc itaquè munus tàm Famulorum. quàm Ancillarum, de quo videndus Bayſius in Re Veſt.,

Seruorum miniſterium gratum Laribus. Seruorum miniſterium, etſi aliàs exoſum, gratum tamen Diis Laribus fuiſſe Dionyſius Halicar. Lib. IV. his verbis teſtatur: *Illis verò, qui pro viciniâ ſacra facerent in Compitis ſtatuit, non homines ingenuos, ſed ſeruos adeſſe, & in ſacris faciundis adiutare, quod famulorum, ac ſeruorum miniſterium Laribus eſſet gratius.* *Anulo ferreo uſi ſerui.* Seruis tamen interdictum aureum anulum geſtare, qui ferreis tantùm utebantur, uti & homunciones, & plebeij, quod teſtatur Iſidorus Lib. XIX. Cap. XXXII. Statius in Lacrymis Hetruſci.

Mutauitquè genus, ęuæquè ignobile ferrum
Exuit, & celſo natorum ęquauit honore.

Appiani teſtimonium ſubſcribit Lib. I. Bell. Ciuil. ubi refert à Tribunis in exercitu Romano aureos, ferreos à reliquis geſtatos. Videndus de anulis Georgius Longus, eruditus ſanè ſcriptor. *Serui immunes à militia apud Romanos.* Et quamuis ſeruili operâ Belli nunquàm ex lege militari uſi ſint Romani, & Græci; attamen neceſſitate urgente Romæ meruerunt. Itaquè ſecundo bello Punico, poſt pugnam Cannenſem, inopiâ liberorum hominum, octo millia iuuenum validorum è ſeruitijs priùs emerunt, & libertate donauerunt, quàm armauerint, vt eſt apud T. Liuium Lib. XXII. Auctore Mart. I. C. L. ff. 49. de re militari. *Ab omni militiâ ſerui prohibentur, alioqui capite puniantur.* Nec ſolùm ſerui non militabant, ſed etiam libertini, & quorum ingenuitas incerta, & ſub lite adhuc ex Vlp. L. 49. Plut in Mario. *Poſtquàm orationem ſplendidam habuit, ſtatim copias ad bellum, & pręter legem, aut conſuetudinem ſeruos, & rei familiaris tenuitate laborantes conſcripſit, quos ſuperiores Imperatores reiecerant.* *Etiam apud Græcos.* Apud Græcos etiam hic mos, ut refert Pauſanias in Atticis, his verbis; *In huius regionis campis tumulus eſt Athenienſium, qui in pugnâ ceciderunt, & ex*

eo

to pilę eminent, in quibus cęſorum nomina, & tribus in ſcriptę ſunt: Alter item apud Platęenſes Bœotię eſt, in quo Serui conditi ſunt, tunc enim primùm Serui ſtipendium fecerunt. Honorem Marathonii prę cunctis ijs habent, qui in pugnâ occubuerunt, Heroaſque eos appellant. Ex quibus planè colligo, quantus honor ijs habitus, qui in pugnâ occubuerunt. Non pigebit pulcherrimum Plutarchi in Ariſtide locum ſubnectere ad honorem ijs, qui in prælio pro patriâ occubuerant, habitum declarandum. *Eo approbato ſcito, Platęenſes receperunt, Gręcis, qui ceciderant illic, & humati fuerant, quotannis parentare, quod in hanc diem ad hunc faciunt modum. Memacterionis menſis, qui apud Bœotios eſt Alalcomenius, ſexto decimo die pompam agunt, quam antecedit primâ luce tubicen claſſicum canens; ſequuntur plauſtra myrthi, & coronamentorum plena, taurus niger, libamina in amphoris, vini, & lactis, croſſoſque olei, & unguenti adoleſcentes ingenui ferunt, nulli enim licet homini conditionis ſeruilis illud attingere miniſterium, quòd illi viri pro libertate occubuiſſent. Nouiſſimus Platęenſium Archon, cui aliàs neque ferrum attrectare, neque aliam, quàm candidam, induere veſtem, fas eſt, tunc ſago puniceo amictus ſumit ex tabulario hydriam, gladiumquè tenens medio oppido ad monumenta pergit, mox aquam ex fonte capit, abluit pilos, & inungit, immolatoquè ſuper pyram tauro, Iouem, ac Mercurium Inferum precatus, viros illos fortes, qui lethum pro Græcia oppetierunt, ad cœnas, & inferias inuitat; tum pateram vino miſcet, quam ubi profudit, ità fatur. Propino illis viris, qui pro libertate Græciæ occiderunt. Hæc ſolemnia ſeruant Platæenſes in hodiernam diem.*

Heroes dicti, qui in pugna occubuerunt.

Honos habitus occumbentibus Belli.

Annua exequiæ, perſolutæ ijs, qui pro patria occubuere.

Vaſis genus, κρωσσὸς.

Archon ferrũ attrectare nõ poterat.

Archontis veſtis candida.

Heroum tumulis ſacrificatum ſcio, quomodo verò, innuit Plutarchus in Alexandro his verbis. *Ilij Mineruę ſacrificauit, Heroibuſquè libauit. Achillis cippum unxit, ac circùm eum unà cum amicis de more cucurrit nudus, eiſquè coronam impoſuit, beatum prædicans Achillem, &c.*

Libamina facta Heroibus in funere.

Heroum tumulis quomodo ſacrificatum.

Heroibus ſacros fuiſſe Dracones præcipuè ex omnibus

Dracones ſacri Heroibus.

nibus animantibus lego in Plutarchi Cleomene. *Paucis poſt diebus, qui Cleomenis corpus cuſtodiebant, cruci ſuffixum Draconem ingentem conſpexerunt, qui caput illius circumplicabat, faciemquè contegebat, ne auis carniuora eam ulla attingeret. Hinc ſuperſtitio inceſſit Regi, trepidatioquè aliarum expiationum mulieribus aditum præbens, quaſi virum interfeciſſet diuinum, & humanâ ſorte maiorem. Alexandrini quoquè excurrebant ad ipſum locum, ac Heroem Cleomenem, Deorumquè filium appellabant, uſquè dum reflexerunt ea doctiores, qui docuerunt apes ex bobus, ex equis veſpas putreſcentibus germinare, ſcarabæos ex aſinis pullulare eòdem deductis; humana verò corpora tabe medullæ inter ſe compacta, & concreta edere angues, quâ re veteres animaduerſâ inter omnes animantes Heroibus dracones conſecrauêre.* &c. Libamina quædam in tumulum ad orientem, aut occidentem verſi fundebant veteres; erant autem, ut vult Lucianus vinum, & mulſum, ut Æſchylus in Perſis mel, lac, vinum, oleum, aqua, farina

Enſes appenſi ſuprà caput dormientiũ.

Vagari libet in vago hoc viridario. Moris erat apud antiquos, ſuprà dormientium caput enſem, & alia arma appendi, quod & apud nos magno in uſu. Hoc Homerus Iliad. x. apertè teſtatur. Cum enim apud illum Agamemnon inueniſſet Neſtorem iacentem in molli lecto, ſubiungit.

Iuxtaquè eum arma variegata iacebant.

Vbi etiam numerat ſcutum, haſtas duas, galeam, baltheum. Thriphyodorus in excidio Troiano.

Surgens hic ex lecto arma quærebat.

Virg. *Egregia intereà Coniux arma omnia tectis*

Emouet, & fidum capiti ſubduxerat enſem.

Plutarchus in Pelop. *Enſem, qui ſuprà caput eius ſuſpenſus erat, detractum in ſignum, recubuiſſe eum ſomno ſtratum, oſtendit fratribus,* &c. Et in Catone Minore. *Platonis dialogum, de animo, ſumpſit in manus, libroquè properè euoluto, ſuſpexit ſuprà caput. Vbi non vidit ſuſpenſum gladium (filius enim, cœnante adhuc patre, ſubtraxerat eum) ſeruum vocauit, rogauitquè quis enſem abſtuliſſet*

liſſet &c. Quod etiam teſtatur apertiſſimè Appianus Lib. 11. de hoc eodem Catone ſic loquens; *Enſem ſolitum lecto aſtare minimè inueniens, exclamauit, ſe hoſtibus ab domeſticis prodi, &c.* Apud Hebræos eumdem obſeruatum fuiſſe morem, vel ex hoc licet arguere, quòd Iudith Holofernem trucidauit eo gladio, qui ad ipſius Holofernis caput, & lectum pendebat.

Ab Heroibus ad errones Seruos reuertor. Seruos verò orichalco, liberos auro & argento certare ſolitos Plautus in Curcul. indicat. *Serui certabant orichalco Liberi argẽto, & auro.*

Auro contrà cedo modeſtũ amatorem, à me aurũ accipe.
Cedo mihi contrà orichalco, quoi ego ſano ſeruiam.

Pręterea nũmo Serui; Domini talẽto certabãt. Idẽ in Epidico

In meum nummum, in tuum talentum Daniſtæ captio eſt. *Serui nummo, liberi talento certabant.*

Poſtremò Serui comici incedebant cum pallio ſuper collum. Plautus Capt.

Nunc certa res eſt eodem pacto, vt Comici Serui ſolent; *Serui Comic cum pallio ſuper collum.*
Conijciam in collum palliũ primò, ex me hanc rẽ vt audiat.

Et Curcul.

Tum iſti Græci palliati capite aperto, qui ambulant.

Seruorum fidelitas vltrà ſummum libertatis pretium; aliud æquiſſimum lego in Pauſaniâ in Atticis his verbis, *Aequitatis autem pleniſſimum illud plebiſcitum fuit, quo publicæ ſepulturæ honor eſt cum Seruis communicatus, eorumquè nomina columnis inciſa, quòd fideliter, & ſtrenuè Dominis in prælio operam ſuam nauaſſent.* *Seruorum ſtrenuorum nomina columnis inciſa.*

Meherculè ego blatero inſulſus, & bardus veſte ignem circumferens, hoc eſt, quod ab alijs luculenter ſcriptum, imprudenter, fortè an impudenter, exſcribo. Quid? Veſtimenta, quî nudo detrahas? Olim ego inueſtis; tu Charitum delicium, Veſticeps, Muſarum corculum, Laticlauius iam ſapiens buleuta agis, audis. A vobis veſtitiſſimis iure veſtimenta mutuor. Hæ tumulturiæ manubiæ, quæ tamen caræ nimis vel cyatho nebulæ. In apinis, ac tricis numerentur. Et, ne quis licitator ſe deceptum clamet, magna licitatione pileatus prædico, non pluris licent, quàm dixi. Vetus hoc, & quaſi domeſticũ eulogium poſſides, *Sapientiſſimi Senatoris, & amantiſſimi patriæ* Ciuis. Hoc vno beatus viue, & ſalue.

IO. ANTONIO COREGIO ET PETRO RONCALLO ORATORIBVS SACRIS AVGVSTINIANIS.

DISSERTATIO XXVII.

Aeditui etymon, & officium. Fauiſſæ. Fana manè aperta, noctu clauſa. Quæ Templa ſemper clauſa, vel aperta. Ianus in Sacris primus, Veſta poſtrema. A farre principium Sacri. Varius adorandi ritus. Supplices velati Conſultantes ſedebant. Adire manum Deorum, incerare genua eorumdem. Adoratio Imperatorum. Lotio, ablutio, ſparſio in Sacris. Candidati adibant templa. Legatio pro pace qualis. Caduceum in funeſto nuncio coronatum. Oleæ rami in ſupplicationibus lanâ cincti. Ramalia feſta. Ereſiona carmina. Ramus Oleæ in Panatheneis. θαλλόφοροι. *Supplicum ritus. Precatio ad genua. Iræ deprecandæ modus. Præmium Epimenidis.*

NVmquàm luſciniolæ ſua deerit cantio, & bonis bona verba, & benedicentia: priùs cauum à conuexo ſeiunxero, quàm hæc ab illis. Quid mirum, ſi Vos tam benè de me, non tam benè merito? Animum tamen meum titillarunt à tantis, tam eruditis Viris prolata. Mea à vobis legi ſemper in meo aere duxi, quid probari? Non ego tamen dignus, qui in lecto doctiſſimorum virorum accumbam, imò contentus ſubſellio iuxtà illos ſedens veſcar. Meo me pede metior, & umbram bipedalem: ideò criſtas non tollo; nomen tantùm meum agnoſcens in illis, & in me veſtram beneuolentiam, quam perpetuâ rependam obſeruantiâ, & virtutem non vulgarem, quâ maximè lucetis.

Aeditui Etymon.

Aeditui, Aeditimiuè, ab ædibus ſacris tuendis dicti, non ſolùm ſacra cuſtodire; ſed & ſupplicantem

quemq;

quemquè admittere ad ſacella tenebantur, qui ſupplicatum ibat. Seneca Epiſt. xli. *Non ſunt ad Cœlum eleuandæ manus, nec exorandus Aedituus, ut nos ad aures ſimulacri, quaſi magis exaudiri poſſimus, admittat; propè eſt à te Deus &c.*

Aeditui ſupplicantes ad ſigna manu ducunt.

Noto hunc morem non aliàs notatum. Aedituorum erat etiam fauiſſas cuſtodire, ubi res veteres religioſæ adſeruabantur. Hæ erant cellæ quædam, & ciſternæ in areâ Capitolinâ, ubi reponi ſolebant ſigna, & theſauri, & alia quædam religioſa donariis conſecrata. Sic dictæ fauiſſæ, quòd in eis non rude æs, argentumquè, ſed flata, ſignataquè pecunia conderetur. De his vide Agellium Lib. ii. Cap. x. Quòd verò in templis Aedituus perpetuò cuſtodiam ageret nomen indicat, & colligitur ex Plauti Curcul. Act. i. Sc. iii. *Benè vale, ocule mi, nam ſonitum, & crepitum clauſtrorum audio, æditum aperire fanum.*

Fauiſſa cuſtodita ab Aedituis.

Fauiſſa quæ.

Vnde dictæ.

Aeditui perpetui cuſtodes templorum.

Aperiebantur fana manè, ut adorarent. Adoratio à ſupplicatione differebat, quòd ſupplicatio carmine perficiebatur, adoratio Numina præſentia precibus allòquebatur; nam *adorat*, ex Feſto, *ad os orat*. Adoratio in ceremoniis commendatur, quæ venerationem maximam habet, geſtuquè aliquo deſignatur, ut oſculo, manus extenſione, corporis inuerſione, genu inflexione, inceratione, aliiſquè ſacris ritibus. Ad nominis rationem reſpexit Seneca in *Hercule Furente*, dum aït, *Tonantem noſtra adorabit manus.*

Aperta fana mane.

Adoratio in quo differat à a ſupplicatione.

Adoratio quæ propriè.

Apertis templis accendebantur tedæ ſummo manè, tum matutinæ fiebant vigiliæ. Sacrorum enim causa maturiùs vigilandum. Lactantius de Diis Lib. vi. deridet his verbis: *Mactant opimas hoſtias Deo, quaſi eſurienti, accendunt lumina, velut in tenebris agenti.* Noctu ergò clauſa erant templa omnia, præterquàm Iani belli tempore, Honoris, & Hortæ Deæ, dictæ *ab hortando*, quod Horta ad res præclaras ſemper hortaretur, ideoquè aſſiduis precibus fatiganda, & ſacrificiis pianda continuis, & ob id aperta ſemper, ut Plutarchus ait in Quæſt. Rom.

Apertis templis tedæ accenſæ.

Templa clauſa noctu. Templum Iani ſẽper apertum belli tempore.

Plutonis templum clauſum apud Eleos, Neceſſitatis, & Violentiæ, apud Corinthios.

Vt Hortæ, & Honoris, & Iani templum ſemper apertum, ità Plutonis apud Eleos per totum anni circuitum ſemel tantùm aperiebatur, nequè cuiquam ingredi fas erat. Corinthi à Neceſſitatis, & Violentiæ fano arcebantur omnes, nec ulli aditus in templum dabatur, Alex. Lib. I. Cap. IV. Numa Pompilius legem ſanxit, *Pellex ædem Iunonis ne tangito: ſi tangit, Iunoni crinibus dimiſſis agnum fœminam cædito* ex Gellio Lib. IV. Cap. III

Honoris & Hortæ templũ cur ſemper apertum. Cur Ianus primus in ſacris, Veſta poſtrema.

Ianus in omnibus Sacris primus perpetuò rogatus, ultima Veſta. M. Tullius, *Ianum Principem in ſacrificando eſſe voluerunt*. Arnobius, *Ianum, quem in cunctis anteponitis precibus, & viam vobis pandere ad Deorum audientiam creditis*.

A farre principium ſacri.

A farre autem in quolibet ſacrificio ſumptum initium, Dionyſius Halicar. Lib. II. *Romani exiſtimantes far eſſe omnium frugum pretioſiſſimum, & antiquiſſimum ab hoc in omni ſacrificio, in quo victima crematur igne, initium faciunt*. &c.

Adorandi mos uarius. Adorantes ſtabant, circumagebant ſe ad dextrã. Stantes quomodo adorabant.

Adorandi Deos modus diuerſus legitur in templis. Adoraturi enim ſtantes aliquando, aliquando ſedentes ſupplicabant. Stantes totum corpus circumagebant a dexterâ in læuam, ut exprimerent motum uniuerſi ab ortu in occaſum. Sic Flaccus Argon. VIII.

Vt dextrum pariter vertatur in orbem.

Lucr. Lib. V. *Nec pietas ulla eſt velatum ſæpè videri.*

Vertier ad lapidem, &c.

Velati ſupplicabant.

Hunc morem noſtri Sacerdotes tenent, cum ſe in ſacro ad populum dextrorsùm conuertunt. Aliquando velati ad aram ſedebant, & precabantur. Propertius,

Antè tuosq; pedes illa ipſa adoperta ſedebat.

Saturnus, & Honor adorati capite aperto.

Plautus Amphitr. *Inuocat Deos manibus pijs, capite operto*. Saturnum, & Honorem adorantes caput aperiebant. Cauſam petes á Plutarchi Probl. Seneca in Hercule Furente.

Namquè ipſa triſti veſtis obtectu caput
Velata iuxtâ præſides aſtat Deos.

Adorãtes, cur circumagerentur ad dextrã & cur ſederent.

Plutarchus in Numâ cauſam motus, & quietis in adorando innuit, his verbis, *Adorantium verò illa vertigo*

ad

ad mundi circuitus ſimilitudinem fit: aut fortaſsè is, qui adorat, quoniam templis ad orientem ſpectantibus aduerſatur ortui, mutat ſe ipſum, & ad Deum conuertit, orbem faciens, & abſolutam precem utrinquè coniungens, niſi mediusfidius Aegyptiis rotis ſimile quiddam mutatio illa habitus ſignificat, docetquè, quaſi nihil ex humanis rebus ſtabile, & firmum ſit; ſed, vt cumquè vertat Deus, reuoluatquè vitam noſtram, id iucundè, ac libenter admitti conueniat: ſedere autem cum adorauit, auſpicium eſſe dicunt, quo & ratas preces, & in bonis perſeuerantiam fore ſignificatur &c. Hæc ibi: at in Marcello: *Equus vlulatu illorum expauefactus retrò cedit, viquè Marcellum auertit; ille veritus, ne ea res permoueret in omen verſa milites, equum properè in ſiniſtram flectit, & ad hoſtes conuertit, ſolemquè ipſe adorat, ut, ſi non caſu, ſed eius rei causâ circumegiſſet equum, ſolemne eſt enim Romanis, cum adorant Deos, in orbem ſe conuertere:* Et in Camillo, *Simulatquèità fatus eſt* (Camillus) *vt in more eſt Romanis à precibus, & veneratione Deorum ſeſe conuertere dextrorsùm, dum circumagit ſe, prolabitur, &c.*

Quare conſultantes, & iudicantes ſedere tenebantur. anima enim (vt dicitur) ſedendo fit ſapientior, Plautus Moſtell. Act.v. Sc. I. *Sic tamen hinc conſilium dedero, nimio plus ſapio ſedens.* Hanc adorationis ſeriem Suetonius in Vitellio. Cap. III. exponit his verbis, *Primus C. Cæſarem Caligulam adorari, vt Deum inſtituit, cum reuerſus ex Syriâ non aliter adire auſus eſſet, quàm capite velato, circumuertenſquè ſe, deinde procumbens.* Cur hæc fierent, legendus Plutarchus in Quæſt. *Cur Deos ſalutantes caput operiunt*; & in Numâ, & alii. *Adorantes Conſultantes & adorantes cur ſedebant.*

Amplexabantur præterea oſculantes ſigna. Virgilius. II. Æneid. *Amplexabantur ſigna.*

Diuûm amplexæ ſimulacra tenebant.

Plautus in Rud. Act. II. Sc. VII. *Duæ mulierculæ hic in fano Veneris ſignum flentes amplexæ tenent*, &c. Verùm præ cæteris id noto, priſcos in adoratione

ma-

Manus ad oſculum in adoratione.

manum ad oſculum retuliſſe. Colligitur ex Apuleio. Lib. IV. *Admouebant oribus ſuis dextram priore digito, in erectum pollicem reſidente, ut ipſam prorſus Deam Venerem religioſis adorationibus venerabantur*. Atq; adeò id ſolemne olim, ut oſculatio adorantis ſignum eſſet, ut liquet ex locis citatis.

Oſculum manus adorationis ſignum.

Pauperes pro ſacrificio manus oſculabantur.

Hinc pauperes pro ſacrificio, manum tantùmmodo oſculabantur, ut innuit Lucianus in Encomio Demoſthenis. *Cùm ille manum ori admouet, nequè ego ſuſpicor aliud eum facere, quàm orare Deos*: Et alibi de Sacrificiis: *Si quis pauper ità Deos litat, ut dexteram dumtaxat ſuam exoſculetur* Rhodig. Lib. V. Cap. III. ait, Græcis tum demum viſas preces perfectas, ſi inter eas manus oſcularentur. Hinc Apuleius Apolog. Lib. I. *Si fanum aliquod prætereat, nefas habet, adorandi gratiâ, manum labris admouere*.

Manus auerſa ad os.

Auerſam manum ad oſculum admotam fuiſſe, Plinius ait, his verbis. *Quamdam eſſe in dextrâ religionem, quæ oſculis auerſa appetitur*. Suetonius in Auguſto Cap. XLIV. *Quidam priùs ſomnium Catuli aliter exponunt, quaſi Iupiter compluribus prætextatis, tutorem à ſe poſcentibus, unum ex eis demonſtraſſe, ad quem omnia ſua deſideria referrent, eiuſquè oſculum delibatum digitis ad os ſuum retuliſſet*. Plinius Lib. XXVIII. Cap. II. *In adorando dextram ad oſculum referimus, totum corpus circumagimus*.

Manu tacta ſimulacra in adoratione.

Adire manũ Deorũ quid?

Vota cerea.

Incerare genua Deorum quid?

Manu aliquando tangebant ſimulacra, vel expanſâ, vel ſupinâ, dum ne digiti pectinatim inter ſe ſe eſſent implexi, quod genus adorationis Plautinus Leno vocat, *adire manum Deorum*. Aliquando preces & vota in cerâ infigebant, quod Iuuenalis dixit, *Genua incerare Deorum*.

Adorationis Imperatorũ ritus.

Ex Pomponio Læto, Diocletiani inſanam ambitionem colligo in adoratione Imperatorum, his verbis. *Nam cum priores Imperatores, ut Coſſ. ſalutarentur, primus ipſe voluit adorari more Perſarum, anteà enim manus oſculandas nobilibus præbebant, poſt ſuis manibus ſubleuabant ad oris oſculum. Vulgus genua exoſculabatur.*

Dio-

Diocletianus verò edicto ſanxit, uti omnes ſine generis diſcrimine poſtrati pedes exoſcularentur, calceamenta auro, & gemmis exornans. Qui mos nunc ad pedes Pontificis, & ad genua Præſulum, Principumuè receptus.

Redeo ad diuinos ritus. Oraturi manus priùs lauabant, ut noſtri Sacerdotes ſacra facturi. Horatius: Sat. III. Lib. II. *Manus lotæ ante preces, & ſacrum.*

> *Libertinus erat, qui circùm compita ſiccus,*
> *Lautis manè ſenex manibus currebat, & unum*
> *Quiddam magnum addens, unum me ſurpite morti,*
> *Diis enim facilè eſt, orabat.*

Ideò Heſiodus uetat, illotis manibus Ioui manè libare, *quoniam,* (inquit ille) *non audit, ſed reſpuit preces:* Vnde illud prouerbium, *Illotis manibus.* *Prouerbium Illotis manibus.* Non ſolùm oraturi manus lauabant, ſed etiam ſacrificaturi. Plautus Aulul. *Ego niſi quid me uis, eo lauatum, ut ſacrificem.* Seneca in Thyeſte, *Moneo, ne ſacra manus violata cæde. Neue furiali malo aſpergat aras.* Telemachus in Odyſſ. apud Homerum manus lauat, antequàm Deo ſupplicet. Quin ea fuit veterum religio & cautio, ut non impuri ſolùm abluerentur, ſed ipſamet ſacra. Callimachus in Hym. *Certo quodam & conſtituto die mulieres Argiuæ accipiebant ſimulachrum Mineruæ ferebantquè ad fluuium Inachum, ibiquè lauabant.* *Lotæ etiam ſimulacra.* Aqua illa debebat eſſe viua. Virg. II. Æneid.

Sacra manu attrectare nefas, donec me flumine viuo Abluero, *Aqua viua quid.* Aqua viua erat fontana, & fluminea, ſeu perennis, non ſtagnans, aut torpens. Rationem huius refert Plutarchus Lib. I. Symp. Quæſt. V. *Stantes aquæ & in cauitatibus herentes, facilè putreſcunt propter admixtionem terræ, fluentes fugiunt, & repellunt offerentem ſe his terram.* Lotio, & aſperſio, hoc differunt, quod Lotio ſacris Superum, Aſperſio in ſacris Inferorum, unde in VI. Æneid. *ſpargit rore leui,* in parentatione. *Ablutio, & ſparſio in quo differant.* Marius apud Plutarchum. *Diis vota facit lotis manibus, ſublatiſquè in cœlum.* Quare priſci illi, vel in impurâ religione religioſi ad animi puritatem indicandam, (qui mos adhuc in noſtris Myſtis ſeruatus,) Candidati

Candidati tẽpla adibant.

dati templa adibant. Plautus Rud. *Ergò vos æquiùs erat candidatas venire; hoſtiataſquè ad hoc fanum, ad iſthunc modum non veniri ſolet.*

Velati manibus legati pacem petebant.

Velati etiam manibus Legati pacem petentes, aut ſeſe dedentes. Plautus Amph. *Poſtridiè in caſtra ex urbe veniunt ad nos flentes principes, velatis manibus orant, ignoſcamus peccatum ſuum.* Idem Plutarchus in

Caduceum coronatum in funeſto nuncio.

Theſeo caduceum coronatum inquit, non nuncium, his verbis: *Vnde hodiè conſuetudo manet, ut in celebritate, quæ ὠσκοφόρια, à ferendis ramis vocant. (nam ὦσκος, ramus eſt) non nuncius ipſe; ſed caduceum coronetur, & poſt libationes huiuſmodi, qui interſunt, emittant voces, ἐλελεῦ, ἰοῦ, ἰοῦ, ideſt eia, heù, heù, quorum altero in feſtinatione, bellis, ac pœanibus, uti ſolent; alterum conſternationis, ac turbationis eſt.* Hæc ibi loquens de nuncio allato mortis Ægei: Et paulò poſt hæc ſubnectit,

Oleæ rami lana coronati in ſupplicationibus.

Ereſionem verò, ideſt oleæ ramum, lanâ coronatum (ἠρίον ſiue, ἔριον enim lana eſt) ut nunc ad ſupplicationem efferunt. Dionyſius, *Paucis poſt diebus legati à Latinorum Rep. ex omnibus delecti populis, qui ſuis ſententiis huic bello aduerſati fuerant, ſupplices cum ramis oleæ lanâ obuolutis & velamentis, quæ porrigebant, ad eos venerunt, &c.* Primus locus Plutarchi in Theſeo Libationes innuit cum cantibus ſacris in nuncio funeſto: alter verò in Supplicationibus oleæ ramum lanâ coronari.

Ramalia feſta.
Ereſiona carmina.

Illa vocabantur *Ramalia*, carmina, quæ canebantur, *Ereſiona* dicta. Herodotus refert in vitâ Homeri, ab hoc frequenti puerorum indigenarum choro comitante eſſe cantata, & poſteà in Samo perduraſſe hunc ritum, quoties ad Apollinis feſtum collecti conueniebant. Plutarchus in Theſeo: *Ductis igitur ſortibus, Theſeus acceptis ex Prytanæo his, quorum nomina exierant, in Delphinium profectus, Apollini pro ſua, ſociorumquè ſalute ſupplicationem peregit. Erat autem ea ex ſacrâ olea ramus albâ lanâ coronatus. Inde nuncupatis votis, octauo Iduum Ianuarij deſcendit ad mare, qua etiam his temporibus puellas placaturas in Delphinium mittunt, &c.*

Ramum oleæ geſtabant Athenis in Panatheneis, qui dice-

dicebantur θαλλόφοροι; Erant ij plerumquè ſenes, vnde per iocum θαλλόφοροι illi dicti, qui veluti inutiles ad ſua munera obeunda putantur. Vidè adagium θαλλόφοροι. Supplices ramum præferebant pacem petentes, ſed oleæ, qui obuolutus erat lanâ, quæ dicitur a Virg. VII. Æn. vitta. *Præferimus manibus vittas*. Qui ramus obuolutus lana imaginem vinctorum repræſentabat.

θαλλοφόροι qui.

Ramus oleæ ſupplicum lana vinctus.

Manus prætereà illigatas fuiſſe Supplicantium, ex multis Auctoribus colligere licet. Nam Virg. XI. *Velati ramis oleæ*. Olea Supplicum ideò, quia ex D. Io. Chryſ. homines ramos olearum gerentes mouere reges conſueuerunt, nam eo arboris genere humanitatem commemorant. Hunc ramum aliquando ore geſtatum lego in Scholiaſte Euripidis, & ex Euripide in Oreſte, *Preces fundo ſupplex ore carente ramo*. Laurum pro olea geſtatum refert Ammianus Lib. XVIII. qui tres circumſtantias Supplicum, ſalutationem nempè, vultum humi affixum, & manus conuerſas in tergum, recenſet. Hæc velamenta erant ex lanâ albâ; quæ inſignia etiam nauibus adhibita, ut habet Liuius Lib. XXX. vſitata, & mutuata à Græcis. Hæc comitabantur veſtium ſordes, capilli promiſſi, procubitus in terram. Supplicum verò mos triplex ex eruditiſſimo Cerda; vel enim tantùm Supplices contingebant genua; vel proijciebant ſe ad illa aduolutim; vel demùm ſupplicabant genua brachiorum nexu. Demùm fiebat precatio per genua. Plautus Truc. *Per tua obſecro genua*, &, ſi credimus Plinio Lib. II. Cap. XLV. genua ut aras adorabant, ad imitationem Deorum, quorum genibus vota facta paſſim Scriptores referunt, quòd in illis Miſericordiæ ſedes, ab affinitatem, quam genua habent cum oculorum genis. Vndè Iſidorus ait; *Genua à Genis dicta, eò quòd in utero cohæreant, & coniuncta ſint oculis*. Plinius loco citato ait: *Hominis genibus & quædam religio ineſt, obſeruatione Gentium. Hæc ſupplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hæc ut aras adorant, &c.* Nec ſolùm genibus prouoluti Supplices, ſed & pedibus. Cæſar. II. *Maſſilienſes uniuerſi, ſe ad pedes proijciunt, orantquè*.

Manus ſupplicum ligatæ.

Olea ſupplicũ cur.

Ramus ore geſtatus.

Supplicum circumſtātiæ.

Velamenta è lana alba.

Supplicum ſigna.

Supplicum mos triplex.

Precatio per genua.

Genua adorata cur.

Genua ſedes pietatis.

Pedibus prouoluti ſupplices.

Interdum, qui ſupplicabant, contingebant mentum illius manu alterâ, alterâ genu. Hom. Il. 1. *Apprehendit genua ſiniſtrâ, dextrâ autem mentum tenuit*, qui mos non ultrà Græciam profectus, ut docet Plinius. Inter ſupplicandum interdùm fiebat adoratio; lacrymæ effundebantur. Liu. Lib. XXXIV. *Legati, ubi hæc audiuerunt, flentes ad genua Conſulis prouoluuntur*. Vndè ad genua deijcere, eſt aliquem affictare, peſſundare. Addo ex Virgilio Lib. XI. Supplices arma depoſuiſſe. *Dextras tendamus inermes*. Et I. Æn. *Tendentemquè manus Priamum conſpexit inermes*. Liuius Lib. XXVIII. *Patefactâ repentè portâ frequentes ex oppido ſe ſe eiecerunt, ſcuta præ ſe tenentes, ne tela procul coniicerentur, dextras nudas oſtentantes, ut gladios abieciſſe appareret*. Cæſar. II. Belli Ciu. Hoſtes, ruinâ turris commoti, inermes cum infulis ſe ſe portâ foras vniuerſi proripiunt.

Flentes ſupplices. Adoratio ſupplicum lacrimæ. Supplices ſine armis. Ira deprecandæ modus.

Se dedentes cum ramis oleæ lanâ obuolutis prodibant etiam ex Vrbe, ex Dione Lib. III. Quod ſi ſupplicatione opus ad iram deprecandam, itâ factum lego in eodem Dione Lib. IV. *Tullus dixit Romanos clementer, & moderatè cum illis acturos, quòd agnitâ iniuriâ, quam fecerant, & ſcelere, quod patrarant, cum corollis, infulis, & cæteris ſupplicum inſignibus iram deprecaturi veniſſent*. Epimenides, referente Plutarcho in Solone, præter ſurculum ex ſacrâ oleâ, nullum aliud donorum recipere voluit ab Athenienſibus.

Oleæ ſurculus præmium Epimenidis.

Alios adorandi ritus, tanquàm vulgares, libens volens miſſos facio. Legatur Plutarchus in Numâ. Quiſquiliæ volantes, & venti ſpolia mea ſunto, niſi de veſtro addideritis. Vos Patres Litterati Senatus, auctores eſte, non tamen in incertum Comitiorum euentum. Alienâ fide mea ſumpſi ab antiquis, uos veſtra, quibus ius cenſeri in primis ſubſelliis. Vt modum aliquem faciam, en ipſe me abſquè Cenſore Senatu moueo. Auete cariſſima, doctiſſima Capita, atquè Oratoris ſacri munere, quo perfungimini, tam piè, tam eloquenter, nomen veſtrum immortalitati, atquè Chriſti fidem felicitati commendate feliciſsimè.

MAR-

MARTINO SANDELLIO V. R. ET ELOQVENTISSIMO I. C.

DISSERTATIO XXVIII.

Candidæ veſtis uſus apud Romanos. Candidati unde. Ii præter nomen, æs alienum profeſſi, ut & Rei. Nota Candidatorum optima. Quibus nominibus occurrentes ſalutarent, Auſpicia Candidatorum. Pater in cauſâ filiorum iudex, & cum quibus. Adulteria cognita à maritis. Olim Adulteræ inſepultæ, & ſine funere. Adulterium duplex. Adulterorum pœnæ variæ. Nulla poteſtas filiorum viuente Patre. Filii luebant patris crimina apud Græcos, ſecus apud Romanos.

LItteras breuitate Spartanâ ſuccinctas à me expoſcis, & ego Aſiaticas diſſolutus non repoſco, nec quæ de ſummo ore ſtillant; ſed quæ areſcere neſciunt, ex optimo pectoris fonte profluentes. Vt enim luxuries Deam ſobriam offendit, ità verba luxuriantia animi modeſta ſenſa obruunt, & quaſi ſpiritum præcludunt. Quare delicatus longiores epiſtolas ſcribere nolo, lego ocioſus; hoc nihil curioſius, eo nihil pigrius. Quid tum? Ego Peleus mihi placeo in hac machera. Candidè tecum de CANDIDATIS ET CANDIDA VESTE. Romani vſi candidis veſtibus in Conuiuiis, in Sacris, in Magiſtratuum petitione, in Manumiſſionibus, in Militiâ, in Spectaculis, in Triumphis, in Nuptiis, in Luctâ quoquè, & Cadaueribus inuoluendis. Candor enim ſymbolum modeſtiæ, puritatis morum, felicitatis, victoriæ, libertatis, & gaudii.

Candidati propriè ſic dicti, quòd candida veſte induti magiſtratum ambirent, & peterent, qui ſuum nomen profiteri tenebantur in concione, impetratâ facultate concionis ab eo, penes quem ea poteſtas, ſe ſcilicet velle magiſtratum populi beneficio obtinere, quod omnibus *Candidati unde dicti. Suum nomen profitebantur.*

notum, & obſeruatum. Sed Seneca de Benef. VI. Cap. XX alium morem, aliis non obſeruatum, his verbis aſtruit: *Si quis patriæ meæ pecuniam credat, non dicam, me illius debitorem, nec hoc æs alienum profitebor, aut candidatus, aut reus.* Candidatus, inquit, eruditiſſimus Lipſius, quia cenſus ſenatorius liquere debebat illius, qui magiſtratum publicum petebat. Addo, non eum ære alieno oppreſſum, non capite cenſum, aut ære dirutum. Rei verò tenebantur æs alienum profiteri, quia repetundarum, peculatus, aut criminis accuſati, quid in ſuo, quid in alieno ære haberent, indicare debebant.

Candidati æs alienum profeſſi. Rei quoquè & cur.

Et quia Candidati, cùm in Senatum producebantur, tanquàm ad Lidium lapidem probandi, hac nota maximè commendati, Si, dicti, *Boni*, vel *Optimi*. Quod ſi fortè cuipiam in viâ, cuius nomen obliti, occurriſſent, Dominum ſalutabant. Seneca Epiſt. III. *Quomodo omnes candidatos, Bonos viros dicimus; quomodo obuios, ſi nomen non ſuccurrat, Dominos ſalutamus.* Plinius Paneg. *Faciebas ergò, cum diceres, Dominos.* Mart. Lib. I. Epig. CXIII. & Lib. II. Epig. LXVIII.

Nota Candidatorum quæ.

Cum te non noſſem, Dominum, Regemquè vocabam.
Quòd te nomine iam tuo ſaluto,
Quem Regem, Dominum priùs vocabam.

Salutandi ritus antiquus.

Hoc non ſolùm proprium Candidatorum, Reges, & Dominos obuios vocare, quorum nomina non occurriſſent, ut dixi, cuiq; illa Nomenclator ſuccurrebat, ſed & omnium penè ciuili more viuentium. Addebant & nomen, *Pater*, ſi maior natu: *Frater*, ſi æqualis, ut habet Horatius in Epiſt. VI. Lib. I. *Mercemur ſeruum, qui dictet nomina.* Mox ſubdit.

——————— *frater, pater adde;*
Vt cuiquè eſt ætas, ità quemquè facetus adopta.

Auſpicia Candidatorum.

Candidatorum auſpicia Dion Lib. I. ità deſcribit, loquens de auſpiciis Regis inaugurandi. *At noſtra ætate hic mos ſublatus eſt, & tantùm quædam eius imago, huius religionis causâ, remanet. Candidati enim ſedem capiunt, & ſub crepuſculum matutinum ſurgunt, & quaſdam preces ſub dio peragunt, &c.*

Pauca hæc a me dicis causa, plura tibi ab aliis. Ad aliam,

quæ-

quæſtionis partem de cauſæ cognitione domeſtica. Cum pater in cauſa filii cognoſceret, veluti iudex, ſi deliquiſſet, cognatos, affines, amicos interiores aduocabat, quorum conſilio ſtatueret, ne quid inconſultò, temerèquè iræ æſtu, oeſtroquè percitus in plectendo peccaret. Seneca de Clem. Lib. I. Cap. xv. *Alium, qui filium prehenſum in parricidio, exilio damnauit*: Deinde ſubdit, *Cogniturus de filio T. Arius aduocauit in conſilium C. Auguſtum: venit in priuatos penates; aſſedit; pars alieni conſilii fuit.* Tacitus Annal. XIII. *Pomponia Grçcina inſignis femina Plautio, qui ouans ſe de Britannis retulit, nupta, ac ſuperſtitionis externę rea, mariti iudicio permiſſa. Iſquè priſco inſtituto, propinquis coràm, de capite, famâſquè coniugis, cognouit, & inſontem nuntiauit.*

Pater iudex in cauſa filiorum.

Adulteria cognita à maritis.

Quare, ſi quid ab uxore delictum eſſet, aut ſiquæ ſimultates, aut offenſiones eſſent graues (leues enim leniter ferendæ) de eo uir non in iudicio, & foro, ne litibus obſtreperent, cum propinquis, tanquàm domeſticis iudicibus, cognoſcebant, quicquid diſſidii foret, in Sacello Deæ Viriplacæ, illarumquè contumaciam pœnis ſeuerioribus, aut mollioribus cohibebant, quod etiam Tiberius Cæſar in loco ſuprà citato ſtatuit. Cicero pro Cluentio. *Mulier amiſſis iberis, cum unius filij liberandi ſpes eſſet oſtentata, omnes ſuos propinquos, filiiquè ſui neceſſarios conuocauit, &c.* Hic mos velvſquè Romuli tempore ſeruatus, ut notat Dion Lib. II. his verbis: *De his verò cognoſcebant ipſi cognati cum viro, ubi violata fuiſſet pudicitia.* Idem Lib. IV. repetit, aliumq; morem ſuggerit in Tarquinii Superbi vitâ. *Prętereà iugulato uno de ſeruis, veſtra corpora coniungam, & dicam, te in turpi adulterio cum ſeruo deprehenſam, pœnas mihi iniurias perſequenti cognati dediſſe, itaut turpis, & probroſa mors tua ſit futura, & corpus tuum nequè ſepulturam, nequè aliam quampiam earum rerum, quę defunctis dari ſolent, ſit conſecuturum.*

Vides luce clariùs, cauſæ cognitionem adulterii ad cognatos ſpectaſſe. Sed aliud eruo, cadauera Adulterarum inſepulta paſſim iacuiſſe ſine funere, & exequiis. Quod priuſquàm firmo, de adulterio quædam innuo, ut eius turpitudinis lues euitetur. Adulterii crimen duplex, diur-

Adulterorum cadauera inſepulta, ſine funere.

Adulterium duplex. Adulterium nocturnum grauius.

num, & nocturnum. Nocturnum grauiùs habitum, quaſi eſſet furto coniunctum. Seueriſſimè utrumquè plectebatur apud omnes Gentes, ac primùm apud Aegyptios, referente Laurentio Diodori interprete ad Lib. I I. Cap. I I I. In adulterio deprehenſi mille plagis cæſi caſtrabantur, maximè ſi, quam corrupiſſent, non ſeruilis, ſed liberæ eſſet conditionis, quòd uno crimine tria maxima ſcelera complecterentur, *Iniuriam, Corruptelam, Liberorum confuſionem*. Plato VIII. de Legibus, iubet adulterum Magiſtratu arceri, quod vel morte grauius cenſendum. Caſtratos fuiſſe Romę, & Athenis adulteros notiſſimum ex Martiale, Horatio, Terentio, & aliis.

Adulteri magiſtratu priuati. Adulteri caſtrati. Adulteri mutilati membris.

Aliam lego Adulterorum pœnam, nempe alicuius membri mutilationem, videlicet narium, aurium, ut deformitas perpetua corporis atrocitatem ſceleris præſe ferret. Hac pœnâ mulctatus Deiphobus, ut Helenæ adulter. Martialis Lib. I I I. Epig. LXXXIII.

Quis tibi perſuaſit nares abſcindere mœchę?
Nil peccatum eſt hac parte, marite, tibi.

Adulteri toſti, lapidati, præcipitati de Tarpeio ſaxo.

Combuſtio quoquè, & Lapidatio ſupplicium fuit mœchorum, ut habet Sacra Hiſtoria, & potiſſimùm præcipitatio Romæ de ſaxo Tarpeio. Seneca Lib. I. Declam. *Inceſta de ſaxo deiiciatur, &c.* Pęna męchi pauperis refertur ab Scholiaſte Ariſtoph. in Nebulis, ità: *Mœchos in adulterio deprehenſos cędebant, & contumelia afficiebant, atquè acceptos raphanos immittebant in podices ipſorum, eos reddentes depilatos, cinere calido conſpergebant, idoneam flagitii probationem facientes.*

Raphani, & Depilatio pœna mœchorũ.

Alias mitto pœnas, lege Iulia in Adulteros ſancitas. Repeto cauſæ cognitionem, quam firmo ex Taciti Lib. XIII. Annal. his verbis: *Pomponia Gręcina inſignis fœmina, Plautio, qui ouans ſe de Britannis retulit, nupta, ac ſuperſtitionis rea, mariti iudicio permiſſa, iſquè priſco inſtituto propinquis coràm, de capite, famâquè coniugis cognouit, & inſontem nunciauit.* Liuius IV. Dec. Lib. IX. *Mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu eſſent, tradebant, ut ipſi in priuato animaduerterent in eas.* Subſcribit Suetonius in Tiberio Cap. XXXV. Val. Maximus Lib. VI. Cap. III. Et hæc eſt illa cognitio,

de qua

de qua Seneca ſuprà citatus. Vide quanti faciendum iudicium de tali ſcelere, & quàm deteſtandum, tam planè interdictum Decalogo, *Non mœcaberis.*

Nulla poteſtas filiorũ viuente patre. Subnecto non ab re de patria poteſtate in filios, & pœna. Nullam filios habuiſſe poteſtatem, viuente patre, apud Romanos teſtatur Dionyſius Lib. VIII. his verbis. *Apud Romanos enim filii patribus adhuc viuentibus nihil proprium poſſident, ſed & ipſis pecuniis, & corporibus filiorum patribus arbitratu ſuo uti permiſſum eſt &c.* Patres ſæpè videmus acerba poma comedentes: filiis verò dentes obſtupeſcere. Ad nunquàm ſupplicio ſuo parentum crimina luebant liberi Romæ, quod idem in eodem libro aſſerit. *Filii non luebant patris crimina apud Romanos.* Et ab eo tempore, vſquè ad hanc noſtram ætatem, hic mos Romæ perpetuò ſeruatus, ut nulla parentum delicta liberi ſuo ſupplicio luant; Contrarium verò apud Græcos factum, idem teſtatur in eodem libro. Lege, nec te pigebit. *Secus apud Græcos.*

Cæterùm apud nonnullos Græcos hoc haud ità moribus eſt receptum; ſed alii quidem, ut liberi Tyrannorum unà cum ipſis patribus necentur, æquum eſſe cenſent; alii verò eos perpetuò exilio mulctant, quaſi natura nō ferat, vt boni filii, ex malis patribus, aut mali ex bonis naſcantur. At nunc alia ætas, alia diæta. *Per duellionum* nati de medio tolluntur, qui parentum pars potiſſima habentur & in filiis ſcelera parentum grauiſſimè plectuntur.

Mergi ad ſua Flumina, ego ſcrutarius ad mea ſcruta, & veteramenta, tu apis delicatula ſemper ad apianum, quo expletus poeticum dare mel ſoles. Candidè ego hæc tecum candidato gloriæ, & immortalitatis, ad quam, tuis virtutibus tibi latam viam ſternentibus, albis veheris quadrigis. Ideò meritò,

——— Dum lumen vitale videbo,
Seruiet officio ſpiritus iſte tuo:
Etſi Cumeę ſecula vatis agam.

Voti mei hæc ſumma, quam paucis ratiocinando ità confeci. Tuum eſt ſubducere, quod malè in peculio à me numeratum, amoris, & obſeruantiæ ergò. Cenſorio utere ſtylo, & expunge. Pergrata mihi cenſura

amico,

amico, ſuauiquè ingenio elaborata. Ama te colentem, colam te amantem; ita Deus, quem colo, me amet, ò Virtutum omnium coronamento ſuſpiciende, quem meritò ſuſpicit, veneratur tuo-meus FELIX OSIVS eruditiſſimus, & quicumquè benè de litteris ſentiunt. Illi pararium æs, cum per Fortunam licebit, perſoluam.

MARIO FLORENTINIO I C.

DISSERTATIO XXIX.

Iuſtiniani locus de Lege Regiâ explicatus. Legis Regię origo. Quo die recitari ſolita. Auctoritas Senatus quanta. Populi Rom. poteſtas. Lex Regia à Populo ad Senatum traducta. Imperatores quomodo lecti. Onuphrii de iiſdem locus expenſus.

NOn regiè, ſed egregiè mecum actum cenſeo, cùm meam ſciſcitaris ſententiam de lege Regiâ apud Iuſtinianum Lib. I. Tit. II. §. VI. *Sed & quod Principi placuit, legis habet vigorem, quum lege Regia, quę de eius inperio lata eſt, populus ei, & in eum omne imperium ſuum, & poteſtatem concedat.* Non ego, ut noſti, Iuriſprudentiæ Candidatus, quam nedum a primo limine ſalutaui; non Leguleius, ſed Legirupio; tu huius Protomyſta, qui multa notæ haud proletariæ cudis, hos aditus mihi reclude, mequè his ſacris initiare. Mei animi de tuo ſume exemplum, tu φιλομαθὴς, & ego non prorſus ἄμυσος. Nobis non conuenit, cum a me diſcere cupis. Tuas res ociùs tolle, vel doce diſcentem, vel audi dicentem. In his, lampade aliis tradita, lauream nemini inuideret Laurentius tuus, & tibi potiſſimùm, (vel Momo reclamante) maximè digno. Cauſidicus hanc cauſam agam, tuum erit litem adiudicare, ſiuè ſtem, ſiuè causa cadam, de iure non cedam bonorum Scriptorum, non cedam foro, quia de ęquo, & bono agimus.

Iuſtiniani locus de lege Regia.

Huius

Huius Legis originem, niſi me fallit coniectura, eruo ex Liuij Lib. IV. Dec. IV. à Romulo uſquè deriuatam. *Ex vtro, inquit, tandem genere ea Lex eſſe videtur, quam abrogamus? Quid vetus Regia lex ſimul cum ipsâ vrbe nata?* Nota, Nata urbs ſub Romulo. Cum autem annis ampliùs quingentis florente populi Romani libertate ſopita fuiſſet, poſteà D. Auguſti, & Tiberij dominatu, qui legibus ſoluti ſunt, excitata, ſubtiliùs ac copioſiùs, quam anteà præſcripta eſt; & quo quiſquè die ſucceſſores mortuorum imperium excipiebant, recitari ſolebat. Liuius eodem libro; *Aut, quod ſecundum eſt, à Decemviris ad condenda iura creatis, in XII. Tabulis ſcripta?* In XII. Tabulis hanc legem ſcriptam reperio, *Iuſsus populi, & ſuffragia ſunto, quodcumquè poſtremum populus iuſſit, id ius ratumquè eſto.*

Legis Regiæ origo.

Lex Regia recitata, quo die Imperium ſumebant Imperatores.

At ſenatus auctoritas maxima ſemper. Senatus enim lectus à Regibus, Conſulibus, & Cenſoribus. Penes hunc omnium rerum ſupremum iudicium, præter Magiſtratuum creationem, Legum lationem, & belli paciſquè arbitrium; his tamen Patres priùs auctores eſſe debebant, cauſaſquè cognoſcere. prioribus temporibus poſt Comitia habita; poſterioribus antè: prioribus, confirmabat Senatus, vel abrogabat, quod Comitia ſtatuiſſent; poſterioribus, tantùm cognoſcebant cauſas Comitiorum, an admomittendæ, an reijciendæ. Quare aliquando, quod Senatus iuſſiſſet, populus reſcindebat. Strabo de Auguſto verba faciens ἐπὶ τεὶ γὰρ ἡ πατρὶς ἐπετρεψεν αὐτῷ τὴν προστασίαν τῆς ἡγεμονίας, καὶ πολέμου, καὶ ἠρήνης κατέσι κυρίος διὰ βίου, &c. *Nam cum patria ei totius imperii patrocinium permiſerit, & pacis, & belli quamdiu vixerit, poteſtatem habeat, &c.* In eo igitur hæc innouata. Tacitus de eâdem Lib. IV. Hiſt. *Tum Senatus omnia Principibus ſolita Veſpaſiano decreuit. &c.*

Senatus auctoritas quanta.

Quæ in poteſtate populi.

A populo ad Senatum hæc auctoritas translata, quæ & aliquando à militibus uſurpata. Suetonius in Caligulâ Cap. XIV. *Ingreſſoquè urbem ſtatim conſenſu Senatus, & in Curiam turbæ irrumpentis ius, arbitriumquè omnium rerum illi permiſsum eſt.* Spartianus in Iuliano, *Actum eſt deniquè, vt Iuliano Senatus auctoritate abrogaretur imperium, & abrogatum eſt, appellatuſquè eſt ſtatim Seuerus Imperator.* Ælius

A populo ad Senatum translata lex Regia.

Lampridius in Alex. Seuero initio. *Alexander à Senatu Cæſar eſt appellatus, mortuo ſcilicet Macrino.* Et paullò poſt *Milites iam inſueuerant ſibi Imperatores, & tumultuario iudicio facere, & item facilè mutare, aſſerentes nonnumquàm ad defenſionem ſe idcircò feciſſe, quod neſciſſent, Senatum Principem appellaſſe. nam, & Peſcenium nigrum, Clodium Actinum, Auidium Caſſium, & anteà L. Vindicem, & L. Antonium, & ipſum Seuerum, cum Senatus Iulianum dixiſſet Principem, Imperatorem fecerant, atquè iſta res bella ciuilia ſeuerat, &c.* Et infrà in Oratione quadam. *Auguſtus primus eſt huius auctor imperii, & in eius veluti quadam adoptione, aut iure hæreditario ſuccedimus.* Hæc fuerunt verba Alexandri Imperatoris ad Senatum.

Imperatores quomodo lecti, poſt Cæſ. & Auguſtũ.

Quare poſt conſtitutam Monarchiam à Cæſare, & ab Auguſto, Imperatores, vel a præcedente ſubſtituti iure hæreditario, vel a Senatu, vel ab exercitu acclamati, adeò ut, quos Senatus iuberet, vel pauciſſimi, vel non diù tolerati; non enim populum latebat, quem ipſe delegiſſet, ab exercitu deijciendum. Hinc Capitolinus in Maximo, & Balbino; *Sapienter electi Principes ſic agunt; per imperitos electi Principes ſic pereunt, cum conſtaret à militibus factum eſſe Maximinum, Balbinum à Senatoribus*: Et paullò poſt, *Inter hæc Gordianus Cæſar ſublatus à militibus, Imperator eſt appellatus, ideſt Auguſtus, quia non erat alius in præſenti inſultantibus militibus, Senatui, & populo qui ſe ſtatim in caſtra receperunt. Caligula verò, Veſpaſianus, & Alexander omnibus legibus ſoluti fuerunt.*

Sub Tacito, ut refert Flauius Vopiſcus, Senatus recuperauit poteſtatem eligendi Imperatores. *Tunc*, ait, *odio præſentium exercitus, qui creare Imperatorem raptim ſolebat, ad Senatum literas miſit, petens ut ex Ordine ſuo Principem legeret.* Et infra. *Nec tacendum, & frequenter imitandum tantam Senatus lætitiam fuiſſe, quòd eligendi Principis cura ad Ordinem ampliſſimum reuertiſſet.* Onuphrius Panuinus tres tantùm recenſet a Senatu fuiſſe lectos Imperatores, Neruam, Maximum cum Albino, & Tacitum: At horum aliquot militum ſuffragio acclamatos teſtantur Aurelius Victor, & Eutropius.

Onuphrij locus de Imperatoribus.

Quomo-

Quomodo inter Diuos mortui Imperatores referren tur, & conſecrarentur pluribus refert Herodianus, & eruditè Lib. IV. Blondus Romæ Triumph. Nam id veriſſimùm, *ſilent leges inter arma*, & ego inter leges, quia à me præter legem, tu ſciſcitatus de legibus, & ſi tu mihi ſemper ſuprà leges eſto. Conſarcinatis logis paginam expleui, ideò tu iure ad me illud Plautinum, *Alium quæras, cui centones farcias.* Ex illis tantùm perluſtratis cernere licet initium legis Regiæ, & ab Auguſto ad cæteros ſubſequentes Imperatores, quomodo deducta, turbata, abolita. Alius, obſecro, in his Cimmeriis tenebris facem mihi præferat, & in hac periculosâ arenâ, aut miſſionem peteret, aut ipſe ſibi ſumeret, *ne populum extremâ toties exoraret arena* prudens gladiator iam rude donatus, quod ſeriò facio, in amicitiæ tuæ caſtris perpetuò meriturus.

FRANCISCO VRSVCIO S. T. MAG. REGENTI DOMIN.

DISSERTATIO XXX.

Mens bona in votis publicis. In Genii tutela Homines, Vrbes, Regna. Angeli cuſtodes. Fortuna redux. Patroni, & Amici Genii dicti. Per Genium viri iurare ſoliti, & potiſſimum Principis. Pœna deierantis per Genium caput Principis. Iuramenta rata. Pactorum locus. Iuramentum Parentum. Fœminę iurabant per Iunonem. Aræ à iurantibus tactæ. Amantium iuſiurandum per Venerem, Militum per Martem, Virorum per Caſtorem, Fœminarum per Herculem, vtrorumquè per Pollucem.

NOn tantus Herculi labor cum Excetra, & Stymphalibus, quantus mihi cum meâ aduersâ valetudine, ob pituitæ a capite diſtillationem, cui morbo morbus accumulatus, veluti vnda ſupervenit undam, & ſuperpondium iuſto onere grauius publicæ lectionis. Expectat bos aliquando herbam, & meſſis tempus: ego, nec dum ad præſepe conſtitutus, diludia poſco, ut Saluti faciam, & Bonæ valetudini, non Genio, ſed Ingenio, cum viris ingenioſiſſimis. Tu huius voti teſtis, & fidus interpres, qui mihi æquè carus, atquè mei ocelli, religionis, probitatis, virtutiſquè ergo, quæ in te maximæ prælucent. Ego ex Peripatetico factus Stoicus, duraui, induraui, occallui.

Perfero, & obduro, multò grauiora tuliſſe
Gaudeo, conſueui fortiter eſſe miſer.

In re mala bonus animus dimidium eſt mali. Mentem bonam mihi ſemper exorandam cenſui, quod præ cæteris, publicis votis antiquiſſimum, ſanctiſſimum. Ità Petronius *At ne bonam quidem mentem, aut valetudinem petunt.* Horatius.

Mens, bona, fama, fides, hæc clarè, &c.

Iu-

Iuuenalis.

Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano.

Propertius.

Mens bona, ſi qua Dea es, tua me in ſacraria condo.

Ad aliud non abſimile excurram. Præ cæteris Genius olim Deus magnus, & maximè cultus, in cuius tutela Homines, Vrbes, & Regna (quibus ex Orthodoxa noſtra religione præſunt Angeli, dicti *Cuſtodes*) quod colligo ex Horatio Lib. II. Ep.

Scit Genius, natale comes qui temperat aſtrum,
Naturæ Deus humanæ.

Vt animas naſcentibus, ita populis fatales Genios diuidi ait Symmachus Lib. I. Ep. XL. cuius opinionem ita refert Prudentius.

——— *Sicut variæ naſcentibus,* inquit,
Contingunt pueris animæ: ſic Vrbibus affert
Hora, dieſquè ſuum, cum primùm mœnia ſurgunt,
Aut fatum, aut Genium, cuius moderamine regnent.

Genij Regnorum.

Romæ ædem Genio dicatam Dio Lib. L. docet; Alexandriæ quoquè Genii templum fuiſſe Ammianus Marcellinus. Quod autem Genios exagitat Prudentius contrà Symmachum, rectè (ut opinor) & piè facit: imprudenter & inſcitè, ne dicam impiè, faceret, ſi humanarum rerum adminiſtrationem aliquam à Deo O. M. Spiritibus, & Angelis cœleſtibus eſſe conceſſam pernegaret; nam & ſingulis Hominibus, & Populis quoquè, ac Gentibus diuina officia, ut Tertullianus ait, immortales videlicet ac beatos Angelos, tanquàm cuſtodes attributos, atquè addictos profitebitur, qui ſacras delibarit litteras.

Angeli Cuſtodes.

De Genio Locorum Dionyſius Halic. Lib. I. hæc habet. *Eam enim* (loquitur de Rheâ matre Romuli) *nuptiis coniunctam fuiſſe cum Genio illius loci cuſtode ferunt.* Genium loci Æneas in VII. Italiam calcans veneratur. Virgilius Eclog. V.

Genius locorũ cuſtos.

Pone focum, Geniumquè loci voca.

Idquè è diſciplina veterum depromptum, ut habetur ex Silio, Apollonio, Ouidio, Plutarcho, & aliis.

Hunc Genium Romani vocarunt, *Fortunam reducem,*

Fortuna vię dux.

cui

cui hoſtias imolabant pro felici reditu in patriam, & quia Genius cuiuſquè patrocinium ſumit, ideò vocati Genii Patroni. Plautus, *Ecquis eſt, qui mihi commonſtret Phedromum Genium meum?* Et in eâdem Comœdiâ, *Tuum natum, & Genium meum.*

Patroni, & amici Genij dicti.

Iurabant per Genium viri.

Quare non immeritò per illum iuratum, tanquàm per Deum, & potiſſimum per Genium Principis. Seneca Epiſtolâ XII. *Villicus iurat per Genium meum, ſe omnia feciſſe.* Suetonius in Caligulâ Cap. XXVII. *Nec omnes grauibus ex cauſſis* (ſcilicet *mulctauit*) *verùm malè de munere ſuo opinatos, vel quòd numquàm per Genium ſuum deieraſſent.* Horatius Epiſt. VII. Lib. I.

Quòd te per Genium, dextramquè, Deoſquè Penates.

Terentius.

Quòd ego te per hanc dextram oro, per Genium tuum.

Deierantes per Genium, caput principis, qua pœna mulctati.

Tantâque religione iuramentum per Genium Principis colebatur, ut reus maieſtatis hic periurus heberetur. Tiberius Deorum contemptor dicebat, illis curæ iniurias in Deos. Alexander Seuerus reſcripſit, fuſtibus eum caſtigatum dimitti periurum, per Genium, nomen, caput, ſalutem Imperatoris. Quæ verò iuramenta maximè rata Romani voluerunt, & vbi facta, videre licet in Dionyſio Hal. Lib. I. his verbis. *Ara, ſuprà quam decimas Herculis obtulit, à Romanis Maxima appellatur. Qui verò aliquid firmi, & validi tranſigere volunt, ad hanc aram, & iusiurandum, & pacta faciunt, hic etiam ſuarum facultatum decimas ex voto ſępè offerunt.*

Iuramenta qua maximè rata, & vbi.

Pacta ubi facta.

Iuramentum parentum.

Iuramentum parentum tale ex Terentio reperio Heauton. Act. V. Sc. IV. *Ità mihi ſis ſuperſtes, ut ex me natus es.* Quoniam autem viri in Genij tutela erant, fęminæ in Iunonis, ideò illi per Genium, fœminæ per Iunonem iurabant. Seneca Epiſt. C. *Singulis & Genium, & Iunonem dederunt.* De maribus Horatius loco citato Epiſt. VII. & Perſius, *Diis iuratis, Genioquè ſiniſtro.* De fœminis Petronius Satyr. *Iunonem meam iratam habeam.* Tibullus.

Fœmina per Iunonem iurabant.

Hæc per ſancta tuæ Iunonis numina iuro.

Iuuenalis.

Et per Iunonem dominæ iurante miniſtro.

At

At amantes puellæ per Dianam, ſeu Venerem. Plautus Stich. *Ità me Venus amœna amet.* Legantur Ouidij amatoria.

Aras tangentes iuſiurandum concipiebant. Plautus Ruden. *Tene aram hanc Veneris: teneo: per Venerem hanc iurandum eſt tibi.* Virgilius.

Aram tangebant iurantes.

Tango aras, medioſquè ignes, & numina teſtor.

Vt amantes per Venerem, ità milites per Martem ſuum numen iurabant.

Amantes per Venerem.

Quem verò latet ſolis viris per Caſtorem, fœminis per Herculem, vtriquè per Pollucem iurare licitum? At quia tu Mentem optimam, Geniumquè optimum nactus, per utrumquè mihi iurare fas, ac tui pectoris ſacri aram tangens obteſtari, Vtriuſquè noſtrum Genium tutelarem æuiternum, arcano quodam modo conſentire, ut, quicquid annuit, abnuit alter, alter annuat, abnuat.

Milites per Martem iurabant.
Viri per Caſtorem.
Fœmina per Herculem.
Vtriquè per Pollucem.

Scit, Genius, natale comes qui temperat aſtrum.

Nullum mihi te cariorem, iucundiorem, Amicitias immortales eſſe oportet, quas vera virtus, & gratia conciliauit, quæ in te ſunt eximiæ, & animæ dimidium meæ.

Conueniens animo genus eſt tibi, nobile namquè
Pectus & Herculeæ ſimplicitatis habes.

AV-

AVGVSTINO FONTANÆ I. C.

AVDITORI EPISCOPI BERGOMI.

DISSERTATIO XXXI.

Arbitri laus, & locus. Ritus antiquus expiandi porris, & apio. Victores in Iſthmiis apio coronati. Apio opus. Agyrtæ, & Aeruſcatores celebres apud Rhodios. Coroniſtę, Chelidoniſtę qui. Hiſtriones malè audiebant. Actores Attellanarum honeſti.

VT in Muſica è diuerſis vocibus concentum quęrimus, & probamus; ita è varietate lectionis eruditionem: ſed quidam adeò glande barbarica diſtenti, vt uni tantùm quercui addicti, alios a frugibus latinis bonorum Scriptorum arceant. Præ cæteris Arbiter ille, me arbitro, ſermone phalerato, amænitate poetica, varietate hiſtorica adeò ſcatet, ut nec Athenæ magis Atticæ, nec Muſæ magis muſicæ habeantur. Qui aliter ſantitis, extra pomeria latinæ vrbis nati videmini. Ita cenſeo.

Arbitri laus

Ritum priſcum ex eodem eruo, nulli (quod ſciam) obſeruatum, expiandi impuratas manus, ac pollutos digitos nouo piaminis genere, dum hæc habet: *Infrà manus meas camellam vini poſuit, & cum digitos pariter extenſos porris, apioquè luſtraſſet, auellanas nuces cum precatione merſit in uinum.* En apio, & porro utitur ad februa peragenda. De porro nil compertum habeo. Omnes muſſitant. Porro Nero quotidiè æſtiuo tempore ad vocem ſeruandam veſcebatur. De Apio nil niſi coronas lego. Horatius lib. II. Od. VII.

Expiatio porris, & apio.

Quis udo deproperare apio coronas, curatuè myrto?

Idem Lib. IV. Od. XI.

Eſt in horto nectendis apium coronis.

Et alibi,

Neu deſint epulis roſæ, neu viuax apium, &c.

In ludis Iſthmiis victores Apio coronatos lego. An quia

Victores in Iſthmiis apio coronati, cur.

ſemper

ſemper viret, ità gloria victoris ſemper viuax? an quià exhilarat, & ebrietatem coërcet? Ideò in epulis huius plurimus uſus. Sed vndè natum adagium, *Apio opus eſt*, cum morbum capitalem innuimus, aut ſupremum vitæ diſcrimen? Num, quià defunctorum ſepulchris ferè coronas (vt refert Plutarchus in Timoleone) ex apio imponebant? Hinc et Plutoni hæc herba ſacra. Quare Scyllam inter, & Charybdim æſtuo, fluctuante cimbâ, adverſo æſtu in breuia, & Syrtes rapior, te unum imploro numen.

Apio opus prouerbium.

Quid verò dicam de Agyrtis, & Aeruſcatoribus, qui paſſim reperiuntur? monſtrum aliquod, vel animal numquàm nuſquàm viſum oſtentantes, ad crumenas emungendas, qui mos à Rhodiis vſquè ad nos manauit, ut innuit Athenæus Lib. VIII. de quibuſdā Rhodiis, Matri Deûm, ſiue Peſſinuntiæ Deæ ſtipem cogentibus, ſingula oppida luſtrantibus. Alii ex his aliud quid prætexebant. In his fuerunt Coroniſtæ cornicem circumferentes, doctam verba humana eloqui, huic ſe ſtipem cogere dicebant, non ſibi: ſic & Chelidoniſtæ dicti, quod menſe Martio, cum hirundo ver loquitur, exirent; iſti igitur frugi perdæ verno tempore circumibant, canentes ἦλθ' ἦλθε χελιδὼν, ut docet Euſthatius, & plenam volam hordei, vel portionem aliquam frumenti emendicabant. Cleobolus Lindius primus huius artis inuentor, cum Lindi pecuniæ colligendæ neceſſitas vrgeret. Mitto huiuſmodi circumforanea mendicabula, qui præſtigiis, & circulatoriis ſtrophiis plani planè, & impoſtores paſſim ludificantur tunicatum popellum, moriones morantur. Hi cynomiâ procaciores, quod impetrare non poſſunt, obtundendo extorquent, quod exorare, & emereri, blandiuntur, extundunt.

Agyrtæ, & Aeruſcatores.

Coroniſtæ qui.
Chelidoniſtæ qui.

Chelidoniſtarum cantio.

Perditiſſimis fuiſſe moribus, & deploratâ nequitiâ Hiſtriones indè colligo, quòd in ciuitate Romanâ pro ciuibus non haberentur, cuius erant tam multa millia hominum flagitioſorum, & facinoroſorum ciues. Moueri tribu, & ſtipendia non facere hiſtriones, authores ſunt Liuius, & Valerius. D. Auguſtinus de Ciuitate Dei Lib. II. Cap. XIII. hæc habet. *Cum autem ludicram ſcenam totam probo*

Hiſtriones malè audiebant.

V du-

ducerent, genus id hominum non modò honore ciuium reliquorum carere; ſed etiam tribu moueri notatione cenſoriâ voluerunt. Excipiuntur actores Attellanarum, quæ ſunt fabulæ ſeueriores, iocis Italicam priſcam diſciplinam redolentibus conditæ: ideò nec deponunt in ſcenâ perſonam, vt alii hiſtriones.

Actores Attellanarum honeſti.

Ad te ſermonem meum confero, quem poſt Virgilianos, & Homericos Cycnos, gloriæ pennis euolaturum credo planè, nec fides caſſa eſt. Tua ſtudia non ampliùs in gramine, ſed fruge verſantur. Ego nec dum ſcientiam nactus qualemcumquè; ſed in viciniâ eius conſiſtens, fugiente undâ, tanquàm alter Tantalus, deludor, fallo ſitim lectione aliquâ, & ſcriptione. Felices illi, quorum fortuna ſtudiorum peracta eſt. Me hæc ex aliis in alia vocat. Veniunt certo ordine Parcæ. Acquieſco diuino nutui, quo cuncta reguntur. nam ex Plauto.

Stultus eſt, qui cupita cupidus cupienter cupit.

Tua opperior ſcripta ex more eruditiſſima quæ cum lego,

Cantare mihi credo Pegaſium melos.

GVI-

GVIDONI VANNINIO I. C.

RHETORICES INTERPRETI LVCÆ.

DISSERTATIO XXXII.

Præconis Etymon, & officium multiplex. Fauere linguis. Terminalis tuba. Hoſtium capita licitari quid. Ceyces duplices. Præconis maieſtas, & gladij ius.

LIgnum tortum numquàm rectum: ità quædam ingenia adeò diſtorta, (me capis) vt ne libella quidem Archimedis adæquare poſſet.

Scilicet incipiam limâ mordacius uti:
Ut ſub iudicium ſingula verba vocem.

Ego olim lineam miſi, ut aliorum explorarem conſilium, & in primâ velitatione primas ieci haſtas: nec me abiecisſe puto; ſed nigræ animæ ſæpè non deſunt, vellicant, mordent, ſtylum in quas non conuerto; nam quicquid agimus (certò ſcio) liuor etſi non capit, tamen carpit. Nullus nè Patroclum Achilles comitabitur? triarius haſtatum? tu Triarius, tu Achilles in hoc certamine, tu ara, ad quam confugio in his meis manubiis De Præconis Officio, nec ſine tuarum virtutum præconio.

Præcones, quaſi *Præcanes* dicti, quòd antè canant, & annuntient, quid faciendum, aliàs *Tubicines* dicti, quòd tubâ canant, & præcinant. Græcè *κήρυκες*, *Buccinnatores*, *Caduceatores*. Horum officia varia. *Præconis etymon, & officia* XIV.

Primum ſacris libationibus præeſſe.

II. Concionem aduocare. II.

III. Dicturos citare, vndè Demoſthenis illud de Coronâ *ἠρώτα μὲν ὁ κῆρυξ, τίς ἀγορεύειν βούλεται*, *interrogabat quidem præco, quis habere concionem vult?* III.

IV. In templis inclamare, *Hoc age, quod agis*. IV.

V. Silentium indicere, vt linguis, animiſquè fauerent, non tam in templis, quàm in certaminibus. Seneca Epiſt. LXXVIII. *Nec tubicen prædicationi nominis noſtri ſilentium* V.

faciens ἀκούετε λαοί, *audite populi*, altâ voce inclamabat, vel, vt Attici ſolebant, εὐφημείτω πᾶς λαός, *linguis faueat omnis populus*. Ad hanc formulam reſpexit Ariſtonicus apud Athenæum Lib. VIII. cum Mylaſſam Clariæ oppidum ingreſſus templa multa videns; ciues autem raros, clamauit, ἀκούετε ναοί, non λαοί, hoc eſt, *audite templa, non populi*. Plautus in Pœn. *Exurge præco, fac populo audientiam*. Virgilius V. Æneid.

Linguis fauere.

Victorem Aeneas præconis voce Cloanthum, *Declarat*.

VI. Ex quo colligo Sextum aliud officium præconum, nempè declarare, & renunciare Victores in ludis Olympicis, & aliis.

VII. VII. Tempus incipiendi, & finiendi præſcribere; Horum tuba dicta terminalis, de quâ Virgilius Æneid. V.

Tuba terminalis.

At tuba commiſſos medio canit aggere ludos.

VIII. VIII. Pro Hiſtrionibus demùm in Fabulis ſilentium poſcere. Plautus Aſin. in Prologo.

Face iam tu nunc præco omnem auritum populum.

Vox verò plerumquè illis uſurpata hæc, *Animaduertite populares*. Suetonius in Cæſ. Cap. LXXXI. *Quinto Maximo ſuffecto, trimeſtriquè Conſule Theatrum introeunte, cum Lictor, Animaduerti, ex more iuſſiſſet, ab uniuerſis conclamatum eſt, non Conſulem eum*.

IX. IX. Si quempiam è medio ſublatum volebant, per præconem cædis mercedem, quam vulgò dicimus (*Taglia*) aut viui capitis, proclamari, undè verbum ἐπικηρύττειν, ideſt, *per præconem pronunciare, pecuniam dandam interfectori*, quod Curtius, *licitari hoſtium capita* dixit. Per præconem enim denunciabant res, & corpora ſub coronâ venum expoſita, pretia præſcribebant.

Quid licitari hoſtium capita.

X. X. *Senatus conſulta* etiam prædicari.

XI. XI. Leges indici.

XII. XII. Iudices & Candidatos ſuis nominibus appellare.

XIII. XIII. Munia obire magiſtratuum nomine, Numæ inſtituto, vt refert Plutarchus in Numâ. *In profeſtis, & omninò in Sacerdotum feſtis per urbem præcones præcedebant, qui, ut quieſcerent, & ab operibus deſiſterent*. Sed præ cæteris hoc reperio.

XIV. Eoſdem præcones fuiſſe unà cum Caduceatoribus, qui Reipublicæ nomine legationes obibant, tamquàm Fœciales, & Sequeſtres. Quarè Vulpianus rectè ait: *Duplices eſſe ceycas alterum popularem, alterum belli communem deductorem legatorum, fœcialemuè ad conueniendum de pace cum perduellibus, manu geſtantem pro ſymbolâ caduceum*, κηρυκεῖον, *dictum*. Adeòquè maieſtas huius accreuit, ut ius præconis cum iure gladii coniungeretur. Apuleius in Floridis. *Nec vos pauca quædam, & parua ſimilitudo falſos animi habeat, quoniam quædam (vt ſæpè dixi) palliata mendicabula, obambulant, Præco cum Proconſule, & ipſe tribunal aſcendit & ipſe togatus illic videtur, & quidem perdius ſtat, aut ambulat, aut plerumquè contentiſſimè clamitat.* Ex quibus illius maieſtatem, & auctoritatem colligere licet.

XIV. *Ceyces duplices.*

Quanta præconis maieſtas.

Præconis ius cũ iure gladii coniunctum.

Manubias feci, Amicus mihi eſto manubiarius. Tuus Carminum liber Atticæ Muſæ, mellis medulla (eheu ſcelus) pluſquàm Cannenſem paſſus cladem â typographo; meus quoquè: ego in eadem naui. Commune naufragium, ut dicitur, omnibus ſolatium:

Quod potes, extenua forti mala corde ferendo,
Qui pede inoffenſo ſpatium procurrere vitæ
Dignus es, & fato candidiore frui.

Muſarum delicium, iuuentutiſquè Lucenſis ad virtutis apicem feſtinantis Prodrome fortunatiſſime.

VINCENTIO BONVISIO.

PATRITIO LVCENSI.

DISSERTATIO XXXIII.

Inuenientes aliquid proiecti, vel amiſſi in viâ, quâ vſi formulâ Communis Mercurius. Formula, In commune *explicata. Ermæum. Rei amiſſæ inquirendæ modus. Pretium datum inuentori. Conquiſitores. Iouis inuentoris ara. Cœna facta pro re inuentâ. Amiſſi ter vocati ut mortui. Inclamare Hylam. Conclamatum eſt. Mercurius, & Hercules diuitiarum Præſides.*

SEcurim mihi inflixit fermè fatalem pituitæ meæ morbus, & Sambico grauiora ego paſſus, adeò occallui, ut ἀπαθὴς Stoicus factus videar, nec tamen rimam inuenire, quâ elabar, ampliùs adlaboro. Quiſquè ſuum ſaxum volutat; quiſquè ſuos patimur manes. Eundum ad gloriæ apicem,

Per rupes, ſcopuloſquè, adituquè carentia ſaxa.

Mihi gradus figendus in opere benè incœpto. Mutare enim conſilium poſt factum, Epimethei opus, non Promethei: nec Atalantæ pomum ſequi volo. Sed Morboniam placare ad malum auerruncandum fermè ingenitum. At citiùs in Cretæ labyrintho exitum, in Gordij plauſtro loriſquè caput, in Cimmeriis tenebris lucem, in Scyllæ, & Charybdis æſtu tranquillitatem, quàm in hoc malaciam.

Vna ſalus mihi diuinam implorare ſalutem.

De meis ſtudiis, vt potero, ſarcinatoris inſtar ſummum ſuam centonem, partiariò tecum agam, quæ nuper inueni ex more.

Inuenientes aliquid in via qua formula vſi Communis Mercurius.

Aliquid in viâ proiectum, ſeù amiſſum olim inuenientes illâ formulâ vtebantur, non valdè alienâ à noſtrâ, trito ſermone, *In commune*, quod ex Græco originem traxit κοινὸς ἑρμῆς. *Communis Mercurius*, & mihi pars cedat. Hunc morem apertiſſimis verbis innuit Seneca Epiſt. cxix. *Quoties aliquid inueni, non expecto, donec dicas, in commune.*

Lipſius eruditiſſimus hunc locum illuſtrans affert Phornuti locum pulcherrimum de Mercurio, explicantem optimè hunc morem. *Si quis (ait) aliquid in itinere inuenerit, moris eſt præfari, Communis Mercurius, qui certè rei inuentæ conſcius eſt, ut qui in viis verſetur.* Aliter tamen à Parœmiographo explicatur hæc, *Communis Mercurius*. An in commune dicebant, quià, ſi fortè conſcius quiſquam, & comes adeſſet, communicandum, quod utriquè commune? Ad quem morem alludit vulgaris, cum dicimus inuenienti aliquid (*ad dimidium, à mezzo*) Vicentini (*alla parte*) quaſi inuentum dimidiandum, & communicandum, ut partiariò ſimul agant. An quià Mercurius præerat lucris, dicebant antiqui ἑρμαῖον omne id lucri, aut boni, quod fortè fortunâ obtigerat. Id Mercurio plerumquè appendebatur, indè factum puto, ut ἑρμᾶς ἐν τοῖς προθύροις τῶν οἴκων, *Mercurios in veſtibulis domorum* ſtatutos, & collocatos haberent, de quo à me alibi, Deo volente.

Formula, In commune explicata.

Ermæũ quod.

Cùm verò aliquid amittebant, columnæ alicui inſcribebant nomen amittentis, & rei amiſſæ, ubi is habitaret, promiſſâ quoquè inuentori (vt hodiè fit) mercede. Vel per præconem etiam quærebant, impetratâ à Prætore veniâ, qui mos apud nos Lucenſes integer adhuc durat. Conquiſitores etiam impetrabant. De columnâ, & mercede Propertius Lib. III. Eleg. 23.

Amittentes aliquid columna inſcribebãt nomen rei amiſſæ.

Rea miſſa per præconem quæſita.

Quas ſi quis mihi rettulerit, donabitur auro:
Quis pro diuitiis ligna retenta velit?
I puer, & citus hæc aliquâ propone columnâ
Et dominum exquiliis dic habitare tuum.

Merces inuentoribus data.

Plautus Ruden. Act. v. *Cubitum herclè longis litteris ſignabo iam vſquequaquè, ſi quis perdiderit vitulum, &c. ad Grypum, vt eat.* Per præconem edici ſolitæ res perditæ, ut omnes notant. De mercede etiam habemus locum in Petronio. *Si quis Gytona reddere, aut cõmonſtrare voluerit, accipiet nummos mille.* Hoc munus dicebatur εὕρετρον. De conquiſitoribus, & præcone, Plautus in Mercatore.

Conquiſitores qui.

Præmium inuenientium quod.

Certum eſt, præconium iubere, iam quantum eſt conducier,
Qui illam inveſtigent, qui inueniant. Poſt ad Prætorem illicò
Ibo, orabo, ut conquiſitores det mihi in vicis omnibus.

Rei

Modus triplex rei amiſſa perquirenda. Rei igitur amiſſæ perquirendæ modus triplex apud antiquos. Primò per inquiſitores, de quo Plautus Mercat. loco ſupra citato. II. per licium, & lancem conceptum à lictore, ſeu viatore licio præcincto, indicium, & fidem in lance præferente, ſiuè hoc priuata, ſiue publica. III. per facem quaſſatam à præcone, ità Pertronius inquit, *Dum Eumolpus cum Bargate in ſecreto loquitur, intrat ſtabulum præco cum ſeruo publico, aliâquè ſanè modicâ frequentiâ, facemquè fumoſam magis, quàm lucidam quaſſans, hæc proclamauit, &c.*

Per conquiſitores.

Per licium, & lancem.

Per facem quaſſatam à pracone.

Ioui inuentori qua prima ara, & à quo dicata. Ioui inuentori primus omnium Hercules aram ſtatuit, quæ Romæ eſt ad portam Trigeminam, in eodem loco, vbi Cacum prædonem, ſuorumquè boum furem occiderat, ſe priùs aquâ fluminis ob cædem polluto, expiato, ut colligo ex Dionyſio Halic. Lib. I.

Cœna data pro re inuēta. Quod ſi aliquam rem amiſſam reperiſſent, cœnam dare amicis ſolebant præ gaudio. Plautus Curc. Act. v. Sc. II. *Tu hodiè adueniens, cœnam des ſ. roriam ob repertam ſororem*, quod fiebat maximè, vt puto, in rebus maximi momenti.

Amici ter vocati, & mortui. Amiſſi reuerâ olim ter vocari conſueuerunt, ità & mortui. Ouidius Lib. VIII.

Icare dixit, ubi es? quâ te regione requiram,
Icare, dicebat.

Theocritus Idil. XIII. de Hylâ. τρὶς μὲν ὕλαν ἄυσαν. *ter Hylam inclamauit*, quæ inclamatio Herculis ſolemnis. Virgilius.

——— *Hylam nautæ quo fonte relictum*
Clamaſſent, ut litus Hyla, Hyla omne ſonaret.

Hylam inclamare prouerb. Et quia hic Hyla mortuus, prouerbio locum dedit, *Hylam inclamare*, de re nullum exitum habiturâ. Non abſimilis huic mos ille mortuos ter vocandi, quod erat mortuos conclamari. Hinc natum prouerbium, *conclamatum eſt.*

Mercurius, & Hercules diuitiarum præſides. Non tam Mercurius, quàm Hercules rem familiarem fortunare creditus. Quarè illi bonorum ſuorum decimas deferebant; hinc theſauri inuentio illi accepta referri conſueuit. Perſius Sat. II.

O ſi ſub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro
Hercule

Horatius Sat. VI. Lib. II.

O ſi

O, ſi vrnam argenti fors quæ mihi monſtret amico
Hercule, &c. theſauro inuento, &c.

Vt decimam ex more priſco, Herculi polluceam, ſi quid polluĉti mihi ſuppeditant Eruditorum Schediaſmata, hæc tibi dicata volui, cui iam diù me addixi, (ſcis) obſtrinxi. In alijs, vt verum fatear, plura auidè quæſiui; ſed Hylam inclamaui; hæc ſiquidem meis humeris grauiora, quæ nec Atlas ſine Hercule ſuſtineret, & vtinam illud Plautinum ſuprà allatum vſurpare mihi liceret, ò, ſi ſub calamo crepet eruditorum mihi ſeria, te dextero fiet, ſi tuæ redundantiæ horrea mihi reſeraueris, meque tuâ eruditionis meſſe opulentâ ditaueris, quod vt facias, te etiam, atquè etiam oro, à quo, fatebor enim, ærea olim petens, aurea reportaui, innumeris beneficijs exornatus; tua domus, ſuburbanum tuum, tua omnia mihi ſemper parata pro quibus tibi, Vanni cariſsime tamdiù debebo, quamdiù æuum agam

GASPARI TRISSINO
ORATORI SACRO,
Congregationis de Somaſchâ Præpoſito.

DISSERTATIO XXXIV.

Mel, & ficus eſſe à feriantibus. Ficuum præstantia. Mercurialis ficus. Ficuum vtilitas, & elogium. Ficus primus fructus à glande: melioris vitæ exordium: Sacræ Athenienſibus. Soli mel libatum, non vinum. Mel an inebriet? Extemplò. Illicet. Oracula ſcripta, & in folijs vt ſuffragia: data ſtato die. Initium eorumdem. Vaticinia Sibyllarum. Oracula in limine.

SAlodianæ ficus ſuauiſſimæ nectareis refertæ humoribus in illâ amoeniſſimâ orâ Benacenſis lacus per te guſtatæ, & reguſtatæ à me, dum tu Coenobij Præpoſitus vigilantiſſimus agebas, mihi ſæpè refricant ſaliuam, & potiſſimùm Athenæum legenti de his ſcribentem; etſi olim tu nil ad me quaſi Lari ſacrificans, ego tamen ad te quaſi pollucibiliter Herculi faciens, verbis ſaltem, & nugis canoris. Quid mirum? Manubias facio, dum lego Authores, nec de meo quicquam dilargior, qui Iro pauperior. Non mihi Heſperidum mala, non Byſſina verba vt tibi. Sulcus (dices) Ægypti Libyæ arenas non moratur. Fateor Calabri hoſpitis Zenia hæc mea, ex Horatiano edicto,

Prodigus, & stultus donat quæ ſpernit, & odit.

Laconicum illud de me iure dicere poteris, *Nihil es, præter vocem*. Vocalem me fecit tuum ſilentium fortaſsè cornice loquaciorem; & palæſtra, quæ me exercet. In ſuo puluere quiſquè libenter currit: tractant fabrilia fabri. Age, adi æquis auribus, animoquè ſed priùs Ægyptiorum more

Mer-

Mercurij diem feſtum agentium, mel, & ficum edamus ad innuendum ſermonem dulcem eſſe, ac plenum veritate, quod notauit Plutarchus de Iſide, & Oſiride. Vera enim, dictuquè ſuauia in medium proferam, ſed de tuo vtrumquè dilargire, mellitiſſime TRISSINE doctrinæ ſuauitate, clariſſime Stemmatis nobilitate.

Mel, & ficus eſa à ferianti-bus.

De ficuum præſtantiâ hoc autumo, quæ verè mihi ſemper ſacræ, tibiquè decumanam hanc ſtatuo, tanquàm Herculi decimam. Ficitores omnes cupiunt ficitatem, vt Neuius apud Nonium innuit. Ego verè φιλόσυκος adeò, vt vel Mercuriales tollerem. Memorabile illud Galeni, animum mihi ſemper titillauit, qui annum agens octauum, & centeſimum, horæis omnibus bellum indixit, ficubus exceptis, & cuis egregiè maturis. Athenæus lib. VII. de hoc diuino fructu innuit. *Initiò hominum cibus, glandes fagineæ, & quernæ fuerunt; deindè cognita eſt ficus, & eius fructus præ glandibus probatus*. Hæc verò ſunt ipſius verba. *Ficus, ò amici viri, mortalibus elegantioris vitæ magiſtra fuit, vel hoc argumento, quòd locum, vbi primùm arbor hæc inuenta eſt, Sacram ficum, Athenienſes vocauerunt, ipſiuſquè fructus ἡγητηρίαν, ideſt vnctioris, ac cultioris vitæ ducem, quod antè mitiores omnes cibus inuentus*. Ex quibus colligo ficum fuiſse ſacram Athenienſibus, dictam ἱερανσυκῆν, ideſt *ſacram ficum*, & primùm fuiſse fructum à glandibus repertum. Mihi ſubſcribit Plutarchus Sympoſ. VII. Quæſt. IV. dicens. *Hoc verò conſidera, an non gratitudinis meditandæ gratiâ antiqui neutiquàm abſurdè nimij in hoc fuerint genere, cum, & quercus venerarentur frugiferas, & ficum Athenienſes ſacram appellarent, & morum excindi prohiberent*. Cyrenenſes ficis coronati, cùm Saturno ſacrum faciunt, ex Macrobio Lib. I. Cap. VII. ſed de huius præſtantiâ legendus Plinius, & doctiſſimus Pierius ſuo loco.

Ficuum præſtantia.

Mercuriales ficus.

Ficuum vtilitas ex Galeno.

Galenus quibus fructibus veſceretur.

Ficus elogium

Ficus primus fructus à glãde.

Ficus melioris vitæ exordiũ.

Ficus ſacra.

Eumdem Athenæum lib. XV. peruoluens, de libatione Soli factâ, hæc lego. *Apud Græcos eos, qui Soli rem diuinam faciunt, mel libare; non vinum altaribus infundere, quoniam oportet, (vt aiunt) id Numen, quod omnia regit, & continet, mundumquè perpetuò circumuoluit, alieniſſimum eſſe ab ebrietate*. Apud Orpheum tamen vetuſtiſſimum Theologum lego,

Soli mel libatum, & cur.

An mel inebriet.

Saturnum ab Ioue Filio per mellis poculum inſidijs captum, quo ſaturatus, inebriatus fuit, & acto in vertiginem quamdam capite, qualem vini copia excitat, obdormiuit. Ità Πόρος apud Platonem calamitatis Deus inebriatur nectare ad ſatietatem exhauſto. An verè mel inebriet Medicorum iudicium eſto; ego falcem meam in hanc ſegetem immittere nolo. Hactenus ego ficitor in ficeto, in aliam deſcendo aream.

Extemplo quid.

Ilicet quid.

Ilicet exclamabant dimiſso Senatu, & funere peracto.

Dubius, & anceps ego diù in illo (vt Grammaticum obiter agam) aduerbio, *Extemplò*, nequè mihi Varronis arriſit interpretatio, quòd templa ſtatim munienda, ideò, *extemplò*, dictum, & alia, quæ rem, nec dum per ſomnium, per vmbram, indicant: ſed Scaliger eruditiſſimus rem acu tangit, dicens, hoc eſſe verbum ſacrorum, ſicut *Ilicet*, iudiciorum. Vt enim dimiſſo Senatu *Ilicet* exclamabant, item dimiſſis ijs, qui funeri intererant; ſic, *Extemplò*, ſacrificio patrato à præcone pronunciabatur, innuente, vt ex Templo exirent; quod quià citò fiebat, indè prò citò, vſurpatum *extemplò*.

Memoria non mandata, ſed ſcripta Oracula.

Oracula ſcripta in folijs palmarum.

Ex templo ad antrum eo; quià te ſemper Oracula loqui palàm profiteor, & vniuerſi teſtantur, ideò de Oraculis pauca noto, tibi non ignota. Oracula olim, ſumma religio fuit, memoriæ mandare; quod innuit Sophocles in Trachin. ἔθος γὰρ χρήσμον δεχομένυς παρὰ χρεῖμα γράφειν ἵνα μὴ λάθωνται. ideſt, *moris fuit, illicò conſcribi acceptum oraculum, ne memoriâ excideret.* Scripta in folijs (vt dicunt) palmarum, Virgilius.

Quæcunquè in folijs deſcripſit carmina Virgo.

Suffragia in folijs ſcripta.

Hunc morem ſcribendi in folijs diù Græci vſurparunt in ſuffragijs ferendis, quod colligitur ex Æſchine contrà Timarchum dicente, βυλὴ ἐκφυλλοφορήσασα, *Senatus frondium ſuffragio repudians*; & Polluce Lib. VIII. ἐκφυλλοφορημένος, *condemnatus eſt frondium ſuffragio.*

Oraculis edēdis ſtati dies

De Oraculis ſcriptis refert Herodotus Lib. I. *Oraculis edendis dies deſtinati*, Ità Plutarchus in Alexandro. *Delphos ad Apollinem de bello conſulendum profectus, quòd fortè dies nefaſti eſſent, quibus non erat ſolemne Oracula edere, primò miſit certos, qui vatem orarent, vt veniret, recuſante illâ, legem præ-*

prætendente, aſcendit ipſe, ac vi traxit ad templum.

Oraculorum originem aperit Diodorus Lib. xvi. *Paſcebantur capræ non longè à ſpecu, vna earum proximè ad ſpecum acceſſit, ſtatim illa quaſi lymphata cæpit rotari, diſcurrere, cernuari. Paſtor admiratus, ſpecum ipſe adijt, atquè indè egreſſus ebrio ſimilis cæpit fundere vaticinia. Accidit hoc alijs, qui ſe in ſpecum præcipitauerunt, atquè omnium conſenſu virgo deligitur, quæ tripodem conſcenderet, & futura conſulentibus prædiceret.* Paſtorem illum Plutarchus Coretam appellat. Tullius I. de Diuin. ait, *Poteſt autem vis illa terræ, quæ mentem Pythiæ diuino afflatu concitabat, euanuiſſe vetuſtate.* Iterùm. *Credo etiã anhelitus quoſdam fuiſſe terrarum quibus inflatæ mentes Oracula funderent.*

Oraculorum initium.

Sibyllæ vti vaticinarentur.

In limine data Oracula petentibus, vatibus in adytis reddentibus. Colligitur ex Vergilio Æn. vi.

Quin vt te ſupplex peterem, & tua limina adirem.

Idem ibidem

Ventum erat ad limen cum Virgo poſcere fata.

Idem alibi

Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla.

Dioniſyus Halic. Lib. iv. loquens de Tarquinio Superbo, hæc refert de Oraculis. *Oracula verò, quæ nunc extant ex varijs locis ſunt comportata, alia ex Italicis vrbibus allata, alia ex Erythris Aſiaticis ex S. C. miſſis legatis, qui eorum exemplar deſcriberent, alia ex alijs vrbibus, & à priuatis hominibus tranſcripta, in quibus quædam ſuppoſititia, & carminibus Sibyllinis inſerta reperiuntur, quæ deprehenduntur ex ijs, quæ acroſtichides nuncupantur, ideſt apices litterarij.*

In limine dabatur Oracula

In limine ergò conſiſtens te viuum Oraculum conſulo venerabundus de his, & alijs, à quibus non me explico, & video Dædali labyrinthum eſſe, & mihi opus te Theſeo fore ò Geruſiæ pectus, Prytanei oculus, Sapientiæ lumen, Virtutum columen.

PETRO CANTONIO I. C. ET Antiquario Mediolanenſi.

DISSERTATIO XXXV.

Coronæ proiectæ antè pedes Deorum. Hippona Dea quæ. Imago eius; vbi, & quî ornata, & coronata. Roſæ encomia. Templa redimita roſis. Aſſentator Terentij, & Athenei.

AViculæ, cum nihil poſsent opulentiùs, plumas ad magnificentiſsimum Delphici Apollinis templum, Apes ceras vltrò detulerunt. Ego ad tuæ gloriæ monumenta quid feram? Corollas non aureas, argenteaſquè appendendas; ſed leuiores, viliores, ad ſtatuas proijciendas ex priſco ritu ſacro, tùm quià mea vilia, & leuia; tùm quià tuum Coloſsum altum nimis, atquè excelſum ſuſpicio, tuarum virtutum apice decoratum. Propertius.

Coronæ proiectæ ante pedes Deorum, inſcriptæ.

Vt caput in magnis, vbi non eſt tangere, ſignis,
Ponitur hic imos antè corona pedes.

Coronæ ſiquidem Dijs dicatæ, & inſcriptæ, & inter ἀναθήματα, teſtandæ nimirum, aut oſtentandæ pietati, cultui diuino, aut gratiarum actioni. Ego his omnibus nominibus tibi obſtrictus coronatus tuæ immortalitatis aram corollis, ſertiſquè exorno, & roſeis potiſſimùm; tu enim Roſa diceris, & haberis ob morum fragrantiam, Virtutumquè decorem. Sed dum roſas loquor, &

Floret odoratis terra benigna roſis,

Hippona Dea ſtabuli.

Quaſdam colligo inter ſpinas Apuleiani horti III. Metamorph. Has tibi habe. *In ipſo ferè meditullio* (de ſtabulo loquitur) *Hipponæ Deæ ſimulacrum ædiculæ reſidens, quod accu-*

ratè

ratè corollis roſeis recentibus fuerat ornatum. Hippona Dea equorum, & ſtabuli, vt neminem latet; Quarè Tertullianus Florentius in Apologetico de eâdem ſic. *Vos tamen non negabitis, & iumenta omnia, & cunctos canterios cum ſuâ Hipponâ à vobis coli*. Iuuenalis Sat. VIII. *Imagines Hippona in ſtabulis coronata corona roſea.*

Hipponam, & facies olida ad præſepia pictas.

Plures igitur huius Deæ imagines in ſtabulis, eædemquè roſis corollis ornatæ, quæ Veneri, (ſcio) Gratijſquè in delicijs; cùm roſa κατ᾽ ἐξοχὴν dicatur Flos, & regina florum, Muſarum coronamentum. Ideò Theocritus Ep. I. τὰ ῥόδα *Roſa laudes, & cur templa illa coronata.*

Τὰ δροσόεντα, καὶ ἡ κατὰ πύκνος ἐκεῖνα.
Ἕρπυλλος κεῖται ταῖς Ἑλικωνιάσι.

Roſæ illæ roſcidæ, & denſum illud
Serpillum dicatum eſt Heliconiadibus.

Cur igitur hi equiſones, & agaſones roſeas intexerunt corollas Hipponæ, ſuo Numini? an quià corona roſacea deſignat potentiam, & imperium? Ideò hac roſâ ſuum agnoſcunt Numen, & venerantur? An quià roſæ publicæ lætitiæ, priuatæquè indicium, feſtiquè diei? quòd fortaſsè illis diebus egiſſent Hipponæ ſacrum. Sed hoc commune cum cæteris Dijs, nil huic peculiare. Aſsentationis hæc nota. Quòd ſi adulatorum, ſeu aſſentatorum mores (quorum nomina plurima in hoc ſæculi albo) noſſe cupis, pete ex verbis illis Gnathonicis apud Terentium in Eunucho. *Adulatoris deſcriptio ex Terentio.*

Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt:
Nec ſunt tamen: hos conſector; hiſce ego non paro me vt rideã:
Sed his vltrò arrideo, & eorum ingenia admiror ſimul:
Quidquid dicunt, laudo: id rurſum, ſi negant, laudo id quoq;
Negat quis, nego; ait, aio: poſtremò ego imperaui egomet mihi
Omnia aſsentari: his quæſtus nunc etiam multò vberrimus.

Sed Athenæus lib. VI. graphicè, & ad amuſſim Thraſonicam iactantiam, glorioſum militem, gloſſogaſtores, palpones effingit his verbis. *Thraſonum deſcriptio ex Athenæo.*

Si ad ædes ſit progrediendum, ſum aries;
machina bellica ſcilicet:
Si aſcendendum in ſcalas, Capaneus:
Si toleranda plagæ incus, ac nodus:
Si quid affigendum, Lorum, ac faſcia:

Si

Si tentandi formoſi, fumus:
Si bibendum, edendumquè nihil, Tithymallus.

Scilicet qui octo ſupinis prandebat.

Si aqua bibenda, rana: Si thymum rodendum, aut olus, eruca:
Si non lauandum, ſquallor:
Si hyeme degendum ſub dio, Merula:
Si tolerandus æſtus, ac meridie confabulandum, Cicada:
Si nec inungendum, nec aſpiciendum oleum, puluis:
Si excalceato ſpatiandum diluculò, Grus:
Si parùm dormiendum Noctua:
Si ferior, ferri maſſa; ſi ferio, fulmen:
Si excæcandus aliquis, fulgor: Si tolerandus, efferenduſq; ventus
Si quis ſtrangulandus, laqueus: Si ſaliendum, locuſta:
Si emouendæ cardinibus fores, terræ concuſsus:
Si cœnandum non inuitatò, Muſca:
Si non exeundum, puteus, &c.

Vide, quàm tua Suada, & melliflua oratio ad garriendum me excitarit, &, vt generoſus equus plauſu tuo, & fauore acriùs ad curſum, ego impulſus. Validior tamen apud me amicitiæ cauſa, quàm gratiæ. Vadatum enim me honorabili amore obſtrinxiſti. Quarè obliterari nomen meum malim apud bonos omnes, quàm tanti officij tui in me vnquàm obliteretur memoria.

Sic tua proceſſus habeat fortuna ſecundos,
Sic ope non egeas ipſe, iuueſquè tuos.

Ac tandem ama amantem,

Quo pius affectu Caſtora frater amat.

BAR-

BARTHOLOMÆO BERNARDINIO I. C.

DISSERTATIO XXXVI.

Reorum caput obnuptum. De pileo antiquorum; an in vſu, & quandò; quid apud Romanos, quid apud Græcos ſignificaret. Quotuplex pileus. Quibus Dijs capite tecto, quibus detecto facerent. Festi diei religio quanta olim. Ancilium religio, & alia ad ſacra ſpectantia. Caput operiendi mos in re dubiâ, ſacrâ, periculoſâ, & cum hoſti occurrerent, & cur? Item articuli digitorum contriti, & alia non trita.

FIdei confregiſti teſſeram nil ſcribendo, quam ad me potiùs eras delaturus reſcribendo, vt agnoſcerem iûs antiquæ hoſpitalitatis, ideò renunciare hoſpitium decreueram, cum tuæ ad me, quæ vel Ligurino Momo ſatisfacere poſſent. Bona nomina lentus creditor ferendo facit mala, fidem languidam nutriendo; ego te quoquè litteris non vrgendo malum nomen feci, & parùm abfuit, quin grandem tibi impingerem dicam, nè indictâ causâ damnareris: attamen vadimonio etſi te obſtrictum teneo, idem tamen miſſum facio, & fide libero, quià penſum ſoluis litterarium, quod mihi eo gratiùs, quò magis in votis.

Capitis obnubendi reorum paſsim in Venetâ regione vſurpata conſuetudo, ab illâ lege vſquè horrendi carminis manauit. Audi ſodes. *Caput obnubito; infelici arbori ſuſpendito.* Hegeſyppus Lib. v. Cap. IIII. *Dum percuſſorem moratus, clauſis iam faſciolâ oculis, ſe ſe proripuit ad Romanos.* Tacitus IV. Annal. *Trahebatur damnatus, quantum obdu-* *Reorum caput obnuptum.*

 ctâ

ctâ veſte, & adſtrictis faucibus, niti poterat clamitans.

Sed quià de capite obnubendo quædam in medium prolata, diſcutiendum puto, an veteres Romani, & Græci pileati, vt nos, incederent. Pileus eſt capitis tegumentum laneum, ſic dictum, vel quòd ex pilis fieret, vel quòd capitis pilos tegeret; pileum manumiſsionis, ſeù libertatis apud Romanos fuiſſe ſignum, alibi à me indicatum; hinc ad pileum vocare, hoc eſt ad libertatem. Bruti effigies pileata cum pugiunculis paſsim videbatur, quòd Romanæ libertatis fuiſſet vindex. Caſtor, & Pollux itidem pileati, quòd Σοτήρες, ideſt liberatores Græciæ eſſent, vel quià Lacones, qui pileati pugnabant; Romani contrà, teſte Lazio, pileis in bellis haudquaquàm vtebantur. Lares quoquè Pileati. Vndè in Saturnalibus ad libertatem declarandam plebs tota pileata. Apud Græcos pileum nobilitatis fuit ſymbolum, vndè Vlyſsis caput pileatum faciunt; apud Romanos Sacerdotij; Pilei etiam erant viatorij petaſi dicti, vnde petaſati dicti tabellarij à Cicerone, & Plauto. An verò Romani in conuiuijs tecto capite diſcubuerint, non planè manifeſtum; colligi tamen poteſt indè, quòd ſi ſerui manumiſsi pileati diſcumberent, tantò magis domini capite tecti: deindè ſi opertis capitibus Deos adibant, & venerabantur, in menſâ quoquè, quæ illis ſemper ſacra, & religioſa viſa, potiſſimùm propter libationes non dubium, quin velati accubuerint. De adoratione operto capite factâ dictum à me alibi, & à Plutarcho cauſæ plurimæ afferuntur probl. XIV. qui teſtatur apud Rom. filios velatis capitibus ſuos parentes, filias autem nudis, & crinibus paſsis efferre conſueuiſſe, cuius cauſam ibidem affert. Opi quoquè atquè Herculi aperto capite ſupplicatum. Lege plura de hoc in Plutarchi probl. X. ſciſcitante, cur Romani Deos capite velato adorent, cum alioquìn hominibus obuiam facti venerandis caput, ſi fortè eo tecto incedunt, detegant; cuius conſuetudinis hanc inter alias rationem affert quòd nimirùm coràm potentioribus caput nudent, non augendi honoris eorum gratiâ, ſed vt eos inuidiâ potiùs liberent, oſtendantquè eos non poſcere eoſdem ſibi cum diuinis, hono-

An priſci pileo vſi.
Pileus quid; vnde dictus.
Pileus libertatis ſignum.
Pileati libertatis aſſertores.
Pileis vſi qui in bello, & qui non.
Pileati etiam Lares.
Pileata plebs in Saturnalibus.
Pileus nobilitatis ſymbolum. Apud Græcos Apud Romanos Sacerdotij.
Pilei viatorij.
Petaſati tabellarij.
Romani an diſcumberent tecto capite.
Menſa ſacra.
Opi & Herculi aperto capite ſacrificatũ.
Romani capite tecti, & quomodò.
Occurrentes viris cur caput aperiant.

honores, nequè ferre, aut gratum habere, eodem ſe, quo Deos, modo coli. Hæc ille; Contrà verò Vitellius, teſte Suetonio, miri in adulando ingenij, primus Caium Cæſarem adorari, vt Deum, inſtituit, qui reuerſus ex Syriâ non aliter adire auſus eſt, quàm capite velato, quo modo Deos coli ſolitos fuiſſe dictum eſt, circumvertenſquè ſe, deindè procumbens. Salutantes ergo Principes in terram procumbebant poſt circumuerſionem. At Deos adorantes ſedebant. Quòd Principem adorantes, in terram procumberent, oſtendit Hiſtoria Alexandri Magni; nam cum Polypercon, vnum ex venerantibus mento contingentem humum, per ludibrium cæpiſſet adhortari, vt vehementiùs eo quateret terram: indignabundus Alexander, tu, inquit, non veneraberis me? detractumquè Polyperconta ex lecto præcipitauit in terram. Et cum is pronus corruiſſet, videsne (inquit) idem te feciſſe, quod in alio antè ridebas? Ad pileum reuertor ex dictis coniecturâ ducor pileatos fuiſſe tantùm Romanos in itinere, & potiſſimùm hyemali tempore; in Vrbe verò nunquàm, cum nummi nulli id aſtruant: quòd ſi ad Solis calorem auertendum, pluuiam, frigusque arcendum caput nubere volebant, togæ ſinu id factum credo: & ità in conuiuijs ſi quandò capite tecti, id factum ad manumiſſorum pileatorum diſcrimen innuendum. In his rebus aliorum opperior iudicium cum maximè hæream, & in hac ſalebrâ laborem. Lipſius erudititſsimus antiquarius meus de Amphitheatro Cap. xix. docet, olim Romanos aperto ſemper capite fuiſſe, & ſolùm quinquè temporibus operto, videlilicét, Ludis, Saturnalibus, Peregrinatione, Militiâ, atquè Sacris; de hoc vltimo Virgilius.

Procumbentes Imperatores ſalutabant. Sedentes Deos adorabant.

Alexandri magni factum

Romani quando pileati.

Lipſij ſententia Romani quando capite operto.

Et capita antè aras Phrygio velamur amictu.

Hunc morem volunt ortum ab ipſiſsimo Aeneâ, & ab hiſtoriâ, quam Virgilius attingit in III. Aen. videlicet, Inter ſanctos ignes ne qua hoſtilis facies occurreret, Plutarchus Quæſt. Rom. x. *Deos aperto capite adorauerunt, vel quòd eâ tectione, animi demiſſionem oſtenderent, vel potiùs verentes, ne qua vox mali ominis foris accideret.*

Caput cur opertum in Sacris.

Pauſanias Lib. IV. ad hanc rem narrat initium irarum

Caſtoris in Meſſenios; quià videlicèt adoleſcentes duo Ponormus, & Gonippus ſacra Caſtoris, & Pollucis interturbarunt, cum omni contumeliâ, & contemptu: adeòquè abominandum duxere interrumpi ſacrum, vt clamaretur à Præcone in ſacris, *Hoc age*, quod ità Plutarchus in vitâ Coriolani explicat, *nulla vt res interrumperet ſacra*, & idem Plutarchus in Ageſil. laudat Lacedæmones qui acceptâ grauiſsimâ clade, non paſsi ſunt formam publicæ feſtiuitatis immutari, quæ tunc peragebatur. Demoſthenes contrà Midiam ſæpius inculcat violatam ab illo feſti Bacchici celebritatem, cum eo die iniurias ſibi inferret. Adeò peruagata eſt hæc opinio inter gentes, vt etiam atrociùs eſſet inferre iniurias die feſto, quaſi ità violarentur ſacra.

Sacra non eſſe interrumpenda.

Feſti diei religio quanta olim.

Apud Romanos Ancilium religio ſumma. Liuius Lib. XXXVII. *Statiua deindè ad Helleſpontum aliquandiù habuerunt, quòd dies fortè, quibus ancilia mouebantur, religioſi ad iter inciderant*. Tacitus I. Hiſt. *Proficiſcenti Othoni moras, religionemquè nondum conditorum ancilium afferebant*. Hinc natum prouerbium, *Saltat ſenex, ſalua res eſt*, qui cæteris ad arma currentibus, ſolus ſaltationem eſt proſecutus. Vide Adagiographum, & Seruium ad III. Æneidos.

Ancilium religio.

Caput hieroglyphicum ſalutis fuiſſe receptum apud omnes eſt, ideò hoc in extremo diſcrimine commendare, adiurare, deuouere ſoliti, vt videre licet paſsim apud Authores, quòd in eo regimen totius animantis; quarè non ſolùm in eo pallor in vitæ diſcrimine, ſed & rubor in exiſtimationis periculo, ſeu metu, tanquàm in propriâ ſede dignoſcitur. Hinc illa conſuetudo, vt opinor, manauit, cum aliquod inexpectatum, & periculoſum occurrebat, caput obnubendi, ſeu velandi. Petronius. *Execratus itaquè aniculæ inſidias operiri caput, & per medium lupanar fugere cœpi*, & alibi apud eumdem, *admonitus ſcilicet Aſcyltos periculoſum alienis interuenire ſecretis, caput operuerat*. Prætereà loca impudica, & probroſa adeuntes caput operiebant. Plautus Capt. *Ipſi de foro tàm operto capite ad lenones eunt, quàm in tribu aperto capite ſontes condemnant reos*. Petronius; *Aſcyltos caput operuit, vt ſe vidit in Lupanar deductum*. In re verò trepidâ non ſolùm caput velabant, ſed & articulos manuum contere-

Caput ſalutis ſignum.

In re periculoſa cur caput obnuberent.

Adeuntes loca impudica caput obnubunt.

Articuli digitorum contriti in re dubia.

gerebant, idem ibidem. *Vt ergo tam ambitioſus detonuit imber, retexit ſuperbum pallio caput, & manibus inter ſe vſquè ad articulorum ſtrepitum contritis, quænam eſt* (inquit) *hæc audacia?* An quià in re creperâ, & ſubitâ animus perculſus ad Deos colendos ſe conuertebat, quod fiebat capite velato, vt à me demonſtratum? ità Plautus Amphit. Inuocat Deos immortales, vt ſibi auxilium ferant, manibus puris, & capite operto. Lucretius Lib. v.

Nec pietas vlla eſt velatum ſæpe videri.

Ouidius Metam.

Et velate caput, cinctaſquè reſoluite veſtes.

Tibullus Eleg. v. Lib. I.

Ipſe ego velatus filo, tuniciſquè ſolutis.
Vota nouem Veneri nocte ſilente dedi.

Quarè meritò timentes, fugientes, caput velabant. Plautus in Moſtel. *Timentes, fugientes velati caput.*

Caue, reſpexis; fuge, atquè operi caput.

Idem alibi *Facturum me, vt etiam aſpicere ædes audeat capite obuoluto, vt fugiam cum ſummo metu.* Liuius de Appio. *Appius vitæ metuens in domum propinquam ſe foro inſcijs aduerſarijs capite obuoluto recepit.* Capitolinus in Pertinace. *Tunc ille precatus Iouem vltorem togâ caput operuit, atquè à cæteris confoſſus eſt* Horatius Lib. II. Sat. III.

Nam male re geſtâ, cum vellem mittere operto
Me capite in flumen.

Plutarchus in Phocione. *At Phocione, illiſquè quî circa eum erant, cuſtodiâ ſeptis, quotquot eius amici non propè aſſiſtebant, vbi hoc viderunt, capite obuelato fugâ ſalutem petiere.* At cùm hoſtibus obuiàm procederent, caput etiam operuiſſe lego in Plutarchi Quæſt. x. his verbis. *Quemadmodùm aduersùs hoſtem caput tegimus, ità amicis & præſtantibus hominibus obuiàm dati idem nudamus.* Hæc ſatis prolixè à me. *Occurrentes hoſtibus velati.*

Cur verò nubentes, caput obnuberent, vndè nuptæ dictæ, idem Plutarchus, & alij longiore ſubſellio explicant, quibus ſuperſedeo.

Dixi, quod Dea moneta in mentem miſit, & à ſcriptoribus in parte æs ſolutioni ſum mutuatus. De reliquo ego tibi comperendinabor, ſed tamen vadimonio obſtrictus, me tibi

bi ſtiturum, cum per negotia licuerit. Liuidulis ad aſſem expunctum vix credam; quià tamen tua mens niue candidior, chriſtallo purior, nec ſupicatur, nequè liuet; in tuam medeſtiam non peccabo, illorum impudentiam non irritabo, nequè morabor, ſiquidem

Non quâcumquè manu victima cæſa litat.

nequè cuiuſcunquè linguæ verba me mouent, ſed candidorum, proborum, quorum in albo tu primus à me recenſeris candidiſſimus.

POMPILIO MINVTIANO.

DISSERTATIO XXXVII.

Terminalis lapis vnctus, adoratus, ei ſacrificatum, & quo modo, eius defigendi ritus, Prouerbium explicatum. Quemuis lapidẽ vnctũ adorare. *Eius religio, vndè ad Romanos. Lapides Terminales, & lapides Diui quid differant. Fidei, Termino, & Menti ædes, Terminum mouentis pœna. Termini erecti lætitiæ, moti cladis ſigna. Obſidum caput reticulo purpureo amictum, item meretricum. Redimiculum luxuriæ ſymbolum, & alia.*

TVa ætas iam matureſcens fructus maturos edit, nec tam flores appetit, vt fructus non maximi ducat: ideò tibi non tam dictio exoſſis, tenera, delumbis, quàm vetuſcula, toroſa, & quaſi maſcula, nec tam tibi arridet ſtylus vrbanus, & diffluens, quàm paganus, & ſolidus, Sabinis abuſquè Curibus accitus. Magni Venturini in hoc vtar elogio: Quorumdam vitandus, forteàn ringentium, nè dicam, calumniantium ſcopulus, qui

mitio-

mitioribus, & bellarijs tantùm aſſueti aſperiora pitiſſantes, deglutire videntur amariſſima. Scientiam mihi reſeruo (ex Tullio) loquendi vſum populo. At nil moremur familiam Spartaco nequiorem, opinantem obſoleta repetere, facinus nullâ expiandum victimâ, ex antiquitatis ruderibus eruenda, & in priſtinum ſplendorem reſtituenda; & ſi opus, noua fingenda, nam

licuit, ſemperquè licebit,
Signatum præſente notâ procudere nummum.

Ego enim ſemper in eâ hæreſi,

Nullius addictus iurare in verba magiſtri.

Vagari ergo mihi libet, & ſi quid ex agro loquor, ignoſce peragranti per varios agros, in finibus quorum olim (vt modò) lapides, qui vncti, coronati, & adorati; nullus enim Deûm prius illo adoratus, & cultus ex legum præſcripto; hinc ſtatua illi erecta, vncta, & coronata, quòd apertè Arnobius, ſeu M. Minucius Felix annuit his verbis. *Vt tam luculento die in lapides eum patiaris impingere effigiatos ſanè, & vnctos, & coronatos.* Apuleius 1. Florid. *Truncus dolamine effigiatus, vel ceſpes libamine humigatus, vel lapis vnguine delibutus.* Sed clarius Lib. 1. Apolog. *negant ſe vidiſſe, aut lapidem vnctum, aut ramum coronatum in finibus eius.* Tibullus Lib. 1. Eleg. 1.

Lapides termini vncti, coronati, adorati.

Statua erecta Termino.

Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in triuio florida ſerta lapis.

Sed noto, vt paulò clariùs has tenebras illuſtrem, luce ab alijs mutuatâ, vt mihi illuceſcat, Loca quàm maximè ſacra apud antiquos in confinijs conſtituebantur. Ab eo fines templares, & terminos ſacrificales auctores limitum nuncuparunt, qui in quadrifinio poſiti poſſeſſionibus finem faciebant. Hic autem ritus fuit defigendorum terminorum, vt cum illos diſponerent, ipſos quidem lapides in ſolidam terram conuocarent, proximè ea loca, quibus foſsâ factâ defixuri erant, quos vnguento, uelaminibus, & coronis decorabant. In foſſis illis, quibus poſituri terminos erant, ſacrificio facto, hoſtiâquè immaculatâ facibus ardentibus in foſsâ cooperti, ſanguinem inſtillabant, eoquè fruges, & thura iactabant, fauoſquè, vinum, atquè alia, quibus conſuetudo

Fines omnes ſacri.

Fines templares qui.

Termini ſacrificales qui.

Termini defigendi ritus.

Sacrificium factum in foſſis vbi Termini ponendi.

conſuetudo erat, Terminis ſacrum fieri, in foſsâ dijciebant; Conſumptiſque omnibus dapibus igne, ſuper calentes reliquias lapides collocabant, atque itâ diligenti curâ confirmabant. Quià tamen aliquandò viæ, termini erant agrorum, aut flumina, circa quæ plerumquè arbores ſatæ, hinc frequenter ſub his defixi termini, & coronatæ etiam arbores, ſeù rami. Apuleius Apolog. I. *Negant ſe vidiſſe, qui fuerint, vllum ſaltem in finibus eius, aut lapidem vnctum, aut ramum coronatum*. Hi lapides quadrati, inſcripti vncialibus litteris.

Termini in vijs ſub arboribus.

Lapides terminales quadrati, & inſcripti.

Lapides quoſdam religioſiſſimè Pagani colebant, vt ad eorum cultum prætereuntes inuitarent, & vngebant. hinc dicti lapides Diui; Arnobius, *Si quando conſpexeram lubricatum lapidem, & ex oliui vnguine ornatum, tanquàm ineſſet vis praeſens, adulabar, effabar*. Lampridius; *Lapides qui Diui dicuntur ex proprio templo Dianæ Laodiceæ ex adyto ſuo, in quod Oreſtes poſuerat, auferre voluit*. Lapides Diuos Turnebus putat eſſe ſimulacra Deorum, vetereſquè indè per Iouem lapidem iuraſſe; quod eruditiſſimus Gutherus confutat, à cuius eruditiſſimis elucubrationibus multa lux huic capiti, aſſerentis, olim rudes lapides pro ſimulacris cultos, qualis fuit Romam deportatus Peſſinuntiæ Matris Deûm. Item Dianæ Paphiæ. Hic plerumquè in formam pyramidis. Sacrum ſaxum dicebatur ædes in ſaxo excauata, quam Apuleius vocauit ſpeluncam frondibus inumbratam. Hinc puto manaſſe illud prouerbium, *omnem lapidem vnctum adorare*, de ijs vſurpatum, qui temerè, & ſine iudicio ergà quoſuis afficiuntur. Vel puto alluſiſſe prouerbium ad Græcorum ritum, vt refert Pauſanias in Achaicis, his verbis: *Et ſanè Græcis olim omnibus patrium fuit, rudes lapides pro dijs perindè, ac ſimulacra ipſa colere*. Termini religionem ſumpſere Romani à Græcis. Ita apud Platonem Lib. VIII. de legibus, *Nemo fines, atquè terminos agri moueat, nec ciuis vicini, ac finitimi peregrini, ſi agri extrema poſſideat. Sed putet id eſſe verum, quod dici ſolet, hic immobilia mouet; malitquè vnuſquiſquè ſaxum ingens mouere, quàm paruum lapidem iureiurando à dijs firmatum, quo amicitiæ, & inimicitiæ terminantur. Alterius enim Iupiter ὁμόφιλος, alterius Iupiter ξένιος teſtis eſt, &c.*

Lapides terminales Paganorum.

Lapides Diui qui.

Termini Dei figura.

Sacrum ſaxū.

Lapidem vnctum adorare prouerbium

Termini Dei religio à Græcis.

La-

Lapidum ſacrorum duo genera leguntur, alij terminales, in defigendis terminis agrorum collocati, proximè ea loca, quibus foſsâ factâ defigebant, quos vnguento, velaminibuſquè, & coronis decorabant; facto enim ſacrificio ſuper calentes reliquias lapidem collocabant: De hoc Apuleius Florid. *vel ceſpes libamine humigatus, vel lapis vnguine delibutus*. Alij lapides ſacri, ſeu dicti Diui, qui in fundamentis templorum iaciebantur inſcriptione notati. Lapis Diuus à Pauſaniâ in Corinth. ſic deſcribitur. *Lapides, qui diui dicuntur, ex proprio templo Dianæ Laodiceæ ex adyto ſuo, in quod Oreſtes poſuerat, auferre voluit*. Pauſanias enim lapidem narrat, qui antè ædem Dianæ Laodiceæ iacebat, & ſacer vocabatur, illumquè dicebat eſſe, ſuper quo Troezeniorum nouemuiri Oreſtem à matris cæde purgauerunt. De hoc lapide diuo idem in Laconicis, & Atticis A lapidibus (nè lapides loquar) ad alia verto vela, velificante mihi Zephyro placidiſſimo tuæ benignitatis in hoc ſcriptorum Oceano. *Lapidum ſacrorum duo genera.* *Lapides terminales.* *Lapides ſacri, & diui.*

Terminum fuiſſe habitum Deum lego in Plutarchi Numâ. *Primum autem, ferunt, & Fidei, & Termini templum condidiſſe, ac Fidei iuſiurandum demonſtraſſe, Romanis maximum, quo etiam nunc vtuntur. Termino verò, qui meta quædam eſt, & publicè, & priuatim ad agrorum confinia ſacrificant animantia: & id nunc quidem, nàm apud veteres incruentum fuerat Numæ ſacrificium, quippè qui ſapientiſſimè docuiſſet, decere, Terminalem Deum nece purum eſſe, vt potè qui pacis cuſtos, & iuſtitiæ teſtis ſit. Videtur, & omninò hic Rex Romanorum ſolum terminauiſſe, cum Romulus noluiſſet menſurâ proprij agri, fateri alieni ablationem, ſuas enim vinciri vires, ſi Terminum obſeruaſſet, ſin minùs obſeruaſſet, iniuriæ argui &c.* Feſtus verò antè Numam, ab Aeneâ in Palatio Fidem conſecratam refert ex Agathocle. Fidei ædes in Capitolio fuit. Dionyſius, & Plutarchus referunt, à Numâ eſſe ſacratam, ſtatutumquè maximum iuſiurandum iuxtà hanc Menti, canali vno diſcretæ, de quibus Cicero III. de legibus. *Colunto, illa propter quæ datur homini aſcenſus in Cælum, mentem, pietatem, fidem &c.* Termino igitur ſacellum erectum à Numâ in colle Tarpeio, cui ſolùm liba, pultes, & primitiæ *Fidei, & Termino temp. à quo condit.* *Termini ſacrificium.* *Fidei ædes in capitolio.* *Mentis ædes* *Termini ſacell. incruent.*

Z frugum

frugum libatæ. Hic Deus erat ſaxum in finibus agrorum priuatorum, & publicorum, quod, qui ſtatuto dimouiſſet loco, impunè cædi poterat. Lex Numæ de termino hæc extat, QVEI TERMINON EXARASSIT, IPSVS ET BOVIS SACREI SVNTO. Dionyſius Halic. hæc habet, *Terminos ſi quis transferre auſus fuiſſet, aut tollere, lege Terminali caput eius Dijs Terminalibus Numa deuouit, interfectori ipſius, tanquàm ſacrilegi, impunitate permiſſâ, & c.* Noto lapides terminales erectos fuiſſe. Erectus terminus nota erat rei benè geſtæ: hoſte iam victore, è loco mouebantur, quaſi omnia peſſum irent. idquè habeo ex Virgilio XII. Aen.

Lex Numæ de Termino.

Terminalem lapidem auferentes qua pœna digni

Lapides terminales erecti.

Lapides erecti, lætum ſignum.

Termini è loco moti cladis ſignum.

Nec plura effatus, ſaxum circumſpicit ingens:
Saxum antiquum, ingens, campo qui fortè iacebat
Limes agro poſitus, litem vt diſcerneret aruis.

De hoc eodem Liuius, Florus, pluribus, cum de Tarquinio Priſco in Tarpeiâ rupe Ioui ſacrificante mentionem faciunt.

Capita agrorum mitto, hominum repeto, Athenæus Lib. XV. ritum quemdam capitis tegumenti purpurei obſidum nobis indicat, his verbis, *Lacedæmonios contemplare, qui reperto à ſe Coſmoſandolo, quem putant eſſe Irim Illiricam, Tulipanum vulgò dictum, vetuſtiſſimum ſuæ Reipublicæ ornamentum, vbi proculcarunt tanquàm fractis ceruicibus peſſum iêre;* quamobrem ſcitè de illis Comicus Ariſtophanes.

Capitis tegumentum purpureum.

Timebant olim Spartani, vt inexpugnabiles
Nunc autem purpureo reticulo caput ijs vincitur, vt obſidibus.

Quæ mihi verba planè indicant morem, obſidum caput operiendi redimiculo purpureo, vt ab alijs diſcernerentur, & hac notâ illos prodente minus fugam tentarent. In argumentum luxuriæ idem taxat Spartanos, vti degeneres à priſcâ virtute: *proferuntur reticula purpurea, qualia erant corpore merentium.* De reticulo muliebri Iuuenalis Sat. II.

Obſides redimiculo purpureo caput operiunt.

Redimiculum luxuriæ ſymbolum.

Reticulumquè comis auratum ingentibus implet.

Idem Iuuenalis Sat. II. Dum Meſſalinæ impudicitiam impudentiſsime deſcriberet Ità inquit,

Sumere nocturnos meretrix Auguſta cucullos,

Lin-

Linquebat comite ancillâ non amplius vnâ,
Et nigrum flauo crinem abſcondente galero.

Et ſi non me lateat, à quibuſdam intelligi per galerum, comam aſcititiam, & flauam, quam ſolæ meretrices, eam inficientes, geſtabant; matronæ verò nigram. Sed quid obſtat per galerum ſignificari id reticulum, de quo ſuprà? lector arbiter eſto. At nota certiſſima, quâ matrona à meretrice diſtincta innuitur ab Ouidio III. de Ponto Eleg. III. *Nota, qua dignoſcebantur meretrices à matronis.*

Scripſimus hæc illis, quorum nec vitta pudicos
Attingit crines, nec ſtola longa pedes.

Hæc plura (dices): & non erat hic locus, ſcis ſimulare cupreſſum. Eſto. Secundas ago. Dura conditio mihi à meſſe ad ſpicilegium abeundi, longâ laborum ſerie defatigato, & licet bos ſenex altiùs figat veſtigia, attamen verum

Contudit ingenium patientia longa malorum,
Et pars antiqui magna vigoris abeſt.

Antiphon ille Corinthius medicus doloris, & mæſtitiæ vix potis hæc mala leuare, quæ ætas, conditio, tempora, vndante ſinu, & laxo portant. In vnum Deum mentis oculus collimandus, qui portus tutiſsimus ab hac mortali procellâ, quiquè cum volet

Inijciet dominas in ſua iura manus.

Tu interim tuo illo viuido, ſibyllâ viuaciori ingenio, publicis licet curis emancipatus, ex interuallo Muſas tibi tàm valdè fauentes inuiſe, vt mella tua dulciſsima delibare poſſim, eoquè amore, quo nullus ardentior, me, vt ſoles, proſequere, tibi pariantem, vt vtriquè Philio vnanimes facientes, Pyladem, & Oreſtem amore præſtemus.

BERNARDO BONVISIO

Patricio Lucenſi.

DISSERTATIO XXXVIII.

Publici profeſſores litterarum acciti à Principibus. Ludus litterarius à quo primùm mercede apertus. Gymnaſia vbi, & quot. Cynoſarges nothorum gymnaſium à quo inſtitutum. Quantus honos habitus magiſtris. Varij ritus ſepulcrales. Veſtes iniectæ; & columnæ ſuperimpoſitæ ſepulcris. Salarium Philoſophis impertitum de publico. Quid Mineruale, quando ſolutum, quomodò, & alia ad hæc.

SI cuique mores fingunt fortunam, tui tibi feliciſsimam meritò finxerunt. Sed quid tibi cum fortunâ? cuius animi bona fortunæ laqueum mandare, mediumquè oſtendere vnguem poſſunt? O' e felicitate feliciorem, qui in cacumine montis Olympici conſtitutus, ſuprà ventos, & procellas, ſuprà omnes es humanas æuum agis beatum, ideò tecum altiore ſono, epicoquè carmine gratulari volebam. Sed ad pedeſtrem ſermonem mea valetudo, ingenium, me adigit, mitaturum Spartanos, quos tibia in pugnam, non tuba animabat; quicquid tamen meum ingeniolum potuit elaborare, ad te defero, ſymbolam meæ in te obſeruantiæ, quam tuarum virtutum lenocinijs ab omnibus aucuparis, & potiſsimùm ob patrocinium à te ſumptum de profitentibus publicè bonas litteras, quæ bonis ſemper caræ, curæ: ideò de his hæc ad te.

Semper bonælitteræ barbarie ablegatâ in aliquo pretio: Sed quià ad agros colendos (cum incolæ, & inquilini nō ſufficiunt) aduenæ aliundè euocantur; ità ad ingenia excolenda publici

publici profeſſores acciti ſalarijs honorificis (ætates multæ huius rei teſtes,) vel ſponte ludum litterarium aperientes ad prima iacienda fundamenta, vel Principum munificentiâ, nobilium liberalitate detinentur, fouentur.

Publici profeſſores acciti.

Quis verò primus mercede publicum gymnaſium aperuerit, Plutarchus eruditiſsimus Quæſt. Rom. LIX. apertè his verbis oſtendit; *ſerò cæptum eſt mercede doceri, primuſquè ludum litterarium aperuit Sp. Carbilij libertus, eius, qui primus vxorem dimiſit*. Cicero in epiſtolâ ad Ticinium refert; *Equidem memoriâ teneo primum latinè docere cæpiſſe L. Plotium quemdam, ad quem cum fieret concurſus, &c.* Locum ludorum litterariorum fuiſſe circà forum docet Dionyſius Lib. XI. his verbis. *Tunc autem puerorum ludi litterarij circà forum erant*. Plutarchus in Theſeo, in medio vrbis fuiſſe oſtendit in Græciâ, his verbis; *ſunt autem in mediâ Vrbe iuxtà gymnaſium ſita, aſylumquè ibi ſeruis, atquè humilioribus fortunâ hominibus, & potentiorum opes formidantibus conſtitutum; quòd & Theſeus patronus, & propugnator quidam fuiſſet, & humanè, benignèquè preces humilium exaudiſſet*. Ex quibus colligo Aſylum apud Athenienſes fuiſſe in medio Vrbis, propè gymnaſium publicum. Quòd & Gabijs fuerint ludi litterarij ad pueros inſtituendos, vel Romuli tempore, indicat Plutarchus in Romulo. *At etiam Gabios delati pueri litteras, aliaquè didiciſſe feruntur, vt ingenuos decebat pueros, &c.* Tuſculanos etiam habuiſſe hos ludos Idem Plutarchus in Camillo oſtendit. *At Tuſculani errorem callidè auertentes, cum eſſet iam ex expeditione aduersùs ipſos Camillus, aratoribus, paſtoribuſquè agros, vt in altâ pace compleuerant, patebant portæ, pueri in ludis operam litteris dabant, &c.* En pacis indicia certa. Apud Hiſpanos videtur extitiſſe primus Sertorius, qui Præceptores Græcarum, & latinarum litterarum conduxerit, quod ex Plutarcho in eodem Sertorio apparet. *Maximè autem beneuolentiam ſibi comparauit ex his, quæ circà puerorum eruditionem machinatus eſt. Nobiliſſimis ſiquidem adoleſcentibus, in Oſcam Vrbem conuocatis, præceptores eis tradidit Græcarum, & Latinarum litterarum*. Idem ibidem. *At patres eorum vehementer gaudebant cernentes filios prætextatos honeſtiſſimè ad magiſtratus euntes, &*

Primus ludũ litterarium aperiens.

Gymnaſia in media vrbe.

Aſylũ Athenis vbi.

Gymnaſia per Italiam.

Sertori us primus apud Hiſpanos præceptores conduxit.

Sertorium

Sertorium pro eis ſalaria pendentem, ac ſæpè ipſos examinantem, & præmia doctoribus tribuentem, bullaſquè aureas donantem. In porticu edoctos pueros refert Plutarchus in Cimone, *exercebantur tunc fortè in medio porticus puberes ſimul, atquè adoleſcentes.* Tria gymnaſia reperio Athenis fuiſſe, Authore Suidâ, alterum Lycæum dictum iuxtà Athenas, in quo Ariſtoteles frèquentiſsimo auditorio philoſophiam profitebatur perambulans, vndè dictus Peripateticus: alterum Academia mille paſsibus Athenis diſtans, ab Academo dicta, vbi Plato profeſſus: tertium Cynoſarges, ſic dictum à cane albo, qui, ſacrificante Diomo, rapta fœmora in hunc locum detulit. In hoc Gymnaſio Ariſtippus Cirenaicæ ſectæ princeps docuit. Hic pueri nothi exercebantur, qui nequè à patre, nequè à matre ciuitatis ius habebant. vndè contumeliæ gratiâ in Spurium iactitabant, εἰς κυνόσαργες. ideſt, *Ad Cynoſarges.* Erat hic locus extrà portas Athenienſium, Herculi dicatus, quòd & ipſe nothus, ac matre mortali natus eſſet. Huc Themiſtocles adoleſcens arte pelliciebat, & ingenuos aliquot adoleſcentes, quò paullatim tolleret Spuriorum, & Legitimorum diſcrimen. Plutarchus in Themiſtocle *Quapropter, cùm nothi in Cynoſarges coirent (gymnaſium id Herculis eſt extrà mœnia, quòd nec ille iuſtus Deus, ſed nothus ex genitrice eſſet mortali) induxit nõnullos Themiſtochles ex nobilitate iuuenes, vt ſe in Cynoſarges comitarentur, ſecumquè vngerentur. Quarè callidè videtur nothorum, & legitimorum ſuſtuliſſe diſcrimen, &c.* Aliud gymnaſium legimus Athenis dictum Stoam, ſeu Pœcilem, ex varietate picturæ à Polygnoto factæ gratuitò. In hac Zenon profeſſus; vndè dicti Stoici. Quantus autem honos habitus à diſcipulis magiſtro, ſapientiſsimus Seneca verbo innuit, aureum hoc dictum inſtillans. *Tàm medico, quàm præceptori pretium operæ ſoluitur, animi debetur.* Capitolinus ſubſequitur in Antonio. *Qui tantùm honoris magiſtris ſuis detulit, vt imagines eorum aureas in larario haberet, & ſepulcra eorum additis hoſtijs, & floribus ſemper ornaret.*

Pueri edocti in porticu. — *Gymnaſia tria Athenis.* — *Lycæum.* — *Academia.* — *Cynoſarges quid, vbi.* — *Spuriorum Gymnaſium.* — *Stoa, Stoici, Pœcile.* — *Quantus honos habitus magiſtris.* — *Imagines præceptorum in quo honore habita ab Antonio.* — *Sepulcra amicorũ floribus ornata.*

Ex his videre licet morem ornandi ſepulcra amicorum floribus: ſed dicis causâ, & alium priſcum morem amicis parentandi noto in Plutarcho de fortunâ,

&

& virtute Alexandri Magni, his verbis, *Darium videns iaculis confixum non ſacrificauit, non pæanem cecinit, vt qui ad finem longi belli perueniſſet, ſed Chlamydem corpori ſuo detractam cadaueri iecit.* Lucianus corollarium huic addit non negligendum Dial. de mercede conductis. *Siquidem (ait) id temporis non diſſimilis videre ſepulcrali columnæ vetuſti cuiuſpiam cadaueris, quæ geſtare ſolet ea, quæ Manibus inferuntur, nàm huic infuſo vnguento, impoſitâquè coronâ ipſi, & bibunt, & edunt apparatas epulas.* Plutarchus in Erotico. *Eius ſepulcrum in foro monſtrant, cui etiamnùm magna inſiſtit columna.* Coronabant etiam loca, vbi plerumquè conſidebant. Lucianus in vitâ Demonactis. *Sedem illam lapideam, ſuper quâ, ſi quando correptus laſsitudine quieſcere ſolebat, adorabant, ſertis coronantes in honorem viri.* Et Dial. Charon. ſiue contemplantes. *Quid ergò ſaxa illa coronant, vnguentoquè inungunt? Alij præ tumulis conſtructo rogo, ac foueâ effoſsâ ſumptuoſas illas exurunt cœnas, & vinum, mulſumquè in ipſas foueas infundunt.*

Parentandi amicis mos.

Chlamys iniecta cadaueri amicorũ.

Sepulcrales ritus.

Coronata loca, vbi conſidebant.

Ad Philoſophos reuertor, quibus munificè ſalarium datum. Idem Lucianus Dial. Eunuchus, oſtendit his verbis, *Scis Pamphile ſalarium, idquè neutiquàm exiguum ab Imperatore fuiſſe conſtitutum ſingulis philoſophorum generibus, puta Stoicis, Platonicis, Epicureis, & Peripateticis, ità vt, vnicuiquè ſectæ præmium eſſet æquale,* & paulò infrà, *ſingulos in annos decem millia nummûm, quos accipiunt, vti doceant iuuentutem.* Ex quibus licet cuiquè animaduertere, quàm antiquus mos fuerit publicos profeſſores ſtipendijs decorandi, vt hac noſtrâ tempeſtate paſſim obſeruari videmus, cùm bonæ litteræ tantùm acceperint incrementi, vt nihil ſuprà. O ætatem auream! Menſtrua igitur conſtituta ſalaria, quæ antè quinquatria, Idibus menſis perſoluebantur. Horatius Sat. VI. Lib. I.

Salarium datum Philoſophis.

Noluit in Flaui ludum me mittere magni,
Quo pueri magnis è centurionibus orti,
Læuo ſuſpenſi loculos, tabulamquè lacerto,
Ibant octonis referentes Idibus æra.

Menſtrua ſtipendia quando ſoluta profeſſoribus.

Aliam interpretationem huius loci mitto; nec tamen reſpuo. De hoc eodem Ouidius III. Faſtorum.

Nec

Nec vos turba feri ſenſu fraudata magiſtri
Spernite, diſcipulos attrahit illa nouos.

Mineruale datum præceptoribus. *Minerua in ſcholis culta.* Præter mercedem menſtruam dabant etiam mercedulam priuatam, Mineruale dictum, διδάκτρον, quod erat munuſculum, & veluti authoramentum primo ad magiſtrum ingreſſu, quòd ſcilicet eſſent parati ad parendum, & diſcendum: Minerua ſiquidem ſcientiarum præſes, cuius imago in his ſcholis; & nouus magiſter primitias munuſculorum à diſcipulis oblatorum illi dedicabat, veluti Muſis, & Apollini, de quo à me alibi. *Mineruale dicatum Mineruæ.* *Minerua Erganea.* Primi Athenienſes Mineruam Erganeam, ideſt artificioſam, cognomento appellarunt. Primi mutilos Mercurios coluerunt, ijdemquè primi bono Genio templum dedicauerunt; ità Pauſanias in Atticis. *Mutilo Mercurio templũ.* *Bono Genio primum templum.*

Athenis quis primos libros. Legendos præbuit publicè. Athenis diſciplinarum liberalium libros publicè ad legendum præbendos primus Piſiſtratus tyrannus poſuiſſe dicitur ab A. Gellio Lib. VI. Cap. XVII. noctium Atticarum. Deindè ſtudioſiùs, accuratiùſquè auxerunt, quam librorum copiam deindè Xerſes Athenis potitus aſportauit in Perſas. *Libri aſportati Athenis in Perſas.*

Exeamus ex hoc loco tàm funeſto vbi non expuere licet, & lapis lapidem terit. Ad piraticum ergaſtulum, aut ad metalla me damnatum mauelim, quàm ad ſentinas huiuſmodi. Augiæ ſtabula vitiorum repurganda hoc ſæculo inficetiſſimo tàm perditis, & deſperatis iuuenum moribus. O te felicem, auream conditionem nactum, vbi virtutibus ſuffultus in portu tranquillo felicitate perfrueris. Te, præter animi bona, generiſquè ſplendorem (quòd tibi æternũ, propriumquè ſiet) tantâ opũ fortuna auxit affluentiâ, vt exemplo, inuidiæquè quàm plurimis eſſe poſſis, exemplar tamen probitatis, & munificentiæ.

IACO-

IACOBO GADDIO

PATRITIO FLORENTINO.

DISSERTATIO XXXVIIII.

Senecæ locus enodatus, Nemo ſibi contigit. *Fortuna quàm lubrica. Serui ſcelere conuicti aquâ ardente loti ex Senecâ. Rarò ante cœnam toti loti diſcumbentes. Lotæ plerumquè ante menſam manus, & pedes, & cur. De Balneis, eorum vſu, fine, modo, horâ, vtenſilibus, partibus, apparatibus, miniſtris, & alijs ad balnea ſpectantibus.*

PAcuuianus ſtomachus in me non egerendus, *Odi homines ignauâ operâ, & Philoſophâ ſententiâ*, quia ego nunquàm diſſolutus, diſcinctus, compreſſis ſedeo manibus, ſed ſemper in caſtris ſuccinctus, patiens pulueris, atquè ſolis ἐν μυρίοις γὰρ τὰ καλὰ γίγνεται πόνοις. *In infinitis laboribus pulchra contingunt.* Ad hæc mihi tanta capitis grauedo, vt non affici, ſed confici me ſentiam; quæ in cauſâ, cur meæ non ſtatim ad te. Sed quem laudum cumulum in me glomeratim exaggeras? non ſum ferendo, quæ vel Ægyptium grauarent; nec meo pudori conueniunt, nec mediocritati. Amori in me tuo nimio, qui plerumquè ablepſius, aſcribo, atquè tuæ humanitati cum eruditione multâ. Saliuam mihi moues, cum magnum mihi Senecam relegendùm admoues; ſed è meâ palæſtrâ non tàm eruditus puluis; & mihi Συκίνη μάχαιρα ficulneus gladius.

Scopum Senecæ, fateor, non contingo, Epiſt. 111. dicentis, *Nemo ſibi contingit*, alij legunt *contigit*. Doctus interpres explicat, *Nemo naſcitur ſibi*; Lipſius eruditiſſimus legit, *ſibi contigit*; hoc ſenſu, Nemo apud ſe eſt, & ſe vno contentus, quod facit ſapiens, qui ſibi ſufficit; à quo non longè in diuerſum eo; liberè tamen meum re- *Senecæ locus enodatus, Nemo ſibi contigit.*

pono calculum, quia à te iuſſus. Vis tota ſenſus in ſi-gnificatione verbi, *contingo*, quod aliquando ſignificat contiguus ſum; Cæſar Lib. I. *Ità vt radices montis ex vtrâquè parte ripæ fluminis contingant*, ideſt ſint contiguæ. Hoc ſenſu Seneca noſter, *Vis ſcire*, inquit, *quid ſit, quod facit homines auidos futuri? Nemo ſibi contingit*; hoc eſt, nemo proximus eſt ſibi, nemo bona animi, quæ ſibi contigua ſunt, & penè continua, reſpicit; ſed bona externa, & fortunæ; quæ quià extrà nos, nec in noſtrâ manu ſita, quotidiè illis inhiantes, animis, pendêre cogimur; angimur, dum illis agimur miſelli; hinc animi angor, ſolicitudo, mæror, timor, nos curioſos efficiunt. Euripides, aureo illo dicto ſubſcribit, Ἀπροσδόκητον οὐδὲν ἀνθρώποις πάθος ἐφήμερους γὰρ τὰς τυχὰς κεκτήμεθα *Nulla perturbatio præter expectationem hominibus euenit, fortunam enim habemus in dies mutabilem*. Menander τὰ πρὸς πίπτοντα προσδοκᾶν ἅπαντα δεῖ ἄνθρωπον ὄντα παραμένει γὰρ οὐδὲν, *futuros euentus expectare vnumquemquè hominem, nihil enim ſtabile permanet*; Quæ verò præcedunt, quæquè ſequuntur, meam confirmant ſententiam. *O quando* (præit) *videbis illud tempus ad te non pertinere, quo tranquillus, placiduſquè eris, & craſtini negligens, & in ſummâ tui ſatietate*. ſubdit, *Opto tibi tui facultatem, vt vagis cogitationibus agitata mens tandem reſiſtat, & certa ſit*, quòd eſt propriè ſibi contingere. Sed Soli admoueo facem; & noctuas Athenas.

Alium locum reperio, qui mihi ſcrupulum inijcit non paruum ex Senecæ Epiſt. LXXXVI. cum de ſuis balneis loquitur. *Adeo* (inquit) *erant calida, vt conuictum in aliquo ſcelere ſeruum viuum lauari oporteret*, An quià aquâ feruenti aliquando ſeruum viuum nequam lotum? coniectare licet; & eâdem epiſt. *Nam priſco more* (ſcilicet vrbis) *tradiderunt, brachia, & crura quotidie abluere; quæ ſcilicet ſordes opere collegerant*. Cæterùm toti rarò lauabantur, quare priſcam frugalitatem admiremur, non totos ſe quotidie lauantes, delectationis, & voluptatis gratiâ, ſed manus, & brachia neceſſitatis, & munditiæ ergô.

De ſeruorum educatione, & diſciplinâ Plutarchus in vitâ Catonis Cenſorini plura. Ego alibi.

Contingit, varia ſignificat

Alius Senecæ locus enodatus.

Serui conuicti aliquo ſcelere aqua feruenti obruti.

Toti loti non ſemper ante cœnam.

Totos

Totos autem fuiſſe lotos aliquando conijcio, cùm videlicet ab exercitijs gymnaſticis recedebant, quòd ſudorem aquâ abluere ſalubre iudicaretur, ideò milites in campo decurrebant, exercebanturquè, tùm in Tiberi vicino natabant (, vt notiſſimum). Ciues verò delicatiores aquâ calidâ ſæpe in balneis ſe abluebant. Plautus Sticho, *poſtea ibo lauatum à pilâ*. Quare, deinde luxu Romæ creſcente, ſemper epulas adituri balnea priùs petebant; Apuleius Lib. v. Metamorph. *Prohinc cubiculo te refer, & lectulo laſſitudinem refoue, & ex arbitrio lauacrum pete*, Perſius, *Quomodo toti loti ante cœnam.* *Luxu creſcente balnea frequentata.*

Iam nunc in balnea ſaluâ
Fronte licet vadas,

Olim cum toti non lauabantur lauabant manus, aut pedes. Petronius, *Tandem diſcubuimus, pueris Alexandrinis aquam in manus niuatam infundentibus, aliiſquè inſequentibus ad pedes*. Lauatio quoquè ſacra erat & manuum quoquè χέρνιψι, & totius corporis περιῤῥάνσις vocabatur, fiebatquè θαλλῷ, ideſt (vt Virgilius ait) *ramo felicis Oliuæ*. *Lota manus, & pedes ante cœnam.*

Aſt de lauatione, ſeu de balneorum vſu priſcorum quædam hic notanda pono.

Fuit antiquorum mos, vt ante cœnam in balneis lauarentur toti, de quibus crebra mentio apud Homerum, Atheneum, Apuleium, & alios, ad ſordes corporis detergendas, ad laſſitudinem leuandam, ad animum recreandum; quia calefaciendi, & humectandi vim habent. Aquæ, vel frigidæ eæ marinæ; vel calidæ, & hæ; vel ſuâ ſponte, dictæ thermæ; vel arte, dictæ balneæ, ſi publicæ; balnea, ſi priuata. Hora balnei hyeme nona, æſtate octaua. Martialis Lib. x. *Balnea in vſu ante cœnam.* *Aqua an calida, an frigida loti.*

Nunciat octauam Phariæ ſua turba iuuencæ

Vtenſilia balneorum erant ſtrigiles, ampulla olearia, lintea. Vnctores dicti aliptæ. Partes balneorum quinquè. I. pars erat conclaue, ubi aer calidior; in quo veſtes ponebantur. Hinc dictum Apodyterium, ſeù ſpoliatorium. II. pars teſtudinis inſtar conſtructa, aerem calidum igne accenſo ſine fumo continens, dicta, ὑπόκαυσον, ideſt calidarium, ſudatorium, III. pars cella caldaria, quæ lauacrum dicta; in eâ homines conſidentes lauabantur, vnde & labrum, ſeu lauabrum *Vtenſilia balneorum.* *Vnctores aliptæ.* *Partes balneorum quinque.* I. II. III.

 brum

IV. brum dictum. IV. pars erat frigidarium, ſeu frigidaria cella
V. vbi aqua frigida piſcina. V. vbi ſudor detergebatur, ungebaturquè, dicta, deterſorium, ἀλειπτήριον, vnctuarium. Tria vaſa ad lauandum; Calidarium, ubi calida; Tepidarium, ubi tepida; Frigidarium, vbi frigida aqua. Apparantur in balneis ſolium, ſeu labrum, aut lauacrum e ligno, vel è marmore in quo reſidentes lauabantur. Guttus, vas guttatim oleum fundens. Strigilis, à ſtringendo, inſtrumentum, quo vtebantur ad ſudorem corporis, & ſordes abradendas. Lintea, ſudariauè, quibus corpora detergebantur. Prætereà erant Pilicrepi, pilos auellentes. Aliptæ, ungentes. Alipili, pilos ex alis auferentes. His balneis vſi partim ſanitatis, partim munditiæ, partim deniquè voluptatis gratiâ. Iudæi aute cibi ſumptionem, manus, & pedes lauabant. Romani non omnes, de quo alibi, & licet balneorum, alia communia, alia priuata, attamen lego conuiuas, ſeu hoſpites in conuiuatoris ædibus, a quo inuitati, & excepti fuerant, lauari, atquè vngi ſolitos, balneis à conuiuatore paulò ante conuiuium paratis. Hinc Thales in conuiuio Plutarchi cùm ad cœnaculum veniſſet, lauare ſe recuſauit, quòd ſe vnctum diceret, & Chriſtus accumbens domi Phariſæi de D. Magdalenâ loquens, ait, *Tu non dediſti aquam pedibus meis, non oleum capiti meo.* innuens morem Iudæorem lauandi (vt dictum) pedes, & manus, & caput vngendi. Sed de his Mercurialis in Gymnaſticâ eruditiſſimè aliiquè legendi. Itaque ut rem totam in pauca conferam. Poſt varia exercitationum genera ſiue in xiſto, ſiue in ſtadio, ſiue in ſphæriſterio, quibus VIII. hora tributa, lauabantur, deinde a ſeruis Vnctoribus vngebantur in Vnctorio loco Balnearum, tùm valetudinis, tùm voluptatis gratiâ; lotione enim eliciebant ſudorem & ablutis ſordibus hilaritas reuocabatur. An verò toti, an partibus corporis loti, an ſemper a me alibi explicatum. In thermis publicis plebs, in priuatis, & propriis balneis lautiores, & patricii loti. Heroum temporibus, aquâ marinâ frigidâ, tùm aquâ, dulci calidâ, aliquando etiam frigidâ pro libito. Ad tergendas ſordes æneâ ſtrigili vſi, ſeu ſpongijs, deinde linteis ad id paratis. Lego ſi mul lotos viros cum mulieribus; Adrianum tamen

Calidarium, Tepidarium, Frigidarium
Apparatus in balneis.
Solium.
Guttus.
Strigil.
Lintea ſudaria.
Pilicrepi
Alipili, Aliptæ.
Iudæi quid lauarent.
Hoſpites loti in conuiuatoris ædibus.
Chriſtus non lotus, nequè vnctus à Phariſæo.
Plebs, patricius, vbi loti.
Heroes quomodo loti.
Mulieres lota, cum viris.
Balneorum vſus quamdiu.

men mulieres à viris ſecreuiſſe in balneis. Balneorum vſus durauit ad Iuſtiniani tempora ab orbe aſſerto DXXI. circiter. Balneatoribus balneorum præſidibus quadrans pretium vulgò perſolutum. *Balneatoris pretium.*

Hæc paſſim,ab ijs qui de balneis, & gymnaſticis, decantata, quæ maiori indagine indigerent, quàm à me exigis; ideò ex his ſalebris me, obſecro, leua. Si mea arrident, ſoluo me hoc iudicatu; & bono, veteriquè ritu iuro, Mihi non liquêre. Tua tantùm pagina. Atticis ſalibus aſperſa,ac thymo flagranti odora, palatum, nares,omneſquè ſenſus ſummâ perfundet iucunditate. Omitte, obſecro, meum luſorium, tuum admitte decretorium ſtylum,cui veluti Iouis ſuffragio aquieſcam. O Italico-latinæ facundiæ Iuriſprudentiæquè anteſignane feliciſſime.

VIR-

VIRGINIO AVRELIANO A BANCA

DISSERTATIO XXXX.

Aurelianæ à Bancâ nobilis familiæ Vicentinæ Eulogium. De Orgiano pago quædam. Item de orgijs Bacchi, aliiſquè eius ſacrificijs. Seruati ſeruatori quanta deberent. Cibus, potus caſtrenſis olim qui. Ignis ſpeculatorius inturribus & caſtris. Huius vſus varius in bello, pace, gaudio, & luctu. Perſarum ritus mittendi nuncij velociſſimi, & alia ad militares ritus ſpectantia.

SParſiſti aquam melle dulci dulciorẽ, cùm ad me reſcripſiſti, & ad tua amæniſſima Tempe inuitaſti, (cum Orgia Vicentiæ peragerentur) Orgianum, vbi ego Saluti ſemper operatus, & bono Genio. Mihi ſanè videbar tuo ex ore mellifluo nectareos haurire liquores, vt cùm Vicentiæ agis, tua enim frons tàm ſerena, tàm explicata, pectoris mei obſcurum grauiſſimis curis Cœlum, procelloſis Aquilonibus obductum, ſerenat. Tu ſemper munificus pleno modio, ope, & operâ me fouiſti; bullâ aureâ meum pectus decoraſti; torquatum feciſti. O vnicum nobilitatis, & liberalitatis exemplar

Factis pete præmia digna,
Si mea nota fides, irrita nulla petes.

Te ex nobiliſſimâ, & antiquiſſimâ ſtirpe originem ducere oſtendis Aurelianâ. Quæ ab Aurelianâ Gallorum Vrbe obſidione vexatâ, duce Falzano viro Clariſſimo Vicentiam venit circa annum Chriſti CIↃ. vbi ſemper claruit. Vos autem à reli-

reliquâ Aurelianorum gente, quæ viget adhuc, diſcreti, cc. ab hinc annis cognomine à Bancâ, & inſignibus binorum leonum: quos Renatus Andeanus Neapolitanus Rex Andreæ viro arte militari præſtantiſſimo conceſſit, cuius filius Io. Philippus Venetæ Reip. Collateralis Generalis plus virtute, & fortitudine quàm dignitate, ſplendoris familiæ veſtræ addidit, quæ ſemper tàm in re litterariâ quàm militari viris præclaris enituit. Nùm ergò ex animo amarem, colerem tàm nobilem, tàm ex animo amantem? Vetus enim, & veriſſimum dictum, Venenum, & philtrum efficaciſſimum eſſe amori amorem. Ruent potiùs elementa, & hæc mundi machina in ſuum redibit chaos, quàm ego amore, & fide conſtanti in te non ſtem. Gratum reperies; ſi non pariantem.

De tuo Orgiano quid ſentiam ex animo hæc habe; vbi meus animus toties refocillatus, reſtauratus, exhilaratus.

Orgianum, dictum opinor, quaſi oram Iani, corrupto, vt cætera, vocabulo; vt qui in hac orâ, vbi primùm in Italiam venit, ſedem habuerit ob aerem ſaluberrimum, ſolum feraciſſimum, colles amœniſſimos. Ianus (vt ait) Q. Fabius Pictor, primus docuit Italos vinum, & far ad ſacrificium. Quare non immeritò ſemper Ianus in ſacrificij principio inuocatus, in fine verò Veſta, vt alibi à me dictum; quem eumdem eſſe cum Iaphet filio Noe, Io: Goropius Becanus in IV. Lib. teſtatur: eumquè alias terras quæritantem, tandem per varia maria, Ionium, & Adriaticum in hunc ſinum, in hos colles, & oram amœniſſimam appuliſſe crediderim, vbi primæ vineæ ſatæ, cultæ. Quid mirum igitur, ſi ibi vina precioſiſſima naſcuntur? hinc quidam putant, Orgianum dictum ἀπὸ τῆς ὀργῆς, hoc eſt à furore, quo corripiuntur, qui illis generoſiſſimis vinis ſe ſe nimis ingurgitant.

Orgiani etymon.

Ianus in principio ſacrificij cur inuocatus.

Veſta cur inuocata in fine ſacrificij.

Quòd ſi de meo corollarium addere etiam licet, Orgianum dictum credo, ἀπὸ τῶν ὀρῶν, hoc eſt, à montibus; in Orgianum enim Vicentini montes Euganei, ſeu colles potiùs dicendi, tanquàm anulus in gemmam deſinunt, vbi Ceres, Pomona, Flora, Liber contendunt, ibiquè orgia celebrant. Orgianum autem Paiarinus, Trinagius, & alij volunt dictum ab orgijs Bacchi, quæ ibi antiquitùs celebrabantur.

Orgia vnde orta.

Sed vnde hoc ſacrificij genus? Cœlius Rhodiginus ait Lib.

XVI. *Sunt, qui indigenam memorent virum Caſtalium, cuius fuerit filia nomine Thya, quæ Dionyſio conſecrata, primùm Deo celebrauit Orgia, & Bacchico afflatis numine nuncupationem fecit, vt ab eâ vocentur Thyades, &c.* Bacchi die feſto apud Eleos celebrato (quem θύαν vocabant) maximum miraculum lego apud eumdem Rhodiginum Lib. xv. Cap. XXVIII. *Eſt apud Eleos miraculum alterum, nàm in Bacchi feſto, quod θύαν vocant, illati templo lebetes tres noctu implentur vini, foribus accuratè occluſis, obſignatis etiam, ne fraudem ſuſpicari quis poſſit; quin Andrij quoquè quotannis eiuſdem ſolemni die, ſpontaneum à templo ſcaturire vinum prædicant.* Quid mirum, ſi Orgiani quoquè, vbi celebrata Baccho ſacrificia, vites ſponte (vt ità dicam) ſuâ, nullo penè accolarum labore optimas, plurimaſquè vuas ferunt.? Hinc Sabellicus in ſuo Cratere, ait, ob eam cauſſam à Cerere Bacchilionem fluuium Vicentinum appellatum, quòd de Baccho, qui Vicentinis occupatis collibus, agris etiam inſederat, triumphum reuexiſſet.

Thyades unde dictæ.

Bacchilio Fl. Vicentinus.

Thebanis tertio quoque anno ſacra Baccho celebrata in Cytherone monte nocturna, & ideò dicta Nyctileia, & ob annis, Trieterica, ſeù triennalia, in quibus erant Phalli. De his Diuus Auguſtinus de ciuitate Dei Lib. VII. Cap. XXI. & Viues ad hunc librum. Aliæ verò gentes ſolum Phallum ducebant circùm agros ad fertilitatem frugum. Theodoretus verò Lib. III. autumat, Phallogogia dictas fuiſſe ferias illas, quibus Phalli circumferebantur per Phallophoros. Hinc prouerbium *Phallus Deo.* vbi parùm quidem honeſta, ſed rei, locoquè conuenientia dicuntur. Plutarchus in libello de cupiditate opum, ait, in Antiquis Bacchi ſacris huiuſcemodi fuiſſe pompam, amphoram vini cum palmite, hinc hircum quem trahebat aliquis, poſt ciſtam nucum, & Phallum quæ poſtea obſoleuerunt, & prætioſiora ſunt inducta. Erat etiam & vannus (ſicut Virgilius inquit) cribrum Cereale Seruius exponit, Vallum Varrò, quod idem eſt atquè conus, ſeù nux pinea, quæ eſt Thyrſorum ad inſtar; thyrſi enim haſtæ quædã erant præpilatæ pampinis, & hederis circumueſtitæ; addebatur etiam hedera. Erat & thyrſis corona nuptialis, & lampas, quam in honorem Bacchi præferebant: aliaquè multa ad hec ſpectantia reiicienda potiùs, quàm referenda.

Thebanorum mos in Orgijs Trieterica. Nyctileia.

Aegyptiorum mos in Orgijs

Phallogogia. Phallophori.

Pompa, & ſacra Bacchi.

Thyrſi qui.

Orgia

Orgia ergo iure omitto Orgiani celebrata olim; & ab orâ Iani ad tuum Virgineum os me conuerto admirabundus, tuamquè liberalem manum oſculabundus, à quo ego liberali cauſsâ aſſertus; ideò tu ex lege priſcâ Coronam Ciuicam meritus à me ſeruato, & ego iuſtam ſeruatori debeo ſeruitutem, quod ex Senecâ de beneficijs Cap. xxi. diſco dicente; *Patiar me ab impuro ſeruari? ſeruatus deindè quam gratiam illi referam? uiuam cum obſcæno? non uiuam cum redemptore?* Ergo illi iuſtam, & perennem debebat ſeruitutem. Subſcribit hiſtoricorum Princeps Polybius in commemoratione de militiâ Romanâ, inquiens, *Seruatos cogunt, niſi id ſpontè faciant, ſeruatorem coronare; colit uerò hunc ſeruatus per omnem uitam tanquam parentem, omnia ſua exhibens, ut genitori, omnium enim uirtutum mater gratitudo; contrà, ingratis omnia inſunt uitia.* O auream ſententiam, litteris aureis in pectore omnium inſcribendam. Coronare igitur ſuâ manu ſeruatorem coronâ ciuicâ tenebatur ſeruatus. Hinc à ſeruatore dictus ſeruus, quòd ij, qui iure gentium, & belli poſſent occidi, à victoribus ſeruabantur, & ſerui fiebant, dicebanturquè non à ſeruiendo, ſed à ſeruando, vt notat Iuſtinianus Tit. de iure perſonarum. Ad hoc alludit Ouidius iv. de Ponto.

Serunati coronabant Seruatores. *Seruati ſeruiebant ſeruatori.* *Gratitudo virtutum mater.* *Serui unde dicti.*

Tequè meæ cauſam, ſeruatoremquè ſalutis:
Mequè tuum librâ, noris, & ære magis.

Sed quia vtramquè Pallada exornaſti armatam, & togatam, (cùm ſemper in patriæ rebus, nullâ intermiſsâ operâ, quæ in illius vtilitatem, & tui nominis gloriam cederet, verſatus fueris, nomenquè fortiſſimo Imperatori, Alexandro Farneſio in Belgio dederis, prudentiam ciuilem, militaremquè diſciplinam aſſequuturus) en pauca tibi proferam militaria, etſi ſæpè apud me de durâ militiâ queſto, dequè viuendi tetricâ ratione, de Timoniâ, Hecatæquè cœnâ militari; quid de eâ cenſeam, & primùm de cibo, paucis ex eruditiſſimo meo Lipſio ad Polybium, & alijs ſcriptoribus diſſeram.

Salem, & legumina data militibus lego, biſquè die hos cibum ſumpſiſſe, prandium tenue, & ſtantes, ſine vllo apparatu; cœnam verò paulò lautiorem, idquè non niſi ad ſignum:

Cibus militaris priſcus, & potus.

Pulte vſi antiqui.
Pultifagi Romani.

gnum: ſed antiquiori tempore non pane, ſed pulte vſos; hinc Romanos dictos pultifagos à Plauto, & Valerio Maximo Lib. 1. Cap. 1. aquâ merâ vulgò vſos, interdum aceto aquâ mixto.

Cibi cocti non venditi in exercitu.

Cibos coctos nefas in exercitu vendi, quod etiam teſtatur Salluſtius in Iugurthino bello loquens de Metello. *Namquè edicto primùm adiumenta ignauiæ ſuſtuliſſe dicitur; nè quiſquam in caſtris panem, aut quem alium cibum coctum uenderet; nè lixæ exercitum ſequerentur; nè miles gregarius in caſtris, neuè in agmine ſeruum, aut iumentum haberet: cæteris autem modum ſtatuiſſe, &c.*

Cibus caſtrenſis ſub Imperatoribus.
Cibus caſtrenſis ordinarius, & extraordinarius.
Nummos non portabant milites.
Cœnabant ſimul, & ad ſignum milites.

Æuo autem poſteriore, ſub Imperatoribus laridum datum, caſeum, & poſcam, Spartianus in Adriano teſtatur his verbis; *Ipſe quoquè inter manipulares vitam militarem agitans, cibis caſtrenſibus in propatulò libenter vtens, ideſt, larido, caſeo, & poſcâ; exemplò Scipionis Æmiliani, Metelli, & auctoris ſui Traiani.* Cibus igitur militaris alius ordinarius, alius extraordinarius; illum quotidiè, & non ſeorſim, ſed in certas turmas diuiſi milites capiebant; hinc illud edictum Peſcennij Imperatoris, qui teſte Spartiano in eius vitâ, iuſſit, nè milites in zonio ad bellum aureos, & argenteos nummos portarent, ſed potiùs vt publicè commanducarent. Et Ioſephus de bello Iudaico in deſcriptione caſtrorum Romanorum teſtatur, non licuiſſe militi prandere, & cœnare ſeorſim, cùm vellet; ſed ſimul, & vnà prandendi, cænandi, atquè etiam dormiendi, certa fuiſſe, & ſtatuta tempora. Hæ cœnæ in tentorijs per contubernia apparatæ, diſtributis cuiquè ſuis miniſterijs.

Cibi caſtrēſes.
Vinum in expeditionibus non conceſſum.
Buccellatum quid?

Cibi caſtrenſes erant, laridum, caſeus, poſca, & buccellatum, atquè acetum, vt teſtatur Spartianus in Hadriano, qui, cautum à Peſcennio (inquit) nè quis in expeditione vinum ferret, ſed aceto contentus eſſet; item piſtores exercitum ſequi vetuit, vt omnes buccellato vterentur. Buccellatum eſſe panem ad vſus diuturnitatem excoctum, quo milites paſci in caſtris ſolebant, ſcribit Marcellinus Lib. XVII. Verùm non ſemper caruiſſe pane, vino, & carne milites docet l. 1. C. de erogatione militaris annonæ, his verbis, *In duobus diebus buccellatum, in tertio die panem.*

nem. Vno die uinum, alio die acetum, uno die lardum, biduo carnem ueruecinam.

Cibi quomodo uariati militibus.

Panis militaris duo genera ex Valeriano apud Vopiſcum, petit enim, Duci Romam miſſo dari panes mundos ſexdecim, caſtrenſes quadraginta. Vtebantur autem pane ex tritico tanquam optimo, ex hordeo verò dabant militibus, qui in aliquâ re deliquiſſent, tanquàm beſtijs.

Hordeum militi infamiæ cauſſa datum.

Allium quoquè præcipuus Romanorum militum cibus, adeò vt militiæ fuerit hieroglyphicum; hinc prouerbium. *Nè edas allia, & fabas;* quo (teſte Suidâ) ſignificabatur, tranquillæ vitæ amatoribus, à bellis, & à iuditijs (in his enim fabæ, in illis allij vſus) abſtinendum.

Allium præcipuus cibus militum:

Allia, & fabas non edas prouerbium explicatum.

Tenui hoc, & moderato cibo non milites gregarij tantùm, ſed ipſi Imperatores veſcebantur. Nàm & Scipio ambulans cum amicis, & Maſſiniſſa xc. annum agens, ſtans, ſolo cibario pane veſcebantur, & alij. Præterea miles, & dux, àlter in alterius conſpectu palàm cœnabant, & indè ab exemplo maiorum maxima frugàlitas. Trebellius Pollio putat, etiam antè Gallieni Imperatoris tempora milites diſcinctos cibum ſumpſiſſe; poſteà verò cinctos hac de cauſsâ (vt ille inquit) *Mos fuit, ut cingula ſua plerique militantium, qui ad conuiuium uenerant, ponerent. Horâ itaquè conuiuij Saloninus puer, ſiue Gallienus, militibus auratos, caſtellatóſquè baltheos rapuiſſe perhibetur, & cum eſſet difficile in aulâ palatinâ requirere quod perijſſet, ac taciti milites detrimenta pertuliſſent, poſteà rogati ad conuiuium cincti accubuerunt. Cumquè ab his quæreretur, cur non ſoluerent cingulum, reſpondiſſe dicuntur. Salonino deferimus. Atquè hinc tractum morem, ut deinceps cum Imperatore cincti diſcumberent.*

Cœnabant palam miles, & Dux aduerſi.

Diſcincti quãdo milites cœnarint.

Milites cur cingulum non ponant in cœna.

Satur cibum mitto, nocturnum ignem, ſeu facem adeo, vt mihi in tenebris præluceat. Speculatorij ignes, ſeu faces belli tempore hac tempeſtate vſurpatos, in vſu fuiſſe etiam antiquis, vel Troiani belli tempore Virgilius VI. Æneid: indicat aperte.

Ignes ſpeculatorij in caſtris.

—— *Flammam media ipſa tenebat*
Ingentem, & ſummâ Danaos ex arce uocabat.

Inuentoremquè huius doli Sinonem facit Dictys. v. Lib. belli Troiani. Hi ignes ſpeculatorij vocati, aliquando fumi. Li-

Quis primus inuentor

Ignis nocte, fumus die in caſtris vſurpatus ad ſignũ. uius Lib. v. *Indè fumo, ut conuenerat, datum ſignum*. Niſi velimus cum Vegetio, per noctem flammis, per diem fumo ſignificatum. Ad aduentum hoſtium indicandum facium ardentium olim vſus, ex Ariſtotele Lib. de animâ: at apud Romanos unica purpurea belli inſtantis erat ſignũ. Liuius aliud innuit Lib. i v. *Repentè patefactis Fidenarũ portis, noua erupit acies, inaudita ante id tempus, inuſitataquè ignibus armata ingens multitudo, facibuſquè ardentibus tota collucens, uelut phanatico inſtincta curſu, in hoſtem ruit, formâquè inſolitæ pugnæ Romanos parumper exterruit*.

Ignis ſpeculatorij vſus varius. Adhæc, ad ſignificandum principibus, quæ ſciri opus eſſent, ignem adhibebant. Apuleius de Mundo. *Ex eo numero erant, & diuturni curſores, atquè nocturni exploratores, & per uices incenſæ faces ex omnibus regni ſublimibus locis in uno die Imperatori ſignificabant, quod ſcito erat opus*. Præterea ad hilaritatem, & lætitiam amicorum aduenientium, de quâ ita Seneca

Fumus in aduētu amicorũ. Epiſtolâ LXV. *Interueuerant quidam amici, propter quos maior fumus fieret, non hic, qui ex lautorum culinis erumpere, & terrere vigiles ſolet, ſed hic modicus, qui hoſpites veniſſe ſignificet*.

Præter ignem ad ſignificandum, & nunciandum Imperatori, quid opus eſſet, vſitati etiam à Xerſe velociſſimi nun-

Nuncij Perſarum velociſſimi quomodo. cij, vt habet Herodotus Lib. VIII. his verbis, *His nuncijs nihil pernicius tranſcurrit in rebus humanis, quod negotium hunc in modum eſt à Perſis excogitatum. Quot ex diebus tota via conſtat, totidem equos, ac viros ferunt eſſe diſtinctos ad ſingulorum dierum iter faciendum, quos nequè vis niuium, nequè imber, nequè æſtus, nequè nox diſtinet, quin propoſitum ſibi curſum celerrimè conficiant. Quorum curſorum primus mandata tradit ſecundo, ſecundus item tertio, & ità deinceps illa mandata in alium, atquè alium pertranſeunt, quemadmodum apud Græcos fax, quam Vulcano per vices*

Angareion apud Perſas quid. *ferre curſores perſeuerant. Hanc equorum curſitationem Perſæ Angareion appellant, &c.*

Per ſagittas etiam in obſidione Vrbis, aut proditione nunciabant, quid vellent, illis enim litteras illigabant, &

Littera per ſagittas miſſa. quô volebant extra muros iaciebant, vt idem Herodotus eodem libro aſſerit his verbis. *Ad extremum ità actum eſt, quotiès exaratum libellum, aut Timoxenus ad Artabanum, aut Artabanus ad Timoxenum mittere volebat, adaptatis deſuper pennis ad locum, de quo conuenerat, ſagittam emittebat*.

Sed

Sed ad ignes redeamus; apud Poetas, & hiſtoricos ſæpè ignes pro excubijs, ſeu vigilibus accipiuntur. Tacitus, *inualidos ignes*, pro remiſſis, & languidis excubijs. Statius pro crebris, ac denſis ſic dixit. *Ignes pro excubijs, & vigilibus.*

Contractaquè vices, & crebrior excubat ignis.

Sed ignes non tantùm cùm aduentarent hoſtes adhibiti; ſed etiam cùm ſocij, & auxilia, diuersâ tamen ratione, vt docet Suidas. *Thrycti faces quædam è ligno factæ, quas ſuper muros ferentes ſignificant vicinis, aut ſocijs, cùm vident hoſtes aduentantes. Atquè etiam cùm ſocios, vel auxilium vident: ſed cùm iſtos, geſtant faces quietas, cùm hoſtes, quatiunt, & mouent.* Tuæ amœniſſimæ villæ, & bellicæ diſciplinæ grata commemoratio me extra oleas tulit, & extra orbitam, ad quam ex interuallo reuertor. *Ignes tum in hoſtium, tum in ſociorũ aduentu, & quo diſcrimine.*

Pauca innuere volui, vt pluribus tuum Io. Philippum inſtituere valeam, cum a Rhetoricis ad Politicas, & altiores ſcientias progredi per otium licebit. Hic enim Deo propitio natus, vnicum virtutis, modeſtiæ exemplar, Genio diſciplinæ non auerſo, ingenio ſatis exprompto, bonis artibus innutritus, ſpem, ſpero, non fraudabit, & famam de ſe concitam. De quo, Deo gratiæ, id à me iactitatum, quod ab Iſocrate de Theopompo, hic vnus fræno, cæteri mei, vt Ephori, calcaribus indigent, cuius Genio, vt morem geram, Polypi colores imitabor varios, vt variâ excolam doctrinâ, & ex promptuario meo, tenui licet, nequè mucida, nequè putida expromam. Ille ex pertinaci ſtudio, aſſiduâ curâ (cum nulla dies ſine lineâ) tantùm profecit, vt linguæ latinæ vitiligines repurgauerit, ſalebras ignorantiæ exantlauerit, adeò vt non protrita, & vulgaria, ſed tranſmarina, & exotica illius delicatiſſimo palato tantùm ſapiant. O vtinam ille Alexander, ego Ariſtoteles; Ad gloriæ metam, & immortalitatis, me doctore, & auctore omnia illius tela collimabunt; hic mihi vnus inſtar omnium; Huius calamus, induſtria, à manu mihi ſemper, vſui, & præſto, in hac paleſtrâ Polymathiæ, cuius ſtudio, tuoquè in me amori æternum debebo, nec ipsâ cum morte tanti beneficij memoria delebitur.

MATTHÆO VALERIO

I. C. Mediolanenſi.

DISSERTATIO XXXXI.

Riſus antiquis Deus habitus, annuo feſto celebratus, quibus corollis. De Lubentiâ, & de Geloto Dijs. Riſus encomium pulcherrimum. Quædam de myrto. Riſum quomodo compeſcebant, an lauro, & cur? an coronati in theatro ſediſſent, & quinam. Coronati Athenis ſuffragium ferebant.

OLim victimarius identidem hoc verbo vtebatur operaturus, *Agon*'? Idem ego amicitiæ facturus, Scribon'? à cuius iuſſu, & nutu totus pendeo. Agito, dices, quod agis, & dum his ſacris interſumus, procul eſte profani. Dij benè vertant, quod ago. Vos literis ſacris initiati capite obuoluto, ad aures veſte obductâ mecum facite, tuquè potiſſimùm Protomyſta, dum Hilaria ad animos noſtros exhilarandos agimus, vultu, fronte exhilaratâ, qui cum rides, tam blandè rides, vt Cœlo pacem reddere, & terris placidi Dei Riſus gaudiales indicere riſus videaris. Ideò me tuum alumnum vide, mihi ride, nam,

Cui non riſere parentes,
Nec Deus hunc menſâ, Dea nec dignata cubili eſt.

Ego quoquè nec ἀγέλαστος, dum de Riſu, Deo ridiculo, cum illis Ethnicis pauca dico; & vix mappâ riſum compeſcere potui adeò in riſum ſolutus, cùm Apuleij locum III. Metamorph. legi, his verbis, *Deo Riſus per annua reuertícula ſolemniter celebramus*. Nunquid hic Deus? nunquid ſingulis annis vertentibus huic Deo ſacra peracta? ità ſanè, vt innuere videtur hic Philoſophus Madaurenſis. O ſi quis leo

Riſus Deus. Apuleij locus. Riſus Deus annuo feſto celebratus.

(vt

(vt eſt in adagio) mihi rideat; nempè aliquis Cato matutinam exporrigat frontem, mequè manu ducat ad hos dies feſtos indagandos, cùm nunquàm mihi uiſi, nec auditi, nec protritæ eruditionis.

Lego tamen Lubentiæ Deæ Romanos operatos fuiſſe, vt Græcos Riſui, cum annuis ludis, ex inſtituto Lycurgi, qui marmoreum ſimulacrum Sparthæ in delubro poſuit, ſanxitquè, vt ciues ſui militiæ laboribus perfuncti γελώτῳ θεῷ ſacrificarent, quòd ex Gyraldi Syntag. 1. colligo. Hypatenſes Theſſali huic Deo quotannis rem diuinam in ſummâ letitiâ faciebant γελώτος θεῦ, ideſt Dei Riſus; Pauſanias meminit, vt à me dictum. *Lubentia Deæ ſacra. Geloto Deo ſacra. Hypatenſium ſacrum Riſui.*

Legitur Encomion Riſus, Eruditiſſimi Cælij Calcagnini, quod, cum multâ eruditione, ac hilaritate refertum ſit, hic adſcribere opere precium duxi. *Riſus encomium.*

Mæror abi, ſubeat riſus, mihi pectora Riſus
Impleat, & læto ſaliant præcordia riſu.
Riſus enim Diuûm, atquè hominum æterna voluptas,
Nam ſi quid fidei magno præbemus Homero
Α῎σβεςος δαρκῶτο γίλος μακάρεσσι θεοῖσιν.
Quin etiam fuerat ſancitum lege Lycurgi,
Vt Lacedæmonij poſt bella exhauſta, litarent
Lætitiæ, atquè bono facerent ſolemnia Riſui.
Illius & lapide è Pario ſubſtruxerat aras.
Hic, vbi poſt Mauortis opus gens aſpera bello
Ponebat vigiles curas, ſuetoſquè labores,
Cum faciem attritam galeâ, cum puluere fædos
Porrigeret vultus, & frontem nube leuaret,
Ipſa comes Riſus aderat ſine caſſide Cypris,
Et largos hilari fundebat pectore Riſus.
Vos quoquè Romulidæ, quondam vos inclyta rerum
Imperio ſoboles, genitalibus aura Fauoni,
Cum primùm duro concretas frigore terras
Laxabat, vernis innexens floribus arua,
Ardua magnarum ſoluiſtis pondera rerum
Riſibus, & grandes mirata eſt Roma cachinnos:
Scilicet hæc populos, hæc magnum continet orbem
Temperies, grauitas ſimul, & laſciuia vitæ,

Et

Et Riſus curis, & nexa modeſtia luxu.
Hæc quoquè, me procul à patriâ, aſpectuquè meorum
Per maria, & terras tot tempeſtatibus actum
Soletur, diriquè leuet diſpendia fati,
Donet & optatos, poſt longa incommoda, Riſus.

Plutarchus in Cleomene. *Sunt autem apud Lacedæmonios non Timori tantùm, ſed Morti etiam, & Riſui, & aliis huiuſmodi affectibus templa dicata.* Idem in Lycurgo, *neque Lycurgus ipſe ſeuerus immodicè fuit, quin & Riſus ſtatuam ab illo erectam Soſibius tradit, quippè qui iocum laboris condimentum &c.*

Coronati myrto Riſui faciebant, & cur.

Coronatos verò myrto hos dies peregiſſe coniecturâ ducor, vt exiſtimem, ex Comico Ariſtophane, vbi fucos, cultuſquè muliebres memorat, præter cætera, ait; *Eam quæ non ſit læta, toto tamen die ridere, ſi habet in labris exiguam myrti tabellam*, nam myrtus efficaciſſima riſui prouocando, qui plerumque comes Veneris. Quarè tetricam vitam, caſtamquè agentes myrtum quàm maximè abhorrebant; hinc Dianæ myrtus ingratiſſima.

Caſtam vitã agentes myrtum abhorrebant.

Sed parùm abeſt, quin laurum mordeam ad cachinnum compeſcendum, nè ridiculum quiſquam me caput opinetur, cùm de Riſu Deo, hæc à me in medium proferuntur, quod faciam libentiſſimè in hoc theatro cum Dione ità de ſe loquente; *Quamobrem cum multi riderent, niſi ego folia lauri, quæ habebam ex coronâ, comediſſem perſuaſiſſemquè cæteris, qui iuxtà ſedebant, vt idem facerent, videlicet, vt facto continuo ſtomachi motu indicium riſus celaremus.* An igitur Senatores Laureati in theatris ſub Imperatoribus ſpectare ſoliti? tuum de hoc expecto ſuffragium, & calculum certiſſimum. Locus Dionis id mihi annuere videtur, nequè abnues credo. Item Valerius Maximus Lib. III. Cap. VI. de Papyrio Maſſone hæc refert, *Papyrius Maſſo cum benè geſtâ Republicâ triumphum à Senatu non impetraſſet, in Albano monte triumphandi, & ipſe initium fecit, & cæteris poſſe, exemplum præbuit, proquè laureâ coronâ, cùm alicui ſpectaculo intereſſet myrteâ vſus eſt.*

Laurum mordentes riſum compeſcebant.

Senatores laureati in theatro.

Coronati Athenis ſuffragium ferebãt.

Etiam in Comitio coronati ſuffragium ferebant Athenis, quod elicitur ex Plutarchi Phocione, his verbis; *Comprobato plebiſcito, populoquè in ſuffragia miſſo, nemo ſedens, ſed exurgentes omnes, pleriquè, & coronati damnauerunt illos rei capitalis.*

Nun-

Nunquid tanquàm Argiuum clypeum abſtulerim tollo criſtas; dum ex friuolis gloriam aucupari ſtudeo? Nunquid myrteam (vt dicitur) coronam ambio, ſeu oualem ob has tricas, & apinas? tu verè laureâ donandus Apollinari ob præclara facinora, vt qui famæ in Capitolium albis quadrigis veharis. In eo ferè puteo profundo, in quo demerſam Democritus latere veritatem putauit, veritas huius loci occultata celatur. Coronatos, credo, laureâ in theatro ſediſſe eos, quibus triumphalis laurea contigit; vel illius participes factos; vulgò coronatos, vix, vel ſi Apollo mihi auctor fuat, crediderim. Coronas in ludis datas lego in Martiali. Legendus Paſchalius de coronis.

Coronæ datæ in ludis.

Coronati in theatro quinam.

In alienam meſſem meam falcem non immitto, quòd ſi quid noui ad me à te, tanquàm noua hæreſis nouo paxillo ſuſpendetur; & quia eſt mihi cenſendi ius; non vni me addico tantùm, aliquem ſequar, aliquem iubebo ſententiam diuidere, & fortaſse poſt omnes citatus decretum non improbabo, & dicam. Hoc amplius cenſeo.

IO. BAPTISTÆ BENZONIO BLAVÆ I. C.

DISSERTATIO XXXXII.

Seruorum variæ officia. Ianitor Seruus in catenâ, cùm virgâ arundineâ, & cur. Catena cui in manumiſſione dicata. Arundo ad ianuam aliquando appenſa; ea etiam cauponis inſigne. Veneficis, & malignis oculi exuſti. Veneficorum pœna apud Perſas.

QVæ remeligines, vel remoræ noſtras remorantur? tabellariorum hæc culpa; noſti quanti tu apud me. Nullus verior æſtimator alieni amoris, quàm qui de ſuo ſumit exemplum. Agerona licet aliquando, nunquam tamen Murcea mihi ſponte culta. Agonio enim quotidiè facio; videor tamen ociari ὥσπερ προβάτιον μεσημβριάζον, *tanquam ouis meridiana*, cùm tuas non lego. Aſpendius Citharædus intùs, & ſibi canebat, amicus verò amico, qui inſtar omnium, canat; en tibi cano, & ab his ordior, quæ in voto tuo proxima ſentio.

Seruorum officia varia. De ſeruis oſtiarijs, ſeu ianitoribus; Seruis olim variæ deſtinatæ prouinciæ in re familiari. Alij aquæ hauriendæ præfecti; Lignis alij ſecandis, ſiuè prouinciæ caudicali; Alij ædibus purgandis, ornandis lectiſternijs; & huiuſmodi mediaſtini; Sed præ cæteris ſeruitij pars maxima, & potiſſima, ianuam ſeruare, & cuſtodire. Hinc dicti ſerui oſtiarij, ſeu ianitores, vnde puto, frequentes illas querelas ſeruorum vocantium fores conſeruas, & amicas ſeruorum, emanaſſe. De his ianitoribus Dionyſius Halic. Lib. IV. his verbis, de Tarquinio; (*ubiculum petijt, in quo Lucretiam dormire ſciebat,*

Serui oſtiarij, ſeu ianitores. Ianitores ad ianuam dormiebant.

bat, & clam ianitoribus, qui ad cubiculi ianuam dormiebant, ſtricto gladio. Hi oſtiarij plerumquè in catenâ. Suetonius de claris Rhethoricis; *L. Ottacilium, cum eſſet oſtiarius, vetere more in catenâ fuiſſe*. Ouidius quoquè

Ianitor indignè durâ religate catenâ.

Poeta vetus.

Ianitoris tintinnire impedimenta audio.

Ab eodem Senecâ III. de irâ, catenarij dicti.

Ianitores in catena.

Catenam ſerui manumiſſi Laribus conſecrabant, vt gladiatores arma Herculi, virgines nupturæ puppas ἀγαλμάτια Veneri, Penatibus pueri bullam, togam virilem ſumpturi. Horatius Satyrâ V. Lib. I.

Catenarij ſerui. Catenam Laribus ſerui manumiſſi dicabant.

Donaſſet iam ne catenam ex voto Laribus quærebat.

De armis Herculis ad poſtem fixis à rude donatis, eſt locus in Horatio epiſtolâ I. Lib. I. De pupis Perſius Satyrâ II.

Dicite Pontifices, in ſacris quid facit aurum?
Nempè hoc, quòd Veneri donata à virgine pupæ.

Ianitorum inſigne, ſeu ſceptrum virga, quâ, tanquàm domini lictores, amoliri à foribus indignos, vel importunos abigere poſſent. Seneca libro de ſapientis conſtantiâ Cap. XIV. id planè oſtendit his verbis; *Ille puſilli animi eſt, qui ſibi placet, quòd oſtiario liberè reſpondit, quòd virgam eius fregit*. Hanc virgam arundineam fuiſſe, habeo ex Petronij Satyrico dicentis. *Arundinem ab oſtio rapuit, iterumquè nil reſpondentem mulctauit*. (alij meliùs) *mulcauit*. Propertius.

Ianitoris inſigne virga.

Arundinea virga ianitorum.

Nec crepuit fiſsâ me propter arundine cuſtos.

Non ſolùm igitur manibus eam geſtatam ianitoris, ſed ianuæ quoquè appenſam ex Petronio colligo, ex quo alibi etiam fuiſſe inſigne cauponum, illis verbis; *At non ſeruus publicus tam languidè agit, ſed raptam cauponi arundinem ſub lectum mittit*. Hinc arundinei ferè oſtiarij dicti, & caupones. An quia arundo, vtpotè inanis, & fragilis, ludibrij cauſsâ tradita? vt innuerent ianitorum, & cauponum imperium vaniſſimum, & ludibrij plenum; ventis enim ludibrium debet arundo, quia illis maximè agitata, & maximè fragilis, quòd ea inanis. Ideo eadem in Aſſertoris noſtri pro rege ſalutati manum tradita, myſterium fuit vani, fragiliſquè ſceptri, ſuper quod gentes priùs innitebantur, de quo

Arundo appēſa ianuæ cauponum.

Arundinei oſtiarij, & caupones.

Arundo in manibus Chriſti.

Prophetæ, Eſaias, & Ezechiel; *Confidebamus enim in arundine & virgâ, vel Babylonis, &c.* Etſi ab illis carnificibus in ludibrium, & contemptum fuerit tradita.

Veneficis, & maleficis oculi exuſti.

Quòd indè in tuâ quereris, & iure de illa triueneficâ, & maleficâ; ex animo doleo, cui oculos exuſtos facibus ardentibus precor, more priſco, quem eruo ex Plauti Menech. 1. *Ecce Apollo mihi ex oraculo imperat, vt illi oculos exuram lampadibus ardentibus.* Vnde malè conſcij ſomniabant, ſe furiarum tædis ardentibus teneri.

Veneficorum pœna apud Perſas.

Apud Perſas referente Plutarcho in Artoxerſe, veneficorum hæc pœna; *Venefici autem in Perſis pœnâ huiuſmodi legibus vindicantur: ampla eſt petra in quâ capita eorum impoſita aliâ petrâ feriunt, quoad faciem, ac caput infregerint.* Malignis oculi eruti. Plautus Capt. *Nam Hercle huic diei ſi liceat oculos effodiam lubens, ità malignitate onerauit omnes mortales mihi.*

Malignis oculi eruti.

Vide obſecro quantum fortuna periculum tibi velitatur eminùs, ac niſi longè firmiter præcaues, mox cominùs congredietur. O quàm verum! Fortuna ſola in totâ ratione mortalium vtramquè facit paginam. Tutè tibi eam refinge meliorem prudentiâ, ſapientiâ, ad quas plenis velis iam diù nauigas.

Non adeo totus fatis vrgeris iniquis,
Vt tua ſit multis mens quoquè mota malis,
Difficile eſt, fateor, ſed tendit in ardua virtus,
Et talis meriti gratia maior erit.

IOAN-

IOANNI BONDACCHÆ
I. C.
Conſangüineo Amantiſsimo.

DISSERTATIO XXXXIII.

Canes excubantes præ foribus catenati; noctu ſoluti; appicti ſuper fores; & lupi aliquando. Sedilia etiam in ipſo limine; qui primus aſſediſſet, primus admiſſus. Epigraphe ianuæ, & oſtijs adſcripta, Caue, caue canem; caue caue Lupum. Arſe, verſe. E canibus haruſpicina quæ. Canes quibus immolati. Canes Romanis ingrati cur? Anſeres contrà. Haruſpicina è quibus animalibus. Canes immolati in Lupercalibus, & cur. Aliaquè de Laribus, & canibus.

LIcebit vti augurum verbo? *Aliò die*; quià ipſum oſtij limen non tetigi, omnibus veſtigijs à me inquiſitum. Ratio de integro ineunda. Nil enim tàm difficile ex Terentiano Syro, quin quærendo inueſtigari poſſit; præſertim cum res in eum redijt locum, vt ſit neceſſe. In ipſo igitur oſtij limine à me ianitor deprehenſus (vt notaui) in catenâ, cum virgâ tamen, etſi arundineâ, quâ territus, (ſumma enim ignominia eâ olim cædi) non vlterius ego progredi auſus.

Sed quià tu me quaſi manu ducis, aliud animaduerſione dignum perſpicio; Præter ianitores catenarios cum arundine præ foribus aſſidentes, canes reperio, & in veſtibulo ipſo hanc inſcriptionem, *Caue, Caue Canem*; Iam ſatis poetis decantata fida canum cuſtodia, excubiæ canum, *Canes excubãtes in veſtibulo adium. Inſcriptio ſuper portam.*

Domus alta moloſſis
Intonuit canibus

Hi tamen canes Moloſſici plerumquè in catenâ excubabant,

Canes in catena excubantes.

bant; Petronius Satyr. *Ad ſiniſtram intrantibus non longè ab oſtiarij cellâ canis ingens catenâ vinctus*. Suetonius in Vitellio; *Confugit in cellulam ianitoris, religato pro foribus cane*. Hoc factum (credo) pro foribus nobilium, diuitumquè. Pauſanias in Laconicis. *Cumquè viſendæ vrbis causâ obambulans ad Hippoontis ædes fortè acceſſiſſet, in eum canis domus cuſtos inuaſit; at ille lapide canem percuſſit*. Dum veſperi fores clauderentur ſub noctem ſoluebantur, & immittebantur in moleſtos, morantes, aut fures nocturnos. Seneca de breuitate vitæ Cap. XI. *Quæris fortè, quos occupatos vocem. Non eſt, quod me ſolos putes dicere, quos à baſilicâ immiſſi demum canes eijciunt*. Plutarchus in Pelopidâ; *Cætera ædium tyranni ſtatio excubantium ſeruabat; cubiculum verò, vbi ſolebant quieſcere, in edito erat, prò quo canis deligatus, omnibus niſi ipſis, & vni ſeruo, qui eum curabat, horrendus agebat excubias*. Et paulò poſt. *Ea more ſuo ad Alexandrum iam ſopitum ingreſſa, ſeruo foras iuſſit canem adducere, velle illum, dicens, quietè dormire*. Canes etiam templorum cuſtodes. Agellius Lib. VII. Cap. I. *Æditũos templi ſæpè eſſe demiratos, quòd ſolum Africanum noctu in Capitolium ingredientem canes ſemper in alios ſæuientes, nequè latrarent, nequè incurrerent*. Etſi hæc de Capitolino templo intelligenda. Apollodorus apud Athenæum hæc refert, ὁ θυρωρὸς ἱλαρὸς πρῶτον ἐςὶν ἡ κύων ἔσαινε, καὶ προσῆλθεν, &c. *occurrit hilaris ianitor primùm, canis blandiens adulatur, progreditur, eſt obuius, qui tibi ferat ſellam repentè, quamuis id nemo imperet*.

Soluti canes ſub noctem.

Canes etiam pro cubiculis.

Canes custodes templorũ.

Ex quibus colligo ſellas; ſeu ſedes in veſtibulo collocatas, eaſquè à ſeruis traditas venientibus amicis ſalutaturis; hac tamen lege, vt qui prior limen tangeret ſalutaturus, priorem occuparet ſedem propiùs fores, vt rixæ tollerentur, & ſic prior admitteretur ab admiſſionalibus ſeruis. Seneca VI. de beneficijs Cap. LXXIII. *Eſt proprium ſuperbiæ magnò æſtimare introitum, ac tactum ſui liminis pro honore dare, vt oſtio tuo propiùs aſſideas, & gradum prior intra domum ponas; in quâ deinceps multa ſunt oſtia, quæ receptos quoquè excludant*. Sed de ſeruis admiſſionalibus à me alibi.

Sedes locatæ in veſtibulis ædium.

Canes picti pro foribus.

Lupi picti pro foribus.

Epigraphe ædium.

Non ſolùm canes veri cuſtodes domorum, verùm etiam picti, illâ epigraphe, *Caue, Caue Canem*. Lupos etiam appictos, hac epigraphe, *Caue, Caue Lupum*, teſtabatur erudi-

tiſſimus

tiſſimus antiquarius, & humaniſſimus Petrus Paulus Venturinus omnis eruditionis promocondus, qui vtrumquè vtrimquè pictum habebat præ foribus ſuarum ædium ſemper patentium litteratis viris Veronæ, ad priſcum ritum æternæ memoriæ conſecrandum, ſuamquè eruditionem non vulgarem.

Eulogium Petri Pauli Venturini.

Aliam epigraphem oſtijs aſcriptam reperio in Feſto, *Arſe, Verſe*; ſcilicet, Auerte ignem, Tuſcorum linguâ, vnde Afranius ait, *Inſcribat aliquis in oſtio, Arſe, Verſe*.

Epigraphe, Arſe, Verſe.

Subnecto veluti ſubtegmen huic telæ de canibus, quod refert Pauſanias in Laconicis. *In Ephebæo vtraquè Epheborum claſſis caninum catulum Marti Enyalio mactant, fortiſſimo ſcilicet Deorum victimam, ex eo animalium genere illi acceptum exiſtimantes, quòd manſuetis omnibus fortitudine præſtat. Catulos quidem haud ſcio, an alij Græcorum vlli immolent præter Colophonios; mactant enim Colophonij Deæ, quam Enodiom, Compitalitiam quaſi dixeris, appellant, nigrum catulum.* Qui locus innuit ſacrificatos fuiſſe canes aliquando; etſi non valdè Romanis gratus videtur fuiſſe canis, quòd Capitolium non cuſtodiuerit, cùm Galli impetum facerent, anſeres tamen ſuo clangore vigilias excitarint. Quare, (vt refert Plutarchus, de fortunâ Romanorum) canis cruci actus viuus; anſer in lecticam veſte ſtragulâ ſuffultâ ſedens circumagebatur ob memoriam conſeruati Capitolij ab anſeribus clangentibus, caneſquè excitantibus. Ideò ex canibus nulla vnquam haruſpicina, vt legimus in Pauſaniæ Eliacis poſterioribus, his verbis. *Vetus eſt, & ab initio inſtituta, ex hædis, agnis, vitulis haruſpicina. Suem primi omnium Cyprij addidere, cane verò ad extorum ſignificationes nullæ omnino gentes vſæ ſunt; peculiarem itaquè credi facile poteſt caninorum viſcerum diuinationem ſibi Thraſybulum inſtituiſſe.* Plutarchus in vitâ Romuli, canem immolatum in Lupercalibus tradit, deinde ſubiungit; *Canem autem (nam ſacrificium expiatio eſt) exiſtimare quis poſſit expiationis gratiâ immolari? Nam & Græci homines ad expiandum canes adhibere ſoliti ſunt, ac multis in locis περισκυλακισμοῖς, (quæ ità vocant illi à cane) vtuntur.* Quòd ſi hæc ad lupæ gratiam, nutritionemquè, à quâ Romulus pater lacte nutritus, ac ſalutem recenſendam agitant; non immeritò canis iugulatur, lupis enim

De Canibus.

Canes Marti ſacrati.

Canes ſacrificati.

Canes ingrati Romanis.

Canis cruci actus viuus Romæ cur.

Anſeres grati Romanis cur.

Nulla haruſpicina ex canibus.

Haruſpicina ex quibus animalibus.

Thraſybulus diuinationem voluit ex canibus.

Canis immolatus in Lupercalibus, & cur.

enim inimicus eſt, Ni iam mehercule plectitur animal, quòd lupercos, dū currunt, impediat latratu, & morſu, Ideo prædico,

Fas quibus eſt audire, loquar, vos turba profana,
Obturate aures

Tibi vni myſtæ aperiendæ, qui Æcaſtor morem antiquum, atquè ingenium obtines, vt vnus hominum homo (ex Terentiano) te viuat nunquā quiſquā blandior, prudētior.

Lares coronati pellibus canum. Lares coronabantur pellibus canum, quia vtriquè domus cuſtodes, & vt alienis formidoloſi, domeſticis blandi viderentur. Ouidius Lib. v. Faſtorum.

Et canis ante pedes ſaxo fabricatus eodem
Stabat, quæ ſtandi cum Lare cauſa fuit.
Seruat vterquè domum, domino quoquè fidus vterquè,
Compita grata Deo, compita grata Lari.
Exagitant & Lar, & turba Diania fures
Peruigilantquè Lares, peruigilantquè Canes:

Lares præſides dicti. Plutarchus magis ad rem noſtram, Problematum Cap. LI. *Laribus, quos propriè vocant præſtites, ſeu præſides, canes aſſiſtere, & ipſos canum pellibus amiciri, quoniam, qui præſides ſunt, eos alienis formidoloſos eſſe oportet, vti canes videmus, domeſticis verò mites, ac manſuetos; vel quòd Lares quidam furiales ſunt, & exactores vitæ noſtræ, atquè operationum ſpeculatores, quibus aſſidet canis, quem nouimus ad inueſtigandum ſagacem eſſe. Manæ item Genitæ Gynæciæ canem immolabant Romani, nè quis dominatorum bonus fieret; an quòd hæc Dea ortui, ac partui præeſſet interitui obnoxiorum, ac fluxorum corporum? Gynæcia verò eadem eſt apud Romanos, ac bona Mens. Græci verò Hecatæ, ſeu Proſerpinæ canem immolabant pro domi naſcentibus, Socrates ait, cane Lucinæ Argiuos rem ſacram facere ob facilitatem pariendi.* Hæc ipſa Plutarchi verba ex loco citato ſuprà, quem vide.

Canis Manæ Gyneuæ immolatus, & cur.

Canis Hecatæ & Lucinæ cur immolatus à Græcis.

Canem Dianæ qui ſacrificent. Sabæi, ſeu Saphæi, vt Marſo Ouidij interpreti placet, exta canum Dianæ ſacrificabant, ex illo loco I. Faſtorum.

Exta canum Triuiæ vidi libare Sabæos.

Caniculæ ſyderi canes cur immolati. Ad placandam quoquè caniculam, cœleſte ſydus, frugibus inimicum, canes ei immolabant, idquè ſacrificium dictum canarium augurium, peractum apud portam catulariam; in eo non niſi canes rufæ adhibitæ; cæteræ habitæ impuræ. Vide Feſtum in dictione *Catularia*, & *Rutilæ canes*.

Canarium augurium.

Canes rufæ ſacrificijs aptæ.

Pro

Pro frugibus quoquè, & pecoribus, vt rubigo auerteretur, lactenti catulo ſacrum fiebat, idquè Rubigalibus per Quirinalem Flaminem extra vrbem. In quo ſuper exta canis thus, & merum infundebatur. Pro frugibus hoc ſacrificium factum teſtatur Columella. Lib. x. rei ruſticæ,

Hinc mala rubigo, virides nè torreat herbas,
ſanguine lactentis catuli placatur, & extis.

Canis lactens cur, quando, à quibus, per quem immolatus. Canis exta mero, & thure aſperſa.

Rubigalibus teſtatur Plinius Lib. xviii. Cap. xxix. qui ibidem aſſerit, à Numâ hæc inſtituta ſacra regni ſui anno xi. & peracta vii. Kal. Maij. hunc vide; Quòd verò per Flaminem, Ouidius Faſt.

Rubigalia quando acta, à quo primùm inſtituta.

Flamen in antiquæ lucum Rubiginis ibat,
Exta canis flammis, exta daturus ouis.

Illum vide propè finem iv. Lib. Faſt. de his agentem; ex quo, & modum, & cauſam ſacrificij diſces.

Boeotij Iram expiabant cane in duas partes per medium diſſecto, referente Plutarcho in Quæſt. ſed quando de canibus agi cæptum, audi Plinium Lib. xxix. Cap. iv. *Eâdem de causâ ſupplicia annua canes pendunt inter ædem Iuuentutis, & Summani viui in furcâ ſambuceâ arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priſcorum mores. Catulos lactentes adeò puros exiſtimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus, hoſtiarum vice vterentur his. Genitæ Manæ catulo res diuina fit, & in cœnis Deûm etiamnum ponitur catulina. Adicialibus quidem epulis celebrem fuiſſe, Plauti fabulæ indicio ſunt. Sanguine canino contra toxica nil præſtantiùs putatur. Vomitiones quoquè hoc animal monſtraſſe homini videtur. Et alios vſus ex eo mirè laudatos referemus ſuis locis.* Hæc Plinius.

Cane diſſecto expiata Ira. Canes annua ſupplicia vbi pendant, & quomodo. Canes lactentes hoſtiarum vice adhibiti. Catulina in Deum cænis, & Adicialibus. Canis vomitionem homines docuit.

Romæ in Vulcani templo canes fuiſſe, qui pro æredituis eſſent, & ſacrilegis tantùm adlatrarent; & item in alio eiuſdem templo apud Æthnam canes fuiſſe, lucum, & templum aſſeruantes perhibet Alexander ab Alex. Lib. i. Cap. iii. Gyraldus de Dijs gentium, & Rhodiginus Lib. xxiii. nullum tamen veterem ſcriptorem producunt. Scio quidem aliquando Aratum Acrocorinthi cuſtodiæ. xxxxx. canes commiſiſſe, vt in eius vitâ refert Plutarchus. Sed rem ridiculam audi.

Canes in templo pro æditui s. Canes templum, & lucū aſſeruātes ubi. Canes adhibiti vrbium cuſtodia.

Quidam erant populi, qui pro rege canem habebant, à cuius nutu, & imperio pendebant. Plinius Lib. vi. Cap. xxx. *At ex Africæ parte Ptoembari, Ptoemphanæ, qui canem pro*

Dd rege

rege habent, motu eius imperia augurantes. Solinus Cap. XXXXIII. *His proximi ſummam regiæ poteſtatis cani tradunt; de cuius motibus quidam imperitè augurantur*. At ego canis circùm inteſtina. Doctrinâ, & ſapientiâ cùm multis anteuertas, & eruditione; meritò te huic herclè orationi Oedipo opus eſt coniectore, qui huic ſphyngi interpres fies. Intereà mihi faue amore, ac ſanguine tibi iuncto. Para me clientem: memorem dices beneficij.

IACOBO PIGHETTO

DISSERTATIO XXXXII.

Lactucæ in primâ, & poſtremâ antiquorum menſâ appoſitæ, & cur; dimidiatæ auaritiam, integræ liberalitatem innuebant. Idem de carduis. Partes ciborum quibus datæ. Hygeæ, ſeu Sanitati quâ re libatum; quomodo hæc veſtita. Eadem de Æſculapio. Valetudo quanti. Pacem, ſanitatemquè petentes quid peragerent. Hygeæ ſignum vbi locatum.

SOlent in publicam, popularemquè viam ſemitæ conuenire, & omnes ſcribentium ſtipes in commune generis humani ærarium inferuntur ab ijs, qui benè de republicâ ſentiunt: tu verò optimè, qui tanquam ærarij præfectus, quaſi ad Critolai libellam ex alterâ parte ſcriptorum verba, ſententias ex alterâ imponis tui iudicij ad normam, vt vtriſquè, tanquam auro vigeſimario & coronario, ſanctior Saturni ædes, Honoris, & Virtutis ſit referta, quibus nil pleniùs, nil planiùs, & potiſſimùm iucundiſſimi Martialis leporibus, & ſalibus paſſim ſparſis citrà ſatietatem.

Huius locum Lib. XIII. Epigrammate IV. *Locus Martialis explicatus.*

Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum,
Dic mihi cur noſtras inchoat illa dapes.

Ità exponis. In cœnæ principio apponi lactucæ ſolitæ ad

Lactuca cur appoſita in menſa principio, & fine.

appetentiam excitandam; à cœnâ verò ad ebrietatem reprimendam, aut ſoporem conciliandum, quibus peragendis illâ nil præſtantiùs; ideò Virgilius in Moreto, ità,

Grataquè nobilium requies lactuca ciborum.

Horatius verò ſcopum huius tangit Satyr. IV. Lib. II. his verbis,

Totis marcentem ſquillis recreabis, & Afrâ
Potorem cochleâ, nam lactuca innatat, acri
Poſt vinum ſtomacho.

Sed eruditiſſimè Lipſius (vt ſolet) Lib. III. Antiquarum lectionum Cap. I. alijquè ad eum locum. Quales tamen, & quantæ eæ appoſitæ, nec dùm alijs obſeruatum.

Lactuca ſub auroram cui. Lactuca commoda Augusto. Statua Muſæ Medici Augusti.

Lactucas Ariſtoxemus comedere fuit ſolitus ſub auroram; eas placentas virides appellans, teſtibus Euſtathio, & Athenæo. Auguſtus priſtinam olim valetudinem lactucâ recuperauit Muſæ medici prudentiâ, cui idcirco Pop. Rom. ſtatuam iuxta ædem Æſculapij erexit, teſte Suetonio; Columella Lib. II. rei ruſticæ,

Iamquè ſalutari properet lactuca ſopore,
Triſtia quæ releuet longi faſtidia morbi.

Capitolinus in Pertinace; *Et cum verbis eſſet affabilis re erat illiberalis, ac propè ſordidus, ità vt dimidiatas lactucas, & carduos in priuatâ vitâ conuiuis apponeret, & niſi quod miſſum eſſet edulium, & c. ſi autem plus aliquid miſſum eſſet, etiam in alium diem differebat & c. Amicis, ſi quando de prandio ſuo mittere voluit, miſit offulas binas & c.*

Partes ciborũ miſſa amicis abſentibus.

Hæc verba præter lactucæ ſordidam ſectionem (obiter id noto) innuunt moris fuiſſe, vt abſentibus amicis partes mitterentur. Confirmat id Suetonius in Caligulâ Cap. XVII. *Quâ epulatione equiti Romano contrà ſe hilariùs, auidiùſquè veſcenti partes ſuas miſit.* Spartianus in Caracallâ. *Poſt hoc fratrem patruelem Afrum, cui pridiè de cœnâ miſerat, occidi iuſſit.*

Partes ciborũ data miniſtrantibus.

Miniſtris etiam triclinaribus ſolitos fuiſſe priſcos portiones mittere, à me alibi probatum. Suetonium addo mihi modò ſuccurrentem in Galbâ Cap. XII. *Et ordinario quidem diſpenſatori breuiarium rationum offerenti, paropſidem leguminis pro ſedulitate, ac diligentiâ porrexiſſe.*

Iure

Iure poſt liminij reuertor ad locum Capitolini de carduis, & lactucis, qui aſtruit, lactucas, & carduos non dimidiatos (quòd ſordidum) ſed integros apponendos conuiuis. Quibus quid clariùs, quid apertiùs ad auaritiam ſugillandam apponentium lactucas, & carduos dimidiatos? in his enim non vſquequaque illa paræmia vera, *Dimidium plus toto*; de aureâ mediocritate. Huiuſmodi dimidiata minora ſemper, & ingratiora, & fortaſſe ſordidiora. Poma, qui donat, integra donat, neque concidit olera olitor, nec lautus conuiua lactucas.

Dimidium plus toto.

Aliam rem noto, non tamen abre noſtrâ de die dimidiato de quo ità Plautus habet in Menæchmis, *Dies quidem iam ad vmbilicum eſt dimidiatus mortuus*. Ideò mortuus, quia dimidiatus, & mortuæ lactucæ, & cardui, cum dimidiati: nè tamen dimidiata Epiſtola ſit mortua, ſanitati, ſeu Hygeæ dicata, ad vmbilicum perducatur.

Dimidiatus dies quis.

Huius Deæ effigiem, ſacrumuè refert Pauſanias in Corinthiacis. *Æſculapij ſigni ſola ſe facies, manus, & imi pedes oſtendunt, partes cæteræ laneâ tunicâ, & pallio velantur. Eodem fermè habitu eſt Hygeæ ſignum, neque enim illud facile conſpicias. Velatum enim vndecumque eſt partim comis, quas Deæ mulieres detonderunt, partim verò Babyloniæ veſtis lacinijs quâ verò cumque re litare quis voluerit; eâdem, traditum eſt, illud etiam numen placari. cui eſt Hygeæ nomen, valetudinem bonam nos apellamus*, & c. quod nobis ob oculos ponit, quàm facilè valetudini facere obuia quæque, dum moderatè, dum prudenter eam conſeruare ſartam, tectamque volumus; & eſſe bonum latens, quod non agnoſcitur niſi deperditum.

Aeſculapij ſignum quomodo factum.

Sanitatis, ſeu Hygeæ ſignũ.

Valetudini operari facillimum.

Valetudo bonum inaeſtimabile.

Pacem verò, ſanitatemque petituri ab Apolline, lauri virgam geſtabant, quod innuit Plautus in Mercatore ità.

Pacem, ſanitatemque petentes quid peragerent.

Aliquid cedo, quî hanc vicini noſtri aram augeam.
Do ſanè hanc virgam Lauri.

Paulò poſt.

Apollo quæſo te, vt des pacem propitius, ſalutem, & ſanitatem Noſtræ familiæ.

Hygeæ ſignum vbi locatum.

Signum Hygeæ in arce Palladis fuiſſe apud Græcos refert Plutarchus in Pericle, ſic; *Huius gratiâ Hygeæ Palladis in arce propè aram ſignum conſtituit, ſicut anteà fuerat, vt fertur. Thi-*

dias.

dias verò aureum Deæ ſigillum finxit, eiuſquè, vt fictoris, in columnâ nomen erat inciſum. Nota quanti facerent Deæ huius patrocinium, ex loco, vbi conſtituta, & materiâ, ex quâ ei us ſimulacrum conflatum.

Sordidi tamen eſt de dolio magis, quàm de amphorâ potare, & relicto fonte ſectari riuulos.

Multùm, crede mihi, refert à fonte bibatur,
Qui fluit, an pigro, quem ſtupet vnda, lacu.

Ad claſſicos auctores me delego, & ad tuum iudicium, à quo, ſaluo pudore, diſſentire nequeo, tibiquè plurimùm me debere fateor, & palàm profiteor, cui benignitatis ſinus ſemper facilis, non perforatus, ex quo multa exeunt, nil excidit; nunquàm magis nomina facis, quàm cùm donas, quod tibi tàm facile, tàm naturâ inditum, quàm Vulcano ardere. Homunciones id putant, μεῖζον ἢ τροῖαν ἑλεῖν, *maiùs quàm Troiam cæpiſſe*, carbone, non cretâ notandi: ego cum Venuſino, meâ ſorte contentus, te vno mihi ſuffragante, benignèquè faciente, animo heptaboeo cano.

mihi parua rura, &
Spiritum Graiæ tenuem Camænæ
Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere vulgus.

Finis Libri Primi.

POLYMATHIÆ
LIBER II.

Illuſtriſs. & Excellentiſs. D.

D. ALOYSIO CONTARENO
THOMÆ F.

Sereniſſimæ Reip. Venetæ

ORATORI
AD
VRBANVM VIII.
PONT. MAX.

Auctore

IOSEPHO LAVRENTIO LVCENSI. S. T. D.

CIƆ IƆC XXXII.

VICENTIÆ, Apud Hæredes Franciſci Großij.

SVPERIORVM PERMISSV.

Sumptibus Iulij Criuellarij.

AMPLISSIMO GENEROSISSIMO

ALOYSIO CONTARENO

THOMÆ F.

SENATORI VENETO PVRPVRATO EQVITI TRABEATO

PATRI PATRATO LAVREATO

MAGISTRATIBVS LEGATIONIBVS MAXIMIS

GLORIOSISSIME' PERFVNCTO

OMNIVM ORDINVM CONSENSV S. C.

RENVNCIATO ACCLAMATO

FELIX SIET FAVSTVM SIET FORTVNATVM SIET

ORATORI VENETO ORATORVM DISERTISSIMO

IN VRBE VRBIVM ORBE

APVD VRBANVM VIII. VRBIS ET ORBIS MODERATOREM

SERENISSIMI COELI VENETI SIDERI LVCIDISSIMO

PALLADII ET ANCYLIVM

ÆTERNI VENETI IMPERII PIGNORVM FATALIVM

PROPVGNATORI ACERRIMO

QVI

DEORVM IMIS ET SVPERIS GRATVS

HERMES COELITVS DEMISSVS

ELOQVENTIÆ PRVDENTIÆ SAPIENTIÆ

TERGEMINO CADVCEO INSIGNITVS

INFVLATVS VITTATVS

RAMOQ. FELICIS OLIVAE CONDECORATVS

GLADIVM IN LAVRVM HASTAM IN OLEAM

COMMVTARE VOLENS VALET

PERSEVS ALTER

PRÆMVNITVM GESTANS PECTVS ÆGIDE

GLADIO DEXTRAM

VENE-

VENETAE LIBERTATIS HOSTES PERDVELLES
REDDIT LAPIDEOS
ORCO VICTIMAS CAEDIT
GALLICVS HERCVLES FLEXANIMVS
AVREIS ELOQVII CATENIS
NOLENTES VOLENTES REVINCIT
MODVLANS VERO CANENSQ;
ORPHEVS ET SIREN
NECTARE NESTOREO SYMPHONIAQ; COELESTI
PERFVSOS CONSOPITOS
ALLICIT ATTRAHIT DETINET
CVI
VENETI AREOPAGI ADRIACI ATHENÆI
MARTIS PALLADISQ; IVRA DIIVDICANTI
SAGI AC TOGAE ARBITRIA MODERANTI
HASTÆ CADVCEI CALAMI
VINDICI INTEGERRIMO
MYSTAE PERVIGILI SEMPER OPERANTI
MAVORTI HERMATHENAE
POLYMATHIÆ
VNICO ASSERTORI
HASCE QVALESCVMQ;
SVÆ POLYMATHIÆ PRIMITIAS
PRIMOS VELVTI CRINES
APOLLINI SVO APOTROPÆO

IOSEPHVS LAVRENTIVS LVCENSIS

SEQ; SACRAT AETERNVM
D. D. D.

CIƆ. IƆ C. XXXII.

POLYMATHIÆ

IOSEPHI LAVRENTII

LIBER SECVNDVS.

HIERONYMO CORNELIO

Equiti, & Procuratori

D. MARCI.

DISSERTATIO I.

Iuramenta antiquorum varia, vana, ridicula quædam. Iuratum olim per braſſicam, per platanum, & huiuſmodi abſurda, & cur. Item per ventum, & acinacem. Quantus honor olim Platoni habitus. Cœna quotannis in illius honorem. Lycurgo etiam ſummus honos habitus, Tyrtæo, Homero, & Aeſchylo. Iuramenta varia. Iuramentorum formulæ; & qui Dij omiſſi in iuramentis.

MVLTI hac noſtrâ tempeſtate gladios, ignes; tu roſas, & mulſa loqueris. Multorum ſcripta, farrago, inepta miſcellanea, moretum, lanx, ſatyra, & Hiſpano verbo, olla putrida. Tua verò, purum putum aurum, ambroſiam ſpirant cœleſtem. Quidni ergò te candidatum immortalitatis vocem? Iamdiù tu, inauguratus, lætis auibus, littera-

torum Pontifex, ac renunciatus. Meritò maiorum gentium ſcriptores, minorum, & aſcriptitij, cum te ſcribentem, dicentem legunt, audiunt; quod de Pythagorâ diſcipuli, de te quoquè illi, αὐτὸς ἔφα, *ipſe dixit*, fatentur; nullum enim tibi verbum, niſi loco poſitum, & tanquam vermiculato in emblemate ſtructum. Quare hæc à me ad te, vt cenſeas, cuius cenſio mihi, & omnibus ſemper magni.

De priſcâ eruditione, non cuiuis protritâ, & notâ iuriſiurandi; ſiquidem non tantùm per Superos, & Inferos, aliaquè numina Ethnicos iurare ſolitos lego; ſed & per olera, & alia inanima, & inania, & potiſſimùm, per braſſicam (vt refert Athenæus Lib. ix. his verbis; *Ex multis hominibus, per braſſicam te maximè diligo, inquit, Ananius. Telechides in Prætoribus; per braſſicas hoc iuro dixit Epicharmus in terrâ, & mari; itidem per braſſicam hoc aſſeuero; Eupolis per braſſicam ità eſt. Iuſiurandum Ionicum hoc videbatur, nec abſurdum fuit per braſſicam deierare quoſdam. Cum Zeno Cittienſis, qui ſectam Stoicam condidit, imitatus iuſiurandum Socratis, per canem, conceptum, per capparim iurauerit*. Hæc ille. Rationem affert, niſi me fallit locus ſupra, cum ait, *Non autem ſolus Alexander braſſicam appellauit ſacram; eſt enim apud Hipponacteum in iambis,*

Iuramentum per braſſicam rar.

Per canem.

Per capparim.

Braſſica adorata.

Elapſus ille ſupplex braſſicam adorabat, &c.

Iurantes ferrum, ſeu lapidem in aquã proicientes.

Iuris iurandi concipiendi ritum reperio non tritum apud antiquos; Maſſam ſcilicet ferri ſumebant, iurabantq; firma fore pacta, conuenta; dum ea maſſa appareret, quam in profundum abijciebant, vt æternâ religione pacta eſſent deuincta, quod colligitur ex Callimacho Φωκείων μέχρις κε μένει μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος. Hæc Herodotus Lib. I. Horatius verò prò ferro ſaxum poſuit, his verbis,

Sed iuremus in hæc, ſimul imis ſaxa renarint,
Vndis leuata, ne redire ſit nefas.

Plutarchus in Ariſtide. *Porrò Ariſtides adegit omnes Græcos iureiurando, & Athenienſium nomine iurauit ipſe, ac poſt imprecationes proiecit in mare candentes maſſas ferreas*, & c. eodem modo iugulatus verres, & in mare proiectus, Homerus Il. xv.

Iura-

Iuramentum ruſticum refertur à Plauto in Trucul. Sc. II. Act. II. *Itâ me amabit ſarculum.* *Iuramentum Ruſticorum.*

Iuramenta olim in Iouis templo facta. Plautus in Curcul. his verbis indicat. *Namque incubare ſatiùs fuerat Ioui, qui tibi auxilio in iureiurando fuit*, & paulò infra, *Locus non præberi potis eſt in Capitolio, qui peierauerunt*. Iurabant etiam in Comitio, vt idem Plautus in Curcul. *Qui periurum hominem vult conuenire, mitto in Comitium.* Ad puteal enim Libonis ara extabat in gradibus ipſis ad læuam curiæ ſitam. *Iuramentum in Iouis templo factum. Iuramentum in Comitio ad puteal Libonis.*

Maximum omnium iuſiurandum Fidei, dicit Plutarchus in Numâ, his verbis, *Primum autem ferunt, & Fidei, & Termini templum condidiſſe per Fidem iuſiurandum demonſtraſſe Romanis maximum, quo etiam nunc vtuntur.* *Iuramentum maximum Romanorum per Fidem.*

Sanctiſſimum Romanis iuſiurandum fuiſſe per Iouem Lapidem puto, adeo vt etiam in prouerbium (*Iouem lapidem iuro*) ceſſerit, indè natum, quòd Iouis ſimulacrum erat in Capitolio lapideum. *Iuramentum ſanctiſs. per Iouem lapidē.*

Repeto braſſicam. Nicander braſſicam appellauit ſacram, μαντὴν, ideſt diuinam, ideò ſic iurabant, ναὶ μαντὴν κράμβην, per diuinam braſſicam. Hanc in cibum parari Athenis conſueuiſſe mulieribus, quæ peperiſſent, veluti antipharmacum, lego apud Ananium. Sed crambe bis cocta venenum. *Braſſica ſacra. Braſſica antipharmacum puerperis.*

Lucianus in Toxari refert Scythas iuraſſe per ventum, & acinacem. Cauſam affert hanc. *Nil maius mortalibus vitâ, & morte quoties igitur iurabant per ventum, iurabant per eum, qui vitæ author eſſet, per acinacem verò mortis.* Aſt per canem, & per platanum Socratem iuraſſe idem Lucianus Dialogo, Vitarum auctio aſſerit, rationē ipſemet referens mercatori ſciſcitanti, *Quid vis? an non tibi videtur canis Deus, non ne vides, quantus ſit in Aegypto Anubis, atque ille in Cœlo Sirius, nec non apud inferos Cerberus?* Per canem etiam iurat conuiua apud Plutarchum Symp. Lib. III. Quæſt. VI. *Per ventum, & acinacem cur. Per platanū. Per canem.*

Iurandi ritum nouum tradit Stephanus, ἐν τῷ παλικῷ, & c. Latine dicam. *Iuramentum ſanctum ibi eſt: quæcumquè iurat aliquis, inſcripta abijcit in aquam, in quâ ſi ſupernatat pro legitimè iurato habetur, ſin minus, ſed ſidit, tunc* *Explorandi iuſiurandi modus.*

Ee 2 ipſe

Per teſtes exectos equi.

ipſe vritur. Omitto iuſiurandum Tyndarei conceptum ſuper execti equi teſtibus coram Helenæ procis de vindicandâ iniuriâ, ſi qua fieret Helenæ marito, vt refert Pauſanias in Lacon. Iuratum per oculos lego in Plauti Menech. *Sultis per oculos iurare, nihilo hercle eâ causâ magis faceretis.*

Per oculos.

Alia iuriſiurandi genera vide apud Alexandrum ab Alex. Lib. v. Cap. x. A quonam iuſſi antiqui talia præſtiterunt iuramenta? credo à Rhadamanto. Qui primus vetuit, ne in iureiurando Dij nominarentur, ſed iurari voluit, teſte Suidâ, anſerem, canem, arietem, & ſimilia. Primiquè Socratici per anſerem, & alia ſoliti fuerunt iurare. Iupiter cuſtos iuramentorum ſemper habitus, & Sol inuocabatur in iuramentis firmiſſimis, vt qui rerum omnium ſciens, & luſtrans; hinc dictus, Sol Iuſtitiæ arbiter. Et quia in XII Æn. Virg. lego, *Vimquè Deûm infernam,* colligo, vti Deorum iuramentum erat per ſtygem, hominum fuiſſe per Manes, Infernum, Ditem; quod Virg. innuit per, *vim infernam.* Ariſtoteles VII. Politicorum Cap. XIV. hæc habet; *Controuerſias diſceptabant, hoc autem faciebant, alij iniurati, alij iurati. Iuſiurandum porrò erat ſceptri ſublatio.* Ilioneus apud Virg. VII. Æn. Fata per Æneæ iurat. Plutarchus in Demoſth. alia refert iuramenta, ſcilicet, per Terram, per Fontes, per Flumina, per Latices, & per alia, quæ tibi auctores volutanti facilè occurrent. In nomen Imperatoris ſolemniter milites iurantes, ex more, admotis ad ceruices gladijs, feciſſe colligitur ex Marcellino. Lib. XXI.

Rhadamanthus vetuit iuramentum per Deos.

Iupiter cuſtos iuramenti.

Sol inuocatus.

Iuramentum hominum.

Iuratum per ſceptrum quomodo.

Iuratum per Fata.

Iuramentum admotis gladij ceruicibus.

Ex Pindari Scholiaſte, veteres interdum, metu peierandi, Deorum nomina omittebant, & formulâ tantùm iuriſiurandi contenti erant οὐ μὰ τὸν, vel νὴ τὸν, interdum ſimpliciter per, ὅρκον. Orpheus per octo numina iurare permiſit, Ignem, Aquam, Terram, Cœlum, Lunam, Solem, Phanem, & Noctem. Numa maximum iuſiurandum ſtatuit Romanis per Fidem. Veſtales per Veſtam: Romani per Deos, & Deorum numina, per Terram, Mare, Sydera. Mecaſtor mulierum, Mehercle virorum iuramentum. Siculi per Proſerpinam: Pœni per patrios

Nomina Deorum in iuramento omiſſa.

Iuramenta varia apud varios pop.

Deos

Deos. Mox etiam iuratum per Manes defunctorum, & Heroas, qui pro patriâ fortiter pugnando obiere. Philoſophi per Socratem. Imperatorum tempore, per ſalutem, & Genium principis. Græci per caput alterius. At Rhadamanthus per Anſerem: Socrates per canem: Aegyptij per allium, porrum, cæpas: Zeno per capparim: Teleclides per braſſicas: Cappadoces per montem: Maſſagetæ per Tanaim, & Mæotidem paludem. Per ſceptrum olim Græci iurabant: Scythæ per ſolium regis, per ventum, & acinacem: Pythagora per quaternionem. Heroum tempore per Deos primùm, deinde proprias calamitates ſubijciebant.

Iuramentorũ formula varia

Græcorum formula iurandi huiuſmodi refertur ab Alex. Lib. IV. Cap. X. Verrem apprehendunt, & ſtricto in iugulum gladio, Cælum, Terras, Solem, & vltrices furias aduocant teſtes, moxquè verre immolato, & in mare deiecto iuſiurandum perficiunt. Syracuſani fidem iuramento daturi templum Cereris, & Proſerpinæ ingrediuntur, & ſacris quibuſdam peractis (ex Plutarcho in Dione) veſtem Deæ purpuream induunt, ſumptâquè ardenti tædâ adiurant. Samnites arâ in medio conſtitutâ, ac cæſis victimis, omni aditu ſepto iurantes introducebantur, & furiali carmine dirâ execratione ſe deuouebant. Romani iurantes terram tenentes, Cœlum, Deoſq; conteſtabantur, ſe, caput ſuum, familiam, fortunas deuouentes; apud quos erat & illa formula per Lapidem Iouem iurandi in fœderibus ſanciendis, de quo Liuius Lib. I. & XX. & Polybius.

Iurandi locus

Græci in Iouis Olympij templo, & in arce Athenis iurabant, atquè Athenienſes nonnunquam in Iſthmo, aut ludis Pythijs fœdera icere. Romani cum iurant Herculem, id facere prohibentur ſub tecto; huius cauſam pete ex Plutarcho. Naſamones per eos viros, qui iuſtiſſimi, atquè optimi apud illos fuiſſe dicuntur, iurant, illorum ſepulchra tangentes. Diuinant ad ſuorum accedentes monumenta, & illi vbi preces peregerunt indormiunt: vbi quodcumquè per quietem inſomnium viderunt, eo vtuntur, &c. Herodotus Lib. IV.

Naſamonum iuſiurandũ.

De

Honor habitus Platoni.

De honore verò Platoni habito, qui diuinus ſemper nuncupatus, ac tanquam ſemideus etiam coronatus ità refert D. Auguſtinus, de Ciuitate Dei Cap. XV. *Platonem, quem ſemideum colunt, nullâ ædiculâ ſacrâ dignum putarunt.* Addit de Romulo, *Romulum ſuis Dijs multis prætulerunt, quamuis, & ipſum ſemideum potiùs, quàm Deum. Cœna quoquè quotannis inſtituta in honorem Platonis.* Euſebius Cæſ. de præpa. Lib. X. Cap. I. ex Porphyrio Lib. de ſtudioſo auditu, *Apud Longinum*, ait, *ad honorem Platonis, vt ſingulis annis fieri ſolet, multi ſimul philoſophi cœnabamus, &c.*

Cœna quotannis in honorẽ Platonis.

Lycurgo honos habitus.

Lycurgo etiam tanquam optimè merito de diſciplinâ ciuili ſummus honos habitus. Plutarchus in eius vitâ refert, templum ei conditum à Lacedæmonijs, & ſingulis annis, vt Deo ſacra facta.

Homerus Aeſchylus Tyrtæus honorati.

Homero quoquè ſummus honos habitus ab Athenienſibus, vt quinto quoque anno in Panathenæis carmina illius recitarentur publicè. Tyrtæo etiam apud Lacedæmonios, qui cum hoſtibus dimicaturi in procinctu conuocati in tabernaculum regium eius carmina audiebant, vt incitarentur ad ſpernendam vitam pro patriâ. Aeſchylo idem honos ab Athenienſibus: Vnius enim ex omnibus Tragicis fabulæ ipſo etiam mortuo, vt docerentur decreto publico ſtatutum eſt, ex Atticis bellarijs Pontani.

Præceptorum honos.

Auctarium addo, Præceptores, ſeu duces quos in doctrinâ ſequuntur ἀνάκτες, & βασιλεῖς, reges, & dominos appellabant, Euripides ὀρφέατ' ἄνακτ' ἔχων, Orpheum regem putans Gebhard. Crepund. Lib. I. Cap. IX.

Extrà curriculum euectus in ſemitam regredior. Te iure omnes prædicant Pyrrhi gemmam illam naturæ artificioſæ miraculo Muſas nouem cum Apolline referentem, Themidiquè Mineruam coniungentem, adeo vt iuſtitiæ bonarumquè artium patronum omnes te meritò cenſeant, cui multùm debet vniuerſus orbis, plurimum Patria, omnia ego tuo patrocinio, & benignitate auctus; pro quibus meritus es, vt in æternitatis faſtis tua facta referantur. Aeternumquè.

Parca tibi niueo trahat aurea pollice fila,
Totamquè ouem Phryxi tibi neat, vt voueo Deus faxit.

HIE-

HIERONYMO SVPERANTIO

Equiti, & Procuratori

D. MARCI.

DISSERTATIO. II.

Quid manumiſſio, Quotuplex. Quot ad eam neceſſaria Seneca, Perſius explicatus. Quid feſtuca. Quid vertigo. Quid vindicta. Salutatio poſt manumiſſionem. Manumiſſi inſignia. Et alia ad manumiſſionem ſpectantia.

SVprema aëris pars, ſiue æther à turbis omnibus liber in nubes non cogitur, non in tempeſtatem propellitur, non verſatur in turbinem, inferior tantùm tonat, ac fulminat. Ità hominis ſapientis ratio ſemper ſerena, & quieta, cupiditates licet ſuâpte naturâ turbidæ, ac perturbatæ, non tamen rationis imperio reluctantur, nec more Gigantum θεομαχῆντας Cum dijs pugnant. Te talem tua ſcripta, tuum viuendi inſtitutum prædicant. Ideò tu Deus mortalis, cui omnia meritò, diuinâ (vt aiunt) virgulâ, eueniunt. Delius, Minerua, omniſquè nouem ſororum chorus tuam probant eruditionem, & virtutes, quæ veluti ſtellæ tui animi Cœlum exornant, & in inferiori elementari compage ineſt concordia diſcors. In meo igitur ære duco, meumquè compendium, poſſe per te diſſertationum beneficio tecum agere, & mea communicare ſtudia, quæ tuâ luce ſplendorequè properata matureſcent.

Senecam philoſophum ſapientiſſimum meo de more (vt meos mores reddam in dies meliores) volutanti Epi-

ſto-

ſtolæ octauæ locus mihi ſe ſe obtulit elegantiſſimus; *Non differtur* (inquit) *in diem, qui ſe illi* (philoſophiæ) *ſubiecit, & tradidit, ſtatim circumagitur*. Qui locus mihi maximè arriſit, quia locum pulcherrimum Perſij Sat. v. explicauit.

Seneca explicatus.

—— Quibus vna Quiritem
Vertigo facit, &c.

Quoties enim apud veteres ſerui manumittebantur, alapâ cædebantur, deinde circumagebantur, qui mos à Briſſonio, Cuiacio, Lipſio, & alijs notatus, & obſeruatus; idem Perſius.

Modus manumittendi ſerui, alapa, & circumactione

Verterit hunc dominus, momento turbinis exit.

Politianus politioris litteraturæ facilè princeps ad illum locum Perſij Sat. v.

Non in feſtucâ, lictor quam iactat ineptus.

Præter circumactionem (inquit) quæ fortaſſe facta, vt oſtenderent licere iam ipſis pro ſuo arbitrio, quorſum vellent, moueri; feſtuca in eum iniecta: quod ex Plutarcho, in libello de ijs, qui ſerò à numine puniuntur, colligit his verbis; *Morem fuiſſe Romanis, vbi quempiam manumitterent, vt eius corpori tenuem feſtucam inijcerent*. Ex quo illud apud Plautum in milite. *Quid ea? ingenua, an feſtucâ facta ſerua, an libera*. Feſtuca eſt virga Prætoria, quæ imponebatur ſeruo, quem dominus apud Prætorem manumittebat, vnde & vindicta dicebatur, quod eâ in libertatem vindicaretur. Perſius ſat. v.

Feſtuca quid.

Vindictâ poſtquam meus à Prætore receſſi,
Cur mihi non liceat, iuſſit quodcunquè voluntas?
Excepto ſi quid Maſuri rubrica vetauit.

Quattuor igitur ad manumiſſionem iuſtam lego obſeruata. Primo dominus caput manumittendi tenere ſolebat, vt oſtenderet, ſe in caput illius eſſe verè dominus, atquè omne ius tenere; & ex Feſto, Manumiſſio dicta, quia dominus caput ſerui, quem in libertatem venire volebat, vel eius aliud membrum tenens dicebat, *Hunc ego hominem liberum eſſe volo*, & emittebat eum de manu. Quæ manumiſſio legitima triplex, Vindictá, Cenſu, & Teſtamento. His addita quarta à Conſtantino in Sacroſanctis Eccleſijs. Videndi auctores.

Quattuor requiſita ad manumiſſionem. I. requiſitum. Manumiſſionis etymon. Manumiſſio legitima triplex. Vindicta cenſu, & teſtamento.

Dein-

Deinde alapam impingere ſolebant, quam Claudianus vocat, gratum ictum, & felices iniurias, vt oſtenderent ſe in eos vltimam exercere poteſtatem, & facere eos ciues Romanos, quos piaculum, cædere; ideò à Baſilio vocatur τελευταία τῶν δούλων πληγή, hoc eſt *nouiſſima ſeruorum plaga.* *II. requiſitũ. Alapa in manumiſſione.*

Tertiò; alapas ſequebatur in gyrum actio, quem Perſiùs vocat vertiginem, & turbinem; hac formulâ, *Liber eſto, atquè abito*, vel, *Hunc hominem liberum volo eſſe*, vt notat Briſſonius, & alij. *III. requiſitum. Vertigo in manumiſſione.*

His ità peractis, lictor vindictâ Prætoris, ſeù feſtucâ caput manumiſſi feriebat, aut ipſe Prætor impoſitâ capiti vindictâ pronunciabat, *Aio te liberum more Quiritum.* Perſius *IIII. requiſitum. Feſtuca, vindicta quid.*

Vindictâ poſtquam meus à Prætore receſsi.

Quæ vindicta ſic dicta ab illo Vindice, de quo Liuius Lib. 11. *Qui ſeruus, cum adoleſcentium nobilium coniurationem patefeciſſet, libertate, & ciuitate donatus eſt.* *Vindicta vnde dicta.*

His peractis, Manumiſſi, *Patrone ſalue*, exclamabant, & raſum caput ibant in illo ſedile lapideo, vbi hic verſus inſcriptus. *Poſt manumiſſionẽ quid peractum. Salutatio poſt manumiſſionem.*

Benè meriti ſerui ſedeant, ſurgant liberi.

Vt enim naufragi caput radebant (à me hoc quoquè notatum), quòd procellas maris ſuperaſſent, ità hi quoquè, quòd tempeſtatem ſeruitutis.

Demùm ad pileos ſumendos ſe conferebant nomen geminantes, Domini, ſiuè Patroni. *Ad pileum ſumendũ.*

Hæc de primâ ſpecie manumiſſionis per vindictam, alias omitto.

Manumiſſionis inſignia recenſentur à Tertulliano de reſurrectione carnis; *Albam veſtem, aureum annulum, patroni nomen, tribum, & menſam.* *Manumiſſ. inſignia.*

Sed hæc pleniùs, meliùs auctores citati, & Paræus in ſuis electis, à quo ego, fateor ingenuè, multa mutuatus; & ne liberiùs excurram lineam poſco in hoc ſtadio, vt olim Caſſius; repagulíſquè relictis in hac metâ me ſiſto, te admiraturus, tuaq;, cuius Virtutum tuba iam per totum orbem cecinit geminatâ felicitate, quando nec æmulum

reperit, nec æqualem, & pauci, quos æquus amabit Iupiter, te imitabuntur. Hinc magnis dynaſtis, & Regibus adeo tu in delicijs, ſiuè togatus, ſiuè ſagatus, vt pacis, & belli arbiter paſſim cenſearis, prouinciaſque, & exercitus feliciſſimè adminiſtrare poſſis, quod tibi felix, fauſtum ſit, & fortunatum.

FRANCISCO ERIZO

Equiti, & Procuratori

D. MARCI.

DISSERTATIO III.

Nobilitatis inſignia: in pueris etiam inaures habitæ. Pueri mortui non cremati vt viri, ſed ſepulti cum cereis: non inferiæ illis, non alia habita iuſta. Subgrundiaria ſepulchra. Ad ſupplicium quomodo ducti noxij. Iniectio glebæ ſepulturæ genus. Iuſta quæ mortuis facta. Cadauera inſepulta quomodo expiata. Pulueris iniectio ſepulturæ genus apud Latinos, & Græcos. Abitio pro morte. Poſtliminio reuerſis quis ritus, & alia.

NON recipit ſordidum virtus amatorem, cum ſeriò recipitur. Soluto ad eam ſinu veniendum eſt; tu potius diſſoluto ad eam acceſſiſti, arcanis Palladis admiſſus, & Sophiæ pleno ſinu inde in alios effudiſti, & in me, quæ in acta referam. Sed referre gratiam non poteſt, niſi qui meminit; at qui meminit,

minit, iam refert. Non tamen meum nomen expungo, vt nexus tibi perpetuò viuam. Magnes occultâ vi ferrum attrahit; Theamedes reſpuit, repellitquè. Tu me allicis tuâ probitate, & omnes, adeò vt nullus æquè alius abijciat ſuâ improbitate. Longè aliter catuli olent, atquè ſues; quid enim graculo cum fidibus? Carpit, non capit indoctus, quæ doctus elucubrauit. Videres illum,

Sæpè caput ſcaberet; viuos & roderet vngues.

Quid tum poſtea? æuum ſub tuis auſpicijs agere decreui tranquillo animo, quod ſupereſt; ſi quod ſupereſſe vult Deus, *Scilicet vni æquus virtuti, atquè eius amicis*. Ad cœtera, ne crepitu quidem digiti digna, manum non verterim; fungos putidos pedibus protero. Sed his ſuperſedeo. Ad rem. Aurum qui quærunt, ante omnia ſegullum tollunt, ex quo vena auri; ità ego ex auctoribus quædam eruo, vt meam conferam ſtipem in Apollinis ærarium, cui mens magis, quàm æs curæ.

Nobilitatis puerilis inſignia paſſim recenſentur prætexta, & bulla aurea, de quâ ſic Plinius Lib. XXXII. Cap. I. *Sed à Priſco Tarquinio omnium primo filium, cum in prætextæ annis occidiſſet hoſtem, bullâ aureâ donatum conſtat: vnde mos bullæ durauit, vt eorum, qui equo meruiſſent, filij, inſigne id haberent, cæteri lorum*. Sed præter bullæ inſignia, inaures reperio fuiſſe nobilitatis ſtemma in Apuleio de dogmate Platonis his verbis: *Auri tantùm, quantùm puer Nobilitatis inſigne in auriculâ geſtauit, quas inaures Fabricam Deam, vnâ cum fibulis, & alijs muliebris cultus, factitâſſe*, apud eundem legimus.

Nobilis pueri inſignia, Bulla aurea, & prætexta.

Bulla aurea à quò primùm donata.

Inaures, inſignia.

At viri pipulo differebantur, & conuitijs affecti exſibilabantur, aures perforatas habentes, Plautus Pæn. V. Sc. II. *Incedunt cum anulatis auribus*, hoc eſt, perforatis cum anulis. Extat iocus Ciceronis in Afrum. *Aurem perforatam habet*.

Diſcrimen igitur habitum in ornandis pueris viuentibus; diſcrimen etiam in functis vitâ ſuprema perſoluendo; horum enim acerbam, & immaturam mortem aliter flebant, atquè virorum; Viri enim elati ad funus facibus, funalibus ad rogumquè portati; at pueri ſepulti, cande-

lis, & facibus permiſtis prælucentibus. Seneca id apertiſſimè docet, de Breuitate vitæ, Cap. vlt. *At meherculè iſtorum funera tanquam minimum vixerint, ad faces, & cereos ducenda ſunt.* Idem de Tranquillitate Cap. II. Ep. CXXII. Perſius,

Nulla inferia puerorum. *Candela in funere puerorum.*

Terra clauditur infans, vt minor igne rogi.

Plinius ait, clarè, & apertè,

Hominem priuſquam edito dente non cremari.

Ad hunc morem alludit Seneca Trag. in Herculè furente vbi dicitur de infantibus poſt mortem,

His datum ſolis minus vt timerent,
Igne prælato releuare noctem.

Quod verò ijs nullas facerent inferias, aut parentarent, Plutarchus in conſolatione ad vxorem aſſerit his verbis ſub finem; *Sed in acceptis à maioribus per manus moribus, atquè legibus magis elucet, quid in his rebus ſit verum; ſuis enim infantibus mortuis, neque inferias libant; neque aliud quidquam faciunt eorum, quæ fieri mortuis apud alios ſolent.*

Subgrundiaria ſepulchra quæ.

An verò illis buſta, ſeu tumuli extructi? neque igni, nequè tumulo illi pares. Subgrundiaria antiqui dicebant ſepulcra infantium, vt habet Antiquarius Gulielmi, qui nondum XL. dies impleuerant, quæ nec iam buſta dici poterant, cum oſſa, quæ comburerentur, non haberent; nec tumulus, cum tanta cadaueris magnitudo non erat, vt locus tumeſceret; Rutilius Geminus Aſtyanacte, *Melius ſubgrundiarium quæreres, quàm ſepulcrum.*

Faces in funeribus.

Faces in funeribus etiam virorum adhibitas Tacitus II. Annal. innuit, loquens de funere Germanici, vnde quidam malunt funus dictum à funalibus, quibus in ſepeliendo vtebantur. Et quia æuo priſco noctu elata cadauera, ideò vſus facium, & funalium irrepſit, & permanſit, etiam cum interdiu efferebantur, & ad noſtrum vſquè perdurat. Demum pueri ad tibiam efferebantur; viri ad tibiam, & tubam ſimul, de quo alibi.

Funus vnde dictum.

Pueri elati ad tibiam tantum. *Viri ad tibiã, & ad tubam.*

Ad aliud ſepulturæ genus virorum præter vſitatum, gradum facio à puerorum funere. Præter morem enim conſuetum iuſta faciendi, & parentandi, alium reperio notatum à Feſto, præcidaneâ porcâ, quæ immolabatur

ab eo, qui mortuo iuſta non feciſſet, ideſt glebam non obieciſſet. Iniectio glebæ genus erat ſepulturæ omnium infimum, vſurpabaturquè, cum quis in cadauer inſepultum, inciderat, nam inſepultum relinquere nefas habitum, quod porcâ expiandum eſſet, ideſt piacularibus ſacris ſoluendum. Horatius Od. XXVIII. Lib. I.

Iniectio glebæ ſepulturæ genus. *Cadauera expiata porca.* *Mortuis iuſta quibus modis facta.* *Pulueris iniectio ſepulturæ modus apud Latinos, & Græcos.*

Licebit iniecto ter puluere curras,
Negligis immeritis nociturum,
Poſt modo te natis fraudem committere, &c.
Tequè piacula nulla reſoluent, &c.

Eadem erat Græcis pulueris inijciendi religio, vt colligitur ex Sophocle. Sic Palinurus Æneæ apud Virgilium.

Aut tu mihi terram inijce.

Quæ omnia quaſi in vnum faſcem colligo, & I. hunc ritum à Græcis credo vſquè fluxiſſe. Ad hæc tam neceſſarium, vt vel à properante eſſet peragendus, &, ſi omitteretur, piaculum eſſet. Demum ter repetendam pulueris iniectionem, nec glebam, ſed puluerem fuiſſe; nam glebæ iniectio aliud ſepulturæ genus à pulueris iniectione; illa enim coniuncta cum crematione cadaueris; hæc ſimplex ſepultura. Cicero II. de legibus ſubſcribit, *Priuſquam in os iniecta gleba eſt, locus ille, vbi crematum eſt corpus, nihil habet religionis: iniectâ glebâ tumulis, & humatum eſt, & gleba vocatur.* Præter terram ſolutam iniectam; etiam Lapidatio erat ſepultura propriè (vt à me alibi indicatum) malorum poetarum, & ſceleſtorum: id colligitur ex Dionyſio Lib. III. loquente de Horatiâ inſepultâ, terrâ deinde, & lapidibus congeſtis humatâ. Collaticia ſepultura erat honeſta, vt pulueris iniectio, cuius meminit Quintilianus Declam. VI. Mortuos ibi ſepultos, vbi erant mortui, lego in Probo de Pauſaniâ; *Cuius mortui corpus cum eôdem nonnulli dicerent inferri oportere, quò hi, qui ad ſupplicium dati eſſent, diſplicuit pluribus, & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde poſterius Dei Delphici reſponſo erutus, atquè in eo loco ſepultus, vbi vitam finierat.* Hoc idem firmant hiſtoriæ Miſeni, & Palinuri apud Virg. Suetonius in Galbâ. *Senatus, vt primùm licitum fuit, ſtatuam*

Pulueris iniectio, & gleba quomodo differant. *Lapidatio ſepulturæ genus.* *Collaticia ſepultura quæ* *Sepulti vbi erant mortui.*

ei decreuerat roſtratæ columnæ ſuperſtantem in parte fori, quâ trucidatus eſt. Mos etiam vetus, quo cauebatur, vt nemo ſepulturam haberet in eo loco, quem alius ſepulcro prius occupaſſet.

Sepulcrorum ius defunctis

Virgilius in VI. Æn. de Deiphobo.

Nomen, & arma locum ſeruant.

Idem in VII.

Et nunc ſeruat honos ſedem tuus.

Vota in ſepulcros mala.

Veteres optabant caprificos ſepulchris eorum, quos oderant, Propertius Eleg. V. Lib. IV.

Vrgeat hunc ſupra vis caprifice tua.

Sed etiam tumulis eorum, quos habebant charos, ſentes, & dumos excidere, expurgareque ſolebant. Propertius Eleg. VII. Lib. IV. *Pelle ederam tumulo*, Cædere & ſaxis buſta eorum ſolebant, qui inuiſi fuerant. Propertius Eleg. V. Lib. IV. *Scabris hoc buſtum cædito ſaxis*.

Eodem Maronis illud pertinet.

Monte ſub hoc lapidum tegitur Balliſta ſepultus.

Turnebus Lib. XXII. Cap. VI.

Abitio pro morte.

Infauſtum dictum mortuus eſt.

Subnecto filum huic velo ſatis bonum ex Iani Gulielmi antiquario, aſſerentis, *abitionem*, pro morte antiquis vſurpatam, teſtibus Plutarcho in Cic. ac Tertulliano de teſt. animæ, nam ſi quis de aliquo pridem mortuo, tanquam de viuo requireret, ne cogerentur δυσφημεῖν, ſolebant dicere, *Abijt iam, & reuerti debet*. Nec vnquam monumentis *obijt*, aut, *mortuus eſt*, aut *fuit*, inſcriptum inuenitur; quod & patet ex formulâ euocante ad funus populum *L. Tiſius vixit, L. Titio exequias iure quo commodum eſt, tempus eſt, olus iam effertur*.

Poſtliminio reuerſis qui ritus.

Poſtliminio receptus, ideſt qui extra prouinciæ terminos captus ad propria reuertitur, aut, cui abſenti iuſta facta erant, ſi rediret inſperatus, poſtliminio reuorſus dicebatur: cui apud Athenienſes ædes priùs ingredi interdicebatur, quàm per ſinum laxæ ſtolæ à muliere demiſſus denuò naſci videretur, ideoque eum δευτερόποτμον vocarunt Romani, limenque inſiſtere nolebant, funeſtari ab eo tum ſuperum, tum inferum

limen

limen credentes, idcircò tecto perforato in ædes admittebant, ne ominoſum eſſet, per ianuam ingredi, per quam tanquam mortuus elatus fuerat.

Reliqua ad hos ritus ſpectantia, tutè, tuopte ingenio ſagaciſſimo ibi odorans, quaſi venaticus vſquè perſecutus vulpem eris, (vt cum Plauto loquar). Ex iſtâ naſsâ ego hercle non hodie eſcam petam. Cum viros ſummates nanciſcor; qualem te veneror, quaſi deditâ operâ, in tempore ipſo ſpes mihi ſancta ſubuenit. Quorumdam ingenia mihi ſemper deridiculo, quæ ſimiarum more verſatili leuitate huc illuc volitant; in nugis, & quiſquilijs triumphant; χύτρα, καὶ πέτρα οὐ συμφωνεῖ, *olla cum petrâ non conuenit*; nec tuum non vulgare ingenium cum plebeio, & triuiali. In tuâ hac bonâ hæreſi gradum fige, mequè tuæ tutelæ creditum tuo patrocinio defende Heros apotheoſi iam iam conſecrande ob facinora ſupra vires humanas perpetrata.

ANTONIO BARBARO

Equiti, & Procuratori

D. MARCI.

DISSERTATIO III.

Quomodo cadauera expiata, & ſcelera luſtrata in honorem defunctorum. Græcorum mos cadauera cuſtodiendi, & flendi totis noctibus. Cuſtoditi etiam latrones cruci affixi. Quinam inſepulti. Locus Apuleij de ſepulturâ, de veſte lugubri, & alia de funere, & ritu cuſtodiendi cadauera. Vbi capite damnati ſepulti. Luctus publicus, & priuatus quando finiretur. Virgines vitiatæ, & deinde ſtrangulatæ. Ad ſupplicium quomodo ducti nocentes. Lugendi modus, & alia multa de Parentalibus, ſepulcrorum ornatu, de vrnis, &c.

SMaragdi, & Hyacimthi non cuiuis baltheo intexti, nec virtutes inſignes cuiuis animo, ſed præſtantiſſimo. Tua atria ſtemmatibus clariſſimis, tua pectoris aula ſignis vniuerſis virtutum veluti Pantheon, te omnibus admirandum, & quaſi venerandum præbent. Tua tamen modeſtia cum maieſtate coniuncta, tanquam Præco, manu elatâ ſilentium indicit. Silebo. Calamo non parcam. Ferrum priùs natare doceas, quàm me quietum facias, cum potiſſimùm meum feruet opus in hac publicâ palæſtrâ, quæ mihi laborioſa nimis: vt fici oculis incumbunt, ità ſtudia mihi, quæ omnia nec prorſus deprecor, nec precor. Non ficum peto præcocem, ſed otium litterarium, ne de filo ità pendeam, per vos Numina ſalutaria aliquando mihi impetrandum. Ità mihi in omnes veſtra ſpondet munificentia, & lux aliqua cælitus affulget.

Ne

Ne ſemper fluitem dubiæ ſpe pendulus horæ.

Cum illo Terentiano eum quæſtum in animum induci maxumum, quàm maximè ſeruire alienis commodis, amicorum duntaxat

Vah quemquamne hominem in animum inſtituere,
Aut parare, quod ſit carius, quàm ipſe eſt ſibi?

Alijs natus, alijs viuo. Male mihi eſſe malo, quàm molliter. Verùm in hoc freto, nec molliter, nec placidè mihi viuendum. Ità Deo viſum, cui parendum animo prompto, & expedito. Precariò tamen dum vtor his verbis, te volente, exigui temporis interuallo, hæc notanda cenſui.

Quemadmodum ſacerdotes Populi Romani Dijs ſuperis ſacrificantes, puram veſtem habebant, ità dum ſubterraneis Dijs ſacra mortuorum celebrabant, ſacerdotum veſtis erat diſtincta litteris Θ, K hoc eſt Θεὺς Καταχθονίυς, Deos inferos deſignantibus, vnde in ſepulchralibus inſcriptionibus Θ *L. Cornelius*. Nil aliud ſignificabat, quam vixit, obijt. L. Cornelius. Seruius ad XII. Æn. ait. *Impolluta veſtis, & pura dicitur, quæ neque funeſta ſit, neque fulgurita, neque maculam habeat, Θ, K homine mortuo.* — *Veſtis ſacerdotum cuius coloris.*

Quare in militibus recenſendis, ſi qui forte obijerant, vel perierant, expungebantur ex albo, hac notâ Θ nomini præfixâ ex Rufino in Hieronymum. Iudices etiam literam Θ nominibus eorum apponunt, quos ſupplicio afficiunt, dicta enim θῆτα ἀπὸ τῦ θανάτυ, eò quòd habeat telum ſuum, vnde mortis eſt ſignum. Perſius, — *θ præfixum mortuis militibus.* — *θ Littera & nota damnationis.*

Et potis eſt nigrum vitijs præfigere theta.

In Cataſtrophe x. Lib. Athænei reperio modum abluendi, expiandiquè cadauera, quæ dicebatur parentatio, ſeu luſtratio, adhibita in honorem defunctorum, aut ad expianda ſcelera hominum piaculo obſtrictorum, de quo Cleodemus hæc ſcribit, — *Lauandi cadauera ritus.*

Sub veſperam ſepulcri foſſam excaua.
Deinde conuerſis in eam foſſam oculis ſuper veſperam
Aquam infunde, ac poſt eloquere,
Vobis luſtrationem hanc offero, quibus oportet, & quibus
fas eſt

Parentatio quæ qualis.

Vnguento dehinc foſſam experge.

Sepulcra vittis ornata.

Ex quo colligo, expiationem quæ iuſta, ſeu parentalia dicebantur, aquâ, vnguentis, & precibus conſtitiſſe ſuper foſſam ſepulti.

Fabæ deinde vſurpatæ in parentalibus, ſicut in Peruigilijs. Cicer, lentes, & offæ ad ſepulcra illatæ, quæ ſuper nudam ſilicem appoſitæ. Libamina in tumulum ad orientem aut occidentem verſi fundebant veteres; erant autem vt vult Lucianus, vinum, & mulſum; vt Æſclines in Perſis, mel, lac, vinum, oleum, aqua, farina. Ægyptij parentantes, poſt preces oppleti lacrymis tumulum amplexantur, & coronant. Alex. Lib. v. Cap. xxvi.

Libamina quæ.

Tæniæ mortuorum.

Vrnæ mortuorum tænijs ornatæ.

Sepulcra mortuorum vittis ornata legimus in Cæcilio Comico his verbis, *ſepulcrum plenum tæniarum eſt, ità vt aſſolet.* Has tænias Scaliger in Feſto explicat, de faſcijs, quibus inuoluebantur mortui. Plutarchus in Philopœmene docet defunctorum vrnas tænijs cingi, & redimiri. Varro Lib. vi. ling. Lat. *Itaque nunc cum ad ſepulcrum frondes, & flores ferunt, lanas addunt.* Non ſolum ſepulcra, ſed & templa, & Deorum ſimulacra tænijs ornata laneis: ità Virgilius Æn. iv.

Velleribus niueis, & feſtâ fronde reuinctum.

Ouidius.

Eſt mihi marmoreâ ſacratus in æde Sichæus,
Oppoſitæ frondes, velleraquè alta tegunt.

Lanarum in templis origo.

Origo huius ex doctiſſimo Cerdâ, ab eâ conſuetudine, quâ veteres illigabant vinculis Deorum ſimulacra, ne hoſtili carmine auocarentur. Liuius Lib. xl. *Lana cum integumentis, quæ Ioui appoſita fuit, decidit.* Sed non ſolum Dij Lanâ vincti, ſed ferro, & plumbo. Sed hæc non ad rem. an ad fouenda Deorum, & mortuorum cadauera contra frigus? Ridiculum. At mater Peſſinuntia contexuit velleribus pinum illam, ſub quâ Atys ſe exuirificauit. Lege Arnobium, Lib. v. fortaſse hæc vellera erant, quæ dicebantur ſtemmata, quibus Dij coli ſolebant. Tu huius arbiter æquus, cenſe. De ſtemmate, De parentalibus à me etiam alibi.

Sanguis in parentalibus.

Auctarium addo, humanum ſanguinem ad ſepulcra mor-

mortuorum fuſum placandis illorum manibus, Tertullianus. *Olim quoniam animas defunctorum humano ſanguine propitiari traditum erat, captiuos, vel malo ingenio ſeruos mercati in exequijs immolabant.* De Gallis Diodorus Lib. v. *Vtuntur captiuis tanquam hoſtijs ad Deorum victimas.* Suetonius in Aug. Cap. xv. Valerius Max. Seneca in Troade.

Origo ludi gladiatorij, vnde gladiatores ipſi buſtuarij dicti (de quibus alibi) ab hoc ritu orti: qui à Græcis emanauit ex Euripide in Troade, vbi Hecuba ita loquitur. *Hei mihi ſepulcro miniſtram peperi. Sed quænam hæc lex? aut quis ritus Græcorum.* Inde Græcis parentationes dictæ αἱμακυρίαι, à ſanguine puerorum, quo ab illis fortaſſe parentatũ. *Sanguinis fũdendi in parẽtalibus Origo*

De ſupplicum verò expiatione hæc refert Cleodemus ex Athen. *Cum laueris manus, & qui viſcerationis participes ſunt, eius, qui expiatur, ſanguinem (è venis, aut aliquâ aliâ corporis parte eductum) aquâ ſumptâ purifica, & ablue, ac poſt eam ablutionem agitatum, & in vnum coactum effunde.* Vnde vides expiationem factam ſanguine, & ablutione ſanguine miſtâ. Expiandæ cædis gratiâ veterum hunc morem refert Rhodiginus Lib. III. Cap. XXIII. vti ad cæſi caput enſem abſtergerent, veluti ſic ſceleris auerruncarent labem, vel corporis totius extrema præciderent, præſertim ciuili cæde perpetratâ, eaquè connexa ſibi ad alas applicarent, eo modo nocumenti vim auferre ſe arbitrati, quod ab eis, μασχαλισμῶα dicebatur. *Expiatio ſupplicum quomodo facta.* *Expiatio cædis.*

A parentatione ad cadauerum cuſtodiam procedo. Ex Petronij Satyrico eruo morem cuſtodiendi cadauera, & deflendi, his verbis. *Hæc ergo cum virum extuliſſet, non contenta vulgari more, funus paſſis proſequi crinibus, aut nudatum pectus in conſpectu frequentiæ plangere, in conditorium etiam proſequuta eſt defunctum, poſitumquè in hypogæo; Græco more, corpus cuſtodire, ac flere totis noctibus, diebuſquè cæpit.* Quod factum, ne defuncto cadaueri fieret iniuria ab inimico, creditore, ſagâ, aut violatore ſepulcri, ſiue τυμβωρύχῳ, ſpoliatore mortuorum. De eâdem cuſtodiâ cadauerum Apuleius II. Metam. multa, quæ quia erudita ſubtexam tanquam purpuram huic prætextæ. *Conſpicor medio foro procerum quemdam ſenem. Inſiſtebat lapidem, clarâquè voce* *Cuſtodiendi cadauera ritus.* *Apuleij locus de cuſtodia cadauerum.*

Præconis vox pro cadauere cuſtodiendo.

prædicebat. Si quis mortuum ſeruare vellet de pretio liceretur. & paulò infrà. *Et quæ, dic ſodes cuſtodela iſta feralis? iam primum, reſpondit ille, perpetem noctem eximiè vigilandum, exertis, & inconniuis oculis ſemper in cadauer intentis, nec acies vſquam deuertenda, imò nè obliquanda quidem, quippe cum deterrimæ verſipelles in quoduis animal ore conuerſo, latenter obrepant, vt ipſos etiam oculos Solis, & Iuſtitiæ fruſtrentur. Nam & aues, & vrſum canes, & mures, imò verò etiam muſcas induunt. Tunc diris cantaminibus ſomno cuſtodes obruunt: nec quiſquam definire poterit, quantas latebras nequiſſimæ mulieres pro libidine ſuâ comminiſcuntur. Nec tamen huius tam exitialis operæ merces amplior, quàm quaterni, vel ſeni fermè offeruntur aurei. ehem, & quod pene præterieram, ſi, qui non integrum corpus mane reſtitueret, quidquid decerptum, diminutumquè fuerit, id omne de facie ſuâ deſectum ſarcire compellitur. His cognitis animum meum commaſculo. & illicò audiens præconem, clamare, inquam, iam deſine, adeſt cuſtos paratus, cedo præmium. Mille, inquit, nummi deponentur tibi.* Subdit poſtea. *Vix finieram, & illicò me produxit ad domum quampiam, cuius ipſis foribus obſeptis, per quandam breuem poſticulam introvocat me, & conclaue quoddam obſeratis liminibus vmbroſum demonſtrat cubiculum, matronam flebilem, fuſcâ veſte contectam, quam propter aſſiſtens, Hic, inquit, auctoratus ad cuſtodiam mariti tui fidenter acceſſit. At illa crinibus antependulis hinc inde dimotis.* paulo poſt; *quo placito ocyus ſurrexit, & ad aliud me cubiculum inducit. ibi corpus ſplendentibus linteis coopertum, introductis quibuſdam ſeptem teſtibus, manu reuelat: & diutinè viſu præfleto, obteſtata fidem præſentium, ſingula demonſtrat, anxiè, membra contecta de induſtriâ quodam tabulis prænotante. Ecce, inquit, naſus integer, incolumes oculi, ſaluæ aures, illibatæ labiæ, mentum ſolidum; Vos in hanc rem, boni Quirites, teſtimonium perhibetote, & cum dicto conſignatis tabulis illis, faceſſit. At ego, iube, inquam, domina, cuncta, quæ ſunt vſui neceſſaria, nobis exhiberi. At quæ, inquit, iſta ſunt? lucerna, aio, prægrandis, vt oleum ad lucem, luci ſufficiens, & calida ænophoris, & calice, cœnarumquè reliquijs diſcus ornatus. Tunc illa, capite quaſſanti, abi, inquit,*

Pretium cuſtodientis cadauer.

Pœna non cuſtodientium benè cadauer

Hypogeum defunctorum.

Agnoſcendi cadauer mos.

Supellex neceſſaria pro mortuis cuſtodiendis.

fa-

fatue, qui in domo funeſtâ cœnas, vt partes requiris; in quâ tot iugis iam diebus, nè fumus quidem viſus eſt nullus. an iſtic comeſſatum te veniſſe credis? quin ſumis potiùs loco congruentes luctus, & lacrymas? Hæc ſimul dicens reſpexit ancillam, &, Mirrhine, inquit, lucernam, & oleum trade confeſtim, & incluſo cuſtode, cubiculo protinus faceſſit. Et quæ ſequuntur legantur, ritum hunc funebrem proſequentia. Ex quibus ſuccum exprimo, amariuſculum licet, quia ſaluberrimum, quia eruditum. Et primò de præcone in lapide inſiſtente (de quo a me alibi) & de formulâ, quâ vtebatur in licitando, videlicet, *Si quis mortuum ſeruare vellet, de precio liceretur*; Deinde de precio cuſtodis mille nummorum. Tertio de cuſtodiâ, quam perdius, pernox tenebatur habere, qui fuerat licitatus. Quarto de conditionibus, & pactis, quibus cadauer cuſtodiebant, cuſtoditumquè reſtituebant: pœnâquè talionis, ſi vigiliâ fruſtratâ cadauer mutilaretur. Quinto de numero teſtium ſeptenario. Sexto de reliquijs cœnæ, quibus mortuis parentatum, de quibus à me alibi. Poſtremo de lucernarum oleo; de calidâ eum œnophoris, & calice: de ſagis morſicantibus cadauera ad veneſitia conficienda, earumquè pretio viliſſimo, quatuor, aut ſex aureorum, & de veſte fuſcâ, nigra enim veſtis lugentibus accomodata; quæ à Varrone dicta amiculum nigellum, à Græcis ἀνθράκινα. Plutarchus tamen in Probl. tradit mulieres in luctu albis veſtibus indui ſolitas, vt quemadmodum mortui corpus albis veſtibus velabatur, idem & propinquos factitare voluerunt. Ideo ſubdit Apuleius, *corpus ſplendentibus linteis*. Nam albâ veſte cadauer exornobant; quia ſolus ille color ſyncerus, & purus, minimèquè inquinatus, & ob id mortuis aptiſſimus.

Funebres eruditiones ex Apuleio.

Liutantium formula.

Fuſca veſtis lugentium.

Amiculum nigellum veſtis lugubris.

In lucem albis veſtibus cur induerentur.

Alba mortuorum veſtis.

Cum Lipſio crediderim in excurſu ad Tacitum, Dum Reſp. vixit, & libertas, nigræ veſtes in luctu ſub Imperatoribus Rep. extinctâ, in vſum venere lugubrium albæ. Cauſa huius mutationis diuitiæ, & luxus. Matronis antiquis color albus, & niger cogniti, & vſurpati. At poſt repertos tot colores, rarus dignioribus fæminis albus, qui

relictus tantùm in ſignum luctus. Apud Græcos autem color niger fœminis in luctu vſurpatus, vt habet Apuleius. *Matronam flebilem fuſcâ veſte contectam*.

Latrones cruci affixi cuſtoditi, & quouſquè

Cuſtodiebantur etiam Latrones cruci affixi, ne ſepulturæ traderentur, ignominiæ causâ, vt Petronius innuit, cum ait. *Proximâ nocte cum miles, qui cruces ſeruabat, ne quis ad ſepulturam detraheret*. Deinde, *Itaque cruciarij vnius parentes, vt viderunt laxam cuſtodiam detraxere nocte pendentem, ſupremoquè mandauerunt officio*. Cuſtodia igitur adhibita donec putrefacta corpora. Videndus Petrus Faber, Lipſius, & alij, cur inſepulti relinquerentur, Cum ſepulturæ ius ſemper religioſiſſimè ſeruatum.

Inſepulti qui nam relicti in cruce, & ob quod ſcelus.

Illi igitur ſepulturæ honore carebant, qui vel rei maieſtatis, & Patriæ proditores: vel qui in ſuos atroci ſæuijſsent crudelitate; vel qui ſibi violentas intuliſsent manus: vel qui atrocia perpetraſsent facinora; quorum cadauera ignominiæ causâ inſepulta iacebant. Ita Sophocles in Antigone, Creon edicit, ne quis Polynices cadaueri iuſta perſoluat, latinè dicam.

Huic itaquè publicè vniuerſæ Vrbi veto,
Ne quis parentet, lugeatquè funera,
Sed inſepultum auibus dapes gratas ſinat,
Atquè canibus laniari, & affici à feris
Hac contumeliâ. hæc mea eſt ſententia.

Horatius Epod. Od. v.

Vos turba vicatim, hinc, & hinc ſaxis petens
Contundet obſcænas anus.
Poſt inſepulta membra different Lupi,
Et Exquilinæ alites.

Puticuli vbi.

Sepultura damnatorũ vbi.

Extra Exquilinam portam puticuli erant, in quos damnatorum corpora proiecta, quod erat priuari iuſtâ ſepulturâ, quæ erat pœna ſceleſtorum. Præterea nefas pro illis lugere, Suetonius in Tiberio Cap. LXI. *Interdictum, ne capite damnatos lugerent propinqui*. Pro latronibus

Lugere ſceleſtos interdictum.

Lugendi modus ſtatutus.

quidem damnatis luctum prohibitum fuiſſe oſtendimus; ſed etiam pro alijs ſtatutum lugendi modum reperio à Numâ in Plutarcho, His verbis. *Numa quoquè & lugendi modum pro ætatibus, temporibusquè ſtatuit. puerum*

non

non lugeri trimo minorem, neque etiam natu grandiorem plures menſium, quam vixiſſet, annos, ad decem vſque. Et prolixiore fletu ætatem nullam lugere: Sed longiſſimum luctus tempus eſſe menſium decem, quamdiù & mortuorum vxores viduitatem ſeruant. Quæ verò intra id temporis nupſerit, Vaccam prægnantem ex Numæ legibus immolat. *Vacca prægnans imolata à nubente tempore luctus.*

Luctus publicus & priuatus diuerſus. Nam luctus publicus finiebatur in dedicatione ædis, in condendo luſtro, cum votum publicè ſuſceptum ſolueretur. Priuatim complura in vnum congruebant: cum videlicet liberi naſcerentur: cum nouis honoribus familiam honeſtarent: cum pater, aut filius, aut vir, aut frater ab hoſte captus domum rediret: cum puella deſponſaretur: cum propiore cognatione aliquis naſceretur, quam ille cuius nomine luctus fuiſſet. Crinitus videndus Lib. XIX. Cap. XII. *Luctus publicus, & priuatus quamdiu.*

Non ab re paucula de virginibus ſtrangulandis admiratus ſum quæ legi in Tiberio apud Suetonium Cap. LXI. de honore habito virginibus, etſi ſceleſtis, his verbis. *Immaturæ puellæ, quia more tradito nefas eſſet, virgines ſtrangulare,* hactenus pium, & honeſtum. *Vitiatæ priùs à carnifice, dein ſtrangulatæ.* Hoc impium & nefarium. Tacitus V. Annal. *Tradunt temporis eius auctores, quia Triumuirali ſupplicio affici virginem inauditum habebatur, à carnifice laqueum iuxta compreſſam. exin oliſis faucibus id ætatis corpora in Gemonias abiecta.* Lipſius ad hunc locum ait, Triumuiros capitales præfuiſſe carceribus, & ſupplicijs. Cur verò inauditum virginem affici Triumuirali ſupplicio? ideſt laqueo. Id quidem itá acceperim, quaſi non ſimpliciter virginem dixerit, ſed impubem inueſtemquè. Lex enim non tam virginitati ignotum, cautumquè voluit, quàm ætati. Itá nec pueros interfici fas, niſi togâ ſumptâ, & relatos in viros. Hinc apud Dionem ſcriptum, à Triumuiris in proſcriptione, iuſſum puerum quemdam togam virilem ſumere, vt iure ſcilicet poſſet interfici. Dio. Lib. XLVII. *Ea ratione inter multa alia contra legum præſcripta acta, puerum etiam quemdam togam ſumere virilem iuſſerunt, vt quaſi vir iam eſſet, interfici ab ipſis poſſet.* Virginem quoque in car- *Virgines ſtrāgulandæ prius vitiatæ a carnifice.* *Virgines cur prius vitiatæ quàm ſtrangulatæ.* *Pueros interfici nefas, niſi prius ſumpta virili toga.*

cere

Virgines in carcere necari nefas.

cere necari nefas apud antiquos fuiſſe, Dionis Epitome in Tiberio refert, his verbis. *Nam non multo poſt decreto Senatus è ſcalis præcipitatus eſt, plebſquè corpus eius triduo magnis obrobrijs, affectum, tandem in flumen proiecit, & liberi eius Senatus Conſulto ad mortem ducti ſunt, filiâ Virgine, quæ filio Claudij deſponſata fuerat, prius à plebe interfectâ, quod nefas eſſet, virginem in carcere necari, &c.*

Reducta coma ad ſupplicium rei ducti.

Ad ſupplicium verò noxij ducebantur, reductâ comâ à capite, Suetonius in Vitel. Cap. XVII. *Inter magna rerum, verborumquè ludibria, tractus eſt per totum viæ ſacræ ſpatium reductâ comâ à capite, ceu noxij ſolent, atquè etiam mento mucrone gladij ſubiecto, vt viſendam præberet faciem, &c.*

Quia iuſta menſura epiſtolij, quaſi iuſti dies fuerunt exacti, iuſta facio huic capiti, iuſtitiumquè mihi indico, quod aliàs remittam, cum aliàs me tuis dignabere iuſſis, & ità, quâ me obſtrinxi, eâdem me abſoluo religione. Quod ſi beati, quibus dormientibus omnia ſuperi conficiunt in os indunt, aut qui in crepundijs, non in togâ magni videntur, tu beatiſſimus, magnus natalibus, opibus virtutibus in ſago, & togâ, qui induſtriâ, ſtudioquè tuo tibi corporis, animiquè felicitatem concinnaſti. Ad hæc

Ne tua marceſcant per inertes otia ſomnos.
Lucida Pieriâ tendis in aſtra viâ.

Felix felicitatem æternùm fruere, æternumquè foue clientem

ZAC-

ZACCHARIÆ SAGREDO

PROCVRATORI

D.Marci.

DISSERTATIO. IV.

Pro mortuis etiam ſoluta vectigalia Romanis à Britannis, qui, quando deuicti? vectigales facti? & quod vectigal ſolutum. Tributum quotuplex. Manus exertæ, & intentatæ in iurgio. A præcone manu ſilentium indictum. Magiſtratus electio per manus extenſionem. Horcius Deus iuſiurandi athletarum, iudicum. Puri Dij iurati. Victimâ non veſcebantur, ſuper quâ iuratum. De iudicibus certaminum, & ludorum. De magiſtratibus, &c.

NON in Druſi palatium quoquo verſum feneſtatum, ac patens; ſed in abditum myſteriorum adytum, ſolis myſtis, non profanis adeundum me ducis; cum ad eruenda antiqua me compellas rudera, apertis tamen per libros carceribus, cum decurro, in hæc incurro, alijs non obſeruata, non notata, niſi me fallit (vt ſolet) opinio; in quo ſi quid ego obliquè, aut malè ſcripſero, dixerouè, linguarium dabo, auremquè meam peruellam. Tu cellarius promus condus omnis eruditionis, & probitatis cenſe, vel hæc adyta reſera, protomyſta, mihi initiando his ſacris, quæ non niſi vobis diù, noctuquè patent; Quare mordeant licet me quidam, multò citiùs genuinum frangent, quàm imprimant mihi, clypeo veſtri patrocinij tecto, tuto in veritatis arce, & aſylo conſtituto. Quare, cum ſperato omnes victitent,

quo nil inanius, magna polliceor, pauca fortaſſe daturus. Facio, quod improbi ſolent debitores, qui adhuc alieno ære oppreſſi ſecundo fænoris nexu ſe cupiunt obligari. Verſuram ſoluam, vel ſolum vertam, ni meum expunxeris nomen.

In Labyrinthum, Dionis epitomen peruoluens, oratio Bonduicæ Britannicæ in Nerone me coniecit, te vno Dædalo mihi alas compingente præteruolandum. *Sed quid ego (inquit) iſta commemoro, cum per illos ne mortem quidem liceat immunes cum vitâ commutare? attamen quot, & quanta penſitemus mortuorum nomine, omnes profectò ſciunt. Cumque ij, qui ſeruiunt ſeruitutem apud alias gentes morte liberentur, ſoli Pop. Rom. mortui viuunt quæſtus, & compendij causâ.* Hæc perpende.

Vectigalia ſoluta a Britannis etiam pro mortuis.

Britannia à deuictâ omni Galliâ, petita primum, & repetita à Iulio Cæſare A. V. C. DC XCIX. in deditionem fuit accepta, vectigaliſquè P. R. facta. Vectigales dictæ prouinciæ, quibus vectigal indictum. Hoc vel certum definitâ ſummâ; hinc tributarij, ſeu ſtipendiarij. Vel incertum, quod portubus, & rebus vænalibus perſoluebant. At duplex tributum: vnum pecuniæ ordinarium, quod in caput, atquè in ſolum impoſitum, quotannis exactum: alterum extraordinarium, quod, aut lege, aut Senatusconſulto pro vſu prouinciæ imponebatur. De primo conqueritur hæc Bunduica, quod dicebatur capitatio, quæ nil eſt aliud, quàm genus tributi, quod pro vnoquoquè animalis capite perſoluebatur. A tributo aliorſum gradum facio.

Britannia quando deuicta.

Vectigales prouinciæ quæ. Tributum duplex.

Capitatio quæ.

Manus exertæ in iurgio.

In iurgio, & irâ, (vt ſolemus & nos) manus exertæ, & intentatæ. Seneca de Clem. Lib. I. Cap. VII. his verbis. *Humili loco poſitis exerere manum, litigare, in rixam prouocare, ac morem iræ ſuæ gerere, liberius eſt.* Quod ſi manus exerebantur, à præcone ſilentium indicebatur. Id colligo ex Dione in Adriano. *Non modo non conceſſit, ſed etiam iuſſit imperari illud Domitiani, Silete, quod verbum tamen non eſt à præcone dictum, nam is, cum manum porrexiſſet, eſſetquè ob eam cauſam conſecutum (vt eſt conſuetudo) vox enim præconis audiri ſolet magno ſilentio. Hoc*

Manus exertæ in ſilentio indicendo.

verò,

verò, inquit, Princeps vult.

Per manuum etiam extenſionem à populo in ſublime fiebat electio magiſtratus, quæ dicitur χειροτονία, plebis cita enim in Græciâ per præconem edicebantur, vt qui hoc ſentirent manus tollerent ex Mureto, & Pontano. Et eccleſia per manuum impoſitionem Spiritum Sanctum inuocat. Sed profanus à ſacris manus illotas abſtineo.

Electio magiſtratus facta etiam per manuum extenſionem.

Ad iuſiurandi ritum calamum conuerto, etſi de hoc à me alibi. Pauſanias in Eliacis priorib. hæc. *In curiâ Iouis eſt ſignum ſpecie perfidióſis hominibus quàm maximè formidandâ. Horcius ei cognomen, ideſt, iuſiurandi vindex; idem fortaſſe, quem Romani Deum Fidium appellarunt, vtrâquè manu fulmen tenet. Solemne verò Athletis omnibus, eorumquè parentibus, fratribus, Gymnaſij magiſtris, ſuper exectis ſuis teſtibus verbis conceptis deierare, nihil ſe fraudis facturos, quo minus olympici ludi ritè fiant. Athletæ quidem ipſi hoc amplius iurant, ſe decem perpetuos menſes in ludicram exercitationem propoſiti certaminis conſumpſiſſe. Iurant præterea, qui vel de viris, vel de pullis equorum in certamen prodeuntium pronunciaturi ſunt, ob rem iudicandam pecuniam ſe nullam capturos, quâ verò re adducti, quemuis, aut probarint, aut improbarint, ſe non eſſe in vulgus prolaturos: iam verò ſus ille, confecto iure iurando, cuinam ſit vſui, percunctari in mentem non venit. Veteri quidem religione ſancitum ſcio, ne victimâ veſcerentur homines, ſuper quâ iuſiurandum conceptum fuiſſet*.

Horcius Deus iuſiurandi.

Deus Fidius quis.

Athletarum iuſiurandum.

Victima non veſcebantur, ſuper qua iuratum.

Sed Homerus teſtatur, cum exectum illum ſuem, ſuper quo Agamemnon iuſiurandum concepit, Briſeidem ſe non attigiſſe, in mare à Thalthybio Fæciali abiectum dixit.

Hæc ait, atquè ſuis præduro guttura ferro
Diſsecuit, quem Talthybius contorſit in vndas
Piſcibus æquoreis eſcam.

In ludis lectos fuiſſe iudices author eſt Plutarchus in Cimone. *Nam cum pimam fabulam Sophocles etiamnùm iuuenis dediſset, contentio autem eſſet, & concertatio ſpecta-*

Iudices lecti in ludis.

torum, Arepſion Archon non erat ſortitus Iudices certaminis: vbi verò Cimon cum collegis ducibus theatrum ingreſſus ſolemnia libamina Deo fecit: non dimiſit eos, ſed illos decem ex ſingulis tribubus ſingulos cœpit iuratos conſidere, & diſceptare. Exceſſit autem ob dignitatem Iudicum certamen ambitionum, & c.

De Iudicibus certaminum. Iudices autem certaminum olympicorum quot, & quando inſtituti fuerint, & quomodo vocati, apertiſſimè teſtatur Pauſanias in Eliacis Priorib. *In ludorum præfectis à maiorum more ætatis noſtræ inſtitutum variauit; Sphitus enim ſolus à ſe editis ludis præfuit, idemquè ab omnibus Oxyli poſteris eſt obſeruatum, quinquageſimâ Olympiade. Duumuiris ex ipsâ Eleorum Ciuitate ſorte ductis olympiorum cura mandata eſt: atquè ille quidem binorum deſignatorum numerus ad multos poſt annos ſeruatus eſt, Quintâ poſt, & viceſimâ Olympiade Iudices nouem, Hellaconidas vocabant, creati eorum tres, de equorum curſu, totidem de quinquertio, de cæteris reliqui certaminibus cognoſcebant. Secundâ deinceps olympiade deſignator decimus additus: At certè ſupra centeſimam in tribus duodecim Elei deſcripti ſunt. Ac deinde tribus ſingulum ſuum dedere ludorum cognitorem.*

Puri Dij iurati à quibus, & quando. At in rebus maximis per quos iuratum? idem Pauſanias in Arcadicis. *In collis vertice, Fanum Deorum, qui Puri cognomine ſunt appellati, per quos de rebus maximis iuſiurandum concipere religione ſancitum habent, ſingulorum certè nomina, vel ignorant, vel ſcientes in vulgus prodenda non putant.*

Magiſtratu abeuntes iurabant. Demum, qui magiſtratu abibat, iurabat; ità Plinius in Paneg. *Itaquè & abdicato conſulato iuraſti, te nihil contra leges feciſſe*: Et Cicero in Piſonem, *Cumquè is tantummodo, vt iurarem, permitteret.*

Et ego ex hoc munere ſcriptorio abiturus iuro nihil fraudis à me ſciente, prudente, admiſſum in hiſce conſarcinandis, ſed bonâ fide. Spicas aliquot legi ex hac ſegete, non vt ex eis facto ſerto, veluti primitias Cereri ſacrem, ſed vt tibi Apollini dicem, tibiquè non in manum, ſed animum me obſequij candidatum dedicem, candidioris etiam in te ſeruitutis auctoramentum exi-

guum

guum meritò dices . atqui ex Martiaſe Lib. IX. Epig. XXVII.

Sed tamen & paruæ nonnulla eſt gratia menſæ,
Appetitur poſito vilis oliua lupo.

SIMEONI CONTARENO EQVITI, ET PROCVRATORI. D. Marci.

DISSERTATIO V.

Piaculum olim capillos, & vngues ſecare in naui, dum malacia: tempeſtate ingruente licitum, & cur; & tempeſtate ſedatâ; item in luctu, in lætitiâ, & alia. Crinium abraſio quæ, quando facta. Locus Diui Pauli enucleatus. Hercules imploratus in diſcrimine. An antiqui criniti. Quibus crines, & barbam ponerent, quando promitterent aut raderent. Ritus varij variorum de abraſione capillorum, barbæ. De Tonſoribus, & huiuſmodi.

MEhercuſe tu alter Aſinius Pollio omnium horarum, ſiue dictis, ſiue ſcriptis: tui enim lepores, elegantiæ, veluti cuneo facto audientibus adeò, legentibuſquè vim inferunt mulcendo, delectando, vt huic Circæo littori appellentes, neceſſe ſit, veluti apud Sirenios ſcopulos conſeneſcere; & quamuis tu iure bibliotecha animata dicaris, ſtudio tamen parandorum, vndè, vndè librorum æquipa-

parandus Laurentio illi (de quo Athenæus) qui dictus ſuperaſſe Polycratem Samium, Piſiſtratum Tyrannum, Euclidem Athenienſem, Nicocratem Cyprium, Euripidem Poetam, Ariſtotelem Philoſophum. Philadelphicæ, Attalicæ, Palatinæ tibi exemplo. O vtinam tu alijs dynaſtis? magna moliris, magnis dignus, & quem Roma plauſibilibus foueat vlnis, & crepitantis Athenæi ſubſellia cuneata quatiantur. Ego verè in variâ lectione.

Quò me cunquè rapit tempeſtas, deferor hoſpes,
Nullius addictus iurare in verba magiſtri.

Petronij locus.

Petronij fragmenta volutans in hæc incidi verba, ritum mihi priſcum inſtillantia non vulgarem. *Vnus fortè* (inquit) *ex vectoribus, qui acclinatus lateri nauis exonerabat ſtomachum nauſeâ grauem, notauit ſibi ad Lunam tonſorem intempeſtiuo inhærentem miniſterio, execratuſquè omen, quod im taretur naufragorum vltimum votum, &c.* paulò poſt. *Itanè* (inquit) *capillos aliquis in naue præcidit? Audio enim non licere cuiquam mortalium in naue, nec vngues, nec capillos deponere, niſi cum pelago ventus iraſcitur.* Et infrà. *Quia nec omen, nec legem naufragantium nouerant.* Ex quibus colligo cum alijs viris eruditis, non licuiſſe cuiquam nauiganti crines, & vngues ponere, niſi tempeſtate imminente. Cauſam huius inſtituti coniectare nequeo; An quia cadaueribus vngues, & crines abradere ſolebant prius, quàm efferrent? Hinc tanquam cadauera, ſe ipſos naufragium patientes curabant. An verò ad Lacedæmoniorum, & Græcorum inſtitutum id referendum, qui, quoties vitæ periculum erant ſubituri, ex Ariſtotele 1. Rhet. comam detondebant, quod erat luctus inſigne? Seneca III. de benef. eruditè, vt cætera. *Regiam clauderet, & filium, quod in luctu, ac rebus aduerſis moris eſt, tonderet.* Non ab re Maro Æneid. IV.

Crines, & vngues poſiti in tempeſtate nauis, & cur.

Cadaueribus crines, & vngues abraſi, & cur.

Nondum illi flauum Proſerpina vertice crinem
Suſtulerat, ſtygioquè caput damnauerat orco.

Et alibi.

——————— *Hunc ego Diti,*

Sa-

Sacrum iuſſa fero, tequè iſto corpore ſoluo.

Quod à ritu ſacrorum ſumptum; qui enim moritur, tanquam Orci quædam victima eſt, & quæ immolationis, & ſacri ſunt, nullus abſquè piaculo ad hominum vſum traducet; Quarè antequam pecudes in ſacris imolarentur, capitis earum ſetæ ferro ſecabantur. Dijſquè ſacrabantur. Virgilius. Æn. IV. *Crines a cadaueribus detracti.* *Setæ a victimis auulſæ.*

Et ſummâ carpens media inter cornua ſetas,
Ignibus imponit ſacris libamina prima.

Contra verò Romani in luctu barbam, crinemquè promittebant: ità Lucianus Dial. Hermotimus, in fine, ait. *Videor autem non abſurdè facturus, ſi & caput raſero, quemadmodum, & facere ſoliti ſunt, qui e naufragijs enatant incolumes.* Qui locus alium mihi ritum ſubinnuit, naufragio ſcilicet ſeruatos crines ſibi abraſiſſe, quaſi vitæ libertate donatos. Hinc Nonius Marcellus ait. *Seruos, qui manumitterentur, caluos fieri conſueuiſſe, vt ſeruitutis, ſicut tempeſtatis iniuriam viderentur effugiſſe*, vt à me etiam alibi notatum. Plautus Rudente act. v. Sc. III. *Dij te ament cum raſo capite.* Eam ob cauſam Iuuenalis nautam, vertice raſo, dixit, quem in mari ſæpiſſimè pericula, & naufragia inueniſſent. *In luctu Romani crines, & barbam promittebant* *Naufragio ſeruati crines radebant.* *Raſo capite qui.*

Tunc ſtagnante ſinu gaudens ſibi vertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.

Satyra XII.

Huic fletus viro radicitùs abſtulit vngues.

Optimè Artemidorus ait, ſomniare ſibi radi totum caput, nauigantibus palàm portendere naufragium. Quarè D. Paulus Actorum XXVII. tex. LXIIII. dubios ſalutis vectores adhortatur, vt cibum ſumant, non eam fore iactationem, vt deponendi ſint capilli, pollicetur; his verbis, Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς, τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει, οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται. *Propter quod hortor vos, vt ſumatis cibum; hoc enim ad ſalutem veſtram ſpectat, quia nullius veſtrum capillus de capite cadet.* Alloquitur ſocios tempeſtatem timentes. Videndus ad hunc locum Lorinus, & alij quorum commentarij non refragor. *Locus diui Pauli de naufragio.*

Abra-

Abraſio capitis ad auertēda maleficia. Abraſio capitis, notat Artemidorus quoquè, apud gentes fuit ad auertenda maleficia, vt ex hiſtorijs cognoſcitur, & Ægyptiorum hæc religio fuit Sacerdotum Iſidis, quos caluos appellant paſſim Poetæ. *Hercules in periculis imploratus.* Herculem præterea monſtrorum domitorem ἀλεξίκακον in metu implorabant, Plautus Moſtel. *Tu, vt occepiſti tantùm, quantùm quis, fugies, atquè Herculem inuocabis.* Itaquè priſco æuo homines intonſi; ſemperquè criniti depicti; & dictus incomptus Curius capillis, Cato intonſus. *Criniti antiqui homines. Tonſores antiquitus nulli.* Referente Gellio Lib. III. Cap. IV. rudi illo æuo concinnabant ciniflones, & ferro calido crines criſpabant, qui ſolus decor habebatur; quare nomen tonſorum, nedum officium, ignotum Romæ olim. *Comas promittebant Græci.* Græci quoquè promittebant comas, quas non deponebant, niſi vrgente magno periculo, (vt à me dictum) contrà verò eos tondebant, quos in ſeruitutem aſſerere volebant. *Ioui tonſi. Coma Deo dicata à peregrinis.* Peregrinationem longam habituri, aut expeditionem, capillum alicui Deo deuouebant, cui domum reduces detonſum conſecrabant. Flaccus Argon. Lib. I.

Tectus, & Eurytion ſeruato colla capillo,
Quem pater Aonias reducem tondebit ad aras.

Serui igitur raſi, ingenui capillati incedebant.

Crines cui, & cui barba prima Deo dicata. Primum crinem Æſculapio vouebant, ſeu Baccho; primam barbam Phœbo.

Ille genas Phœbo, crinem is paſcebat Iaccho.

Crines penatibus ſacri quoquè. Penatibus aliquando crines ſacrati, & Ioui Capitolino, quod fecit Nero, vt habet Suetonius in eius vitâ. Et Iuuenalia inſtituit. *Crines promiſſi luctus ſignum.* Deniquè luctus nullâ aliâ re iudicatus, quam crinibus, & barbâ promiſsâ, Liuius III. Decad. Lib. VII. *Veſte obſoletâ, & capillo, & barbâ promiſſis præferens vultu, habituquè inſignem ignominiæ acceptæ memoriam.* Hæc de crinibus pauca obiter notata.

Crines aliquando tonſi in honorem defunctorum. Reperio inſuper capillos in honorem mortuorum tonſos apud Græcos, vt videre eſt apud Dictym. Lib. V. in funere Aiacis Telam. apud Euripidem, Sophoclem. Apud Rom. Propertius,

Illa meos caros donaſſet funere crines.

Herodianus Lib. III. refert Antoninum celebrantem funus

mus Feſti Liberti chariſſimi capillos obtuliſſe. Apud Barbaros Suetonius in Calig. Cap. v. aperte teſtatur.

Paſcebant, ſeu alebant olim crines, comamquè nutriebant, quò in honorem alicuius Dei reſecarent. Quemadmodum luci erant Dijs dicati, & ideò incædui in omne æuum; ità coma ſacrata Dijs, intonſa erat. Rationem huius refert Cenſorinus. *Quidam etiam pro cæterâ bonâ corporis valetudine, crinem Deo ſacrum paſcebant.* Quare potiùs nutriebant, vt aliquando defectus alicui Deo ſacraretur, quàm, vt perpetuò eſſet intonſus.

Coma nutrita in honorem Deorum.

Coma cur nutrita.

Capillus defectus Dijs dicatus.

Notat Diodorus Lib. II. vota olim pro pueris morbo affectis ità concipi ſolita, vt, ſi ſanitatem recuperarent, illorum defectus capillus Dijs dicaretur. Hinc paſſim dicatæ comæ Æſculapio, Phœbo, & alijs numinibus ſalutaribus, à fœminis Palladi. Pauſanias in Corinth. loquens de ſacris Hippolyti apud Troezenios, ait. *Præter cæteros ſacrorum ritus virgines ante nuptias capillum ſibi detondent ſucciſumquè in illius templo conſecrant*, tondebant enim ſibi comas, vt excuſarent nuptias; ità noſtræ virgines Moniales tondentur, perpetuam caſtitatem ex voto ſeruaturæ. De comâ D. Ambroſius Lib. VIII. examer. *Coma eſt reuerenda in ſenibus, veneranda in Sacerdotibus, terribilis in bellatoribus, decora in adoleſcentibus, compta in mulieribus, dulcis in pueris.*

Capillus virginum defectus virginitatis ſignum perpetuæ.

In Græciâ nulli ſeruo comam alere licebat. hinc illud dictum, *Cum ſeruus ſis, cur comam alis?* quare liberi omnes, & potiſſimũ in Lacedæmone eam alebant. Nazaræi apud Iudeos ex voto. In Cretâ ſacerdotes, & magiſtratus barbam, & crinem ſummittebant. Romæ rei tantùm. Hadrianus primus ex Cæſaribus barbam, & capillum aluit. Ægyptij ſacerdotes, ex Herodoti Euterpe, deraſis capitibus perpetuò mærebant in luctu ex morte Apis Dei, cæteri verò capillos nutriebant, barbâ tamen raſâ. Illi tertio quoquè die faciebant, & per totum corpus, ne quid eis inter Deorum cultum ſordidi animalis officeret. Mentum radere inſtituit in Græciâ Alexander Magnus.

Capilli nutriti aut raſi à quibus.

Mentum raſit Alexander primus.

P. Ticinus A. V. C. CCCCLIV. per tonſores Romam è

Siciliâ adduxit, & inde ex Plinio Lib. VII. Cap. LIX. iuuenes raſitare barbam cæpere, capillumquè tondere. Capillus reſectus Deorum honori dicebatur θρεπτηριος, Reliquus verò πενθητιριος, ab luctu ità nuncupatus, quod vſitatiſſimi foret moris in Græciâ, referente Cælio Lib. VII. Cap. XXIII. per luctum comam recidere, & inter nauigandum, tempeſtate vrgente (vt à me indicatum) & M. Varro apud Nonium ait. Ambraciæ primum capillum puerilem demptum, item Cirrhos apud Apollinem ponere ſolitos.

Tonſores primi Romæ.

Capilli reſecti religionis gratia.

Plutarchus refert in Theſeo, & Homerus de Achille ephebos capillos, & barbam fluminibus, & Apollini dicaſſe, quem Curotrophon nominabant; ideo Theſeus Delphos nauigauit, vt comæ primitias Deo offerret. Apud Indos comam tonderi, iuſſu regis, maximi ſupplicij loco habetur. Comam pertractaui reuertor ad nauigationem è tempeſtate. Quare grati animi ergô.

Capilli fluminibus, & Apollini dicati.

Tempeſtate ſeruati ſoluebant Dijs vota. Horatius.

Me tabulâ ſacer, votiuâ &c.

Propertius;

Omnibus in portis pendent mea noxia vota.

Cicero Lib. IV. ad Atticum. *Hæc enim me vna ex naufragio tabula delectat.* Hæ tabulæ pictæ.

Tempeſtate ſeruati Dijs vota perſoluebant.

Temones quoquè in eminenti aliquo loco ſcopuloſo nautæ conſecrabant Dijs maritimis. Heroi Herculi ſacra faciebant potiſſimùm nautæ, ex Ariſtidis oratione.

Temones in eminenti ſcopulo.

Nautæ Herculi vota faciebant.

Quod ſi tu, ò eruditionis, & antiquitatis ſeruator, aliquid de tuo addideris, operi coronidem feceris, & me maximo beneficio cumulabis. Interea illam adipalem, & priſcam foue eloquentiam, magiſtellos quoſdam irrientes, baubantes nauci faciens, qui vnum tantùm Tullium latinè locutum, cæteros barbarè arbitrati, non niſi varicoſi Arpinatis opulentiam admirantur, cæteros claſſicos ablegantes ſcriptores. Ego in tuam ſententiam cum tot viris eruditis, totis pedibus eo: Latium ſermonem liberaliter ampliandum, non malignè reſtringendum; non tamen ſtylum putidius affecto, nec auſterius;

rius repudio, dum ſine ſalebris fluat oratio. Et malo tecum in his malè ſentire, quàm cum iſtis Zoilomomis benè ſentire. Sub tuæ clientelæ auſpicijs olim deſignatus, nunc inauguratus in hiſce caſtris litterarijs Collegij nobilium Venetorum militabo, ſub tuis ſignis in tua verba iurabo, non exauctorandus priuſquam vitæ vaſa conclamentur.

NICOLAO CONTARENO
SENATORI VENETO
Ampliſſimo.

DISSERTATIO VI.

Pacis templum, & Fidei à quo primùm ædificatum. Roſini error. Pallor, & Pauor in Deorum numerum relati à quo. Ex quâ materiâ Deorum ſimulacra. Fortunæ, Victoriæ inuolucris ſignum. Sacrificium Meſſeniorum. Imagines nullæ, aut ſimulacra Dei ſub Numâ, & cur? Idola quis primus Romam inuexit. De hoc fœneratorum ſacrilegium. Hebræi ſine imagine Dei. Deorum imagines Romani à quibus mutuati. Quæ gentes nullum ſimulacrum colerent. & alia.

HAnc meam pagellam tanquam Euclionis gallinaceus pulueris ſitu excutio, atquè ad te mitto, cui vel nigrum, ſi meret, præfige Theta, vel miniatam de tuo ceram imprime more Democrateo. Tu enim Genium litteris inſpiras. Ideò coronam tibi Virtus lauream prætexit,

Ingenitas imponit; ad illam aſſequendam omnifariæ eruditionis lectio intermina patefecit arcana, ad hanc exornandam encyclopædia profuit. Hæc mea criteria Ariſtarchus candidus cenſe. Furacia, & veteramentaria ingenia eruunt ferramenta rubigine exeſa, recoquenda, & recudenda in aliquem bonum vſum, alioqui proiecta, & abiecta. Scrutariam me facere dicent, eſto. Quid ni ſcruta quidem, vt vendat, ſcrutarius laudat? Ait Gellius in noctibus Atticis Lib. III. Antiquorum igitur dum ſcrutor veſtigia, ſcruta aurea venari, ægrè licet aliquando mihi contingit, & gemmas precioſas latentes indagari. Geſtio tamen, nam

Lætitia eſt, quoties magno tibi conſtat honeſtum.

In Pacis templo profeſſores Liberaliũ artium conuenie bant.

Pacis templũ à quo ædificatum.

Dum in Pacis templum de more, quo omnium rationalium artium profeſſores, ad diſputandum, conuenirem; Hæc audio à Roſino admirandæ, & vetuſtæ eruditionis Romanæ indagatore celeberrimo. Lib. II. Cap. XVII. *Pacis templum Romæ fuit magnificentiſſimum foro proximum, quod Veſpaſianus à Claudio inchoatum conſtruxit, Commodo imperante, incendio conſumptum.* Hæc ille. In quem ſtatim inſurgit diſertus, & grauis Clemens Alexandrinus, qui Lib. V. Stromatum ſic diſſerit. *Meritò ergo Rex quidam Romanorum (Numa erat ei nomen) cum eſſet Pythagoreus primus ex omnibus hominibus poſuit templum Fidei, & Pacis.* Abnuit de Pacis templo, annuit de Fidei Roſinus, eodem capite titulo, de Fide, à Numâ enim primàm Fidei ædem dicatam apertè fatetur; ſed cur non & Pacis, ſi Iani templi fores clauſit, iuſtitiâ, & pietate inſignis? hinc pacificus, & placidus Poetis dictus. Quare facilè adducor, vt in Clementis ſententiam totis pedibus eam, tanti viri auctoritate, quaſi manu, ductus; coniecturis mihi valdè bonis ſuffragantibus: qui aliter ſentitis, in aliam ite; per me licet; quia mea mihi libet. Plutarchus in Cimone. *Ferunt etiam propterea Pacis aram Athenis dedicatam fuiſſe, & Calliam legatum, & c.*

Numa pacificus dictus.

Pallor, Pauor Dij.

Febris Dea.

De Pallore, & Pauore Dijs Ethnicorum, item Febri,

bri, & alijs, quæ numina, ne quid obeſſent, neue aliquid afferrent incommodi Romani habuere. Hæc noto, Pallorem, & Pauorem in Deorum numerum relatos ab Hoſtilio Rege, ex D. Auguſtino de Ciuit. Dei Lib. IV. Cap. XXXIII. ſic dicente. *Hoſtilius certè Rex duos, & ipſe nouos, Pallorem, & Pauorem Deos propitiandos non introduceret, niſi Deam iſtam, Felicitatem, noſſet, & coleret.* Athenienſes Contumeliæ, & Impudicitiæ aras ſacrarunt, vt à contumelijs, & probris auerterent. Lacedæmonij, Morti, & Timori, atquè alijs affectibus templa dicarunt.

Pallor, & Pauor in Deorũ numerum relati à quo.

Contumeliæ, & Impudicitiæ aræ.

Affectibus tẽpla dicata.

Ex quâ verò materiâ antiquitus ſimulacra Deorum efformarentur, Pauſanias in Arcadicis aſſerit. *At priſci quidem homines quantum ex antiquitatis monumentis didicimus, non alijs materiæ generibus ad ſimulacra Deorum vſi ſunt, quam hebeno, cypariſſo, cedro, quercu, hederâ ciliciâ, loto.* Lego tamen ſigna olim è ligno facta; etſi Deorum, Pauſanias in Corinthiacis. *Antiquiſſimum è ligno Danaus dedicauit, cum ipsâ æde; fuiſſe verò illis temporibus ſigna omnia è ligno, & in primis quæ Ægyptij feciſſent, crediderim.* De Herculis clauâ in eodem Lib. hæc lego. *Quod adijciunt miraculum, haud ſcio, an cuiquam fide dignum videri poſſit, eam clauam radicibus actis regerminaſſe. Oleaſter certè ille hac etiam ætate monſtratur. Clauam quidem Herculem ab oleaſtro, quem ad Saronidem paludem inuenerit, abſcidiſſe ferunt.*

Ex qua materia Deorum ſimulacra.

Claua Herculis ex quo ligno.

De fortunæ ſignis multa multi. Præ cæteris Alexander ab Alexandro. Mantiſſæ loco eſto, quod affero ex Pauſaniâ Meſſen. *Fortunæ ſignum omnium, quos ipſi ex antiquis cognouerimus, Bupalus primus finxit, capiti polum impoſuit, alterâ uerò manu Amaltheæ, quod Græci appellant, cornu, tenentem fecit, adhunc ille modum fortunæ munera declarauit.* At fortunæ comes Victoria, quæ inuolucris dicta, & picta. Ex Pauſaniâ in Lacon. *Ex aduerſo priſci operis ſignum Enyali in compedibus. Eadem verò eſt ratio in hoc ſimulacro Lacedæmonijs, quæ Athenienſibus in eâ victoriâ, quam Inuolucrem appellant, ibi enim vinculis impeditum à ſe nunquam Martem diſceſſu-*

Fortunæ ſignũ à quo primũ, & quomodo effictum.

Victoria inuolucris cur.

ſceſſurum; Illi ſemper manſuram ſecum, quæ pinnis careat, victoriam interpretantur. En ratio cur victoria inuolucris. De fortunâ aureâ in cubiculis Principum religiosè aſſeruatâ, & cultâ, & cur, à me alibi indicatum. Victoria quoquè maximè culta in templis, in domibus priuatis, in Circo, in Senatu, ſeu Curiâ, & in caſtris, in priuatis etiam porticibus, aut Xiſtis. Hæc manibus exporrectis ſuſtentabatur à ſimulacro, & quoties locus Senatus mutabatur, ea quoquè transferebatur vbi ara ſemper Victoriæ ſtatuebatur, vt docet Dempſt. Lib. 11. Cap. x

Fortuna aurea in cubiculis Imperatorum.

Victoria cultus.

Sacrificium Meſſeniorum è quolibet genere animalium mihi caput coronet: ità Pauſanias in Meſſen. *Proxima eſt Curetum ædes Lucinæ Thano, in quâ Meſſenij cuiuſuis generis animalia immolant: facto enim à bobus, & capris initio, ad aues deſcendunt, quas in flammas porriciunt*. De imaginibus, & ſimulacris Deorum aliud in Plutarchi Numâ lego, non habuiſſe ſcilicet Romanos in vrbis primordijs Numæ inſtituto Deorum figuras, ſiue pictas, ſiue lapideas, ſiue ligneas; ducebant enim abſurdum deteriora melioribus aſſimilare, & illius, quod eſſet incomprehenſibile, paruo ligno comprehendere figuram. Sed illius verba audi. *Hic autem*, (Numa nempè) *Romanos prohibuit exiſtimare imaginem Dei, aut hominis ſpeciem, aut animalis habere formam. Nec fuit apud eos nequè picta, nequè ficta Dei prius ſpecies, ſed in prioribus centum, & ſeptuaginta annis templa quidem ædificabant, ſacraquè tuguria erigebant. Simulacrum verò nullum corporeum faciebant, perinde atquè nefas eſſet deterioribus meliora aſſimilare, neque aliter, quàm intelligentia percipi Deus poſſit, &c.* Hæc ille. Eadem apud Clementem vt Euſebius Cæſarienſis refert, & Dionyſium Halicarnaſſeum, qui ait, templa eſſe à Numâ Dijs erecta; negat tamen ſimulacra in his fuiſſe vlla, quod Deum nulla ſpecie, formâuè effingi poſſe crederet. Tantaquè olim religio, vt nefas Deorum picturas, & donaria vendere putarint. Has fœneratores tamen, & publicani à ſe conculcatas vſquè

Sacrificium Meſſeniorum è quolibet genere animalium.

Imagines nullæ Dei ſub Numa cur.

Plutarchi locus de Numa

Pictura, aut ſimulacra Deum nefas vēdere.

vſquè adeò dilacerabant, vt ab his ſacrilegis plagiarijs ingenui, liberi, filiæquè virgines, publicè verò donaria, picturæ, Deorumquè ſtatuæ venderentur. *Faneratorum ſcelus, & ſacrilegium.*

Tarquinius Priſcus vanitate, & ſtultitiâ Græcarum religionum, Etruſcarumquè domi imbutus, Romanos edocuit, ſimulacra Dijs ponere, quod Tertul. ſubnotat, dicens. *Age iam rebus religio profecerit; nam etſi à Numâ concepta eſt curioſitas ſuperſtitioſa, nondum tamen aut ſimulacris, aut templis res diuina apud Romanos conſtabat. Frugi religio, & pauperes ritus, nulla Capitolia certantia cœlo, ſed temeraria de ceſpite altaria, & vaſa adhuc Samia, & nidor ex illis, & Deus ipſe nuſquam; nondum enim tunc ingenia Græcorum, atquè Tuſcorum fingendis ſimulacris vrbem inudauerant.* Hebræos quoquè nullam Dei habuiſſe imaginem Hieroſolymis refert Dio. in Pomp. his verbis. *Alius eſt* (Deus nempe) *cui ſoli ampliſſimos & maximos honores habent, ſimulacrum Hieroſolimis nunquam habuerunt. Sed ei Deo cuius nomen dici non poſſe, quemquè formâ vacare arbitrantur &c.* Idquè ex præcepto legis. *Non facies tibi ſculptile, &c. vt adores.* Iconoclaſtæ hos ſecuti, & Hæretici noſtri temporis. De his legendi ſacri ſcriptores, & Belarminus præcipue. *Tarquinius Priſcus Deorum imagines & ſimulacra instituit. Deorum imagines Romani à quibus mutuati. Hebræi nullã Dei imaginẽ pingunt, aut fingunt.*

Ægyptiorum templa marmore licet, & auro eſſent elaborata miro artificio, Deorum tamen imago nulla inerat, ſed earum loco Simia, ibis, Crocodillus pro Dijs colebantur. *Dei nulla imago apud Ægyptios.*

Perſæ verò nec ſtatuas nec aras erigebant, Deos tamen putabant cælum, quem Iouem exiſtimabant, Solem quem Mithram vocabant, Lunam Venerem, Ignem, Tellurem, Ventos, & Aquam ex Strabone, & Herodoto. Apud Seres etiam ex Euſebio nulla ſimulacra culta. Lycurgus quoquè Lacedæmoniorum legislator nullam inſtituit imaginem Dei, quippe Deum hominum, aut animalium effigie fingi vetuit. Tandem, vt refert Clemens, annis CLXX. A. V. C. nullam imaginem nequè fictam, nequè pictam Roma vidit, ex Plutarcho in vitâ Numæ. Plato lege vetuit, ne Deorum imagines *Romani quãdiu ſine idolis.*

gines

Simulatra Deorum ex qua materia. gines ex auro , vel argento , ferroue , aut ære fierent, ſed tantum ex ligno, vel lapide, vt ne imperiti homines ex occaſione rei precioſæ , exiſtimarent, ſe propterea Deos placare poſſe, aut decipere. Polyd. Lib. VI. Cap. XIII.

Nunquid ego Phormio alter de militiâ coram Annibale differam ? Cliua auis mihi occinit, & clamatoria. Aurum qui quærunt ante omnia ſegullum tollunt ; & ego quædam loca perſcrutatus , fortaſſe ab alijs indagata ſagaciore nare, vt ramenta ſaltem mihi legam. Si hæc alijs vſu plebeio trita videntur ; mihi centonem farciam , aut bardocucullum conſuam ; tu purpuram tibi intexuiſti , & purpuratus , ſcio, me ſagatum licet , amabis , in his ſanè . Petronianum illud perbellè

Inueniat , quod quiſquè velit, non omnibus vnum eſt,
Quod placet . Hic ſpinas colligit, ille roſas.

ALOY-

ALOYSIO CORNELIO,

SENATORI VENETO

Et Equiti

DISSERTATIO VII.

Accuſati ſub Patrono ſedebant. Prouocantes verò ad populum ſupraſtabant. Obſecrare, & reſecrare iuſſi à magiſtratu. Rei abſoluti pedem ſiniſtrum regum, aut Imperatorum oſculabantur, & quo veſtitu. Calcei quando detracti. Ritus Athenis reorum, & accuſatorum. Iniuriæ, & Innocentiæ lapis apud Athenienſes quid. Accuſatores ſtantes dicebant. Cruenta iudcium ſubſellia. Controuerſiæ in templis compoſitæ. Leuato velo cauſæ cognitæ. Finis quis orationis. Rei à quibus cuſtoditi. Plauti apologia. Faſces, arma, ſcuta, quando inuerſa.

RIde, ringere inficetiſſimos vulgi mores, & homuncionum, qui nil probant, niſi quod illis probatur, & lenocinante verſu nigrum præſcribere Theta conantur; quia mea verba non ſingula ad Polycleti normam recuſa. Aliorum placita delicato faſtidio reſpuunt, vetera ſuperbè indignantur. Quotus quiſquè eſt, qui noua condat, priſca non coquat? Probi dum me probent, improbos nil moror; nunc benefactis tantum, ex conſcientiâ merces. Te vnum plurimùm Catonem, alios Ariſtarcos, minimùm moror. Diobolares fames magis, quam fama commouere poteſt. Audi obſecro, ſed æquis auribus, quid in Senecâ Lib. III. Contr. XVII. legerim. *Impius es, ingratus, & , audeo dicere, parricida. reſpice forum; hic ſub Cicerone ſe-* Seneca locus.

diſti, reſpice roſtra, hic ſuper Ciceronem ſtetiſti. Quæ verba mihi lucem præferunt ad morem pauciſſimis obſeruatum; accuſatos apud Senatum reos ſediſse ſub patrono. Inſtitutâ ad pop. prouocatione ſuper eumdem collocatos ſtetiſse obſecraturos, vt eo periculo liberarentur, & continuò reſecrare cogebantur à Magiſtratu. Plautus in Perſâ Act. I. Sc. I. *Obſecro te, reſecro, operam da mihi fidelem.* Heraldus in Arnobium, reſecrationem aliter interpretatur, dicens. *Execrabiles erant, quos arcebant à ſacris, tanquam impios pollutos, & magno ſcelere impuratos, quos ſi reſtituebant reſecrare illos dicebantur, quales ἀναγεῖς apud Græcos, & qui diris publicè deuouebantur κατάρατοι, quales Chriſtiani habiti olim apud Ethnicos.*

Accuſati rei ſub patrono ſedebant.

Prouocãtes ad pop. rei ſuper patronum ſedebant.

Reſecrare quid.

Execrabiles qui.

Rei abſoluti ſiniſtrum pedem regibus, aut Imperatoribus gratias agentes oſculabantur. Seneca II. de Benef. Cap. XII. *Cæſar dedit vitam Pompilio Penno, ſi dat, qui non aufert, deinde abſoluto & agenti gratias, porrexit oſculandum ſiniſtrum pedem. Qui excuſant eum, negant inſolentiæ causâ factum; aiunt, ſocculum auratum, immo aurum margaritis diſtinctum oſtendere eum voluiſſe. Ità prorſus,* &c. Et in fine capitis ſubiungit. *Inuenit aliquid infra genua, quo libertatem detruderet.* (ad genua enim deuoluebantur ſupplices) *non hoc eſt rempublicam calcare? & quidem dicet aliquis, (nam poteſt ad rem pertinere), ſiniſtro pede. Parum enim fœdè, furioſèque inſolens fuerat, qui de capite conſularis viri ſoccatus audiebat, niſi in os ſenatoris ingeſſiſſet Imperator pedes ſuos.* Soccatum dicit, quod inſolens ne? quia in publico, & in iudicijs non niſi togati, & calceati prodibant. Lego tamen, vt in religionibus ità in ſuperſtitionibus obeundis calceos olim poſitos ex Plinio Lib. XVII. Cap. XXVIII. Idem etiam obſeruatum in funeribus ex Suetonio in Aug. Cap. C. Neque tantum Romanis hic ritus peculiaris, vt diſcalceati luctum funebrem teſtarentur, ſed etiam Hebræi vt habet ſacra hiſtoria. In ſacris verò magicis veneficæ vnum tantùm pedem exuebant ex Virgilio IV. Æneid. Ætoles quoquè in bellum prodibant vno pede diſcalceati; ſiniſtro duntaxat, dextrum enim crus, promotum in digla-

Rei abſoluti ſiniſtrum pedem Regibus, aut Imperatoribus oſculati

Rei ad genua deuoluti iudicum.

Calcei quãdo poſiti olim.

digladiando perone munibant. Detractio demum calcei fuit nota infamiæ, ignominiæquè militaris de quo alibi.

Ad Athenienſium me verto inſtitutum iudiciarium. In conſeſſu Areopagitarum (mos non negligendus) lapides duo argentei, vnus reo, alter accuſatori, in quibus conſiſterent, poſiti, ijſquè proprijs nominibus cognitionem iucundam inſinuantes; nam Iniuriæ, & contumeliæ lapidem accuſatorum dicebant; Impudentiæ, (melius) Innocentiæ reorum alterum, quod colligitur ex Pauſaniâ in Atticis ità dicente. *Martius cuius nomen ſortitus eſt, quoniam Mars ibi primus iudicio ſtetit (nam ἄρειος πάγος, Martis vicus ſonat) interfecto Hallirrhotio. Itidem, & Oreſtem abſolutum fuiſſe à cæde matris ferunt, eſtquè illic Mineruæ ara, quam illic Oreſtes Iudicum ſententijs abſolutus vouit, poſuitquè; lapides verò argenteos, quibus inſiſterent & rei, & accuſatores, vnum Iniuriæ, Contumeliæuè, alterum Impudentiæ,* emendo, *Innocentiæ*. Cauſam huius pete à doctiſſimo Hadriano Iunio animaduerſorum Lib. I. Cap. I.

In publico, & iudicijs non ne ſi togati, & calceati prodibant.

Areopagitarũ ritus in iudicio.

Iniuriæ lapis qui.

Innocentiæ lapis qui.

Poſtulat enim ratio, vt quomodo accuſatores, & rei cauſam ſuſtinentes; ità iniuriæ, contumeliæuè accuſatorum, qui tametſi veras cauſas defendant, ad opprimendos tamen reos eas perſequuntur, oppoſita ſit reorum innocentia. Ex argento autem conflati ſunt illi lapides, quod æruginem non contrahit, vt innuerent, integritatem vtrobiquè tàm in accuſando, quàm in defendendo ſpectari debere, nihil affectibus illic tribuendo, crimenquè grauando: hic verò nihil diſſimulando: nam, vt negare nequè ſolum ſufficit, ità nequè accuſare ſolum ſatis eſt. Gradum promoueo, ad alium Athenienſium ritum, qui ante conſeſsum Iudicum mactari porcellum iubebant, tanquam expiatoriam victimam; mox rore ſanguineo ſedilia leuiter reſpergebant, ex Sigonio de Rep. Athen. vt memores eſsent, ſe de vitâ, & ſanguine hominis decernere: quem ſi iniuſtè profunderent, ſcirent, ſe ità reſperſum iri eo cruore, vt ſubſellia, in quibus conſidebant, porcelli ſanguine. Demum non ſtatim ad ſupplicium rei

Cruenta iudicum ſubſellia.

Kk 2 damna-

damnati mittebantur, vt habet Clemens Romanus; ſed per plures dies quæſtiones exercebant cum multo conſilio; & velo interiecto. Verum cum leuior eſset cauſa; Quæ huiuſmodi indagine non indigeret, tunc eo amoto velo cauſa cognoſcebatur iudicio. Hinc leuiores causæ cognitæ leuato velo, de quo à me alibi. Poſtremo controuerſiæ in templis compoſitæ ex Iſocrate in Trapezitico, Plinio Epiſt. 1. Lib. v. & Dione. Diſtrahebantur aut componebantur potius iureiurando interpoſito ex Suetonio in Iulio, & iurabant per Deos, Heroas, magnoſquè viros defunctos, etiam per viuos, ex Luciano.

Leuato velo cauſa cognita.

Controuerſia in templis cõpoſita.

Præterà notem, neceſse eſt, morem iudiciorum, vt in ſubſellijs patroni aduerſi ſedeant, accuſator contrà defenſorem, &, quando dicebat accuſator, ſtabat. Cicero pro Sex. Amerino. *Credo ego vos iudices admirari, quid ſit, quòd cum tot ſummi oratores, Heroeſquè nobiliſſimi ſedeant, ego primùm ſurrexerim.* Hic illud Iuuenalis.

Accuſatores ſtabant dicentes.

Stat contrà, ſtariquè iubet; parere neceſſe eſt,
Iudice non opus eſt noſtris, nec vindice libris;
Stat contrà, dicitquè tibi tua pagina, fur es.

Appoſitos cuſtodes accuſatori, ne quid improbè moliri poſſet, reperio in Plutarchi Catone minore. *Cum autem lege quadam reus opponere accuſatori poſſet cuſtodem, ne quid clam compareret, & inſtitueret ad accuſationem, qui adiunctus à Murenâ aſſectator, & obſeruator fuerat, vbi nihil inſidiosè, &c.* Stare enim contra, eſt ſurrexiſſe, vel accuſatorem, vel reum. Abſolutâ autem vel accuſatione, vel defenſione, ius erat oratori ſedere, ideò finiebat hoc verbo, *Dixi*, ne videretur ſedere contra morem, antequam abſolueret orationem.

Cuſtodes appoſiti accuſatoribus.

Stare in iudicijs quid.

Dixi, cur dictum in fine orationis.

Notior at non eſt canibus iam Delia noſtris.

Reos cuſtoditos à Tribb. centurionibus, & militibus. Videndi auctores. Hæc mitto, & in ſemitam reuertor. Sed in hoc luctu, more priſco lugentium, faſces inuerto, vt innuit Pedo ad Liuiam

Cuſtoditi rei à Trib. centurionibus, & militibus.

Quos primum vidi faſces in funere verſos.

Verſa etiam ſerta, & arma. Virgilius, *Verſis Arcades armis*, quod

Faſces, arma, & ſcuta inuerſa in luctu, & perfugio.

quod non ſolum luctus , ſed etiam transfugij & defectionis fuit indicium ex Ammiano Lib. XXVII. & Lipſio ad III. Annal. Taciti.

Hæc mea, & aliorum coniectanea ſunto. Veteris enim monetæ pretium, & æſtimatio à nobis plerumquè ignoratur; ità priſcorum verborum ſignificatio, quæ lucifuga ex ipſo, veluti Acheronte, reuocanda luci, Soliquè reddenda, & ſuperis oris reſtituenda cenſeo. Nequè mihi Suada aliter ſuadeat, vt aliter ſentiam, & abeam à comico choragio Plautino, tametſi ſummâ vi renitantur inueſtes ex Arpinati ſcholâ pueri, & gentis Iuniæ quidam, confirmantes Plautinum ſermonem præ Ciceroniano, allium & fungos putidos olere, & nautarum nauteam reſipere. Vos ipſiſſimi Muſarum Pompilij ingenij veſtri faſcibus eos ſubmouete, qui ad pannuceas Baucides vocabula relegant antiqua. Horatij elogium de hoc celeberrimum ad Florum, *Plauti apologia*

Obſcurata diù populo bonus eruet, atquè
Proferet in lucem ſpecioſa vocabula rerum,
Quæ priſcis memorata Catonibus, atquè Cethegis,
Nunc ſitus informis premit, & deſerta vetuſtas.

Sed quia eſt modus matulæ, (vt dicitur) ſic & fabulæ, cataſtrophem impono, ignoſce. Rapuit me tranſuerſum veritatis Eurus, & amoris in bonas artes Fauonius. Quod ſi à me erratum, vetus Paræmia te monebit, *Amici mores noueris, non oderis*. Ego me centurionem in his te Tribunum, aut planè poſitis caſtris, Legatum voueo, ac Imperatorem, cuius auſpicijs, & imperio, quamdiù inter viuos merebo, meos faſces ingeniculatus, obſequioſus inclinabo, & ſubmittam venerabundus.

HIERONYMO LANDO SENATORI VENETO Et Equiti.

DISSERTATIO VIII.

Vinum niuatum, glaciatum æſtiuo tempore in vſu, & delicijs. Neronis inuentum. Dè colo niuario, & Aquâ decoctâ. fructus ex frigidâ, etiam deſumpti. Vectigalia Romanorum triplicia. Portorium quid, & quotuplex. In ponte ſoluta vectigalia. Vectigales datæ prouinciæ dynaſtis benè meritis ex more noſtro. De aquæ refrigeratæ, & calefactæ potu, vſu in menſis. De Thermopolijs, & aquæ calidæ miſtione, &c.

SEnatum conſilij in cor cum reuoco, è ſinu tuo eſſe me ſentio, & glorior, videns, quanto me dignaris honore cum mei ſuſcipis patrocinium. Tu enim veluti aquila in nubibus. Herculis verò cothurnos infanti aptas, cum laudes, quas meus animulus non cupit, mens non capit, meritum non captat, plenis velis in me effundis. Amantiora à te non expoſco, ſed veriora; quæ, vt extundam, eamdem incudem aſſidue tundens, te ipſum obtundam, vel ſi mihi Palæphatia papyrus conſcribillanda: cum enim tua lego, gratior it dies, & ſoles mihi melius nitent. En meæ Mileſiæ fabellæ, illicium fortaſſe tuorum. Vin bonâ tamen dicam Fide? dicam, quæ dictat mihi lectio.

Vinum niuatum, & gelatũ Neronis vſq; tempore.

Non nouitium, ſed antiquum inuentum, & vſu receptum à Neronis vſquè tempore vinum congelare, cum

cum Syrius maximè ardet, atquè arua incendit, voluptatis, & ſanitatis gratiâ, Plinius apertiſſimè fatetur, ſcribens. *Decoquunt alias niues, quas mox & illas hyement, quod Neronis Principis inuentum.* idem. *Hi niues illi glaciem potant, pænaſquè montium in voluptatem vertunt. Seruatur algor æſtibus, excogitaturquè, vt alienis menſibus nix algeat.* Quam niuem colo niuatio percolabant, vt alſius, & liquidius potarent. De colo niuario habemus Martialis Epigr. CI. Lib. XIV.

Neronis inuentum de vino gelato.

Colum niuarium.

Setinos moneo, noſtrâ niue frange trientes,
Pauperiore mero tingere lina potes.

Idem de ſacculo niuario Epigr. ſequenti

Attenuare niues norunt, & lintea noſtra,
Frigidior colo, non ſalit vnda tuo.

Pomponius Lib. II. ff. de auro, & Argento. *In argento potorio etiam, id, quod ad præparationem bibendi comparatum eſt, veluti colum niuarium, & vrceoli.* De niue Seneca ita Epiſt. XCV. *Niuem rodunt ſolatium ſtomachi æſtuantis.* Et II. de Irâ. *Puero male diluenti niuem iraſcitur.* Martialis Epig. LXIV. Lib. V.

De niue.

Sextantes Calliſte duos infunde Falerni,
Tu ſuper æſtiuas Alcime funde niues.

De glacie idem Epiſt. LXX. *O infelicem ægrum, quia non niue vinum diluit, quia non rigorem potionis ſuæ, quam capaci ſcypho miſcuit, renouat, fractâ inſuper glacie.* Idem Quæſtionum naturalium Cap. vltimo. *Inde eſt quod nequè niue quidem ſunt contenti, ſed glacie, veluti certior illi ex ſolido rigor eſt, exquiritur.* Non ſolum igitur niuem adhibebant, verum etiam glaciem fractam. Vt autem frigidior aqua fieret gelata prius calefiebat. Idem Plinius Lib. XXXI. Cap III. ità inquit. *Neronis Principis inuentum eſt decoquere aquam, vitroque demiſſam, in niues refrigerare. ità voluptas frigoris contingit, ſine vitio niuis. Omnem vtiquè decoctam vtiliorem eſſe conuenit, item calefactam magis refrigerari ſubtiliſſimo inuento.* Iuuenalis.

Aqua decocta à Nerone, vt citius, & magis gelaretur.

Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

Et non ſolum vinum in frigidam immittebant, ſed & fructus, qui in diſco frigidam continente aſſeruabantur ad ſecundam menſam exornandam; ità Athenæus de ceraſis loquens Lib. II. ait. *Cum frigidâ ſumuntur placere ventriculo.*

Fructus ex frigida deſumpti in menſa.

Semus Delius libro Neriadis ſecundo, refrigeratoria loca excauata in inſulâ Cimolo fieri ſcribit, in quibus æſtatis tempore vaſa fictilia tepidâ aquâ plena deponunt, poſtea nullâ re niuibus differentia ea exportant. Athenæus Lib. III. Cap. XXI.

Aqua refrigeranda ritus varius antiquus.

Chares Mytilennæus in Hiſtoriâ de Alexandro declarat, quo pacto niuem ſeruare oporteat, vbi Petræ ciuitatis Indiæ obſidionem percurrit, dicitque Alexandrum triginta magnas foſſas excauaſſe, quas cum niue repleuiſſet, ramos querneos ſuperiniecit ſic enim plus temporis niuem perdurare poſſe affirmat. Ibidem.

Calliſtratus Commiſtorum Lib. VII. vt teſtatur Simonides poeta, cum apud quoſdam magni caloris tempore pranderet, pocillatoreſque cæteris omnibus, ſe vno excepto, niuem in poculis miſcerent Epigrammate ex tempore pronunciato, & ſibi niuem dari popoſcit.

Protagorides libro Comicarum Hiſtoriarum ſecundo, vbi Antiochi regis nauigationem iuxta fluuium deſcribit, quædam refrigerandæ aquæ artificio ità commemorat. Die quidem ipſam in aprico loco ponentes, & quod craſſum eſt, noctu excolantes, reliquam noctis partem in hydrijs fictilibus ſub dio in editioribus partibus domus exponunt: per totam deinde noctem duo pueri ipſa vaſa exterius irrigant, ac diluculo incipiente, purgantes, facemque rurſus ſubtrahentes, Et tenuem ipſam aquam, maximèque ſanitati idoneam facientes, inter paleas hydrias ipſas collocant: poſtea illâ ſic vtuntur, nullam niuis inopiam cognoſcentes.

Ex quibus facile eſt colligere non tantum Neronis inuentum fuiſſe aquam æſtate refrigerandi, nec Romano-

manorum tantummodo, ſed ante ipſum alibi vſurpatum, intermiſſum aliquando prout parſimonia, vel locus repoſcebat. Plutarch. eruditiſſimus ſcriptor VI. ſymp. ait, cotibus, ſilicibus, necnon plumbeis laminis aquæ iniectis aquam refrigerari. In puteis quoquè vinum refrigerandi morem habuiſſe veteres Athenæus probat ex auctoribus quibuſdam. Sed de aquâ frigidâ facile adducor, vt credam ad potum.

Aqua refrigerata in puteis

Aqua calida ex medicorum præſcripto omnino ſtomacho noxia, & tamen plures auctores aquæ calidæ meminerunt ad ignem calefactæ, hinc Thermopolia, Plautus in Curc. *Quos ſemper videas bibentes eſſe in thermopolio*, & alibi. Thermopolia erant cauponæ, in quibus calida venibat, pura, puta; & aliæ potiones dulces. Lipſius duplicem calidæ aquæ vſum agnoſcit, & cùm ſolitariam, tùm vino infuſam vult bibi ſolitam, quod procliuius, & iucundius potio feruens, quàm frigida iret in bulgam, Martial. confirmat de calefactâ

Aqua calida potus.
Thermopolia qua.
Aqua calida vſus duplex.

Caldam poſcis aquam, ſed nondum frigida venit:
Alget adhuc nudo clauſa culina foco.

Athenæus Lib. XI. ex Ariſtotele docet, ollis Rhodianis aquam, quâ vinum miſcebatur, calefieri olim fuiſſe ſolitam, iniectâ in eä myrrhâ, maſtiche, croco, balſamo, cinamomo, & alijs aromatibus, Apud Apuleium Fortis accipit poculum, & deſuper aquâ calidâ iniectâ porrigit. Cuius ratio hæc videtur eſſe. Quia ex Platone I. de Rep. Aqua calida inteſtina refrigerat, & appetentiam concitat; ex Mercuriali, ante alios potata cibos, renum feruorem remittit. Conducit potiſſimum ventriculùm frigidum habentibus, & vomitum concitare volentibus ad magis ſe ſe cibis ingurgitandum ità faciebant Rhodij, teſte Stratonico apud Athenæum Lib. VIII. Thermopolia Romæ ablata à Claudio ex Dione Caſſio, ne calida proſtaret. Idem de Druſo Tiberij filio, quem ebrietatis accuſat, quod ad ignem reſtinguendum vti voluerit aquâ calidâ, quaſi, dicens, conuiuij res eſſet, non incendij. Hinc Tiberius dictus Biberius, Caldius, Mero, à frequenti calidæ po-

Aqua calida miſta.
Aqua calida vtilitas.
Termopolia Romæ oblata.

tu. Meminit quoquè calidæ, Tacitus An. XIII. de Britannico loquens, Pollux, Athenæus Martialis &c.

Quòd ſi quis locus coniecturæ; meam hic ſubijcio. Fateor equidem decoctam olim in maximo pretio non quia calida biberetur, ſed quia frigidior, congeſtis deinde niuibus, & quia ſalubrior: Hinc Herodotus ſcribit Lib. I. regem Perſarum, ſolitum ferre aquam Choaſpis fluminis decoctam, quocumquè iret, nam ex eo bibebat flumine. Lipſius cum cæteris primæ ceræ hominibus, aquam calidam potatam cenſet in electis, & ad illum locum Taciti, XIII. An. *Innoxia adhuc, & præcalida, & libata guſtu potio traditur Britannico: dein poſtquam feruore aſpernabatur frigidâ in aquâ effunditur venenum*. Vbi fraus, & dolus, non vſus, aquam calidam potandi, (vt cenſent alij eruditi viri) calidam offerri Britannico; quæ calida erat, erat reſpuenda, vt videlicet prægustator ſine noxâ libaret: quo facto, quaſi negligentius fuiſſet frigefacta, nix adduceretur, vt fiat frigida, inter quas moras effunditur venenum, iam abſquè periculo prægustatoris, cum iam eam libaſſet, ità ſentit pereruditus Cerda, & alij non infimæ notæ viri. Verùm multis placet, & noſtratibus omnibus, ex medicorum præſcripto frigidam, gelidamuè dici, quæ niuibus, gelu, aut aliâ ratione frigefacta; calidã, quę communis; aut quę reuera calefacta, & excocta, deinde frigefacta: Quiſquè ſuum conſulat guſtum; deinde ſuffragium ferat, in quam ſententiam libuerit.

Calida potus quis reuera fuerit.

Proram meæ inſcriptionis ſoluo, verto, & panſis velis aliò me conuerto, pontone tranſuectus, & vectigal in ponte ſoluturus; quod genus vectigalis ſolutum, & Imperatorum priſcorum æuo. Nec eſt, quod liuiduli noſtrorum Principum vectigalia ſugillent, cum illi monarchæ tantis non exhauſti calamitatibus, vt noſtri; non tantum tonderent, ſed et degluberent pecus. Vectigalia olim ex arationibus, quæ decimæ; ex paſcuis, quæ ſcripturæ; è portibus, quæ portoria dicta. Hinc Decumani, ſcripturarij, & Portitorij. Sed nomine portorij intelligitur τέλος ἐν λιμένι, vectigal in portu, itèm

τέλος ἐν πυλῇ, vectigal in portâ. Domum τέλος ἐν γεφύρᾳ, vectigal in ponte. Primum dictum portorium: alterum Portarium: tertium (vt ità dicam) Pontorium quod Poſteriore æuo ſolutum tempore Neronis reperio, idquè habeo ex Senecâ de Conſtantiâ Cap. XIV. *Nec indignabitur aliquid impendere, vt limen tranſeat cogitans, & in pontibus quibuſdam pro tranſitu dari*: Ex quo colligo non in omnibus, ſed in nuper inſtructis; fortaſſe, & inſtauratis; ità notat eruditiſſimus Lipſius in admir.

Vectigalia Romanorum triplex. Decima. Scriptura. Portoria. In pontibus quibuſdam ſoluta vectigalia.

Ad liberalitatem principum nauem appello, qui regiones, & vrbes aliquando vectigales dedere dynaſtis de ſe benè merentibus, & more principum, Regumquè huius ætatis, Athenæi ſuffragium fero Lib. VIII. dicentis. *Dixit Strabonius à Muſis ſe accepiſſe id vectigal omnes Græcos, à quibus mercedem exigat ipſorum imperitiæ.* Sic olim Ægyptum cuidam reginæ εἰς κόσμον ad ornatum à marito datam. Themiſtochli Lampſacum εἰς οἶνον Magneſiam εἰς ἄρτον Myuntem εἰς ὄψον, refert doctiſſimus Athenæi interpres. Plutarchi prætextam prætexo huic capiti in Themiſtochle dicentis. *Vrbes tres tradunt plerique ei in panem, vinum, & eſculenta datas, Magneſiam, Lampſacum, Myunta. Duas adijciunt alias Cyzicenis, Neanthes, & Thanias, Percotem, & Paleſcepſim in ſtratum, & veſtem.* Idem in Alexandro *non ante conſcendit, quàm conſideratis rationibus amicorum, erogaſſet huic agrum, illi pagum, alteri vici prouentum, vel portus, cum iam eſſent vectigalia penè omnia diſtributa regia, & diplomatibus conſignata, &c.*

Regiones vectigales data dynaſtis.

Liberalitas antiquorum principum.

Quod de Echino parturiente, ità de me, verſuram ſoluturo; quid, dum fidem meam ad tempus labefactari volui; ad extremum fortunis omnibus exutus ſolum vertam nitua me foueat benignitas, quæ toto ſinu me excipere non dedignatur. Quare ne cogar χάριτας ἀχάριστως χαρίζεσθαι, Gratijs ingratè gratificari, & ità perdere vinum infusâ aquâ, illudquè (vt dicitur) conſpurcare. Tuo Genio ſacro operari conabor, vt Muſis litem. Verſuram tamen alias, vt potero, ſoluam. Interea iam iam capio, ad te herum meum me recipiens, verſo-

riam (vt cum Plauto loquar), verbiſquè velitationem compendio fieri volo ne te nugis mactem meis, tequè pergam colere, quamdiù hunc orbem colam, cum aliud præſtare mihi per fortunam non liceat. ò Veneti cœli ſidus lucidiſſimum, litteratorum Mœcenas munificentiſſime.

IOANNI PISAVRO

SENATORI VENETO,

Et Equiti.

DISSERTATIO X.

Sumendi aliquid è re ſacrâ mos priſcus, & lacerandi veſtes conſecrandas, & ponendi pecunias in ſinu Deorum, & cur. Feſtum omnium Deorum apud Græcos, vt apud nos, omnium ſanctorum; aliaquè Athenienſium inſtituta de hoc. Dei ignoti ara. Die feſto alacriùs agebant. Conueniebant ad pacta dirimenda Hygia Dea cuius filia, & ſoror. Huius ſimulacrum. Salus Dea. Sanitatis ſymbolum. De ſternutamento. Omina triſtia tria.

CVilibet ſua Lerna feralis addicta fatis, ſed non cuilibet manus Herculea, velut tibi, qui fortiter abſquè clauâ, tuâ tantum prudentiâ monſtri parturientis capita recidis, aduerſæ videlicet fortunæ. Hoc vnum tuæ Virtutis opus, famam extendere factis. Vnde meritò ex aſſe felix diceris, & omni ex parte beatus, quod monſtra vitiorum domas, & altis licet inclytum titulis genus ducas, ad Virtutis tamen

tem-

templa nauibus, atquè quadrigis anhelas, ideo meritò faſces, & purpura ſibi parta, cuius patrocinium iam ambiunt prætextati, togati; Nunquid ego non implorabo. Cum potiſſimum tot Momi, & Ariſtarchi reperiantur, quot litus habet arenas. Vix ego, è carceribus in famæ campo prodij, ò quot ſupplantatores mihi occurrunt, dolo malo me oppugnantes! Quid ergo? ſi vnam ſyllabam peccem, fietnè corium tàm maculoſum, quàm eſt nutricis pallium? Non ad lancem, & dimenſum verba dantur; nec verba, vt nummos aſperos, probamus recentiora. De reliquo, homo ſum, humani nihil alienum à me puto. Ideò Pappi illius logi alogi, ἐλεύθεραι αἶγες ἀρότρων, *Liberæ capræ ab aratris*; quod ſi ceruicoſius ille perſiſtat.

——— fragili quærens illidere dente.
Offendet ſolido. ———

Cuiquè enim formicæ ſua bilis. Tuam ergo æquitatem, patrocinium appello qui Conſo es conſilioſior, æqui, boniquè arbiter, æquâ iudicij lance, mea perpende; tibi omne ius in me, meaquè, iamdiù permiſſum, & cenſe, hæc licet non ad Critolai libellam expenſa.

In religionis ſymbolam è templo redeuntes priſci domum aliquid referebant ſacri, quod Athenæus Lib. III. refert. *Hygeiam*, ὑγιείαν, *mazam, vocauerunt quæ in ſacris dabatur deguſtanda*. Ex quibus colligo vnà cum doctiſſimo eius interprete, laudatiſſimum veterum ritum, vt qui templa Deorum adirent, domum inde aliquid referrent, bonæ ſcæuæ gratiâ; puta, vel libi fruſtulum, vel frondem virentem. Valetudini conducere id opinantes, quod loco ſacro eſset ablatum; ideò decermini illi fecerunt nomen ſanitas, ὑγίεια. Heſychius confirmat ὑγίεια. ἄλφιτα οἴνῳ, καὶ ἐλαίῳ πεφυρα μένα, &c. ὑγίεια enim præter vulgatum ſignificatum ſanitatis, & bonæ valetudinis, ſignat ex Etymologico, far conſperſum vino, & oleo, & omne, quod ad ſacrum attinet. Hunc morem, & nos Chriſtiani in pluribus locis, vt à me obſeruatum, tenemus, & quæ è templis referimus domi retinemus ad mala auerruncanda.

E templo abeuntes aliquid domum è ſacro reportabant.

Hygeia quid.

Hygeia cuius filia, & ſoror. Hygeia Æſculapij filia, ſoror Panacceæ, cui apud Sicyonios ſimulacrum cultum à mulieribus, capillos ſibi tondentibus, eiquè dicantibus. *Hygeia ſimulacrum.* Hæc Dea à Romanis dicta Salus, ab hac σωτῆρες ideſt ſalutigeri Dei dicti. *Salus Dea quæ.* Vnde ſalutaris porta propè ædem Salutis. *Salutaris porta.* Salutis augurium apud Romanos celebratum, quod intermiſſum, Auguſtum renouaſſe legimus. *Salutis augurium.* Sanitatis ſymbolum, ſeu teſſera militaris à Tribb. data, quæ erat triangulus triplex inuicem inſertus ex lineis quinquè conſtans, in quibus, ὑγίεια, inſcriptum, vnde Auxilium Deum legimus in Plauti Ciſtel prologo. *Sanitatis ſymbolum.* Lege Gyraldi. Synt. primum. Salutem precabantur olim, vti & modo ſternutantibus, dicentes, ζεῦ σῶσον, *Iupiter ſerua*, putantes morbum eſſe ſternutamentum, vel morbi præludium. *Salutem precabantur ſternutantibus.* Alij adoratione illud excipiebant, non ſolùm quòd rem ſacram putarent ex Ariſtotele, verùm etiam Deum ex Xenophonte in Cyri Lib. III. *Sternutamentum Deus habitus.* Atquè omina tria antiquis ſuperſtitioſa recenſet Pontanus in Atticis bellarijs, Sternutationem cuius ominationis ſollicitudinem deprecabantur, vt dixi, non quòd Deum putarent. *Omina triſtia tria.* Alteram erat palpitatio, vnde ſoliſſatio. Supercilium mihi ſalit, de quo videndus Adagiographus. Tertium tinnitus auris. Vide proluſionem ſtradæ. Hæc à me obiter, alibi pluribus. Calamo excurrenti ignoſce.

Idem Heſychius mihi facem prætulit, ad conſuetudinem quamdam, quâ priſci vſi cum veſtes templis, aut aris, pietatis gratiâ, appenderent, quas ſindebant, ne ſagacibus, aut furacibus manibus eſſent obnoxiæ, ὁ ἀνατίθεντεσ ἱμάτια κατέσχιξον, αὐτὰ ἵνα μὴ αρθῶσι παρά τινῶν, ideſt, *veſtes appendentes lacerabant eas, ne à furibus ſubriperentur.* *Veſtes affixa templis lacerata, & cur.* Pecuniam verò depoſitam in ſinu Deorum, eamquè inuentam poſt longum tempus, refert Athenæus Lib. I. de quodam Polemo ad ſtatuam Cleonis.

Ex eodem Athenæo Lib. IX. eruo, ritum celebrandi noſtrum diem feſtum in honorem omnium Sanctorum, in vſu fuiſſe etiam Athenis in honorem omnium Deorum, quē illi dixere Theoxeniam, cū in vniuerſū omnes inuocarent Deos, Heſyc. θεοξενία κοινὴ ἑορτὴ, τῇ πᾶσι τοῖς θεοῖς *Feſtum omnium Deorum Ethnicis Teoxenia.*

Theo-

Theoxemia feſtum commune, omnibus Dijs. An non ad Romanos vſquè irrepſit hæc religio, Pantheon πάνθειον ædificantes, in quo miſcellanea Deorum turba ex gentium ſuperſtitioſarum colluuione omnis colebatur? quod Bonifacius IV. à Gregorio dono accipiens, hic à Phocâ Cæſare in templum omnium Sanctorum conuertit. Pandicularis dies, qui communicarius dicebatur, in quo communiter omnibus Dijs ſacrificabatur, πάνθεος ἑορτὴ feſtus. Omnium Deorum ſimulacra Dearumquè in Capitolio coli ſolita colligo ex Liuio Lib. VI. Dec. I. *Cæteriquè Dij, Deæquè qui Capitolium, arcemquè tenetis*. Sed de hoc videndus Roſinus Romanis in antiquitatibus. Athenis potiſſimùm hoc feſtum ideò celebratum inter propria illius Reip. inſtituta, vt notatur ab eruditiſſimo Athenæi interprete, quæ tenebatur colere, θεοὺς ξένους, hoc peregrinos Deos, inde fortaſſe illa D. Pauli, θεῷ ἀγνώστῳ, Dei ignoti; ne errarent omnes vno cultu, vnoquè templo venerabantur. Subſcribit Pauſanias in Atticis. *Quæ vltrò Græcis, quæquè rogatus barbaris dona dederit, Athenis in communi omnium Deorum templo conſcriptum eſt*. Subſiſtere hic poteram, ſed libuit liberales inſtitutores imitari, qui legitimo ponderi mantiſſam adijciunt, ità meis tricis acceſſionem facio.

Pantheon Roma.

Pandicularis dies.

Peregrini Dei culti Athenæo.

Dei ignoti ara.

Ad dies feſtos conueniebant quoquè contractuum diſſoluendorum causâ. Plautus Pſeud. XI. *Ad Dionyſia præſtituta erat dies militi exſoluendi æs pro puellâ*. Hilarius etiam diebus feſtis egiſſe ex eodem Plauto percipio Aulul. XXVII. *Deinde egomet mecum cogitare inter vias occepi, ſi quid prodegeris, profeſto egere liceat, niſi peperceris*

Die feſto conueniebant etiam pro pactis diſſoluendis.

Die feſto agebant alacrius

Feſtum igitur diem agentes, ne quæſo prodigè, & ſi alacriter, viuamus; parcamus opibus, ne ad incitas redacti, ad manticam confugiamus, ne videlicet iuueniles annos fruſtra agamus. Tu exemplo eſſe potes, cui iuueni nil Dij dormienti confecere, ſed manum admouenti fortuna eſt opitulata; Dij enim facientes adiuuant. Et ego in his centonibus τὴν χεῖρα ἐπιβάλλω, manum appono, apiculas imitatus, flores lego, quæ prata peruolitantes varijs inſidunt herbis; inde dulciſſimam mellis annonam paran-

parant: harum ſedulitatem imitabor; operis dulcedinem mihi inimitabilem confiteor. Quicquid hoc, melliturgus mellilum tibi Ariſtæo offerro, vel melititem. Viaticatus enim ego admodum æſtiuè, hic caſtra metor ſub tuis vexilis, tibi, qui pleno pectore ſapis, deſipere ne videar, quod tàm liquidum, quàm liquida eſſe tempeſtas ſolet, vt ille ait. Heros ampliſſime me quâ plurimum polles patrocinante manu ſuſtenta, erige, atquè foue.

ALBERTINO BARISONIO

I. C. ABBATI CANON.

Patauino.

DISSERTATIO XI.

Lectulus triplex antiquis, lucubratorius, dormitorius, & diſcubitorius; eorum diſcrimen. De Lectiſternijs multa, & de Puluinaribus. Pluuiæ petendæ ritus. Lapis manalis quid. Fontium ſacra ad pluuiam auertendam. Siccitas Longa quo ſacro auerruncata.

AVctus mero gaudio; Tarentinis, ſiculiſque voluptatibus perfuſus, ſuſtuli manus, exultaui, cum vidi meas literas vix à primo limine te ſalutantes, tui fauoris libram inclinaſſe, cuius apud me grande momentum. Et ſicut aqua multa per exiguum canale erumpens, impetu ipſo ſiſtitur,

ſic mihi euenit, qui copiâ beneuolentiæ ſimul, & beneficentiæ tuæ obœratus Harpocratem agere cogor,& tantum virum venerari, cum nequeam æmulari. Scribere tamen volui, quia debui, nec potui arthritice correptus; arteſi enim totâ hyeme laboraui ob catharrum, ſeu diſtillationem, quæ me lectulo affixit, nec tamen afflixit, quia Senecam ibi de meo more perlegenti occurrit epiſtolæ LXVII. locus eruditus dicentis. *Ago gratias ſenectuti, quod me lectulo affixit*, qui locus mihi prætulit facem ad perluſtrandum alium in epiſt. LXXXVII. *Nihil liberos ſuos docebant, quod diſcendum eſſet in lecto.*

Ex quibus colligo priſcos habuiſſe lectum lucubratorium præter dormitorium, & diſcubitorium. In lucubratorio ſtudebant, ſcribebant, meditabantur, ut probant loci ſupra citati Senecæ, & Plinii Lib. v. *Viſus eſt tibi iacere in lectulo ſuo compoſitus, in habitum ſtudentis*. Ouidius. *Lectulus triplex Lucubratorius, diſcubitorius; dormitorius. Lectulus lucubratorius cui uſui.*

Non hæc in noſtris, ut quondam, ſcribimus hortis;
Nec conſuete meum lectule corpus habes.

In hoc lectulo, ut opinor, ſemirecti, nec omnino iacentes quieſcebant. Hinc lucubratoria lectica dicta Suetonio quâ vſus Auguſtus ad lucubrandum. Seneca epiſt. LXXII. *Quædam ſunt, quæ poſſis in ciſio deſcribere, quædam lectum, & otium deſiderant.* *Lectica lucubratoria.*

Lectus dormitorius erat ille, in quo noctu, quietis, & ſomni gratiâ,quieſcebant: hinc Cicero de Diuin. ad differentiam triclinarii, dixit. *Quos nocturnæ quietis causâ in cubiculis habemus*. Dictum etiam cubile. *Lectus dormitorius quis, & cui uſui.*

Diſcubitorius verò, ſeu triclinaris, in quo diſcumbebant, qui plerumquè eburneus. Propertius.

Nec mihi tunc fulcro ſternatur lectus eburno,
Nec ſit in Attalico mors mea nixa thoro.

Lectulos diſcubitorios altiores fuiſſe triclinaribus docet Lipſius Lect. antiq. Lib. III. Erat & lectulus penſilis in curribus & pilentis dictus Græce σκιμπόδιον. Iuuen. Sat. I. *Lectulus diſcubitorius.*

Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur, Pēſilibus plumis.

Mn Hæc for-

fortaſſe illa oſcilla de quibus Virg.

Oſcilla ex altâ ſuſpendunt mollia pinu.

Lecti penſiles Vide Mercurialem gymn. Lib. III.

Lectiſternia quæ. Lectiſternia me à lectulo vocant, quæ erant conuiuia ex victimis, & immolatis in templis Deorum, à ſtratis lectis, quibus ordine diſcumbebatur, ſic dicta. Horum crebra à T. Liuio fit mentio. Hæc ad templa, & *Lectiſternia cur.* puluinaria Deorum ſtrata, vel ob lætitiam, ad auertendam Deorum iram, in quibus plerumquè Senatores, ac patricij cum coniugibus, & liberis, ad delubra, & *In lectiſternijs qui.* aras procedebant, nonnunquam omnes tribus, & ordines etiam, Pontifice Maximo præeunte: in his enim, & pueri ingenui, & libertini, ac item Virgines omnes coronati, lauream præferentes; cum pompâ thenſas, & fercula Deûm deferentes, tum, & ſacro carmine ſupplicare, & Deum pacem expoſcere ſolebant. Lectiſternia verò, *Lectiſternia vbi poſita.* & puluinaria iuxta Deorum aras ſtatuebantur, cum alijs ornamentis: quin, & frondes virentes, & odoriferæ, ac flores omnis generis, & verbenæ antè Deum ædes, & in ipſis templis ſternebantur. Illud autem obſeruatum ab antiquis videmus, vt quoties ſupplicationes, aut lectiſternia indicerentur, à iurgijs, & litibus abſtinerent, & vin-*Lectiſternij tempore nullæ lites.* ctis vincula demerent. Cæterum lectiſternia tribus Dijs in Capitolio primùm ob Deos placandos apparata, nem-*Lectiſternia quibus dijs apparata.* pè Ioui, Iunoni, & Mineruæ. Iouis ſimulacrum ſtatuebatur in lecto recubans: Iunonis, & Mineruæ imagines in ſellis conſidebant. Vndè Valerius Max. colligit, viros antiquitus in lectulis, mulieres verò in ſellulis diſcubuiſſe. Deindè multâ nocte appoſitis epulis, ſeptem Epulones introducebantur, qui cibos ſacratos comedebant. *Puluinaria quæ.* Puluinaria, quaſi pluminaria, quia plumis referta, erant lectuli illis Dijs dicati in templis, in quibus illorum ſimulacra ſolebant reclinari, cum lectiſternia apparabantur. De lectiſternijs, erudita, vt ſolet, molitur V. Cl. Hieronymus Boſſius.

A lectulo, lectiſternioquè ad alia me confero his horis æſtiuis. Virgilio vota noſtra ſollicitante Georg. I.

Humida ſolſtitia, atquè hyemes optate ſerenas

Agri-

Agricolæ

Optamus, vouemus iamdiu hoc æſtu ardentiſſimo, atquè pluuiam expoſcimus. Modum priſcum Græcorum pluuiam expoſcentium deprehendo in Pauſaniæ Arcad. his verbis. *Quod ſi fortè ſiccitate ſolum laboret, atquè ex eo ſegetes, & ſtirpes exareſcant. Ibi Lycei Iouis Sacerdos ad aquam eius fontis, cum precatione conuerſus, ritequè re diuinâ, mactatis hoſtijs, peractâ, è quercu ramum non altè, ſed in ſummam aquam porricit: exiſtit repente commotâ aquâ ater halitus nebulæ perſimilis, nequè ita multò poſt nubes attollitur, moxquè plurium nubium acceſſione obducto Cœlo, Arcadum fines optatis imbribus perfundunt.* Ad portam Capenam Romæ iuxta ædem Martis, erat lapis, dictus Manalis, quem, cum Romani vellent impetrare pluuiam à Ioue in vrbem ferebant, dicebaturquè Manalis, auctore Feſto. Vnde Iuuenalis vocat, *madidam Capenam*. Martialis

Pluuiæ petendæ ritus apud Græcos.

Pluuiæ petendæ ritus apud Romanos.

Manalis lapis quis.

Capena grandi porta, quæ pluit guttâ.

Etſi alij dicant vocatam madidam ob fontes, qui ibi plurimi; ideò ſacra fontium ibi fiebant, coronatis fontibus, & puteis. Fulgentius Mythologicon. *Fibræ iecoris ſandaracei coloris ſi fuant, manales tum verrere eſt opus petras, ideſt, quas antiqui ſolebant in modum cylindrorum per limites trahere pro commutandâ pluuiæ inopiâ.* In Lycei Iouis fonte, Sacerdotis manu, querno ramo agitato cogebat nubes, largoſquè effundebat imbres. & Athenis Terræ fuiſſe ſimulacrum Pauſanias prodit, ſuppliciter à Ioue aquam expetentis, cuius ara in monte Hymettio viſebatur, quam ἴμβριον, quaſi pluuium Iouem dixêre. Quod ſi repentina aliqua incidat pluuia, eam dixere tropæam. Nudipedalia feſtum fuiſſe apud ethnicos, Græcos, Romanos, Barbaros, in quo nudis pedibus oportebat omnes incedere, obſeruatur Tertull. Apolog. cap. XL. dicente. *Denique cum ab imbribus æſtiua hyberna ſuſpendunt, & annus in curâ eſt, quidam quotidie paſti, ſtatimque pranſuri balneis, & cauponis, & lupanaribus operati, Aquilicia Ioui imolatis, nudipedalia populo denunciatis, Cœlum apud Capitolium quæritis,*

Fontium ſacra quæ ubi.

Terræ ſimulacrum.

Pluuia repentina tropæa dicta.

Nudipedalia ad pluuiam impetrãdam.

 tis,

tis, nubila de laquearibus expectatis, auerſi ab ipſo Deo, & Cælo. Inſtitutio, vt videtur, Nudipedalium fuit, vt aquarum cœleſtium defluxum terrâ areſcente impetrare poſſent; proprium tamen Iudaici populi feſtum, ſcribit Fl. Ioſephus, Lib. 11. Iudaic. vt notat eruditiſſimus Dempſterus Lib. v.

Boreæ tẽplum. Ad pluuiam auertendam ſacra Boreaſmo facta. Siccitas ſeptẽ annorum.

Contra verò Boreæ templum ædificatum lego in Herodoto à Græcis iuxtà Iliſſum; quòd eius violentiâ claſſis Perſarum fecerit naufragium. Quin Athenis Boreaſmos nuncapabant, qui Boreæ feſta celebrarent, vt ſiccus ſpiraret. Idem Herodotus IV. Lib. aſſerit, ſeptem annis non pluiſſe apud Theræos, omneſquè præter vnam arborem exaruiſſe.

Ne verò pluuio contriſtem frigore Cælum ſudum tuæ benignitatis, mihi ipſi pauſarius eſſe volo; quod ſi mea hæc melimela cum Alcinoi pomis tot eruditorum conferes, Muſca Elephanto conferetur; tequè conuertes à grauioribus ad leuicula, animi gratia; ſic reficitur oculus à ſplendore nimio ſolis ſub denſis tenebris, & fercula ſubamara caſtigant luxuriantem ſuauitatem. Plautinum illud claudat agmen.

Commemini, & meæ orationis iuſtam partem perſequi;
Et meam partem itidem tacere, cum aliena oratio eſt.

Talem me tibi probare ex animo cupio, talem etiam optare te mihi poſſum; alternis dices, namquè amant alterna Camænæ. Meam ſcoriam tuo cum ære Corinthio commutabo, quod iam diu lydio lapide probatum in Apollinis cimeliarchio collocandum. Viue diu Pietatis, & Virtutis Numen ſingulare; imò æternum, vt meret æterna tua Probitas. Tibi potius, quàm olim Gratidiano, ſtatuæ omnibus vicis ſtatuendæ, & ad eas thus, & cerei ferendi, quod eam ſis nactus ingenij præſtantiam, ad quam adſpirare perquam pauci audebunt.

FRAN-

FRANCISCO MARIÆ
DE MONACO
Cl. Reg.

DISSERTATIO XII.

De acclamationibus, & plauſu antiquorum. Quænam fauſtæ, quæ infauſtæ. Horum genera varia. Quæ acclamatio fieri ſolita à plebe congiarium recipiente ab Imperatore. Eadem vſurpata, & in priuatis amicis. Congiaria, & olim data nobilibus ad inopiam redactis. Pro libris cudendis. Alexandri munificentia in Ariſtotelem. Quid congiarium à donatiuo diſcrepet; qui clariſſimi dicti. Aeternitatis titulus. Magnifici nomen honeſtum. Symmachi laus. Decoctores quâ pœnâ mulctati. Cophinoſis quid.

TVa valetudo ſepè inter Saxum & ſacrum. Pianda Morbonia, & Lues, tibi nimis infeſtæ: ego ſanè amico amicè ex animo tibi ſemper precatus, & precor,

Sis felix, & ſint candida fata tua,

Malacia non fuit illa valetudo, ſed ſubdola pellacia ponti; nam (vt video) turbidus Auſter, qui inuoluit, & euertit omnia, te in hoc freto adhuc iactat. Imitare bonos nauis gubernatores, qui, dum maiores illos, & Decumanos fluctus frangere nequeunt, vitare, & declinare conantur, iactis anchoris; ità tu aduerſam fortunam auerte diuinâ ſpe ſuffultus, ne te euertat, vel aliò te conuerte. Leuius facies durum quodquè, & graue, leniter ferendo.

Inte-

Acclamatio plebis congiarium petentis

Interea, id quod olim acclamari à plebe ſolitum Imperatori congiarium impertienti, tibi voueo illo carmine celeberrimo,

De noſtris annis tibi Iuppiter augeat annos.

Hunc morem innuere videtur Ouidius primo faſtorum.

Augeat imperium noſtri Ducis, augeat annos.

Quæ fauſta apprecatio non ſolum vſurpata erga Imperatores, ſed etiam erga amicos, vt videre licet in Senecâ, de breuitate vitæ dicente. *Solent eis, dicere, quos validiſſimè diligunt, paratos ſe partem annorum ſuorum dare.* Ità Plautinus amator.

Apprecatio amantium, & amicorum.

Ego vitam meam tibi largiar, & de meâ ad tuam addam.

Tibullus,

Viue diù, mi dulcis anus, proprios ego tecum,
Sit modo fas, annos contribuiſſe velim.

Acclamationes quæ Plauſus qui.

Sed pauca mihi altius indaganda, vt rem clarius faciam, de acclamationibus, & plauſu antiquorum. Acclamationes, de quibus eruditiſſimus Ferrarius pluribus, erant voces vel fauſtæ, cum laudes & bona vota concipiebant; vel infauſtæ, cum imprecationes, & conuicia; hæ vocibus peractæ, at Plauſus manibus: illæ etiam abſentibus, hi nonniſi præſentibus. Fauſta vota in hoſce modos concipi ſolita. *Dij te ſeruent. Te cum tuis Dijs cuſtodiant. Dij immortales. N. vitam. Dij ſe nobis dederunt. Dij conſeruent. Dij ſe ex manibus impuri eripuerunt. Dij te perpetuent. Dij vos principes fecerunt, Dij vos conſeruent. Feliciter Feliciſſime. Viuas. Vincas. Valeas. Felix imperes. Multis annis imperes. Feliciter imperetis. Multi anni Regi. Multi anni Reginæ. Multos annos Imperatoribus. Catholicis, Senatui, Epiſcopis & c Regnum in ſæcula permaneat. Veſtrum nobis duret imperium. Semper nobis imperetis. In perpetuum, in æternum, æternum permaneat veſtrum imperium. Imperium veſtrum Deus cuſtodiat, pacificet, conſeruet. Cæleſtis Rex terrenum cuſtodi. Chriſtus, quem colis, ipſe te ſeruet. Cuſtodes fidei Domine protegas. Imperatori vitam tribuat, cuſtodiat. Æterna memoria Imperatori, & huiuſmodi.*

Diſcrimen acclamationis a plauſu.

Formula fauſtarum acclamationum.

Infauſtæ acclamationes.

Infauſta vota, & imprecationes. *Vnco trahatur. In ſpoliario.*

liario lanietur. Statuæ detrahantur, Honores. Delatores ad leonem. Delatoribus metum, fuſtem. Memoria aboleatur. Cadauer in ſpoliario ponatur. Cadauer trahatur. In crucem tollatur. Vbicumquè feriatur. Viui exurantur. Caput in profluentem abijciatur. Corpus nemo ſepeliat. In Tiberim. Mortuo ſedes nulla ſit, niſi inter impios. Cadaueri vncus, & gemonia. Ad Leonem. Ad beſtias. Areæ non ſint. Effodiantur oſſa, exhumentur. Malos annos. Anathema ſit. Anathema, Anathema. Tolle, Tolle. Tolle de terrâ, Crucifige. Et ſexcenta. Hæ acclamationes in acta publica relatæ, atquè in ære incidi ſolitæ, tam ſacræ, quam profanæ.

Acclamationes relatæ in acta.

Excitatæ, factæquè in theatris cæteriſquè publicis ſpectaculorum locis, inter communes pop. voluptates. Deinde in ſcholis, & auditorijs. Illuſtribus viris in Theatrum intrantibus à ſpectante pop. honoris causâ aſſurrectum, acclamatum plerumquè. *Feliciter*, & plauſum. *Plaudite ſeu Valete, & Plaudite*, in fine Comœdiarum, & Tragædiarum. Demum *Fauor*, & *Fauere* maximè propria fuere ſpectaculorum verba, quæ geſtu plerumquè expreſſa, vt pollicis vtriuſquè compreſſione, Veſtium agitatione, Orariorum concuſſione. Orarium enim linteum erat abſtergendo ori paratum, longiuſculum, modicèque latum ad faſciarum formam.

Theatrales acclamationes.

Plauſus geſtu expreſſus

Orariũ quid.

At infeſtæ acclamationes expreſſæ pollicis conuerſione, quam ſemper ſequebatur interitus gladiatorum. Premere Pollicem, vt eruditiſſime idem Ferrarius aſtruit, nihil aliud eſt, quàm manu vtrâque ſublatâ, pugnoque facto, pollices ipſos intra pugnum arctè, vehementerque comprimere. Vertere, verò, pollicem erat alterâ manu leuatâ in ſublime, inquè pugnum pariter contractâ pollicem à pugno attollere, atque vel in eum ipſum, qui manum eleuarat, detorquere, ac retroflectere, vel circum agere, ſeu in gyrum ducere. Deinde infauſtus fauor ſibilis, paſtoritiâ fiſtulâ, vociferatione, ſeu incondito clamore, & ſannis, hoc eſt ineptâ oris deprauatione compreſſis dentibus, labris parum diductis, linguâ exertâ manibuſque indecorè motis, ac conformatis pedum ſupploſione. Manibus ciconias pinſentibus, Aſini auriculas referenti-

Premere pollicem quid.

Infauſtæ acclamationes.

Vertere pollicem quid.

Manibus exploſum.

bus, aut in obſcænum modum formatis verſo, impudicoque digito erecto, cæteris compreſſis, aut pollice inter medium, & indicem interpoſito. Lapidibus aliquando in theatro appetitos, ab infeſtè fauente populo, & ludorum actores, & malos poetas (vt à me alibi indicatum) at bonos ab amicè fauentibus varia accepiſſe, dona, & florum, ac frondium coniectione fuiſſe honoratos legimus.

Senatus acclamationes. Verum in Senatu, ſenatuſconſultis ità acclamatum. *Omnes, omnes Æquum eſt, iuſtum eſt, omnes idem rogamus, ad idem conſentimus*, Benemeritis verò, *Fauſtè*.

Militares acclamationes. Militaris acclamandi formula cum belli dux eligeretur, hæc perhibetur, *Dij te ſeruent, vel Deus te ſeruet*. Cum prælium ineundum. *Parati, Iuua Deus*; Implorati, & Dij tutelares; Imperatorumque nomina tanquam numina.

In triumphis. *Io triumphe*.

Demum in ſponſalibus, *Feliciter*, *Quæ res rectè vortat*, *Dij benè vortant*.

Nuptiales acclamationes In nuptijs verò *Hymenæum*, & *Thalaſſium* inclamarunt, verſuſque etiam iactati feſcennini.

Populi acclamatio in principem. At pedem refero, repetoque vndè ceſſeram. Veterum mos vſu confirmatus, vt qui magnam vellent in aliquem amoris ſignificationem verbis exprimere, palam edicerent, Cupere ſe, annorum, ad viuendum ſibi conſtitutorum, partem aliquam ad illius vitam addi. Nimirum populus olim congiario donatus ab Imperatoribus, ac locupletatus, vt memorem ſe muneris gratumque oſtenderet; fauſta multa conſueuit identidem in largitores inter acclamandum emittere, atque illud in primis

De noſtris annis tibi Iuppiter augeat annos.

Quo teſtabatur vnuſquiſque, amoris, & grati animi ergò, ſe cupere, ex annis, ad viuendum ſibi conſtitutis partem aliquam ad illorum vitam addi.

Congiarium vndè dictum. Congiarium nomenclaturam cepit à congio vaſis, & menſuræ genere, quo pecunia in populum diuidenda non numerabatur, ſed modio menſurabatur ſine radio. Diſcrimen congiarij à donatiuo Seneca IV. de beneficijs affert. *Congiarium nempe dici, quo populus; donatiuum, quo mili-* *Congiarium in quo differt à donatiuo.*

milites donabantur. Nec ſolum principum beneuolentia in populum vniuerſum congiario redundauit, ſed præcipue in ſingulos, & quoſdam homines clariſſimos ad paupertatis incitas redactos, & ad manticam; ut vitam honeſtè ſuſtentare poſſent, quod Seneca de breuitate vitæ cap. VIII. diſertis verbis oſtendit. *Annua congiaria, homines clariſſimi recipiunt, & his, aut laborem, aut operam, aut diligentiam locant, nemo tempus æſtimat, utuntur illo latiùs, quaſi gratuito*, &c. Quapropter ne illi citra orationem, & ſementem meſſem facere viderentur, publico alicui officio addicti, aut magiſtratui, ut aliquâ ex parte ſalarium meruiſſe viderentur. Clariſſimi dicebantur, non tantum nobilitate ſed etiam virtute præfulgentes. Exempla paſſim leguntur in Suetonij Nerone cap. X. in Veſpeſiano cap. XVII, & XVIII. aliiſquè hiſtoricis.

Congiarium datum nobilibus ad paupertatem redactis.

Clariſſimi qui dicti.

Hæc verò munificentia congiarii latius emanauit, potiſſimum pro libris typis mandandis, & in publicum edendis, Athenæus Lib. IX. refert. Congiarium datum ab Alexandro Magno ob libros cudendos Ariſtoteli, his verbis. *Arbitratus verò apud doctiſſimum Ariſtotelem in opere talentorum multorum mercede famoſo (nam Stagiritem rumor increbuit ab Alexandro donatum fuiſſe talentis octingentis ad impenſam, cudendis ijs libris neceſſariam)* & quæ ſequuntur, hæc ſumma ſi benè ſubducatur, reddit quadringentos, & octoginta mille aureos. O auream ætatem, cum tanto auro rependerentur doctorum elucubrationes, & virorum illuſtrium inopia ſubleuaretur, ita quaſi manu ſuppoſitâ, cadentes virtutes, & probitas preſſa, non in pædore, & fœtore iacerent. Exclamat Martialis Lib. VIII. epig. LVI.

Congiarium datum pro libris cudendis

Magnificentia Alexãdri ad Ariſtotelem pro libris edendis.

Liberalitas principum Marones, Cicerones facit.

Temporibus noſtris ætas cum cedat auorum,
Creuerit & maior cum duce Roma ſuo.
Ingenium ſacri miraris abeſſe Maronis,
Nec quemquam tantâ bella ſonare tubâ.
Sint Mæcenates, non deerunt; Flacce, Marones,
Virgiliumquè tibi vel tua rura dabunt.

Mantiſſam addo, quæ, oſſea licet dum gratis, non

inſuauis; ſi appendatur, non ſuauis; namquè odore, atquè veſtigiis dum priſca ſcripta venor, veneror magis ſcriptores illos, qui fide hiſtoricâ, Romanâ libertate, aperto pectore locuti, non ranas, ut Poëtæ in Mineruam, Pygmeos in Polyphemum, res leuiſſimas in cothurnos tragicos non ſine riſu, deformant. Quid mirum, ſi hiſtorici, aliàs & probati ſcriptores non verbis coquinariis de populari aſſentatione ſcribentes ad auram principum captandam affirmant, adeò caudâ illis fuiſſe blanditos vniuerſos, caput prius demulcentes, ut illis in Deorum numerum relatis aras, & templa d carent, ac veluti ſacroſanctos æternarent. Horatius. Ode IV.

Adulatio quāta in Principes.

Quæ cura patrum, quæuè Quiritium,
Plenis honorum muneribus, tuas,
Auguſtæ, virtutes in æuum
Per titulos, memoreſquè faſtos
Aeternet?

Aeternitatis titulus. Symmachi locus, & laus.

Vnde æternitatis titulus præ ceteris arriſit, & irrepſit ad Theodoſii uſque tempora, quod indigetat Symmachus ille legum Romæ interpres, linguæ latinæ candidatus candidiſſimus, iuriſprudentiæ conſultiſſimus, qui Lib. x. ep. XXXVIII. hæc habet verba. *Cui æternitas veſtra mandauit frumentarios commeatus*, & Lib. eodem, ep. XXIII. *Iuſtum eſt igitur, ut æternitati veſtræ gratias agam.* & epiſtola XLIII. *In quâ reperiret æternitas veſtra.* Vnde enixiſſimum genus orandi erat ſalutem, & æternitatem Imperatoris: quo precum genere cogebatur ille concedere quicquid petebatur. Ritersbur. in epiſt. Plinii.

Preces facta per æternitatem Imperatoris.

Magnifici nomē honeſtum.

Magnum quid prætereà loquor, dum magnifici nomen adeo quidam deteſtantur cane peius, & angue, ut irriant, ringantur cum audiunt. Sed noſcite cauſam, & ſtatim ignoſcite; ſi eſtis, qui auditis, & legitis, iuris, & æqui conſulti. tuquè potiſſimum, qui omnium Tribuum ſuffragia tuliſti in antiquitatibus rimandis, & indagandis, ſiquidem quàm iniquè comparatum, ut nomen tam honorificum ad tunicatum popellum, &

friĉti

frićti ciceris emptorem amandetur? nam auctore Ariſtotele, magnificus dicitur, qui in magnis pro dignitate ſumptum facit, vel qui res præclaras gerit. Plautus Aſin. *ex templo facio facetum me, atque magnificum virum*. Ouid. epiſt. 11. Demophoonti.

Magnificus quis ex Ariſtotele.

Inter & Aegidas mediâ ſtatuaris in urbe.
Magnificus titulis ſtet pater antè ſuis.

Liuius Lib. 1. *Inde exercitu victore reducto ipſe cum factis vir magnificus, tum factorum oſtentator*, &c. Sed Lampridius in Alexandro Seuero his verbis facem mihi præbet. *Quieſcite igitur* (hæc verba Alexandri Seueri ad Senatores) *venerandi patres, & vos ipſi magnifici, unum me de vobis eſſe cenſete, quoniam Magni nomen ingeritis*. hinc Senatus conſultum magnificum à Cicer. dictum. labente deinde æuo, hic titulus reſeruatus in aulâ Præfectis Prætorio, Magiſtris militum, Magiſtris officiorum, Magiſtris inter agentes, Quæſtoribus, Comitibus domeſticorum, ut habetur Lege XVI. C. de teſt. milit. & alibi, quod ambitioſiſſimo ſæculo noſtro antiquum, & antiquatum, nec non niſi diuinos fermè honores arroganter quiſquè ſibi præſumit.

Senatores magnifici.

Senatus conſultum magnificum.

Qui intra dodrantem (ut habent Iuriſperiti) legat, hæreditatem delibat, qui ultrà, onerat, qui omnia, exhaurit, ne igitur nullis literis te offendam; nimis verboſus te obtundam; dodrantale hoc habeto amoris, & obſeruantiæ monumentum, tuarum virtutum eximiarum ad aram ſtatutum. Obſignet igitur mihi meum ſchedium ritus priſcus Græcorum, ne talem ſubeam infamiæ notam, quam olim decoctores, qui cum non eſſent ſoluendo, in forum deducebantur, ibi conſidere iubebantur, capitiquè eorum ſedentium cophinum imponebant ludibrij causâ, & ita infamis ille euadebat, ex Caſaubono in Spartianum, quod vocabant κοφίνωσιν, Ne itaquè foro per te cedam, de tuo iure cede, neque mecum ſummo iure age ſed de æquo & bono, æquitatis, & boni arbiter: meque ut ſoles,

Decoctorum infamia Cophinoſis quid.

ama, & quem in bonas artes ardorem, in bonos amorem præ te tuliſſe, ſemper, foue, mihiquè ex corde faue.

ALOYSIO NOVARINO

CLER. REG.

DISSERTATIO XIII.

Unciales litteræ quæ. Literarum menſura. Pater patratus unde dictus. De ſupputatione per digitos. Quis Hirtius. Manus pro ſcriptione. Digiti ſupputatorij. Leges olim rubræ, unde rubricæ, & cur. Quænam ſcelera publicis imprecationibus deuota. Quæ bona precatio, quæ mala vitâ functis facta. Imprecatio Virgiliana, & quid eam præcedebat ex more.

TOllamus, obſecro, menſas, & conſueta noſtra bellaria ſuauiſſima inferamus noſtrorum ſermonum. τρα'γημα δὲ ὁ σωφρονίσης τοῖς φιλαχόοις λόγος. Bellarium eſt ſermo bonus prudenſquè cupidis diſcendi. Scitamenta tamen exiguæ lancis mea ſunto, ut qui manum ad ſcriptorum ſtipem porrigam, qui ad ambas uſquè aures diuites, mentiar, ni metiantur ſine radio opes Latii, Atticiquè Aerarii pleno horreo. Interea translaticiis ſemeſæ antiquitatis dum meum ſubinde animum ſatio, eos tecum rideo, qui tantum ea volutant volumina, quæ nil præter melimela habent,

Ac tenero ſupplantant verba palato.

At beatum te Iouis quadrigis inuehi cenſeo, qui anti-

antiquorum ſemper & optimorum inueſtigas lucubrationes ad tuum ſacrum opus locupletandum electa ſacra electro precioſiora, mequè ad id laciniâ compellas, & reluctantem ob negotia compellis. Te tamen duce, auſpice, Polymathiam ego aggreſſus fateor horis ſubſeciuis. quo auſpicio? me latet, bono, ominor.

Nuper doctiſſimi Budæi libellum de aſſe pereruditum cum legerem ſuſpexi quidem, ſed non ſine admiratione, cum ſcopum attigiſſe ille mihi non viſus, quid unciales litteræ eſſent. *Vnciales* (inquit ille Lib. I. de Aſſe) *literas Hieronymus intelligi voluit pollicis craſſitudine exaratas, non verò auri unciam appendentes, vel auri vnciâ conſtantes*, & Lib. v. eiuſdem operis. *Vncialem altitudinem pollicarem intelligit*, ideſt digiti, & trientis. Lupus verò Abbas antiquiſſimus, & probatiſſimus ſcriptor, ep. v. ad Einhardum ità differit. *Scriptor Regius Berecaudus dicitur antiquarum literarum, duntaxat earum, quæ maximæ ſunt, & Vnciales à quibuſdam vocari exiſtimantur, habere menſuram deſcriptam*. Vnciales igitur maximæ, & ad ſtatutam menſuram hæ literæ exarabantur.

Budæi locus expenſus.

Vnciales literæ quæ.

Lupi Abbatis locus.

Quæ dictæ literæ unciales.

Ex eodem, quid Pater Patratus ſit, eruo epiſt. xv. *Patrem Patratum nomen eſſe gradus ſacerdotalis exiſtimo, cum is, qui eo fungeretur tantum venerationis à ciuibus mereretur, ut eorum pater factus diceretur*. Alii aliter ſentiunt à patrando, ſcilicet faciendo iuramento ubi de fœderibus conuenirent; quæ cura potiſſimum Fœcialium ſacerdotum Antiſtitis. legendus Plutarch. in quæſt. Roman. cap. LXII.

Pater patratus quis. unde dictus.

Idem Lupus epiſt. XXXVII. ad Herboldum Epiſcopum, nodum ſoluit de ſcriptore Hirtio belli Alexandrini, ad Cæſaris commentaria addito; quo nempè tempore ſcripſerit. Puto eodem ferè, aut paulo poſt Cæſarem, nam fuit eius ſcriba, ſeu notarius. Lupum audi, loco citato. *Cæterarum rerum geſtarum, poſtquam idem. I. Cæſar totius penè orbis terrarum molibus eſt oppreſſus, Hirtius eius Notarius in Commentarios ſeriem texendam ſuſcepit*. Quod verò quoſdam me irrident es

Quis Hirtius ſcriptor belli Alexandrini, & quando.

iure

iure irriſerim de manu uſurpatâ pro ſcriptione, habeo ex Claudio Altiſiodorenſi Epiſcopo cap. III. epiſtolâ ad Galatas. *Manus dicitur ſcientia, quæ fit per manum, dicimus enim, prolata eſt manus eius.* Ouid. Lib. II. de ponto eleg. x.

Manus pro ſcriptione.

Sis licet oblitus pariter, gemmæquè, manuſque,
Exciderit tantum ne tibi cura mei.

Manum in digitos more Anotomicorum ſeco, qui ſupputatorii dicti; digitis enim utebantur veteres ad ſignificandum quod vellent, Seneca. *Numerare me docet Arithmetica, & auaritiæ commodare digitos*, Plinius, *Agitat digitos, computat nihil*; Aliquando ſine mentione digitorum ipſa manus hoc munus obibat, ut patet ex iſtis Xiphilini. *Cum autem Romam veniſſet, concionareturque apud Pop. ac ſubinde diceret inter cætera, ſe multos annos peregrinatum abfuiſſe, conclamaretque multitudo, octo; idque ſignificaret porrectis manibus*, &c Sciendum tamen, digitis læuæ numerare ſolitos antiquos uſquè ad numerum centum, in centeſimo autem tranſibant ad dexteram. Hieronymus in Iouinianum Lib. I. *Centeſimus numerus à ſiniſtrâ transfertur ad dextram.* Ac tum cum ad decem millia perueniretur, rurſum incipiebant à ſiniſtrâ. Vnde Nicarchus Poëta quendam ſenem ita tangit.

Digitis ſupputationes factæ.

Læua manus uſque ad c.

Quæ ſoles vidit plures quàm ceruus, & annos;
In læuâ rurſum computat articulos.

Abſtineo ab opere Bedæ, qui libello unico complexus eſt totum hunc digitorum veluti concentum, quem librum inſcripſit de loquelâ digitorum.

Rubricæ verò undè dictæ? quæris. Leges obſeruo antiquitùs rubras dictas. Iuuenalis.
Sat. XIV. *Perlege rubras maiorum leges.*
Sed cur rubræ? & quo pacto? an totæ? Rubræ dicebantur, quia minio, ſeu rubricâ notabantur. hinc rubricæ vocabulum paſſim apud ſcriptores Iuriſperitos. At non integræ, ſed tantum tituli ac librorum capita. Subſcribunt huic rubricæ. Ouidius de Triſtibus.

Rubrica unde dicta.

Rubræ leges cur dictæ.

Nec titulus minio, nec cedro carta notetur.

Teren-

Terentianus.

Inſtar tituli fulgidula notabo minio,

Perſius. Sat. v.

Excepto ſi quid Maſuri rubrica notauit.

In publicis imprecationibus quid potiſſimum deuouerent apertè Diphilus in Paraſito apud Athenæum. Lib. vi. his verbis oſtendit, *Imprecationes publicæ in quibus.*

Ignoras in diris execrationibus
Quidnam illud ſit? viam ſi quis rectè non monſtret:
Si incendiarius eſt; ſi corrumpit, & inficit aquam:
Si ad cœnam properantem impedit.

Et verè hæc ultima lex paraſitica, quam puto de ſuo gratis addidiſſe.

De eo, qui rectè viam monſtrat, habentur belliſſimi Ennii verſus, *Viam rectè monſtrans.*

Homo, qui erranti comiter monſtrat viam,
Quaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit
Nihilominus ipſi luceat, cum illi accenderit.

Contra verò fauſtæ precationes factæ vitâ functis huiuſmodi. S. T. T. L. hoc eſt, *ſit tibi terra leuis*, vel, Oſſa tibi benè quieſcant: at illis imprecantes, oſſa malè preſſa, vel huiuſmodi diras deuouebant. Ouidius v de Ponto eleg. iv. *Vitæ functis quid bene precabātur, quid malè.*

Oſſa bipenniferi ſint malè preßa Lycurgi,
Impia nec pœnâ Pentheos umbra vacet.

Huiuſmodi imprecationes Plutarchus in Craſſo innuit. *Has Romani arcanas & vetuſtas deuotiones eâ præditas ui ferunt, ut nemo, aduerſus quem conceptæ ſint, euitare illas queat, nec benè cedant etiam concipientibus eas; undè nec quâlibet de causâ hos, neque inultos imprecari.* Imprecationis genus extremum apud Homerum in fœdere faciendo eſt, ut violatoris uxor ab alieno viro opprimatur. Sic in ſacris Iob cap. xxxi. *Scortum alterius ſit uxor mea*, &c. Deus Præuaricatori minatur. *Vxorem accipias, & alius dormiat cum eâ.* Imprecationis diræ exemplum, omiſſis aliis Græcis, unus Virgilius iv. Æneid. proponit, his verbis *Imprecatio adulterium.*

Si

Imprecatio Virgiliana.

Si tangere portus
Infandum caput, ac terris adnare neceſſe eſt.
Et ſi fata Iouis poſcunt: hic terminus hæret.
At bello audacis populi vexatus, & armis
Finibus extorris, complexu auulſus Iuli,
Auxilium imploret: videatque indigna ſuorum
Funera: nec, cum ſe ſub leges pacis iniquæ
Tradiderit, regno, aut optatâ luce fruatur;
Sed cadat ante diem, mediâque inhumatus arenâ.

Imprecationes quid præcederet.

Hæ imprecationes furentis Didonis, & quæ ſequuntur; ſed ante imprecationem præcedunt inuocationes Numinum, Solis, Iunonis, Hecates Dirarum, Deorum, qui mortem afferunt, ut illæ ſint ratæ.

Hoc meum æs circumforaneum, tuum Corinthium in arce Mineruæ collocandum, & apud Apollinem Palatinum tua ſcripta dicanda, quæ non minori religione inſpicienda nobis, quam olim xv viris ſacris libri Sibyllini. Quare de tuo ſcientiarum lumine, pietatis ſplendore meas faces accendito, inſitum enim bonis mentibus, ut, quæ copiosè ex aliis expoſcunt, ea ipſæ largiter impertiantur. nam φίλος φίλῳ συμπονῶν αὐτῷ πονεῖ, ſibi laborat, qui amico laborat, O virtutum, probitatiſque ſpecimen ſingulare.

CÆSARI CREMONINO

PHILOSOPHO

Lectori Primario Patauino.

DISSERTATIO XIV.

Præ foribus templorum Gymnaſiorum & ædium ſimulacra Deorum priſci, Mercurij, Herculis, Apollinis, Triuiæ, &c. Hermæ quid. Limen ſalutatum ab ijs qui perpetuo domum erant derelicturi. Salutantes iurabant. Salutati Lares: Poſtes cur ſacri. Salutandi ritus varij. Oſcula prehenſationes in ſalutationibus. Aliaquè ad ritum ſalutandi non iniucunda ſcitu ſpectantia.

NON omnes, quorum, è fontibus meos riuulos deduco, mera ſemper philoſophemata crepant, aut tanquam ex tripode pura puta oracula funditant. Ideo per dumeta ſententiarum mihi incedendum, & verborum veſtigijs, & præſtigijs inhærendum. Quid mirum ſi aures ſubinde farciam ſcholicâ iſtâ dape, quâ replearis, non explearis cum ſtomacho. De his rebus argumenta, quæ proferam, non ſunt a Deâ Pithô, ſed probabilitate. Quiſquilijs, & ramentis orationem meam implebo, tu tuam auro mactabis, qui in Philoſophorum Lyceo agis, vbi certiſſimis omnia momentis ſeuerius penduntur, & rependuntur, rationumquè quaſi punctis, confeſtim aguntur. ego tamen coniunctâ operâ, tanquam collatitiâ ſuffragatione, conabor, ne

diutius vota producam; de quo me ſciſcitatus in tuâ, quæ digna obeliſco, vt tua omnia, diuinum quid ſpirantia; ego enim Horatio probè monenti aures arrigam,

Vitanda eſt improba ſiren.

Deſidia.

Ne deſidioſus, tanquam ouis meridiana, hæc ad te omnium horarum virum.

Simulacra Deorum poſita præ foribus templorum, et domorum.

Præ foribus templorum, & gymnaſiorum ſimulacra Deorum poſita, ſuprà à me indicatum. Nunc verò etiam ædium priuatarum; prædico idquè ex Athenæo, *Sed*, ἐπὶ τῆς αὐλῆς, *ideſt, in primo domus limine Mercurij ſimulacrum poſitum.* In primo domus aditu ſub dio apud Athenienſes præcipuè Ælianus II. hiſt. Cap. XLI. καὶ τὸν ςέφανον, & c. *& coronam ſumens, cum reuerteretur à cœnâ, Mercurio impoſuit, qui ſtabat ante fores ſecundum conſuetudinem.* Æmilius Probus in Alcibiade, *Accidit, vt vnâ nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, deijcerentur, præter unum, qui ante ianuam Andocidis Hermes vocatus.* Hermæ aliquando erant aggeſtus lapidum, quibus deſuper inſerta Mercurj ſtatua, pars inquam ſuprema ab umbilico uſque ad caput. Aliquando erant lapides quidam quadrati in triuijs, ſupraque illos caput Mercurij, nihil aliud. hi lapides poſiti viris principibus ad nominis memoriam; mutatis tantum capitibus; & hos lapides hodie Romæ & in Græcia videre eſt. Iuuenalis.

Hermæ ſimulacrum poſitum, & Herculis.

Hermæ quid.

Hermæ quibus poſiti.

Nil niſi Cecropides, truncoque ſimillimus Hermæ.

Statuæ iſtæ deiectæ una nocte Athenis ab Alcibiade periculum illi attulere. vide Plut. Thucyd. Tertullianus, *Quæ ſine effigie, rudi palo, & informi ligno proſtant.* Loquitur de Pallade, & Cerere.

Alexicacus quinam.

Herculem alij etiam oppoſitum, volunt, quem Alexicacon dixere; ſed & Alexicacon dictum reperio Apollinem ante ædes poſitum; Pauſanias in Atticis, *Pro foribus verò Apollinem unum Leochares, alterum Alexicacon cognomento (quod eſt, ac ſi auerruncum dixeris) feciſſe calamis dicitur.* Alibi dicit, *Lapides fuere in*

in gymnaſio, Hermæ nominantur, &c. In Meſſen. Mercurij, Herculis, & Theſei ponit ſigna gymnaſiorum. Vnde dictus etiam Agyeus, nam ἀγυεὺς, dicta columna ante fores poſita Apollini dicta, ſic ἀγυάτιδες θεραπαίνας, aræ præ foribus in gratiam Agyei Apollinis erectæ; Apollinem hac de causâ dictum volunt ab ἀπαλλάττειν, ideſt ab abigendis malis, & expellendis morbis à domibus. Plautus Aulul. II. Sce. V. *Apollo quæſo ſubueni mihi, atquè adiuua; & fige ſagittis fures theſaurarios, quoi in re tali iam ſubueniſti antidoto.* Hunc inuocabant in ſalutem, & ſanitatem familiæ. Plautus Merc. IV. I. *Apollo quæſo te, vt des propitius ſalutem, & ſanitatem noſtræ familiæ.* Quare meritò dictus προςατήριος, quod ante fores ſtatueretur, ſeu patronus, cuius ſtatuam ante ædes conſecratam ponebant. Thebanos autem ante ædes Triuiam poſuiſſe monet Plutarchus in apophth. de Epaminondâ, his verbis, *Irridens Chabriam apud Corinthum, Thebanos paucos ſub ipſos muros occidiſſe, ait, non trophæum; ſed Triuiæ ſtatuam ſtare.* Solent enim Triuiæ ſtatuas ante portas in Triuijs ponere, hinc Triuia dicta. Ouidius Faſtorum I.

Agyſeus quid

Agyeus Apollo vnde dictus

Apollo inuocatus pro ſalute familiæ.

Apollo Proſtratirius.

Triuiæ ſtatua ante fores.

> *Ora vides Hecates in tres vergentia partes;*
> *Seruet vt in terras compita ſecta vias.*

Sed, priuſquam ab his ædibus diſcedam, in limine conſiſto; ipſum oſtij limen tango, (vt prouerbio fertur) vt notem limina ſalutata ab ijs, qui domum perpetuò ſunt relicturi; Nos vero Etruſci dicimus (ex oſculari repagulum) quod indè emanauit. Plautus Merc. V. Sc. I. *Limen ſuperum, & inferum ſalue; ſimul autem vale; hunc hodiè poſtremùm extollo meâ domo patriâ pedem.* Hinc dictum eliminare, extra ædes eijcere, & ad limina ſeruus, & ſimilia.

Limina ſalutata à perpetuo domum relicturis.

Eliminare.

Serui ad limina.

Salutati etiam Dij Lares, vt noto ex Plauti Milite glor. act. IV. VIII. *Etiam nunc ſaluto te familiaris, ideſt, Lar, priuſquam eo.* Priſci ſiquidem Romani religionis aliquid liminibus, & poſtibus tribuebant. liminum præſidem finxerunt Limentinum Deum, ſicuti

Salutati etiã lares ab egredientibus.

Limentinus Deus.

Forculus Deus. *Limen calcari nefas à ſponſa* forium Forculum, ſiue Forenſem, Ianuæ Ianum; & ſicuti Vrbium, atquè templorum portæ, itâ ædium priuatarum ianuæ ſacræ, religioſèque cultæ; quapropter limen calcari, in ingreſſu domus mariti, & egreſſu ſuæ à nouâ nuptâ nefas putarunt. De Poſtibus hæc Valerius Max. Lib. II. Cap. V. ſcribit, *Prædones* *Poſtes ſacri ædium* *quoſdam cum à Scipione Africano foribus reſeratis intromiſſi fuiſſent, poſtes ianuæ tanquam religioſiſſimam aram veneratos fuiſſe*. Virgilius Æneid. II. *Amplexaquè tenent poſtes, & oſcula figunt*.

Poſtes ornati, coronati vncti *Vnxia Iuno.* Apud Poetas paſſim amatores dant poſtibus ſerta, & nouæ nuptæ mariti domum intrantes laneis vittis, & & oleo vngebant, vnde dicti vxores, quaſi vnxores, & Iuno Vnxia.

Carbone ædes notatæ cur. Ex veteri more etiam, ſiquid placeret, aut odioſum eſſet in ædibus alicuius, ſolebant id vel commendare cretâ, vel infamare carbone in parietibus ædium deſcriptis verſibus aut decantatis. Plautus in Merc. *Occentent oſtium, impleantur meæ fores elogiorum carbonibus*. Catullus, Namquè totius vobis frontem tabernæ ſcipionibus ſcribam. Vnde, *ædificia caccabata verſibus* IV. Deg. V. vt optime Cerda Aduerſ.

Per fores qui non admiſſi. *Lares, & Penates vbi locati.* Cur autem peregrè, falſo mortui renunciati, reuerſiquè, per fores non admitterentur, ſed per impluuium, lege Plut. Probl. Rom. V. Cauſa potiſſima tantæ religionis hæc, quia poſt oſtium, & poſtes, Lares, & Penates collocati, vt felix, & fauſtus egreſſus eſſet.

De Salutationibus quædam ad hanc rem non protrita ex varijs auctoribus ſcripta ad hunc locum illuſtrandum, tibiquè gratificandum proferam. Salutatio- *Salutandi ritus varij.* nes variæ (vt dictum) capite operto Dijs, hominibus autem aperto, & operto; manibus quoquè ſalutationes, & ſupplicationes factæ. Plinius Lib XXVIII. Cap. II. *in adorando dexteram ad oſculum referebant,* *Salutatio Perſarum.* *Genuflexio ſalutationis genus.* *totumquè corpus circumagebant, quod in læuum Galli maiore cum religione ſe facere putabant*. Apud Perſas honoris genus erat, coram digniore in Coras, hoc eſt, veſtium manicas, manus immittere authore Rhodi-

gino

gino Lib. VII. Cap. XV. Genuflexio, ſiuè geniculatio, γονυκλισία, ſalutatio honorifica habita, tum apud Sacros, tum apud profanos auctores; item totius corporis proſtratio, & ſalutationes cum contactu, ſeu oſculo plerumquè factæ; Et primò ex Homero percipio, moris fuiſſe ſalutantium attingere mentum ſalutati, & caput, humeroſquè oſculatos, item oculos, manus, quæ & ſimul apprehendebantur; ideò M. Liuius, & Claudius Nero Coſs. redeuntes victores Romam de Haſdrubale ad Metaurum, vniuerſa multitudo non ſolum eos ſalutauit, ſed dexteras etiam victrices, quæ P. R. ſalutem peperiſſent, oſculati ſunt Ciues. Plautus in Amphitrione, *Mi vir, & manum prehendi, & oſculum detuli tibi*. Et ſanè dextræ contactus ſemper pacis ſymbolum. Virgilius Æn. VII.

Oſculationes variæ in ſalutationibus.

Dextræ tactus pacis ſymbolum.

Pars mihi pacis erit dextram tetigiſſe tyranni.

De genuum prehenſatione, quod erat ingeniculari in ſalutando, idem Virgilius

Genua prehenſata.

Et genua amplexus, genibuſquè volutans.

Pedum exoſculatio Iudæorum, & Chriſtianorum propria.

Alium ſalutandi modum parentum, vel amantium reperio; auribus duntaxat ſalutati apprehenſis vtraquè manu ab oſculante. quæ dicitur χύτρα, *ſeu olla*, Iulius Pollux Lib. X. *Ollam prehenſis oſculator auribus*. Plautus in Pœn. *Sine te exorem, ſine te prehendam auriculis, ſine dem ſuauium*.

Salutātes aures apprehendebant.

Et fœtus matrona dabit, natuſquè parenti
Oſcula comprehenſis auribus eripiet.

Ægyptij (ex Herodoto) loco ſe mutuò compellandi in vijs adorant, genutenus demiſsâ manu. Græci, ἀσπασμὸν, ſalutationem vocant, cum ſcilicet dextram dextræ jungimus. Vulgò χαίρειν, ideſt gaudere, epiſtolis præfixum. Platoni vſitatum εὖ πράττειν. Ariſtoteli ὑγιαίνειν, Iſocrati χαίρειν. Romani ſuis nominibus quemquè reuerenter ſalutabant, ſacerdotibus pedes oſculabant. Romani cognatas mulieres oris oſculo ſalutare conſueuere. Cuius rei cauſas refert, Plut.

Salutandi modi.

Salutationes cum oſculis.

Roma-

Romanos principes peregrè profecturos, & mox vrbem repetentes condito more Senatores oſculo excipere ſolitos teſtatur Cælius. Iiſdem milites dextras victrices deſculabantur.

Genæ oſculatæ quando.

Apud Perſas amici ſeſe oſculo inuicem excipiebant ex Xenophonte, & Herodoto. quod ſi alter paulò fuerit humilior, genas dumtaxat oſculatur, ſin multo inferior dignitate, proſtratus adorat honoratiorem. Apud Lacedæmonios oſcula non modo conceſſa, ſed etiam propoſiti ludi, & præmia ijs, qui ſeniores lepidius ſuauiarentur. Niſæorum id inuentum, & à Megarenſibus etiam in honorem Dioclis ſeruatum. vide Rhodiginum Lib. xv. Cap. ix. Cur verò Romani, mulieres, cognatos ſuos oſculo ſalutarent, vide Plut. Probl. vi. & alios de oſculis: Phyſici dicunt, ſingulas corporis partes numinibus conſecratas, vt aures Memoriæ, frontem Genio, dextram Fidei, genua Miſericordiæ, de quibus lege Alex. ab Alex. & alios. Salutantes in congreſſibus addebant iuſiurandum, vt feriò ſe hoc feciſſe oſtenderent. Plautus. *Ità Ædepol. ſalue Callicles*. Minitantes ità iurabant ex Plauti Menech. ii. Sc. ii. *Non herclè is ſum, qui ſum, ni hanc iniuriam, mequè vltus pulchrè fuero.*

Ludi oſculorũ apud quos.

Partes corporis numini conſecratæ.

Iuramentum inter ſalutandum.

In hoc genere veluti collecticij æris me occupo. Suum cuiquè pulchrum, & meum mihi; varia lectio mihi ſemper arriſit, quæ delectat, non iuuat ex Magno Senecâ: quare vndiquè oſtiatim in ſchediâ emendicata veluti in peram conieci fruſta cibarij panis. Mundam annonam, & ſiligineam alij locupletiores tibi apponent, ego in facilè parabili, & corrogato penore acquieſcam. Hæc lanx ſatura, velut varijs obſoniorum generibus condita, ſi tibi grata, gratum me ſenties, & memorem: ſin ingrata, calculum reuocabo, vt gratiam à te ineam ſingularem, philoſophantium coryphæo Excellentiſſimo.

BAL-

BALTHASSARI BONIFACIO

ARCHIDIACONO

Taruiſino.

DISSERTATIO XV.

Quid momenclator; quotuplex officium, tàm principibus quàm priuatis viris in vſu. Quid amicus, primę, quid ſecundæ admiſſionis. Quid admiſſionalis; & alia non protrita. Leuato velo cauſſas cognoſcere quid.

Iamdiù meæ tibi in votis; nec tu illarum compos; quia, quò fata trahunt, retrahuntquè, ſequendum: & licet non anniuerſarium, anno reuoluto; quinquennio ſaltem, luſtrale perſoluo; coronarium dico, quia tu eo valde dignus. Nec ſemper verum, qui tardius ſoluit, minus ſoluiſſe intelligitur; ſic, cum anatociſmo; & tarditatem literarum maioris affectus redundantiâ compenſo; nec viliſſima quæquè ſaburræ loco congeram, tuum enim delicatiſſimum palatum, non niſi Attica bellaria, & mellis medullam ſcientiarum reguſtare olet: mellita dabo, quæ meo apiculæ ingenioſæ ex floribus varijs ſcriptorum fabricarunt.

Nomenclatoris etymon.

De Nomenclatore, qui Græcis dictus ὀνοματάλογος, ex Plutarcho in Catone, dictus Nomenclator, quaſi nominum calator, à calando ciuium nomina. Hoc officium ſemper ſeruile, & poſteriore æuo ſub Imperatoribus etiam in vſu, quod habemus clarè in Spartiano, qui ait, *Hadrianum tantâ memoriâ excelluiſſe, vt nomina quàmplurima ſine nomenclatore redderet, & ex Suetonio in Claudio, qui vnum*

Nomenclatores ſub Imperatoribus.

ex nomenclatoribus ſuis, ſicut erat togatus, in arena induxit.

Officium nomenclatoris multiplex.

Horum igitur operâ vſi Imperatores, vt nomina ſalutantium, & quâuis de cauſâ accedentium, callerent. Priore æuo etiam illorum miniſterium vſurpatum, à priuatis hominibus, & potiſſimum candidatis, de quibus ità Horatius Epiſt. VI. Lib. I.

> *Mercemur ſeruum, qui dictet nomina, Læuum*
> *Qui fodiat latus, &c.*

Candidatis interdictu uſu nomenclato-

Lege cautum tamen reperio, ne quis Nomenclatorem haberet, ſed ipſi per ſe candidati ciues ſalutarent. Id in Plutarchi Catone Minore lego. *Lege latâ, ne candidati nomenclatores haberent; tribunatum militum petens, ſolus legi paruit, & per ſe elaborauit ſalutare, atque appellare ciues.* Refragari videtur huic auctoritati Cicero, pro Murenâ, ubi dicit, habuiſſe nomenclatorem ſuum Catonem, quem etiam monitorem vocat. Hi fartores dicti, quod nomina ſua quaſi infarcirent rogandorum candidatis, & petitorum auribus.

Fartores dicti nomenclatores, & cur.

Aliud præterea munus illorum non infimum: ſi quando epulum, aut recta cœna danda, nominare inuitatos, & vocare, ſingulis pro ſuâ dignitate locum digerere tenebantur. Athenæus Lib. II. ſubſcribit, *poſt hæc nos aſſurreximus, &, ut cuiquè libitum eſt, accubuimus, non expectato nomenclatore, ſuum in cœnâ cuiquè gradum, & ordinem aſſignaturo.* Ammianus Marcellinus Lib. XIV. *homines eruditos, & ſobrios, uti infauſtos, & inutiles vitant, quoquè accedente, quod Nomenclatores aſſueti, hæc, & talia venditare, mercede acceptâ, cœnis, & prandiis quoſdam inſerunt ſubditítios, ignobiles, & obſcuros.* Apul. *& ad nomenclatorem mox citati venerunt.* Seneca epiſt. XIX. *Alioquin habebis conuiuas, quos ex turbâ ſalutantium nomenclator digeſſerit.*

Nomenclatorum munus in epulis.

Eorum etiam erat digerere in literam, ſeu calendarium, quis primum, quis ſecundum locum teneret; quis honeſtior, & quis minus honeſtus. Item ciuius cenſus ſingulorum norant, & quinam ſenes orbi. Item ex Atrio amicos ad cœnam inuitatos vocabant, eoſq; prout in calendario digeſſerant, ad menſam diſponebant,

Locus aſſignatus cuiquè pro dignitate à nomenclatore.

bant, Seneca Epiſt. LXVIII. *Digerere in literam* (loquitur de nomenclatore) *ſenes, orbos*, &c.

Verùm præ cæteris officiis illud maximè notandum quod in amicitiæ albo amicorum claſſes diſtinguebant; & primæ ceræ, ſeu cariſſimi, primæ admiſſionis amici dicebantur; ſecundæ ceræ non æquè cari, ſecundæ admiſſionis; & ſic deinceps. Seneca de beneficiis Lib. VI. cap. XXXIII. *Quid? iſtos tu libros, quos vix, aut nomenclator complectitur, aut memoria, aut manus amicorum, exiſtimas eſſe? Non ſunt iſti amici, qui agmine magno ianuam pulſant, qui in primas, & ſecundas admiſſiones digerũtur. Conſuetudo iſta regibus, regeſquè ſimulantibus, proprium amicorum deſcribere.* Hinc dicti ſerui admiſſionales; eorum officium dictum admiſſionis. At non apud Romanos ſolũ adhibitos admiſſionales ſeruos, verum etiam apud Barbaros lego in Plutarchi Lyſandro, *Callicratidem nauarchum adeſſe, & cupere eum conuentum, iuſſit ſignificari, cui cum vnus ex admiſſionalibus reſpondiſſet, Non vacat nunc hoſpes Cyro, nam potat, &c.*

Amici primæ admiſſionis, & ſecundæ qui.

Serui admiſſionales qui.

Poſtremò nomenclatorum erat alleuare velum, ſeu cortinam cubicalis principum prætentam, Seneca Epiſt. LX. *non crepuit ſubinde oſtium, non alleuabatur velum*; quod ſcilicet leuabatur in admiſſionibus. Inde apud I. D. illa formula emanauit, *Cauſas cognoſcere leuato velo*.

Velum alleuabat nomenclator.

Sed quia leuato velo meæ modeſtiæ, primæ admiſſionis amicus ego à te aſcitus, in tuæ benignitatis aulã degere cupio, quam mihi & Vicentiæ agenti patefeciſti, & modò Bergomi ius publicè dicens, brachijs, & ſinu toto excepiſti, fouiſti, benignus, vt ſoles, faueas tuâ dexterâ patrocinante. Teq; obſecro, & obteſtor, ameſq; potius quàm laudes (vt ſoles) immerentem; etſi, vt amer ſinam me laudari; laudare tamen faciliùs poteris, quàm amare; cum laus ad gratiam ſæpè profecta à gratioſo immerentem quoq; ornet, amor non poſſit niſi è vero proficiſci & iudicio, quo tu quàm maximè polles.

Cauſas cognoſcere leuato velo.

ALEXANDRO SYNCLITICO

I. C. INTERPRETI

Ordinario.

DISSERTATIO XVI.

Ad Clepſydram oratores orabant; quamdiù. Quis hoc primus inſtituit. Quid dictum causâ peroratâ. Meretrices quædam dum Veneri operabantur, ijs uſæ, hinc dictæ clepſydræ. Hæ Libertinæ plerumquè. Quæ harum ſacra. Myrtus ab his ore geſtata. Item à capris venalibus. Conuiuis ea tradita, & cur. Mirtus in ſepulcris, aris, & coronis. Muſica, & ſaltatio, ſcolia, in conuiuijs antiquorum.

PRimâ autumnitate, ex Catonis præſcripto, cum pluuia eſt, maximè ab aquâ periculum; ideo, nè rediuiuus pullulet morbus pituitę à meo capite defluentis, & affluentis, Meditrinalia peragebam, iure Meditrinâ placatâ Orgiani cum meo Io. Philippo Aureliano Banchâ, & libans, vetus nouum vinum bibẽs generoſius Falerno veteri-nouo morbo, ex priſco ritu, mederi vouebam; cum tuæ ad me mihi meis oculis cariores. Ad ſcamma me producis, cum me ad ſcribendum compellas de rebus, è ruderibus antiquitatis erutis; ſed non cuiquè datum eſt habere naſum, & ſi quiſque ſe naſutiſſimum putet; tu, qui naſum Rhinocerontis habes, odorare, inueſtiga occultas, & latentes cuniculos ſcriptorum, venare per loca ſenta ſitu: ego, prò virili, cla-

clamore feras excitabo. Declamandum igitur non oratoris more ad Clepſydram, ſed venatorio ad cornu, dum de Clepſydrâ quædam à me notata, ab alijs captata, in medium profero. Manubias alij faciunt in legendis authoribus; ego ob temporis anguſtiam, & aduerſæ valetudinis moleſtiam, ramenta colligo in commune referens, ne aſymbolus cœnem.

Oratores, & declamatores ad Clepſydram peroraſſe, tam notum, quàm quod notiſſimum, ex Cicerone III. de Oratore aſſeuerante, *At tunc non declamator aliquis ad Clepſydram latrare docuerat.* Martialis Lib. VI. Epigr. XXXV.

Oratores, & declamatores ad clepſydrã orabant.

Septem clepſydras magnâ tibi voce petenti
Arbiter inuitus, Cæciliane, dedi.

Apuleius, *Rurſum præconis amplo boatu citatus accuſator quidam ſenior exurgit, & ad dicendi ſpatium vaſculo quodam in vicem colli graciliter fiſtulato, ac per hoc guttatim defluo, infuſâ aquâ populum ſic adorat.* Optimè hic clepſydram deſcribit, de quâ etiam à me alibi, cum de horis antiquorum. Lucianus Dial. Piſcator, *Quid reſpondebo, ſi hic inauditus occubuerit, & aquæ omnino compos non fuerit.* & paulò infrà, *Infunde reſponſuro; nunc tibi aqua defluit, ne igitur cuncteris.*

Clepſydræ deſcriptio Apuleiana.

Solem in meridie lucere oſtendo. Aeſchines contrà Demoſthenem, aſtruit primam aquam infundi ſolere actoribus, alteram Patronis, tertiam Iudicibus ad pœnam conſtituendam; niſi primis ſententijs reus fuiſſet abſolutus. Hinc natum adagium, *Inaniter aquam conſumis.* Videndum adagium hoc, vbi multa ad hunc ritum ſpectantia. Dici ad Clepſydram, more Græcorum, inſtitutum à Pompeio, III. conſulatu III. lege, quâ eo die accuſator, & reus perorabant; ille duabus, hic tribus horis, nam Prætor (præco eſt apud Tacitum) diem & horas deſignabat orationibus. Lex poſtea antiquata; in causâ enim Iulij Baſſi, ſex horæ accuſatori, nouem reo datæ. Oratores, cum ſatis fluxiſſe orationem viderent, pronunciabant, *Dixi*; & Prætor, causâ peroratâ, *Dixerunt*; ſic præco, vbi teſtimonium teſtes dixerunt.

Aqua triplex clepſydrarum

Inaniter aquam conſumere prou.

Quis inſtituit dicere ad clepſydram.

Quot horæ accuſatori, & reo datæ ad perorandum.

Quod dictum ab Oratore, à Prætore, à præcone causâ perorata.

A clepſydrâ temporis ad clepſydram nequitiæ abeo. In Athenæo Lib. XIII. hæc lego, *Sic nominabitur Eubuli*

Meretrix clepſydra cur dicta.

Clepſydra illa meretrix, quod ad Clepſydram ſui copiam faceret, donec aqua tota ex Clepſydrâ extillaret. Quod verò hoc nomen non proprium illius ſit meretricis, ſed agnomen, paulò infrà oſtendit, dicens eam Metichen fuiſſe nominatam;

Ad hæc, meretricium hoc ſterquilinium, vt pote putidum, viliſſimum ſemper, & infame, è plebis fæce natum; nam plerumquè libertinæ fæminæ Romæ Veneris aera merebant. Plautus Ciſtel. *Nos libertinæ ſumus, & ego, & tua mater ambæ meretrices fuimus.* Sic Horatius notat Saluſtium in libertinarum amore inſaniuiſſe, non minus, quàm mœcharetur.

Libertinæ plerumquè meretrices.

Scorta ſua templa, & ſacra habebant. Veneris fanum Aphrodiſijs adibant (vt innuit Plautus Penul.) vnâ cum aſſeclis, eiquè corollas dicabant. An myrteas? non inficior; nam hæc ſacra Veneri. Athenæus Lib. XIII. mihi adſtipulatur, & alium mihi ſuggerit ritum, loquens de meretricium moribus, his verbis. *Riſus autem, ſi odioſus eſt, totum diem domi agunt, & quæ ſæpè numero coquis apponitur, caprarum dum vendunt caluas, virgulam myrteam in labris tenuem, rectamquè habent, vt, cum volunt, nolunt, diductis labris opportunè dentes retegant, &c.* En morem caprinum. Quare & myrteos ramuſculos in ore meretrices geſtabant ad dentes tegendos, vel ad Venerem conciliandam.

Quod templũ & ſacrũ meretricium.

Corolla myrtea Veneri.

Myrtus ore geſtata à meretricibus cur.

Carnem caprinam vendentes eamdem myrto ornabant: vel quia in myrtetis capræ plerumq; paſtæ, vel, vt caro tenerior fieret, vel, vt fœtidus halitus odore myrteo mitigaretur; & vtrumquè animal petulantiſſimum. Ramulos myrti Græcos conſueſſe buſtis imponere, cum quaſi inferias facerent, eiſq; mortuos decoratos Euripides innuit in Electra. Myrto quoq; ornatæ Deorum aræ, vnde in lætitiâ, & ſecundis rebus corona myrtea contexta, ideo Euripides inducit Herculem coronatum myrto epulari. Petrus Victorius Lib. XVI. c. II. Pythagorici defunctos in myrti, oleæ, & populi nigrę folijs ſepeliendos præcipiebant. Magius Lib. II. Cap. XVIII.

Capra venalis cum myrto.

Mirtus in ſepulcris, aris, & coronis.

Sepulcra Pytagorica.

Myrtus ſignum datum in conuiuijs canendi.

In conuiuijs tum myrtus adhibita ad cantiones conuiua-

tiales innuendas; erat enim quaſi ſignum, quo dato, cantare tenebatur conuiua. Id colligo ex Plutarchi ſympoſ. his verbis. *Deinde vnuſquiſquè propriam cantilenam acceptam myrto, quam ex eo Aſaron, appellabant. quod cantaret is, cui ea tradita eſſet*, & paulo infrà, *Alij myrtum non ordine traditam fuiſſe aiunt, ſed à lectulo in lectulũ, tranſmiſſam, & c.* Quæ verba ritum quoq; innuunt apud Græcos, & Romanos harmoniæ muſicæ in epulis, quod ex Homero, Athenæo, & alijs planè perſpicitur. Horatius vocat Lyram diuitum menſis amicam, & templis. Virgilius quoque Iopam citharâ perſonantem in Didonis epulis primo Æneidos inducit.

Muſica in epulis.

Cum Muſicâ erat coniuncta ſaltatio, & alia ludorum genera, Plutarchus libro I. Symp. Quæſt. I. ait. *Quin etiam carmina illa in conuiuijs decantari ſolita, quæ vulgo σκολιὰ, ideſt, obliqua, ſiue tortuoſa, cratere in medio propoſito, & corollis diſtributis. quas Deus libertatem nobis donans imponit*; & paulo poſt, *Deindè quisque propriam cantilenam canebat accepto myrteo ramo*. Ariſtoph. Scholiaſt. *Qui primus laurum, ſiue myrtum tenebat, is canebat*. Atheneus quoque Lib. V. *Solebant conuiuæ nominatim prouocare, cui propinaturi erant, & Lyram tradituri*. quò alludit Terentius in Eun. *Phædriam intromittamus, cantatum prouocemus*. Scholia hęc, ſeu carmina conuiualia in vſu potiſſimum apud Athenienſes. Apud Romanos quoque muſica conuiualis. Cicero pro Cęl. *Baijs acta conuiuia comeſſationes, cantus, Symphonię & c.* Valerius Max. Lib. II. Cap. I. *Maiores natu in conuiuijs ad tibias egregiâ ſuperiorum operâ carmine comprehenſa pangebant, & c.*

Saltatio cũ Muſica.

Scolia cantationes epulares.

In epulis primus cantor.

Muſica conuiualis apud Rom.

Saltatio Muſicam ſequebatur, Homero teſte, & Atheneo: hęc Gręcis maximè in vſu, Sybaritis, Macedonibus. Romanis verò probroſa, vndè illud dictum *Nemo ſaltabat ſobrius*, idque colligitur ex multis locis Ciceronis Saluſtij, & c. Acroamata cœnę adhibenda, Plutarchus aſſerit ſympoſ. VIII. Lib. VII.

Saltatio Romanis probroſa.

Hę manubię. Tu mihi amicus manubiarius; cum tu manuaris, me quoquè imperti tuis, vt operas tradamus

mutuas,

mutuas, Dorice concinentes. Eptameron tuus iam diu mihi in votis. Tuo genio lepidiſſimo, meoquè litato; iamdiù me tibi obſtrinxi. Vinum & dapes lautus quiſq; laudat; opes, diuitias auidus; honores ſuperbus; ſic pleriq; mortalium pleriſq; cum arcâ, & cum ventre negocium, perpaucis cum libris; nam virtus laudatur, & alget. Nemo non ſerius ſibi videtur, cum maximè nugas agit; ſed ego nunc nugas agens ſerius ero, teq; feriò ſemper amabo, quem ex animo Muſę amant: neq; curemus ſerius, an ocius ſors exitura, dum in beatorum ſortem aſciti beatum æuum peragamus.

ALE-

ALEXANDRO TERTIO

RECTORI S. E. M.

Bergom.

DISSERTATIO XVII.

Vinum ian, & quod mulieribus interdictum. Item claues cellæ vinariæ. Spartani domum è conuiuio ſine facibus cur redirent. Apud Romanos lucernæ prælatæ redeuntibus è conuiuio. Qui Oenoptæ conuiuiorum, & pocillatores. Oenoptæ Lychnos cœnantibus dabant. Ebrietas infamis apud Lacedęmonios. Modiperatorum munus, & alia.

QVI in ſuaui concentu muſico diù fuere, ſonum, & harmoniam in auribus ſecum ferunt; ſic mihi à tuo ſuauiſſimo congreſſu accidit; totus ſiquidem eruditionem, humanitatem ſpiras, cui cœlites naſcenti ambroſiam ſtillauere, obſtetricantibus Muſis omnibus, & Gratiis; quare ſemper roſas loqueris, & violas, quas feraciſſimum tuum ingenium ſemper vernas exhalat, Heſperidum etiam mala, cum aureâ meſſe, dynaſtis, Heroibus pleno cornu dilargiris, nam

Principibus placuiſſe viris non vltima laus eſt.

Sed, ne fœneratam referre gratiam videar, laudatorem laudans, tecum communicata hæc malo, vt cenſiones Zoilomomorum, te cenſente, non pertimeſcam, & cum per negocia oretenus non nobis liceat, litterarias teſſeras reciprocemus. Sapientiæ enim ſcintilla quędam putatur

virtutum luminibus applicari. Oratio tua typis tradita venuſtula, vinnula ad me miſſa meum villum repoſcit; hoc ex meâ apothecâ ad te: tuũ enim generoſiſſimum Falernum.

Vini & vſus olim feminis interdictus et cur.

Vini vſum olim Romanis fœminis ignotum fuiſſe, ne ſcilicet in aliquod dedecus prolaberentur, teſtatur Valerius Maximus Lib. II. de inſtitutis antiquis. Plut. Plin. Dion. Halicar. Cic. &alii. Quod in legibus antiquis ex Balduino ſcriptum ità reperitur, *Si mulier vinum biberit, domi vt adulteram puniunto*. Romanas verò Matronas non prorſus abſtemias fuiſſe, ſed tantum à temeto, crediderim, mihi ſuffragante Atheneo Lib. x. his verbis. *Apud Romanos vinum mulieribus interdictum eſt: ijs tantum paſſim vinum licuit bibere, quod ex vuâ paſſa fit, guſtu ſimile vino dulci Ægoſthenenſi, aut Cretico, hoc ſcil.cet cum vrget, valdè ſitim leniunt. Vinum autem, ſi qua biberit, id cęlare non poteſt, primum quidem quod cellam vinariam non committunt mulieri; deinde quod eam oſculentur tum ſui, tum mariti cognati, ad conſobrinos vſquè, & id quotidiè vbi ſtatim illam aſpexerint, quia vinum non temetum, ſed paſſum dulce permittitur mulieribus* (vt ait ille) *dulce verò non inebriat,* de quo legendus Plinius Lib. XIV. Cap. XIII. Aulus Gelius Lib. x Cap. XXIII. Claues prætereà (Plinius ibidem ait) cellę vinarię matronę non habebant. Nota hiſtoria eius matronę, quę (vt refert Plinius ex Fabio Pictore) quod loculos, in quibus erant claues cellę vinarię, reſignauiſſet, à ſuis inediâ eſt mori coacta. Vino abſtinent, mulieres, iuuenes quoquè ad xxx. annum, vel xxxv. ut apud Aelianum, niſi certis diebus ſacrorum causâ, Aegnatiuſq; abſolutus à Romulo, interfectâ vxore, quæ vinum bibiſſet, quâ causâ oſculari à propinquis credidit M. Cato. Alii oſculum referunt ad tempora Troiana, cum eæ naues incendiſſent. Dionyſius Halicarnaſſeus Lib. I. *De his cognoſcebant ipſi cognati cum viro, vbi violata fuiſſet pudicitia, & quod omnium peccatorum Græcis leuiſſimum videretur, ſi quam mulierem vinum bibiſſe conſtitiſſet; Romulus enim hoc vtrumq; vt muliebrium delictorum grauiſſimum puniri iuſſit, quia ſtuprum dementia, ebrietatem verò ſtupri originem eſſe indicauit, ex*

Mulieres an vinum biberent, quomodo ſcirent.

Claues cellæ vinariæ matronis interdictæ.

Vino abſtinent iuuenes ad annum vſq; 30

Oſculata mulieres cur.

quibus

quibus perſpicio diſcrimen, &c. De hac ſobrietate mulierum. A Gellius Lib. x. Cap. xxiii. Vbi potum illarum, ait, fuiſſe loream, paſſam, murinam, & quæ id genus epotant, potu dulcia: mulctataſque è iudic fuiſſe, ſi vinum bibiſſent non minus, quam ſi probrum, & adulterium admiſiſſent.

Laconum ſobrietas. *Ebrietas infamis apud Lacones.* *Nulli licitum è ſympoſio redire cum lumine.* *Modus vini bibendi.*

Tanta fuit Laconum ſobrietas, vt inebriari ſine infamiæ notâ illis nunquam licuerit, quod vitium vt euitandi haberent occaſionem, lege cautum, & diſciplinâ Laconicâ inſtitutum, ne quis domum è conuiuio reuerteretur cum lumine; ſed, vt Xenophon, & Plutarchus ait, δίχα λαμπάδος. Ad hanc rem Athenæus *Lib.* II. præſcribit bibendi modum, *vt videlicet tantum vini bibere liceat cuiquè, quantum non impediat domum redire ſine puero, qui præluceat, aut ſine itineris duce.*

Faces, & laterna redeuntibus è conuiuio prælata.

Apud Romanos redeuntibus è conuiuio lucernæ prælatæ per pueros, δαδοῦχοι. Hæ faces, & lucernæ in itinere nocturno, & laternæ incluſæ, ſolitæ incidi è cornu. Plautus in Amp.

Vulcanum in cornu geſtat.

Idem Caſin.

Sed eccum progreditur cum coronâ, & lampade.

Athen. in Epicharmi ſpe. Lib. VI.

Nam multum edens, bibenſque multum protinus
Diſcedo, lucernam puer nec fert mihi.

Oenoptæ lychnos cœnantibus dabãt, & vinum diſtribuebant. *Oculi magiſtratus Athenien.* *Modiperatores cœnarum præſides, eorumquè officium.* *Vinum ex æquo diſtributum conuiuis a quo.*

Apud Athenienſes Oenoptæ Lychnos, funaliaquè dabant cœnantibus; ideò oculi dicti; eſt enim magiſtratibus nomen œnopta, tanquam inſpectores, & obſeruatores eorum, quæ inter epulas geruntur; præter enim pocillatores in conuiuijs, qui erant nobiliſſimi iuuenes, Oenoptæ etiam erant cœnarum præſides, & Modiperatores, quorum (referente Athen. Lib. x.) erat ex æquo vinum conuiuis præbere, & animaduertere, vt ex æquo omnes biberent, item ſuppeditare lucernas, ellychnia, & alia οἰνόπτας etiam vocabant ὀφθαλμοὺς. Athenæus Lib. οἰνοφυλάκας dixit.

Vinalia mitto, & ad tuam reuertor vinulam; venuſtulum ingenium omni gratiarum choro honeſtatum, tui lepores, & ſales non infra ſoccum, ſeria non vſquè ad cothurnum: omne tuliſti punctum, miſcens vtile dulci. Felix illud Seminarium nobiliſſimum, cui tu protomyſta ſub auſpicijs tanti Præſulis, nemini probitate, & religione ſecundi, qui cum alijs tot heroibus, me vidente, libente (vt olim magnus Pompeius Poſſidonij) ianuæ tuæ Academiæ ſepè Laureatos, purpuratus ſubmiſit faſces; quod tibi proprium, perpetuumque eſſe diſcupio; Deumquè precor, bono publico, ſacræquè pubi Bergomati, te Preſide Geniorum Deo, ingeniorum Apolline, Alexandro verè Magno, Tertio verè Catone.

D. LAVRENTIO BIFFIO
CL. REG.

DISSERTATIO XVIII.

Dijs ſuperis vota facientes manus ad Cœlum tollebant, ad mare maritimis, ad inferos inferis. Sepulcra publico ſumptu extructa viris inſignibus, priuatis non licitum hæc habere Athenis. De libationibus, iugulationibus, ſacrificijs, Dijs inferis, & ſuperis factis. Hæc quàm diuerſa. De aris illorum. Tumuli quibus exornati. De aquâ luſtrali. De euocandi ritu. De ſacris inferorum. De tonſurâ Clericali, & alijs ad hanc rem.

CVM ad vos vocatus, inuitatus Attalicis, condionibus, veni in Marianum Collegium Rhetorices prælector, Rectorq;

Animæ, quibus neque candidiores
Terra tulit, nequè queis me ſit deuinctior alter:
O qui complexus, & gaudia quanta fuerunt?
Nil ego contulerim iucundo ſanus amico.

Nullus enim dies peruorſus, nequè aduorſus mihi obtigit, omnes albo lapillo notandi, qui vobiſcum peragendi. Quod, vti hactenus Bonum, Fauſtum, Felix, Fortunatumquè, ità proprium, æternum fiet oro. Te Aſteropæum, in tuâ iſtâ prouinciâ adminiſtrandâ reabſe comperi, Græce Latinequè tam eleganter, tam ſapienter, dicentem, ſcribentem, vt cenſearis nemini ſecundus: tuo enim ingenio viuidius, viuacius nullum: nil pingue ſonans; non obeſæ, ſed emunctæ naris; per titulos, memoreſq; faſtos æternandum, ò interim quæ

moliris, ad coronidem perducas, & mecum in commune conferas, quod ſubſeciuis horis elucubraris, vt ego meas nænias, affanias tecum.

In gaudio Cœlum adoratū.

In gaudio, & bono nuncio Cœlum adoratum probaui ex Suetonio in Nerone Cap. XLI. *Ad eam ſpeciem exiluit gaudio, cœlumquè adorauit*, quia, credo, omne bonum ſupernè, hoc eſt, e Cœlo venit. Ideo priſci Heroes manibus in Cœlum ſublatis, Iouem, cæteroſque Deos cœleſtes precari ſolebant; maritimos ad mare proiectis; Manes, & inferos, terrâ percuſsâ. Sextus Pompeius ait, *Dijs cæleſtibus ſolita fieri ſacrificia in ædificijs à terrâ exaltatis, Dijs terreſtribus in terrâ, Dijs inferioribus in efoſsâ terrâ*: & Lactantius ait, ita nominata altaria, quia manus in altum porrigimus ſacrificaturi ſuperis. Primi moris exemplum habemus apud Virgilium Æn. Lib. I.

Dijs ſuperis manus ad Cœlum ſublata.
Maritimis ad mare, Inferis ad inferos.
Ara ſuperum & inferum que.

Ingemit, & duplices tendens ad ſydera palmas.

Lib. III.

Tendoquè ſupinas ad Cælum cum voce manus.

Lib. IV.

Multa Iouem manibus ſupplex oraſſe ſupinis.

Sic & noſtri ſacerdotes eleuant manus ad Cœlum, Deum verum precantes. Secundi exemplum habemus ex V. Æn.

Ni palmas ponto tendens vtraſquè Cloanthus,
Fudiſſetquè preces, Diuoſquè in vota vocaſſet,
Dij, quibus imperium pelagi, &c.

Poſtremi ſunt hæc. Euripidis Hecuba ὦχθονιοι θεοὶ σώσατε παῖδεμεν, ὁσμόνος οἴκων ἀγκυρατ ἐμῶν &c. ad quem locum interpres notat, hiſtrionem (cum hæc verba loqueretur) terram pulſaſſe. M. Tullius Tuſc. II. *Tum Cleanthem, cum pede terram percuſſiſſet, verſum ex Epigonis dixiſſe ferunt; Audiſne hæc Amphiarae ſub terram abdite?* Zenonem ſignificabat, à quo illum degenerare dolebat. Terram aliquando fuiſſe effoſſam lego in multis, & potiſſimum in Senecæ Tragici Oedipo, actu ſecundo, his verbis,

Terra effoſſa in adoratione Deorum Inferorum.

Ipſe euocandus noctis æternę plagis
Emiſſus erebo, vt cędis auctorem indicet.

Reſe-

Reſeranda tellus, Ditis implacabile
Numen precandum.

Idem in eâdem Tragœdiâ actu III.

Hùc vt Sacerdos intulit ſenior gradum,
Haud eſt moratus, præſtitit noctem locus,
Tunc foſſa eſt tellus.

Plautus quoquè in Moſtel. *Ædes ne attingite, quin tangite vos quoque terram.*

Libamina diuerſa inferorum ſuperorum.

Non tantum verò alio genere hoſtiarum rem diuinam inferis, atq; ſuperis faciebant, ſed quoquè libamentis alijs vtebantur, quæ, quòd Dijs inferis funderent, tanquam inferius deorſum libarent, ideò delibamenta vocabant, & cum ea funderent, ſe defundere dicebant, quod ex Valerio Maximo eruo dicente, *Tunc defuſis Mercurio delibamentis, & inuocato numine eius, vt ſe placido itinere in meliorem ſedis infernæ deduceret partem, cupido hauſtu mortiferam traxit potionem.*

Defundebat inferis libantes.

Superis ſacra facturi corpus ſæpè abluebant.

Inferis facturi corpus aqua tantum ſpargebant.

Templa quoq; tribus modis dicabantur ab natura, ab auſpicio, ab ſimilitudine. Natura ſpectatur in cœlo: Auſpicium in terrâ; ſimilitudo ſub terrâ. Vnde Feſtus ait, Veteres dijs ſuperis in ædificijs terra eleuatis ſacra feciſſe; Dijs terreſtribus in terrâ: Dijs inferis in effoſſâ terrâ. Tria ergo ſunt in ſacris loca, per quæ piationem faciebant, Scrobiculo facto, inferis; terreſtribus ſuper terram ſacrificabant: Cœleſtibus extructis focis: vnde etiam nominata ſunt altaria, quod ſacrificantes manus in altum porrigebant.

Cæterum Dijs ſuperis ſacra facturi corpus ſæpe abluebant, inferis verò tantum aſpergebant aquâ luſtrali. De ſacris ſuperorum ait Æneas, *Donec me flumine viuo abluero.*

At Dido cum ſacra Dijs inferis inſtituit, ait.

Annam, cara mihi nutrix, huc ſiſte ſororem
Dic corpus properet fluuiali ſpargere Lymphâ.

& alibi,

Sparſerat, & latices ſimulatos fontis Auerni.

Nec non cum Miſeni ſepulturam refert idem Virgilius VI. Aen. ait,

Ter ſocios purâ circuntulit vndâ
Spargens rore leui.

Videndus Macrobius Satur. Lib. III. Cap. I. de aquâ luſtrali à me alibi, & ab alijs.

Aqua luſtralis pro foribus templorũ

Luſtralis aquæ vſum vetuſtiſſimum pro foribus templorum innuit Tertul. de Bapt. Sozomen, ideo Aſconius in Diuinat. Verr. ait, delubra dici à labris, ſiue vaſis, quę ad diluendum habebantur in templis. Locum ſubnecto pulcherrimum Hippocratis de morbo Sacro, *Ipſiq; terminos templorum Dijs deſignamus: vt nullus qui non purus ſit, eos traſcendat, & ingreſsi reſpergimus, ſed ſi quod etiam prius ſcelus habemus*, purificemus.

Aqua expiatoria.

Cic. etiam de legibus id aſtruit: Ad expiationem veteres non quâuis aquâ contenti, ſed viciâ, & perenni, & limpidâ, non ſtagnanti, non turbidâ. Duplex autem

Lauatio duplex.

lauatio, ſiue purificatio apud veteres; altera ad manus pertinebat; altera ad totum corpus. Illa propriè χέρνιψ, hæc περίῤῥαντις, appellabatur; fiebatq; θαλλῷ idest, ramo felicis Oliui (vt dictum, ex Virg.) Aqua verò luſtralis, quâ aſpergebantur, ſic fiebat. Erat ad fores templi aquiminale quoddam magnum, quales ferè tinctorum cortinæ, labrum Aſconius nominat, in quod mergebant titionem ardentem ab arâ ſumptum, quando victima adoletur, & eâ aquâ templum ingredientes, ſe ſe aſpergebant ipſi, aut à ſacrificulis aſpergebantur.

Aqua luſtralis conficiendæ modus.

Aqua luſtralis ad ædium fores, & forum.

Nec in templis ſolum erant περιῤῥαντήρια: ſed etiam ad fori introitum. Moris item fuit, & ad fores priuatarum ędium tantiſper, dum illæ funeſtę erant, & fiebat ἡ πρόθεσις defuncti, vas magnum ſtatueretur, aquâ luſtrali plenum, quæ eſſet è domo non funeſtâ allata, quâ aquâ ſe quiſq; exiens aſpergeret, qui ad exequias venerat, idq; vas figlinum fuit, ex Caſaub. in Charact. Theophraſt.

Iugulatio diuerſa victimarum ſuperum, atq; inferum.

Non ſolum igitur alia erat delibatio, ſeu expiatio facta ſuperis, atquè inferis; verùm etiam alia iugulatio vtriſq; ac diuerſa; ſiquidem conſueuerunt ſacerdotes victimis, quæ mactabantur inferis, humi capita impingere; ſic enim ſubterraneis ſacrificabant, & cœleſtibus immolantes

lantes colla ſurſum conuertentes iugulabant; quod deinde factum, Medea Ouidiana VII. Metam. oſtendit, *Victima inferis aliter iugulata atquè ſuperis.*

Haud procul egeſtâ ſcrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultroſquè in guttura velleris atri
Conijcit, & patulas perfundit ſanguine foſſas. *Sacrificium inferis factũ.*
Tum ſuper inuergens tepidi carcheſia lactis
Alteraquè inuergens liquidi carcheſia mellis,
Verba ſimul fundit, terrenaquè numina poſcit.

Sic etiam Autonoe Siliana Lib. XIII.

Inducit iuuenem, ferroquè cauare refoſſam
Ocyus vrget humum ....

Et paulò poſt,

Fundunt mella ſuper Bacchiquè, & lactis honorem.

Sacra igitur inferorum in ſcrobibus facta, vt dictum, nigris hoſtijs, pari numero, tauris etiam; hoc pacto I. fiebat fuſio, ſeu inuerſio. Virgilius Æn. VI. *Sacra inferorum quomodo facta.*

—— —— frondiquè inuergit vina ſacerdos,
Et ſummas carpens medias inter cornua ſetas,
Ignibus imponit ſacris, libamina prima.

Hęc inuerſio inferorum fiebat manu conuerſâ in ſiniſtram partem; adeo, vt patera conuerteretur; in ſacris ſuperûm, ſupinâ manu, libabatur. Hęc dicta I. libamina. Quâ effuſione, ſi victima non ſtupuiſſet, probabatur. Deinde fiebat euulſio pilorum, ſeu ſetarum, quę conijciebantur in ignem, & hoſtia tunc erat ſacra, nec licebat alteri vſui eam applicare: hinc tonſura noſtra clericorum, quæ innuitur clericum eſſe iam Deo ſacrum, neq; amplius profanum. Deinde victima per popas, victimarios, cultrarios, ſeu Agones, ſecuri proſternebatur, ſeu clauâ, aut iugulabatur. In ſacris feralibus aliquando ſanguis excipiebatur, aliquando in foueam effluebat; aliquando à ſacerdote toto corpore excipiebatur, ſanguine enim Manes litabantur. Qui deinde ita euocat, vt colligitur ex VI. Virgilijs ex Senecâ, & alijs. Primo longiſſimum carmen, ſeu preces ferales præmittebantur. II. ſi preces non audirentur, ſuccedebant irę. III. ſi irę non ſatis; adhibebantur minæ. IV. poſt minas ſequebatur mugitus terrarum, indicium aduentus Manium.

Inuerſio inferorum ſacris. Quomodo. Libamina I.

Euulſio pilorum victimæ.

Tonſura clericalis.

Sanguinis effuſio in ſacris feralibus quomodo.

Euocandorũ Manium ritus.

nium. v. poſt mugitum aderant in foribus,ſiue manes defunctorum, ſiue Dæmones, ſiue ipſa Proſerpina(cum ſacra erant potentiſſima) Pluto interdum cum magno furiarum comitatu. In euocatione Proſerpinæ, ſeu Hecates primo erant canes comites, quia huic Deæ ſacri, & horum latratu hoc ſacrum ſoluebatur. Præter canes, alia monſtra ſequebantur cum facibus. Forma Hecates euocatæ erat triceps, habentis gladium ſtrictum manu, quæ toto ſacro aderat, & præerat vim addens herbis, venenis, inuocationibus.

Quinam Manes euocati.

Canes cum Hecate.

Hecates forma euocata.

Euocatio (præter notam notionem delectus militaris in tumultu) erat precibus elicere numina illa, in quorum tutelâ erat vrbs obſeſſa, idq; factum certo carmine, quod habetur apud Macrob. Sat. III. Cap. IX. ne videlicet vnâ cum victis ligati in triumphum ducerentur. Vnde exceſſus Deorum à deuictis vrbibus, timentium captiuitatem. Virg. II. Æn. *exceſſere omnes adytis, ariſq; relictis Dij.* Legendus Macr. loco citato, de euocatione, & deuotione.

Euocati Dij à vrbium expugnatione.

Dij ligati ducti in triumphum.

Scitu dignum tandem reperio in Athenæo Lib. III. de ſepulcris, & monumentis, ait enim. *hoc vel Miltiadis eſſe, vel Periclis, vel Cimonis, vel aliūs cuiuſdam primarij, fortiſquè viri, ſtatim quiſpiam arbitretur à Ciuitate publico ſumptu magnâ curâ excitatum: cum autem cuius ſit quæſiuerit, & didicerit eſſe Pythionices ſcorti, quam de Athenienſibus opinionem concipiet?* Ex quo colligo non fuiſſe ius apud Athenienſes ornare ſepulcra defunctorum, quantum aut hæredes, aut ipſius defuncti ambitio poſtulaſſet. Verùm de tumulis maioris impenſæ cognoſcebatur, neque is honor vulgò omnibus, ſed claris tantum viris concedebatur, & plerunquè Mauſolea extruebantur de publico.

Tumuli exornati non priuatis, ſed publicis, & magnis viris.

Claris viris tantum permiſſa ſepulcra illuſtria.

Hæc à me ad te in tranſcurſu, ſed fœneratò fundito, qui me ſummo ſemper proſecutus es amore, & penè dixi, cultu, nec tamen de te, nequè re, nequè verbis me meritum agnoſco, vt faceres quod facis. Plautinum illud ſubijcerem libenter, ſi liceret,

Nunc, quod reliquum eſt, volo perſoluere,

Vt expungatur nomen, ne quid debeam.]
Verum altrouorſum rationes puto.

Obſtrictum me tibi, fateor, glorior, ob tuas inſignes animi dotes candore niuali candidioris.

GRATIO MARIÆ

GRATIO

DISSERTATIO XIX.

Quod poculum vltimum, & quomodo vocatum. Quotuplex poculum, & cui ſacrum. Quis menſæ genius, & quâ præfatione vſi in primo poculo præbibendo, aliaquè non trita. Delibatione à cœnâ Mercurio. Vini vſus. Conuiuia publica, Andria, Phiditia cur inſtituta. Quid in illis peractum. De Lacedæmonijs. De Prytaneo. Dioſcurorum prandium. Menſa Ægyptia, Democratica, Satrapica, &c. Loti pedes quando.

NON ſic procella raptat in gyrum, & ludibrium ſtipulam, aut puluerem circinat, vt fortuna nos, quaſi trochos, agitat conſtanti mobilitate, rotæq; inſtar volubilis, aut globi. Felix, qui non capitur faſcino ceruſſatæ, fallacis illius Deæ. Sapiens ille, cui tantùm curæ ſolida, ſeria, firma. Fortis qui non frangitur, tollituruè monente Venuſino,

Aequam memento rebus in arduis
Seruare mentem, non ſecus in bonis
Ab inſolenti temperatam lætitiâ.

Tyro aliquis miles ad primum vulnus collabitur, ve-

Aduerſa virtu probant.

teranus ſine motu ſuum ſanguinem ſpectat. Deus bonum virum in delicijs non habet, experitur, indurat, ſibi illum præparat, qui nulli malo cedit; quod ſi forte ceciderit, de genu pugnabit. Iam veluti igne probatum aurum obrizum tu reponendus in cimeliarchio. Magnus Seneca ità exclamat. *Nil mihi videtur infelicius eo, cui nihil vnquàm aduenit aduerſi*. Te ideo feliciſſimum appellabo, in quem malorum Ilias olim incubuit, quæ ex arce ſapientiæ citrà, & circà te irruentia, deſpexiſti, deriſiſti: ſed Tragica hæc mittamus, noſtra reſumamus conſueta ſtudia, & litterarios commeatus reciprocemus; nec ceſſemus vnquam benè mereri de male merentibus: en ſecundas ago, dum nequeo primas. Ad menſam te voco ſympoſiarcham, in qua de meo, tanquam archimagyrus nil, niſi induſtria.

Menſæ Genius Hercules Epitrapezius.

Menſæ Genium Herculem fuiſſe dictum Epitrapezium, ſeu vindicem, præ cæteris oſtendunt, Quinctilianus declam. XXX. Lipſius Satur. Lib. I. Cap. II. in compotationibus amatorijs variam bibendi numerum, & modum fuiſſe lego, pro varietate nominis amicarum: vnde Martialis Lib. I. Epig. LXXII.

Pocula totidē exhauſta quot literæ in nomine amicarum.

Nævia ſex cyathis, ſeptem Iuſtina bibatur,
Quinque Licas, Lyde quatuor, Ida tribus.
Omnis ab infuſo numeretur amica Falerno,
Et quia nulla venit, tu mihi Somne veni.

Hic funem contentionis ducere nolo, an totidem cyathi ebiberentur, quòt litteræ erant amicarum, an pocula ipſa ebibenda totidem continerent cyathos, ſcilicet vini menſuras, quot litteræ erant in nomine; hinc calices dicti ſeptunces, quincunces. idem Lib. VIII. Epig. LI.

Calices ſeptūces, deunces qui.

Dat numerum cyathis inſtanti litera Rufi,
Author enim tanti muneris ille mihi.
Si Telecluſa venit, promiſſaquè gaudia portat,
Seruabor dominæ, Rufe, triente tuo:
Si dubia eſt, Septunce trahat: ſi fallit amantem,
Vt igulem curas, nomen vtrumque bibam.

Dico-

Dico tamen illud carmen, Martialis

Et quia nulla venit, tu mihi ſomne veni,

mihi ab Athenæo Lib. I. planè explicatum, dicente, *Poſt cœnam cum iam cœtus diſſolueretur, litabant antiqui Mercurio, non vt poſteritas Ioui Teleo, quoniam Mercurius ſomno præeſt, & ſomniorum præſes dictus*. Hinc paſſim Mercurium Græci nuncupant Ἑρμῆν τὴν τελευταίαν πίνω. Meritò ſomnum inuocat Martialis, per Mercurium, Pollux Onom. Lib. VI. καὶ ἑρμῆς ἡ τελευταία πόσις. Hom. τῷ πυμάτῳ σπένδεσκον. Sacra igitur pocula in conuiuijs legitimis tria fuiſſe lego in ſcholiaſte Apollonij primum Διὸς σωτῆρος, Iouis Soſpitatoris, quod poculum fuiſſe temperatum alij contendunt, idq; boni ominis, & valetudinis gratiâ, vt meminiſſent mortales, ſe hoc modo vinum bibentes, ſeruatum iri. Hoc tamen à Parœmiographo aliter in illa parœmiâ τὸν τρίτον τῷ σωτῆρι, ideſt, Tertium ſeruatori, vel ſoſpitatori, explicatur. Legendus ipſe, hanc pluribus explicans. Alterum poculum dictum, ἀγαθοῦ δαίμονος, ideſt boni Genij; hac tamen præfatone vſos priſcos volunt quidam, nec ineruditi, cum principem potionem præberent præbibendam; & per, ἀγαθοῦ δαίμονος, videtur intelligi lætitię Bacchus dator, & bona Iuno, ideò quidam volunt hoc poculum non alterum, at primum fuiſſe. Sed quid? varij varia; alij etiam tertium locum illi adſcribunt, intelligentes per ἀγαθοῦ δαίμονος bonam fortunam. Tertium dixêre, ex Scholiaſte, ἑρμοῦ, ideſt, Mercurij ſomni præſidis, quidam tertium poculum vocarunt παυσίλυπον, quod curas abigeret; Ideò dixerunt Iouis hoc eſſe Seruatoris; Iouem enim ipſum appellat Pauſilipum Sophocles. Primum igitur poculum Gratijs, alterum Veneri, Tertium Libero, illæ pellunt ſitim, & exhilarant, Venus delectat, Bacchus liberat omnibus curis. Legendus de his Rhodiginus Lib. XXVIII. Cap. VI. & alij.

Litatum poſt cœnam Mercurio, & cur.

Pocula ſane tria.

Primum poculum Iouis ſoſpitatoris.

Alterum boni Genij poculũ.

Bacchus Lætitia dator, & Bona Iuno.

Tertium Mercurij poculum Pauſilipus Iupiter.

Poculum primum Gratijs.

Poculum Secundum Veneri.

Poculum Tertium Baccho Liber.

Menſis remotis, crater ſtatuebatur ad libationem, & inuitationem, nam ſe Græci poſt conuiuium poculis inuitare ſolebant, quam conſuetudinem imitatus Virg.

Crater appoſitus menſis remotis.

Poſtquam prima quies epulis, menſæquè remotæ
Crateras magnos ſtatuunt, & vina coronant.

Vini vſus apud antiquos.

Vino demum vſos veteres ad tria reperio, neceſſitatem, voluptatem, & pietatem. Quod ad neceſſitatem datum, promiſcuè inter edendum ſumptum: at bibere voluptatis, & pietatis causâ, ideſt libationes facere, finitis epulis, aut ſaltem à primis menſis ſolebant, Plut. de muſicâ in fine, his verbis, *Hæc ille fatus Pæanē cecinit, cūq; Saturno, eiuſquè filijs omnibus, ac Muſis libauiſſet, cōmiſit*. Idem VII. Sympoſ. Quæſt. IX. ex Hom. Odyſ. II. hæc habet, *Mercurio libant, cum iam dare corpora ſomno eſt animus*. Non ne coniungunt cum vino rationem? quando vt præſenti, & vnâ diſceptanti prudentiſſimo Deo vota faciunt iam diſceſſuri.

Libationes à cœna.

Bacchulus Eubulus dictus, & cur.

Conuiua publica cur apud Cretenſes, & Spartanos.

Andria cur.

Phiditia cur.

Prytaneon.

Theſmotheſiō.

In Phiditia quid ferrent.

Antiquiſſimi verò ipſum Bacchum, tanquam nihil Mercurij egentem, Eubulen ideſt bonum conſiliarium, & eius gratiâ noctem Euphronem, quaſi prudentiæ aptam appellauerunt. Hæc in causâ cur Cretenſes Andreia quaſi virilia; apud Spartanos, Phiditia, quaſi frugalia, quondam erant loco arcanorum conciliorum, & conſeſſus optimatum fuerunt, ita Prytaneum, & Theſmotheſion (apud Platonem) conuentus præcipuorum virorum. In Phiditia quiſquè de ſuo confert polentæ ad ſummum Atticos tres dimidios modios vini congios vndecim, vel duodecim, ac inſuper ficuum libram quamdam, & ad obſonium emendum: Æginenſes obolos decem, reliqua per te vide Libro IV. Athenæi. Ibidem etiam vide frugalitatem Lacedæmoniorum in hoc conuiuio, viles enim cibi in eo tantummodo, & præcipuè ij, qui pueris dabantur, polentam enim oleo ſubactam illis datam lauri folijs inuolutam tradit. Lauri autem folia pro bellarijs aliquando appoſita docet Callias, ſiue Diocles in Cylopibus. Lauri folia tu arrodes.

Lacedæmoniorum frugalitas.

Imagines virorum illuſtrium diſtributa in Phiditijs.

Imagines etiam virorum illuſtrium in Phiditijs à locupletibus diſtributas fuiſſe memorat, quas in ſubactæ farinę materiâ fuiſſe impreſſas, eius interpres aſſeuerat. Pulcherrimum locum vide, quem nè proli-

xior,

xior, quam par eſt ſiem omitto.

Seruatum verò (referente Rhodigino) Athenis (Græci tardunt) antiquis victus exemplum, quum Dioſcuris in Prytaneo apponeretur prandium: menſis enim inferebatur caſeus, ac phylle. Eſt autem eo nomine, mazæ ſpecies. Oliuæ quoque, quas drypetes vocant: item porrum. Menſa Aegyptia cuiuſmodi foret (nam neque hoc propoſito diſſentaneum eſt) ex Philoſtrati verbis licet coniectare in Dionyſio Sophiſte, quem ab Adriano Imperatore illis inſertum tradit, qui in Muſęo paſcerentur. Muſæum verò, inquit, menſa Aegyptia, conuocans omnes in orbe terrarum eloquentiâ illuſtres, Democratica menſa vocatur, quæ ſumptu modico plures alat, cuius fuit modi Athenienſis Cimonis. Satrapica verò, quæ impensâ nimiâ paucos admittat delicijs affluentes, qualis erat Lucullea.

Prytanei prandium. *Dioſcurorū prandium.* *Mēſa Aegyptia.* *Muſæum.* *Democratica menſa* *Satrapica menſa.*

Quoniam verò protelare te nolo cantilenâ ſoloci filo elaboratâ (vt ille ait) ad coronidem hoc perduco. Scripſi, vt ſcribas: Amicum (me ille monet) ſi diligentius tractes, citò marcet, vt roſa; ſi diutius, liuet, vt lilium; tu ergo, qui roſas loqueris, cuius animus ingenuus, & candidior lilio, ne te meis gerris incomitiem, mihi cauto opus eſt: harum facio compendium. Dimitto Senatum, Nemo vos (ex veteri formulâ) tenet; ò viri probitate, & eruditione paucis poſthabendi. Plautinum illud in Trucul. coronidem mihi imponat ex ritu priſco

Quin herclè laſſus iam ſum durando miſer
Mihi quoq: præ laſſitudine, opus eſt vt lauem.

Lauo pedes, aut itinere defeſſus, aut è bello reuerſus, aut magno labore perfunctus; cucurri ſatis; pugnaui ſatis; laboraui ſatis. Tuæ benignitatis aquâ reſperſus ſpiritus reſumam, & recreabor.

Loti pedes quando.

IOAN-

IOANNI BAPTISTÆ
BENALEO
Archidiacono Bergom. & Vic. generali.

DISSERTATIO XX

Formula bene precandi cœnantibus. Libationes factæ à cœna ſuper linguis, & cur. Quomodo manus lotæ ante cœnam, poſt cœnam, & alia multa circa hanc lotionem notatu digna. De purificatione item. Quid Magdalia. Manus odoramentis ſparſæ, & ſimilia, De Telio Ioue, Iunone. Quod ſacrificium τιλετῆς. Quod perfectiſſimum, & pro vitâ functis, Manſilia data poſt cœnam cum vnguentis, &c.

VIgilantiſſimos, & munificos vos putauit, & & vocauit Benalios antiquitas, ob gallos binos in veſtro ſtemmate vigilantes, & fauſtam acclamationem. Vnde meritò Gallinacei lactis laticem gentilibus veſtris fortuna pleno hauſtu propinauit, & bonorum Gargara; vt æque animi, atque fortunæ bona in vos Cœli benignè effuderint.

Adſis ò Deus, & propius tua numina firmes.

Vniuerſus ciuium acclamantium conſenſus veſtram olim munificentiam toto plaudente theatro ſenſit, quâ, licet quiſquis ſibi malit melius, quam alijs; vos tamen alijs potius, quàm vobis proſpicientes vnâ omnium voce acclamati Benè alij, Bene alij, vnde iurè Benalij dicti, quorum maximè proprium benè alijs potius, quàm ſibi facere. Ex hac clarâ ſtirpe tu genero-

generoſum germen prodis, qui in virtutis areâ nulli, tanquam Ioui terminus immotus, ædis ad vnam immortalitatem natus, deſtinatus. At ab his ſacris abſtineo, ne diſcinctus te, tuaquè laudans ludum ludere inſolenter videar, & à maioribus tibijs, ad minores me conuertam, ad parodiam me dimittam, vt qui infrà eruditorum cenſum, & ſenſum, pedaneus, ſeu Agipes cenſeam. Circa terram mihi natandum, ne in ſcopulos impingam, debeamuè ludibrium ventis, in indagandâ orâ ſcriptorum.

Fauſta apprecatio cœnātibus facta.

Quod nos cœnaculum intrantes, dum cœnatur, benè apprecamur, idem factitatum apud antiquos colligo ex Athenæo Lib. IV. dicente, καὶ ὃ πρὸς φέρων ἄν εἴπειν εὖ δὴ πνήσεις, *vt proſit, quod eſtur, aut bibitur*. Haſce enim formulas prolatas lego, εὖ δειπνήσειας, vel εὐφημίας, vel ζήσειας, tum in conuiuijs Græcis, tum in Latinis; nam εὖ, *benè, feliciter, fauſtequè* dicit. Quid verò poſt?

Libationes factæ ſuper linguis poſt cœnam.

Poſt cœnam heroes Homerici ſoliti facere libationes ſuper linguis, cum è conuiuio diſcederent, quas Mercurio adolebant, veteri inſtituto, vt refert Athenæus Lib. I. σπένδοντες, καὶ ἐπὶ ταῖς γλώσσαις ἐκ τῶν δείπνων ἀπιόντες. Rationem refert Athenæus ob linguæ commercium; Mercurio namquè ſacræ linguæ ſunt ob eloquentiam, & orationis perſpicuitatem. Antiquiores tamen libabant Ioui Teleio, ideſt, adulto. Heſychius τελεσιούργον, καὶ ὁλόκληρον, exponit, perfectiorem, & integrum. Gyraldus refert, æquè Iouem, atq; Iunonem dici τελείαν. Ex Diodor. Vtriq; ſacrificatum tanquam primis nuptiarum ducibus. Ex Pauſaniâ, habuiſſe ſtatuam quadrangularem in foro. Hinc προτέλεια, & προγαμεία, dicta ſacra ante nuptias, & munera etiam nuptialia, & poculum illud Seruatori libatum, dictum, τέλειον. προτέλεια, victimæ ante nuptias mactatæ.

Libationes Ioui Teleio.

Teleius Iupiter, & Iuno, cur.

Aliud libationis genus, ſeu ſacrificij a Suidâ recenſetur, quod dicitur τελετὴς myſteriosum ſacrificium maximum, & ſumptuoſiſſimum, ſic nominatum, quod in eo mala conſumerentur, eſt enim, τέλειν

Teleſis ſacrificium vnde dictum.

inſu-

inſumere, tametſi eſt quoque perficere; & ideo eſſe, quibus hinc potius Teletas eſſe dictas placeat, ceu ſint abſoluta quædam ſacrificia, & quibus nihil deſit. Talia erant ſacra Solis, & Lunæ (vt ſcribit Porphyrius) & Bacchi; & quædam expiationes, quæ libris Orphei, & Muſæi continebantur, ſicut Plato docet Lib. de Rep. II. quibus ſcelera non priuatorum modò, ſed publicè quoquè Ciuitatum, & pro viuentibus, & pro vitâ iam functis expurgarentur per ſacrificia, ludoſquè, & omne genus oblectamentorum, quæ ſacra, Teleæ, dicerentur, etſi Plato eo loci ad ſolos mortuos pertinere dicat, & indè dictas nempe à, τελευτήσασι, quæ nos malis, quæ apud inferos ſunt, liberant. Hoc tamen libationis genus à cœnis vſurpatum quomodo fieret, refert idem Athenæus Lib. IV. his verbis (latinè refero) *Cœnati Dijs libant non manibus illotis, ſed fruſto panis aſperſis.*

Sacrificia per feſta qua.

Sacra mortuorum.

Purgatio manus facta poſt cœnam fruſto panis.

Interpres Ariſtophanis in equitibus refert moris fuiſſe, adipem finito conuiuio à manibus furfure abſtergere, & canibus obijcere; vnde prouerbium,

Tanquam canis è Magdaliâ.

Vide Cælium Rhod. de eodem Lib. XXVIII. Cap. I.

Magdalia.

Tanquam canis è Magdalia prou.

Quod verò abluerunt manus priſci etiam poſt ſingulos miſſus, à me alibi explicandum: ante cœnam, Athenæus eruditiſſimus apertè teſtatum reliquit, qui Lib. IX. in calce, ſic ait, *Veteribus ante prandium, & cœnam dictam fuiſſe κατὰ χειρὸς, aquam ad manus, cœnatis verò, & pranſis ἀπονίψασθαι, manus abluere,* & paulo infrà, de purificatione priſcâ hæc refert, *Eſt autem χέρνιψ aqua, in quâ titionem ex arâ ſumptum tingebant,* Aquâ illâ conſperſos purificabant eos, qui adeſſent. Nota morem purificandi priſcum, ſubiungit, *Mos quoquè fuit manus odoramentis illinire, ſpretis magdaliarũ honoribus, quas Lacedæmonij Cynadas appellabant.* Magdalia nomen, mazam ſignat, ex reliquijs farinæ aquâ ſubactis, quo pranſi, & cœnati, cum manus abſterſiſſent, canes alebantur. Deinde addit. *Pueri lauandis manibus aquam dederunt ſmegmate ex admiſtâ iride confecto,*

Manus lotæ poſt ſingulos miſſus.

Ante cœnam, & poſt cœnam lota manus.

Purificatio à cœnâ quæ, quaſis.

Purificati qui aderant.

Manus odoramentis ſparſae.

Magdalia quid

eius tepidæ tantum affundentes, quantum opus erat: mantilia præbuerunt ſplendida è ſindone texta, & vnguenta ambroſiam ſpirantia, & coronas è floribus conſertas. Ex quibus percipies quàm fuerint delicati in lauandis manibus. Corollarij vice, & Zeniorum data mantilia ſplendida, vnguenta precioſa, & corollæ maxime flagrantes.

Prius quàm conuiuio dimittam, noto apud antiquos, poſt menſam manus lotas, teſte Polluce, quod dicebatur. ἀπονίψασθαι. Deindè factam propinationem vltimam Mercurio, Sanitati, Ioui ſoſpitatori, Bono Genio, de quibus à me alibi fuſius. Deinde data munera conuiuis dicta Apophoreta, Martialis *Præmia conuiuæ det ſua quiſque ſuo*: de his crebra mentio in epulis Imperatorum apud Atheneum, Iulium Capitolinum, Suetonium, & alios; & quia conuiuia plerumque noctu facta, ideò in ipſis plurimus vſus Lucernarum, de quibus Virg. *Pendent Lychni laquearibus aureis.* Lucernarum etiam vſus conuiuis deducendis domum; de Lucernis plurima Licetus. Reliquum eſt in conuiuio, vt de reliquijs pauca delibemus.

Manus lota poſt menſam

Apophoreta munera.

Lucerna vſus in conuiuijs.

Athen. Lib. 1. notat conuiuas non abſtuliſſe reliquias domum, ſed reliquiſſe, quas Conda colligebat, atque hoſpitibus aduenientibus reſeruabat; paraſitos tamen ſibi illas arrogaſſe video in Plauti Perſa, *Nunc huc introibo, viſam externas reliquias*. de menſæ reliquijs vide Plut. Lib. 11. probl. Senecam, Lampridium, & alios; Deus tamen voluit in veteri teſtamento reliquias epularum ſacrificialium igni comburi, cauſam pete a Theologis; reperio tamen apud Ethnicos quoddam ſacrificium fuiſſe quod vocabatur Proteruia, in quo igne conſumebatur quicquid ex epulis ſupererat. Hinc iocus Catonis de Albidio, qui dictus, proteruiam feciſſe in domus incendio, poſtquam cætera bona ſua decoxiſſet lege Macrobium Satur. 11. Quæ verò in terram decidebant vocabantur analecta, ſeu quiſquiliæ ciborum, quas tollere nefas, cum amicis defunctis, atque Heroibus eſſent conſecratæ, de

Reliquia menſa à quo collecta.

Reliquia quibus reſeruata

Reliquia epularum combuſta.

Proteruia ſacrificium.

Analecta quid, & quibus dicata.

quo à me alibi pluribus, & ab eruditiſſimo Boſſio Proteruia expenditur, & enucleatur in aureis eius opuſculis.

Nè verò ranâ, cicadâquè loquacior, linguarium ſoluam, tanquam blatero, loquuuleius, & linguax, ob loquendi temeritatem Pythagoream in diſciplinam nomen profitebor meum; in tuis autem preconijs efferendis totus lingua aenea eſſe cupio, qui in omnes non dilargitor, ſed Triptolemus ſublimi vectus curru ſemina, non frugum, ſed liberalitatis, & virtutis per vrbem, & orbem totum ſpargere non ceſſas.

Sic tua proceſſus habeat fortuna perennes,
Sic ope non egeas ipſe, iuueſq; tuos.

BARTHOLOMÆO

BVRCHELLATO

Medico Phyſico.

DISSERTATIO XXI.

Medici olim ſerui. Vindicantur ab hac calumniâ. Medicinæ laus. Medicorum dignitas. Quod Parabolani medici. Catarri, quàm ferales, & quomodo illis conſultum apud Pœnos ex Herodoto. Medici iure anuli donati ab Auguſto. Ægroti expoſiti in foro ad ſalutem. Canes ægroti ad Dianam. Canes emeriti feriantes. Faces Dianæ Latę.

AVia Pieridum loca dum peragro, te auſpicem voueo, ò Decumanæ vir eruditionis. Nouitias, fateor, amicitias coire ſemper exoptaui (quod mihi primigeniâ fortunâ eſt ſaginari) & potiſſimum illorum, quibus nutantes, & cadentes literæ vindicias ſecundum libertatem acceptas referunt. Te iam non Veneta regio ſolum, ſed inſubria tota, extra totius doctrinæ aleam poſitum deprædicat, nil proculcatum, velutquè in medio iacens loquentem, nil niſi ſublimia ſitientem, & ſentientem, promeritumq; non à Cherilis, ſed ab Homeris.

Cartis, famæque dari, populoquè loquendum.

Quod ſi viuendi præſcribis præcepta, & valendi, adeò ad ſapientiæ amuſſim, & prudentiæ normam ea dirigis, vt vincant

Pythagoram, Anytiq; reum, doctumq; Platona.

Ego interea, dum antiquos ſcriptores indagine perluſtro curioſâ, per rupes, ſcopuloſquè, per denſa ſiluarum erro, quis Lynceus, aut Alexander, tenebras pluſquam Cimmerias penetret, nexus pluſquam Gordios diſſoluat? tu oculatiſſimus, fortiſſimus i præ, ſequar, veſtigia premens de medicinæ candidatis.

Medici an olî ſerui, & medicina ſeruilis.

Medicos olim omnes ex genere ſeruili fuiſſe, & medicinam artem ſeruilem, in ore omnium percrebuit, quod colligunt I. ex Senecâ III. de benef. Cap. XXIV. dicente, *Tenebatur incluſus Domitius, imperauit medico, eidemquè ſeruo ſuo, vt ei venenum traderet.* Tum ex Suetonio in Caligulâ Cap. VIII. *Mitto præterea cum eo ex ſeruis meis, medicum, &c.* Deinde ex Cicerone pro Deiotaro, *Philippum medicum, ſeruum Regium, qui cum legatis miſſus eſſet, ab ipſo adoleſcente, eſſe corruptum.* & ex eodem Suetonio in Nerone Cap. II. *Vt hauſtum venenum pœnitentiâ euomuerit, medicumq; manu miſerit, qui idem ſibi prudens, ac ſciens, minus noxium temperaſſet.*

Medici Principum amici.

Contrà verò video potius medicos in amicitiam principum adſcitos, & ſummâ familiaritate dynaſtarum vſos, eiſq; coniunctos; quod noto potiſſimum circa Augusti tempora, cum etiam in interiore principum cultu, & amicitiâ admitterentur, vt percipio ex Tacito annal. IV. *Sumitur in conſcientiâ Eudemus amicus, & medicus Liuiæ.*

Medico, & Præceptori quantum debeatur.

Ex Senecâ VI de benef. Cap. XVI. *Quare medico, & præceptori plus quiddam debeo, nec aduerſus illos mercede defungor, quia ex Medico, & præceptore in amicitiam tranſeunt, & non arte, quam vendunt, obligant, ſed benignâ, & familiari voluntate.* Legendus totus locus pulcherrimus. Valerius Max. Lib. Cap. VIII. *Qui cum ad v[illegible] potionem ſententiam direxiſſet, atquè eam Philippus medicus ſuis manibus temperatam Alexandro, erat autem ipſius amicus, & comes, porrexiſſet, &c.*

Medica facultas Deorũ inuentum.

An quia mercede conducti corpora curant, ideò ſordidi, & illiberales? vix in animum induxerim, cum Hippocrates in epiſtolâ ad Abderitas, medicam facultatem Deorum dicat inuentum, & vaticinio propinquam, quòd vtriuſquè artis Apollo ſit parens.

Medici Dy.

Ad hæc huius artis inuentores, diuinos hono-

honores aſſecutos legimus, delubris excitatis, vt Chironem, Machaona, Podalyrium, Hippocratem: quin, & principes magnos, & reges medicinam fuiſſe profeſſos; vt Saborem, & Gingem Medorum Regem, Sabielem Arabum, Mithridatem Perſarum, Meſuem Damaſceni Regis nepotem. Ego crediderim ſeruos illos medicos fuiſſe, quos Parabolanos dicunt, παρὰ, & βῶλος, quaſi iuxtà glebam; &, vt interpretatur Alciatus, Aſcriptitios glebæ; quibus ſcilicet in omni vitâ ab agriculturâ recedere non licebat. Vel dictos Parabolanos (quod magis ad rem) quaſi παραβολα, quæ Græcis ſunt ſummis periculis obiecta, hinc dictos Parabolanos, mendicabula ægrotis aſſidentia ſeruitij causâ. Interpres tamen Digeſtorum XXVII. parabolanos intelligi medicos, ait, qui à Modeſtino circumitores vocantur; quoniam ciuitatem obeant ægris opem laturi. Parabolani itaquè contemptâ vitâ id muneris ſuſcipiebant, vt ægrotos Alexandrinâ in ciuitate curarent in Noſocomijs omni periculo ſe exponentes, quos ex ſeruili genere fuiſſe vt credam, facilè induci poſſum.

Medici Reges.

Parabolani medici qui.

Parabolani unde dicti.

Parabolanorum vita contempta.

Plurimi verò factos medicos bonos apud antiquos, vel ex his intelligere poſſumus, quod ius anuli datum, & alia, medicis ſub Auguſto, refert Dioniſius Halicar. his verbis, *Antonius verò Muſa, cùm nihil Auguſtus eorum, quæ maximè ad ſanationem opus erant, poſſet facere, lauacris frigidiſq; potionibus ſanitati reſtituit: quam ob rem etiam pecunia ei ab Auguſto, & Senatu multa, & iis ſq; anuli aurei (libertus enim erat) datus eſt, immunitaſquè non ipſi modo, ſed omnibus eamdem artem exercentibus, in poſterum quoquè tempus conceſſa.* Medicos Romani, & Græci habebant, qui nudis quibuſdam experimentis peculiares corporis humani partes curare profitebantur, vt oculos, aures, caput, &c. ſed maior erat copia ophthalmicorum, qui oculos curabant: hic mos ab Ægyptijs ad Græcos, ab his ad Romanos emanauit, ex Catone, Plinio, Mercuriale.

Medici iure anuli donati ab Auguſto.

Medici cuiliber morbo.

Babyloniorum morem ſimilem Gorelliano lego in Herodoti Clio exponendi ægrotos in foro, his verbis,

Ægroti expoſiti in foro ad ſalutem recuperandam.

Alte-

Alteram item ſapienter condiderunt legem, languentes efferendi in forum (nequè enim medicis vtuntur) vt de eorum languore conſulant, qui eos adeunt; ſi quis, & ipſe paſſus eſt morbum, aut alium vidit patientem. Hæc viri, qui illos adeunt, conſulunt, hortánturquè ad ea, quæ ipſi faciendo, effugerint ſimilem morbum, aut alium nouerint effugiſſe. Nec fas eſt cuiquam languentes præterire ſilentio, nec antequam explorauerit quonam laboret ille languore, &c. Depoſiti dicebantur, ſalus quorum deſperata iam propè eſt, vnde Cicero in II. Actione in Vertrem *Aegram, & depoſitam Remp.* vocat, Seneca in Oedipo, *Ite, ferte depoſitis opem,* hoc refertur, inquam, ad morem veterum, quibus in vſu erat, vt, qui laborabant periculoſo morbo, deſperatâ iam ſalute, ante ianuas demorum reponerentur; vel, vt ſpiritum redderent terræ; vel, vt à tranſeuntibus fortè curarentur, ſi qui iam ſimili morbo laborauiſſent. Plutarchus hunc morem firmat, in Lib. λάθε βιώσας, vbi ait, *Priſci ægrotos ſuos in publico ponebant, vt prætereuntium quiuis, ſi quid, vel ipſe eodem morbo conflictatus, vel ſimiliter laboranti opitulatus, medelæ eſſet, id ægrotanti ſignificaret, aiuntq; artem hoc modo experientiâ adiuuante creuiſſe.* Nequè abhorrent, quæ Plinius Cap. I. Lib. XXIV. *Solitos*, inquit, *olim liberatos morbis ſcribere in templo Æſculapij, quæ auxilium attuliſſent, vt poſtea ſimilitudo alijs proficeret, atquè indè (vt auctor eſt Varro) excerpſiſſe Hippocratem medicinam illam, quæ vocatur Clinice, &c.* Empirica vero optima, quæ experientiâ conſtat, vt verbi ratio innuit.

Depoſiti qui. Depoſita Reſp. Ægroti locati ante ianuam. Medicina unde creuerit. Clinice medicina. Empirica medicina. Canes ægroti Dianæ ſtatui.

Non homines tantùm ægroti curæ Dijs, canes quoq; qui ægroti, ſcabieq; laborantes infulis velati Dianæ à venatoribus ſiſtebantur, omneq; inſtrumentum venatorium ante eam collocabant venatores, Gratius de Venatione

Spicataſq; faces ſacrum ad nemorale Dianæ
Siſtimus, & ſolito catuli velantur honore,
Ipſiq; per flores medios in diſcrimine luci
Strauere arma, ſacris & pace vacantia feſta.

Hinc Diana venatrix ferijs Iduum Auguſti emeritos canes quie-

quietos, immuneſq; habere credebatur Papinius Syluar. II. ——— ——— ——— *ipſa coronat* | *Canes ement ferIantes.*

Emeritos Diana canes, & ſpicula tergit,
et tutas ſinit ire feras.

Huic Deæ tandem mulieres voti damnatæ, & compotes, ab vrbe ardentes faces in Aricinum nemus, vbi Dea colebatur ferebant illius Deæ ferijs. Propertius Lib. II. Elog. XXXII. | *Faces Dianæ cur lata.*

Cum videt accenſis deuotam currere tædis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre Deæ.

Adr. Turn. Lib. VIII. Cap. XXVI.

Ne verò genuinum molare meis deliramentis figat, mercenariâquè loquacitate, verba effutire dicar, neue nugarum promercalium inſtitor habear, ſilentium mihi indico. Grande operæ precium tuliſſe opinor, quod Genio meo pauciſſimis horis ſubſeciuis litaui. Auctarium addo de meo, ideſt de me acturus, Veſtram opem imploraturus (ò Machaones noſtri temporis) quorum calamus, virga illa Mercurij ab inferis reuocans, eòquè compellens; nullam verò aliam puto virgam nos peculio Proſerpinæ aſcribere præter pituitam, ſeù catarros, quibus plerìquè, & potiſſimum Phœbo operantes, mactantur; expertus loquor. Vnde Horatius de ſe ſapienter fatetur, his verbis, Lib. I. Ep. I. | *Pituitæ. ſeu catarrorum quantum damnum.*

——— ——— ——— *Sapiens vno minor Ioue*
Liber honoratus, Rex denique Regum,
Præcipuè ſanus, niſi cum pituita moleſta eſt.

Cui, ne Salutem quidem ſaluti poſſe eſſe, omnes cenſent; lego tamen huic capitis fluxui aliquando conſultum apud Pœnos, referente Herodoto. Lib. IV. his verbis, *Ad occaſum verò Tritonidis lacus iam non ſunt paſcuales. Pœni, nequè eiſdem moribus vtentes, nequè idem circa infantes, quod paſcuales ſolent, factitantes; nam Pœnorum, qui paſtorales ſunt, an omnes, non queo pro certo dicere, ſed plerìquè hoc faciunt, vbi filij ipſorum quadrimi effecti ſunt, venas verticis illorum lanâ ſuccidâ inurunt. Nonnulli venas temporum, eam videlicet ob cauſam, ne vllo vnquam tempore phlegma, ideſt pituita defluens à capite officiat, eâquè de re ſe* | *Caatrris quomodo Pœni mederētur.*

aiunt

aiunt eſſe optimâ valetudine. Et ſunt re verâ Pœni inter omnes, quos nos nouimus, homines, ſaluberrimo corpore. Incertum mihi, an ob hanc cauſam, certè optimâ valetudine ſunt. Quod ſi pueris inurendis ſpaſmus exiſtat, inuenta eſt ab eis medicina. Vrina enim hirci aſperſâ eos liberant. Ea refero, quæ ipſi Afri narrant, &c.

Incenſi, & inuſti infantes cōtra catarrhum.

Catarrhum nouum morbi genus Græcorum, ætate Socratis, ait Plato III. de Rep. hunc Scythæ cauterio prohibent. Æthiopes ipsū die natalium infantū eos in fronte inurunt, & ſtigmate notant, quo capitis, & oculorum humor exſiccetur, hodie quoq; occipitium infantum carbone ignito incendunt, quod dicunt incendere, ad epilepſiam arcendam.

Hæc tibi à me, vt ſaluti publicæ conſulam, neue in publica commoda peccem. Quod ſi iſto collyrio hæc lippitudo ſanari non poteſt, conclamatum eſt fermè de toto Apollineo genere. Væ capiti meo; ecce Apollo mihi imperat, vt oculos exuram lampadibus ardentibus rebus omnibus maleficis, & infeſtis animo, corporiquè, etſi meliore opus auſpicio ad ſaluti faciendum. O ſi aliquis oriatur Æſculapius, qui iſta Chironia ſanet vulnera! medici Clinici ego libenter vices obirem. Vos facite manu, prudentiâ, in quorum manu, conſilioquè omnium ſalus ſita, & collocata; & quô huic capiti tandem, vt fabulæ, plaudatur; lineam duco, modumquè pono, namquè,

Inuida me ſpatio natura coercuit arcto,
Ingenio vires exiguaſquè dedit.

BAR-

BARTHOLOMÆO VECHIO I. C. LECTORI Primario Patauij.

DISSERTATIO XXII.

Manus poſt ſingulos miſſus olim lotæ. Poſt lotionem datum poculum Bono Genio. Item poſt bellaria, & alia ad compotationem ſpectantia. Quod poculum temperatum, quod non. Temetum libatum Bono Genio, qui idem cum Ioue ſeruatore, & alia. A minoribus poculis ad maiora cœnatum. An ſingulis conuiuis ſingula pocula data? De cœnâ Delphica.

SVauitatem in melle, qui in te dicendi copiam, deſiderant; tu enim Hermes è Cælo, Plato ex Academiâ, Ariſtoteles è lyceo miſſus cenſeris. Rhetorem Philoſophum Iuriſperitum ſemper ad vnguem egiſti, adeo vt Naturæ, Dicæ, Sophiæ à ſecretis paſſim habearis, & quaſi Numen Iuriſprudentiæ. Nolo tamen profuſior in hoc excurrere tuis purgatiſſimis auribus oleum inſtillans, me ipſum coerceo. Ad rem, de quâ tecum olim diſceptatum, laxo habenas. Certè in his rebus antiquiſſimis perſcrutandis, & in lucem producendis, potius luce intenſiſſimâ mentis, quâ tu polles, quam frontis, opus. & obbruteſco veriùs, quàm obmuteſco in his. Dicam tamen quicquid mihi dictarunt, quæ ſubindè ſchediaſmata voluto, & dũ tenebras palpo, tuâ mihi face præito lucidiſſimâ.

Manus lotæ etiã poſt miſſus ſingulos.

Non ſolum manus lotas ante cœnam, & poſt cœnam lego, ſed & poſt ſingulos miſſus, ideſt, poſt primam, & poſt ſecundam menſam, quod mihi confirmat Athenæus Lib. XIV. Alexidis verba referens hoc modo, *Remouenda menſa, danda manibus aqua, afferenda corona, vnguenta, libamen, thus, eſcharis, bellaria, dandum ouum, attingenda placenta.* Quare non tantum poſt primum illum, manus lotæ, ſed & coronæ, & vnguenta (crediderim) innouata; coronati enim accumbebant. Ad hæc datum ouum, quod etiam paulo ſuperius innuit, his verbis, *Nonnunquam vero ſecundâ menſâ dabatur & ouum, & leporina mixtim cum turdis, & opere dulciario.* Quod confirmat carminibus Antiphanis in Leptiniſco. Manus lotas poſt ſingulos miſſus Lampridius confirmat in Heliogabalo.

Coronæ, vnguẽta, innouata poſt ſingulos miſſus.

Coronæ, & vnguẽta quãdo diſtributa.

Interuallum inter primam, & ſecundam menſam dicabatur coronis, vnguentis, vinoquè ad libationem. Ideò Athenæus Lib. IV. in conuiuio inducit puerum ferentem vnguentum ſuaue; & alium, qui στεφάνους, ideſt, coronas, & tandem miſcentem cratera Bromij. Hunc ritum refert etiam Virgilius VIII. Æn. Et quamuis coronæ adhibitæ in vtrâquè menſâ; ſecunda tamen eas ſibi arrogabat præcipuè, veluti etiam propinationes. Ratio in promptu.

Poſt lotionem datum poculum dicatum Bono Genio.

Metanipron poculum.

Poſt lotionem poculum dabatur Bono Genio (de quo à me ſupra). Sed hic addere mihi libet, quæ nuper occurrerunt, Ioui Seruatori dicatum illud poculum, quod XXII. Lib. eiuſdem Athen. aſſumo, his verbis, *Metanipron poculum eſt, quod iam cœnatis, poſtea quam manus lauerint, præbetur. Antiphanes in Lampade, poſt bellaria Boni Genij poculum, quod libandum, & plaudendum eſſe monet Diphilus in Sapho.*

Archiloche mihi hanc oſtende Metanipridem

Plenam, quâ Ioui Seruatori libemus, atquè Bono Genio.

Dij, amici, Iupiter Seruator nominati in conuiuijs.

Græci enim in conuiuijs primum Deos ſalutabant, deinde amicos ſuos nominatim appellabant, demum Ioui Seruatori litabant; de quo vide Adagiographum. Sed hoc poculum temperatum fuiſſe reperio in eodem

Athe-

Athenæo Lib. xv. *Quapropter* (inquit) *Græci, cum temetum inter cœnandum menſæ infertur, elato clamore, Bonum Deum inuocant. Fuit autem is Bacchus. Cum verò poſt cænam primum aquâ temperatum poculum miniſtrant, Iouem Seruatorem exultantes exclamant, pluuiæ largitorem, & moderatorem exiſtimantes, iucundæquè temperationis, & mixtionis auctorem.* Hæc ille, & pulcherrimè. Quod verò Bono Genio libabant, eſſe temetum, affirmat Theophraſtus Lib. de temulentiâ. *Temeti, quod cęnatis* (ait) *dant, & quod boni Dæmonis eſſe poculum dicunt, parum offerunt, vt eius potionis quæ vis eſſet, & quantum Dei beneficium, tantum recordarentur.* Poculum, crediderim Boni Genij idem fuiſſe, cum Iouis Seruatoris, ſeù Boni Dei, cænâ peractâ, vt videtur innuere Cicero III. de Naturâ Deorum. *Iam menſas argenteas de omnibus delubris iuſſit auferri, in quibus, quod more veteris Græciæ inſcriptum erat, Bonorum Deorum, vti ſe eorum bonitate velle dicebat.* Quod de Bono Genio intelligendum ſuadet Ælianus Lib. I. Cap. xx.

Poculum à cæna tēperatū, & cur.

Temetum libatum Bono Genio.

Poculū Boni Genij idē Iouis ſeruatoris

Vſitatum reperio ab initio cænæ minoribus poculis, deinde maioribus vſos Græcos, & Romanos. Cicero VI. in Verrem, *Fit ſermo inter eos, & inuitatio, more Græco vt biberetur: Hoſpes hortatur; poſcunt maioribus poculis.* Philo de ebrietate apertè id aſſerit. Tralliânus Lib. I. Problem. inſtitutum eſſe refert, vt in principio minutis, in fine amplioribus vterentur poculis; ne videlicet à largo potu cænam auſpicantes ſe adeò explerent, vt veſci non poſſent. Apud Indos hic mos quoquè inualuit, vt docet Philoſtratus Lib. II. In Heroum veterum epulis Homerus tradit fuiſſe vſitatum, vt ſingulis conuiuis ſingula apponerentur pocula, *Apponitur* (ait Athenæus Lib. I.) *ſigulis Homeri conuiuis caniſter, menſa, & poculum, vt bibant quando volunt.* Aliquando verò ex vno, eodemq; poculo omnes bibebant. At hæc aliquando pocula plena apponuntur in menſâ epulari, aliquando (hic mos magis vſitatus) in abaco; vnde conuiuarum aliquis bibere

A minoribus poculis cænam ordiebantur ad maiora.

An ſingula ſingulis pocula appoſita, & quando.

volens, à miniſtro ſeu pincernâ poculum poſcebat. In menſâ Delphicâ paria pocula appoſita, Flaccus,

Et lapis a bus pocula cum cyatho duo ſuſtinet.

Delphica menſa paria pocula habebat.

Edeſiæ, & Bibeſiæ conuiuiorum numinibus more priſco litari: in illius tutela epulæ, in huius vina, quæ prima conuiuiorum elementa: Genium epularem mitto, tequè cum bono & fauſto Genio dimitto: Genialis vir, Genio aliquando indulge, cum per negotia licet, & Spartam tuam quamuis difficilem, excole; tu altioribus, ego humanioribus diſciplinis: tu tamen vtriuſquè candidatus. Tua verba plus docent, quam dicunt; etſi hamatis ſyllogiſmorum punctis tribuloſis vteris, vernantis tamen eloquij flore mellitis allicis; quare meritò amandus, & imitandus omnibus videris, & mihi colendus. Teſtem produco clariſſimum, nobiſq; cariſſimum Felicem Oſium, quocum ego de te pluribus. Ille enim totus mel mellita de te, omnibus litteratis verba effundit, quippe cui vagienti Gratiæ obſtreticarunt, & in eius os fauum nullis conſtiparunt. Tu Felix tanto præcone, & ego tanto amico. Viue diu felix humanæ, diuinæquè ſapientiæ Promocondi.

CVI-

GVIDO BENELEO EQVITI J. C.

M. ANTONIO GRVMELLO EQVITI

JO. ANTONIO GRVMELLO J. C.

Triumuiris Collegiarchis Marianis Bergom.

DISSERTATIO XXIII.

Conuiuales ritus varij ex Athenæo. Coronatum, & vnctum pectus præter caput. Quomodo vocatæ hæ coronæ. Ebrij exacti è conuiuijs. Et quomodo coronati. Quæ pœna non ſoluentis griphum. Quod præmium ſoluentis griphum, & Vigilantis in lucem vſque. Cantiunculæ in propinationibus. Coronæ conuiuales Dijs dicatæ, & regibus. Formulæ conuiuales benè precandi. Coronati poſtes etiam Amantum, & ſepulcra, tumuli, defuncti. Flores ſepulcrales qui. Arbores quæ ſatæ circa ſepulcra. De Apio, & c.

VOto fauentis, non exitu rei animus obligatur: ego ob utrumq; nexu, & mancipio vobis deuotus, quod veſtris præconijs effectum, vt Pygmæus coloſſo impoſitus videar in regimine Mariani Collegij nulli dignitate, opibus, diſciplinâ ſecundi. Nicoſtratum agam, æmulabor, vt potero; magnis enim negotijs itidem, vt magnis Comædijs edecumati adſcribuntur actores, & in hoc Mariano theatro Roſcij ſuas partes ad amuſſim & plaudente toto orbe

orbe egêre; vbi ex omnium ingenuarum artium ingenio collecta perfectio, & ex inculpatorum morum Genio perfecta collectio; quod vobis Bergomenſibus Cœli benignitate permiſſum, & veluti animæ naſcentibus, ità fatales Genij Mercuriales indantur. Vos eruditorum cultores, inueſtigatores, vel ſi Megaram vſquè, pedibus contendendam; Quid mirum, ſi tot Academiæ, ex quibus, tanquam ex equo Troiano tot principes literarij prodeunt? Vos Tutanos non dedignatur ſacra Phœbo pubes, ego patronos agnoſco conſilijs, ope, & operâ. At alterius gloriæ ita meminiſſe oportet, ne verecundiæ obliuiſcamur. Modeſtiæ veſtræ memor in alium chorum pedem infero, non tamen à meo inſtituto, veſtrâquè eruditione pluſquam ciuili alienum.

Pectus coronatum, & vnctum, & cur.

Caput in conuiuijs priſcis coronatum, & vnctum ad ebrietatem arcendam, & cerebrum recreandum paſſim legimus; ſed pectus? rarò legi. Athenæo Lib. xv. his verbis, *Coronis etiam pectus ornari, vnguentiſquè oblini cœptum, quia ſit in eo cor ſitum. Coronas, quibus ceruicem coronabant* ὑποθυμιάδας *appellarunt, ita & eas, quibus cor.*

Hypotimiades corona.

Alceo,

Ceruici hypothymiadas quiſquam apponet.

Anacreonte

Hypothymiadas circa pectus ſtatuerunt.

Hypotimiades corona quæ, & vndè ſic dictæ.

Huius coronæ meminit Archilochus, Plutarchus quoq; in Sympoſiacis Lib. III. Quæſt. I. ſic dictæ hæ coronæ, quod odoris halitum, ac tanquam ſuffitum ex inferiori parte afflarent. Refert tamen Athenæus eodem libro, paulo infrà à Lesbijs hypothymiadas vocari myrti ramum, cui violas, & flores circumplicant. Archeſtratus apud Athenæum Lib. VIII. ait, Acipenſerem cum tibijs, & coronis ad cœnas circumlatum, à coronatis pueris.

Coronatus Acipenser priscis.

Pœna ebriorũ in conuiuio.

At quâ pœnâ mulctati, qui ebrij fierent in sympoſio? idem Athenæus libro eodem, his verbis, *Quoniam verò nihil reſpondet tot verbis prouocatus, exigi conuiuio illum iubeo tumultuariâ coronâ* ταχυδαία, *cinctum, cuius ſic memi-*

meminit comicus Ariſtophanes.

Harum coronarum, quas χύδην *confuſè texuerunt*. Hinc tumultuariam coronam dictam eam puto, quæ nullo habito florum diſcrimine, ſine delectu, & temerè nexa. Coronatos autem fuiſſe ebrios Plutarchus in Pyrrho docet: *Vnus Meton nomine, probus vir illucente die, quo ſanciendum decretum erat, cum pop. conſediſſet, ſumit ebriorum more coronã marcidam, & tibicinâ preeunte, ludibundus eſt concionem ingreſſus, &c.*

Corona tumultuaria quæ.
Coronati ebrij.

In propinationibus canticulæ vſitatæ, & ſalutationes Verùm ex Suidã acclamatum, ζήσειας, ideſt, *viuas*. Dione teſte, Commodus Imperator in theatro feras conficiens pulcherrimæ fæminæ manu vini poculum cũ accepiſſet, biberetque pop. cum Senatu, acclamauit, ζήσειας, *benè, aut, diu, viuas*. Hoc potiſſimum dictum de ijs qui ἀμυστὶ, ideſt vno hauſtu multum ebiberant ſine reſpiratione, quod propriè Threiciorum; μύσειν enim eſt ſugere, ſeu potiſſare, ſorbillare. Horatius Lib. 1. *Baſſum Threiciâ vincat amyſtide*. & quia, *fæcundi calices quem non fecêre diſertum*, recreato corpore cibis, potationibuſquè animus quoque conuiualibus quæſtionibus recreandus, de quibus Plut. Hæ dicebantur, *Griphi*, quæſtiones pocillatoriæ, iocoſę, argutæ, non ſcrupuloſæ, & difficiles, Ænigmata dicta ſympoſiaca, quæ qui diſſolbebat, præmij loco accipiebat (ex Athenæo) carnis portionem; contrà verò, qui id non poterat, potionem ſalſam vno hauſtu ſine reſpiratione bibere ἀμυστίζειν cogebatur, ex Antiphanis poetæ teſtimonio apud Athenæum. Aliam pœnam non ſoluentis, affert, vt biberent phialam κεκερασμένην, ideſt, miſtam, teſte Clearcho. Exempla Griphorum habemus in ſacris, & profanis litteris ſymbola potiſſimum Pythagorica, & problemata varia Griphorum materiam præbent.

In propinationibus canticula.
Formula propinandi ζήσεις. ἀμυστὶ *qui.*
Griphi, & Quæſtiones in conuiuij.
Griphum ſoluentis præmiũ & pœna.

Quod ſi quis ſic pergræcando in auroram vſque vigilaſſet, nec ſomno correptus perduraſſet, placentâ largâ donabatur; quod certaminis loco poſitum, refert Ariſtophanes in Equit. Prēmium item griphum ſoluentis coronam fuiſſe, è lauro plexam in Aulo Gel Lib.

Placenta donatus, qui in auroram vſq; ſobrius vigilaſſet.
Præmium vigilantium in conuiuijs ſin ebrietate.

XVIII. Cap. II. habeo, *Tum qui & cænulam ordine ſuo curabat, præmium ſoluendæ quæſtionis ponebat, librum veteris ſcriptoris, vel Græcum, vel Latinum, & coronam è lauro plexam; totidemquè res quærebat, quòt homines iſthic eramus, cumque eas omnes expoſuerat, rem locumquè dicendi ſors dabat, quæſtione igitur ſolutâ, coronâ, & præmio donabatur: non ſolutâ autem tranſmittebatur ad eum, qui ſortitò ſucceſſerat, idque in orbem vice pari ſeruabatur; ſi nemo diſſoluebat quæſtionis eius nodum præmium ipſum, & corona Deo, cuius id feſtum erat, dicabatur, &c.*

Corona non ſoluentiũ griphum dicata Deo.

In Bacchi feſto corona.

In Bacchi Feſto corona plus bibenti data Aelianus Lib. II. de varia hyſtoriâ, *In Bacchi etiam feſto præmium ordinatum eſt ei, qui plus bibiſſet, aurea corona:* quod perpetuum non fuiſſe notat Plutarchus in præceptis, *ipſi*, inquit, *Libero patri frequenter Nephalia (feſtum quod citra vinum celebrabatur) facimus, aſſueſcentes merum non ſemper quærere.*

Corona conuiuales Dijs dicata, & Regibus.

Coronas verò conuiuales Dijs dicatas refert idem Athen. Lib. X. *Zenocratem diſcedentem è conuiuio, coronam ibi acceptam Dijs conſecraſſe:* quod confirmat Iuſtinus Lib. XVIII. his verbis. *Miſſi à Senatu in Ægyptum legati cum ingentia ſibi a Ptolomęo Rege miſſa munera ſpreuiſſent, interiectis diebus, ad cænam inuitatis, aureę coronę miſſę ſunt, quas honoris causâ illi receptas poſterâ die ſtatuis Regis appoſuerunt.* Quare non tantum Dijs, ſed & Regibus has conſecratas fuiſſe colligo.

Comus Deus comeſſantiũ.

Superpondium addo commeſſantium, nocturnarumquè ſaltationum Comum fuiſſe præſidem; in cuius militiâ authorabantur iuuenes, qui coronati noctu cum facibus, muſiciſquè inſtrumentis ad amicarum fores ſaltandi, canendiquè gratiâ concurrebant, procaciterque laſciuiebant, vt fores nonnunquam effringerent; vnde verbum comeſſari, κωμάζειν, & Crepalocomus vinolentorum dicitur hymnus.

Crepalagomus hymnus vinolentorũ.

Coronati poſtes amantũ.

A coronis conuiualibus ad amatorias, & funeſtas ſermonem conuerto. Coronatos fuiſſe poſtes amantum docet Tibullus Eleg. II.

Te

Te meminiſſe decet, quæ plurima voce peregi
Supplice, cum poſti flor.da ſerta darem.

Ouidius de remedio

Et tegat ornatos multa corona fores.

Coronati defuncti viri illuſtres.

Coronis donabant defunctos viros illuſtres. Aotor eſt Æmilius Probus in Pelopidâ. *Quo facto omnes Theſſaliæ Ciuitates interfectum Pelopidam coronis aureis & ſtatuis æneis, liberoſquè eius multo agro donauerunt.* Tumulis etiam coronas dabant. Plutarchus in M. Antonio. *His editis lamentis postquam coronas, & oſcula tumulo tulit, præcepit ſibi parari balneum: Lota acculuit, & ſplendidè eſt epulata, &c.* Loquitur de Cleopatræ morte. Idem Plutarchus in Demetrio. *At enim habuit, & funus Demetrij tragicam, theatralemquè ſpeciem, nam filius eius Antigonus, vbi reliquias patris cognouit afferri, totam claſſem ſoluit, eiſquè apud inſulas occurrit obuiam, vt eâs accepit, impoſuit vrnam, quæ ex ſolido auro erat, in nauem Prætoriam. Ciuitates, ad quas appulerant, hinc coronas ingeſſerunt Vrnæ, hinc viros cultu lugubri miſerunt ad exequias decorandas, & proſequendas. Decurrente Corinthum claſſe vrnâ ex puppi conſpicuâ viſa regali purpurâ, & diademate exornata, quam circumſtitit in armis iuuenum ſtatio, &c.* paulò poſt, *Honoribus, & coronis funeris Corinthi delatis, deportauit reliquias Demetriadem vrbem, illi cognominem ex paruis ad Soleon oppidulis frequentatam.* Vide totum locum, vbi etiam refert adfediſſe funeri tibicines, carminaquè ceciniſſe, &c. Coronata etiam ſepulcra. Ouidius III. de triſtibus Eleg. III.

Tumuli coronati.

Coronata ſepulcra.

Tu tamen extincto feralia munera ſemper,
Exquè tuis lacrymis, humida ſerta dato.

Hæ coronæ texebantur è floribus diutiùs durantibus, qui plerumquè ſati iuxta tumulum: confirmat id Perſius Sat. I.

Flores ſepulcrales qui Flores ſati iuxta ſepulcra.

Nunc non è tumulo, fortunatâquè fauillâ
Naſcentur violæ.

Plinius Cap. XI. Lib. XXXI. *Duo genera huius; vnum, cui flos Hyacinthi eſt, alterum candidius, quod ferè naſcitur in tumulis, quoniam fortius at.* Serebantur etiam ar-

Arbores ſata circa ſepulcra & quæ.

Vu bores

bores perpetuò virentes, ideſt buxi, cupreſſi, lauri, vt perpetuo creſcentes monumentum opacarent. Apio etiam coronata fuiſſe ſepulcra Plutarchus innuit in Timoleonte his verbis, *Cum collem ſuperaret, vnde inimicorum caſtra videri poſſent, mulis apium ferentibus obuiauit, quod infauſtum milites augurium putauêre, quoniam apij coronas ſepulcris imponere vſurpatum eſſet*. Vnde hoc prouerbium natum *Apio egere*, qui periculosè ægrotet, de eo dictum.

Apio coronata ſepulcra.

Illade ego prolixior eſſem, ſi ſingula coronarum genera percenſerem, cum ea longiore ſubſellio Paſchalius eruditiſſime proſequutus. Vos coronario auro digni, æqui, boniq; cenſete, quæ à me in commune feruntur horis ſubſeciuis excerpta. Veſtri patrocinij ſcuto tectus, & erectus, per medium calumniantium agmen incedam. Vt gratioſi quidam ſint, nihil penſi habent vellicare, pungere, mordere bonos viros, dum per fas, nefaſquè à quibuſdam gratiam ineant; ego bonam à vobis omnium gratioſiſſimis aucupari contendam, quamdiù mihi fas, & iura ſinent, & per vos mihi licebit, amandantes à veſtro cœtu quoſdam Pſeudo Catones nouitati impenſius ſtudentes. Gratus viuam, memorquè beneficij in me collati, & officij, quo fungor, vt iuuentuti ſacræ, mihi addictæ, quaſi Hermes ad Virtutis apicem viam digito iannam, eamq; manu (ſi ſit opus) ducam per inuia ſaxa; dum mihi Rex hominumquè, Deûmquè opem ferat ad tantum opus peragendum. Interim vos Socrates, Catones ſapientiſſimi, prudentiâ, & induſtriâ veſtrâ meum ſtudium fouete, veſtrâ ope meis laboribus fauete ad pietatem, & eruditionem largius, & vberius pubis ſacræ pectoribus inſerendam. Deus faxit, quem precor, & obteſtor, & Collegium Marianum, Probitate, & Virtute litatis, æternùm conſeruet.

Apio egere prou.

FRAN-

D. FRANCISCO RVGERIO

SOMASCHENSI

Theologo.

DISSERTATIO XXIV.

De vini libatione, & quo tempore facta, & cui Deo. De Antheſterione, & Pythegiâ. De vinalibus. Duplicia Vinalia. Hilaria Aloa Vacunalia. Quid vinum Calpar, Inferium, Sacrima, Præmeſſum. Libationes ex epulis Dijs Penatibus facta. Peracto negotio, quid dictum. Cottabus quid, quando, quomodo. Quis cottabi inuentor. Quando eius vſus. Reliquijs menſæ mortuis parentatum.

ORationes elucubratiſſimæ exotico, tranſmarínoquè colore à te exornatæ, non proletario, ſed patricio ſermone excultæ, amicum ex oculis meis ſtillarunt rorem. Cum legi; dixi, *Pulcrè, benè, rectè*, nam in illis tota Rhetorum myrothecia, atquè omnes arculas, pigmentaquè exhauris. Sed quam olent lucernam ſerioludicra, Trutinæ, Pegaſei ſcurræ? contra illum Cynicum Zoilomomum, & verè canem lucernarium, baubantem, vel hirrientem in eos a quibus medicatam frugibus offam non acceperat. Sed de tuis nunquam ſatis; manum de tabellâ; Timantem imitatus velo ſilentij obtegam, quod linguę penicillo exprimere nequeo. Quod ſi tua tam mihi in delicijs, in oculis; quid ni tu etiam oculitus, animitus? ſed qui tuas in ædes hoſpes irruiſſem? Caue, caue canem, lego, mihi tamen præit, &

manu ducit Mercurius, virgulâ diuinâ D.Gaſpar Triſſinus.tuo-meus, oratorum eloquentiſſimus, Charitum Coryphæus, qui ne tibi ſiſtit, ære. librâquè addicit, pararium iam dedi doctiſſimum Boſſium, cum quo ego ſæpe literis de te: Prius enim eligo, quam diligo, iamdiù te elegi ſuprà oculos meos diligendum, & licet virtus plures habeat amatores, quàm imitatores, tuam tamen, & amare, & imitari conabor.

Hæ feriæ autumnales vindemiatorem vel vrbanum me faciunt; de quo hæc. A Vindemiatoribus peractâ vindemiâ epulæ feſtæ celebratæ. ex quibus Comœdiam, & Tragœdiam originem traxiſſe ferunt: Bacchus cum victor ex Indiâ rediјſſet, populus in illius honorem choreas ad torcularia duxit. Athenæus Lib. II. *Ab ebrietate Comœdia, atquè Tragœdia inuenta in Icario vrbe Atticæ, idquè ipſius vindemiæ tempore*. Arnobius quoq; teſtatur Lib. VI. vindemiatores & qui torcularibus vinum expreſſerant, vindemiâ finitâ, & vini expreſſione, Æſculapio diem feſtum egiſſe in quo noua vina guſtabant, vt apud nos in Martinalibus, quod feſtum ab illo, Æſculapij vindemia, appellatur.

Vin alia quando inſtituta.

Æſculapÿ vindemia.

A frugibus collectis, & reconditis ruſtici etiam Hilaria peragebant. Ariſtoteles de moribus, & Virgilius Geor. I. oſtendit

Hilaria.

Frigoribus parto agricolæ plerumquè fruuntur,
Mutuaquè inter ſe læti conuiuia curant, & c.

Horatius Lib II Epiſt. ad Auguſtum,

Agricolæ priſci, fortes, paruoquè beati,
Condita poſt frumenta leuantes tempore feſto
Corpus, & ipſum animum ſpe finis dura laborum
Cum ſocijs operum, & pueris, & coniuge fida
Tellurem porco, ſyluanum lacte piabant,
Floribus, & vino Genium, & c.

Huiuſmodi feſta dicta Ἀλῶα, quæ ſubuectis ex agro frugibus in honorem Cereris, & Bacchi Athenis celebrabantur, ſic dicta quod in areis (area, ἅλως) moras traherent. Sic Vacunæ Deæ apud Romanos, quæ præeſt vacantibus agricolis à labore poſt perceptos fructus

Aloa feſta.

Vacunalia.

agro-

agrorum, de quibus Ouidius Faſtorum VI.

Nam quoq; cum fiunt antiquæ ſacra Vacunæ,
Ante Vacunales, ſtantquè ſedentquè focos.

Omiſsâ re frumentariâ ad vinalia pedem reuoco, tam iucunda, dequè Vini libatione quædam illibata delibo.

Vini libationem Dijs factam (hoc erat relinere dolia, quod nos in diui Martini feſto peragimus) lego in Plutarchi ſymp. III. Quæſt. VII. his verbis, *Athenis vndecimâ die menſis Antheſterionis primitias noui vini delibant, diemquè illum à dolijs reſerandis Pythagiam vocant, vtquè apparet, antiquitus de vino antequam guſtarent libantes, vota faciebant, vt ſibi vſus eius medicamenti ſalutaris, innoxiuſquè foret. Apud nos menſis Proſtaterius, dicitur, quaſi patronalis, ſextaquè eius die ſtatutum eſt, ſacris Bono Genio factis, guſtare vinum poſt flatum Fauonij, is enim ventus omnium maximè vinum mouet, ac mutat, & quod vinum hunc ſubterfugit, id iam videtur perduraturum*; At idem ſymp. VIII. quæſt. X hæc habet, *Iam vinum quoquè qui bibunt citiſſimè, Antheſterione hoc faciunt menſe, qui hyemem ſubſequitur, diemquè illum, quo guſtatur nouum vinum, nos boni Dæmonis Athenienſes Pithagiam â dolijs aperiundis appellamus*. Ανθεςήριων menſis octauus apud Atticos, quo ἀνθεςηρία celebrantur, ductâ appellatione, ἀπὸ τῶ ἀνθεῖν, quod tunc terra florere incipiat, vt Ætymologiſtes ſcribit; ſiuè quod terræ tunc magnâ ex parte floreant. Volunt enim hunc octauum menſem fuiſſe Aprilem ex Macrobio Satur. Lib I. Cap. XII. & ex Philoſtrato. Gaza tamen Nouembrem eſſe cenſuit. Videndus Manutius in adagijs.

Vini libatio quando facta. *Antheſteria quæ.* *Pythegia quæ* *Proſtaterius menſis.* *Antheſterion menſis vnde dictus.*

Vinum, quod ſacrificij cauſâ nouum è dolio emittebatur, antequam guſtaretur, Iouiquè libaretur, dicebatur Calpar, ſeu vinum calpar, vt optimè notat Briſſonius in formulis ſacris. Vinum ergo illud libatum Ioui. Sed hic mihi hæret aqua. Hæc feſta vocabantur vinalia, quæ duplicia reperio in faſtis Romanorum. Vinalia Nonis Maij, & vinalia XIV. Cal. Septembris; illa dicebantur Veneris; hæc Iouis; vnde Veneralia

Calpar vinum quod. *Vinalia duplicia Veneris & Iouis dicta.*

illa

illa dicta, quòd Aprilis eſſet Veneri dicatus: vbi multum vini effundebatur è templo Veneris: & vinum in vrbem ferebatur. Cuius cauſam reddit Plutarchus in quæſtionibus Romanis Q. XLV. & Ouidius IV. Faſtorum.

Cur igitur feſtum Veneris vinalia dicunt,
Quæritis, & quare ſit Iouis iſta dies?

Sacerdotes vindemiam publicè primũ facere incipiebant.

Varro mihi prælucet hac face, *Vinalia (inquit) à vino. Hic dies Iouis non Veneris. Huius rei cura non leuis in Latio; nam aliquot locis vindemię primum à Sacerdotibus publicè fiebant, vt Romę etiam nunc; nam Flamen Dialis auſpicatur vindemiam, vt iuſsit vinum legere, agnam Ioui facit, inter cuius exta cæſa, & porrecta, Flamen prorſus vinum legit.* Subſequitur Plinius, *Vinalia priora IX. Kal. Maij degustandis vinis inſtituta, nihil ad fructus attinent. Vinalia altera, quæ aguntur XIII. Kal. Sept. & hunc diem feſtum, uolunt tempeſtatibus leniendis inſtitutum, &c.*

Vinalia ergò Decimo tertio calendis Septembris celebrata, Ioui dicata. Virgilius Georg.

Et iam maturis metuendus Iuppiter uuis.

Inferium vinum.

At prioribus Vinalibus vinum (vt docet Paulus Feſti mutilator) in vrbem deferebatur. Feſtus verò ait, *Ideo Iouis dies feſtus, quia Latini bellum gerentes aduerſus Mezentium omnis uini libationem ei Deo dedicauerunt, hoc uinum Calpar libatum, Inferium uocabatur, quod ſolum inferretur, his uerbis, Macte hocce uino Inferio eſto.* Quod ideò factum, vt docet eruditiſſimus Scaliger in Coniectaneis, ne reliquum, quod in Apothecis illis, vnde Calpar promeretur, remaneret, ſacrum eſſe inciperet; & omnino ex vſibus eriperetur humanis; ſed Calpare libato religione ſolueretur.

Calparis libatio.

Vinum antè vinalia non tactum.

Muſtum ante vinalia nõ delibatum.

Sacrima quid.

Præmeſſum quid.

Nec ſolum ante vinalia hæc vllum vinum tactum, aut libatum, ſed ne muſtum quidem, ex quo pars libata Libero Patri, quæ dicebatur Sacrima; quemadmodum Cereri de ſpicis, quas primum meſſuiſſent, ſacrificabant eâ particulâ, quæ dicebatur Præmeſſum, Mos (ex Feſto) olim latinis populis, quo die primum guſtarent vinum, dicere ominis gratiâ, *Vetus nouum uinum libo, nouo vete-*

ueteri morbo medeor, hinc dicta Meditrinalia, à medendo; ſacra Deæ Meditrinæ. Vinum Vetus nouum quidam vocant recentatum; quaſi renouatum nouo muſto. Non ſolum igitur ex vino libatur Dijs, verum etiam ex epulis; quare ex illis in cœnam paratis particulam Dijs Penatibus libabant olim, & Lari, cæteriſquè Dijs domeſticis. Horatius Sat. vi. Lib. ii. *Meditrinalia* *Libatum ex epulis Laribus*

—— —— —— uernaſq; procaces
Parco libatis dapibus.

Varro ex Nonio, *Quocirca oportet bonum ciuem parere & Deos colere in patellam dare μικρον κρέας*. Solebant Græci, & Romani poſt cœnam crateras vini in menſas afferre, & ad multam noctem ſermonem producere. Ex eo vino aliquid in menſam fundebant. Quem morem tangit Virgilius I. Æn. in conuiuio Didonis *Vinum in menſam fuſum.* *Inuino ſcriptū quid.*

Dixit, & in menſam laticum libauit honorem.

Tanquam ſi in arâ Dijs libaret, in quo vino effuſo digito milites domum reuerſi pugnas deſcribebant. Penelope Ouidiana,

Iamq; aliquis poſitâ monſtrat fera prœlia menſâ,
Pingit & exiguo Pergama tota mero, &c.

In nequitijs quoq; & luſibus amatorijs, ſolitos hoc vini ſuper menſam difuſi digitis deducere, & neſcio quas notas depingere, quibus tacitè inter ſe loquerentur; liquet ex Epiſtolâ Helenæ ad Paridem.

Ad aliud. Peracto negotio, aut cõuiuio priſcos acclamaſſe, ἰὴ παιὰν, Io Pean. Athenæus in calce ſui operis fuſius explicat, & cauſam addit, *Demum, cum è menſâ ſurgebant, aut thus, aut aliud thimiama adolebant*, inquit enim; *alius thuribulum ferebat. alius in acerram thus, alius pateram ad libandum. Mos fuit.* (ſubiungit) *è cœnâ cum ſurrexiſſent, ac libaſſent, quod reſtabat meri, dare puero ad bibendum, qui miniſtrauerat.* *Peracto negotio quid acclamatum.*

Sed in fine menſæ Cottabo etiam uſos antiquos lego. Cottabus enim eſt ænea phiala, quam peracto conuiuio menſæ imponere ſolebant, vino plenam; deinde in mirora pocula ab alto miſcentes, ſonum edere; qui ſi illiſu maior ederetur, ab amaſijs ſe amari augurabantur, Cicero *Cottabus quid, & quando.*

cero Tuſc. 1. *Theramenes cum coniectus in carcerem triginta iuſſu Tyrannorum venenum ſitiens ebibiſſet, reliquum ſic è poculo eiecit, vt id reſonaret, quo ſonitu reddito, propino, inquit, hoc poculo Critiæ.* Græci enim ſolent nominare, cui poculum tradituri ſunt. Hinc præmia dari ſolita Victori huius ludi, dicta, κοττάβια, quæ, teſte Athenæo, erant πυραμοῦντες, hoc eſt, triticeæ placentulæ, & ſeſamineæ. Athenæus lib. x. hæc habet, *omni memoria veluti per manus traditum, ut Dijs libarent, deinde, ut Cottabo luderent in eorum gratiam, quos amabant, magno namquè ſtudio Cottabum, qui ludus eſt inuentus à Siculis, adhibebant.* Pindarus

Premia data in ludo cottabi, & quomodo dicta.

Cottabus à quo inuentus.

Vt hyeme gratum Venereorum amorum bibens,
Ac ebrius Agathoni Cottabum nuncupem.

Ad hunc morem alludens Iuuenalis Satyra III.

Si trulla inuerſa crepitum dedit aurea fundo.

Plautus in Trin. Cottabum videtur appellare ſonum flagrorum, qui inter verberandum redditur, *Caue ſis* (inquit) *ne Cottabi bubuli crebri in te crepent.* Ariſtophanes ipſos ludentes Methyſocottabos appellat, quod iam vino madentes, & ebrij id agerent. Reliquijs vini cottabo finem faciebant, & mortuis amicis parentabant ana lectis, quæ de menſâ cadebant, vt idem Athenæus innuit his verbis, *amicis contrà defunctis, quæ decidebant ex menſâ tribuebantur; ideo etiam, ait Euripides in Stenneboea, poſtquam illa Bellerophontem mortuum putauit, nihil eā, quod de manu cadat, latet, ſed ſtatim nuncupat Corytho hoſpiti, dicit, nempe ſacrum eſſe, quod cecidit.* Apuleij locū ſubiecto lib. 11. Metam. *Lucerna pergrandis, & oleum ad lucem luci ſufficiens, & aquam cum œnophoris, & calice, cœnarumquè reliquijs diſcus ornatus,* &c.

Cottabo ebrij ludunt.
Metyſocottabi qui.

Reliquis menſæ mortuis parentatum.

Hæc illa deliramenta antiquorum. Libamen tamen ſit noſtræ amicitiæ, cui hoc libum libandum propono. Quod ſi hodiernæ craſtinum ſummæ Dij adiecerint, his Ferijs nali Autumbus in veſtros ruam amplexus Dædaleo remigio, ò viri eruditiſſimi, quos Mediolanum tenet, votis iam diu nuncupatis D. Carolo perſoluendis.

SCI-

SCIPIONI FERRAMVSCHÆ

J. C. Equiti.

DISSERTATIO XXV.

Dies, & mercatus meretricius, quando, vbi, & cui. Meretrices Veneri operatæ coronas dicabant. De Marſyæ ſtatuâ, cur poſita in foro, vbi vadimonia. Idem de Iuliâ filiâ Auguſti. Proſtibulum vnde; & proſedæ cur dictæ meretrices. Buſtuariæ. Semitariæ, Sumœnianæ, Suburranæ, meretrices, Serantiæ, blitidæ &c. Floralia ludi meretricum Aphrodiſia, & ſimilia. Aquarioli qui.

Adeò lætatus ego tuis, vt frontem ferirem; felix ille, qui à fronte, & à tergo eſt oculatus, vti tu, *quem nulla ciconia pinſit*. Supra Thraſonem militariter quidam minitantur, & ſupra Atym pueriliter ſtatim obmutefcunt. verba nō ad trutinam morum, ſed nummorum examinantes. Quid tum? Decemuirale mihi paſſuro tribunal erigatur. Quiritare licet. Nefaſne inexpiabile venerandæ antiquitatis gemmas, in putore, & ſtercore nefandi Cupidinis legere? cuius fœdiſſimæ faces, & fæces cum margaritis iacent permiſtæ; hæ admittendæ, illæ omittendæ. Verè licet, ille, Res naturâ fœdiſſima, non tam detergenda; & Lyncei toti exiſtimus, & linguaces vbi cœcutire, & mutire præſtat. eſto. floralia hæc Catones non inſpiciunto, ſi veri Catones; ſed vereor, ne pſeudo Catones iſti barbâ tenus, & baculo Philoſophi, fronti magis, quàm menti ſtudeant; qui mihi non pluris nuce caſſâ, titiuillitio. Perluſtremus quæſo luſtra quædam, quæ præterire non turpe, ille duxit; ſed

in ijs, memorari, vt noſtri animi candor, præ illis ſordibus magis refulgeat; tuus potiſſimum Veſtalium thoro purior, Bellerophonteo caſtior. Cum his comparatus: oppoſita eum iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. At cui non notus animi, linguæ, morum candor tuus.

Dies meretricius feſtus, & mercatus.

Diem ſacrum meretricium, Aphrodiſia fuiſſe, docet Plautus in Poen. *Ad ædem Veneris hodiè eſt mercatus meretricius, eò conueniunt mercatores, ibi ego me oſtendi volo*, inquit meretricula, Idem in Aſin IV. *Tum ſi coronas, ſerta, vnguenta iuſſerit ancillam ferre ſuam Veneri, aut Cupidini.* Ex quo colligere licet, vt milites exauctorati arma ſua ad Martis, gladiatores rude donati ad Herculis poſtes ponebant, ita comeſſatores & puellas, quæ

Corolla donata a meretricibus operatis Veneri, Trepallo, Hermæ, Marcya. Marſyæ ſimulacrum. Senecæ locus.

Veneri militarent, languidas coronas demptas ſuo capiti Deo cuipiam muneri dediſſe; & quoties penſum ſuum abſoluiſſent, tot corollas ludicro cuipiam, & minorum gentium Deo donaſſe, vti Trepallo, Hermæ, Marſyæ. De Marſyâ meminit Seneca de beneficijs Lib. VI. Cap. XXXII. *Diuus Auguſtus* (inquit) *filiam intra pudicitiæ maledictum impudicam relegauit.* Hunc locum à me latius explicatum alibi videbis, *Et flagitia principalis domus in publicum emiſit; admiſſos gregatim adulteros; pererratam nocturnis comeſſationibus Ciuitatem, forum ipſum, ac roſtra, ex quibus Pater de adulterijs legem tulerat, filiæ in ſtupra placuiſſe, quotidianum ad Marſyam concurſum, cum ex adulterâ in quæſtuariam verſa, ius omnis licentiæ ſub ignoto adultero peteret*; Plinius Lib. XXI. Cap. III. *Apud nos exemplum huius licentiæ non eſt aliud, quàm filia D. Auguſti, cuius luxuriâ noctibus coronatum Marſyam litteræ ipſius Dei gemunt.* Videndus Muretus ad locum dictum

Marſyæ ſimulacrum cur in foro poſitum. Vadimonia ad ſtatuam Marſyæ.

Senecę, & alij ibidem. Marſyæ ſtatuam in foro poſitam, aiunt, vt eius aſpectu, & ſupplicio impij, & iniuſti litigatores deterrerentur. Ad hanc ſtatuam ſtatuebant vadimonia. Ideo Horatius Sat. VI. Lib. I.

Surgendum ſit manè, obeundus Marſya, &c.

Notiſſimum eſt de Marſyæ contentione cum Apolline, illiuſquè euentu, vt eſt in fabulis.

Sed

Sed meretricum deteſtare impudentiam, quæ nudę ante fornices, & ſtantes etiam proſtabant; vnde proſtibulum dictum, quod ſtarent. Docet Seneca controu. *Meretrix vocata es, in communi loco ſtetiſti, ſtetiſti puella in lupanari*. Marcellus optimè hunc morem explicat, dicens, Proſtibula dicebantur, quod ante ſtabulum ſtarent, quæſtus diurni, ac nocturni gratiâ. Feſtus, Alicariæ meretrices appellabantur in campis ſolitæ ante piſtrina alicariorum verſari quęſtus gratiâ; ſic eæ, quæ ante ſtabula ſedebant, proſtibulæ dicebantur; ego potiùs ſteti ſſe crediderim; tum quia id nominis ratio exigit, tum quia melius à ganeonibus circumſpiciebantur. Stabulum enim eſt meritorium, ſeu lupanar, quod inibi conſiſtunt. Horatius Sat. II. Lib. I. optimè rem declarat,

Meretrices ſtantes ante lupanar. *Proſtibulum vnde dictum* *Alicariæ meretrices.* *Proſtibula meretrices* *Stabulũ quid.*

Nulla niſi olenti fornice ſtantem, &c.

Nec tamen inficias ierim, aliquando proceſſiſſe; hinc dictæ illæ meretrices, proſedæ. Plautus

Meretrices proſedæ.

An vbiuis inter iſtas uorſarier proſedas?

& paulo poſt. *Quæ tibi olent ſtabulum ſtatumquè, & ſellam, & ſeſsibulum merum*. Ab honeſto, ad turpem morem hic mos deductus; honeſtæ enim fœminæ olim in veſtibulis, foribus, & liminibus domorum; vnde apud *Virg.* in VI. *Caſta Proſerpina*, dicitur, *limen ſeruare*. Propertius Lib. II. Eleg. VI.

Honeſtæ fœminæ olim in veſtibulis *Cur honeſtæ mulieres in Gynæceis.*

Et quæcumquè uiri fœmina limen amat.

Vnde mos appendendi ad poſtes, & ianuas amantium coronas, & flores de quo à me alibi. Locus hic liminaris ex honeſto, turpis factus, & quaſi proſtitutus vulgari libidini, traduxit honeſtas mulieres ad interiores partes ædium, & Gynæcea.

Scortorum genus duplex aliud deuium (de quo Horat) ideſt, non proſtitutum in propatulo omnium libidini, ſed honeſtius, minuſquè vulgare. Contra verò Buſtuariæ, mœchæ dictę, vulgaria, & diobolaria ſcortilla, erratica, inter buſta, atquè monumenta penè in propatulo proſtantia, de quibus Martialis, Lib. I. Epiſt. XXV.

Deuium ſcortum *Buſtuariæ mœchæ, diobolares, erratica.*

Abſcondunt ſpurcas hæc monumenta lupas.

Semitarij mœchi. Sic à Catullo dicti ſemitarij Mœchi pro ſcortatoribus viliſſimis, in agrorum ſemitis, ſub dio ſcortilla ſubigentibus. Summœnianæ etiam dictæ meretrices Mart. Lib. III. Ep. LXXXII.

Summœnianas cœnas inter uxores.

Summœniana. Summœnium enim locus in Vrbe, vbi frequentia lupanaria. Hæ fortaſſe illæ dictæ ſuburranæ, quarum meminit Martialis Lib. VI. Epig. LXVI. *Famæ non nimium bonæ puellam, quales in media ſedent ſuburra.* Et Horatius Epod. Iuxta hanc ſuburram erat ſacra via, de qua Martialis Lib. II. Epig. LXIII. *Suburanæ mulieres.*

Sola tibi fuerant ſeſtertia Miliche, centum,
Quæ tulit è ſacra Læda redempta via.

Sacrantia, Blitida, Diobolaras. Dictæ demum in contemptum Scrantiæ, Blitidæ, Diobolares, &c.

Floralia ludi meretricum. Ludi meretricum erant Floralia; primùm menſe Aprili celebrata; deinde in Maium translata; qui ludi à fœminis nudis impudiciſſimis cum omni laſciuiâ verborũ, & geſtuum celebrati: quorum Floralium actores vnum tantùm Catonem veriti. Legendus Ouidius v. Faſtorũ. De his ita Plutarchus in Pompeio, *Et quidem floram referunt uſquè adeò floruiſſe, ac fuiſſe celebratam, ut Cæcilius Metellus cum ſignis, & tabulis pictis ædem Caſtoris exornaret, una illius pictam imaginem ob uenuſtatem ibi dedicaret.* Sed lupæ in lupanaribus.

Lupanaria in littore. Lupanaria olim in littoribus fuiſſe conijcio ex Quintiliano, *Fortaſſe etiam natus eſt ingenuus, fortaſſe rapto ex aliquo littore, prætextam fortuna reddidit.* Seneca controu. probat nudas meretrices ſtetiſſe in littore quoquè. *Nuda in littore ſtetiſti ad faſtidium emptoris.* Hic locus dictus, *Acta*, ex obſeruatione Cuiacij Lib. VIII. & Tullij verbis in Verrem, *Quod ubi nunciatum eſt, tametſi in Acta cum mulierculis iacebat ebrius.* Prudentius, Lib. I. *Acta locus luxuria.*

——— temulentus adulter
Inuenit expoſitum ſecreti in littoris Actâ.

Ceramicum meretricum. Ex ſcholiaſte Ariſtophanis in Equit. Ceramicum duplex Athenis, vnum, vbi erant ſepulcra bello occiſorum; alterum

rum vbi proſtabant meretrices. Corinthiacæ (ex eodẽ) digno loco habitę, videlicet in templo Veneris, vnde Laidis precium Corinthiacę.

Corinthiacæ meretrices vbi.

Sacrilegium maximè impium in Herodoto Lib. II. lego dicente, omnes penè mortales pręter Ægyptios, & Gręcos dare operam in templis rei Veneris. Romani etiam tenpla profanabant. Neque aliâ (credo) mente ſcriptum à Plutarcho in vitâ Camilli, *Iudicum de condemnatione Manlij celebratum in luco Petilino: cum enim alibi nõ poſſet Camillus, lucum elegit ad audiendum reum, & peragendam actionem, quem antiquis Romanis loco templi eſſe ſciebat.* Vſitatum enim (ex Varrone Lib. II. de linguâ latinâ) templis vti pro curiâ ad negotia tractanda, ad cauſſas, ad lites. Liuius Lib. XXIII. loquens de Annibale, & Capuanis, *Egreſſus Curiâ, in templo magiſtratus conſedit: comprehendique Decium Magium, atquè ante pedes deſtitutum cauſſam dicere iuſſit.* Thucidides, *Ærarium eis erat Delos, & conuentus in eo templo fiebant.* De ęrario à me alibi, & de pecuniâ, theſauriſquè templis creditâ. Demum, vt meretricia loca cane peius, & angue, ſinguli deteſtentur, Plautinum adduco locum in Pœnulo.

Lupanaria in templis.

Iudicia olim in templis.

Curia olim.

An ibi uis inter iſtas uerſarier
Proſedas, piſtorum amicas, reliquias, alicarias,
Miſerias cœno delibutas, ſeruilicolas ſordidas,
Quę tibi olent ſtabulum, ſtatumquè, & ſellam, & ſeſsibulum merum,
Quas adeo haud quiſquam unquam liber tetigit: nequè duxit domum:
Seruulorum ſordidulorum ſcorta diobolaria.

Plauti locus de meretricibus.

Mandras luſtrati, Archimandritas hircoſos luſtralibus ſacris expiemus, hi dicti olim Aquarioli, mulierum ſcilicet impudicarum ſordidi aſſeclę, & amantum internũcij. Septimius Florens *Primo erant lenones, aquarioli, &c.* Apuleius Apol. *Hiſce auditis exacerbatus aquariolus iſte uxoris ſuę, irâ extumuit,* Dicti ab aquâ, cuius, cum Veneri operantur miniſterio vulgò vtebantur. Lampridius de Commodo, *Gladiatoribus conuixit, aquam geſsit, ut lenonum miniſter.* Cicero pro Cœlio,

Aquarioli qui.

Veneri operantes aquâ vſi.

Ideo-

Ideonè aquam adduxi, ut eâ tu inceſte uterere?

Meretrices poſt ludos proſtitutæ.

Poſt ludos, meretrices omnium libidini, & licentię exponebantur, Iſidorus Lib. XVIII. Cap. XLII. *Idem uerò Theatrum, idem & proſtibulum, eo quod poſt ludos exactos meretrices ibi proſternerentur.* Statius I. ſylu. in ſatur.

Huc intrant faciles emi puellę
Hic agnoſcitur omne quod Theatris,
Aut formâ placet, aut probatur arte.

Aphrodiſia Veneris.

Aphrodiſia Veneri erant ſacra, celebrabanturquè à Cyprijs auctore Cinyrâ, vbi qui ſacris Deę initiabantur, pugillum ſalis, & phallum accipiebant; ipſi nummum offerebant, vt habet Clemens Alex. in Protreptico Arnobius Lib. V. his verbis, *Nec non, & Cypriæ Veneris abſtruſa illa initia prętereamus, quorum conditor indicatur Cinyras fuiſſe, in quibus ſumentes ea certas ſtipes inferunt, ut meretrici; & referunt phallos, propitij numinis ſigna, donatos.* Floralia tamen vt à me alibi, meretricum feſta. in quibus Ædiles fabas, cicer, aliaquè ſimilia in vulgus ſpargebant. Perſius

Floralia meretricū feſta.

——— ——— —— cicer ingere largè
Rixanti populo, noſtra ut Floralia poſsint
Aprici meminiſſe ſenes.

Et quia ipſa Flora meretrix fuiſſet notiſſima, meretrices apertis, nudatiſquè pudendis producebantur curſurę, ſaltaturę. Martialis Lib. I. Epigr. XXXVI.

Quis Floralia ueſtit, & ſolatum?
Permittit meretricibus pudorem.

Flora meretrice
Nudæ meretrices in Floralibus.

Committebantur, ſeu chorea, ſeu luſus iſti, fœminarumquè nudarum diſcurſus, ſono tubę. Iuuenalis

Digniſsima certè Florali matrona tubâ.

Vide Dempſt. Lib. II. Cap. XX.

Propudia obſecro hęc expuamus; Solis inſtar, hęc loca ſpurca peruagati puri euadamus; multa fugienda; multa imitanda, indagari licet; ſingula ad ſalutem, ad medelam è vipera theriaces per mediam ſuburram ad Pudicitiæ ſobrium vicum (etſi ęgrè) eundum. Tu iam diu huic Deę operatus, litaſti. Hęc vere bona, in quę non datur manus iniectio. Ne igitur diſſertatio hęc, quod

per-

perfacile mihi, veluti ſyrma ſpatioſum trahat, hic ſiſto, meque ex aſſe amicum recenſe,

Teq; (quod eſt rarum, præſta conſtanter ad omne
Indeclinatę munus amicitię.
Sic tua proceſſus habeat fortuna perennes;
Sic ope non egeas ipſe, iuueſq; tuos.

ROMANO GARZONIO

PATRICIO

Lucenſi.

DISSERTATIO XXVI.

De ieiunio Romanorum ex libb. Sibyllinis, Ægyptiorum, Hebræorum, & aliorum Ethnicorum vſu recepto aliquando ualetudinis, & religionis gratiâ Cœtum Veneris. Varia uariorum Ieiunia. Statio quid in ſacris litteris. Quęnam ſalutatio matutina, & quęnam ueſpertina. Quid Vale, quid Aue, diſcrimen horum.

MVſas & vix à limine ſalutare per negotia, & valetudinem potui infirmam, ipſum tamen earum oſtium attigiſſe me non inficiaberis, cum tot Meandros ſinuoſos, & flexuoſos ſcriptorum tranſiuiſerim, non tamen ſicco, pede: & re verâ cum Orco rationem habuiſſe millies
ſi in

ſi in hâc paleſtrâ firmo pede permanſiſſem, & non de ſultorio gradu percurriſſem; præſtare enim duxi in priuatâ vitâ me conſeneſcere, quàm in prætextâ innoteſcere peculio Proſerpinæ connumeratum. Interim conſilium.

Reſquè, locuſquè dedit,

Penſum ſoluendi à te mihi impoſitum; vt conſtet omnibus, demenſum mihi vitæ Calendis datum, non peſſundatum; & peculium non dilapidatum; & ſi me non lateat, hæc ad te ſcribentes Apellem penicillo, cælo Phidiam, malleo Polycletum munerari. flumina imitabor, quæ ad mare fluunt, nullius humoris egens, & vndiquè redundans; ad veluti ſuam originem primam.

Ieiunium ſanitatis gratiâ olî apud Ethnicos.

Ieiunium antiquis ethnicis licet fuiſſe in vſu valetudinis cauſsâ, & religionis colligo ex Seneca Ep. lxviii. dicente, *Alius leuat vomitu ſtomachum; alius frequenti cibo fulcit, alius interpoſito ieiunio corpus exhaurit, & purgat.* Suetonius in Aug. Cap. lxxvi. *Ne Iudæus quidem tam diligenter ſabbatis ieiunium ſeruat, quàm ego hodie ſeruari, qui in balneo demum poſt horam primam noctis bucceas duas manducaui, priuſquam vngi cœperim.*

Veſpaſiani ieiunium ſingulis mēſibus

Idem in Veſpaſiano Cap. xx. *Quamuis ad tuendam valetudinem nihil amplius, quàm fauces, cæteraquè membra ſibimet ad numerum in ſphæriſterio refricaret, inediamquè vnius diei per ſingulos menſes interponeret.* Hæc de ieiunio bonæ valetudinis gratiâ: Religionis cauſsâ apud Aegyptios fuiſſe, refert Athenæus Lib. iv. cum inquit, *ego quidem malim, inquit Cynulcus, tentato illo ludo Thracio perire, quam iſtic apud vos, qui religiosè ieiunatis expectantes, dum ſol exoriatur, ſidus. ideſt, veſper.* Liuius Lib. vi. Belli Macedonici, *Eorum prodigiorum cauſsâ libros Sibyllinos, ex Senatus Conſulto, Decemuiri cum adiſſent, renunciauerunt ieiunium inſtituendum Cereri eſſe, & id quinto quoquè anno ſeruandum.* Horatius, & ſi furtim in Ariſtippi præcepta relabens, totus Epicureus, & ſannâ poſticâ irridens religionem nimis religioſam; innuit tamen, eſſe quædam ieiunia, in honorem Iouis inſtituta, ſat. iii. lib. ii. mater pro ſalute filij quartanâ laborantis precatur Iouē

Ieiunium religionis causâ apud Ægyptios.

itâ,

ità, *Frigida ſi puerum quartana reliquerit, illo*
Mane die, quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tiberi ſtabit.

Legimus Numan Pompilium, cum pro frugibus faceret, vſu carnium, & Venere abſtinuiſſe: & Iulium Cæſarem oleribus, leguminibuſquè contentum ſæpe cœnitaſſe ob religionem, atquè eos, qui Iſidis ſacris initiandi erant, dies decem carnibus peperciſſe, & vino; & Ægyptios feſtis quibuſdam diebus ieiunia ſeruaſſe, vt refert Plutarchus in libro de Oſiride, & Iſide, allatâ in eâ re Xenocratis ſententiâ. Athenienſes, teſte Polemone, ſobria, ſiue abſtemia ſacra Memoriæ, Muſis, Nymphiſquè offerenda putarunt, nullo vini vſu. Sic enim meraciore potu memoriam obnubilari, ingenij aciem obtundi, virginitatis ſecreta tentari demonſtratione ſymbolicâ oſtenderunt, Iunius ant. III. Prouerb. I. *Iuliani Cæſaris frugalitas* *Numæ abſtinentia.* *Ægyptiorum ieiunia.* *Sacra abſtemia.* *Sobrietatis commoda.*

Ieiunium apud Hebræos erat abſtinentia ab omni cibo vſquè ad veſperam, ſiue nonam horam. Eſſæorum autem ἐγκαρτεία̂ν, ideſt temperantiam, ſeu abſtinentiam, Philo Iudæus fuiſſe ſcribit, vt cibum, aut potum nemo illorum ante Solis occaſum ceperit.

Eo tempore, quo ieiunium, & ſacra Cereris celebrabantur pane veſci nefas fuit, hoc ieiunium dictum Caſtum Cereris. Lacedæmonij vno die ſe, & ſeruos, & animalia ieiunare decreuere; & quantum expendiſſet quiſpiam, tantum dare Samijs nolentibus ab obſidione recedere. Ariſtoteles Oecon. *Caſtum Cereris* *Lacedæmoniorum ieiunium*

Qui volebant ſacris Iſidis initiari illis ieiunium x. dierum indicebatur ex Apul. Lib. II. Amphiaraus ſummus vates iuſſit, ſacerdotes, qui reſponſa clarè accipere, & ſincerè reddere vellent, integrum diem à cibo, a vino triduo abſtinere. Volaterranus Lib. XIII. Cap. LV. Apud Trœzenios, qui ad Aridali aram rem diuinam facerent, & Deorum reſponſa peterent per integrum diem cibo, à vino autem per triduum abſtinebant, Alexander, ab Alex. Lib. VI. Tarentini cum à Romanis obſiderentur, ac iam deditio ob rerum penuriam inſtaret Rhegini cum in decimum diem ſuis ieiunia indixiſſent, *Myſtarum Iſidis ieiunium.* *Vatum ieiunium.* *Trœzeniorum ieiunium.* *Tarentinorũ ieiunium.*

ſent, victum Tarentinis dedere, quo diutius patriam ab hoſtibus defendere poſſent, ideoquè cum Romani obſidionem ſoluere cogerentur; Tarentini in perpetuam eius rei memoriam ieiunij feſtum inſtituere, ex Æliani hiſtoria Lib. XI. locum pulcherrimum ſubnecto de Ieiunio noſtro ex Iſidoro Cap. vltimo Lib. VI. Etym.

Stato in quo differat à ieiunio.

Ieiunium autem & ſtatio dicitur. Statio autem de militari exemplo nomen accepit, pro eo quòd nulla lætitia, ſiue triſtitia obueniens caſtris ſtationem militum reſcindat, nam lætitia libentiùs, triſtitia ſollicitius adminiſtrat diſciplinam. Vnde, & milites nunquam immemores ſacramenti magis ſtationibus parent. Diſcernunt autem quidam inter Ieiunium & ſtationem, nam ieiunium eſt indifferenter cuiuslibet diei abſtinentia, non ſecundum legem, ſed ſecundum propriam voluntatem: ſtatio autem eſt obſeruatio ſtatutorum dierum, vel temporum, dierum, vt IV. Feriæ, &c.

Veſpertina ieiunantium cæna omiſſo prandio ad Aue, ſeu Vale veſpertinum me manu ducit, de quo à quibuſdam controuerſum. Et ad hanc rem, cum audio Chelidonem. Scrupulum mihi non exiguum Dionis hiſtoria in Adriano iniecit, his verbis, *Eumquè ſalutauit non verbo χαῖρε, hoc eſt ſalue, quæ eſt matutina ſalutatio, Υγίαινε, hoc eſt, Vale, quæ veſpertina eſt, vſus.* Martialis Lib. V. Epig. LXI. vocat Aue, matutinum. At Aue apud Martialem erat congredientis, Vale verò diſcedentis, idem Lib. IX. Epig. VIII.

Aue, matutinum. Vale, veſpertinum. Aue, congredientis Vale, diſcedentis.

Dicere de Libycis reduci tibi gentibus, Afer,
Continuis volui quinquè diebus Aue.
Non vacat aut dormit, dictum bis, terquè reuerſo,
Iam ſatis eſt, non vis Afer auere, Vale.

Vale, & ſalue coniungebant diſcedentes ab aliquo, quem nunquam eſſent viſuri. Sed Luciani Dialogus pro lapſu inter ſalutandum totus, totum auferet ſcrupulum. Legatur, & alij: fiet hæc res tam clara, quam Solis radij ſolent in meridie cum ſudum eſt;

Tu interim, qui nihil ad gratiam, facis, omnia tamen grata videntur, quæ facis, pergratum mihi feceris, hæc aliquâ ex parte tibi grata eſſe præ te feres; patro-

ciniumque

niumquè ſuſceperis harum nugarum vnâ cum tuo bono Genio,

Vt melius duo defendant retinacula nauem.

Quod ſi alibi erratum, amicus candidus mone: qui monet, quaſi adiuuat, adiuuabis amicum, & fouebis. Ita Deus tibi, tuiſquè faueat.

IO. PAVLLO BONETTO

Sacro Curioni.

DISSERTATIO XXVII.

Oſculum quid. Explicatus Apuleius, notatus Beroaldus: Oſcula libare, figere. Crines, & aures apprehenſi in deoſculando. Oſcula per anulos miſſa aliquando. Cogitabundi deſcriptio, Plauti Eulogium.

VT piſces aquâ, ſic familiariſſimis quiquè rebus proprio elemento, delectantur, nutriuntur. Spartanus pulueri innutritus & ſudori ægre ad otium litterarum compelles; Atticum philologum in Solem, & puluerem non protrahes. Meæ curæ, meæ deliciæ, antiquorum monumenta litteris commendata; quibus olim meum caput deuotum: nec magis mouear, quàm cautes Marpeſia, etſi vehementiſſimus Notus ab his me remouere contendat. Pleriſquè amor precioſa quæquè vndiquè gentium conquirere;

mihi ſtudioſos ſapientiæ, in amicitiæ poſſeſſionem vocare.

Reuocaui nuper è ſcaphâ ad triumphalem quadrigam N. N. de oſculo non benè ſentientem ſine vllo delectu, de baſijs eſſe explicandum. O læuam mentem. Cui ignotum, oſculum ὑποκριστικῶς, ab ore per diminutionem deflecti? Ouidius Metamor. 1.

Oſculũ ab ore quaſi paruũ os.

——————— Videt igne micantes
Sideribus ſimiles oculos, videt oſcula, quæ non
Eſt vidiſſe ſatis.

Martialis Lib. XI Epig. XCII.

Ipſaquè crudeles ederunt oſcula morbi.

Subſcribit Petronius Satyr. *Oſculum qualem Praxiteles habere Dianam credidit, iam mentum, iam ceruix.* Omnes illius Deæ partes deſcribit, inter quas oſculum. Vnde Beroaldi lapſum quis non videt? ad III. Apul. in illo loco, *renitentibus, & biantibus oſculis, & flagrantibus pupillis, &c.* qui interpretatur oſcula ore patulo, & rictu peruio impreſſa, ſuauia; labra ſiquidem, atquè os ipſum deſcribit in delineandâ, aut ad viuum exprimendâ pulchritudine illius. Quare hoc loco non φίλημα, ſed ςομάτιον, vel ςόμιον, Apuleio, buccula, ideſt, paruum os. Vndè illemet de Deo Socratis, ait, *Lingua, & dentium vallum, & ipſius oſculi venuſtas acceſſit*: ſic ille locus interpretandus, *oſcula libauit gnatæ*, ideſt, parua ora tetigit leuiter, paruum enim os muliebre eſt ornamentum, ſic Ouidius ſupra citatus 1. Metam. & Virg. Lib. XII.

Beroaldi lapſus.

Oſculum pro paruo ore.

Paruum os muliebre ornamentum.

Summaquè per galeam delibans oſcula fatur.

Non tamen inficias ibo, ſumi plerumquè pro ipſis baſijs oſcula; quoniam in baſiando oſculum coarctamus, atque minuimus, & quaſi ex ore oſculum facimus. hinc illa, *oſcula libare, figere ingeminare*, & alia poetis decantata, quibus ſuper ſedeo, ne, dum rabulam inſector, garrulus audiam, & dum oſcula explico, Oſculanam patiar pugnam. Cedrinus vocat oſculum amoris ςίλτρον.

Oſculum pro baſio.

Oſcula libare, figere &c.

Ad aurium curam, culturamquè commendandam oſculaturi pueros priſci apprehendebant eorum auriculas,

Oſculaturi pueros auriculas apprehendebant.

las, quod apud omnes tritum ſatis, peruulgatumquè, at de crinibus apprehenſis Plautus Moſtel. *Soli cenſeo gerendum morem, & capiendos crines*. Amatoriè enim oſculandi gratiâ crines capiebant. Apud Plautum enim prehendere crines, & auriculas, eſt amatoriè, & blandè aliquem deliniri, & permulcere. Ita locus ille Horatij Satyræ v. Lib. II. *Crines apprehenſi in oſculando amatoriè.*

Aurem ſubſtringe loquaci.

Explicatur, aurem ſenis loquacis leuiter tracta, vel molliter attinge; quod faciunt adulantes, & qui ſe amare ſimulant. Adnecto inaurem auriculæ, & noto ex Rhodigino Lib. III. Cap. XXIX. Aurum in auricula geſtare nobilitatis inſigne fuiſſe, vt à me alibi notatum quoquè, & aurium imam partem, *lobon*, dictam memoriæ dicatam. Nato inde more, vt rapturi in ius aduerſarium, teſtes facerent, aliàs iniectio manus non erat, interrogabaturque, *Licet Anteſtari?* quaſi dicerent, *Memor eſto*. Aurium ſummam dictam, προλόβιον, in flagitio deprehenſis, ignominiæ causâ veteres præcidebant. Macrino Imperatori aurium alteram fuiſſe perforatam Maurorum ritu, vnde erat oriundus Dion ait. Ab oſculo ad ſalutem. *Aurem ſubſtringere quid Horatij locus explicatus. Aures cum auro, nobilitatis ſignum. Aures tangũt in iudicium ituros. Aurium ſumma præciſa ignominia cauſa. Auris perforata Mauris.*

Nouus ad hanc rem ritus ſalutandi mihi Dionem percurrenti occurrit, in Ottone, ita referentem, *Hic vt cæpit placido, & leni ſermone, & ficto ſimul, atquè cultu indicare modeſtiam. Ad hæc, oſcula ad ſingulos ferè per anulos mittere*. En oſcula per anulos miſſa. Oſculum mitto, quod oſcillum factum puto; nubes enim, & inania captare mihi videor, nebulaſquè verberare; ne quis verò planiſſimè mihi os oſcillet, oſcilla, oſcula, ora in alias oras ablego. *Oſcula per anulos miſſa.*

Vt interim Plautinum ſalem inſpergam his meis ſchediaſmatis, quo faſtidium tuæ palæſtræ veluti condimento detergam, tædium leuem, ex eiuſdem penu cogitabundi, veluti ſoccidiam, expromo. At in anteceſſum tibi Virgilianum propono VII. Æn. *Cogitabundi deſcripto ex Virg.*

Talibus Ilionei dictis, defixa Latinus
Obtutu tenet ora, ſoloquè immobilis hæret,
Intentos voluens oculos: nec purpura regem
Picta mouet, &c.

Labiorum exporrectio cogitabundi olim geſtus ita Satyr.

Labia oporrecta cogitabundis.

Atquè exporrecto trutinantur fata labello.

Liuianum appono etiam Lib. IX. Cos. *demiſſis in terram oculis tacitus ab incertis, quidnam eſſet acturus Legatis, receſſit,* & Lib. VIII. *Itaquè veluti emerſo ab admiratione animo, cum ſilentio defixi ſtetiſſent, &c.*

Ex Liuio.

In bellarijs vltimo loco appono Plautinum, tanquam ſuauiſſimum πραγμα.

Ex Plauto.

Vide quemadmodum aſtitit ſeuerâ fronte, curas cogitans;
Pectus digitis pulſat, cor credo euocaturus foras:
Ecce autem auortit, nixus læuâ in fæmore habet manum,
Dexterâ digitis rationem computat, feriens femur,
Dextrum ita vehementer, quod facto opu'ſt, ægrè ſuppetit.
Concrepuit digitis, laborat cerebro, commutat ſtatum.
Ecce autem capite nutat, non placet, quod reperit.
Quicquid eſt incoctum non exprimit, benè coctum aliquid dabit.
Ecce autem ædificat, columnam mento ſuffulcit ſuo.

Plauti laus.

Sales vides Plautinos nunquam ſatis laudatos. Hic ille (ex Lipſio) Muſarum, & Gratiarum hortus: linguæ, & elegantiæ in verbis latinæ Princeps, ex Gellio: ex Varrone, Muſæ, dictæ loquuturæ ſermone Plautino, ſi loquuturæ latinè; cuius virtutes recenſere, ſi ante lucem occipiam, à primo mane; concubia ſit noctis prius, quàm ad poſtremam perueniam. Faceſſant quidam magiſtelli adlatrantes potius, quàm mordentes; puti Sycophantæ, carpunt, quod non capiunt, apud Cimmerios alti, & tenebricoſis litteris inſtituti, ſereniſſimos ſcriptores odio capitali, & nouercali inſectantur. Tullius legendus, nec tamen Plautus ablegandus ab ijs, qui latinæ linguæ candorem retinere volunt, tu mecum in eâdem hæreſi, cui nectar, & ambroſia claſſicorum ſcriptorum ſemper ſuauis; cui Virtus ſemper curæ, quam mecum Rectore honorificè collega aſcitus iam diu tu profeſſus in ſacrâ pube erudiendâ Mariani Collegij; cui pietas etiam ſacra, in hac informandâ bonis moribus; ideo ſacrorum rituum illius auguſtiſſimi templi Mariani tu moderator, & arbiter deſtinatus.

Ve-

Verùm, quia qui plura prædicat de eo, à quo ipſe prius laudatus, mutuum ſcabere videtur, lineam mihi duco, non tamen in te amando, vel digno, qui à Momo, aut Miſantrhropo omnium maximo ameris; vnâ cum Io. Antonio Albinonio Caſtilioneo viro Apollineo, eruditionis non vulgaris, & Paulo Taiaferro priſcæ probitatis, ſedulitatis accuratæ, & candoris candidiſſimi.

CÆSARI BVRLAMACHIO
PATRICIO
Lucenſi.

DISSERTATIO XXVIII.

Manus, & pectus diuitum patronorum, & dominorum oſculabantur clientes, ſerui: quod etiam factitatum a candidatis, ambientibus, &c. Manus tactæ in gaudio. Genu vocati Patroni. Abigendarum muſcarum ritus. Deus Muſcarum Myodes. Apomyos. Muſcæ abſunt ab Olimpijs, &c.

QVOD olim in manumiſſione ſacrorum causâ, Puri, probi, profani, ſui auri, id ego in tuarum lectione, nil ſpurcum, nil non excoctum nil non religione ſolutum, nil alienum offendo; ideo caue, obſecro, ne me in arctum reuocet voluntaria tua dicendi frugalitas, quare iure amicitiæ tuas expoſco, nemo enim flagrantius amicitiam colit, quàm qui iraſcitur negligentiæ, dulce certamen eſt familiaris officij. Nec tamen hic tantùm gratiâ me vadatum ſentio, cum pluribus tibi obſtrictus officijs viuam. Reipsâ parem gratiam reponerem, ſi fata darent, animo dederunt; ſaltem reddo fœnus; aliàs anatociſmum; iam enim ego in imo, olim in primo Iano. ætas omnia conſumit, quid non poteſt abolere vetuſtas? vires mihi debilitate, pactæ; vnus animus erectus, integer amicis. Funerata verò, vt ita dicam, ea pars, quâ quondam, eram Achilles, ego ille Vlyſſes, cui vel eſuriens cyclops parceret.

Iam mihi deterior canis aſpergitur ætas,
Iamquè meos vultus ruga ſeniles arat.

In

In adoratione, manum priſcos ad os applicuiſſe, alibi à me dictum, religionis causâ: iam honoris causâ id factitatum, dico, & quo geſtu illi ſuos colebant Deos, eodem nos hodie dynaſtis, & fortunatis hominibus in ſalutandis vtimur. Nec ſolùm viliores clientes, & ſerui, diuitum, patronorum, & dominorum manus oſculaturi tangebant, vt notat Lipſius in electis lib. II. cap. VI. Muretus; Pithæus; ſed hoc etiam obſeruatū à cādidatis. Seneca Ep. CXVIII. optimè candidatorū refert morem his verbis. *Quàm putas eſſe iucundum, tribubus vocatis cum candidati in tēplis ſuis pendeant, & alius nummos pronunciat; alius per ſequeſtrum agat; alius eorum manus dextras oſculis conterat, quibus deſignatus congitingendam manum negaturus eſt; omnes attoniti vocem præconis expectant.* At Deos veneraturi ſuam dextram ad os admouebant, vnde, adorare, dictum, quaſi ad ora dare dextras; vt ſignificarent a deorum dextrâ, quam eo geſtu tangere ſe velle profitebantur, Felicitatem omnem, & ſecunda omnia ſperare, atq; promittere. Lucianus Dial. de ſacrificijs. *At ſi quis pauper, is ita Deo litat, vt dextram dumtaxat ſuam ipſius oſculetur.* Alij aliter verbum, adoro, explicant, vt adorare ſit, in terram procidere, & illam ore, & oſculo tangere, Græci cum προσκυνέω coniungunt illa πεσεῖν ἐς γῆν, cadere in terram. De Tigrane adorante Pompium Dio Lib. XXXVI. *Cadentem in terram, & adorantem.* Latini quoque parua; nam Liuius Lib. XLVI. *Submiſit ſe, & oſculo limen curiæ contigit.* Quibus definit adorationem, hæc propria Deorum; mortalium verò ſalutatio. Curtius. Lib. VIII. Iuſtinus Lib XII. aſſerunt Alexandrum non ſe ſalutari, ſed adorari iuſſiſſe. Quod videbantur facere tenuiores, opulentiores enim, vt ex eodem licet colligere, thure, libis, bobus, & alijs victimis litabant. Hinc noſtra conſuetudo inualuit dicendi, tibi manus deoſculor. ideſt, ſalutem impertior, Suetonius in Auguſto Cap. XCII. *Ad quem omnia ſua deſideria referrent, eiuſq; oſculum delibatum digitis ad os ſuum retuliſſet.* Plinius Lib. XII. *Quamdam religionem*

Manus oſculata honoris causâ.

Candidati manus oſculabantur.

Adorare vnde dictum.

Pauperes oſculando adorabant.

Adorare eſt Deorum: ſalutare hominū.

Diuities thure, libis & bubus adorabant.

Auerſa manus oſculata.

eſſe in dextrâ teſtatur, quæ oſculis auerſa petitur. In hanc ſententiam Apuleius de Aſino aureo; ait, *tunc Iuppiter perpreſsâ Cupidinis buccula, manuſq; ad os relata conſauiat.*

Pectus etiam oſculabantur, vt ait Lucianus Dial. de moribus Philoſophorum, *Quidam faſtuoſiores adorari etiam cupiunt,* & infra, *pectus, & dextram deoſculari,* in pectore enim conſilij ſedes, & cordis receptaculum, animæ origo, vt multi aſſerunt.

Manus tactæ in gaudio. Manus tactas in gaudio, & præcipue dexteram, lego in Plauto, Menoch.

Teneo dexterâ Genium meum
Qui me aluit, & quaſi genuit.

Patroni, & amici dicti Genij. Hinc etiam Patroni dicti Genij. Plautus Capt.

Cedo manum; manum? Gaude; quid ego gaudeam, &

Et paulo infra.

Vin' te faciam fortunatum? cedo manum, hem manum.

In Curcul. vocat Phedromum Genium ſuum, & in in eâdem Comœdiâ

Tuum gnatum, & Genium meum.

Huic omogeneo, vt dicunt conglutinato, eterogeneum aliud de muſcis abigendis, quæ nobis æſtiuo tempore tantam faceſſunt moleſtiam, quod à me notatum *Muſcarum abigendarij ſacrum.* in Pauſania Eliacis prioribus, his verbis, *Proditum etiam eſt Herculem Alcmenæ filium Ioui porricientem, cum muſcas abigere non poſſet, vel quod ei primum tunc in mentem venerit, vel quod tralatitium fuerit, Abactori muſcarum ἀπόμυον Elei vocant, hoſtiam mactaſſe, cum perlitatum eſſet, omnes repertè muſcas trans Alpheum deuolaſſe. Vnde ſeruatum ab Eleis, vt ad abigendas ex Olympiâ muſcas, idem ſacrum vſurparetur.* Quare importunus quilibet muſca *Muſcæ importunitas.* dictus. Hinc prouerbium, *muſca importunior.* Harum *Muſca importunior.* Deus putatus Myodes, ità Plinius Lib. XIX. Cap. VI. *Myodes Muſcarum.* *Nullum animal muſcâ minus docile putatur, minoriſquè intellectus. Eò mirabilius eſt. Olympiæ ſacro certamine nubes earum, immolato tauro, Deo, quem Myodem appellant, extra territorium id abire.*

Antiphanes Syracuſius poeta, eos, qui in vrbibus,

vt ſæpè fieri ſolet, inuocati, non inuitati, ad conuiuia accedunt, muſcis comparat, quæ in Olympijs aduolantes bouem fœde feriebant. Muſca aliquando dicitur importunus hoſpes, paraſitus Plauti Merc. *Muſca eſt meus pater, nihil poteſt clam illum haberi.* Ælianus lib. v. de Animali cap. xvii. ait, *Muſcas Piſatides, eo tempore, quo olympiæ feſtum celebratur, inter tot ſacrificia & ſanguinis paſſim fluentis copiam, & carnes ſuſpenſas, quaſi Dei reuerentiâ motas diſcedere, ac vltra Alphæum flumen auolare conſueuiſſe. Ac ſoluto iam feſto vnâ cum mulieribus, (quæ & ipſæ lege, & imperio aberant) tanquam decreto aliquo; exules reuocatas in Elidem reuerſas eſſe.* Achorem, alij Acaron muſcarum Deum faciunt, cui Cyrenaicos (quibus muſcarum multitudo peſtilentiam afferebat) dicunt, ſacrificare fuiſſe ſolitos, ac ſimulatquè illi Deo litatum fuerat, protinus omnes interijſſe, Appellatuſq; (teſte Rhodigino Lib. xxii. Cap. ii.) ἀπομῦος muſcarum abactor, á fugandis, pellendiſq; muſcis. Videndus Plinius ſupra citatus Lib. xix. Cap. vi.

Muſca dicti non uocati ad cœnam.

Muſca importunus hoſpes.

Muſca abſue ab Olympijs

Acharon Apomyos Deus muſcarum.

Ne verò audiam, *Abi Muſca*; muſcario adhibito ob dicendi importunitatem; moleſtus eſſe tibi deſino in his nugis, ne te muſcicîdam Domitianum ſentiam cum clade. Sicuti enim merci pretium ſtat pro virtute, vt veneat (ex Plauto) quæ improba eſt pro mercis vitio, dominum pretio pauperat; ita hæc mea ſchediaſmata quiſpiam digna putabit Ilerdæ ſcombris. Ideo quàm poſſum, tàm verba confero maximè ad compendium. Tu vero Caſtalidum decus Sororum, cui tergeminum niugiet quiſque Sophos, amicitiam, ſicuti facis, in exemplum tuere. Meque non in manum tantùm, ſed in animum tuum candidatum, candidumque trado.

Abi muſca.

LEONARDO VERLATTO J. C.

DISSERTATIO XXIX.

Circumitores vigilum equites, & quo nomine indigitati. Vigilum vigilantia ſeuere, nulli ſine commilitone à commeatu regredi licitum, & alia de Militari diſciplina. Oracula capiendi ritus varij apud Græcos. Ægroti in Fano Æſculapij, & non ægroti aliquando dormiebant, de morbi euentu conſulturi. Tabellæ in eius templo. Oraculi reſignati pœna. Somnia de Rep. quanti. Vota quis credita, narrata, & c.

HOnorarium, & aduentitium munus munifice mihi per te delatum. Nec mentiar, ſi dicam per te perpetuas teſſeras frumentarias, & nummarias datas, & ius epulandi mihi eſſe in publico Prytaneo: quare fidem meam nunquam liberabo, vel ſi ipſa Fides vadaretur, niſi pro te vitam, quam tibi acceptam refero, cum ſanguine fundam. Gratus viuere exopto in tempore, ſi non parem, at ſaltem aliquam relaturus gratiam. Nam ex Senecâ, qui nimis de reddendo beneficio cogitat, nimis alterum de recipiendo cogitare putat. Non tamen dicar ingratus, ſi non refero, nam gratus dicitur, qui bono animo beneficium accepit, & bono debet; ſæpe enim qui gratiam retulit, ingratus; qui non retulit, gratus. Ego interim fatorum fluctibus agitatus ad te tutiſſimum portum velificabor, tuarumque virtutum, patrocinijque anchoris ſuffultus alludentes eludam fortunæ aduerſæ fluctus.

Quid

Quid tamen ſentiam de loco Statij Lib. XI. quia à te rogatus, ſententiam dico pedariam

Monitu ducis acer agebat
Amphion equites, noctem, vigilataque caſtra
Explorare datus.

Statij locus enodatus.

Alludit ad priſcum morem in militiâ obſeruatum, vt equites vigilias circumirent, qui circumitores dicti, & ἐφοδεῖαι, ſeu Peripoli, περίπολοι, quos vulgò dicimus, *Ronda*, horum erat vigilantiam vigilum tentare, explorare. Vigiles quaterni ſe diuidebant, ita vt ſinguli vigiliam vnam noctis obirent tres horas, quo vigilante, alij cubarent. Vigilantes ſtare tenebantur, ideo Paulus Aemilius ſuos ſine ſcuto ire voluit, ne eo innixi facilè in ſomnum laberentur, quare illis omnino interdictum, cuipiam rei inhærere. Seneca Ep. XXXVI. *Stans etiam aliquando pro vallo peruigilet, & ne pilo quidem incumbat.* Quia ſolet obrepere interdum ſomnus in aliquod adminiculum reclinatis. Et ſtabant quidem inuicem aduerſi, ne ex inopinato expoſiti eſſent hoſtili captioni, ſi fraudolenter ad eos progrederentur. O Diſciplinam militarem religioſiſſimam.

Equites circumitores vigilum.

Circumitores.

Vigiles ſtabant, nec pilis inhærebant, & cur.

Vigiles aduerſi in ſtatione.

Ex eodem Senecâ de irâ Cap. XVI. aliud admiratione dignum colligo, milites nunquam ad commeatum ſolos miſſos, & ſine commilitone regredi nunquam auſos; alioqui capitale admittebant crimen. *Piſo* (inquit) *cum iratus duci, iuſſiſſet, eum, qui ex commeatu ſine commilitone rediret, quaſi interfeciſſet, quem non exhibebat.* De diſciplinâ hac præ cœteris videndus Lipſius Lib. V. Cap. IX. de militiâ Romana, alijque.

Milites nunquam ſoli à commeatu neq; ad commeatum.

Sed quia vt dicitur, præcidanea cum non prodeſt, proſit ſuccidanea, aliam ſuppono hoſtiam, vt hoc ſacrum peragatur, & Apolline litato eius mentem perſcrutemur in oraculorum ritu, quem lego apud Pauſaniam in Achaicis his verbis. *Qui Deum colunt, Veſtam primum thure incenſo placant, deinde oleo infuſo lucernas accendunt, tùm verò in aræ dexterâ parte nummum patriâ notâ ſignatum, appellant æreum, dedicant; vbi quid ex vſu fuerit, rogarit, aurem ſimulacro admouet, inde foro*

Oraculorum ritus varius Veſtas ſanctium.

abiens

abiens manibus aures premit, vbi à foro exceſsit amotâ manu, quam primum excepit vocem, eam ſibi oraculi loco ducit; eadem apud Ægyptios in Serapidis celebratur oraculi religio. Et alibi hæc refert. *In proximâ ſepulturâ, Herculis ſignum: oraculi ſortes capiuntur ex tabulâ per talos, qui conſultum venêre precatione ad ſignum peractâ, votiſquè nuncupatis talos ex eâ, quæ in promptu eſt, copiâ, iaciunt quatuor ſuper menſam. inſcripti ſunt certis notis tali ſinguli, earum illi notarum interpretationem in tabulis ſimilitudinem ſequuti requirunt.* Alibi. *Pro Cereris æde fons eſt, ad eum per exteriorem tramitem deſcenditur, ibi oraculum maximè veridicum eſt, cognoſcuntur ex eo non rerum omnium, ſed morborum duntaxat euenta, &c.* Vnde mos ille ægrotorum, vt in ſomnijs monerentur de ægritudine curandâ, & modo; vt ipſemet Pauſanias in Achaicis, verbis planiſſimis, oſtendit, & Plautus in Curcul. his verbis,

Ideo fit, quia hic leno ægrotus incubat,
In Æſculapi ſt' phano, is me exercuit.

Et in eodem.

Migrare certum eſt, nunc è phano foras,
Quando Aeſculapi ita ſentio ſententiam,
Vt qui me nihili faciat, nec ſaluom velit.

Dormiebant in templis vel ſi non ægroti. Plutarchus in Lucullo. *Troadem deuectus, dum Veneris in templo contubernaret, dormienti ferunt nocte Deâm in ſomnijs viſam dixiſſe, &c.*

Conſuetudo tenuit, referente Pontano in Atticis bellarijs, in Græciâ & Italiâ, vſque ad Antonini Imperatoris ætatem, liberatos morbis in æde Æſculapij tabellas ſuſpendere, & in ijs remedia, quibus ſanitatem recuperaſſent ſcribere, ac Deo gratias agere. Mercurialis Gymn. Lib. 1. Cap. 1. exemplum huiuſmodi proponit, *Valerio Apro militi cæco oraculum reddidit Deus; acciperet ſanguinem ex gallo albo admiſcens mel, & collyrium conficeret, & tribus diebus vteretur ſupra oculos: & vidit, & venit: & gratias egit publicè Deo.* Ei vero qui oraculum Delphicum adierat, & oracula obſignata acci-

Manus ad aures admota in oraculo capiendo.

Euentus morborum ex oraculis cogniti.

In ſomnis moniti de morbis

Ægroti in Æſculapij fano dormiebant, & cur.

Non ægroti etiam.

Tabella in templo Æſculapij.

Oraculi reſignati pœna.

accipiebat, denunciatum erat ſupplicium, ſi tabellas ſoluiſſet vnum de tribus, aut enim oportebat eum priuari oculis, aut manu, aut linguâ Suidas. Oracula aut in templis, aut in antris edi ſolita. Sortes etiam in aliquod flumen profundum iactatæ diuinandi gratia. & ob id in fontes dona quædam, ſeu accepti beneficij præmia conijciebant perceptâ ſorte diſceſſuri, non minus quam illi, qui oracula conſulebant, donaria votiua tẽplorũ ſeu tholis, ſeu parietibus figebãt ex Dẽp. Lib. II. Cap. IX. Somnia credebãtur efficacia & rata de Republicâ (tanti ea facienda, quanti vos iure facitis) ideoque qui ſomniaſſet de eâ, per præconem ſequenti die publicè certos faciebat ciues de viſis, idque non ſine ſolemni expiatione, quare ſomnia hæc loto corpore, oblatiſque victimis expiata, Silius Ital. Lib. VIII.

Oracula vbi edita.

Sortes proiecta in flumen

Somnia de Rep. maxima

Quæ dum abigo menti, & ſub lucem vt viſa ſecundent,
Oro cœlicolas, ac viuo purgor in antrò.

Secundum hanc expiationem oneirocritæ, ſeu coniectori ſua ſomnia narrabant. Huic officio plerumque vetulæ addictæ, quia ſuperſtitioſæ. Propertius Lib. II. El. IV.

Somnia quibus notata.

Quæ mea non decies ſomnia verſat anus?

Aut Dijs Penatibus domeſticiſque narrabant,

Vadit & hinc caſtæ narratum ſomnia Veſtæ,
Quæ ſibi quæque mihi non nocitura forent.

Ventis aliquando credita ſicuti & vota. Hinc finxere ventos Deorum eſſe nuncios, & vota hominum, preceſque ad Deos deferre, Ouid. Metam.

Ventis credita vota.

Rettulit aura preces ad me non inuida blandas.

Quæ autem vota irrita cadebant, ea dicebantur à ventis diſcerpta Virg. IX. Aen.

Vota irrita ventis diſcerpta.

Multa patri portanda dabat mandata, ſed Euri
Omnia diſcerpunt, & nubibus irrita donant.

Hæc à me aure habete lecta, non reguſtata loca; ſed potius deuorata ad te, vt otij mei, quod

vix

vix vllum, ratio conſtet, & quia meſonauta, in hac naui, & mediaſtinus in hoc atrio videor affectus, in publicum me committere vix audeo. Vbi,

Dat veniam coruis, vexat cenſura columbas.

Tibi verò, cui iudicia, & auſpicia omnibus ſuffragijs data, in me omne ius eſto. iubebis? parebo tibi tanquam Conſuli, Tribunoque plebis, penes quem poteſtas vocandi, prehendendique, ne pignoribus captis lictor me mulctet, aliâue pœnâ irrogatâ. Te tamen quamdiu in hoc vitæ foro agam, patronum, Geniumque meum appellabo. O Verlatte verè, lactæ Muſarum nutrite in ſinu Charitum, Apoline nutricio.

OCTA:

OCTAVIO VRSVCIO J. C.

DISSERTATIO XXX.

Inſani Laribus porcum immolabant, & qui ab eâ liberabantur inſaniâ, & cur; & quomodò aliter vocati Plauto, & alijs. Supplicia nulla de reis ſumpta noctu, nec feſtis diebus. Locus ſuppliciorum extrà Vrbem; vbi & carnificis ædes. Coquorum locus pœnæ puteus. Caeda vbi, non abſimilis ſaxo Tarpeio. Decas, Tullianum, loca carceris quid, & de alijs carceribus Romanis, Græcis, Barbaris. Humanitas in capitales. Vinum datum morituris. Sacrificium de bonis damnatorum.

SVbleuiſſet mihi os peniſſumè N. veteratoriâ arte, & ſupplantaſſet, niſi mihi cauiſſem ab illo, cui plus oris, quàm cordis; & utrumq; ferum & ferreum; tu verò, qui meus patronus, & Rex, ex iure manu conſertum illum uocabis, & uindiciarum litem illi intendes, & ità cornicum oculos configes, clauumq; clauo trudes; ſic ars deluditur arte. Sed quia lis litteraria inter nos, ueſtram appello fidem, Apollo, Veritas, cuius tu uindex acerrimus; enim verò mera ſapientia in ſtultos inuehere, quorum plena omnia, ex Tullio, ut ex ſtultis inſanos facias.

Stultorum plena omnia.

Nimirum inſanum paucis videatur, eò quod
Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.

His olim curatores dati à Prætore. Horatius Lib. 1. Epiſt. 1.

Curatores dati ſtultis.

Inſanire putas ſolemnia me,
Nec medici credis, nec curatoris egere

A Prætore dati.

Item Sat. Lib. II

Interdicto huic omne adimit ius

Prætor, & ad ſanos abeat tutela propinquos.

Stulti ſua cu rare non poſſunt lege. XII. tabularum. Ad cognatos verò & gentiles deducendos mente captos autumabant: & lex XII tabularum rerum ſuarum dominium illis inderdicit. Hos Cerritos dictos à Plauto, *Cerriti dicti Stulti.* quod à Cerere eſſent percuſſi, alibi elleboroſos, quod elleboro ille morbus curaretur, reperio. Vnde prouerbium *Ellebroſi qui.* *Bibe ellboru[m],*

Bibe elleborum prou. *O tribus Anticyris caput inſanabile.*

ſed etiam Laribus porcum eos imolaſſe elicitur ex Plauto *Laribus porcum immolabant inſani.* in Menech. his uerbis, *Quibus hic pretij venerunt porci ſacres ſinceri? nummum unum; en à me accipe. iube te te piari de meâ pecuniâ, nam ego te inſanum eſſe certè ſcio.* Horatius Sat. III Lib. II.

Non eſt periurus, neq; ſordidus; immolet æquis

Hic porcum laribus.

Laribus ſacrificandi quis primus auctor. Dionyſius Halicar. refert, quiſnam primus inſtituerit morem ſacrificandi Laribus ſue, his verbis, *Æneas ſuis fetum unâ cum matre Dijs penatibus primus ſacrificauit.* Partẽ cœnæ Lari, diiſq; offerebant, & in focum mittebant *Laribus pars cœnæ donata.* Lari ſacrum, quod erat libare dapes. Horat. Lib. II. Sat. VI. *Ante Larem proprium veſcor, vernaſq; procaces paſco libatis dapibus.* Varro apud Nonium quocirca oportet bonum ciuem legibus parere & Deos colere, in patellam dare *μικρὸν κρέας* Inde dicti à Plauto Dii patellares, quibus in patellâ libabatur, Tales Dii erant in Larario domeſtico Penates, & Lares. Turnebus Lib. VI. cap. VII.

Larium imagines ſeruabantur in cubiculis, vocabanturq; *Larium imagines in cubiculis. Qui cubiculares cuſtodes.* cubiculares, cuſtodes, quod percipitur ex Suetonio in Auguſto Cap. VII. dicente, *Turinum cognominatum ſatis certâ probatione tradiderim, nactus puerilem imagunculam eius æream veterem, ferreis, & penè iam exoleſcentibus litteris, hoc nomine inſcriptam, quæ dono à me Principi data inter cubiculares colitur.* Inter eas enim imagines eorum etiam, quos *Cariſs. ubi locati in ædibus.* amarent collocabant. Plinius Lib. XXXV. Cap. II. *Iidem & uultus Epicuri per cubicula geſtant, quibus imaginibus*

puer cuſtodiæ appoſitus. Suetonius in Domitiano Cap. XVII. *Puer curæ Larium cubiculi ex conſuetudine aſſiſtens interfuit cædi*. Has ponè imagines gladios aſſeruabant ad caput poſitas; ſimulacra etiam Deorum thori genialis, puer Lararius vocabatur, cuius cura hæc, ut omnia in Larario diligenter eſſent ordinata, dictus etiam magiſter, decurio Larium.

Vbi Lares, & quæ aſſeruata apud illos. Lararius puer, & quæ eius cura. Decurio magiſter Lariũ.

Non ſolum igitur Laribus ſacrificabant porcum ſtulti, ſed & qui ſtultitiâ liberabantur; namq; à Laribus Laruæ dicuntur: à Laruis Laruati, id eſt furioſi: vel quia Mania Larium mater; idcirco Maniæ, & Lares templum commune aramq; communem habebant, & ſacra communia. Porcus autem ideò immolatus, quia Lares Grundules dicebantur, Romæq; erant Grundules conſecrati ob porcam, quæ XXX peperit ſues.

Liberi ab inſaniâ Laribus ſacrificabant. Maniæ, & Larium idem tẽplũ, & ſacrũ. Lares Grũdules.

Sequitur altera ſcena ſatis feralis, non tamen ab re, quia de re priſcâ, uſitatâ. Nullum ſupplicium de reis ſumptum noctu, ſed interdiu in omnium oculis, ut noſtra fert conſuetudo, ad exemplum, terroremq; aliorum. Præter alios plurimos Seneca Lib. III de irâ Cap. XIX diſertiſſimis innuit verbis. *Quid tam inauditum, quàm nocturnum ſupplicium? cum latrocinium tenebris abſcondi ſoleat, animaduerſiones quò notiores ſunt, plus ad exemplum, & commendationem proſunt*; ideò ſaeuitiam C. Cęſaris deteſtans ait. Cap. XVIII *Quoſdam ex illis cum matronis, & Senatoribus ad lucernam decollaret*. Hinc argentarius apud Senecam patrem Contr. *Age lege, ſcis inquit, quid dicat? interdiû age, in foro age*. Vbi tempus nota, & locum, ubi ſupplicia ſumenda; in foro: in omnium oculis.

Suppliciũ nullum ſumptũ de reis noctu.

Sed de foro aliter uſurpatum, nam ſupplicia apud Romanos ſumi ſolita extra portam, ne frequenti cæde, ac ſanguine contaminari oculi ciuium, aut delibari videretur libertas, extra portam, inquam, Metiam, & Exquilinam. Plautus Caſ.

Supplicia ſumpta extra portam Metiam. In foro etiam.

Ille edepol videre ardentem te extra portam Metiam.

Atque ideò carnificis domus extra vrbem fuit. Idem Plautus Pſeud. *Iam hic ero, verùm extra portam Metiam currendum eſt potius*, vt notat Muretus, Lipſius, & alij.

Carnificis domus extra portam Metiam & Exquilinam.

Lacedæmoniorum ritus diuerſus refertur ab Herodoto Lib. IV. *Quoſcumquè Lacedæmonij morte plectendos cenſent, eos noctu plectunt, interdiù neminem.*

Statis diebus ſupplicia ſumpta.

Supplicia nulla feſtis diebus.

Sed non ſolùm interdiù capitales pœnæ exactæ (apud Romanos) ſed ſtatis diebus, non feſtis, at profeſtis, Seneca Declam. IV. Lib. V. *Sic* (inquit) *diebus feſtis intercedentibus, pœna ex lege dilata eſt.* Differebatur igitur in profeſtum, & negocioſum diem. Hinc Socratis ſupplicium dilatum poſt triginta dies, quòd illo menſe Delia feſta celebrarentur, vt in Epiſtolis refert Seneca. Apud Græcos etiam nefas ſumere diebus feſtis ſupplicium, licet ſumpſerint aliquando. Plutarchus in Phocione. *Phocion accerſito quodam amico, ait, an ne gratis quidem mori Athenis liceret? petijtquè, vt carnifici illud æris daret. Dies erat menſis Munychionis nonus, decimus, ac pompam Ioui agentes prætervehebantur equites, quorũ alij coronas detraxerũt, alij fuſis lacrymis fores carceris reſpexerũt. Exiſtimauerũt illi, qui non prorſus erant immanes, peruerſaquè ira, atquè inuidiâ, animo rem maximè deteſtandam, quod non ſuſtinuiſſet illo die, nequè à cæde publicâ, ſolemne agens, abſtinuiſſet Ciuitas.*

Carcerũ tria genera.

Vrbanum. Ruſticum. Caſtrenſe.

Carcer vrbanus triplex eur.

Cuſtodia militaris.

Vincti dextrâ nexi.

Vt verò à carceribus ad calcem percurram, tanquam phylaciſta, carcerarium compendium relaturus, aio, Carcerum tria genera Romæ; Vrbanum nempe, Ruſticum, & Caſtrenſe. Vrbanum in Vrbe, vbi Ciues cuſtoditi. Ruſticum, ſiue ergaſtulum, vbi mancipia. Caſtrenſe in caſtris, vbi captiui catenati. Vrbanus carcer triplex pro triplici modo reos ſeruandi, vel enim in loco concluſo, ſed ſine militari cuſtodiâ, vt ſeruitia plerumquè, & plebs, aut cum cuſtodiâ militari; vel demum in ædibus magiſtratuum aſſeruabantur. Cuſtodia militaris frequentiſſima, tum Romæ, tum in Prouincijs. Vinciebatur autem dextra nexi ferreâ catenâ vnâ, & alterâ, quæ eiuſdem cuſtodiæ Præfectum læuâ manu alligatum tenebat, quod innuit Seneca de Tranquill. Cap. X. *Sed quid refert? eadem cuſtodia vniuerſos circumdedit, alligatiquè ſunt, qui alligauerunt: niſi fortè tu leniorem in ſiniſtrâ catenam putas.* Et Epiſt. V. *Quemadmodum eadem catena,*

& cuſtodem, & militem copulat. Athenæus Lib. v. Ioſephus idem planiſſimè confirmant. Aliquando duo milites vni tantum reo cuſtodes dati, vt in Actis Apoſtolorum legimus de D. Petro Cap. xii. *Dormiebat inter duos milites duabus alligatus catenis, &c.* Suetonius in Domitiano non refragatur.

Duo milites cuſtodes nexi

Cuſtodis deſerentis nexum pœna capitalis.

Pœna autem cuſtodis, ob auaritiam deſerentis reum, capitalis erat. Ità Paulus I. C. *Si pecunia acceptâ miles cuſtodiam dimiſerit, capite puniendus eſt*.

Primus carceris auctor Romæ.

Carcerem Romæ Ancus Martius primus foro imminentem ad malorum terrorem ædificauit. Rhodiginus eruditiſſimus tria carceris genera conſtituit, vnum, quò immodeſti, & indocti à doctis noctu erudiendi compellebantur: alterum, quò ære alieno oppreſſi, & petulantes detinebantur: tertium vbi ſceleſtiſſimi quiquè propediem plectendi aſſeruabantur.

Tres carceres ex Rhodigino

Ceramo carcer.

Labyrinthus carcer.

Barathrum carcer.

Galeagra carcer.

Gorgyra carcer Ancō carcer.

Meſſeniorum carcer Theſaurus.

Termerio Carum.

Carontica ianua quæ.

Carcer à Cyprijs Ceramos, ab Athenienſibus Labyrinthus, ſeu Domum, dictus. Ideò Appius Decemuir carcerem, quem conſtituit, domicilium plebis appellauit. Athenis Barathrum locus, in quem deturbati nocentes. Galeagra carcer Caligulæ, teſte Dione, Gorgyra apud Herodotum, eſt ſubterraneus carcer. Ancon, ἄγκων (ideſt cubiti flexus) domicilium fuit ergaſtularium in aulâ Gelimeris Tyranni obſcuriſſimum, in quod conijciebantur, quicumquè infenſi Tyranno exiſtimabantur. Apud Meſſenios carcer Theſaurus erat locus, nequè auram, nequè lucem exterius excipiens, cuius nullæ fores, ſed intus ſaxo occludebatur. Termerio in Cariâ. Carontica ianua pro quolibet carcere à priſcis vſurpata ſcriptoribus.

Coquorum, & furum locus ſupplicij vbi.

Hypogæum furum.

Corax Bœotum.

Lethes Perſarū

Tarpeium ſaxum Romanorum.

Ceada fouea Lacedæm.

Coquorum rapacium, & furum, locus ſupplicii dicebatur puteus, ſiue hypogęum, baratrum, græce λάκκος, in quo ſepulti poſt flagellationem. Colligo id ex Plauti Aulul. *Loqui abſtulerunt; comprehendite, vincite, verberate, in puteum condite*. Corax Bœotum Lethes Perſarū ſaxum Tarpeium, è quo nocentes præcipitati, iuxtà Capitolium, non abſimile fuit Spartanæ Ceadę. Ceada enim (ex Pauſaniâ) eſt fouea dehiſcens Spartæ, in quā maximis criminibus

damna-

damnatos præcipites agebant. De ſaxo Tarpeio hæc Plutarchus in Romulo, *Tarpeia ibi ſepulta, ab eâ tumulo nomen inditum manſit vſque ad Tarquinij ætatem, qui cum locum dedicaſſet Ioui, reliquijs aliò translatis; Tarpeiæ nomen ſimul manſit, præter Capitolij ſaxum, quod & his temporibus Tarpeium vocant, è quo ſontes præcipitare ſoliti ſunt, &c.* Robur quoque Romæ, ſceleratus campus Gemoniæ ſcalæ. Athenis hic locus præceps dicebatur, Acropolis; innuit hunc Seneca in Hippolyto actu primo ſcenâ vltimâ. *An miſſa præceps arce Palladiâ cadam.* Syracuſis locus ſupplicij, in quem ſcelesti deijciebantur, Latomiæ dicebantur, ita dictæ, quod in rupe eſſent à Dioniſio Tyranno exciſæ, Cic. in Verrem VII. *Carcer ille, qui eſt à crudeliſſimo tyranno Dionyſio factus Syracuſis, quæ Latomiæ vocantur, in iſtius imperio domicilium Romanorum fuit.* Vnde apud Plautũ in Capt. Tyndareus in Latomias lapidarias ab Ægione damnatur; hinc ad Latomias damnari, & ad metalla, de quibus alij pluribus, & erudite, & ego alibi, Plutarchus in Niſiâ. *Athenienſes pleriquè in Latomijs morbo, & victu prauo aſſumpti ſunt, ſiquidem hordei heminæ binæ, ſingulæ aquæ, illis in diem præbebantur, &c.* Decas carcer Ephororum Plutar. in Agide. *His auditis Ephori morte damnatum, vt in Decada ipſum deducerent, præcepêre: eſt autem Decas in carcere locus in quo morte damnatos ſtrangulari conſuetudo fuit.* Idem ibidem *Similis huic locus Tullianus Romæ a Tullo Hoſtilio inſtituto, vnde nomen accepit, noxiorum ſupplicio deſtinato.* Saluſtius in Catil. *Eſt locus in carcere, quod Tullianum appellatur.* Apud Meſſenios Theſaurus nuncupatur. Plutar. in Philopœmone his verbis. *Tandem deportauerunt eum in cameram ſubterraneam, quem Theſaurum vocant, æris, lucisque externæ expertem, nec habet ea fores, ſed ingenti clauditur ſaxo machinâ ſuperimpoſito, &c.* Cæda, καιάδας, locus apud Lacedæmonios, in quem ſontes deijciebantur. Plutarchus in Agide. *In cadam auferunt; is locus in carcere eſt, in quo iudicatos ſtrangulant.* De hoc Strabo. Lib. VIII. Thucid. I. Pauſan. in Meſſen. ſeſtertium verò apud Plutarchum in Galbâ locum fuiſſe reperio, in quem eo quos

Tarpeiũ ſaxũ ũde dictũ.

Acropolis carcerum Athenarum.

Latomiæ quæ, & vbi.

Damnari ad Latomias, & metalla.

Decas carcer vbi ſtrãgulaſi

Tullianus carcer.

Theſaurus carcer. Meſſeniorum.

Cæda carcer.

Seſtertiũ carcer.

quos Imperator ſupplicio dediderat, abijciebant. *Galbæ autem caput, Patrobij, Vitellijquè ſeruis dono dederunt, quod illi accipientes, vbi multifariam pulſaſſent, & omni contumeliâ affeciſſent, abiecerunt, quo ſolent eos, quos Cæſares ſupplicio dedunt. Is verò locus ſeſtertium vocatur.* Hæc Plutarchi verba.

Carcerem Senatori Rom. vltimum fuiſſe ſupplicium. Plutarchus in Cic. innuit his verbis. *Vt etiam immutatus Syllanus retractaret ſe, negaret capitalem ſe dixiſſe ſententiam. Vltimum enim Senatori Pop. Romani eſſe carcerem ſupplicium.* *Carcer vltimum ſupplicium ſenatorū.*

Carcer liber, erat, cum apud priuatorum domos vincti erant, ſub militari cuſtodiâ, non in publico carcere. Saluſt. in Catil. *Decreuit Senatus, vt abdicato magiſtratu Lentulus itemquè cæteri in liberis cuſtodijs habeatur.* Hæc ergo dicta libera cuſtodia, quæ & militaris dicta, quod Centurioni alicui traderetur ſeruandus reus, vel Tribuno, vel militi. Hæc cuſtodia opponitur Carceri, qui erat plenus rigoris, & vincti compede tenebantur (quæ dicta caſtra) & catenis ad colla, manus, pedeſquè. *Carcer liber qui* *Liber cuſtodia qua.*

Ægyptiorum pulcherrimum morem lego in Plutarchi Cleomene, miſſa nempe fuiſſe munera à Rege, & cœnam datam ijs, quos carcere liberare volebat. en ipſa Plutarchi verba. *Ptolemæo fortè Canopum profecto, primò vulgauerunt rumorem, liberari eum à Rege cuſtodiâ. Deinde quod in more Regi eſſet, vt, quos erat carcere ſoluturus, cœnam his, & munera mitteret, amici multa talia apparata miſerunt foris in Vrbem Cleomeni, quo circumueniunt cuſtodes, qui iſta miſſa putabant à Rege, quippè ſacrificauit, participauit eis hæc liberaliter, impoſitâquè coronâ accumbens cum amicis epulatus eſt.* *Liberati carceribus lonati cœnâ.*

Alexandrini reges capite damnatis pridie quàm ſecuri ferirentur munuſcula quædam mittebant, quibus videlicet erga carceris cuſtodes, aut à quibus beneficii quippiam accepiſſent, gratos ſe oſtendrrent. Perſius.

Apud Romanos ſi qui nefarii ultrà morem fuiſſent, & aliquo inſolito polluti crimine, plumbo necabantur vel

vnco

Plumbi liquefacti ſupplicia. *Vncus, & Gemoniæ ſcalæ.* unco pertrahebatur ad Gemonias ſcalas. De hoc pœnæ genere vide Cuiacium lib. VII Obſer. cap. XIII. Horatius utrumquè pœnæ genus complectitur illis verbis lib. I. Odarum.

Nec ſeuerus vncus abeſt, liquidumq; plumbum.

De vnco Iuuenalis ſatyr. X.

Seianus ducitur unco ſpectandus.

Vide Senecam de Tranquill. & alios multos, qui de pœnis Martyrum agunt, & me alibi. Theſſali habebant locum *Coruus ſupplicium Theſſalorū* ſuppliciis deſtinatum, cui nomen Corui, ex quo noxii agebātur in præceps, quod Zenodotus in collectaneis auctoritate Menandri confirmat. Perſæ item habebant carcerem *Lethes carcer Perſarum.* nomine Lethem, & domicilium cineribus plenum, ad quod nemo niſi moriturus accedebat. Æthiopibus Ma- *Heliotropeza carcer Æthiopum.* crobiis, locus erat noxiorum Heliotropeza nomine, reos autem aureis catenis hæc gens deuinctos tenebat. Herodotus in Thaliâ. *Deinde à fonte Rex iſtos ad carcerem deduxit, ubi viri omnes aureis vinclis erant alligati, eſt enim apud hos Æthiopes omnium rariſſimum, ac pretioſiſſimum æs, &c.*

Bona noxiorū dijs Dicata. Ex noxiorum bonis ſacra Dijs exhibita fuere. Ad beſtias etiam damnati ſceleſtiſſimi homines, qui beſtarii di- *Ad beſtias damnati.* cti, tenebantur autem cum beſtiis depugnare.

Beſtiarij qui. *Parricidarū pœna.* Parricidas Romani culeo incluſos cum gallo gallinaceo, ſimiâ, & viperâ in mare præcipitabant. Primus fuit *Parricida primus.* tanti ſceleris reus M. Maleolus. *Ægyptij illos per ſingula membra acutis calamis impetebant, & ſic innumeris ictibus dilaniatos ſuper ſpinas comburebant*, Diodorus Siculus Lib. II. Cap. III. Patri autem, filium qui occidiſſet, hæc pœna conſtituta. Idem ibidem. *Patribus, qui filios occiderent, non erat pœna mortis indicta, ſed tribus diebus, noctibuſquè continuis edictum, vt circà defuncti corpus aſſiſterent publicâ etiam cuſtodiâ aſtante, &c.* Cuiuslibet vel maximi *Pœna Indorum tonſura.* ſceleris rei apud Indos nullam ſubibant pœnam, niſi quod à Rege tonderi iubebantur. Alijs ſuppliciorum generibus abſtineo alibi tractaturus.

Supplicio afficiendi cum ad crucem ducerentur, veriſimile ducit eruditiſſimus Cerda Aduerſ. Cap. CLXXVII ad doloris magnitudinem minuendam pias aliquas ma-

tronas

cronas vinum protuliſſe, atquè eam fuiſſe populi Iudaici conſuetudinem colligit ex varijs Scripturæ locis, & Seruatoris noſtri potu recuſato in extremo illo vitæ ſupplicio pro maculis noſtris eluendis. De bonis damnatorum fieri ſacra Iſidorus in VI. meminit, & Feſtus. hinc etiam ſacer homo, ſacræ bona, & ſacrum pro execrando ſumptum, quia ſacræ res de bonis execrandorum fiebant. Iſidorus Lib. V. Vinum verò damnatorum nullum eſt aliud ex Pontano in Atticis bellarijs, niſi illud, quod ex damnatorum mulctâ, & ſupplicio comparabatur, ex quo Dijs ſacrificare, ac proinde conuiuari etiam peracto ſacrificio veteres conſueuêre.

Vinum datū morituris:

Sacrificium de bonis damnatorum,

Vinum damnatorum.

In his rebus ineptire mihi libet, ſed vnâ cum alijs, quibus vulgaria non arrident. Hæ ineptiæ mihi pluris, quàm aliorum ſeria. Et iam mea iacta in his alea. Nam vbi impudentiæ repagula ſemel patefeceris, benè, gnauiterque impudentem eſſe oportet. Audacem me facit tua humanitas, ſchedas meas oculo, manuquè tam benigno legentis, relegentis. Innutritus litteris, & probitate, vtraſquè complexu toto aſſerit. Quòd ſerio à te factum, ideò illarum vel vmbram ſectaris, admiraris; quod ab illis diffidet, adulterinum reſpuis; quod conuenit cum illis, legitimum agnoſcis, ac tanquam teſſerâ datâ in ius commilitij admittis. Ego iam diu admiſſus, ſacramentoquè militari obſtrictus, quamdiù viuam, tibi militabo.

STEPHANO LAMBERTO

I. C.

DISSERTATIO XXXI.

Propinandi mos antiquiſſimus, vndè originem traxerit. Formula propinandi. Amantes nominati in compotationibus. Quota pocula exhauſta. Cibus, & pocula æqualiter diuiſa. Penuaria Ancilla quomodo dicta. Eius officium. Inuerſio poculorum, & alia. Amantium mores varij ad ianuam. Amaſiarum carmen flebile. Imagunculæ ad ianuam amantium.

SCripſiſti, reſcripſiſti, nec tibi à me reſponſum ex pacto, ex iure. Tu ex tuo ſatis diues, nec aduentitio ære cenſeris; ideò alienis tibi non opus opibus litterarijs, cum earum tu promocondus. Beneficia aberrent oportet, vt aliquandò hæreant: apud alium potius pereant, quàm apud te; nam poſt malam ſegetem & ſerendum: nec fœneratorem fugat à foro decoctor, nec ſedulum à ſtudio iners. Occaſionibus vtendum, & cum re præſente ſæpè delibcrandum. Diſtuli ergò, non abſtuli reſponſionem, vt ſoluerem fœnus cum anatociſmo. Te vnum moror; reliquos nihil, qui ſuis non me magis lædunt, quàm aquæ pluuiales fungum. Sed quia fide tuâ me quietum eſſe voluiſti, acquieui, tibique penſionem iam ſoluo litterariam, moreque veteri, plenis faucibus propino, vt propinanti reſpondeas capacioribus poculis.

Propinare quid. Propinare, προπίνειν, propriè ex Athenæo eſt τό ἑτέρῳ πρό ἑαυτοῦ δίδοναι πιεῖν. Alteri pro ſe dare bibere, antequam

quam quis bibat. At nunc propinare, vt olim etiam, eſt præbibendo alios ad bibendum iuuitare, ſeu præguſtato leuiter vino poculum alteri offerre; ità intelligendus Iuuenalis Sat. v. *Propinare & prægustare.*

quando propinat
Virro tibi, ſumitquè tuis contacta labellis
Pocula

Propinabat ſemper dignior, & Sympoſiarcha cæteris. Hic ritus propinandi, æquè apud Hebræos, Græcos, atquè apud Romanos inúaluit. Hæc ſunt Philoteſia, amicitiæ, beneuolentiæquè ergô inſtituta; hinc ille crater Philoteſius, de quo alibi. Huius finis laudabilis: quia ob amicitiam vel ineundam, vel fouendam. Ne tamen frequens nimis ad potum inuitatio ebrietatem induceret, apud Ægyptios, & Sybaritas moris fuit antè omnia ſumere crambem coctam. Suidas ſcribit illam ſolitam in menſis apponi. Quibuſdam mos erat ex amethyſtino vaſculo crambes ſemen ante compotationem capere, quò citrà periculum ebrietatis vino indulgere poſſent. *Quis primus propinares. Philoteſia. Propinationis finis. Antidotum contra ebrietatem. Crambe appoſita menſis.*

Propinantes Deum quempiam, aut hominem ominis causâ præfabantur. Sic apud Lucianum in Lapithis Alcidamus Cynicus ſponſæ, Herculis nomine propinat. Horatius Od. XIX. Lib. III. *Da lunæ properè nouæ. Da noctis mediæ, da puer auguris Murenę: tribus, aut nouem miſcentur cyathis.* Tres igitur cyathi, totidem Gratiæ: aut nouem, totidem Muſæ, non autem quatuor, vt habet adagium. *Non quatuor bibenda.* Nam Deus numero impare gaudet. *Propinantes quem inuocare ſoliti. Pocula tria cur. Pocula nouē cur.*

Prælibo poculum, eiuſquè tibi materiam primam præmonſtro, videlicet corneam. è cornu enim antiquitus potabant. Athenæus Lib. II. Priſcos, atquè primos homines fama eſt boum cornibus olim bibiſſe, poculis inde factis intellige, liquet hoc ex eo quod adhuc, dum aquæ vinum permiſcent, κεράσαι dicunt ἀπὸ τοῦ κέρατος, à cornu, & vas, in quo vinum miſcetur, craterem appellant, ἀπὸ τοῦ κέρατος, quaſi κρατῆρα corneum, quoniam in cornua potio fundatur. Teſtes adducit *Pocula è cornu. Poculorum menſura triplex.*

Xenophontem, Pindarum, Æſchylum, & alios.

Quatuor pocula cur non potata.

Sextans legitima mẽſura vini.

Deunx intẽperatorũ poculum.

Menſura potus varia, communis triplex, Sextans, Triens, Deunx. Sextans temperatorum (vt Budæus vult) erat legitima menſura quotidiani potus. Deunx intemperatorum. Mart. Lib. XII. Epigr. XXVIII.

Sextantem poto, tu potas Cinna deuncem,
Et quereris, quòd non Cinna bibamus idem.

Sextans ſex vnciarum. Deunx XI. Sextantem ſexies ori admouiſſe Auguſtum in conuiuijs publicis, etſi ſobrium, refert Cornelius Nepos. Sextans igitur maximè in vſu repetitus, credo quinquies, aut ſexies. Deunx verò, & Triens intemperatorum. Indicat hoc, ſæpè mentio facta, ſextantis. At Trientem magis in vſu fuiſſe teſtatur Mercurialis, quæ erat quarta ſextarij pars, ex quo infero Sextarium fuiſſe forſan potus menſuram, quam in cœnâ quotidiè ſumebant, quamquam in quatuor partes, ſiuè circiter, trientes quatuor diuidebant.

Triens intẽperatorum poculum.

Tot pocula exauſta quot digiti in manu.

Tot cyathos bibebant aliquando, quòt digiti ſunt in manu, ideſt V. Plaut. in Sticho. *Vide quot cyathos bibamus. ſt. quot digiti tibi ſunt in manu*; ideò ſubijciebant cantionem, *Aut quinquè bibe, aut ter, non quatuor*. De hoc à me alibi.

Propinandi mos ãtiquus, & vnde initium habuit

Philoteſia ſolemnis cõpotatio.

Antiquiſſimus fuit propinandi mos in conuiuijs, vt colligitur ex Plauto Curcul. *Propino magnum poculum.* Quæ conſuetudo inde initium habuit, quod Græci in ſolemnioribus compotationibus, quas Philoteſias appellabant, aurea, argenteaquè pocula proferri, & vino impleri iubebantur, eaquè prægustata, cui viſum eſſet, dono afferebant. Liberalibus feſtis Romani tot cyathos bibebant, quot annos alicui precabantur. Ouidius Lib. III. Faſt.

Liberalibus mos propinandi.

Sole tamen, vinoq; calent, annoſq; precantur
Quot ſumant cyathos, ad numerumq; bibunt.
Inuenies illic, qui Neſtoris ebibat annos,
Quæ ſit per calices facta Sibylla tuos.

Pro ſalute Principis potatum.

Bibebant autem modò pro ſalute Imperatoris, vt indicat Dio, qui Auguſto inter alios hunc quoq; honorem decretum ait, vt pro ſalute eius in conuiuijs biberent. Aliquando

do ob felices ſucceſſus amicorum, vt Horat. Od. XIX. Lib. III. *Da puer Auguris Murenæ*. Potatum etiam in amicorum gratiam abſentium. Tibullus Lib. II. Eleg. I.

Potatum pro felici euentu amicorum.

Sed benè Meſſallam ſua quiſq; ad pocula dicat,
Nomen, & abſentis ſingulâ verba ſonent.

Verum pocula miniſtrata à ſummo ad infimum, initio facto ab vno ex conuiuis, qui in ſummo accumberet, & in orbem circumlato poculo, ad eum, qui in imo lecto diſcumberet, quod Athen. dixit, ἐν κύκλῳ πίνειν. Inter potandum prægustatum poculum alteri traditum ex Hom. Il. 4.

In circulo bibere quid.

Formam propinandi deſcribit ſic Plautus Sthic. *Benè nos*, ſcilicet, valere precor, *Benè uos, Benè te, Benè me. Benè noſtram etiam Stephanium*. Ex quibus etiam amantes ſemper nominatas percipio, &, cum in nomine *Stephaniũ*, decem litteræ contineantur, totidem pocula quiſq; bibere tenebatur, vt apud Martialem, *Septem Iuſtina bibatur*. Cantio tamen in conuiuijs plerumquè, & cautio Græca. ἢ πέντε πεῖν, ἢ τρία πεῖν, ἢ μὴ τέτταρα, *aut quinquè, aut tria bibenda, nunquã quatuor*. Antiquitatis erudititiſſimus indagator Athenæus, vel Athenæi Eclogarius longè antiquiorem hunc ritum propinandi recenſet his verbis, (latinè refero) *ſalutabant etiam olim ſe mutuò propinantes, & ſaluere iubebant, Achillem etiam quidam accepit, nempè ipſi propinans poculum dextrâ obtulit. De ſuâ potione quiſq; largiebatur, quibus eſſet libitum, ſic Vlyſſes de tergo, quod appoſitum ſibi fuerat, reſciſſam partem Diomedico dat*. Et paulò ſuperius. *Vt autem Cereris beneficio largior annona fuit, cibum ex æquo ſingulis exhibuerunt, quæ res ad modeſtiam cœnas reuocauit, hominesq; impulit, vt æqualiter panem, & bellaria partirentur, & ἄλις ἴσα, quod alia non eſſent alijs capaciora pocula bibituris paris magnitudinis fierent*. In quibus vides partem cuiquè æquã diſtributam, poculum æquale omnibus, prætерquam, cum omnes de eodem biberent poculo. Horatius Sat. VI. Lib. II. planè, & apertis tibijs deteſtatur hunc morem, vt alienum à conuiuali modeſtiâ.

Formula propinandi.

Propinandi mos antiquiſſimus.

Cibi æqualiter distributi.

Pocula paria appoſita.

Prout cuiq; libido eſt,

Sic-

Siccat inæquales calices conuiua ſolutus.
Legibus inſanis.

Plutarchus in Apopht. Lacon. *Sorte quadam* (Ageſilaus) *in conuiuio magiſterium nactus, pincernæ interroganti, quãtum cuiq; conuiuarum vini iuberet apponi,&c.* Etſi hæc lex nõ ſemper ſeruata.

Structores qui. A vini diuiſione ad ciborum verto ſermonem. æquam enim cibi partem ſibi vendicant atq; pocula in conuiuijs. Structores dicti, qui cibos diuidebant, à ſtruendâ menſâ. Virgilius, quibus ait

cura penum ſtruere.

Chironomi. Græcè dicti Chironomi, qui docebantur à magiſtris hãc artem profitentibus. *Seruorum officium cibos diuidere.* Seruis olim hoc officium demandatum. Seneca Epiſt. XLVII. *Alius*, inquit, *precicſas aues ſcindit, & clunes certis ductibus circumferens eruditam manum, & infruſtra excutit.* Vbi de ſeruis loquitur. *Integra animalia appoſita menſis.* Integra nonnunquam animalia coquos appoſuiſſe Perſas, ex Herodoto, & Athen. Lib. IV. ex Macrobio Romanos lego. Rullus primus Romæ integrum aprum appoſuit, cui conſultum lege Fanniâ, ſed fruſtrà. *Coqui diuiſores.* Munus diuidendi cibos apud Græcos erat, τῶν μαγείρων, coquorum. Apud Lacedæmones κρεαδιτῶν primorũ virorũ carniũ diuiſorũ. *Diuidendi necibi conuiuis.* Idem Plutarchus de hoc optime diſputat in Probl. *Laudabilius ne fecerint maiores certis portionibus, an recentiores communibus dapibus victitantes.* De hoc diſputatur in vtrãquè partem. Lege; ipſe iudica, cui iudicium nõ fallax. *Sortes iactæ ſuper portiones.* Miſſas aliquando ſuper portionibus ſortes reperio apud Plut. in Catone Minore his verbis. *In cœnis ſortem mittebat de portionibus. Si fors ipſum deſtituiſſet, amicis, vt primã tolleret, inſtantibus; parum id, ait, conuenire inuita Venere.* Hinc prouerbium illud. *Priusquam ſortiaris, communia deuoras.*

Ancilla penuaria proma, & eius officium. A Cellario me vocat Ancilla penuaria, vt partiariò agam ex æquo. Ancillam penuariam ibidem reperio dictam promam, cuius erat, apud Homerum reliquias colligere, & analecta ex conuiuijs, vt, ſi quis nouus hoſpes ſuperueniret, eſſet, quod daret. Mirare priſcam frugalitatem, & ſeruorum raram turbam, antequam

quam Aſiaticus luxus, & luxuria inuaderet homines. Analecta inſuper data hoſpitibus. Aliam tamen formulam propinandi, & diuerſam à ſuprà dicta, obijcit mihi Vlpianus apud Athenæum Lib. x. his verbis.

Formula alia propinandi.

Hanc ego
Plenam pateram amicis meis, quos nominatim
Appellaui totam prebibo, beneuolentiæ
Certum pignus.

Totam dicit, quia bibentes inuertebant poculum, vt ego oculatus teſtis vidi in Germanicis epulis, & commeſſationibus; alibi etiam. Ità Virgilius Æneidos IX.

Inuerſa pocula in ſymponſijs.

Indulgent vino, & vertunt crateras abenos.

Idem Plautus in Stich. ſupra citato.

Vide? ſubitus vel cadus vorti poteſt.

A Baccho ad Venerem (ſine illo hæc enim friget) à vino ad amores progredior, & eidem lineæ iuſiſto, vt huic amicam coronidem faciat capiti. Plutarchi Eroticus de amantium moribus varijs diſſerit, *Quid verò prohibet, quin commiſſatum ad fores eius ipſa eat, cantet carmen, quod à fletu ad ianuam vocatur, παρακλαυσίθυρον. imagunculas ſertis ornet, omni conatu cum riualibus decertet.* Et paulò infrà. *Simul & mulieres intus Bacchoni chlamydem diripuerunt, & nuptialem iniecerunt veſtem, ſerui autem circumcurſitantes, oleâ, lauroquè fores, non Iſmenodoræ modo, ſed Bacchonis etiam redimiuerunt, & tibicina canens per vicum tranſiuit.* Quæ verba morem amantium innuunt de carmine flebili ad ianuam amaſiarum; de imagunculis coronatis cum cantu ad eamdem: de veſte nuptiali; de ſeruis, oleâ, lauroquè fores ornantibus, & alijs, quæ lector per ſe norit, dum legat, quæ ille, alijquè habent de conuiualibus, & amatorijs: ne aliud agens à linea excidam, neue ad faſtidium vſquè decantata nolenti obtrudam æquè, ac volenti. O te felicem, quem nequè calicum remiges, cothoniſſantes mouent, nec Stygius Alaſtor vexat, nec pectoris Æthnææ conflagrationes, nec impacti animo Titanij vultures, nec inſtantes fibris Prometheæ aues, viſce-

Amantum ritus varij.

Imagunculæ coronatæ ad ianuas amantum.

ratim lancinant, lacerant, excarnificant. Vtinam hæc mali gangræna ſanguinolenta in multos non permearet. Præcidenda deletili ſtylo, aut igne; non ad vitalia vſquè proſerpat. Phidias pacem amat, vt fertur. Cenſus tuus non ſuperat ſumptus. Frugalitas tibi ſemper cum munificentiâ curæ, & ſobrietas cum temperantiâ; nam vinum caret clauo. Ouidius

Nox, & amor, vinumquè nihil moderabile ſuadent,
Illa pudore vacat, Liber amorquè metu.

Tu verò clauum alienæ nequitiæ, clauo tuæ probitatis pellens, dignus, cui Reipublicæ clauus committatur, ad quem ſedens, cœlum intuens nauis cô rectum capiat iter, quò felicitas humana iure poteſt aſpirere.

PHILIPPO MEIO.

Patricio Lucenſi.

DISSERTATIO XXXII.

Lucernis vſi Hebræi, Romani diebus feſtis, ad portas appenſis. Vnde hunc morem mutuati vtriq; . Matutinæ preces Ethnicis in vſu, & à quibus hic mos emanarit. Veſperi etiam Indis, de quibus pulcherrimus locus in Luciani Dialogo de Salutatione. Matutinæ, & veſpertinæ preces. Templa diluculò aperta. Antè menſam, & poſt factæ preces; & alia de Lucernis antiquorum, & Feſtis lucernatis. De lucernis item ſepulcralibus multa. De igne, & Veſtalibus quædam.

NON te ducam in Alcinoi, vel Heſperidum ſeculis omnibus decantatos hortos; in areas florum, fulcienti aere penſiles; non in theatrum verſicoloribus aulæis diſtinctum; non in muſeum, vbi ſigna, tabulæ, quæ vel Apellis, vel Lyſippi ingenium prouocent; ſed antiquitatum criptoporticus, prius lampade, & face mutuatâ ab aliquo Phœbo. Anteſignanum, & prodromum te volo, non comitem ſolùm, vt tecum fabuler, fallam itineris tædium. Platanos, & id genus arbores, vmbræ, & delectamenti tantùm gratiâ in hortos recipimus; ità leues amicorum ſermones tu graues efficies tuarum ſententiarum pondere. Proletarium hunc meum ſermonem Laticlauij iure, te vindice, donabitur, dum Cleanthea aliqua prælucea lucerna. Sed, qui lucernâ egent, infundunt oleum, e oleum è trapetibus Scriptorum expreſſum.

Lucernis ornatę fores, & floribus feſtis. Lucernatas fuiſſe ianuas, & floridas diebus feſtis, omnes vno ore palàm teſtantur, & præ cæteris erudi- tiſſimus Lipſius, Martinus de Roâ, Licetus de Lucernis. *Lauro ornatę fores feſtis.* Laurum etiam additam in feſtis, habemus in Plutarchi Paulo Æmilia., *Ac cæteros ſerui occurrentes ad faces cum gaudio, & plauſu in tentoria luminibus fulgentia, ederâquè, & lauro exornata, reduxerunt.* Morem hunc ſeruatum vi- *Lucernarũ mos unde.* deo paſſim feſtis ſolemnibus. Mutuatos Romanos qui- dam cenſent ab Hebræis. Perſius Sat. v.

Herodis venêre dies, vnctaque feneſtrâ
Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuêre lucernæ.

Seneca Philoſophus Epiſt. xcv. *Accendere aliquem lu- cernam ſabbathis diebus prohibeamus, quoniam nec lumine Dij egent, nec homines quidem delectantur fuligine.* Hunc morem accendendi lucernas diebus feſtis, & ſacris *Ab Ægyptijs hic mos.* Hebræi imitati, & mutuati fortaſsè ab Aegyptijs, in- ter quos iam diù verſati ſunt, ſi vera tradit Herodo- *Æg priorum Athenienſiũ mos lãpades accendendi.* tus Lib. II. cuius verba paulò infrà inſeram. Roma- nos verò non ab Hebræis; ſed ab Athenienſibus cre- diderim, à quibus leges, & alia multa inſtituta, & Sa- *Ab Athenienſibus quoq;.* cra retulerunt, apud quos βασιλεὺς, ideſt, *Rex ſacrificu- lus* apud Romanos dictus, ſacra omnia curabat, & po- tiſſimùm τὰ ἐπὶ λαμπάδι, quæ videlicet apud lampa- dem fierent.

Feſta tria apud Athenienſes cum lãpadibus. Tria, quibus ſemper lampadis vſus erat, feſta A- thenienſes habuere, ἀθηναῖα, ἡφαιστεῖα, προμηθεῖα, *Minervæ, Vulcano, Prometheo.* *Lucerna perpetua in Prytaneo.* Tum in Prytaneo ignis æternus in aureâ lucernâ ardebat. In Vrbe Muchiâ Ammonis æde, in altari Delphico, in Pyrethiorum arâ; & alijs ſacellis. Herodoti verba Lib. II. hæc ſunt: *Noctu ſub dio vniuerſi circùm mœnia frequentes lu- cernas accendunt, imbutas ſale, & oleo plenas, cum multo ly- chno, quod totâ ardeat nocte, cui feſto nomen impoſuerunt, Accenſio Lucernarum. Ad hunc conuentum quicumquè Æ- gyptiorum ierint, obſeruantes ſacrificij noctem, & ipſi lu- cernas accendunt, nequè id in Sai modo; ſed etiam per vniuer- ſam Ægyptum.* Martialis Lib. x. Epig. vi.

Quando erit illa dies, quo campus, & arbor, & omnis

Lu-

Lucebit Latiâ culta feneſtra nuru.

Arbores enim, feneſtræ, ianuæ lucernis ornabantur, vt docet Lipſius primo Electornm. *Arbores, feneſtra, ianua lucernata.*

Præterea non ſolùm ianuæ lucernis ornatæ; ſed & ipſi cum lucernis occurrebant, vt habet Plutarchus in Pompeio, & Xiphilinus initio vitæ Seueri. Hinc lumina perpetua, & lampades in noſtris Eccleſijs. Candelabrum differt à lucernâ; illud enim pauperum, hæc diuitum. Cubicularis lucerna dicta *myxos*: ea verò, quæ pluribus lychnis luceret, deſtinata conuiuijs, dicta *polymyxos*. Lib. XIV. Epig. XLI. Martialis. *Lucernis occurſum viris magnis.* *Lucerna Polymixos eiu vſus*

Illuſtrem cum tota meis conuiuia flammis,
Totquè geram myxos, vna lucerna vocor.

At quià de lucernis hic mentio, de ijs quædam non trita non vulgata, ex alieno cratere luce mutuatâ, ex eruditiſſimi Liceti lucubrationibus, Phœbeâ lampade lucidioribus, delibabo. Lucernæ (præter illarum vſum in templis) in Veſtalium ſepulchris etiam poſitæ, quod ex Plutarcho in Numâ patet, de Veſtalibus loquente hoc pacto. *Sed quæ virginitatem perdiderit, viua ad portam, quam Collinam vocant, defoditur, quo quidem in loco ſupercilium eſt intra Vrbem terreſtre, iacet in eâ ſtratus lectulus, & lucerna ardens.* Legantur reliqua ſcitu digna de ſupplicio Veſtalium. Verùm non in Veſtalium tantummodo ſepulcris, ſed in aliorum quoque virorum ardentes Lucernæ appoſitæ, illuſtrium tamen, & maximè nobilium, ad differentiam plebeiorum, & ignobilium; ex lege Mæuiâ ff. de manum. teſtam. *nobiles tantum conſueuiſſe aio teſtamento mandare, vt liberti lucernas monumentis accenderent, illudque cuſtodirent.* Huic addo aliam rationem, & ad alium ſcopum illos collimaſſe puto. Siquidem vetus religioſa ſuperſtitio animis quorundam Philoſophorum inſedit, nempè animas, non longè aberrare à cadaueribus, aut cineribus, quibus vitales functiones tamdiù dederat; ideòque circa ſepulcra habitare, vbi condita oſſa. Ne igitur in tenebris vmbrę illę ſepulcrales oberrarent, Lucernę perpetuę accendebantur. an quià ignis ſacer eſt, & ſacra etiam iura ſepulcralia? an

Lucernæ in Veſtalium ſepulcris.

Lucernæ in ſepulcris Nobilium.

Animæ errãtes circa ſepulcra.

Ignis ſacer. Ignis ſymbolum. Ignis perpetuus cur Veſtalibus. Veſtaliũ munera tria. Vigilia Veſtaliũ circa ignẽ.

quia immortalitatis ſymbolum, animas immortales teſtatur. Vndè aſtruunt quidam, ideò ignes perpetuos aſſeruatos à Veſtalibus, vt Romanum imperium, ad æmulationem cæleſtium ignium, perpetuum ageret æuum. Quarum tria præcipua officia, vigilare, aſſeruare, & ſacrificare inuenio. Vigilia ad ignem ſpectabat, quem ſine intermiſſione alebant, & æternabant, quod ſi aliquando extingueretur (quod piaculare erat, maximumque portendebat malum) Veſtalis, cui per vices cuſtodia ignis erat deſtinata, afficiebatur verberibus à Pontifice in loco obſcuro, & velo medio interpoſito.

Cuſtodia Penatium Veſtalibus credita. Sacrificium perpetuũ Veſtalium.

Deindè adſeruabant imperij pignus, quod in arcanis fuit, nempè Penates, aut Palladium.

Demum ſacrificium curabant perpetuum diu, noctuque; & aquam fontis Camœnarum, quæ hauriebatur ad ſacras lauationes quotidianas. Cum igitur æternitatis ignis imaginem præſeferat, æterno Deo in lampadibus ſemper ardebat templorum; vel quià omnium elementorum puriſſimus ignis, Dei puritatem æmulatur. Hac de causâ priſci ſuperis tantùm Dijs, non inferis lucernas accendebant, quod vtrum verum, tu cenſe. Plutoni enim, Dijs Manibus, dicatum lego ignem lucernarum, non alijs tamen Inferis. Ex Ægyptiorum doctrinâ lucerna vitam ignis ſignificabat, ideò perpetuas lucernas in ſepulcris poſitas, ad Manium vitam perpetuam innuendam, Sebaſtianus Foxius ſcribit. Dijs enim Manibus antiqui ſepulcra ſua dicabant, & potiſſimùm Plutoni, Cacodæmonum Principi. Quod verò huic, cæteriſque Dijs Manibus lucernæ in locis ſubterraneis ardentes reconderentur ex multis marmoribus, monumentis, Scriptoribus antiquarijs, colligere licet. Hoc vnum inſtar omnium eſto teſtimonium claſſicum. Licetus, Philoſophus, & antiquarius ſolertiſſimus, refert, de quâdam lucernâ repertâ Ateſte, anno reparatæ Salutis CIↃ IↃ à ruſticis terram fodientibus, qui vrnulam fictilem inuenerunt, quæ lucernam continebat ſtantem inter duas ampullas, alteram auream, alteram argenteam, quodam liquore plenas, cuius virtute tot annos

Ignis æternitatis ſymbolũ & puritatis. Superis tantũ lucerna accẽſa.

Lucerna vitæ ſymbolum. Lucerna perpetua in ſepulchris cur. Dijs Manib. ſepulcra ſacra. Lucerna perpetua ſubterranea.

Liceti de lucernis laus.

nos arſerat; adhuc arſura, niſi illâ terrâ deffoſsâ aer ſubintraſſet, quod accidere omnibus lucernis ſepultis Philoſophi teſtantur. Et quià duæ vrnulæ, altera maior, altera minor; in maiori hæc inſcriptio legitur, digna, quæ referatur, *Lucernæ perpetuæ quando extinguantur*

Plutoni. Sacrum. Munus. Ne. Attingite. Fures.
Ignotum. Eſt. Vobis. Hoc. Quod. In. Orbe. Latet.
Namque. Elementa. Graui. Clauſit. Digeſta. Labore.
Vaſe. Sub. Hoc. Modico. Maximus. Olybius.
Adſit. Fecundo. Cuſtos. Sibi. Copia. Cornu.
Ne. Tanti. Pretium. Depereat. Laticis.

Lucernæ Olybianæ inſcriptio.

In alterâ minori.

Abite. Hinc. Peſſimi. Fures.
Vos. Quid. Vultis. Cum. Veſtris. Oculis. Emiſſitijs?
Abite. Hinc. Veſtro. Cum. Mercurio.
Petaſato. Caduceatoque.
Donum. Hoc. Maximum. Maximus. Olybius.
Plutoni. Sacrum. Fecit.

Itaquè lucernæ ſepulcris deſtinatæ, adeò vt nullum ſepulcrum vetus eruatur, quin aliqua lucerna reperiatur. In quibuſdam tamen, quià lucernæ perpetuæ comparari non poterant, ignis imago ſculpta loco veri ignis, cuius multa marmora teſtimonium faciunt luculentiſſimum. De Lucernis ſatis. Vide ſupradictum eruditiſſimum Licetum. Addo obiter ex Ariſtophanis interprete in Ranis, in tribus certaminibus ſolere veteres geſtare faces, vt illi dicebant λαμπαδοῦχεῖν, in Prometheis, in Vulcanijs, ſiue Ephleſijs, & Panathenaicis. Legendi de hoc Scriptores. *Ignis ſculptus in ſepulcris.* *Ignes in tribus ludis geſtati.*

Ex eodem Senecâ eâdem Epiſt. xcv. percipio alium ſanctiſſimum ritum, primâ luce, & ſummo diluculo adoraturos, & ſacris operaturos templa adiuiſſe; ità enim inquit, *Vitemus ſalutationibus matutinis fungi, & foribus aſſidere templorum?* Fortaſſè necdum apertis; antè lucem enim eò frequentes accurrebant. Prudentius *Templa manè aperta, & adita.*

Manè ſalutatum concurritur, omnis adorat.

Vnde Sacerdotes adoraturi vertebantur ad Orientem, matutinum tempus innuentes, ſacrificiis idoneum; nam *Adoratus Sol oriens.*

Deos

Deos tunc aſſidere templis & matutinis ſalutationibus adeſſe opinabantur, Magorum, Perſarum exemplo, quibus mos fuit primo ſemper diluculo Diis canendi hymnos, & laudes; Solemque orientẽ venerandi. Hinc etiam noſtra incruenta, & ſacroſancta ſacrificia manè ſolùm oblata. De manè, ſeu matutinis actionibus à me dictum (ad nauſeam fortaſſe) alibi.

Locus Luciani de matutinis precibus.
Indorum preces matutinæ & veſpertinæ

Locus Luciani in Dialogo de Salutatione me manu trahit, qui Indorum religionem ità narrat in precibus matutinis, & veſpertinis, his verbis: *Indi quoquè poſteàquã manè è ſtrato ſurrexerunt, Solem precibus venerati fuerunt, non quemadmodum nos deoſculatâ manu perfectam precationem eſſe arbitramur; verùm illi ad Orientem conuerſi, ſalutatione Solem conſalutant; ſed cum ſilentio, ſe ipſos conformantes, Dei choream imitari, atque effingere conantur. Duabus verò uicibus ad hunc morem Deum placare ſolent, nempè manè, & veſperi.* Tertullianus in Apol. Cap. XXXIX. *Non prius diſcumbitur, quàm oratio ad Deum prægustatur, editur quantum eſurientes capiunt; bibitur, quantum pudicis eſt utile, ità ſaturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum ſibi eſſe.* Plutarchus in Sympoſiacis ait, menſam inter res ſacras antiquitus fuiſſe, ideòquè antè guſtationem, τὰς ἀπαρχὰς Dijs conſecrari ſolitas, ac deinde religione quâdam ad conuiuium, veluti ad ſacrum quoddam epulum iri. Athenæus refert, *etiam poſt diſcubitum, in genua procidebant, & præeunte ſacrorum adminiſtro patrias quaſdam preces effundebant.* O' religioſam Ethnicorum religionem?

Menſam præcedit oratio.
Mẽſa res ſacra

Matutinæ preces cum luminibus.

Vt autem matutinæ preces fierent, diluculo templa aperiebatur, accendebantur tædæ flammis, ac lumini ſacrorum gratæ, quas deſpiciens Lactantius, *Mactant*, inquit, *opimas, & pingues hoſtias Deo, quaſi eſurienti; profundunt uina tanquàm ſitienti; accendunt lumina, ueluti in tenebris agenti.* Apertis deinde & adornatis templis cum puluinaribus, luminibusquè accenſis, matutinæ primùm fuere vigiliæ. Sacrorum enim cauſâ maturius vigilandum. Suetonius in Auguſto Cap. LXXVIII. *Matutina vigilia offendebatur, ac ſi vel officij, vel Sacri cauſâ*

Templa diluculò aperta.
Matutinæ vigiliæ.

ſâ

ſâ maturius vigilandum eſſet, ne id contrà commodum faceret, in proximo cuiuſcunq; domeſticorum cœnaculo manebat.

Hæc ad te, quem niſi amem, quantùm certè amo, quis me amet, aut quis me dignum amore hominũ venuſtiorum, tui ſimilium, arbitretur? in quo tot cauſæ conſpirant, quarum vnaquæq; amorem omnium mereatur, Muſarum nempè ſecundiſſimus fauor, & vnica tua amabilitas, quæ me adeò deuinxit, vt me tibi perpetuò nexum futurum iure glorier. Ideò cum tuo Blaſio filio, meo olim alumno, Muſarum choro ſtipato, vere patriſſante, ob ingenij, morumq; ſuauitatem, tanta mecum interceſſit familiaritas, vt nihil ſuprà;

Non ità vixerunt Strophio, atque Agamemnone nati;
Non hæc Ægidæ, Pirithoique fides.

quem, Numen ſupremum precor ad ſummos dignitatis apices euehat, feliciter; teq; quia prole fecit beatum, honeſtiſſimâ felicitate mactet perpetuâ.

FRAN-

FRANCISCO MARIÆ

CAMPANO

S. T. MAG. DOM.

Oratori ſacro.

DISSERTATIO XXXIII.

Vtriuſquè linguæ periti, Græcæ, & Latinæ ſcilicet, olim maximè commendati. Modus deprecandi antiquus. In gaudio Cælum adoratum, manuſquè ad illud ſublata, aliaquè peracta. Legumina Athenis cocta. Faba cur legumen impurum. Benè eſſe, formula. Propinationes varijs variæ factæ. Item pro Principe, abſentibus, & alijs. Imprecationes bibere recuſantibus.

NOn ſic Polypus mutat colorem, Proteus formam, vt animus noſter vota. Decipimur ſpecie recti, quia ſomnia rerum lactant, ludunt. Attalicas, & Phrygias opes, Mydæ talenta, & gazam Perſicam admiramur, inhiamus Sybariticis menſis, ſcindimur in partes, vario, vano diſcurſu, vnâ virtute neglectâ, paſſim quæq; exoptamus. Quare niſi falx cupiditatibus, & ſarculum adhibeatur, runcandis, ſariendiſquè ſilueſcentis mali fibris, de nobis conclamatum. Ad Virtutem vela vertenda, quam vt aſſequamur, non Oceano diuerſæ gentes obeundæ, non Herculei labores exantlandi, vt quidam ſomniant, non exotica, aut tranſmarina inueſtiganda; ſed ſtudium honeſtum amplectendum, qu

iam

iam diu vrges. Ideò præ cæteris mortalibus ſapis, pietati addictus, & deſtinatus. Paucis, quos æquus amauit Iuppiter, contingit hæc felicitas, ad quam Euphimiâ opus, Attico, Latioq; eloquio innixa, Chryſeâ abiectâ cum ſuis loculis.

Vt Cœlo duo luminaria magna maximè conſpicua cæteris lucem ſuam impertiuntur, & orbem totum illuſtrant; ità duæ linguæ, *Græca*, & *Latina*, omnes illuſtrarunt artes, & ſcientias. Quare vtriuſquè periti maximè & olim commendati, quod ex Athenæo Lib. I. colligo illis verbis: χαλεῖ δὲ αὐτὸν, &c. *Quamobrem Aſteropæum illum vocant, ex æquo in vtrâq; linguâ principem, eumquè non minus Græcos ritus, quàm patrios nouiſſe, ad manumq; habuiſſe*. Galenus διγλωττοτις (inquit) &c. *Bilinguis olim quidam dicebatur, eratquè res miraculo mortalibus homo duas exactè linguas tenens*. Aſteropæus ambidexter, græcè ἀμφιδέξιος. De Aſteropæo Homerus Il. φ. Celeberrimus hic Aſteropæus adeò fuit, vt etiam in prouerbium abierit Aſteropæus pro homine exprompto. Sic Athenæus initio Lib. I. Antonium Cæſarem Aſteropæum quemdam appellauit, vtriuſquè linguæ iuxtà Antiſtitem. Quem igitur priſci maximè eruditum vocabant, indigetabant nomine vtriuſq; linguæ periti. Ita Horatius Lib. III. Ode. VIII. vocat Mæcenatem.

Lingua Græca, & Latina præſtantia.

Periti vtriuſq; linguæ commendati.

Aſteropæus quis

Aſteropæus prou.

Vtriuſque linguæ periti quã cõmēdati.

Docte ſermones vtriuſquè linguæ.

Et Martialis Epig. LXXVI. Lib. X.

Iucundus, probus, innocens, amicus,
Linguâ doctus vtrâq;

Olim Romani, & alij, quibus virtus cordi, vt Græcas Latinis coniungerent, ſe Athenas conferebant, ad bonarum artium emporium celeberrimum. Ideò meritò Cicero pro Archiâ ità exclamat: *Erat Italia tunc plena Græcarum artium, & diſciplinarum*.

Romani Athenis ſtudebant.

Procedam porrò, tenuisq; telæ opellam tenuem ſubtexam de Deprecatione, cum aliquid obnixè deprecamur genibus accidentes, apud quem deprecabundi aliquid recuſamus,

Sæpe precor mortem, mortem quoq; deprecor idem

Suetonius in Auguſto Cap. LII. modum deprecandi conſuetum deſcribit his verbis. *Dictaturam magnâ vi offerente populo, genu nixus, deiectâ ab humeris togâ, nudo pectore deprecatus eſt.* Ambroſia intubæ ſuccedat, deprecationi gaudium.

Deprecandi modus.

In gaudio, & bono nuncio Cœlum adoratum probat Suetonius in Nerone Cap. XXI. hiſce verbis: *Ad eam ſpeciem exiliuit gaudio, Cælum adorauit.* Manus ad Cœlum ſublatas in gaudio lego in Dionyſio Halic. Lib. III. de patre Latinorum. Latinè dicam. *Pater autem, vt eorum ſententiam cognouit, lætitia elatus, & manibus ſublatis in Cælum, magnam ſe Dijs habere gratiam dixit, & c.*

In gaudio cœlum adoratum.

Manus elata in gaudio.

Horatius Satyra v. Lib. II.

Donec obe iam

Ad Cælum manibus ſublatis dixerit urge.

Sacrificabant etiam coronati in lætitiâ. Plutarchus in Ageſilao. *Ipſe procedens coronatus læti nuncij cauſa ſacrificauit, portionesquè ſacrificij miſit amicis.*

Sacrificatum in gaudio à coronatis.

Flores etiam congeſti in plauſu. Plutarchus in Põpeio, *Ille, tanquam victor elatus gaudio, proſilijt in concionem, plauſuq; illic, & floribus in eum congeſtis exceptus eſt.*

Flores congeſti in gaudio

Cocta legumina Athenis in communi gaudio lego in Plutarchi Theſeo, his verbis. *Patre ad ſepulturam dato; Apollini votum perſoluit Nonis Iulijs, eo enim die in vrbem ſe incolumes receperunt, quare & legumina ob eam cauſam, aiunt, coqui, quòd ſeruati allata ſibi cibaria in vnum confuderint, & communi ad coquendum ollâ adhibitâ, congreſſi inuicem, atquè epulati ſint.*

Legumina in communi gaudio cocta.

Fabam autem fuiſſe legumen impurum, lego apud Pauſaniam in Arcadicis, his verbis. *Veniſſe in hæc loca Pheneatæ Cererem dictitant ante Naum, dum errabunda Proſerpinam quæritaret, & ijs, qui ſe comiter, ac liberaliter accepiſſent, legumina diuiſiſſe omnia, præter fabam, quæ enim maximè de causa impurum legumen faba ſit, arcanis commentarijs mandatum eſt.* De fabâ, cur à Pythagori-

Faba legumẽ impurum, & cur.

cis

eis interdictâ, vide Plut. Sympoſ. VIII. Quæſt. VIII. aliosſque.

Huic ſuccedat illa formula, *Benè eſſe*, quod illi precabantur, cum omnia ſecunda volebant, id quoquè tibi volo.

Benè eſſe formula.

Ergo viuamus, dum licet eſſe benè.

Amici dum viuimus, viuamus, viuamuſquè, quamdiù hæc vita ſuppetet.

Formula benè precandi in compotationibus hæc, *Benè vos, Benè nos, Benè me*, quibus addebant nomen amicæ, *Benè Stephanium*. Intelligitur, εὔχομαι, precor benè viuere. Ouidius Faſt. II.

Formula benè precandi incōpotationibus.

Et benè vos, benè tu patriæ pater optime Cæſar,
Dicite, ſuffuſo per ſacra verba mero.

Aliquando propter ſuos, & amicorum felices ſucceſſus bibere conſueuerunt. Horatius, *Da puer Auguris Murenæ.* intelligitur, *cauſâ*, ſeu *propter Auguratum*. Lego tamen in Liberalibus tot cyathos exhauſiſſe, quot alicui annos precabantur. Ouidius Faſt. III.

Propinatum abſentibus.

Sole tamen, vinoquè calent, annoſquè precantur,
Quot ſumunt cyathos, ad numerumquè bibunt.
Inuenies illic, qui Neſtoris ebibat annos.
Quę ſit per calices facta Sybilla ſuos.

Tot cyathi exhauſti, quot annos precabantur.

Pro ſalute Principum (vt dictum eſt) amicorum, abſentium æquè, ac præſentium & hodiè bibitur, vſitatumq; ſemper fuit.

Propinatum pro ſalute Principum.

Quod ſi precationibus ſeſe mutuò prouocabant, prouocabant ſe quoq; imprecationibus bibere recuſantibus. Tibullus de Libero Eleg. VI. Lib. III.

Imprecationes bibere nolentibus.

Iam venit iratus nimium, nimiumquè ſeuerus:
Qui timet irati numina magna, bibat.
Quales his pœnas Deus hic, quantaſquè minetur,
Cadmeæ matris prędа cruenta docet.

Verùm tibi non ebibam Neſtoris annos, apprecabor eos ſanè tibi felices. Extrà fores Ganeones, qui macellorum annonam flagellant, excandefaciunt ſcitamentis Apicianis, vt ſuam miluinam expleant famem,

noſtra cœna aduentoria erit litteraria. Quod ſi hæc acerbior, & præcox nimis videtur, vtere quæſo ad rutam eorum pulegio amoris in me tui, cui pro crudis mitia, pro præcocibus ſat matura viſum iri ſpero; imitaborquè tenuiores humunculos, qui cum lauticijs excipere non poſſint conuiuam, de properatione gratiam captant; & cum miſſus plures inſerere nequeant, à promulſide, & guſtu conuiuium tollunt, vt conuiuium fugiant ſordidi. Ouidiano dicto rotam ſufflamino.

Semper inoblita repetam tua munera mente,
Et mea me tellus audiet eſſe tuum.

HIP-

HIPPOLYTO CAMILLO
GVIDIO
S. T. MAG. DOM.
Oratori ſacro.

DISSERTATIO XXXIV.

Piſcatores ſtantes vendunt. Pretium piſcium appenſa in tabella deſcriptum. Lex Piſanę ciuitatis de piſcium pretio antiquiſſima. Nec licitum olim viuos piſces vendere, nec aqua aſpergere. Piſces ſacri Ægyptijs. De piſcium immolatione. Quinam ijs veſcerentur, qui abſtinerent. Piſcatorij ludi, & alia.

FIeri ne poteſt, vt mihi ἔλαιον ἐκ ἐν λυκύθῳ; oleum non ſit in Lecytho? obmuteſco enim, & inopem me copia facit, cum de te viro eloquentiſſimo mihi aliquid vltrò dicendum. Calamum ſumpſeram ad te ſcripturus; ſed, vt ille ait,

Verſus fundo inopes rerum, nugaſquè canoras,

Antè lentem enim ollam augeo ſpe elatus inani: verùm, tanquam parcere ſacris cogor, & cum tuo lenocinante dicendi genere me compellas, ipſâ Lubētiâ me facio lubentiorem, & ſcribendi cacoethes, vt pleroſquè, me inceſſit, vel ſi incertâ verborum ſalebrâ mihi balbutiendum, ideò modò nullum meum momentum, in hac iudiciorum lance ad deprimendū, de quibuſdam à me notatis moribus, non omnibus obuijs, nec in vulgus litterarium diſſeminatis, his

piſculentis diebus de re halieuticâ ; & ſi eâdem operâ in aere piſcari videor, dum de his tecùm diſſero hæc planè noſcentis.

In primâ fronte Athenæus Lib. VI. morem, & legem ſtandi in foro piſcario lego, & pretium ſingulorum piſcium in tabellâ publicè appenſum ; vt vidi obſeruatum in quibuſdam ciuitatibus, & oppidis. Refert igitur ex Lebete hæc carmina.

Piſcium pretium in tabella publicè expoſitum.

Poſt Solonem legislator nullus fuit,
Ariſtonico ſapientior. Aliàs is quidem
Multas leges promulgauit, atquè varias:
Nunc autem legem quamdam edixit nouam
Auream, ne ſedentes vendant
Piſcarij, ſed recti ſtent perpetuò.
Deinde appenſis tabulis pretium ſcribant in poſterùm.
Quò citius mercaturi reuertantur domum,
Suaquè, velut Dei, vendantè machinis.

Stantes piſcatores in foro piſcario.

Sed præ cæteris mihi arridet, quod paulò ſuprà meminit, de lege quâdam, quam Piſano in foro piſcario, & alibi obſeruatam religioſiſſimè vidi. Idē Alexis in Lebete de eodem Ariſtonico legislatore apud Athen. hæc refert.

Lex piſcarij fori Piſani.

Vt piſcariorum quiſq; piſcem venundet
Vbi pretium indicauit, ſi minori det,
Quàm æſtimauerit. in vincula
Protinus conijciatur, vt pœnę metu
Iuſto pretio contenti ſint, & veſperi
Marcidos omnes reportent domum.

Ne videlicet in tabernis forenſibus relinquant, poſtridiè carius venditturi. Piſces uerò in profluentem Arnum proijcere tenentur veſperi, quos eo pretio, quod ſibi indixere, vendere non potuerunt.

Piſces verò venales, cautum legibus, aquâ aſpergere. Ità Xenarchus in Purpurâ apud eumdem Athenæum Lib. VI. initio, recenſens varias nequitias piſcatorum. *Piſcariorum genere nullum magis impurum. nam quia piſces illis non licet aqua rigare, legibusquè id vetitum fuit.* Et quæ ſequuntur. Subdit, illos venditos

Piſces venales cautum aqua aſpergere.

tos mortuos ex Antiphane in adulteris, & Lib. IX. Alexis in Attide ſic, *Piſces mortui venditi.*

Qui primus dixit Sophiſtem neminem
Animatum quippiam comeſſe, ſapiens mehercule fuit.
E foro nunc reuertor, mercatus nihil
Animatum, emi namque piſces mortuos
Ingentes, tum agni pinguis carnem minimè viui, &c.
Horum quidquam animatum eſſe ſi quis oſtenderit,
Et culpam admiſiſſe, & legem violaſſe me fateor.

Tenebantur igitur mortuos piſces vendere, & , ne putreſcerent ſtatim, nec aquâ aſpergere eos ad diutius retinendos, quod ideò factum, vt viliori pretio eos diſtraherent, timentes, ne in foro putreſcerent.

Piſcibus Ægyptus abſtinet, vt docet Herodotus. Lib. II. *Arbitrantur* (inquit ibidem) *ſacrum genus piſcium, quod vocatur ſquamoſum, atque etiam anguillam. Hos piſces, aiunt, ſacros eſſe.* Pythagorici etiam à piſcibus abſtinent, vel quia alienæ gentis, vt aiūt, ſunt, vel quia non ſunt malefici, quarè piſcium nullum immolabant, & à piſcibus nemo Deorum nomen habuit. Plato in legibus marinam venationem adoleſcentibus interdixit, nulla enim roboris exercitatio, nulla ſapientiæ meditatio paratur congricidæ, mulli cidæ. Piſcariorum nequitiam Athenæus pluribus deſcribit, eosquè vocat execrandos. Cætera apud ipſum vide. *Piſces ſacri Aegyptijs.* *Pythagorici curà piſcibus abſtinent.* *Venatio maritima interdicta.* *Piſces an immolati.*

At Lib. VII. idem Athenæus ait, anguillas coronatas, aſperſaſquè molâ cum precibus, Dijs à Bœotis immolatas: & Neptuno à piſcatoribus thynnorum, thynnum immolatum, vocatumquè illud ſacrificium Thynneam. *Piſcatorum nequitia.*

Piſcatorij ludi quotannis menſe Iunio (vt refert Feſtus) fieri ſoliti trans Tiberim à populo Romano pro piſcatoribus Tiberinis, quorum quæſtus non in macellum peruenit; ſed ferè in aream Vulcani, quod id genus piſciculorum viuorum datur ei Deo pro animis humanis: vnde Volcanalia (ex Varrone de lin- *Thinnea quid.* *Piſcatorij ludi.* *Piſcis pro anima immolatus.* *Volcanalia quæ.*

guâ Latinâ, dicta à Volcano, quod ei tum feriæ; & quòd eo die populus pro ſe in ignem animalia mittit. De ludis piſcatorijs Ouidius vi. Faſtorum.

Tertia poſt Nonas remouere Lycaona Phœbe
Fertur, & à tergo non habet vrſa metum.
Tunc ego me memini ludos in gramine campi
Aſpicere, & dici, lubrice Tybri, tuos.
Feſta dies illis, qui lina madentia ducunt,
Quiquè tegunt paruis æra recurua cibis.

Piſcium eſus Homeri tempore.

Homeri temporibus piſcium, & auium eſum fuiſſe vſitatum, Athenæus docet Lib. iv. Cap. v. eorum tamen in conuiuijs Heroum nullam mentionem facit; propterea quòd ijs in dignitate conſtitutis non conuenire huiuſmodi alimentum exiſtimabat. Euſthatius Gadarei Melegni teſtimonio comprobat, veteres non fuiſſe appetentes piſcium; ſed eorum eſu poſt Homeri tempora inualuiſſe: Homerum prætereà, ceu Syrum natione, ſecundum gentis illius inſtituta, Heroas feciſſe abſtinentes à piſcibus.

Veteres non appetentes piſcium.

Sed Piſcem natare doceo, cum hæc te doceo. Piſcator ictus ſapit, & ego deſipio, qui ſemel monitus, non reſipiſco à leuibus ſectandi. Quaſi piſcis (inquit Plautus) itidem amator lenæ nequam eſt, niſi recens, verus tamen amator tempore ſemper probatur. Tu igitur, cum quo mihi vetus intercedit amicitia, non in poſtremis habendus; amicitias enim, vt vinum, vetuſtate commendamus, & inconſtans ille amor, qui incrementum non capit. Quare noſter conſtantiſſimus æternum duraturus, æterna capiet incrementa; quod tuâ virtute, benignitatequè nititur, dequè te Ouidianum illud fateor.

Nunquam pigra fuit noſtris tua gratia rebus,
Pieridum numen, præſidiumquè mei.

IO. BAPTISTÆ SACCO A SECRETIS Senatus Mediolanenſis.

DISSERTATIO XXXV.

Dapiferi quinam. Ferculum quid. Cibi primi miſſus. Primæ menſæ qui cibi. Qui ſecundæ. Bellaria nulla apud Lacedæmonios. Lauri folia, & eiuſmodi in ſecundâ menſâ. Tabellæ ferculorum conuiuatori datæ, & cur. Vini prægustatio hoſpitibus data, & quanta eius vis ad amicitias aucupandas. Quot Cœnarum genera. In ſportis priſcos cœnas ad amicos detuliſſe. Symbola quid. Cœnæ antiquorum frugales. Prouerbia cœnarum lautarum, & frugalium. Epulum publicum vbi factum, à quo inſtitutum, illud contemnentis pœna.

ROmanis legibus tecum agerem, ſi poſſem; fortèan Atticis; breuitas enim Spartana mihi ſemper arriſit, &, dum tẽpus, locus poſcit, priſca verba, quibus Salij cecinêre, & Augures auem conſuluêre, & Decemuiri tabulas condidêre: tantum ne hoc flagitiũ? Eia fiducia latinæ libertatis, & vbertatis ægræ Panaces, & miſeræ ſeruitutis vindicta, languida verba excita, iacentia erige, priſca recude, antiquata nitori reſtitue, cum noua lux Lipſiana, aliorumquè ſiderum affulſit ad illas Cimmerias tenebras expellendas. Latij eloquij campus floſculis transmarinis, & exoticis herbis exornandus, opes illius amplificandæ manu benignâ, non malignâ cõtrahendæ.

Ee c Alio

Alio licet ornatu vulgaris , & popularis ſermo incedat per forum , alio ſenatorius . In Senatu,& Lyceo vterquè non improbandus,at monumentis æternitatis conſecrandus . Ex varijs Authoribus pācarpiæ nectantur coronæ.

Dapiferi quidam.

Ferculū quid ſunt.

Athenæi penus multos ritus priſcos, ad conuiuia ſpectantes, ſuppeditat, & primum , Fercula portata in menſam ab ancillas, atquè ſeruis dapiferis, δειπνοφόροις , ex Lib. v. Hoc munus etiam coquorum. Δειπνοφόροι (inquit Suidas) *Dapiferæ dicebantur , quæ in Mineruæ templo decumbentibus cœnam afferebant.* Ferculum , idem , quod miſſus ; hi olim terni ; Auguſto teſte Suetonio, aliquando ſeni ; Heliogabalo (teſte Lampridio) viceni. In primo miſſu , ſeu antecœnio , ex Macrobio , echini , oſtreæ crudæ . Martialis guſtationem prægustemus ex Lib. XI. Epigr. LIII.

Primi miſſus qui cibi.

Prima tibi dabitur ventri lactucā mouendo
Vtilis , & porris fila reſecta ſuis;
Et quæ Picenum ſenſerunt frigus oliuæ:
Hæc ſatis in guſtu , cætera noſſe cupis.
Mentiar , vt venias , piſces , conchylia , ſumen.
&c.

Prandium pro guſtu.

Aliquando lego, prandium pro guſtu vſurpatum, ſeu antecœnio. Sed antè cœnam plerumquè promulſis appoſita (de quâ , & antecœnio , quia à me alibi dictum) ſuperſedeo. Obiter tantùm repeto,

Cœnæ caput. Prima menſa cibi. Secunda menſa cibi.

In guſtatione , ſeu cœnæ capite appoſuère oſtrea , lactucas , oua , mora , gobios , rutam. Deinde ſequebantur miſſus carnium , aut piſcium ; & hactenus dicebatur prima menſa . Secunda Menſa cōtinebat cibos ſuaues , vt bellaria Attica , τραγήματα : Athenæus. Lib. XIV. Secundam menſam his exornabant , ouis , lacte , caſeo , melle , Iouis cerebro , hoc eſt opiparo aliquo cibo , turdis , leporibus , conchis , iuſculis quibuſdam , placentis varijs, præſertim ex melle confectis , rapis , fabis , malis,pyſis , meſpilis , nucibus , deniquè omni fructuum gene-

genere. His acceſſerunt, vinum ſuaue, coronæ, vnguenta, muſica inſtrumenta, & aliæ huiuſmodi voluptatis illecebræ. Plutarchus in Artaxerxe ait, Reges Perſarum de more Regio initiando pro bellarijs therebinthum deguſtaſſe. Lacedæmonij bellaria non comedebant. Lego etiam in Athenæo Lib. IV. folia lauri adhibita inter bellaria.

Therebinthus, Bellaria nulla Lacedæmoniorum.

Lauri folia inter bellaria cur.

Quod pluribus rationibus factum puto: ſed potiſſimum hiſce duabus; tum, vt vi foliorum exſiccatoriâ fumi ad caput elati abſumerentur: tum vt etiam odor vini, ac ciborum, qui ſolet ſæpenumero à ſaturis hominibus grauis emitti, abſconderetur; id quod Martialis facetè admodum nobis indicat. Lib. V. Epigr. IV.

Fœtere multo Myrtale ſolet vino.
Sed fallat vt nos, folia deuorat Lauri
Merumq; cautâ fronde, non aquâ miſcet &c.

Semen etiam papaueris cum melle, & lactucâ ad conciliandum ſomnum eſitaſſe, vnâ cum ficubus, & vuis legimus. Horatius Sat. II. Lib. II. ſecundæ menſæ frugalitatem ita diſcribit.

Tum penſilis vua ſecundas,
Et nux ornabat menſas cum duplice ficu.

Vt autem in ciborum appoſitione ordinem ſeruare poſſent Serui, de ſchedulâ id factum. Nam nõ ſingula fercula; ſed menſas ferculis onuſtas duo ſerui accumbentibus apponebant, loco, & tempore diſponendis. Conuiuator ergò, vt ſcirent Dapiferi quęnam fercula, aut quo ordine eſſent ſuper menſâ diſponendâ, tabellam ſibi afferri iubebat, in quâ omnium ferculorum nomina eſſent deſcripta, ita Athenæus Lib. II. *In cœnis priſco more conuiuatori, poſteàquàm accubuiſſet, tabella, in quâ omnium ferculorũ nomina deſcripta fuerant, tradebatur, vt ſciret ille, quodnam opſonium allaturus eſſet coquus.* Deinde in fronte IV. Lib. idem præcipit, quid primo faciendum, cum hoſpites excipiuntur in conuiuijs nuptialibus, his verbis. *Videtur autem vinum ad conciliandam, alliciendã*

Ordo in cibis portandis, & apponendis.

Tabella ferculorum data conuiuatori.

In conuiuijs nuptialibus quid ſeruandum.

quė amicitiam, vim quamdam habere, vt quod animū diffundat, & calefaciat. Quamobrem, non anteà qui eſſent, rogabant, quàm bibiſſent, ſed guſtato iā vino hoſpitij ius, & fidem honorantes, potiùs quàm priuatum hoſpitium, ſingulos. Deinde recenſet hæc Cœnarum genera, nempe, Phileticas, quæ ſcilicet amicis, & familiaribus præbentur? Populares, quæ vniuerſo populo. Thiaſas, quæ in ſodalitijs, quæ & φρατρικὰ dicta, ſcilicet contribules, cum vnaquæq; tribus ſua propria, & peculiaria ſacra haberet. Demū Orgeonicas, quæ in Orgijs ſacris Bacchi. Has à legiſlatoribus eſſe præſcriptas meminit ibidem Athenæus.

Philetica cœna. Populares cœna. Thiaſa cœna. Orgeonica cœna.

Moderatas fuiſſe antiquorū cœnas inde colligo, quòd varijs prouerbijs exprimuntur, ſumptis vel à Dijs, vel ab hominibus, qui eiuſmodi tenuitate cōuiuiorum vſi: quæ prouerbia tantùm innuo, quia à Parœmiographo fuſius explicata. *Cœna Deûm*, dicta frugi, & iucunda. creditum enim Deos, ex Dionyſio, non tantùm nectare paſci, & ambroſiâ, verùm etiam vilibus quibusq; cibis. *Cœna Saturnia*, ignara exoticarum deliciarum. *Hacata*, quod apud Inferos præparcè cœnent. *Hecales*, ab Hecale paupercula, *Icci*, à parſimonia illius. *Philoſophica*, non multùm à ſportula differens. *Muſica*, vnde Plautus in Moſtellariâ, *Muſicè herclè agitis ætatem*, &c. *Platonica, Ruſtica, Laconica, Cynica*, pro nimis tenui, & ſordidâ. *Terreſtris*, ideſt ſine ſanguine, ex oleribus tātùm. Contrà verò dicebantur, *Cœna dapalis, dapſilis, dapatica, pollucibilis, recta*, quę dabatur à diuitibus, & Principibus: *Vncta, epularis, ganeata, gliſcera, dubia, popularis, ebria, adipalis, regalis, Cerealis, Saliaris, auguralis; Pontificalis, Capitolina; Perſica, Medica, Sybaritica, Italica, Campana*, & aliæ huiuſmodi, quæ à luxurioſiſſimis populis vſurpatæ.

Cœna amicorum moderata. Cœnarum frugalium prouerbia. Cœna Deûm. Cœna Saturnia. Cœna Hecata. Cœna Hecales. Cœna Icci. Cœna Philoſophica. Cœna Muſica. Cœna Platonica, Laconica, &c. Cœnarū lautarum prouerbia.

Cœna plerumq; largior, quia vberiore epularum apparatu, tum familiarium, atquè affinium ſocietate, in propatulo, vnde cœna dicta ἀπὸ τῆς κοινωνίας à communione. Prandium erat tenuius, quia ſoli, ſeorſim,

Cœna lautior prandio.

me-

ἀπόφαγοι prandebant.

At Lib. VIII. apud eundem Athenæum in calce præter ſymbolam (de quâ alibi) dari ſolitam pro cœnis, alium modum reperio deferendi coenas in ſportulis, his verbis, *Veteribus quoquè notæ fuerunt è ſportulis cœnæ, quas Pherecrates in Mai, ſeu obliuioſo, his verbis ſignificat,* *Cœna delata in ſportulis.*

Cœnam cum in ſportulâ præparaſſet, Ophellum ibat.

Hinc liquet è ſportâ coenam vocari, quando cœnâ paratâ ſibi quiſpiam, & in ſportâ reconditâ, ad alium proficiſcitur, cum eo coenaturus. Arrianus id confirmat. *Cœna ſportâ quæ.*

Idem Athenæus ſcribit de ſymbolis, quæ apud Chalcidenſes erant, teniæ, corollæ, vnguenta, aliaquè paruo parabilia, quæ inuitati ad Regem conuiuij conuiuæ deferebant. Sed hæc tenebantur apud alias gentes Sympoſiarchæ conuiuis de ſuo miniſtrare. Argiuorum ſymbola erat pecunia, vt idem ibidem aſſerit, in ſumptum conuiuij erogata. *Symbola cœnarum quæ.*

A coenâ ad epulum gradum facio, & potiſſimùm triumphale, datum à triumphantibus, cuius duo loca reperio, vnum Capitolinum, vt habet Martialis Lib. XII. Epig. XLVIII. *Epulum publicum datũ in Capitolio.*

Non Albana mihi ſit comeſſatio tanti,
Nec Capitolinę, Pontificumq; dapes.

Deinde cætera templa, epulis dicata. Innuit Virg. VII. Æn. *Epula in templis.*

Hę ſacrę ſedes epulis, &c.

Alium locum noto in Athenæo Lib. V. ſub finem, cum loquitur de pellibus, reportatis à Mario Romam, quorumdam animalium incognitorum, ob inſolitam, & inuſitatam ſpeciem, dicatas illas fuiſſe in Herculis templo, in quo triumphantes Imperatores epulum exhibent. Hæc cœna dicta popularis, quia populo data. *In tẽplo Herculis epulum coena popularis dicta.*

At mea, licet tibi apposita, terreſtris, & Icci; tua mihi ſuppeditat.

Ambro-

Ambroſios ſuccos , & odoriferam Panaceam.

Epuli inſtitutum, & ubi.

Cuius verò ſit inſtitutum epulatio , Plutarchus in Solone annuit ſic : *Proprium verò eſt Solonis epulatio in Curiâ , quod* παρασιτεῖν *ille appellauit , ſiquidem nō permittit eidem illic epulari frequenter . Sin autem ille, cui id delatum ſit , contemnat , infligit ei pœnam , ratus , hoc honoris publici faſtidium illud eſſe plus æquò appetentis* , & c.

Quæ pœna contemnentis epulum.

Benè tamen ratio accepti , & expēſi inter nos cōuenit , tu me amas ; ego te amo , meritò hoc fieri vterquè exiſtimat , ex Plauti Moſtel. *Hæc qui gaudēt , gaudeant perpetuò , ſuo ſemper bono.* Verùm turbellas facio in re leuiculâ , quaſi efferatur præda ex Troiâ ; & milites militari more mulſo reficiendi , alicâ pro opibus à me donati. Tu in cauſa , qui me, meaquè tanti facis , & ex cloacâ arcem. Iam ; *Senatum conuocabo in corde conſiliarium,* vt tibi amiciſſimo volupe faciam; ſecundas agam de induſtriâ , cum nequeā primas. Aedepol prodigus promus tu mihi ſemper beneficia dilargitus ; addictum me iureteſte. Candidatus , hoſtiatusquè ſemper pro te faciam, vt Deus te, tuaquè fortunet , ad annum Platonicum.

CLAVDIO TEGRIMIO
J. C.
Archidiacono Lucenſi.

DISSERTATIO XXXVI.

Opſonium vnde dictum: & quorum erat illud in coenam parare. Sybaritarum luxus, & liberalitas in nouo opſonio reperto. Flores in manu, in auribus etiam priſcorum. In affinitate contrahendâ, ſponſæ ſponſus phialam donat. In puerperio dona miſſa. Natalitia celebrantes quo nomine compellati. Mathematici vocati in natalibus. Natalitia quotuplicia. Conuiuia natalitia, & alia ad hanc rem ſpectantia. Puerorum inſignia. Puerum tollere, & exponere quid, & vnde hic mos. De puerperio. De ſacris varijs pueritiæ. De die natali. Varij ritus enucleantur.

PAuca tu ad me; ſed rara, præclara; vt aurum, gemmæ, quo rariores, eò pretioſiores. Timanthes in tabulis plus intelligebat, quàm pingebat, & in magnis ædibus aurum, argentumquè cælatum celatur, non in propatulo habetur.

Sæpiùs in libro memoratur Perſius vno,
Quàm leuis in totâ Maſus Amazonide.

Vt coloſſi magnitudo, vel in breui ſigillo ſe oſtendit, ſic ingenium & doctrina in tenui. Ego tanquam Cypariſſus, vel alia ſterilis arbor, cum non ha-

habeam opera pro pomis, verba pro folijs ſpargam; quidquid hoc, animo penſandum, & amore, quo me vadatum, vinctumquè attines. Communibus hoſtijs vnanimes excludamus, quidquid amicitiæ noſtræ albo, vel minimum næuum poteſt inducere, Diſſertationibus. Crebri enim ſilicis ad chalybem ictus, ſcintillas eliciunt, & ignem excitant, ità crebra amicorum colloquia amoris ardorem incitant, fouent, augent, & verè vt fatear,

Alcinoo multos poma dediſſe puto.

Ego riuulum tibi Oceano eruditionis do, meq; ſimul dedico cum hac vnâ opellâ.

Opſonium vnde dictum.
Opſonium qui pararent.

De Opſonio pauca dicturus, præmitto paucula quoq; ὀψωνεῖν eſt, vel conuiuari, vel opſonium parare, ὄψον dicitur ἀπὸ τῦ ὀψὲ, ideſt *ſerò, ſiue veſperi*; quòd in coenam pararetur opſonium, non in prandium; vel quòd ſerò, & voluptatis causâ id inuentum. Opſonatores olim, vel ipſi patres familias. Plautarchus. *Poſtquam opſonauit herus*. Vel ſerui, aut paraſiti, ideo à Græcis dicti ὀψῶναι; à Latinis *opſonatores*: melius *opſonivori*, qui dicto citius, edulia pro conuiuarum numero emebant. Martialis Lib. XIV. Epigr. CCXVII.

Dic quotus es? quantiq; cupis coenare? nec vnum
Abbideris verbum: coena parata tibi eſt.

Coqui quanti facti.
Sybaritarum luxus.
Inuentores nouorū opſoniorum quanti habiti.
Adijcialis cœna.

Creſcente deinde luxu, horum creuit exiſtimatio; & ſi quis coquus nouum opſonandi modum reperiſſet, nouo munere decorabatur, vt olim apud Sybaritas. Hinc, *Sybaritarum luxus*, prouerbio locum fecit. Quare Athenæus Lib. XII. hæc refert. *Si quis coquus peculiarem, excellentemquè aliquem cibum inuenerit, ne cui alij fas ſit eo vti antè annum, niſi ei, qui inuenerit, vt toto illo tempore auctor eius inuenti quæſtum inde faciat, quò laborent & alij omni ſtudio ſeſe inuicem talibus inuentis ſuperare*. Vide quanti factus coquus ob nouitium inuentum opſonij, non aliàs guſtati. Hinc fortaſſè dicta, *Coena adijcialis*, in quam nouum obſonium aſportatum, & adiectum. Opſoniuoros mit-

ſo, Floriferos adeò, non tamen Floralia ago, te Catone audiente, vidente.

Flores in auribus, & manibus geſtari ſolitos innuit Athenæus in calce eiuſdem. XII. *Molle, inquit ſyſimbrum, aut roſa, aut lilium auri inſidebat.* Remanſit hoc in moribus noſtris inſtitutũ geſtãdi flores in auribus. Sed quæ refert Clearchus Solenſis in Amatorijs apud eumdẽ ſubſcribam, quia relatu digna, & eruditionis plena. *Sciſcitatur, ait, cur manibus flores, poma, id genus alia, geſtemus, an quod, qui delectantur illis, pulchritudinis appetentes eſſe naturâ demonſtret. Iſtaquè, propter illud naturæ ipſorum veluti ſpecimen, quę pulchra ſunt, habent in manibus, & illis gaudent; an potius ob duas res circumferunt? nempè, quòd id felicitatis initium, & omen, ac voluntatis argumentum patefaciunt. Nam, quos habent flores, ſi quis petat; ad fruendum, ſua pulchritudine inuitat, & appellat; ſin vltrò dant ijs, qui accipiunt, pulchritudinis ſe participes vt faciant, anteâ pręſcribunt, &c.* Paulo poſt. *An verò quicunquè amant, hoc affectu, motuq; animi procliuiores ad luxum, & nitidiores pulchris illis geſtiunt, & laſciuiunt.* Ex quibus colligo, per iſta occaſionem colloquendi nos nanciſci, & præbendi exemplum deſiderij noſtri, ideſt docendi ſub exemplo, quid ipſi expetamus. Vide, & perpende. Caue ab ijs, qui hamo aureo expiſcantur, ne fucum facientes, os tibi oblinant.

Flores in auribus, & manibus geſtati, cur.

Florum donatio quid ſignificet.

Ritum de nuptijs antiquum obſeruo loco anuli ſponſalis. Narratur ab eodem Athenæo hiſtoria quædam ſuper Odatidis Regis filiæ cum Zariadâ nuptijs. *Nos (inquit) Odati, nuptias tuas nunc facimus omnes, tu circumſpice, & contemplator auream phialam vino plenam ſume, & ei trade, quem maritum optas, illius eſſe coniugem te proclamabimus.* Ex quibus deprehendo morem, cum affinitatem diuites inter ſe contrahebant, vt gener à ſocero, vel à ſponsâ ſponſus phialâ donaretur. De ſponsâ hoc habe. De ſocero Pindarus Olymp. v. φιάλαν ὥς τις ἀφνειᾶς &c. *Phialam vt ſi quis à diuite manu ſumptam, intus vuæ rore bullientem, donec*

Ritus nuptialis.

Phialâ aurea data ſponſo vel à genero

iuueni genero præbibens, &c.

Olla geſta in nuptijs. In Lybiæ Leptâ, vt refert Alex. ab Alex. Lib. II. Cap. v. vſui receptum erat, vt poſtridie nuptias ollam ſponſa ad ſponſi matrem petitum illiceret, quam ſi illa aſperius denegaſſet, iurgiorum auſpicium augurabantur.

Procorum nuptias ambientium veſtitus varius cur. Procorum, nuptias ambientium, ritum nobis innuit Dionyſius Lib. I. *Moris eſt latini, vt proci, qui mulierum nuptias ambiunt, paludamento vario induantur.* Hæc varietas coloris, vitæ quoquè varium ritum innuebat, Polypi mentem induentium, & Chamælontis.

In puerperio, & nominis impoſitione dona miſſa. Ad alia calamum verto, non tamen aliena à nuptiali ſacro. Seruis, & libertis munera mittere ſolebant nuptialia, natalitia in puerperio, & quando nomen imponebatur, idquè cum Cereris ſacris ſuos liberos Athenienſes initiabant, quod ſignificauit Terentius Phorm.

Porrò autem Geta ferietur alio munere,
Vbi hera pepererit, porrò alio autem, vbi
Erit puero natalis dies, vbi initiabunt.

Amphidromia quæ. Ἀμφιδρόμια, inquit Suidas (hoc enim etiam mantiſſæ loco addam) vocabatur quintus dies à natis pueris, quo, quæ obſtetricatæ fuerant, aut aliquid eius muneris attigerant, manus purgabant, & puerum, circum focum currentes, ferebant, & propinqui dona miſſitabant, ferè polypos, ſepias, &c.

Domus puerperarum corona inſignita. Apud Athenienſes, vt notat Meurſius, conſuetum fuit, domum, in quâ puerpera eſſet coronâ exornare, ſi maſculus, oleagineâ; ſi fœmella, laneâ, propter lanificium, cui vita procedente dedita erat futura, hinc dicta domus puerperarum στεφανηφόρος.

Natalitia celebrãtes quomodo ſalutati. Natalitia celebrantibus, ſi occurrebant, hac formulâ ſalutationis vtebantur, *Hodie nate ſalue.* Idhabeo in Plauti Pſeud. *Hodie nate, bene, Hodie nate, bene tibi, dico, Hodie nate, redi.* Natalitia erant duplicia.

Natalitia duplicia. Alia; quæ ſtatim poſt partum, vel paulò poſt celebrata; alia, quæ quotannis celebrata. Paulò poſt, dicebantur

tur *Puerperalia*, ſeu *Repotia*, quo die infantibus nomina impoſita. Amphidromia agebantur quinto à nato infante die, quo manus eæ expurgabant (ex Suidâ) quæ obſtetricum munere fuerant perfunctæ, curſuq; ad focum ferebatur puer, mittebanturquè à propinquis Polypodes, ac Sepiæ munerum loco. De Luſtrico die à me alibi. *Puerperalia, Repotia quæ. Amphidromia quæ.*

Natalitia annua fuiſſe conuiuijs celebrata apud Ægyptios, Perſas, Græcos, planum. Apud Romanos item. Virgilius Eclogâ III. *Natalitia annua.*

Phillida mitte mihi, meus eſt natalis, Iola.

Hoc tempore Sacrorum, Genio indulgere poterant, non alio. Tunc amici, clientes natalem celebrantibus munera mittebant. Martialis Lib. VIII. Epig. LIV. *Munera miſſa natalitijs.*

Vt poſcas Clyte munus, exigaſq;
Vno naſceris octies in anno.

Conuiuia inter ſe agitabant, quod habetur ex multis Plauti, & aliorum locis. Natalitia Romæ vrbis etiam celebrata Palilibus, ex Ouidio. IV. Faſtorum. Natalitia quoquè Imperatorum, Principumquè celebrata. Dij Genethlij eo die, tanquàm vitæ præſides, inuocati, Iuppiter, Iuno, Lucina, & Genius. Natalitia ſacrorum præterea celebrata, cum quis videlicet ſacris initiatur. Apuleius Metam. Lib. XI. *Exhinc feſtiuiſſimum celebraui natalem ſacrorum, & ſuaues epulas, & faceta conuiuia.* Quo die pueri ab lacte remouebantur, epulæ fiebant, vt notat Athenæus Lib. IV. *Illo enim tempore nutrices infantes mares in agros exportabant ad Dianam Corythalliam cognominatam, &c.* Tunc igitur copidas (id erat genus conuiuij Spartani) agitabant. Sacrificabant prætereà γαλαθηνὺς ὀρθραγορίσκυς, hoc eſt, *porcellos adhuc lactentes*; & in conuiuio apponebant panes furnaceos. Hoc fortaſſè ſacrificium in ablactando infante. Cato Eduſam, Potinamq; vocauit, Deas præſides puerorum; has enim Nutrices inuocare ſolebant, cum pueri lac dimittere incipiebant. Dentitionis quoquè feſtum. VII. *Cõuiuia in Natalitijs. Palilia Romæ. Dij Genethlij qui. Natalitia ſacrorum quæ. Ablactationis feſtum, & ſacrum. Eduſa, Potina Deæ. Copidæ quæ.*

menſe pueri celebrabant, cum dentire incipiebant; dicta Græcè ὀδοντία.

Apaturia feſta. Athenienſes celebrabant ἀπατούρια epulis, & ſacris, cum pueros triennes, quadriennesquè ſodalitati aſcribebant, & in claſſes tributim diuidebant, eodemquè die certatim poemata recitabant. Vide Suidam

Cyroſina feſta. Curoſyna, κουρόσυνα, feſtum Græcorum, quo ij, qui ex ephebis exceſſiſſent, capillos, barbamq; primam tondebant, eamquè Apollini dicabant, tanquam primitias, & fluminibus; quod tunc humor, & calor maximè vigeat. Romani altero, & vigeſimo anno, conuiuio exceptis amicis, comam, barbamquè attondebant, & Numini alicui offerebant. De hoc vide Heſychium, Plutarchum in Theſeo, Plinium, & alios.

Barbæ comæq́; prima tōſura

Puerorum inſignia. Puerorum, vſquè ad annum XIV. fuere inſignia, bulla aurea cum prætextâ. Huius originem vide in Plutarcho, & Macrobio. Et quo die prætextam deponebant togam virilem ſumentes, epulæ celebrabantur. Perſius Sat. V.

Cum primùm pauido mihi cuſtos purpura ceſſit,
Bullaq; ſuccinctis Laribus donata pependit.

Solitos fuiſſe reperio eo die, quo infantibus erant imponenda nomina (de quo à me alibi) inuocare Mathematicos, qui inſpecto themate genethliaco, fauſta, infauſtaquè euentura prædicerent, atquè in bonam ſcæuam arriperunt, quæcumq; omina, quod erat, *fata occupare*. Plautus Bacch. in Prologo; *Vocitare nomine parentes, vt fit crebrò, fata occupant*. Item Herodotus in Euterpe. *Alia inſuper ſunt ab Ægyptijs excogitata, quis menſis, dieſuè cuius Deorum ſit, & quo quis die genitus, qualia ſortietur, & quam mortem obibit, & qualis exiſtet, & c.*

Mathematici vocati in natalitijs.

Fata occupare quid.

Pueri ſtatim nati humi poſiti. Statim atquè natum in lucem edidiſſet puerpera, humi ponebat, & parentes (liberum enim hoc Græcis) ſi alere voluiſſent, eos amplectentes, tollebant de terrâ, vnde Dea Leuana (hæc dicta παιδοτρόφος) vel

Tollere puerū vnde dictum

Leuana Dea.

vel tanquàm ſuppoſiticium extrà ædes exponendum curabant, aut in viam, aut ad ripam, aut ad littus in vaſculo de papyro facto, aut bitumine illito, vel cantharo. Hinc nata illa formula, *Puerum tollere*, ideſt *domi educare*. Terentius Andriâ. *Nam quod periſſet, iuſſit tolli*, & alibi. Horatius. *Sublatus aletur*. Contrarium, *Puerum exponere*.

Non tamen nudos exponebant (hic mos Græciæ) ſed aliquid ſibi matres detrahebant, corporiquè ipſorum imponebant. Inde autem poſtea, vt Comici, Tragicique fabulantur, aliquando illi agnoſcebantur. *Exponere puerum quid. Expoſiti pueri cum aliquo dono.*

Ex Apuleij Lib. XI. & Polyd. Lib. V. Cap. I. elicio, apud veteres, eumdem diem, quo quis ſacris initiabatur, natalem ſacrorum appellari, religioſoquè ientaculo celebrari. Pueri verò apud Lacedæmonios, Perſas, & Scythas ante ſeptimum ætatis annum ad patris conſpectum non accedebant, nè ante patrem cognoſcerent, quàm illum vereri, ac venerari didiciſſent. Patricius de Regno. Perſæ non ante ſeptennium ex Valerio Lib. II. Cap. I. ex Strabone Lib. XV. ante quartum, ex Herodoto ante quintum; vt ſcilicet patres paruulorum amiſſionem æquiore animo ferrent. Cæſar Com. Lib. VI. de bello Gallico, *In reliquis* (ait) *vitæ inſtitutis hoc ferè à reliquis differunt*. (Galli) *quod ſuos liberos, niſi cum adoleuerint, vt munus militiæ ſuſtinere poſſint, palàm ad ſe venire non patiuntur, filiumquè puerili ætate in publico, in conſpectu patris, aſſiſtere turpe ducunt*. Alex. ab Alex. Lib. II. Cap XXV. de puerorum inſtitutione, plura ego quoquè alibi, alijquè permulti. *Natalis dies ſacrorum. Reuerentia patris.*

Hæc mea abortiua tibi vel tolle, vel expone. Saltem, per tua obſecro genua, vt illuc inſipienter à me factum ſapienter feras. Ad ſuum quemquè æquum eſt quæſtum eſſe callidum. Si quid mihi compendi facere poſſis, face, vti ſoles. Viam qui neſcit, quà deueniat ad mare, eum oportet amnem quærere ſibi comitem; te mihi aſciui iam diu ad famæ campum

per-

percurrendum, in quo tu prodromus. I præ, ſequar, dum manum mihi porrigas auxiliarem. Probitatis, & pietatis viam adeò tenes, vt alijs exemplo eſſe poſſis. Delicias, & opes, quibus tua domus affluit, pedibus proteris, vni Deo, diuiniſquè emancipatus. Hæc vna via certa ad felicitatis veræ colophonem te deducet. Mihi (obſecro) Deum, cui quotidie tam piè facis, propitium redde, tuumquè Patruum Tegrimum à cubiculis Vrbani VIII. Virum meliori æuo dignum, cui proborum Centuriæ omnes ſummos bonorum apices, iamdiu meritos in Vaticano cum tyrio murice apprecantur, Patronum mihi conſerua amantiſſimum.

HIE-

HIERONYMO PARENTIO PATRICIO LVCENSI.

DISSERTATIO XXXVII.

Comeſſatio quid. Comus Deus quis. Meretriciū quis primus permiſerit, & cur. Nonaria mulier quæ. Adulterarum pœna. Stupri profeſſio apud Ædiles. De Scortorum togâ, vectigale. Mulieres nullæ in caſtris. Serui venales nudi proſtabant, item ſcorta, catamiti, & cur? Titulus cuiquè cellæ lupanaris, & fronti impudicarum mulierum. Quæ merces illarum, cui vectigal, & quis primus inſtituit. Centones habebant non tantùm in quâquè cellâ; ſed etiam in maiori lupanaris ianua.

LIberalia aguntur, libera lingua loquatur. O qui nodorum vincula nectis moroſus, rixoſus exeſto, & ſi re verà non habet hic meus libellus mores, dum enim Saturnalia peraguntur,

Innocuos censura potes permittere ludos,
Sit laſciua licet pagina, vita proba eſt.

Scena quidem hæc ſcelerum videtur, ſed quam intueri cum fructu quisq; poteſt. Vina appoſita vinoſum mouent, inumum (vt antiqui loquebantur) non mouent; ſic iſta animum improbum titillant; caſto, caſtigatoquè non adhærent; & veluti Cymba, ne ſui quidem veſtigium relinquunt. Tu, qui Zenone moderatior, hæc purus, putus releges, & mecum colliges antiquitatum venerandas gemmas è ſtercore iacen-

iacentes roſas è ſpinis. Cui mala mens,& malus animus : tibi vterque optimus. Bonus ſtomachus, benè omnia concoquens, in bonum vertit nutrimentum ; quidam malè affecti, cum hæc audiunt, hauriunt cicutam. Sed ego fatuus ſum , non modo ſtultus, qui hæc fundo , non ad ſummam caueam ſpectantia, vbi minuta plebs, & popellus; ſed ad quatuordecim gradus, vbi laticlauij , & anuli iure donati. Alios candidioris animi in hac re præcurrentes tecum ſequar, tentabundus , & gradu ſuſpenſo in cœnoſâ viâ gradiar , ſumnisq; tantùm pedibus attingam , ceu in loco Ædilem metuente.

Comeſſatio quid.
Comus Deus temulentiæ.
Nona hora comeſſationum.

Comeſſationes erant præludia ad palæſtram Venerean exercendam , vndè Scorta plerumquè cum comeſſantibus. κῶμος , Comus , Deus temulentiæ. De comeſſatione à me alibi. Hora decumbendi nona eſſe putabatur , vt dictum , quâ plerumquè Scorta ad amaſios accedebant. Ideò à Perſio Sat. 1. dicta mulier Nonaria , impudica.

Nonaria mulier quæ.
Meretrices permiſſa à Solone.
Adulterarũ pœna.

Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.

Solon , vt ab adulterijs cohiberetur iuuentus, coemptas meretriculas Athenis proſtituit primus, obuiasq; in Venerem eſſe voluit, ne matronarum coniugia polluerentur, vt refert Plutarchus in illius vitâ. Romæ verò mulieres in adulterio deprehenſæ cogebantur togatæ in publicum prodire; quod innuere videtur Horatius Sat. 11. Lib. 1. illis verbis , vt etiam Porphyrioni placet.

Quid inter ——
Eſt in matronâ, ancillâ, peccesuè togata.

Quod apertius Iuuenalis Sat. 11.

Eſt mœcha Fabulla.
Damnetur, ſi vis, etiam Carphinia, talem
Non ſumet damnata togam.

Et acutiſſimus Martialis eruditè Lib. 11. Epigramma xxxix.

Coccina famoſæ donas, & ianthina mœchæ.
Vis dare, quæ meruit, munera? mitte togam.

Pro-

Stupri profeſſio apud Ædiles, & cur.

Profeſſio ſtupri apud Ædiles fiebat, quæ tamen irrita poſteà facta lege nouâ, teſte Lipſio ad Tacitum Annal. II. vbi hæc Papiniani verba ex L. x. de adulterijs producit. *Mulier, quæ euitandæ pœnæ adulterij gratiâ Lenocinium fecit, aut operas ſuas Scenæ locauit, adulterij accuſari, damnariq; Senatus conſulto poteſt.* Cur autem apud Ædiles ea profeſſio fieret, eam adducit cauſam, quia nempè Ædilibus fornicum, popinarum, locorumquè eorum, in quibus honos non colitur, aut virtus, cura erat deſtinata. Ideò Seneca. *Inuenies voluptatem circa balnea, & ſudatoria, ac loca Aedilem metuentia.* Ad quod etiam Iuſtinus alludens dixit, *Dionyſium apud Aediles iurgari ſolitum.* Publicas itaquè meretrices in albo habere tenebantur Ædiles, vt, ſi quam reperirent, quæ non profeſſa eſſet, mulctarent. Quod hodie aliquibus in Italiæ Vrbibus adamuſſim ſeruatum; imò nunc non ſolum profitentur, ſed & vectigal perſoluunt.

Loca Ædilem metuẽtia quæ

Meretrices vectigal ſoluunt

Meretricũ toga, &c.

Meretricũ togatarum mos vnde.

Matronæ veſtibus diſtincta à meretricibus.

Meretrices erant ſine ſtolâ, inſtitâ, & vittis, quæ Matronarum: at cum togâ. Hunc morem ad Romanos ab Athenienſibus defluxiſſe crediderim, præcipuè cum apud eos lege cautum fuiſſe ſciam, vt Scorta à Matronis veſte diſcernerentur, certam veſtem ferentia, non ad libitum. Suidas, νόμος Ἀθηνησι, τὰς ἑταίρας ἅντινα φαρεῖν.

Athenis Mulieres nullæ in caſtris.

In caſtris ſcorta, aliaſuè mulieres eſſe, militares leges non permiſère. Vnde Quintilianus (ſi is eſt) in milite Mariano. *Meretrices, inquit, ab exercitu ſubmouentur; intrare noſtra caſtra feminis non licet.* Propertius Lib. IV Eleg. III.

Romanis vtinam patuiſſent caſtra puellis,
Eſſem militiæ ſarcina parua tuæ. & c.

Perſarũ mos

Perſæ tamen vxores, & liberos, tanquam pugnæ incitamenta, in caſtra ducebant.

Scorta proſtituta ſine veſte

Quemadmodum emptores merces venales proſtituunt in propatulo, ità vt poſſint ab emptoribus, aut aduentoribus vndiquè inſpici, contrectari; ità factum lego à Scortantibus in meretrice conducendâ. Sene-

ca Contro. II. Lib. I. *Nuda in littore ſtetit ad faſtidium emptoris, omnes partes corporis inſpecta, & contrectata ſunt.* Athenæus Lib. XIII. pluribus verbis, referens Eubuli Zenarchi verſus quibus id palàm facit, redarguens eos, qui cum in lupanaribus omnis generis fœminarum colluuiem habeant, ad thoros audeant accedere maritales, minimè veriti Draconis leges, quibus adulterium capitale erat: & paulò infrà ex Philemonis verſibus. *Stant nudæ, ne te fallant; ſi placent, ſtatim amplectere; & quo, voles, modo, exiſti, mandato laqueum.* Hoc erat aſpernantis, vnguem medium oſtendere, & in malam rem abire iubentis. Iuuenalis de Meſſalinâ Sat. VI.

Adulterium capitale.

Aſpernantis geſtus.

Tum nuda papillis conſtitit auratis.

Aliquando non omnino nudæ proſtabant; at velo tenuiſſimo tectæ, & pellucido. Horatius Sat. II. Lib. I.

Velo tenuiſſimo tecta meretrices.

Altera nil obſtat, Cois, tibi penè videre eſt,
Vt nudam, ne crure malo, ne ſit pede turpi,
Metiri poſſis oculo latus; & c.

Hinc dicta Circes vitrea, & vitreæ togæ, quod ritu vitri pellucerent, vt ego opinor.

Vitrea Circes cur.

Mangones quoq; ſeu magiſtri puerorum meritoriorum eos mangonizatos proſtituebant ſine tunicâ. Hinc Martialis. Lib. VI. Epig. LXXXII.

Catamiti venales quo.

Quidam me modò, Rufe, diligenter
Inſpectum velut emptor, & c.

Nudi quoquè Serui venales. Luciani Eunuchus, *Verum alijs quidem viſum eſt, vt nudato illo, quemadmodum in emptitijs ſeruis fieri conſueuit, inſpicerent,* & c. Sed quia Iuuenalis Sat. VI. verſus alium ritum indicat, his verbis,

Serui venales nudi.

Tum nuda papillis
Conſtitit auratis, titulum mentita Lyciſca.

Titulos cuiquè cellæ meretricis affixos conijcio. Seneca Contro. II. Lib. I. *Educta es in lupanar, accepiſti locum, pretium conſtitutum eſt, titulus inſcriptus, & c.*

Titulus cuiq; cellæ Lupanaris.

Inſcri-

Inſcripta s fuiſſe meretricum cellas apertiſſimè quoque teſtatur Tertullianus de pudicitiâ Lib. I. *Sub ipſius libidinum titulis*. Lepidiſſimus Martialis.

Inſcriptæ quoties intraſti limina cellæ.

Et Petronius in Satyr. *Cum ego negarem, me cognoſcere domum, video quoſdam inter titulos, nudaſque meretrices conſpirantes.* Nec ſolum titulus cellæ ſuperinſcriptus; ſed etiam in fronte meretricis. Seneca in laudato loco. *Nomen tuum pependit in fronte, ſtupri pretia accepiſti, & manus, quæ Dijs datura erat ſacra, capturas tulit*, hoc eſt, *concubitus pretia*, quod pretium erat as. Petronius. *Iam pro cellâ aſſem exegerat.* Alij dicunt quadrantem fuiſſe, vnde quadrantariæ mulieres.

Tituli in frõte meretricũ.

Pretium meretricum as.

Vti verò tituli in fronte Luparum, quæ verè Erebi victimæ, cur non Tituli etiam in fronte victimarum, Dijs mactandarum, & donariorum templis affigendorum? Suetonius in Auguſto Cap. LIX. *Nonnulli patrum familias teſtamento cauerunt, vt ab hæredibus ſuis prælato titulo victimę in Capitolium ducerentur, votum pro voto ſolueretur, quòd ſuperſtitem Auguſtum reliquiſſent.*

Tituli in frõte victimarũ.

Principibus ſi tributa à Mercatoribus ex quæſtu; & Veneri merces data à meretricibus ex proſtibuli lucro, vt quæ prima meretriciam inſtituerit artem. Videndus Martinus de Roâ Singularium Lib. IV. Cap. X. qui fortè & mihi viſus ab his ſcriptis.

Veneri merces data à meretricibus.

Quod ſi quæ cuiquam noctem promiſiſſet, in foribus inſcribebat. *OCCVPATA EST*. Plautus Aſinaria. *In foribus ſcribat, Occupatam eſſe.*

Meretricium vectigal primum Caligula inſtituit, vt docet Suetonius in eo. Cap. XL. quantum quæq; vno concubitu mereret. Ante portam meretricum velum pendebat, ne introſpicere quiſquam poſſet. Martialis Lib. I. Epigr. XXXV.

Meretricum vectigal a quo primum inſtitutum.

Velum ante portam meretricum.

A: meretrix abigit teſtem, veloq; , ſerâq;.

Iuuenalis.

Contentus non eſt foribus, veloquè, ſerâq;

Claude feneſtras

Vela tegant rimas, iunge oſtia, tollite lumen.

Centones ante portam meretricum.

Hoc velum ex centonibus conficiebant, & cento appellabatur, quod in vnâquâq; cellâ, & maiori lupanaris ianuâ, extenſum à ſcortis. Diſco ex Iuuenalis. Sat. VI.

Intrauit calidum veteri centone lupanar.

Petronius

Vt in locum ſecretum venimus, centonem anus vrbana iniecit, & c.

Hæc materia, quia inchoata, facilius probrum ſortitur, quàm terminata ſuffragium, ganeones, impuros petat ſcortatores. Bacchides ad fornices ablegandæ. Viſcum merum ſi dixi, ſi non defæcata, aut percolata vina, ſed propudia dedi, tu, cui palatum delicatiſſimum, animus integerrimus, deſpuito. Ego Ouidianum recino.

Crede mihi diſtant mores à carmine noſtro.
Vita verecunda eſt, muſa iocoſa mea eſt.

Tu intereà Socraticum indue morem, cui Socraticum viget pectus. Caput obnubito in re molliculâ, & parum ſeuerâ, velut alter Vlyſſes ad has Sirenes cerâ aures obde, cui altera Penelope ceſſit, quæ te beatum faciat, ò vtinam, prole beatâ.

Nam tibi cum facie mores natura pudicos,
Et raras dotes, ingeniumq; dedit.

FRANCISCO ALZANO

J. C.

VICARIO GENERALI

Epiſcopi Vicentiæ.

DISSERTATIO XXXVIII.

Gynæconomi officium. Numerus conuiuarum apud varias Gentes. Quibus Numinibus dicatus. Cuius munus illum recenſere. Præcepta inuitandi ad conuiuium. Vocatores quinam. De Coquis, & eorumdem officio, ac ſupplicio. Quanti Coqui habiti. De Præconibus, quorum officium nouilunia indicare, & in ſacris monere, vt cauerent à verbis malè ominatis. Dextra ſublata operis inchoandi indicium. Manus motus, & digitorum quid innueret. De Nouilunijs multa. Manu ſilentium indicatum; manu etiam vſi Lictores in turbâ remouendâ. Qui ritus in auctione. Præcones liberi. Præconum decuriæ.

CAutio mihi ſemper, ne quis me incomitet, tanquam amicitiæ deſertorem; cenſio, ne enim haſtariâ dignus, qui ſua deſerit caſtra. Iam diu nomen meum dedi tibi, ac amoris ſacramento obſtrictus in tua iuraui ſigna; Tu ſacræ militiæ Vicentinæ anteſignanus, æqui, boni què vindex; bonorum morum aſſertor, & pietatis ſub auſpicijs Sacroſancti Antiſtitis, Cardinalis Illu

ſtriſs.

ſtriſs. FEDERICI CORNELII. Quare anno reuoluto, tanquàm miles exauthoratus, fidem meam nouo authoramento obligo, meq; tibi deuotum nexu, mancipioquè addico, dedico, quod Strenæ loco Natalitiæ, aut anni ineuntis, eſto. Poterunt alij magnificentius, at non amantius. ego me totum, quo nil maius, dilargior.

Formula ſeruorum ad dominos.

Vt olim à Seruis in negotijs expediundis vſurpatum, à me quoquè: *Si quid me vis, impera, & factum puta.*

Gynæconomus quis, & quod eius officium.

Gynæconomus græcè, γυναικόνομος, mulierum dicitur inſtitutor, earum curam habens, matronarum etiam decentiæ arbiter, & muliebris ornatus. De quo ità Poſtellus. *Gynæconomi ità vocabantur, qui de matronarum primò, poſteà de omnium mulierum ornatu ſtatuebant, ne vlla illarum quicquam indignum ferret, vtquè ſingulæ pro ratione cenſus, & facultatum induerentur; indictâ mulctâ eis, quæ ſecus feciſſent.* Præter hoc officium, reperio etiam in Athenæi Lib. VI. aliud. *Gynæconomis autem vocatos recenſentibus, eumquè faceſſere iubentibus, quia præter legem, & ſtatutum triginta conuiuarum numerum, alios ſecutus, ſe ingeſſiſſet; rurſum, inquit, numerate; ſed exorſi à me.* Huius legis meminit Plutarchus Sympos. IV. Quæſt. III. nec tamen numerum XXX. præſcribit, ſic. *Legumlatores, qui omni conatu luxum impugnarent, maximè numerum definiere eorum, qui ad nuptias vocarentur.* Et VII. Quæſt. VI. idem confirmat planè.

Gynæconomi officium circa mulierum.

Numerati cõuiuæ à gynæconomis.

Iabenſiũ numerus conuiuarum.

Iabenſibus lege latâ indictum erat (vt videre eſt ex Heraclidis Politicis) ne in conuiuijs celebrandis plures vocarent, quàm decem viros, & totidem mulieres; nequè nuptiarum celebritatem vltrà biduum producerent.

Platonis lex conuiuarum.

Plato quoq; in V. de Legibus ab hoc non diſſenſit. Ipſe enim edixit, ne plures, quàm quinque amici, totidem amicæ ex parte patris vocentur. Ex cognatis, ex propinquis totidem. Eius hæc verba. *Quod autem ad nuptiale conuiuium attinet, non plures, quàm quinque amici, totidemquè amicæ ex parte patris vocentur. Ex*

cogna-

cognatis, & peregrinis totidem. Impenſæ ex facultatum modulo, & ratione fiant: ditiſſimus minam impendito: alius dimidiam minam, & ſic deinceps, &c.

Gynæconomorum igitur officium etiam erat, præter curam muliebris ornatus, conuiuas numerare. Confirmat idem Athenæus ex Timocle, & Menandro: &c. ne numerus conuiuarum trigeſimum excederet; quod quàm ſit verum, alijs iudicandum relinquo. Conuiuarum itaquè numerus (vt habet Marcus Varro, & à me alibi dictum) incipere debebat à Gratiarum numero, & progredi ad Muſarum, ideſt, vt pauciſſimi ſint tres, plurimi nouem. Pauſanias refert, nunquàm plures tribus diſcubuiſſe ſimul. Lege Fanniâ extra domum non plures tribus, in foro non plures quinque licebat conuiuio excipere. Hinc triclinia dicta à tribus lectis, in quibus ſinguli accumbebant. Septenarium numerum alij probabant ex dicto illo, *Septem conuiuium, nouem conuicium*. Apud Homerum, II. Iliados denarius numerus refertur, nec plures decem accubuiſſe refert Euſtathius. Apud Iulium Capitolinum duodenarius numerus refertur in conuiuijs Veri Imperatoris. Apud Suetonium, item Auguſti, in quo duodecim conuiuæ Deorum, Dearumquè habitu accubuerunt. Xenophon octo conuiuas vult eſſe cum nono conuiuatore. Hi numerum potius reſpiciebant, eumq; religioſâ quâdam curioſitate ſectabantur; cum conuiuarum numerus non ad viuum reſecandus; ſed pro loco & tempore inſtituendus. Incommoda multitudinis conuiuarum referuntur à Plutarcho Sympos. Lib. v. reuocante omnia ad mediocritatem: & ſub hæc duo præcepta ſubnectente. Primum, vt ſæpius paucos inuitemus; alterum, vt ipſius conuiuij cauſam, genusquè ſpectemus.

Gratiæ, Muſæ numerus conuiuarum.
Lex Fannia de conuiuijs.
Triclinia vnde dicta.
Septem conuiuæ.
Varius numerus conuiuarum.
Duodenarius numerus conuiuarum.
Duodecim Dij conuiuæ Auguſti.
Nouenarius numerus conuiuarum.
Multitudinis conuiuarum incõmoda.
Præcepta inuitandi ad cõuiuia.

Numerus inuitatorum, poſtquam conuenerant, recenſebatur à Gynæconomis ex Athenæi Lib. VI. Qui inuitabant, *Vocatores* dicebantur. Martialis. Lib. VII. Epig. LXXXV.

Numerus conuiuarum recẽſitus a Gynæconomis.

Iam,

Vocatores qui — *Iam, dices mihi, vapulet vocator.*

Qui ſeriò, & ex animo inuitabant, dicebantur, *Scindere penulam*, quaſi vi, manu iniectâ in penulam; & hoc erat vehementer rogare: contrà verò leniter & remiſſè aliquem inuitare, dicebatur ille, qui *Laciniâ tenebat*, non penulam ſcindebat.

Scindere penulam quid.

Lacinia tenere quid.

In Valerio Maximo reperio modum inuitandi, præter conſuetum Lib. II. Cap. III. ſic dicente *Moris erat ab Imperatore triumphum ducturo, Coſſ. inuitari ad cœnam, deinde rogare, vt venire ſuperſedeant, ne quis illo die, quo ille triumphauerit, maioris in eodem conuiuio ſit imperij.* Idquè fortaſſe ideò factum, vt poſt epulum, honoris ergô, à Pop. Romano deduci poſſet, qui honos præſentibus Conſulibus non poterat (ex Pop. Rom. moribus, ac inſtitutis) Imperatoribus tribui.

Modus inuitandi ad epulas Imperatoris Coſs.

Sed ſi conuiua ad horam conſtitutam non adeſſet, pœnæ loco, non niſi circuito triclinio admittebatur, & tunc epulari iuſſus diſcumbebat, vt refert Alexander ab Alex. Lib. v. Cap. XXII.

Pœna conuiuæ non venientis tempore.

Ad Gynæconomos reuertor, quorum curæ numerus conuiuarum in nuptijs, & apud eoſdem ſuum nomen Coqui profiteri tenebantur, vt plerique autumant. Ex Solonis inſtituto (vt notat Plutarchus in eius vitâ) *mulctabantur à Gynæconomis parentantes boue, quiuè amplius tres veſtes cum mortuo condebant, tanquam effœminati, & molles.* Legatur ibidem, vbi ritus multi pulcherrimi. Apud Græcos Coqui ſummo in pretio fuêre ex Athenæi Lib. XIV. & Coquos antiquos dicit, τῆς θυτικῆς, hoc eſt, *artis ſacrificandi* fuiſſe peritos, nuptijs, atquè ſacrificijs præfuiſſe, & Atticos præcones, coquorum, victimæq; cædentium ordinem, locumq; obtinuiſſe; Alexim quoquè Poetam in quodam ſuo opere ſignificare, artem coquinariam inſtitutum eſſe vitæ liberis hominibus conueniens. Cadmum Dionyſij auum coquum fuiſſe teſtatur: neminem quoq; veterum poetarum, excepto ſolo Poſidippo,

Coqui ſuum nomen profeſſi apud Gynæconomos.

Qui mulctati à Gynæconomis.

Coquorum dignitas apud Græcos.

po, in antiquis Comœdijs μάγειρον, ideſt *coquum ſeruum*, introduxiſſe: vndè conſtat non ſeruile, ſed liberale, & ingenuum hoc genus vitæ illis fuiſſe, & Lib. IX. coquorum πολυμάθειαν, ſimul & ἀλαζονείαν multis teſtimonijs comprobat. Hæc apud Græculos cupediarios. Apud Romanos ex Plinio Lib. XVIII. Cap. XI. Coqui non habebantur in ſeruitijs, eoſquè ex macello conducebant. Plautus in Aulul. *Poſtquàm opſonauit herus, conduxit coquos.* Poſt Aſiaticam victoriam, creſcente luxu viliſſimum mancipium Coquus æſtimatus. Lege Plinium Lib. IX Cap. XVII. Horum mores deſcribit Plautus in Pſeudolo pluribus. Soliti enim ſtare, aut ſedere in foro expectantes, donec conducerentur. Hi vocati à Plauto, *rapaces*, &c. Furtum horum pœnâ putei plectebatur, vt à me alibi dictum, vnde Strobilus ſeruus de fure coquo. *Comprehendite, vincite, verberate, in puteum condite.* Puteus erat locus ſubterraneus ſine aqua, barathrum dictum. Talis fuit puteus Ioſephi innocentis, in quo à fratribus conditus.

Coqui nulli ſerui.

Coqui quanti apud Rom.

Coqui ex macello vocati.

Furtū coquorum quâ pænâ mulctatū.

Coquorū ſupplicium.

De Præconum officio alibi à me dictum, nunc ex Athenæi Lib. XI. hæc addo.

Præ cæteris eorum officijs hoc recenſetur, vt nouilunium, ſeu Lunæ σύνοδον indicarent; an quia tunc menſium initium cum Lunâ renouabant? Iudæis hoc in vſu, vt docet eruditus Sigonius, & alij. Verba hæc Athenæi ipſiſſima. *Stratonicus, cum Abdera ſe contuliſſet ad ſtabulum, illic ludorum ſpectaculum, ciues ſingulos peculiarem ſibi præconem habere contuitus, qui eorum iuſſu cum adhibuiſſet nouilunium, ideſt primum diem menſium ipſorum annunciaret.* Priſcis temporibus, antequàm Faſti à Cn. Flauio ſcribâ, inuitis Patribus, in omnium notitiam proderentur, Pontifici minori hæc prouincia demandabatur, vt nouæ Lunæ primum obſeruaret aſpectum, viſamq; Regi ſacrificulo nunciaret; atquè tum ſacrificio à Rege, & minore Pontifice celebrato, idem Pontifex Kalata, ideſt vocatâ in Capitolium plebe, dies Nonarum, & Iduum in-

Nouilunia indicata à præconibus.

Nouilunia olim notata à minori Pontifice.

dicebat; & primus dies, quo calabatur populus, dicebantur kalendæ.

Meſes ad Lunæ curſum.

Menſes ad Lunæ curſum olim ordinatos lego in Dionyſio Lib. x. *Anno ſequenti decem viri accepta Conſulari poteſtate; menſes autem pro curſu lunari tunc obſeruabant, & plenilunium in ipſas Idus incidebat.* &c.

Nouilunium quomodo deprehenſum. Cynocephali nutriti in templiis ob nouilunia inueſtiganda.

Quomodo autem Lunæ coitum obſeruarent, & deprehenderent, refert Rhodiginus Lib. xxxv. in templo Cynocephalos innutritos. Nam Lunæ coniunctione obſeruatum, Cynocephalum nec videre, nec veſci, ſed præ triſtitiâ in terram abſcond., velut Lunæ ingemiſcentem raptum, quo argumento in templis Cynocephalos innutritos, vt indè nouilunium agnoſcerent, Plutarchus in Æmilio refert. Lunæ ſacrificatum, ità: *Ut primum reniteſcere Lunam conſpexit, immolauit ei* XI. *iuuencas: luce primâ cum ſacrificaret Herculi hoſtijs* xx. *non litauit*, &c.

Lunæ ſacrificium.

Annus, & menſes ad Lunæ curſum.

Numa Pompilius ad Lunæ curſum ex Græcorum inſtituto annum inſtituit, & menſes, cum intercalatione, vt cum anno ſolari conueniret, annus enim lunaris conſtat CCCLIV. diebus, ſolaris vero CCCLXV. diebus integris.

Conuiuia, & ſacra in nouilunijs.

In nouilunijs, ſeu Kalendis, dictis *Neomenijs*, certa conuiuia, ſeu ſacra fiebant, vt habemus in Horatio Lib. III. Od. XIX. *Da Lunæ properè nouæ, da noctis mediæ.* Item Lib. III. Od. XXIII. *Cælo ſupinas ſi tuleris manus, naſcente Luna.* Apud Athenienſes in nouilunijs Serui vendebantur, belliq; Duces creabantur, teſte Suidâ, erantq; dies illi honorati. Ex Ariſtophanis teſtimonio, vltimo menſis die, qui non fœnus, aut debitum perſoluebant, ceu ὑπερήμεροι, in ius vocabantur, & apud Romanos moris erat Kal. pecuniam dare fœnori, & exigere vndè dictæ kallendę triſtes ab Horatio. Aliquando in Idus vſq; exactio differebatur à fœneratoribus. Horatius, *omnem relegit Idibus pecuniam* Od. II. Epodi.

Nouilunia ſacra apud Athenienſes, & quid facerēt.

kalendis datum, & exactum fœnus.

De ſacrificio Lunæ hæc Herodotus Lib. II. *Alijs Dijs immolare ſues, ius Ægyptijs non eſt, præterquàm*

Lunæ

Lunæ tantùm , & Libero : niſi per tempus plenilunij, quo ſues immolant , ac ſuillâ carne veſcuntur : ideòquè alijs diebus feſtis ſues reformidant , cum in iſto mactent, cuius rei ab Ægyptijs ratio redditur : ſed eamdem intellectam mihi magis decorum eſt non referre. Sacrificium Lunæ autem de ſuibus , hunc in modum fit. Immolatâ ſue , extremam eius caudam , & lienem , & omenta ſimul componunt, & adipe , qui circà aluum pecudis exiſtat, ea operiunt , ac deinde igni admouent : reliquâ carne plenilunij die veſcuntur , quo die ſacra faciunt: alio die non amplius guſtant . Qui ſunt ex his inopes, propter tenuitatem facultatum , aſſimilatos quoſdam ſues coquunt , quos immolent . Baccho quoquè in eius feſto , &c. *Lunæ ſacrificium. Sus imolata Lunæ cur.*

Ritibus prætereà ſacrorum (vt parergon annectam) olim receptum , vt , cum ſacra facerent, abſtinerent ab omnibus malis verbis. Propterea , qui aderant , monebantur præconis voce , εὐφημεῖν , ideſt , *fauere linguis* , & *verbis parcere malè ominatis*. Id verò maximè deſiderabatur , cum Dijs vota fiebant . Hinc ioci Stratonici apud eundem Athenæum eodem libro de tibicine indocto, & malo , cuius ſonus perinde malus , atquè mala verba . Sic ille . *In ſacrificio tibias inflaturo quodam tibicine , bona ominari me oportet (inquit Stratonicus) libemus iam, & Deos precemur* . Quare ex Dione in Adriano (vt alibi à me notatum) præco manus elatione omnibus ſilentium indicebat . *Non modo non conceſſit ; ſed etiam iuſſit imperari illud Domitiani , Silete , quod verbum tamen non eſt à præcone dictum ; nam is, cum manum porrexiſſet, eſſetquè ob eam cauſam ſilentium conſecutum , vt eſt conſuetudo , vox enim præconis audiri ſolet magno ſilentio; hoc verò , inquit , Princeps vult.* *Silentium indictum à præcone in ſacris, manu, voce, & c.* *Iocus Stratonici de malo tibicine.* *Manu ſilentium indictum*

Alium ritum Lucianus in Vitarum auctione mihi ſuppeditat à Præcone obſeruatum , qui auctionem auſpicans , ità proclamabat , *Quod felix, fauſtumq; ſit, rem diſtrahimus emptori.* Cum verò emptor recipiebat, dicebat. *Age; quod felix , fauſtumquè ſit, recipe* Hinc illud dictum , *Præconis haſtâ inſectari,* quod nihil ali- *Formula in re diſtrahendâ, & recipiendâ Præconis haſta inſectari quid.*

ud eſt, quam curare, vt bonorum ſub haſtâ vendi_ tio fiat.

Roſini locus de Pracone & officio eius.

Præconum vſum varium colligo ex Roſini Lib. VII. Cap. XLIIX. paucis complectente rem totam. In auctionibus, vt ad haſtam ſtarent, & precia oblata nunciarent. In concionibus, vt audientiam facerent. In comitijs magiſtratuum, vt tribus ad ſuffragia ineunda citarent, & eos, qui renunciati erant, renunciarent. In legibus ferendis, vt, ſubijciente ſcribâ, leges populo recitarent. In iudicijs, & quæſtionibus, vt iudices, reos, & accuſatores, & teſtes citarent. Liberos autem fuiſſe præcones, exemplo ſit Sex. ille Næuius, de quo Cicero. Hi à Conſulibus & Ciuibus Romanis eligebantur, eorumquè multæ erant decuriæ.

Præcones liberi.

Præconum decuriæ multæ.

Præconibus in ſuas decurias miſſis, tuarum admitto laudum præconia, quas, ſi mihi otium, recenſerem. Fama meam obibit vicem, cui ego impar. Digito labellum comprimo. Nos ob tua merita (fatebor enim), tam arcto neceſſitudinis nodo vincti, vt nullâ diffarreatione vnquam ſeiungendi; non ex alitis volatu, neq; ex cantu ſiniſtro oſcinis, neq; ex tripudijs ſoliſtimis, aut ſomnijs augurum; ſed ex tripode, & Sibyllæ folijs. Quos enim virtus conglutinat, & ſympathia, faba nulla, fatua nulla fortuna diſcuneabit. Pugnent licet, aut repugnent liuidi, & veluti alapâ inflictâ diſpalare tentent, iduareuè; diuiduum fieri nequit vnum indiuiduum. Interim collapſam in integrum reſtitue (quod feriò facis) ſacram diſciplinam vt Iupiter irriga, vt Phœbus foue, vt Phœbe humecta tenellas illas plantas Seminarij tui, nouas inſere ad pietatis, & diſciplinæ Chriſtianæ incrementum, quod tibi trophœum ſtatuet immortale. At aures tuas blandicijs non lactabo, ne adulationis ſuſpicio iudicij venuſtatem deuenuſtet.

GASPARI SCIOPPIO
REGIO, ET CAESAREO
CONSILIARIO
DISPVTATIO XXXIX.

Chirotheca, Dactilotheca olim in vſu contrà frigoris vim. Manipuli dictæ chirothecæ, & alia ad hanc rem. Tunica vtrinq; manicata quorum. Parthorum anaxyris. Lacedæmoniorum veſtitus. Alala militum clamor. Antè prælium vota militaria concepta, & perſoluta. Bellum venale, apud Lacedæmonios. Athenienſium laus in pugnâ. Laconicæ claues.

DE eâdem fideliâ duos dealbo parietes, eâdem ſyngraphâ duplex penſum perſoluo, reſpondeo, & in anteceſſum do; inertiæ enim quoddam colludium eſt, ſemper æquâ lance cenſeri; ideòque amicus amicum ſtudijs ſuperare debet: ſed quia amor fiduciam nutrit, fiduciarium pignus hoc apud te depono, cui tutò res creduntur; cuius eruditio non protrita; ſed exquiſita; non inhumanitas, ſed humanitas ſuppetat, quam mihi certum ſectari, &, ſi fieri poſſit, imitari; ſiue grallatorius, ſiue teſtudineus gradus tibi fuerit; ità voueo, *Vertunnis etſi, quotquot ſunt, natus iniquis*. Rideant licet, & irriant Magiſtelli; Zoilomomi; opicos etiam, & oſcos libros volutare mihi fas, vt aurum colligam ex cœno barbarico, tanquam aurifex. Illi tanquam galli gallinacei præ grano triticeo pedibus id proterent, proijcient; tu mecum lege, decori, vſibusquè reſeruans tantum metallum.

Chirotheca olim in vſu. Chirotheca dicta manica, manipuli.

Chirothecas, quas Græci dicunt, dactilothecas, manuum

manuum vaginam ad frigus arcendum lego fuiſſe etiam in vſu priſcis, quæ & dictæ manicæ, ſiue manuthecæ, & manipuli. Cicero in Phil. *Solet enim citò ipſe accipere manicas.* Athenæus. Lib. XII. *Hyeme non tantum caput, corpus, & pedes operiunt, ſed etiam manicas induunt ad extremam manum, & digitalia.* In quo loco, inter cætera luxus, & mollitiei Perſarum argumenta, hoc quoquè Xenophonti recenſetur, quod digitalibus contrà frigus manus ſuas munirent. Quare manicatis tunicis non ſine probro indui ſolebant, quas Græci, χειριδώτας, latini *chiridotas* vertunt; manuleatas tunicas crediderim, quibus non tantum corpus, & brachia, ſed & manus tegerent contrà frigoris vim. Manicatas tunicas fuiſſe probro, ſubſcribit Agellius Lib. VII Cap. XII. dicens, *Tunicis vti uirum prolixis vltrà brachia, & vſque in primores manus, ac propè in digitos, Romæ, atq; omni in Latio indecorum fuit, Fœminis tantum permiſſum; vnde Publius Africanus Sulpitio Gallo homini delicato, inter cætera, quæ obiectabat id quoquè probro dedit, quòd tunicis vteretur manus totas operientibus.* Hæc dicta chiridota tunica, ἀπὸ τῶν χειρῶν, à *manibus*, quas tegebat. Q. Ennius, Chartaginenſium tunicatam iuuentutem non ſine probro dixit. Virgilius. Æn. IX.

Manicata tunica probroſa.

Chiridota manus.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

At propriè manuum tantum tegumenta chirothecæ, vt noſtræ, ſeu dactylothecæ dictæ, ſeu digitalia, quas ſeriùs in vſum veniſſe crediderim. Hinc Plinius Iunior: *In itinere (inquit) quaſi ſolutus cæteris curis huic vni vacabat: ad latus notarius cum libro, & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebant, vt ne Cœli quidem aſperitas vllum ſtudij tempus remitteret.* Varro Lib. I. de Re Ruſticâ. *Olea manu ſtricta melior ea, quæ digitis nudis legitur, laudabilior, quàm illa, quæ cum digitalibus.* Manipulus etiam dictus, hoc eſt manus tegumentum, quo & milites vſi, quod Græci dixêre χείριδα, vel χειροθήκαν, contrà quorumdam nimiam

Manipulus dicta chirotheca.

nimiam ſedulitatem in re latinâ recudendâ. Suetonius. *Sed cum ad conſpectum eius concitus leo, impetum feciſſet, manum manipulo inuolutam Lyſimachus in os Leonis immiſit, arreptaquè lingua feram exanimauit.* χείριδες, inquit Pollux Onom. VII. de veſtibus loquens, ſunt veſtis partes, quæ manus tegunt τὰ περὶ τὰς χεῖρας. Vnde χίτωνες χειρίδωτοι, ideſt *manicatæ tunicæ.* Harum & meminit Homerus Odys. vlt. χειρῖδάς τ' ἐπὶ χερσὶ, βάτων ἕνεκα. *Chirothecaſquè in manibus, ruborum gratiâ.* Legatur Euſtathius interpres ad hunc locum. *χείριδες quid*

Apud Parthos, qui principes erant Ciuitatis, & inter cæteros valdè conſpicui, Anaxyridem triplam induebant, & manicatam tunicam; plebs verò erat cum tunicis ſinè manicis, vt habet Strabo Lib. XV. Pollux idem ſuprà citato libro Cap. XIII. ſcribit, apud Athenienſes tunicam vtrinque manicatam, Puerorum fuiſſe; vnam verò tantummodo manicam habentem, Seruorum. Aemilius Pauli filius P. Sulpicio Gallo, quod tunicis manus totas operientibus vteretur, vt probrum obiectauit. Talares enim, & manicatas induere tunicas, aut diſtinctas flagitij loco habitum, vt notat Alex. ab Alex. Lib. V. Cap. XVIII. Apud Lacedæmonios in luxum veſtimentorum non tantum leges latæ erant, ſed Ephoris etiam mandatem, vt quotidie inſpectiones obirent veſtimentorum, & ſi quid in illis à decenti, iuſtoq; ornatu alienum inueniretur, deliquentes, iuxta legis rigorem, punirent.

Anaxyris, tunica manicata Nobiliũ Parthorum

Tunica vtrinque manicata quorum.

Talares, & manicata tunica probrosa.

Lacedemoniorum curacirca veſtiũ luxũ.

Linquo manipulos, manipularesquè: pugnæ præludium libo, fieri ſolitum ad animos efferandos, efferendos quoquè.

Ante pugnam milites vociferabantur, *Alala*, quod erat quaſi præludium, & incitamentum ad manus conferendas, ità Athenæus Lib. I. *Audi, Alala, belli filia, votis præuia.* Plutarchus de gloria Athen. *Audi Alala, belli ſoror, haſtarum hoc exordium.*

Alala militaris clamor ante pugnam.

At, priuſquam Martis aleam ſubirent incertam, vota concipiebant milites, aut eorum vxores propin-

Vota militaria concepta, & ſuſpenſa in portis.

pinquiuè, quæ in portis vrbis ſuſpendebant, ſuſpenſâ videlicet tabellâ, quâ voto ſe obligabant, reditum vouentes, & fauſtum ominantes. Hunc morem indicat Propertius.

Omnibus heu portis pendent mea noxia vota.

Iis reducibus, aut victoribus voti damnati perſoluebant, quod ſuſpenſâ tabellâ conceperant, ſuſpendebantq; illi portæ, per quam redibant. Idem.

Vota ſoluta à reducibus militibus, ſuſpẽſaque portis.

Armaquè cum tulero portæ votiua Capenæ,
Subſcribam, ſaluo grata puella viro.

Subſcribo huic, quod lego de Lacedæmonijs, qui etſi diſciplinæ eſſent domi integerrimæ; attamen foris eam labefactare ſunt coacti. Pauſanias in Meſſen. hæc habet. *Primi omnium Lacedæmonij ex omni antiquitatis memoriâ hoſtem dicuntur muneribus ſollicitaſſe, & venalem feciſſe belli euentum.* Mirum, tantam virtutem degeneraſſe. Hinc puto illud adagium, λακώνικαι κλεῖδες, *laconicæ claues*, id eſt, *fallaces*. Ego Laconiſmo tamen vtar, quia ita tua, ita mea repoſcunt negocia, ne te pluribus morer, quàm ſat eſt.

Lacedæmonij primum fecere belli euẽtũ venalem.

Laconicæ claues prou.

Subnecto tamen, quod lego in Herodoto Lib. VII. de Athenienſibus, *qui ſoli Græcorum feruntur nunquàm ſolum vertiſſe.*

Athenienſiũ laus, quod nunquam ſolũ verterint.

Morbum vt profligent medici, & cum eo quaſi iuſtâ acie congrediantur, ſpecie diuerſiſſimâ in vnum conflant medicamenta. Ego quoquè miſcella ludo, vt philacterium miſceam contrà aconita ſycophantica, aut caliginem imperitiæ vulgaris, quam paſſim offuſam non diſcuterem, vel ſi Phœbus eſſem. Tu præſtare id potes. Hæc vt darem, non exenteraui, vt dicitur, nequè laui marſupio aluum. De ſummo tantùm orificio quædam libaui, fortaſſè aliàs illibata, quædam per conniuentiam omiſi, & ſi cor mihi aliter hiſtrionicam faceret, ne caninam ſcæuam mihi deteriorem pararem latrantium, rigentiumvè homuncionum, quos, te vno bonam ſcæuam mihi auſpicante, non plus moror, quàm atomos volitantes. Operæ licet aliquid, non minus olei in his impenſum;

oleum

oleum tamen, & operam me perdidiſſe non opinabor, dum tibi arrideant, quem ſcio doctrinâ non circumforaneâ, nec hauſtâ de triuijs, circulisq; , ſed quam Pægaſides ex Helicone ſtillarunt, & Dice dictauit, ornatiſſimum.

GERARDO IOANNI VOSSIO
PVBLICO RHETORICES
Prælectori apud Batauos;
DISSERTATIO XXXXI.

Menſæ benedictio etiam priſcis in vſu. Inter bibendum ſibi mutuò benè precati, & antè inuocatus Iuppiter ſeruator. κυλίκειον, ſeu, bottiglieria, olim in vſu. Vindemiatorum, viatorumque licentia. Cuculi qui dicti. Preces antè menſam, & poſt menſam factæ. Cœna vnde dicta. Chariſtia quæ. Epulæ ſacrificiorum appendices. Cibus non ſumendus non libatus. Monophagia quæ, & alia.

NON mouenda arma, niſi prius mittas clarigatum; nec indictâ cauſâ, aut die, quiſpiam capitis damnatus; neq; cauſâ ſtatim cadit, qui ad diem non ſe ſiſtit;neq; ego in amicitiæ leges peccaui, quia leuiter lapſus, non ad diem certam penſum perſoluendo litterarium. Ego ibi dego vbi expuere, (ſcis) non licet. (vt ille ait). quidni mihi aliquando conniuere licuerit? Fas eſt obrepere ſomnum opere in longo.In hoc turbido pelago tot rerum, interdum expedit obliquare ſinus, circumire, nunquam aberrare.Verùm non

apud nouercam verba fando, ſed ad Clementiæ aram, & humanitatis; & aliàs multo cum fœnore remetiar creditum in tempore, non ſolutum hoc meo Schediaſmate. Poſthac tibi hoc votum in animum inducito, me compedibus tibi vinctum non ſoluendum, priuſquam ſoluar à die fatali.

Benedictio menſæ antiquis in vſu, & cur. Laudatiſſimus mos Chriſti fidelium antè menſam Deum precandi, quem & priſcis Ethnicis etiam in vſu fuiſſe refert Athenæus Lib. VIII. his verbis. *Nam ad epulas conuenientes primùm Deos venerabantur, deinde ad animi remiſſionem, ac hilaritatem ſeſe traducebant, &c.* Paulò infra rationem reddit, *Vt dum putaret quiſquè ad primitias, & libationes Deos venire, in ijs verecundè, ac pudenter verſaretur.* Idem Lib. X. *Deos igitur precati, quod ait Plato in Philebo, vinum miſceamus, ſeu Bacchus, ſeu Vulcanus, ſeu quis alius Deorum hunc ſortitus eſt honorem, cum vinum miſceretur, nempe, vt eius numen inuocetur, & libatione colatur.*

Menſa ſacra. Iuramentum per conuictũ mr. Plutarchus præterea Quæſt. Rom. LXIV. apertè aſſerit, menſam eſſe ſacram. Ideo ſolemne apud Scythas iuſiurandum per conuictum, ſeu conuiuendi, conuiuandiq; conſuetudinem. Athenæus Lib. V. *Omnis conuiualis cœtus apud veteres ſui cauſam ad Deum referebat,* & idcirco ſubiungit, *Veteres cum coronis, atq; hymnis Deorum proprijs, tum menſæ miniſtris, non ſeruis; ſed liberis, & ingenuis in conuiuiorum celebritate vti ſolitos.* Aſclepiades, teſte Pauſaniâ, moderatum conuiuium, Deorum conciliabulum vocat, dum *Conuiuium Deorum conciliabulum.* ad tale conuiuium non modo Heroas, verùm ipſum quoq; Iouem, Deoſq; omnes accedere poſſe credi- *Cœna vnde dicta.* derit. Cœnam Plutarchus vult dictam, quaſi κοινὴν, idest, *communem*, à communione. Clemens ἀγάπην, *Epulæ ſacrificiorum appendices.* ideſt *charitatem*; alij συνουσίαν, ideſt *conuictum.* Vnde epulæ olim ſacrificiorum appendices. Quare legiſlatores conuiuia publica inſtituerunt, vt illis vel *Publica conuiuia quæ.* ciuilis ſocietas iniretur, vel inita beneuolentia conſeruaretur. Ariſtoteles in Politicis, ait, antiquiſſima

ma Italorum συσσίτια, ab Italo: Cretenſium ἀνδρεῖα à Minoe: Lacedæmoniorum φιδίτια à Lycurgo: Carthaginenſium ſyſſitia: Athenienſium συμπόσια in Prytanæo, in Panathenæis, & Theſmophorijs; nec non Romanorum Chariſtia inter proximos: & cænas in Capitolio, publicisq; ſacrificijs fieri ſolitas. Quare μονοφαγία olim probroſa, ideſt, à conuiuijs fugata: in prandio ſolùm permiſſa, ex Athenæo, & alijs. Inde precibus præmiſſis etiam Ethnici cibum capiebant. Athenæus Lib. IV. latinè. *Etiam poſt diſcubitum ſurgebant rurſus, atq; in genua procidebant, & præeunte præcone, ſeu Sacrorum adminiſtro, patrias quaſdam preces cernui ſimul profundebant, quibus abſolutis, demùm menſæ accumbebant.* Huc facit, quod refert Liuius Deca. IV. Lib. IX. de Q. Flaminio Cos. Placentiæ, vbi amplificans ſcelus, ait, *Commiſſum eſt facinus inter epulas, vbi libare Dijs dapes, vbi benè precari mos eſt.* De libationibus his à me alibi. Plutarchus in Sympos. Inter res ſacras, cum dixiſſet eſſe menſam, ſubdit, *Ac proinde cibum ſumpturi Dijs conſecrabant*, τὰς ἀπαρχὰς, hoc eſt, *primitias, &c.* Vnde prouerbiū: *Ne à chitropode cibum nondum ſacrificatum rapias.* Vide Manutium. Nec ſolum menſas à Dijs priſci auſpicabantur, ſed etiam orationes, quod dicebant præfari, vt colligitur ex principio Paneg. Traiani. Præfari enim eſt dicere aliquid extra orationem, quò fieret precatio ad Deos, vt ex Demoſt. Plat. Liuio, Cic. & alijs. Inter pocula verò ſolemni verbo ſibi mutuò precandi morem innuit Ouidius Faſt. II.

Chariſtia Romanorum.

Monophagia quando permiſſa.

Preces ante menſam.

Cibus non ſummendus non libatus.

Præfati olim in orationibus Deos.

Mos inter bibendum ſibi mutuò benè precandi.

> *Et benè nos, benè te, patriæ pater optime Cæſar;*
> *Dicite ſuffuſo per ſacra verba mero.*

Vnicâ voce dicebatur, clarè Ζήσειας, hoc eſt, *Viuas*, cum quis ἀμυστὶ, vno ſcilicet hauſtu vini, plurimum ebibiſſet, Caſſius Dio in Commodo id apertè. *Bibebat defeſſus, Commodus, in medio certamine clauato è calice, vino dulci refrigerato, mulieris è manu ſumpto,*

to, vno hauſtu! Inde populus, & nos omnes ſtatim; quod in conuiuijs dici ſolet, acclamauimus, Viuas. Grande ergo poculum, vnico hauſtu, ac ſinè reſpiratione exſiccatum, cauſa erat acclamandi, *Viuas*. Ex quibus liquet, vocem illam, *Proſit*, quam nunc, inter propinandum, & finitâ cœna, aut prandio, vſurpamus, pro eo nobis eſſe fere, quod olim, Ζώσειας Græcè, Latine *Viuas*. At verò antè pocula Iouis Seruatoris nomen inuocabant: Athenæus Lib. 11. *Iouis prætereà Seruatoris nomen inuocare conſtituit, memoriæ gratiâ bibentium, quod ſic bibentes ſalutem ſine dubio conſequerentur.* Hæc ille; ſed de hoc à me alibi.

Acclamatum in potationib.

Ioui ſeruatori poculum primum.

Quod autem olim, κυλικεῖον, quod vulgò hodiè dicitur, *Bottiglieria*, in conuiuijs eſſet in vſu, idem Athenæus Lib. 11. his verbis refert. *Sed quærendum vobis cenſeo, priuſquam recenſere pocula inſtituimus, quibus eſt refertum hoc κυλικεῖον, ſeu ἄβακον, abacus, ita enim appellatur poculorum vaſorumq; theca, &c.* vbi diſputat Philologus de dictione illâ; ſimulquè veteris conſuetudinis nos admonens, quæ fuit, vt in diuitum conuiuijs (qui mos etiam durat apud nos) cum crateribus apponeretur poculorum ingens theca ad triclinium, magis ad opum oſtentationem, quàm ad vſum: propriè autem erat menſa, vbi κυλικεῖον ſpectandum exhibebant, quod vulgò dicimus etiam *Credenza*, quam Seruius vocat poculorum menſam.

Bottiglieria olim in vſu.

Ad menſam feſtinanti Hippomene malum mihi obijcit aureum de ritu, tempore vindemiæ à vinitoribus obſeruato, & viatoribus, vt colligo ex Horatio. Viatores enim vinitoribus, & vindemiatoribus de viâ conuiciari, eoſq; vt nimis tardos in vitibus putandis, colendiſquè agris, contumeliæ gratiâ, cucullos appellari ſolitos, indicat Horatius Sat. VII. Lib. I.

Cuculi appellati agricolæ tardi.

——— *regerit conuicia durus*
Vindemiator, & inuictus, cui ſæpè viator
Ceſſiſſet magna compellans voce cucullum.

Cucu-

Cuculum lego. Dedecus enim habebatur, falcem ab illa volucre in vite deprehendi. Auſonius in Moſela.

——— *Inde viator*
Riparum ſubiecta terens, hunc nauita labens,
Probra canunt ſeris cultoribus.

Hæc vox contumelioſa poſteà deflexa ad maritos, parùm vigilanter vxores cuſtodientes. Plinius de hoc ritu pluribus Lib. XVIII. Cap. II. Extat adagium, *Cuculus*, vbi multa eruditè. Innuo locum, tu conſule. Plautus Aſin. *Cubat cuculus; ſurge amator, i domum*, & alibi.

Hæc Oculis curſorijs, vt ſe ſe dant obuia, à me per tranſennam perluſtrata, plura & potiora tu, quem maioribus ire per literas auſpicijs manifeſta fides. Maiorum gentium cum te ſubſellia receperint, non didignaberis, ſcio, in hoc theatro miſſilia, vel leuia à me laxo ſinu recipere, ne tamen ſpectaculum multiplicatis miſſilibus in ſerum protrahatur, Oceano, vel Lectio, *Ilicet*, indicente, vtroquè pollice, tota cauea tibi, *Feliciter*, acclamante, ego feliciſſimos tibi Pylios, & quot quot alios annos, vouco, & deprecor. Et litterariam Remp. tuo imbre aureo inunda.

LIB.

LÆLIO GVINICIO

Patricio Lucenſi.

DISSERTATIO XXXXII.

De nominis mutatione. Nomina mutabant Serui libertate donati, adoptati, in Deorum, & ciuium numerum relati: vel per fraudem. Meretrices etiam meretricium profitentes, eiq; renunciantes, cum ad bonam frugem reuertebantur. Aræ in apotheoſi. De Apotheoſis origine, & progreſſu. Calcei quando mutati: Soleæ & Crepidæ diſcrimen; hæ mulierum, & conuiuarum calceamentum. Pergula locus Scortorum vilium. Ebrium eſſe de die turpe.

ANimi tui magnitudinem, & robur in alienis miſerijs ſubleuandis, ſuisq; tolerandis, quis non iure admiretur, & ſuſpiciat? tu mihi & omnibus perfugium, & aſylum non vulnera retractas, ſed fomentis foues. Opem præſtas vel non poſcentibus, quæ tua ſingularis humanitas, anteueniens. Mos vulgo, fortuita ad culpam trahere. Quis ergò tam imprudens, qui neſciat, tam impudens, qui neget, labi humanum? ſed in lapſu hærere inhumanum, æq; atque in homine humanitatem abolere, qua tu præ cæteris polles, excellis. Zenones quidam non tanquàm in Romuli fæce; ſed in Platonis πολιτεια, ſententiam dicunt. Quàm tunc nimis velim ad manus mihi ſit laurus, quam mordeam, ità mihi præcordia ſaliunt ad riſum cum hos audio. Deum verò ſemper precor, precabor veniam petens, vt, quæ ago, axim, verruncet benè, quod mihi ſpondet, & ſpes aliqua affulſit, vos

nacte patronos. Blaterones nil moror, communi ſenſu carentes.

Nam vitijs nemo ſine naſcitur, optimus ille eſt,
Qui minimis vrgetur.

Hæc omnia in trutinâ eâdem ponenda. Me capis, age, & audi, ſi libet.

De nominis mutatione, hæc ego mutuatus à Scriptoribus. Apud antiquos nominis mutationem in diuerſis actionibus comperio, & primò mancipia ſeruitute exempta, & libertate donata, Dominorum nomina ſibi imponebant; item adoptati adoptantium, de quo a me alibi. In apotheoſi, ſeu Deificatione, nomina quoq; mutata, cum ſcilicet in Deorum numerum aliquis referebatur. Qui honos traditus olim ferè vrbium conditoribus, aut alijs de Rep. benè meritis. Plutarchus de virtutibus mulierum, de Lampſace. Vide θεοποιΐαν apud eumdem in Romulo, & eius grauem cenſuram. Romæ, vt M Tullius auctor eſt, ſolus ex Regibus Romulus conſecratus eſt, & poſteà pauci alij. Priuatæ tamen Apotheoſes parentum per liberos conſecratorum, & domeſticâ religione cultorum Atq; illi ſunt Dij animales, de quibus Labeo libros ſcripſerat; in quibus aiebat (verba Seruij) eſſe quædam ſacra, quibus animæ vertantur in Deos, qui appellantur animales, quod de animis fiant. Hæc origo ἀποθεώσεως Impp. qui Patres Patriæ, & dicebantur, & habebantur, publicè in Deorum numerum relati, & publicâ religione culti. Illi dicti Indigetes antiquitus, & mutato nomine, Romulus, dictus Quirinus ſemper poſt conſecrationem. Ouidius. II. Faſtorum.

Nominũ mutatio in mancipijs ſeruitute liberatis.
In adoptatis.
In Apotheoſi
Apotheoſis origo.
Romulus ſolus Deificatus & poſtea pauci.
Apotheoſes priuatæ
Dij animales qui

Proxima lux vacua eſt, & tertia dicta Quirino,
Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.

Ob id Homerus alia apud Deos, alia apud homines nomina quibuſdam imponit, namq; Paris illi perpetuò, Alexander alijs dicitur. Iliad. XIV. fortaſſe ad maioris venerationis illicium. In Apotheoſi effigies erigebantur, coronæ imponebantur, ſtatuæ erigebantur

Nomina alia apud Deos alia apud homines.
In apotheoſi quid peractũ.

tur Imperatoribus, cui ſubijciebant aquilam, aræ ac templa ſtatuebantur.

Chalcidem Dij vocant, homines verò *Cymindim*. Et xx. Il. quem *Zanthum* vocant Dij, homines *Scamandrum*. Ouidius xi. Metam.

Hunc Icelon Superi, mortale Phæbotora vulgus.

Nominat. Io, Iſis, Melicerta, *Portumnus*. Ouidius xiv. Metam.

Mutat priſcum pariter cum corpore nomen.

Duæ aræ in apotheoſi.

Noto obiter, in Apotheoſi duas aras ſtatutas, vt habet Virgilius Egloga. v. de Daphnide.

——— En quattuor aras,

Ecce duas tibi Daphni, duoque altaria Phœbo.

Additi etiam ludi funebres quotannis, Lectiſternia, Nouendialia ſacra, & c. Hunc morem habemus in principio v. Æn. vbi funus Anchiſæ, & eius apotheoſis deſcribitur *ad amuſſim*.

Nominis mutatio prima Romæ.

Qui Romam commigrabant aliundè, vt Romanis gratiores eſſent, ac proindè iura Ciuitatis conſequerentur, aptabant ſua nomina ad formam nominum, quæ erant in Vrbe, facta aliquâ litterarum mutatione. Indè Lucumo ille, Demarati filius, qui Romam cum Tarquinijs venit, comparato ibi domicilio, dictus eſt Lucius Tarquinius, non Lucumo. Sic Appius Clauſus, mutatus eſt in Appium Claudium, vndè Claudij, mox dicti Clodij.

Ciuitate donati. nomẽ mutabant.

Præterea ciuitate donati, dicti, παρέγγραφοι, factitij, & aſcriptitij ciues, binomines; & ij potiſſimùm, qui quolibet modo ciuitatem adepti, vel per fraudem nouum nomen in cenſum, ac tabulas publicas deferebant, non illud, quo anteà noſcebantur. Ideò Athenæus Lib. vi. refert, binominis fuiſſe quemdam Nebulonem, nempe Athenionem, & Ariſtonem, qui *Athenio* dictus, poſteà verò *Ariſto*. Mutabantur etiam nomina alijs de cauſis, ſic Plato prius dictus, *Ariſtocles*; Paulus, *Saulus*, & ſic alij.

Mutatio nominis multis de cauſis.

At præ cæteris mutaſſe peculiariter ſibi nomen reperio.

perio. Meretrices, quæ ſtupri licentiam apud Ædiles profeſſæ, meretricium inſtituebant quæſtum. Colligo ex Plauti Pœnulo v. 111. *Namque hodiè earum mutarentur nomina, facerentq; indignum genere quæſtum corpore.* At, quæ capturis, quæſtuiq; meretricio renunciabant, liberum ſibi, ingenuumque nomen, priori illo cum perſonâ depoſito, aſſumere ſolitæ fuerant, vt notat Pithæus. Hæc loca Ædilem mutuentia, vbi nulla virtus, ganeonibus relinquamus, & lurconibus.

Meretrices nomina quando mutabant.

Meretrices resipiſcentes nomẽ reſumebãt.

Velificationem muto à nominis mutatione ad calceorum, qui mutati in triclinijs, in magicis, & ſuperſtitione, in luctu funebri, in bello, religionis gratiâ, & ignominiæ. Ex Pontano in bellarijs. Calceus virorum, Solea mulierum, ſeu Crepida, quæ & conuiuarum. Crepida vox græca *κρηπίς*, latinè *ſolea*, *Crepida* Tuſcum, vel Graiam calceamentum, priuſquàm ad Romanos perueniret. Hæc habebat obſtragulum, vnde malè audiebant crepidati. Cicero in Piſonem. *Inde nocte intempeſtâ, crepidatus veſte ſeruili, nauem conſcendit.* Hæc crepida ſimilis noſtris Pantoſolis. Solea obſtragulum non habebat; ligamentis, ſeu ligulis ſuperiori pedis parti obuinciebatur. Hæc item viris parùm honeſta. Cicero in Verrem. *Stetit ſoleatus Prætor P. R. cum pallio purpureo.* Soleas ergo, ſeu crepidas fœminæ, viri effœminati, & diſcumbentes induebant, depoſitis calceis. Catullus de Leſbiâ.

Calcei quando mutati.

Soleae diſcrimen, & crepida.

Crepida quid & Solea

Crepidati male audiebant.

Crepida fœminarum, & cõuiuarum.

Argutâ conſtitit in ſoleâ.

Plautus loquens de meretrice, *Soleas mihi date.* & in Truculento.

Date mihi ſoleas, atquè me intrò actutum ducite.

Tribulis conuiua apud Horatium in Epiſtolis, gerit ſoleas ſub alâ, & Nasidienus apud eumdem conuiuator ſoleas poſcit. At pullatos crepidis vſos docet Plutarchus in Paulo Aemilio. *Eos, eorumquè famulitium proximè excepit Perſeus pullatus, patrijs indutus crepidis, præ miſeriarum mole, ad omnia ſtupentis, & attoniti men-*

Pullati crepidati.

Pergrecari, & ebrium eſſe de die turpe.

Pergula locus ſcortorum vilium, & artificum.

te ſimilis, & c. Et quia interdiu id actum, etiam ſummo dedecori verſum. Pergrecari enim de die, & ebrium eſſe non ſine infamiæ aliquâ notâ factum. Quare Plautus Pœn. *Quæ iſthæc audacia eſt, te ſic interdiu cum corolla incedere ebrium?* Idquè ſcortillantes, & ganeones ſub pergulâ actitabant, vnde ſcortorum diobolarium, pauperumquè artificum fornices, & tabernæ ſub pergulâ plerumquè æſtatis tempore. Plautus Pſeud. *Faciam deportere in pergulam;* & alibi, *Phœnicio corio inuiſes pergulam.* De his alibi, & apud alios, quæ leuicula, turpicula ſceculas in ijs non requirito.

Dijs gratia, nemo harum nugarum cognoſcendarum causâ, vadimonium deſeret, nequè caſsâ nuce, ex Flacco, pauperabitur. Tu, qui homo perpaucorum hominum, felix cerebri, & mentis benè ſanæ, etſi ad altiora indaganda, velut ales Iouis, efferris, ad infimas etiam valles aliquando deſpiciens demittis alas. Catoniana olim ſeueritas non dedignabatur iocos, ſequè compotatiunculis alacriùs inuitabat. *Nam poſt multa virtus opera laxari ſolet, quieteque relaxari.* Nec tamen hæc, Floralia, nec feſcennini cantus, quibus à pueris prætexta deponenda, ne illorum pudor violetur, quod ſcelus à me depellant Cœlites.

IOAN-

IOANNI ANTONIO CASTILLIONÆO I. V. C. ET ANTIQVARIO MEDIOLANENSI.

DISSERTATIO XXXXII.

D. Chriſtophorus cur noſtris templis præ foribus appictus. Hercules quoquè, & cur extrà fores, aliiquè Dij. Antelij Dij. Alexicacus olim templis Ethnicorum. Gymnaſiorum præſides Hercules, Mercurius, Apollo, Amores additi. Scholæ philoſophorum templa. Inſtitutio puerorum triplex. De Herme Agoræo, & alia ad hunc ritum ſpectantia. Dianæ quoquè ſignum præ foribus Gymnaſiorum. Portæ vrbium ſignis Deorum decoratæ. Primitiæ dicatæ tutelari. Præſides varii menſæ, theatri, circi, palæſtræ, &c. Aræ dedicandæ ritus.

FRequentiores à me exigis epiſtolas! Rationes conferamus. Soluendo non eris. Et quia benè tibi creditur, in anteceſſum hanc dabo; &, *In commune*, dicam, quia neſcioquid inueni. Libellum in publico en tibi propono; & ordinem ludorum expono, in quibus non prouocabo ad populum more victorum; ſed meis armis confligam, non luſorijs, ſed decretorijs, cum ijs, qui omnia licet tentet, nunquam tamen ſerenitatem meam obducent; à vobis tamen ſi non miſſionem; at exauthorationem repoſcam in extremâ arenâ. Tu interim vtroquè pollice faue (vt ſoles) meis, &, ſi quid omiſero, amiſerovè non omninò culpandus, qui pro virili, pro tempore hæc lego; nec reprehendendus ille ſanè, qui, è ſegete ad ſpicilegium ſe conferens, ſtipulas leues legit in faſcem.

Tibi tanquam Cereri hoc præmeſſum libatum eo.

Præ foribus templorum Mediolani, & alibi plerumq; D. Chriſtophorum, Chriſtum ferentem, appictum reperiri, probè, ſi quis alius, tenes, qui Templi huiuſcemodi tutelæ apud tuos præes. Hiſtoriam iſtam non libo, ne in alienam ſegetem, falcem meam immittam. Appingitur autem forma altiore quàm cæteri homines; an quia creditus giganteâ magnitudine fuiſſe? ego verò ritum altius indagare ſtudeo, collimabo ad ſcopum, alij fortaſſè ferient. Hunc loco Herculis à piis Chriſticolis appictum opinor, ad ethnicam ſuperſtitionem Herculis abolendam paulatim, nè ſtatim (quod perdifficile) eraderetur, ſimilemquè illi affinxere. Priſci enim foribus templorum Herculem cuſtodem poſuerunt, quem vocabant *Alexicacon*, hoc eſt, *malorum depulſorem*, quibus per eum Antiſtitem ſacrum, quaſi luſtraretur. In veſtibulis verò ædium priuatorum apud Rom. Veſtæ ſimulacrum ſtabat, vt apud Athenæum Mercurii ex Dempſtero. Hic ritus ponendi Herculem præ foribus ex priſcâ religione manauit. nam huic ſacra extrà vrbem etiam facta, quia fuit penè ſemper peregrinus. Ideo Plutarchus in Rom. Quæſt. ait, pueros iuraturos per Herculem, exire ſub Dium, non enim indigena hic Deus, ſed peregrinus. Ariſtidis oratio, *Hercules peregrinorum primus initiatus eſt*. Plutarchus in vitâ Niciæ meminit templi Herculei, quod extrà vrbem eſſet, & in vitâ Themiſt. addit, *Gymnaſium Herculis, quod eſſet extrà vrbem*. Athenienſes præ foribus columellas, & obeliſcos conſecrabant. Legimus, ſtatuiſſè *Græcos Apollinem* θυραῖον, & *Antelios Dæmones oſtiorum præſides*. Antelii dicti, quaſi contra Solem poſiti in foribus. Nec ſolũ Hercules templorũ foribus præfixus, verum etiam gymnaſiorum, vnà cum Mercurio, vt paſſim teſtantur Græci. M. Tul. ad Atticum, Hermeracleã, ideſt Mercurii, & Herculis ſtatuam, appellat, & potiſſimum meminit Hermathenæ, ideſt ſtatuæ Mercurij, & Mineruæ, quam ſtatuam Lib. 1. ad Atticum Epiſt. 11. ornamentum Academiæ proprium nuncupat; nam Eloquen-

D. Chriſtophorus præ foribus templorum modo cur

Hercules Alexicacus præ foribus Ethnicorum.

Veſta in veſtibulis

Hercules cur extra fores poſitus tẽplorũ.

Hercules Deus peregrinus.

Apollo præ foribus

Antelij Dij qui

Hermeraclea Hermathena quid.

quentia cum Prudentiâ ſemper coniungenda. Athenæus Lib. XIII. in principio hoc docet: *Mercurioquè ſimul, & Herculi ſtatuam poſuerunt, illi, vt orationis, & facundiæ; huic, vt roboris, & virium præſidi; vt his in vnitatem coactis amicitia, & in rebus gerendis conſenſio vigerent: quibus adeptis libertas inualeſcit.*

Schola olim pro templo habita. Hinc Dij præſides, Mercurius, Minerua, & alij. In templum nemo olim ingrediebatur profanus, aut non iniciatus. Vnde inſcriptum in aditu templi Æſculapij in Epidauro, *Eſſe decet caſtum ſancti qui limina templi ingreditur.* Sic philoſophi veteres à ſcholis ſuis tanquam à templis, & myſterijs abigebant illiteratos; hinc ſcholæ Pythagoræ inſcriptum. *Schola philoſophorum templa.*

Cantabo doctis, age, vanis claudite portas.

Et Platonis ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω, *expers Geometriæ ne ingreditor.* Neander in Phocylid.

Apud Athenienſes, & Græcos ferè omnes in more poſitum, vt liberos, ſi facultates permitterent, tribus præſertim exercerentur inſtitutionibus, litteris nimirum ad mores informandos pro republicâ capeſſendâ, Muſicâ ad grauiora ſtudia permulcenda, Palæſtrâ, ne delicatior cultus corpora molliret. Colligitur ex illo Terentiano: *Fac periculum in litteris, fac in palæſtrâ, in muſica, quæ liberum ſcire æquum eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.* Addo obiter ſcholas ceſſaſſe à Menſe Iulio ad Octobrem vſq; , vti & Saturnalibus, & Minerualibus, & aliis feriis per annum, vt planè Martialis innuit Lib. X. Epig. LXII. *Inſtitutio puerorum in tribus. In literis. In Muſicâ. In palæſtrâ. Scholarum feriæ quando.*

Ludi magiſter parce ſimplici turbæ, &c.

Auctorum imagines, iconeſuè olim, aut in æde Camænarum, aut in priuatis bibliothecis collocatæ; quarè Martialis agit gratias Stertinio in Dedicatoriâ Lib. IX. ſcribitq; Epitaphium Epig. I. carmen conſcribendum ſtatuæ ſuæ. Hunc morem imitantur multi, & præcipuè C. V. Hieronymus Boſſius meo-tuus, ſæculi noſtri Varro, philologus præſtantiſſimus, & ſuprà omnes ſciolorum morſus Græcæ, Latinæquè literaturæ erudi- *Antiquorũ imagines in ædem Camænarũ. Hieronymi Boſſij eulogiũ.*

tiſſi-

Amores præſides Academiæ. ciſſimus. Athenienſes, cum dedicata Mineruæ Academia eſſet, illic Amoris quoq; ſtatuerunt imaginem, & ſimul illi cum Pallade ſacrificarunt. Rationem huius oſtendit Athenæus, cum ait: *Amorem Deum auxiliatorem eſſe in ijs, quæ ad ciuitatis ſalutem pertinerent. In fœderibus quoque, qui populi iuſſu, & edicto percutiuntur, Amori plurimus honos tributus. Quare Lacedæmonij antè inſtructas acies Amori rem diuinam faciunt, quod in militarium ordinum amicitiâ ſita victoriæ ſalus.* Hæc Athenæus loco paulò ſuprà citato.

In fœderibus quoquè amores, & præliis.

Apud Spartanos in loco dicto, *Promo*, ideſt, curriculo, ſeù ſtadio, vbi curſu ſe exercebant, ſimulacrum Herculis poſitum lego, cui operabantur quotidiè, ad robur, & fortitudinem impetrandam. Plutarchus in Pelopidâ, Amatores fidem vbi darent, oſtendit, his verbis. *Ariſtoteles verò, inquit, etiam ſuâ tempeſtate in Iolai ſepulcro amatores inter ſe fidem dare, & accipere ſolitos fuiſſe.* Hermes Agoræus, vt refert Lucianus in Dialogo, *Iupiter Tragœdus*, ad Pæcilem porticum æreus ſtabat dictus Hermagoras. Dianæ quoq; ſignum reperio in gymnaſiis fuiſſe, vt videre licet in Pauſaniâ Corinth. Lib. II. *Gymnaſium Climias Sicyonius exædificauit, in quo puberes hac ipſa etiam ætate erudiuntur. In eo Dianæ ſignum è marmore pube tenus expolitum, & Hercules inferiore trunci parte quadratis Mercurij ſignis perſimilis.* An quia pudicitiæ, & laboris Diana exemplum? nam, ex Horatij Poeticâ,

Herculis ſimulacrum in Promo, & cur.

Amantes vbi fidem ſibi darent.

Hermes Agoræus quis.

Diana quoq; ſignum in gymnaſiis.

Qui ſtudet optatam curſu contingere metam.
Multa tulit, & c. abſtinuit Venere, & vino, & c.

Portæ vrbiū ſignis decoratæ Deorum.

Solebant in portis vrbium etiam Veteres aliqua Deorum ſtatuere ſimulacra (vti nos quoq;) quæ, qui in vrbes inibant, ritu quodam religionis, tacta dextra manu, ſalutare ſolebant, manuq; ad oſculum, vt ſuſpicor, relata, oſculabantur, vel peregrè proficiſcentes, vel redeuntes, quod indicat Lucretius.

——— tum portas propter ahena
Signa manus dextras oſtendunt attenuari
Sepè ſalutantum tactu, præterq; meantum.

Collo-

Collocabant & Patroni ſtatuas, in figuram, & formam ſuam conformatas, pro valuis ædium ſuarum, vt eas Clientes venerarentur, ſi quando illi copiam ſui facere non poſſent, vt notat Alciatus παρέργων Iuris Lib. VII. Cap. VI. & quidem veſtibus indota illa ſimulacra docet Varro, *A quibus ſuam dicitur eſſe Virginis Fortunæ ſimulacrum ab eo, quod duabus vndulatis togis eſt opertum*. Hæ togæ, vel lapideæ, vel, vt placet Tertulliano, prætextæ, & trabeæ, quæ vna cum faſcibus, & virgis, ipſis Idolis præferebantur. Plutarchus in Theſeo. *Neptunum enim Troezeni ſummâ religione colunt, & eius Dei tutelæ eorum ciuitas dedicata eſt, cui & fructuum primitias deligunt, & inſigne in numo tridentem inciſum habent, &c.* Hæc ille de templorum dedicatione, & de primitiis Patrono libatis.

Primitiæ dicata patrono vrbis.

Menſa etiam ſuum habuit ſimulacrum Dei tutelariis, Geniiq. ſui. Ita Herculem Epitrapezium lego in Siluis Statii: qui Vindici fuit:

Menſæ Deus epitrapezius.

Caſtæ Genius, tutelaque menſæ.

Papinianus de eodem Hercule Vindice.

Tellęus habebat

Regnator lętis numen venerabile menſis.

Quin etiam Deos ipſos initio menſæ (vt dictum) inuocabant. Quintilianus Decl. CCCI. *Habuiſti honorem, & illud humile limen intraſti, & adiſti menſam, ad quam, cum venire cœpimus, Deos inuocamus*. Sed de hoc alibi.

Inuocati Dij tutelares menſa ante menſã.

Gladiatores, qui Saturnalibus feſtum agebant, Saturni tutelam habuiſſe quidam opinantur: credo tamen cum eruditiſſimo Lipſio, Saturno placando gladiatores pugnaſſe, Deo infero, maleſico; eorum tamen præſes habetur Mars. Saluianus. *Colitur & honoratur Minerua in Gymnaſiis, Venus in theatris, Neptunus in Circis, Mars in arenis, Mercurius in palęſtris*. En cuiq; loco, & arti ſuus Genius, & Deus tutelaris, & Mercurius item præſes palæſtræ ſtudiorum.

Gladiatores Saturno operati.

Mars præſes Gladiatorum. Venus præſes theatri. Neptunus pręſes circi. Mercurius præſes palæſtræ.

Aras dedicaturi olim, aut ſimulacra Dei alicuius, legumina elixa pro primitiis offerebant dicatis, ob memoriam grati animi de primo victu. Ariſtophanes in Ranis. *Teſtor Iouis Hercei ollas, cum quibus ara dedicata eſt olim.*

Ara dedicatur cum ollis.

Mercurij ſtatua pro foribus dicata cũ olla polenta.

olim. Mercuriales verò ſtatuas pro foribus & alia ſigilla dedicantes, quo felicior eſſet erectio, ollas polentæ adhibebant. Suidas in voce χύτραις ἱδρύσιον. *Ollis pax ſancienda*.

Ex varijs veluti licijs, & diſcoloribus hæc tela texitur, vt polymita veſtis texatur, tantum coloris diſtinctione variegati ſpectabilis, non pretio. Hæc ego ludibundus non pro ſerijs do. Lectorem opto non ſupercilij cenſorij, nec patruum, qui ſapiat. In dias luminis auras è tam obſcuris latebris ſiquid eruam, fortunæ potiùs, quàm eruditioni aſcribito, vt ſi aleator Venerem iaciat, quæ mihi ſemper infeſta, quia illi nunquam adij manum, neq; hoſtiam immolaui; & facit, vt aliis quoque Diis ſe nper ſacrificem, nunquam litem, ideò mihi, *ſemper damnoſi ſubſiliêre canes*. Si quid boni illa promittit pro ſpiſſo, & ſi quid mali præſentarium ab illa eſt, noſq; tanquam expeculiatos ſeruos ad latomias damnat. Tù, ò inculpate Myſta, vento ſecundo, velo paſſo, in portum perueniſti, veræ ſolidæq; virtutis, ac gloriæ, flores illos imitatus heliotropios, qui ad Solem ſe ſemper vertunt, ſic tu mentem ad diuina, quæ tibi perpetua eſſe voueo.

ANTONIO MINVTOLIO I. C.

DISSERTATIO XXXXIV.

Vinum temperatum antiquis. Vinum dilutum, ſiuè miſtum datum Seruis. Vini temperandi primus auctor. Prouerbium, vel quinq; bibe, vel tria, vel non quatuor. Martialis enodatus. Vini miſtio qualis & quotuplex. Nunquam potabis tria. Potus triplex pro triplici hominum conditione.

NOndum planè collucentis, ſeu emicantis Eloquentiæ crepuſcula quidam viderunt, vt ſtatim ſe beatulos putent, & Apollinari Laureâ dignos. Quòd ſi quis cum illis non vmbratili, ac ſaltatorio ludicrum

ſim more; ſed collato altiùs pede digladietur, deprehendet, illos plumbeis gladiis, Andabatarum more, aerem verberare, atque perinde, quaſi exangue, vt fertur, cuminum biberint, cùm vocabulum aliquod occurrerit antiquum, fortean antiquatum, ringunt, in hæreſi illâ obſtinatè agentes, ſingula verba ad Ciceronis normam tantum eſſe trutinanda, reliqua barbara, & obſoleta. O quàm verum. *Tantùm quiſquè laudat, quantum ſe ſperat imitari poſſe*. Verba volunt tanquàm vaſa ſono quæſita, non pretio æſtimata, aut captu; nequè eos Auctores probant, in quibus plus intelligendum, quàm legendum: Hi tanquàm internitentes noctu per arua cicindelæ ad exortum, ac lucem Solis eruditionis euaneſcunt; ad pannaceas Baucides vocabula releganda dictitant. Quæ non capiunt, non cupiunt; at carpunt. Hos potiùs explodendos cenſeo, vt fanaticos ab Eruditorum theatro.

Tanta priſcorum ſobrietas, vt vinum meracius, vel Homeri ætate, non potatum. Id colligo ex Athenæi Lib. I. dicentis. *Porrò nouit & Homerus vtilitatem vini, ac temperaturam, etſi Horatius ſugillans eum, ità inquit, Laudibus arguitur vini vinoſus Homerus. Nota fuere & illi temperandi varia genera. Non enim Achilles temperari meratius oportere dixiſſet, niſi quotidiana quædam fuiſſet temperatura*. Hinc dictum vinum dilutum Martiali, *Vinum temperatum antiquis. Vinū dilutū.*

Dilutibibis vnciam falerni.

Horatius II. Od. II.

Quis pater ocius reſtinguet ardentis falerni
Pocula prætereunte lympha?

Dicebatur etiam miſtum, quod ſequenti ætate magis luxuriâ ſeruis ad pedes datum, vt colligunt ex illo Martialis Lib. VII. Epig. XIX. *Vinum miſtū ſeruis datū.*

Miſto lagenam replet ad pedes vino.

Staphilus, Sitheni filius, dicitur à Plinio Lib. VII. Cap. LVI. induxiſſe primū vſum, aqua vinum diluendi, contrà morem & mentem Thyadum, quæ vetant aquam infundi vino bacchantium. Sed malè. Baccho enim plures Nymphas nutrices finxit antiquitas, quòd oporteret

tereret vinum cicurari, & temperari pluribus aquæ portionibus, de quibus idem Athenæus Lib. xx. in hunc modum. *Quæ noſtro ſeculo fit miſtio, priſcis inconſueta. memoriam retulit iactati prouerbij ἢ τρία, ἢ μὴ τέσσαρα. Bibenda quinquè, vel tria, ſed minimè quatuor*, iubet adagium, etſi aliter hoc alij explicent, vt, cum quinquè partibus aquæ, vini duas bibamus, aut cum aquæ tribus vnam vini. At quibus diutiùs, & copioſiùs bibere placebat, ij quinquè cyathos aquæ miſcebant cum duobus vini. De illo prouerbio legendus Plutarchus Symp. Lib. III. Quæſt. IX. Plautus in Sticho, Auſonius.

Prouerbium, Vel quinque bibe, vel tria, vel non quatuor, explicatum.

Ter bibe, vel toties ternos, ſic myſtica lex eſt, &c.

Locus Martialis enodatus.

Vini miſtio, & temperatura.

Hoc carmen alij referunt ad numerum conuiuarum, vt incipiant à numero trium Gratiarum, & deſinant numero nouenario Muſarum. Quinarius igitur bis duo complectitur, & dimidium; quaternarius ſemel tria, & tertiam partem, quòd quatuor bibere vetet, ea temperatio eſt duorum aquæ cyathorum, cum totidem vini. Antiquis ea potio meracior videbatur. At Plutarchus aliter exponit. Legendus etiam Adagiographus in illo adagio, *Aut quinquè bibe, aut tres, aut nè quatuor.* Communiter tamen ità temperatum lego, vt crateri ter tantùm aquæ infunderent, quantùm vini, propterea de parùm generoſo vino frequens erat in ore potantium *ἆρ' οἴσει τρία, nunquid potabis tria?* Sed quis legem præſcriberet exlegi?

Nunquàm potabis tria quid.

Diuerſa miſtio pro vini diuerſitate facta.

Potus triplex pro triplici hominum conditione.

Pro vini, potantium, temporis diſcrimine, diuerſa & aquæ miſtio. Præterea potus triplex quantitas pro triplici hominum conditione; alii enim ſani, alii valetudinarii. Valetudinariorum potus quantitas ſextans, hoc eſt, duarum vnciarum: ſanorum, vel temperatorum, vel intemperatorum, ſeu ebriorum: temperatorum conſuetus erat triens, ſcilicet quatuor vnciarum circiter; ebriorum vero x. ſeu XI vnciarum, & meracius ad libitum, & libidinem.

Hæc ad te à me pluribus, non ocii, ſed amoris abundantiâ. Inertibus ſemper feriæ, nunquàm ſtudioſis, & potiſſimùm in illâ aulâ Palatinâ, vbi tu meres, multa

iam

iam diù meritus, aureâ compede vinctus, aurea vincens ſecula, aureâ contentus mediocritate. Quod ſi te à me in oculis, in pectore geſtari gloriaris, merito tuo id factum, dicamq; cum Plautino Callicle.

Si quid ergà amicum benefeci, aut conſului fideliter;
Non videor meruiſſe laudem: culpâ caruiſſe arbitror.

Conſigno Diſſertationem illo Ouidii ad rem maximè tuam,

Vtere temporibus, quorum nunc munere fretus!
Et patet in laudes area lata tuas,

Amicorum amiciſſime, litteratorum litteratiſſime, ANTONI.

PELEGRINO GIAMPVLO I. C.

DISSERTATIO XXXXV.

Serui ab aliјs docti ſeruis, non ab ingenuis, neq; inter ingenuos. Matronæ non doctæ probatę; contrâ ſcorta docta commendata, Meretrices Mathematicis, & Philoſophicis imbutę, & cur, Athenis. Serui vbi ſepulti, vbi fæx plebis. Serui ęs pendebant in theatro. Allio veſcentes prohibiti à ſacris Matris Deûm. Saturnalia feſta Seruorum. Eleutheria feſta quę, & quando celebrata. Eleutheria feſta Lucenſium Soteria.

LIS inter nos vindiciarum de libro, quem teneo, dum ſatisdem tibi pro præde, vt ſartum tectum illum tibi ſeruem reſtituamquè, cum tibi adiudicabitur. Interim poſſeſſio mea fiduciaria, non iuſta. Prædibus, & prædiis meis tibi cauebo, quod ſi renuis, ad iudicium veniam, vt rem totam; non ad arbitrum, vt partem habeam, ſed quid? iuſto ſacramento tecum contendere non licet. Nugari libet cum amicorum amiciſſimo. Ego, meaquè, tua ſunto χρήσει, &

κτῆσις, nec ſum mei iuris, & mancipii; aliis totus emancipatus, & tibi potiſſimùm, qui equis præcurris albis ad gloriæ, & immortalitatis metam, quam tibi propriam in grauiſſimo illo munere obeundo voueo.

Ne ſeruiles animi, vt ſolent, altè intumeſcerent, quia pares cum paribus facillimè congregantur, prudenter legibus cautum reperio, vel ſaltem more vſurpatum, Seruis non licuiſſe cum ingenuis operam dare literis, nequè ingenuarum artium magiſtros publicè profitentes audire. Horatius Sat. VII. Lib. II.

Serui cum ingenuis literis non incumbebant.

Dum quę Criſpini docuit me ianitor, edo.

Ad hanc rem nummum plumbeum cudere contendo cum ſcortorum ludo argutias, & Matronarum laudo inſcitiam. Apud antiquos mulieres eruditæ non benè audiebant. Iuuenalis Sat. VI.

Mulieres eruditæ non benè audiebant, & cur.

Non habeat matrona, tibi quæ iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat omnes.

Euripides.

Odi eruditam, ne mea vnquam ſit domi,
Quę plus ſciat, quàm mulierem ſcire expedit.
Namq; eruditis ipſa maiorem Cypris aſtutiam indit.

Si enim multas legunt hiſtorias peccare docentes (vt ait Flaccus) peccare diſcunt. Et Martialis inter vitæ bona hoc recenſet, *Sit non doctiſſima coniux*. ad meretriciam: enim accedit petulantium doctrina, & argutia muliebris, ideò Athenis ſcorta non vulgaria, non ſuum vulgariter, vulgabant corpus, niſi prius artes liberales percepiſſent, vt ſuis ſophiſmatis melius amantes incautos irretiret. Quare Athenæus Lib. XIII. hæc refert. *Reliquæ meretrices ideò magnis ſpiritibus inflatę gloriabantur, quòd operam darent humanioribus, & Mathematicis diſciplinis temporis nonnihil impenderent, quarum ſcientiâ, & cognitione ad reſpondendum fierent acutiores, & dicatiores.* Et paulo infra aſſerit, perinde eſſe diſſertare cum Philoſophis, atque cum Scortis, nam, vt Agathon ait,

Coniux non doctiſſima bona.

Scorta erudita liberalibus, & Mathematicis.

Quæ ob inertiam mulier eſt ſegni corpore,
Animi habet intus non ſegnem intelligentiam.

Sub

Addit deindè: *Huius Epicuri famoſa meretrix, Leontiũ, amicia fuit, quæ philoſophiæ operam nauare cum incæpiſſet, non deò ſcortari deſiit, ſed Epicureis omnibus in hortis ſe proſtituit, & palàm quidem Epicuro.* Huius etiam meminit Cicero in Piſoniana, Lactantius Lib. III. de falſâ Sapientiâ, Laertius in Epicuro, Muretus Lib. VIII. Cap. XXI. Reperio tamẽ Corneliam apud Plutarchum in Pompeio *Cornelia artes varia.* litteris, lyrâ, muſicâ, & Geometriâ excultam, præceptisq; Philoſophicis optimè imbutam; aliaſquè, quas apud probatos Scriptores reperire licet.

Sed emergamus ex hoc cæno tenaciſſimo, quod ſuſpenſo pede calcaſſe nobis fraudi non eſto. Repeto ſeruitia. Locus ad ſepeliendum deſtinatus miſeræ plebi, & ſeruis, *Sepultura locus miſeræ plebis.* fuêre Exquiliæ, dictæ *puticuli* à *prutreſcendo*, ſeù *putendo*. Horatius Sat. VIII. Lib. I. *Puticani qui*

Huc prius anguſtis eiecta cadauera cellis
Conſeruus vili portanda locabat in arcâ.
Hoc miſeræ plebi ſtabat commune ſepulcrum.

Serui aliquid pendebant in theatro pro loco. Plautus *Serui pendebant in theatro.* in Pœn. *Serui ne obſideant liberis, vt ſit locus, vel æs pro capite dent.* Græci appellarunt ὀπτήρια. Hæc aliquando in ſeruis tantum, ſed receptum etiam hoc in alijs è plebe, qui locarijs neſcio quid pro ſede pendebant. *Locarijs ſolutum in theatro.*

De Seruorum iniquæ conditione hactenus: nunc pauca de illorum conuiuijs, & feſtis. Athenæus Lib. IV. *Apud Romanos Saturnaliorum diebus moris fuit, vt domini famulos ſuos conuiuio exciperent, ipſiq; Seruorum officio fungerentur.* *Saturnalia feſta Seruorum.* Hanc coſuetudinem Græcam fuiſſe exemplis quibuſdam probat: nam in Cretâ, feſto Mercurialium, conuiuantibus ſeruis domini miniſtrant. Idem mos apud Trezœnios. Idem Sacean feſtum Babyloniorum in medium affert: ſed hæc, eruditiſſimè pertractata à Lipſio, & Macrobio in Saturnalibus, mitto. Eleutheria erant dies feſti; & epulæ lætiores, quas Serui libertate donati celebrabant. Horum mentio fit apud Plautum in Perſa: *Baſilicè agito Eleutheria.* Dicta ſunt ἐλευθέρια ſacra quædam apud Samios τῷ ἔρωτι, hoc eſt, *amori Deo* dedicata. Itaq; apud Romanos Serui, quando ad Dominorum

norum ſuorum menſam admittebantur, id erat manumiſſionis ſignum ex lege Iuniâ Narboniâ. Tertullianus de Reſur. *Atqui* (ſeruus manumiſſus) *& veſtis alba nitere, & patroni nomine, ac tribu, menſâq; honoratur.* De manumiſſione à me alibi. Hæc Eleutheria feſta nos Lucenſes ſumma cum iucunditate, ſplendore, & magnificentiâ, annuis ſupplicationibus, ſacris epulis, octauo die quotannis poſt feſtum ſacroſáctum Paſchę celebramus, quo die etiam in memoriam aureæ vindicatæ Libertatis, liberantur è carceribus quidam captiui ramo felicis oluiæ exornati. Ita Romæ Coſſ. initio magiſtratus manumittebant, in memoriam libertatis recuperatæ poſt reges exactos. Demum publica vota concepta Deo peraguntur, Chiſtoq: liberatori, Beatæq; Virgini Mariæ, vindicibus, ſoſpitatoribus tam caræ LIBERTATIS, gratię referuntur immortales. Apud Suidam, ἐλευθέριος ζεύς, *Eleutherius Iupiter*, cui Seruatoris nomen aſcriptum eſt; vel quòd Libertini porticum illi vicinam extruxerint: vel quòd Græcos à Perſicâ ſeruitute liberarit. Ita Lucę in ſacrâ Æde Cathedrali à S. P. Q. L. Ara dicata inſcripta, χρίςῳ ἐλευθερίῳ, CHRISTO LIBERATORI. Sicyonii hęc vocant Σωτήρια, et ſi hęc potius ad ſanitatem recuperatam referantur, non ad libertatem. Hinc Soteria munera dicta, quę pro conualeſcentia (vt ita dicam) Diis vouentur, & ab amicis mutuò corrogantur.

Eleutheria feſta Lucenſiũ quo die peracta & qua pōpa.

Eleutherius Iupiter.

Soteria.

Calones lixas, & ſcortilla in hoc albo ſcripſi, tu liberos, matronas tuis inſere caſtris. Ventilo ergo adhuc, & luſoria arma tracto, & aliquando à toga ad pallium, à ſtolatâ ad togatam, ſtylum conuerto, ne in ſicco hęream. Addo pertranſennam, lege cautum apud Gręcos, ne, qui allio veſcerentur, Matris Deum ſacrarium ingrederentur. Ea neglecta, cum intraſſet Stilpon, per quietem oblata ei eſt Deę ſpecies coarguentis, quod legem exculcaret, Philoſophum profeſſus. At is inſuſurrare eſt viſus. *Da, quo veſcar, & alliis abſtinebo.* Hac ego, ſi compellar imagine, dico; ſi allium in rete meo, in tuo tripus reperitur, auro tuo me impertitor, aurum referam

Allio veſcentibus in ſacrarium Matris Deum ingredi nefas

Stilponis dictum de allio.

ram, allium non ſapiam. Ego apud municipales, & cathedrarios oratores, verius, forenſes rabulas ſubroſtranos, quia ſępè garrio, garrire didici, vel cum viris ad Reipub. clauum aſſidentibus, ad altiora aſpirantibus. Conſilium è tuo ſocratico pectore aurum purum, putum, vt melius non ſuppeteret Conſus. Verba è Tulliano ore Suadam ſpirant, quorum vnumquodq; nummis (vt cum Plautinâ illâ in aliam rem loquar) Philippeis aureis, non poteſt auferre hinc à me, ſi quis emptor venerit. Quę enim tu dicis, aurum, atq; argentum merum eſt; ideò fixus apud me eſt animus tuus clauo trabali ad annandum, & perennandum perenniter. Deus tua conſilia excellentiſſimę Reipublicę Lucenſi, patrię noſtrę cariſſimę, tibiq; fortunet.

POMPEIO CAIMO EQVITI,

Medico, Lectori Primario Patauino.

DISSERTATIO XXXXVI.

Cantorum, cytharædorum lex, veſtis, corona, inſignia, quantâ olim modeſtiâ, & quanti æſtimati; item Poetæ. Oſcula iactata à Cytharædis in theatro. Virginum modeſtia in lauandis hoſpitibus. Epigramma quanti emptum. Homeri, Tyrtæi, Æſchyli quantus honos. Mali Pœtæ lapidibus petiti, boni floribus, & frondibus ornati. Inſani lapidati. Poetarum certamina. Famoſum carmen carbone in foribus notatum.

O quàm verum! oculis lynceis, & aquilinis quidam in aliorum obtutu; talpę, & Hypſeâ cęciores in propriis: Catonis cenſoriâ virgulâ rigidi in omnes; in ſe ipſos humanitate humaniores. Optimè ille,

Quan-

Quanto perditior quiſquè eſt, tantò acrius vrget.

Item

Corporis optima lynceis
Contemplare oculis, Hypſea cæcior, illa
Quæ mala ſunt ſpecta.

Hydram potius ſecares, quam tales emendares. Amputato vno capite, bicipites, tricipites, centicipites reſurgunt; creſcit cum robore numerus. Igne tantùm veræ, & ſolidæ conſtantiæ reprimendi, quod à te feriò factum: Tu mihi ſemper exemplo tolerantiæ, quæ vna trophœum figit in cœleſti illo Capitolio. Nunquam extinguetur tuæ lampadis elychnium, pingui ſucco nutritum ingenuitatis, & creſcentis gloriæ. Virtutis catena adamantina, quam Parcarum forfex non incidit: quidquid innexum huic, aut inuolutum durat, memoriæ conſecratum æternæ.

Cytharædorũ modeſtia priſca.

Cytharædi cuſtodes pudicitiæ mulierum.

Sapienter ille, *Viuendum moribus antiquis, & loquendum verbis præſentibus*, & optimè præſcripſit. Aſt paſſim (dolendum) priſcos bonos mores antiquatos in omnibus, & præcipuè videmus in Cytharædis qui olim modeſti & frugi; at nunc immodeſti, & nebulones. Athenæi eclogarius de hoc diſſerit. *Quam obrem vxori Clytemneſtræ cantorem Agamemnon reliquit monitorem, & cuſtodem, quam non prius Ægiſthus ſtuprauit, quàm in inſula occidit cantorem.* Eiuſmodi fuit Cantor ille, qui inſidiatores procos Penelopes execrabatur, vel repugnante adagio illo vetere. *Multa cantores mentiuntur.* Cytharædorum corona erat querna. Martialis Lib. IV. Epigr. LIV.

Cantores multa mẽtiuntur.

Cytharædorũ corona querna.

O, cui Tarpaias licuit contingere quercus,
Et meritas prima cingere fronde comas.

Lib. IV. Epigr. I.

Perq; manus tantas plurima quercus erat.

Cytharædorũ veſtis qualis,

Cytharædorum veſtis olim demiſſa ad pedes vſq; vt colligitur ex Virgilio, Horatio, aliiſq; claſſicis Scriptoribus. Hæc dicta palla, eratq; purpurea, & variegata. Apuleius. II. Florid. *Etq; prorſus cytharædicus ſtatus; Deam proſpiciens canenti ſimilis, tunicam, picturis variegatam deorſum ad pedes deiectus ipſos.* Hæc quoq; diſcincta. Ouidius.

dius.

Induerat Tyrio diſtinctam murice pallam,

Cytharædorũ lex.

Legem hanc Cytharædorum Tacitus Annal. Lib. XVI. refert. *In theatro ne feſſi reſideant, ne ſudorem, niſi eâ, quam induti gerebant veſtem, detergere erat, & nulla oris, aut narium excrementa viſerentur.* Hos cum pallâ cecinisse, & ſaltaſſe Plautus quoq; in Menæch. refert. *Salta ſic cum pallâ poſteà.* Quapropter Cytharædorum, æuo deprauato, conditio olim maximi habita, & lautior, quàm Poetarum, aut eruditorum. Ideò Martialis de ſe Lib. III. Ep. IV.

Cytharadi cũ pallâ ſaltabant.

Quanti cytharadi habiti.

Exierat; veniet cum Cytharadus erit.

Et Lib. V. Ep. LVII.

Artes diſcere vult pecunioſas?
Fac diſcat Cytharædus, aut Choraules.

Oſcula iacta à cytharadis. Aurigarũ oſculum

Incirco quemodo Cytharadi plauſu excepti.

Ingreſſi ſcenam oſcula, ſeu baſia iactabant ori prius manu admotâ, deinde protenſâ in eos, quos adorabant, & hoc erat *adorare*, quod factum vel à Hierone innuit Tacitus, loquens de eo Cytharædum agente. Aurigę verò populum, flagello ad os admoto, cum aliter non poſſent, adorabant. De adoratione alibi. Cytharædi, cum placebant, plauſu excipiebantur, vt habemus in eodem Martiale Lib. IV. Epig. V. Plinio, Luciano, Ouidio, & alijs.

Anulus inſignee cytharadorum.

Cytharædorum, vt & Muſicorum inſigne anulus, ſeu gemma fuit. Anuli meminit Suetonius de Symphoniacis Neronis. *Inſignes pinguiſſimâ comâ et excellentiſſimo cultu pueri, nec ſine anulo læuis.* Quaſi dicat, ex conſuetudine aliorum Muſicorum, & Cytharædorum læuas anulis habuiſſe ornatas. De gemma meminit Plinius Lib. XVII. Cap. II.

Poetarum modeſtia.

Poetæ quoquè nomen venerandum olim, quia temperantiæ, omniumq; virtutum magiſtri dicti, σοφοὶ, & σοφίαι. Citarem Homerum, Strabonem, Quintilianum, Plutarchum, Clementem Alex. niſi actum agere vellem. Confirmat dictum de Poetarum æſtimatione, quod idem Athenæus refert Lib. V. de Hierone, cuius hæc verba. *Nauis autem in Alexandriam remulco deducta*

cta eſt, Hieroque Archimelon, epigrammatum Poetam, ob epigramma de illâ naue ſcriptum, donauit honoris ergô mille tritici modijs, quos Athenas in Peireum portum ſumptu ſuo perferendos curavit. Epigramma in eo libello adhuc extat. Cherilus (etſi Poeta diobolaris) in ſingulos verſus accepit aureos ſtateres, & ab Alexandro pro ſingulis verſibus Philippeis fuit donatus. Hinc Horatius Lib. II. Epiſt. I. cecinit,

Epigramma quãti emptũ.

Cherili verſus quanti.

Gratus Alexandro Regi Magno fuit ille
Cherilus, incultis qui verſibus, & malè natis,
Rettulit acceptos, regale numiſma, Philippos.

Poetæ ſcripturi coronati erant.

Coronâ redimiti Poetæ verſus ſcripturi, vt Sacerdotes coronati, infulatique Oratores oraturi, ità apud Maronem Æn. VII.

Quin & Marrubia venit de gente Sacerdos,
Fronde ſuper galeam, & felici comptus oliua.

vt auſpicato ſe fronde coronantes, Deos ſibi hominesq; conciliarent hac tanquam religione. Horatius Epiſt. I. Lib. II.

Fronde comas vincti ſcribunt, & carmina dictant.

Poetarum corona qualis.

Poetarum corona ex Marcilio in Perſium erat ex hedera, lauro, & myrto, quod ſacri eſſent Baccho, Apollini, & Veneri, Numinibus illarum plantarum. Apud Athenienſes lex erat, vt quinto quoq; anno in Panathenæis Homeri vnius ex omni Poetarum numero carmina publicè recitarentur, quod inflammarent animos ad honeſtatem, docerentq; quid faciendum, quidue fugiendum. Lacedæmonij ſimili honore proſecuti Tyrtæum, poeticis licet aduerſarentur ſcriptis, lege conſtitutâ, vt quoties cum hoſtibus dimicaturus in procinctu conſtitiſſet exercitus, conuocarentur milites in tabernaculum regis, ibiq; audiendis Tyrtæi carminibus, ad ſpernendam pro patriâ vitam, incitarentur. Aeſchylum quoq; Athenienſes. vnius enim ex omnibus Tragicis fabulæ, ipſo etiam mortuo, vt docerentur, decreto publico ſtatutum eſt., vt notat Muretus Lib. VI. Cap. VII.

Homerus quanti apud Athenien.

Tyrtæo & Æſchylo quãtus honos.

Mali poetæ lapidati.

Quod ſi Poetæ infelices, & inculti putabantur, lapidibus

dibus petebantur: at contra felices, & culti, ſertis, & floribus decorabantur, quàm Græci φυλλοβολίαν ideſt *florum & frondium ſparſionem* dicebant. Athenæus Lib. VI. refert Polyctorem quemdam, cytharædum infelicem, petijſſe ab amico ſaxa ædificandæ domui; quia verò ille pauca pollicebatur, indignatur Cytharædus. *Quid (ait) tu mihi tam parcè lapides promittis, poſſum ego plures reportare ex theatro, cum artis meæ ſpecimen præbens lapideo imbre fuero impluttis.* Lapidationis theatralis multa exempla habemus in Macrobio II. Satur. & in Senec.

Boni poetæ coronati.

Ingenioſiſſimus Aeſopus apologo LII. huic apertiſſimè ſubſcribit. Quia Poetæ inſulſi phrænesi correpti inſaniæ notam ſubibant, ſi carmina canerent; ideò imitantur in lapidatione Poetarum malorum, pœnam inſanorum, quæ erat lapidatio. Plautus Pœn. *Nequè nos populus pro Cerritis inſectabit lapidibus.* Lapidatio ergò finis malorum Poetarum; mordacium verò ſcommata carbone notabantur; quæ famoſa carmina foribus amantium carbone inſcribebantur. Plautus Merc.

Lapidatio theatralis.

Inſani lapidati.

Famoſum carmen carbone ſcriptum in foribus.

occentent noctu ad oſtium.

Meæ impleantur carbonibus elegiarum fores.

Quando ſcilicet face extinctâ inſcribebatur famoſum aliquod carmen ad oſtium infamiæ gratiâ.

Lapidationis malorum Poetarum meminit appoſitè Petronius his verbis, quæ libet attexere. *Ex his, qui in porticibus ſpatiabantur, lapides in Eumolpum recitantem miſerunt. at ille, qui plauſum ingenij ſui noverat, aperuit caput, extràq; templum profugit. Timui ego, ne me Poetam vocarent. itaq; ſubſecutus fugientem, ad littus perueni: & vt primum extrà teli coniectum licuit conſiſtere. Rogo, inquam, quid tibi vis cum iſto morbo? minus quàm duabus horis mecum moraris, & ſæpius poeticè, quàm humanè loquutus es. Itaq; non miror, ſi te populus lapidibus proſequitur. Ego quoq; ſinum meum ſaxis onerabo, vt, quoties cœperis à te exire, ſanguinem tibi à capite mittam. Mouit ille vultum, & mi inquit adoleſcens, non hodie primum auſpicatus ſum: imò quoties theatrum, vt recitem aliquid, intraui, hac me aduentitiâ excipere frequentiâ ſolet. & c.* Mali igitur

Lapidationis theatralis locus.

Malorum poetarũ præmia.

poetæ in theatro, & ludorum actores, ſi artis ſuæ ſpecimen infeliciter darent; & ipſi quoq; ſpectatores ſi odioſi populo, & inuiſi lapideo imbre petiti; contrà boni munuſcula varia florum, ac frondium coniectionem referebant: illam Græci dixere ἐπαγερμὸν, hanc φυλλοβολίαν, ſeu *florum, ac frondium aſperginem, iaculum*. Ideò Gentianus Heruetus ait. *In certaminibus primo fuit donum athletarum. Secundo autem exercitatio. Tertio foliorum ſparſio. Vltima autem fuit corona*. His additi petaſi, zonæ, cingula, bracteæ, tuniculæ, galeri, crepidæ, & his ſimilia. Videndus meus eruditiſſimus Franc. Bernardinus Ferrariuis non ferri, ſed auri puri, putiq; fodina inexhauſtâ. Erant & Poetarum certamina ex Suetonio in Auguſto, Caligula, & alijs. Veniebant autem ad commiſſiones coronati. Qui vincebatur, is detractam ſibi coronam vincenti donabat, quò Flaccus alludens dixit Satyrâ vltimâ Lib. 1. de ſe, & Lucilio, quem carpſerat.

Bonorum poetarū præmia.

Poetarum certamina.

Neq; ego illi detrahere auſim
Hærentem capiti multâ cum laude coronam.

Hæc pœna ignaui poetæ.

Alio gradum verto, & ab impudentiâ, & ſtultitiâ Cytharædorum, malorumque Poetarum me conuerto ad pudicitiam virginalem, quam admiror in illis antiquis, quod maximo cum ſtupore ſuſpexi in eodem Athenæi Lib. 1. quanta fuerit priſcorum continentia. Refert enim, à Virginibus, atquè fœminis hoſpites lotos, nec inflammationi, nec intemperantiæ obnoxios, tam rectè illorum vita inſtituta. Ex quo colligo, vel virgines ancillas hoſpites lauiſſe ſine vllâ pudicitiæ maculâ. O ætatem verè auream; & ſi auro non veniret honos.

Pudicitia virginum quāta olim.

Loti hoſpites à virginibus ancillis.

Ex varijs veluti teſſellis hæc ſunto emblemata vermiculata, quæ malè conſertæ rei ſpeciem arridendam, & irridendam præbebunt; artificique non parient applauſum, ſed eum reddent exploſum. Quare, *inter nos miniſtremus* ex Plautinâ Sticho *monotrophè; modeſtè melius facere ſumptum, quàm ampliter ſuum, quemquè decet*;

quibus

quibus diuitiæ domi ſunt, ſcaphio, cantharis, batiocis bibunt; Nos noſtro ſamiolo poterio tamen viuamus, & efficiamus pro opibus noſtris mœnia. Ego tu ſum, tu es ego, vnanimi ſumus; velimus noſtra conſilia vnâ rectâ vortier. Tuum erit inſinuata trutinare, cui iudicium decemuirale, prudentia pluſquam humana, cum diuerſus, & auerſus à popello viuas, neque per viam publicam incedas; ſed per callem, qui ad immortalitatis apicem deducit, feliciter.

COSMO BERNARDINIO I. C.

DISSERTATIO *XXXXVI.*

Seneca laudatus, elucidatus. Formula noua antiqua dimittendi a funere populum. Ritus oſſa colligendi, lauandi, & à quibus poſt rogum. Non niſi interdiu mortuis parentatum. Quid ſacrum nouendiale, quando vitâ functi memoria facta, quid dici conſueuit? Sycioniorum mos cadauera condendi. Veſtes funebres paratæ ante mortem. In luctu faſces, arma, & c. ſubmiſſa. Lex Numæ de luctu pro mortuis. Viduis in luctu nubere interdictum. Θ littera præfixa militibus mortuis. Anuli detracti Imperatoribus morientibus, traditi ſucceſſoribus. Quæ cadauera oſtẽſa. Rogi extructi etiã abſentibus. Saccus vndecimus pro ſepultura militum, & alia funebria.

ANteſtari licet. Auriculam oppone. Commaſculo frontem, & ſequeſtratâ verecundiâ in Caligulæ ſcomma de noſtro Senecâ in auctor dicentis, commiſſiones meras componere, & arenam eſſe ſine calce. Quæ de philoſophiâ arcana ille ſcriptis mandabat, quia non carpebit, carpebat. Aduerſum generoſiſſimum Leonem lucernarii canes aliquando baubantur, hirriunt: ſed fruſtrà laudant operam. quod ſi quando obſcuras videatur, vt ſacra ſunt myſteria, velauit religioſis irreligioſis, reuelandi tantum

Seneca eulogium.

tum

tum myſtis. Prudentes quidam ſententias obſcurant, vt ſepiæ, ne deprehendantur à vulgo. Illius ſcripta de Sophiæ ſententiâ excipienda foribus ornatis floribus, lauru, & lucernis. Ita cenſent, qui benè ſentiunt; nec tu diſſentis, quem illa diuina virtus iam ſibi vindicauit aſſertorem.

A funere qui l clamatũ Palam factũ, quid.

In funere peractis omnibus feralibus, *Conclamatum eſt, Ilicet,* acclamabant, quibus additum reperio, nec alijs (Lipſio, vt puto, excepto) notatum, *Palam factum,* innuentes rem publicè peractam. Colligo ex Senecâ de tranquillitate. *Cato* (inquit) *ille virtutum viua imago incumbens gladio, ſimul de ſe, ac Republicâ, palam facere.* quod erat dicere, peracta omnia, & deſperatum de ſuâ, & Reipublicæ ſalute. Cicero. *Nondum palam factum erat concidiſſe Rempublicam.*

Oſſa lecta è rogo, & cineres per quos.

Poſtquam cadauer in rogo erat abſumptum, mittebantur, qui oſſa legerent, & cineres in vrnâ conderent. Seneca de ira Lib. II. Cap. XXXIII. *Dignus fuit, cui permitteret à conuiuio ad oſſa filij legenda diſcedere.*

Virgilius VI. Æn.

Oſſaq; lecta cado texit Chorinæus aheno.

Propertius.

Hoc etiam graue erat, nullâ mercede hyacintos
Inijcere, & fracto buſta piare cado.

Et rurſum Eleg. I. Lib. IV.

Oſſaquè legiſti, non illâ ætate legenda,
Patris, & in tenues cogeris ipſe lares.

Oſſa lecta lota & lacte ſparſa, vinoq; à quibus. Nouendiale ſacrum.

Legebantur igitur oſſa, aut per propinquos, aut per Pontifices, ſi inclyti duces, aut principes eſſent; eaquè oſſa vino ſpargebantur & lacte, dum à cineribus ſeparabantur; quod fiebat nono die, vt ex ramentis, & minutalibus Feſti apparet. hinc Nouendiale ſacrum, Nouendiales feriæ, vt à me alibi. Suetonius in Aug. Cap. C. *Nonnulli, legenda oſſa per Sacerdotes ſummorum Collegiorum.* Legebantur igitur per ſummos Sacerdotes, tanquam res ſacræ. Hæc autem oſſa lecta, in ſummâ veneratione habita ex Suetonio percipitur, in ſequentibus his verbis. *Reliquias legerunt primores equeſtris ordinis tunicati, & diſcincti, pedibus.*

busquè nudis,& in Mauſoleo poſuerunt. Vide quàm religioſè hæc lecta, ſeruata, & honorata.

Interdiù mortuis parentatum.

Sed, quod mihi maximam affert admirationem, reperio non niſi interdiù mortuis parentatum, etſi apud inferos, & inter vmbras verſarentur vitâ functi, ſub Ditis, & noctis imperio. Seneca id aſſerit Epiſt. cxxii. dicens, *mortuis certè interdiù parentatur*. Interpres Apollonij refert priſcos immolaſſe inferis ſub occaſum Solis, ſuperis verò ſub ortum; atq; illa ἔντομα dicta, quod, quæ generare non poſſunt, mortuis, ac inferis dicantur: hęc verò ἄτομα, id eſt non execta, vt quæ generationi apta, quia inferi mortis, ſuperi vitæ parentes eſſe cenſerentur.

Superis mane, inferis veſperi immolatū.

Mentione facta alicuius defūcti, quid dictum.

Cùm mentio fieret alicuius vitâ functi; *Felicem*, aut ſi plures, *Felices*, precabantur. Horatius Sat. ix. Lib. i. *Haud mihi quiſquam, omnes compoſui, felices, nunc ego reſto.* Ita Theocritus latinè, *Theocharela Thracia nutrix, felix, hic in propinquo habitans orauit.* & Lucianus, *finitos quieſcere felicis* (id eſt mortui) *Genios.*

Sycioniorum mos cadauera condendi.

Pauſanias in Corinth. Sycioniorum morem cadauera condendi pergratum mihi obtulit, his verbis. *Corpus terra contegunt, deinde lapidea baſi extructa columnas exigunt, quibus faſtigia, vel, vt Græci vocant, aquilas imponunt, eadem propè facie, quâ ſunt templorum columnæ; inſcribunt verò ſepulcris planè nihil, ſed eius, quem extulerint nomen appellantes, patris mentione prætermiſſi illum valere iubent.* Columnas ſtatutas ſuper ſepulcra alibi a me dictum, & morem deductum ex eodem Pauſaniâ, & Plutarcho.

Columnæ ſuper ſepulcra.

Veſtes funebres paratæ ante mortem.

Mos etiam fuit mortalium, vt ſibi, & ſuis, funebres veſtes pararent. Homerus Odyſ. ii. oratione Penelopis ad Procos. *Suſtinete heroes meas nuptias, donec linteum perfecero Laerti Heroi pollinctum.* & Iliade xxii. *Sed tibi veſtimenta in ædibus iacent facta manibus mulierum.* Virgilius Æn. ix.

Heu terra ignota canibus data præda Latinis,
Militibuſquè iaces, nec te tua funera mater
Produxi, preſſiuè oculos, aut vulnera laui,
Veſte tegens, tibi quam noctes feſtina, dieſquè
Vrgebam, & tela curas ſolabar aniles.

In quibus verbis varij ritus apparent; & quàm eſſet abominan-

minandum, inſepultum iacere prædam ferarum; qui omnes optimè à Kiromanno in ſuo libro de funeribus recenſentur, quem nec dum potui manibus, oculiſuè libare.

Ignoſce lector, ſi aliena compilare videor. Præter mentem, & conſilium id accidit. Si ille mihi præ manibus, fortean conſilium mutarem, ita de reliquis.

In luctu faſces, arma, ſigna, ſcuta, demiſſa.
Lugendi modus ex Plut.

In luctu more priſco, lictores faſces; milites ſcuta, & arma inuertunt. *Lugendi modum* (ex Plutarchi Numâ Pompilio) *pro ætatibus, temporibuſquè Numa ſtatuit. Puerum non lugeri trimo minorem, nequè etiam natu grandiorem plures menſium, quàm vixiſſet, annos, ad decem vſq; & prolixiore fletu ætatem lugere nullam. Sed longiſſimum luctus tempus eſſe menſium decem, quamdiu, & mortuorum vxores viduitatem ſeruant. Quæ verò intra id temporis nupſerit, vaccam prægnantem ex Numæ legibus immolat.*

Viduis in luctu nubere nefas.

θ præfixum mortuis.
Imperatores morientes anulum dabant ſucceſſoribus.
Anuli detracti morientibus.
Imperatores intererant ſolum orationi funebri.
Cadauera oſtenſa ſi vegeta.
Funalia in exequijs.

Ritus varios funebres mihi ſubtexere hic liceat ex Atticis bellarijs Pontani, & alijs. Militum defunctorum nominibus θ. præfigebant, quod in ſepulcris, & monumentis etiam videmus. Imperatores morituri anulum dabant ſucceſſori, vt fecit Tiberio Auguſtus, & anuli traditione antiqui hæredem, & ſucceſſorem deſignabant ex Valerio, & alijs. Solebant etiã morientibus detrahi, ex Plinio Lib. XXXIII. Cap. I. Vnde refert Spartianus anuli lapſum ſpontaneum de digito Hadriani inter ſigna mortis fuiſſe. Imperatores verò in funeribus virorũ illuſtriũ, ad laudationem tãtùm, quæ fiebat in foro; nec intereſſe officio cum efferrẽtur è roſtris ad buſtum extra vrbem, niſi rarò admodum, docet Suetonius in Tiberio Cap. XXXII. Cadauer, ſi uegetum & coloratum eſſet, ipſum in thoro ſiue lecto oſtendebatur; ſin autem id nullum, vt in peregrè functis, aut diu functis, aut nõ eſſet præſto cadauer, cerea effigies eius loco oſtenſa, ex Lipſio ad Annal. III. Qui funus proſequebantur, cereos manibus geſtabant, candelas, funalia, faces, Lipſius excurſu ad III. Annal. Item colligit ex Tacito de cineribus Germanici, alibi

licet

licet terrarum mortuis, & vſto iam cadauere, nihilominus rogos accenſos, quaſi verum ibi funus, & cadauer eſſet. Vegetius Lib. II. Cap. xx. tradit, ad decem ſaccos, in quibus donatiui dimidia pars apud ſigna deponebatur, additum fuiſſe ſaccum vndecimum, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, ſepulturæ ſcilicet, cauſâ, vt ſi quis ex contubernalibus defeciſſet, de illo vndecimo ſacco ad ſepulturam ipſius promeretur expenſa. Demùm non ſolum mortui, dum efferrentur, pulcherrimis veſtibus erant ornati, ex Luciano, ſed etiam quibus moriendum erat, ſic apud Plutarchum Philoctetes, & apud Laertium in Socrate, die, quo cicutam bibiturus erat Apollodorus pallium ei pretioſum obtulit, vt in eo moreretur. Caſaub. in Notis ad Laertium.

Rogi ſtructi etiam abſentibus.

Saccus vndecimus pro ſepulturâ militum.

Mortui induti veſtibus pulcherrimis.

In hoc igitur luctu publico probitatis, & fidei, ego quoquè calamum inuerto, orationem conuerto; relictâquè coronâ popularia ſerente, ad te iudicem me verto, à quo ego rude donandus, diludia poſco. Ego interim ſub tuæ fidei, ac tutelæ clypeo magis tutus, quàm ſi Vulcania arma induiſſem, ex hac arenâ cedam. Sunt (ſcio) quibus magis vulgaria placent. quòd ſi talis ſaliuæ nulli reperirentur, quid betis, aut blitis fieret? nunquam ſane deſ[illegible]ere, quibus glans fruge potior; & qui frigidâ eſſe malunt, quàm ſaturi ambroſiâ; hanc tibi voueo propriam, aeternamq;

IVLIO STROZZIO V. Cl.

DISSERTATIO XXXXVII.

Prætor reum damnaturus prætextam ponit. Claſſicum canitur ante illius domum, circa muros, & in arce. Damnatorum veſtes laceratæ per contumeliam à lictore, nomina eorum & obæratorum columnis inſcripta. Damnatorũ, nomina ad ærarium delata. Mercurius pictus in carcere, & cur. Manus iudicum oſculatæ ab ijs, pedibus, & genibus eorum aduolutis. Rei abſoluti, tonſi ibant in Capitolium. Supplicantium ritus varij. Tumuli amicorum ſentis, & ſpinis purgati, ornati titulis, etiam diuitum. Inimicorum tumuli horridi relicti. Portenta exuſta lignis infelicibus. Quænam ea ligna.

PRO Peregrinatione in auſpicio noui muneris, & publici Vicentiæ declamaui. Academicisq; & publicis prælectionibus præpeditus tuas ædes Muſarum ſacrarium inuiſere nequiui. Matutinum, Aue, cliens tibi Patrono non dixi. Meam inurbanitatem tua excuſabit humanitas. cauſæ meæ tuum eſto patrocinium, æquitatem tuentis, Virtutem, & Probitatem colentis. Tardigradæ, domiportæ inſtar clamare nequeo, Domus amica, domus optima; quia domi manere oportet bellè fortunatum: mihi enim ſemper alia inquirenda tellus, quam alibi non videns exoptatam, tot fluctibus agitatus, γλῶ πρὸ γῆς, terram pro terrâ, erro cogitaui, adeò vt præ tædio exclamare illud Horatianum fuerim coactus.

O rus quandò ego te aſpiciam; quandoq; licebit
Nunc veterum libris, nunc ſomno, & inertibus horis
Ducere ſollicitæ iucunda obliuia vitæ.

Sed mihi Vlyſſea ſemper peregrinatio: nunquam ad meos lares immorari mihi per alios permiſſum, Lari inſtar,

ſtar, terrâ, mariq; non vt diteſcam, percurere, ſed vt diſcam; cuius voti an ego compos, alijs iudicium eſto tibi potiſſimum, qui ſoles γνώμῃ τῇ ἀρίςῃ κρίνειν, optimè iudicare mente.

Triſtem ſententiam Prætores laturi, & capitalem, triſtem etiam induebant tunicam, prætextâ depoſitâ, quæ lætitiam præſeferebat ob coloris dignitatem. Quare tunicatus ille condemnabat reos, vel in togâ ſordidiore, aut pullâ, quam Seneca vocat togam peruerſam Lib. I. Cap. XVI. de Irâ, his verbis. *Itaq; & ſi peruerſa induenda magiſtratui veſtis, & conuocanda claſſico concio eſt.* Crediderim poſitam prætextam togam, vt peruerſam induerent, ideſt, partem floridiorem eius intus conuerterent Hæc toga peruerſa dicta. Quare in condemnando non ſolum erat veſtis mutatio, ſed & claſſicum canebatur ante oſtium damnati; circà muros, & in arce, vt pop. conueniret, & triſti ſpectaculo, atquè exemplo intereſſet. Valerius Max. Cap. I. Lib. II. de C. Mario. *Cum M. Ciceronem, qui ad iudicium cogebat, ponentem prætextam vidiſſet*, & Lib. III. Cap. VI. inquit, *M. Cato Prętor M. Scauri, cæterorumquè iudicia reorum nullâ indutus tunicâ, ſed tantummodò amictus pretextâ egit, &c.* Lege Lipſium ad Taciti Ann. in Germanici funere. Item Roam, Singul III Cap. VI. Inter cædendum præco cauſam dicere ſolebat ſupplicij, ex Petronio.

Prætexta depoſita à prætore reum damnaturo.

Tunicatus Prætor damnaturus.

Peruerſa toga quæ.

Claſſicum cãtatum ante oſtium damnati, alibiq;.

Præcorcauſam ſupplicij edebat.

Damnatorum quoq; veſtes mutatas, quin immò laceratas per contemptum à lictoribus reperio, & colligo ex eodem Seneca, de Irâ Lib. I. Cap. XVI. *Quid ſi videns eum ſcilicet Gn. Piſonem, ſua veſtimenta ſcindentem, quia tardius ſcindebantur aliena.* Liuius Lib. VIII *Fabius fidem militum implorans, lacerantibus veſtem lictoribus ad triarios ſe recepit.* Eumdem morem ſcindendi veſtes refert Tacitus X. An. de Herennio Gallo agens. Plutarchus de Bruto in Publicolâ, in Camillo, & Mario, & Craſſo, & in Niciâ. Suetonius in Vitellio Cap. XVII. *Donec religatis poſt terga manibus, iniecto ceruicibus laqueo, veſte diſciſſa, ſeminudus in forum tractus eſt.* In ſummo dolore veſtes etiam laceratas, vt corpus nudum pateret plan-

Damnatorũ veſtes mutatæ, etiam laceratæ à lictoribus.

In dolore veſtes lacerantur.

ctibus, colligitur ex multis, ex Virgilio etiam v Æn.

Damnatorũ nomina ad ærarium quando.

Mercurius dictus damnatus primus.

Damnatorum pœna decreto patrum (vt refert Tacitus III. An. Suetonius in Tib. Cap. LXXV. Dio) ante diem decimum ad ærarium non deferebatur. Manſiſſe videtur hoc decretum donec Theodoſius Imperator clementiſſimè, conuicto, & damnato reo dies indulſit XXX. vitæ. Apud Athenienſes damnati morte non omnes die vno efferebantur, ſed ſorte quâdam dies illis contingebat. Miſer ille, cui prima ſors contingebat, & dicebatur Mercurius, vt colligitur ex Scholiaſte Ariſtoph. in Irenâ. Erat mos alius huic affinis apud Græcos, ex Polluce Lib. VIII. In ianuâ carceris depictus Mercurius, quem στροφαῖον, quaſi Ianitorem vocabant. Damnatorum nomina columnis inſcripta probat Plutarchus in apophteg. de Epaminunda dicens, *Poſtulo vt, ſi me interficitis, inſcribatis damnationem columnæ alicui, vt ſcire poſint Græci,* &c. Reperio etiam in agris eorum, qui ære alieno obruti ſoluendo non erant, columnas defixas, in quibus deſcripta erat debiti magnitudo, & debitoris nomen, quod eo fine ab ijs factitatum, vt ne quis ei poſtea imprudens fœnus locaret. Atquè iſtæ columnæ ὅροι appellatæ ex Suidâ. Ager verò, qui eiuſmodi columnas non haberet, ἄστικτον χωρίον dicebatur. Etymolog.

Mercurius pictus in carcere.

Damnatorũ nomina inſcripta columnis. Obæratorum nomina, & æs alienum in columnis inciſũ.

Supplicantes manus iudicũ oſculantes, amplexantes genua, aduoluti ad pedes.

Rei ſupplicantes manus Prætorum, ſiue Iudicum ad ſuum os applicabant oſculantes, vt annuit Seneca de Irâ Cap. XXXIII. Lib. I. his verbis, *funeſtam, perfuſamq; filij manum ad os ſuum retulit, & cœnauit.* Sed tamen ſine vnguento, & coronâ, quod erat lugentium (idq; factitatum à uictis in prælio ad ſuos victores) vel pedibus illorum proſtrati aduoluebantur, & ad genua ſupplicantes. Idem Seneca de Irâ, *Quam ſæpe ueniam, qui negauit, petit, quàm ſæpè pedibus eius aduolutus eſt, quam à ſuis repulit.* Sed de hoc à me alibi, & à pluribus plura.

Aduocati in Iudicijs Damnatorum pœna grauis. Supplicantium ritus varij.

Priuſquam condemnarentur aduocabant amicos inſignes, vt ſibi aduocati præſto eſſent, & ad miſericordiã iudices mouerẽt. Quod ſi rei fiebãt alicuius grauis criminis non ipſi ſolũ afflicti, ſed nomẽ, memoriaq; eorũ ex Lipſio.

Varios ſubtexo ritus ſupplicantium ex Atticis

bella-

bellarijs Pontani.

I. Apud Perſas ſi ſupplex ſumpto igne flumen ingreſſus, minatus fuiſſet, ſe ignem aquæ immiſſurum, niſi voti compos fieret. hoc eò ſpectabat, quòd apud eos ſacroſancto in honore ignis eſſet.

II. Apud Aſſyrios ſupplicans incuruatis membris humum penè vultu contingebat, manibus poſt tergum reiectis, connexiſquè.

III. Apud Scythas maximum ſupplicandi genus erat, ſi quis extento humi corio bubulo reiectis in dorſum manibus reſideret.

IV. Apud Iudæos ſupplex manum ſubijciebat femori eius, cui ſupplicabat.

V. Apud Græcos oleaginas virgas ore, manuquè præferebant ſupplices, lanâ circumdatas: vnde ἱκτηρίου κλάδοι apud Æſchylum, ſupplices rami, & ἱκετηρίαν oliuæ ramum à ſupplicando Græci dicunt.

VI. Macedones ἐχεστάρκῳ, tunicâ; quam ſubuculam dicimus, ſolâ induti ſupplicaſſe dicuntur.

VII. Antiquæ Græciæ in ſupplicando mentum eius, quem deprecabantur, attingere mos erat. Apud Homerum, & mentum, & dexteram, & genua contingunt ſupplices.

VIII. Ad forum ſedentes verbum nullum faciebant, ſilentio animi demiſſionem conteſtati. De his Adrianus Iun. Rei barbam, & capillum promittebant, hinc barba reorum dicitur prolixa à Martiale, & Seneca Epiſt. LXXVIII. *Demiſſâ vſquè in pectus vetere barbâ rogaret mortẽ.* Itaetiã abſoluti tondebant capillũ, barbamq; radebant. Exuti demùm veſtes lugubres, Ioui Capitolino gratias acturi in Capitolium aſcendebant. Martialis Lib. II. Epig. LXXIII. *Ad alta tonſum templa cum reum miſit*, ita Plutarchus in Cic; & apud Hebræos Geneſeos Cap. XLI. *Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioſeph totonderunt, & veſte mutatâ obtulerunt ei.* Quapropter depulſionis periculi argumentum fuit capillorum abraſio, de quo à me alibi.

Barba reorum

Rei abſoluti tonſi ibant in Capitolium.

A ſupplicijs ad feralia gradum facio, & noto amicorum

ſepulcra

Amicorum tumuli purgati ſpinis, & dumis.
Inimicorum relicti horridi.

ſepulcra purgata ſtirpibus, & ſentibus; inimicorum verò derelicta, inculta, & horrida, quare dumos, & ſentes excindebant, exurebant in amicorum tumulis: Propertius *Pelle ederam tumulo*. Contrà optabant caprificos eorum tumulis, quos oderant; idem Propertius, Lib. IV. Eleg. V.

Vrgeat hunc ſuprà vis caprifice tua.

Quin & ſaxis eorum ſepulcra cædebant, additis imprecationibus, Idem Propert. ibidem;

Quiſquis amas ſcabris hoc buſtum cędito ſaxis,
Miſtaq; cum ſaxis addito verba mala.

Catulli locus enodatus.
Portenta exuſta lignis infelicibus.
Ligna quæ infelicia.

Quæ verba, vti inſerti per feneſtram radij ſolis, totum conclaue, ita illuſtrant, enucleant verſiculum Catulli de Voluſini Poetæ carminibus; *Infelicibus vſtulandus lignis*; Macrobius Lib. III. Cap. XX. Arbores, quæ inferum Deorum, auertentiumquè in tutelâ ſunt, eas infelices nominant, quibus portenta, prodigiaquè comburi iubere oportet; Græci ea ſpinoſis lignis, quæ infeliciora videbantur, comburere ſolebant, & cinerem in profluentem proijcere. Theocritus ſubſcribit, videndus. Infelicia etiam illa ligna ſepulcrália; id eò in amicorum gratiam ad mala auerruncanda exuſta. Tumulos diuitum cum titulis: pauperum ſine titulis fuiſſe lego in Ouidio.

Tumuli diuitum cum titulis.

Tumulo quoquè nomen habenti inferias dederat.

Virg. Lib. VII. Aen.

oſſaq; nomen
Heſperiâ in magnâ, ſi qua eſt ea gloria, ſignat.

Has arentes ſpicas ex vberrimis ſegetibus vndiquè cōuellebam, vt in Subſidiarijs libellis veluti horreis reponerem. Subducti, contractiquè ſupercilij ex eſto, & cui Catoniana frons, Cenſoriaque grauitas: ſerenæ, explicatæq; frontis adeſto. O vir Apollineæ, do tibi (vero verius) vulgares, & parabiles cibos, non enim poteſt ſemper à Phaſide auis peregrina peti, nec ex Indiâ condimēta quæri exotica, & tranſmarina; ſcio tamen, quæ tua humanitas, ò Fidei, Probitatisq; Protomyſta,

Gratior hæc tibi non, alio mittente, fuiſſet;
Non quâcumquè manu victima cæſa litat.

NICOLAO FRANCIOTTO

Patricio Lucenſi.

DISSERTATIO

Deorum ordines varij. Summates, Medioxumi, Heroes. Quæ eorum victimæ. Selecti, Coſentes Indigetes. Quæ Necia feſta. Patriciorum quoq; partitio triplex; & à quibus. Patricij maiorum, minorum gentium. Dij etiam maiorum, & minorum gentium. Deorum tres ordines. Quibus ſupplicabant. Quàm antiquus mos cereos appendendi in templis. Conſulum numerus variatus, à quo. Conſules ordinarij ſuffecti quinam. Conſules deſignati gratias populo agebant. Quis Conſul maior. Quis primus è plebe. Quanta auctoritas ſenatus. Quanta plebis, ſeu pop. Cenſoria auctoritas quanta. & alia.

Niger næuus candido in corpore, & ſi riſum quibuſdam facere ſolet, plerumq; tamen accipit ſuffragium; & næuum meæ taciturnitatis non improbabit, cui proba mens, probus animus. Tot, tantiſq; pignoribus nexi non æſtimemus ex epiſtolari tyrocinio beneuolentiæ ætatem; amicitiæ enim noſtræ fiducia non ex literis pendet. Non te latet, circa quam rotam infixus agitor: ideò plerumquè cum amicis, aut loquor, aut deblatero: vt canes, qui aut latrant, aut hirriunt; dum non mordeant ſat eſt. Quòd ſi literis, non animis amicitiæ æſtimarentur, Ilicet, iam diu, multis dixiſsem. Malo tamen aures tuas ganniendo obtundere, quàm diù reticendo fraudare. Dum hæc ego ad te, vt magno flumini riuulum induco. Tu verè ille Heraclius lapis, in cuius cenſione auri pretium dignoſcitur. Hunc bracteolam ſono, non pretio cenſe; an cenſui cenſendo hæc bona cenſenda per te patricium maiorum gentium.

De patricijs maiorum gentium, & minorum quædam

Patricij maiorum gentium.

dam à me ad te. Notum ſatis lippis, & tonſoribus diſcrimen inter patricios maiorum gentium, & minorum gentium vt ij dicerentur maiorum gentium, centum; Senatores à Romulo inſtituti, eorumq; progenies. Eos verò, qui à Tarquinio Priſco Romanorum rege, ex plebeiis in patriciorum primum ordinem adlecti, deinde Patrum numero adſcripti fuerunt, patricios minorum gentium appellatos, teſtis eſt Liuius. Allectos inde in Senatum à M. Bruto, & Publicolâ primis Coſs. poſt pulſos Reges, patres, & conſcriptos vocitatos, colligitur ex iis Taciti verbis. XI. Annalium. *Iiſdem diebus in numerum patrum aſciuit Cæſar vetuſtiſſimum quemque è Senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis iam reliquis familiarum, quas Romulus maiorum; L. Brutus minorum gentium appellauerunt.* quare maiorum gentium patricii ii dicti, qui oriundi ab iis, quos Romulus legit. Minorum verò cooptatione in patres poſtea patricii facti à Priſco, à Tullo, à Bruto. Pithœus videndus Lib. II. Cap. VII. Inde ex tranſlatione quâdam, Deorum, alii maiorum gentium minoſve. C. c. II. de leg. tres ordines Deorũ recenſet, vnum eorum, qui cæleſtes ſemper habiti, qui & maiorum gentium Dii vocati; alterum eorum, quos in Cælum merita vocarint, qui & Semidei, & Dii Indigetes appellati, & minorum gentium; tertium eorum, per quos datur hominibus aſcenſus in Cœlum. Primi dicti Magni, & Conſentes, vt qui in Conſilio Iouis adhibiti, hique fuere XII. vt notat Ennius, his verſibus.

Patricij minorum gentium

Dij maiorũ, & minorum gentium.

Deorum tres ordines.

Côſentes Dij qui, & quot

Iuno, Veſta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Horum imagines auratæ apud forum ſtabant. Alij dicti ſelecti, & Summates; ſed de horum numero varii varia. Indigetes ſic dicti, quod nullius rei indigeant, vel quaſi cum Diis degentes ex hominibus ad diuinitatem elati, vel quòd indigetari, hoc eſt nuncupari nefas; vel quaſi in hoc loco geniti, vel degentes. Vnde à Virgilio dicti Dii Patrii Indigetes.

Selecti ſummates Dij. Indigetes Dij qui, & vnde dicti.

Deorum ordines tres ex Varrone.

Ex Varrone Deorum ordines ſubnecto, & ex aliis Platonicis, Romani quoſdam Deos ſummos nominabnt, Medio-

Medioxumos alios, alios Heroas infimos, quaſi terreſtres ab Herâ, quam veteres terram dicebant, vt Capella perhibet. Medioxumos dixêre, quos merita in Cœlum vocarunt, vt ſcribit Cicero in legibus, hoc eſt, Semideos, velut Hibridas quoſdam ex mortali, & immortali progenitos, vt Romulum, Herculem, Æſculapium, Tyndaridas, & ſimiles; Heroes ſunt, ex vtroquè mortali parente nati, qui meritis feliciorem quamdam nacti ſunt ſortem, quàm vulgus generis humani. Eos, qui ſanctè vixiſſent, & ex hac vitâ migraſsent, in Deorum numero Romani veteres eſse cenſuere, eorumq; feſta Necia ſunt appellata. Cicero. II. de legibus. Quibus autem victimis magnis Diis litaretur, ex variis auctoribus colligere licet, ſi libet: quibus minorum gentium, ex Senecâ apertiſſimè perſpicio, qui III. de Irâ Cap. XVIII. ſic inquit, *M. Mario populus vicatim ſtatuas poſuerat, cui thure, & vino Romanus populus ſupplicabat.* Plautus, *ea mihi quotidiè, aut thure, aut vino, aut alicui ſemper ſupplicat.* De eodem Mario M. Tullius III. offic. confirmat, *ad ipſius ſtatuas thura, cereos appoſitos.* Ex quibus colligo thure, vino, & cereis, Indigetibus litatum, & quàm antiquiſſimus mos cereos ad aras appendendi, & cerea vota, vt nos ſolemus.

Summi Dij, ſiue Summates.

Medioximi Dij qui.

Heroes Dij qui.

Necia feſta qua.

Qua victima minorũ Deorum.

Qua victima indigetum.

Ritum appendendi cereos Diis (vnde dictum incerare genua Deorum) puto manaſse à Saturnalibus, in quibus cerei mittebantur, vt ait Feſtus, *Cereos Saturnalibus muneri dabant humiliores potentioribus, quia candelis pauperes, locupletes cereis vtebantur.* Videndus Macrobius I. Saturn. Cap. VII. de ritu Saturnalium quàm maximè antiquo, & de cereis, vbi feſtos illos dies antiquiores Româ oſtendit, ex quibus ritus emanauit incerandi Deos, tanquam patronos.

Cereos appendendi, & vota cerea, quàm antiquus mos.

Incerare genua Deorum

Candela pauperum

Cerei diuitũ.

Duobus Diis vnum templum non dicaſse priſcos reperio in Plutarchi Marcello dicentis, *Hinc cum ædis ex prędâ Sicilienſi locatæ, quam Honori, & virtuti vouerat, impediretur à Pontificibus dedicatio, quod negarent vnam cellam duobus Dijs rectè dicari, &c.*

Duobus Dijs vnum tẽplũ non dicatum.

A patriciis maiorum gentium, ad Senatum, Conſuleſq;

gradum facio. Quæ eſſent Senatus poteſtati, & quæ pop. ſuffragijs, Dionyſius Halicarnaſſæus Lib. VI. breuiter innuit. *Scitis nobis eſſe iam inde ab V. C. legem, quæ rerum omnium ſummam Senatus poteſtati permittit. Magiſtratuum creationem, legum lationem, & belli vel inferendi arbitrium; horum enim trium poteſtatem eſſe penes ſuffragia populi & c.* Soli Senatores iudicia in poteſtate habebant. Plutarchus in Gracchis, *Soli enim iudicia in poteſtate Senatores habebant atquè ideo populo, & ordini equeſtri erant formidabiles, & c.*

Pop. Rom. auctoritas circa quæ.

Iudicia omnia penes ſenatum.

Senatores à plebe in ſpectandis ludis quis primus ſecreuerit, idem mihi ſuggerit, in Scipione, his verbis: *Hi primi fuiſſe dicuntur,* (loquitur de Africano, & de Sempronio Longo) *qui in ſpectandis ludis patres à populo ſecreuerunt: quam ſelectionem plebs Romana moleſtiſſimè tulit, aduerſus Conſules indignata, & c.* Sed mecum quæſo in eiuſdem Plutarchi C. Mario, ſuſpice, quàm leui etiam de cauſà Senatores à Cenſoribus ſenatu moti! & hinc (cum non permulti Senatu moti fuerint) Senatorum Romanorum modeſtiam, frugalitatemquè diſce. Loquitur de Mario. *Hic à iudicibus interrogatus reſpondit, quòd ex æſtu ſitiſſet, frigidam ſe poſtulauiſſe; & ſeruum cum poculo ad ſe ingreſſum, ſimul atque bibiſſet, abſceſſiſſe, atquè hic quidem Senatu à proximis Senatoribus motus eſt: viſ; ſq; vel ob falſum teſtimonium, vel ob intemperantiam meritò notatus,* & c.

Senatores à quo ſecreti à pop. in theatro.

Senatu moti pauci à Cenſoribus.

Cenſores autem bis nulli eſſe poterant poſt Cenſorinum, vt idem Plutarchus in Coriolano teſtatur. *Cenſorinus, quem populus Romanus creauit iterum Cenſorem. Poſtea illo ſuaſore ſanxerunt lege, ne quis eum magiſtratum bis caperet, & c.* Si cui autem Pop. magiſtratum abrogauiſſet, alterum magiſtratũ petere non poterat, lege Gracchi, vt idem Plutarchus in eius vitâ aſſerit. *Duas leges promulgauit: Vnã, ſi cui pop magiſtratum abrogauerit, ne aditus huic ad ſecundum magiſtratum ſit.* Alteram; *ſi quis Magiſtratus ciui indicta cauſa exilium irrogauerit, vt is cauſam dicat ad pop.,* & c. Magiſtratus autem quoſdam apud Græcos ſorte datos fuiſſe idem in Pericle auctor eſt; *Quòd nec Archon, nec Theſmothetes, nec Rex ſacrorum, nec Polemarchus ſorte cooptatus fuiſſet; hi enim magiſtratus ſortitò antiquitùs creabantur, quiquè in ijs*

Cenſores nulli bis.

Abrogati magiſtratu, aliũ petere nõ poterant.

Magiſtratus quidam ſorte dati.

ſpeci-

ſpecimen dediſſent ſui, aſpirabant ad curiam Areopagi, & c.

Ad Auguſti vſq; tempora Conſulatus binarius numerus perdurauit. Auguſtus primus Imperatorum Coſſ. numerum auxit ſupra binarium, quorum alij ſuffecti, alij Ordinarij dicti. Suffecti per menſes tres, aut duos ſufficiebantur, poteſtate pari, non dignitate cum ordinarijs, qui annum auſpicabantur, & faſtis prænotabantur, & omnibus publicis inſtrumentis, vbicunq; annorum ratio habebatur. Hoc diſcrimen innuit Seneca Cap. III. de Irâ Cap. XXXI. *Dedit mihi Preturam, ſed Conſulatum ſperaueram. Dedit XII. faſces, ſed non fecit ordinarium Conſulem. A me numerari voluit annum, ſed deeſt mihi ad Sacerdotium. Cooptatus in Collegium ſum, ſed cur in vnum*, & c. Locus pulcherrimus de honorum gradatione.

Conſulum numerus varius ſub quo inceperit.

Coſſ. ſuffecti quinam

Coſſ. ordinarij qui.

Conſules deſignati gratias populo agêbant; Plutarchus in Paulo Æmilio, *Cum verò mos eſſet, vt, qui deſignati Conſules erant, gratias populo agerent, benignèq; alloquerentur, Æmilius aduocatâ concione*, & c. Hæc mutuanda ab auctoribus, Roſino, Manutio, alijsquè non protritæ eruditionis & emunctæ naris viris, ne Archimedeum hoc problema à me venditari liuiduli obſtrepant.

Deſignati Coſſ gratias populo agunt

Quis verò dicendus Conſul maior (nam Plinius meminit Conſulis maioris) à me ſciſcitaris? Maiorem puto Conſulem dictum, penes quem faſces forent. Hi in anteceſſum ſeniori contribuebantur, vt habet Plutarchus, & Valerius Max.

Coſ. maior quis dictus.

Sed quis primus ex plebe Conſul? Plautarchus in Camillo, *Camillus, comitijs habitis Conſules creauit ex patricijs M. Æmilium, & L. Sextium de plebe primum, & c.* Conſules autem (cum in Senatu eſſent dicendæ aliquâ de re ſententiæ) eos, qui primi dicturi eſſent, nominabant. Dionyſius Halicar. Lib. VII. *Cumq; iam ſententia à patribus eſſent dicendæ, primi quidem Conſulares viri, maximi quiq; natu de more à Conſulibus vocati ſurrexerunt, & cæt.* De candidatis ad Conſulatum Plut. in Coriolano. Dona miſſa à Rege Ageſilao ſenatoribus, ſtatim atque renunciatus fuit Senator, in eiuſdem vitâ refert Plutarchus. *Quoties in Regio ſolio ſedebat, & reſponſa dabat ſuperuenientibus*

Coſ quis p. ex plebe.

Dicturi ſententiam à coſ. vocati.

aſſurgebat Ephoris, vt qui s prælectus in Senatum fuit, ſemper ei lenam, & bouem donabat, &c.

Quare, vel ſi ego Coſ., & faſces tibi in anteceſſum traderem, & ſubmitterem, teque, vt Conſulem colerem, vt colo, conſilijs, & factis præpotentem. Tuum conſilium, Coſæ ne minimum quidem cedit; tua ſententia amentata; noctu enim conſilia vrges, & puluillum, vt dicitur, conſulis, & quantum ſalis tibi in pectore, Suadæ in linguâ ſeſſitet, palam facis. Mopſo certior vaticinaris. Phœbo certior collimans, ſcopum rerum pertingis, & ego finem huius pagellæ; ſine fine, benè, feliciterq; tibi apprecando, quæcumq; voues, quæcumq; mereris.

GHERARDO SPADÆ. I. C.

Auditori Cardinalis Barberini, fratris VRBANI VIII.

DISSERTATIO XXXXIX.

Benè precandi, & famem auerruncandi mos priſcus; nunquam deſerendi menſam vacuam, neq; permittendi lucernam per ſe extingui; nec apponendi cibum niſi libatum. Mos Perſarũ menſæ. De libatione in menſâ. Quid. Quotuplex libatio. Libatio cibi, & potus, & cuius. Lotio, & preces ante libationem, & poſt. Peracto conuiuio quid factum. Menſæ cur nunquam relictæ vacuę. De mappâ menſarum. Auguria ſuperſtitioſa menſarum. Carnes victimarum cibus potiſſimum antiquorum. Viſceratio quid. Carnes aſſatæ, aliaquè. Publicè edendi modus triplex. Bulimi expulſio, & Famis, quid, & quando.

PHæaces Homerici in luxuriam ſoluti, malacum in modum vitam agentes, Demodocho adulteria canenti ſecundas dant aures; ſecus Vlyſſes, qui Troianas pugnas incinentem audire mauult. Tu ille Vlyſſes, qui

qui ceram tuis auribus, & ſenſibus obducis. Sirenum voces, & Circes pocula deteſtatus, animum totum diuinis ſeriò dedicaſti, ad quæ ille natus, quibus alitur, vt corpus epulis; vnde Seneca, qui tibi tam carus ob morum diſciplinam ſanctiſſimam. *Totum* (inquit) *hoc, quo continemur, vnum eſt, & Deus, & ſocij eius ſumus, & membra. Capax eſt noſter animus, præfertur illo, ſi vitia non deprimant, namquè.*

Os homini ſublimè dedit, Cælumquè videre
Iuſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

Et quia ſeruire Deo, libertas eſt; nemo liber eſt, qui corpori ſeruit, cuius moroſum imperium, & delicatum nimis. Colendus Deus; quem ſatis colit (vt illemet ait) quiſquis imitatus eſt. O aurea verba, ò opus aureum omnium manibus terendum, & potiſſimum iuuenum, vt, his iactis ſeminibus in fetacem illum campum, ſeges plurima bonorum pleno modio demetatur, & pleno horreo tum depromatur. Conſpiremus in cõmune bonum, Duce, & auſpice Chriſto. Dum interim varia me lectione oblecto à Stoicis dumetis aliquando ad Academica viridaria me conuerto, & hos flores lego varios, vt pancarpiam nectam coronam tuis poſtibus affigendam, laureis iam diù exornatis. *Seneca laus.*

Primùm, noto. Antiquis mos fuit nunquam omnino inanem menſam tollendo facere, neque lucernam vnquam per vim extingui ſinere. Plutarchus ſymp. VII. quæſt. IV. *Heſiodus vetat, cibum apponere ex ollis, nondũ libatum, ſed igni vult ſuas primitias, ſuumquè ob miniſterium offerri honorem, & rectè. Romani, quod alimentum lucernis dediſſent, ijs vſi reliquerunt, paſſiquè ſunt viuere, & fulgere. Ita relinquendum aliquid è menſâ ſeruis, & vernulis; gaudent enim communicatione hac magis, quàm alioquin accipiendo. Icciréo Perſarum Reges non amici modò, & proceribus, ac ſtipatoribus ſolebant de cœnâ portiones mittere, ſed ſemper ſeruorum quoquè, & canum cœna in ipſorum menſâ proponebatur, cum quantum omnino fieri poterat, omnes, quorum vtebantur operâ, ſuæ menſæ facerent participes.* Vide quanti facienda eiuſdem menſæ communio, vel *Mẽſa nũquã relicta vacua. Lucerna nunquam ab alio extincta. Cibi appoſiti ſemper libati. Perſarũ mos.*

ſaltem

ſaltem ciborum, ad amorem aucupandum, ita enim communis fit Mercurius. Hinc Phiditia, Siſſitia, epulæ publicæ, de quibus à me alibi. Tantaquè fuit antiquorum religio in libationibus, vt primitias omnes fructuum, quas ὑπαρχὰς vocabant, ſuis numinibus libarent. Tibullus Eleg. 1.

Libatum ex qualibet re.

Et quod cumquè mihi pomum nouus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deos.

Libare quid, & vnde.

Libare, propriè, eſt leuiter deguſtare, & primis labris attingere. Iſidorus vult, à Libero quodam, qui in Græciâ vitis vſum reperit, deductum libare.

Libatio duplex

Libatio ciborum.

Duplex libatio apud Ethnicos, tum in ſacrificijs, tum in epulis. Vna erat dapum, atquè ciborum, quorum partem aliquam decerpentes, illam in ignem focumquè cōijciebant, atquè ita Dijs ſuis illas conſecrabant. Cicero de finibus, *Atqui reperiemus Aſotos primùm ita non religioſos, vt edant de patellâ, quæ Dijs è cœnâ libata ſunt.* Plutarchus de fortunâ Rom. ait, *Ocretiam Virginem identidem primitias, & libationes à Regiâ menſâ accipere, & ea ad focum perferre, conſueuiſſe, cumquè aliquandò pro more eam in ignem conijcerent.* Ideò Horatius ruri agens, ait, ſe non veſci, niſi dapibus piè antè Deo libatis; vnde Dij Patellarij, quibus in patellâ libabatur, & non magna ſacrificia fiebant. Legendus Macrobius Lib. III. Cap. XI. Altera fuit potus, cū videlicet vini aquæ, lactis, vel alicuius liquoris parte aliquâ effuſâ ex vaſe in terrā, vel in aram certis adhibitis ceremonijs, ſeu precibus in Dei honorem fiebat, & hoc erat Dijs libare; vinum potiſſimùm non quoduis in ſacris libatum, ſed meracum. Vinum ſpurcum ſacris adhiberi non poterat, nempe cui aqua admixta eſt (vt ait Labeo) de frutum vè, aut igne tactum, muſtumuè, antequam deferveſcat. Mercurio verò vinum miſtum libatum, quia in viuis, & mortuis dominatur. Soli mel libatum, vt à me dictum. Athenienſes Mnemoſynæ, Auroræ, Soli, Lunæ, Vraniæ, Nymphis, non vino, ſed aquâ melle dilutâ ſacrificabant; Dijs Inferis non vinum tantum, verùm etiam, mel, atquè lac inuergebant: oleum aliquandò libatum.

Libamen nefas deſtugare

Patellarij Dij vnde dicti.

Libatio potus

Libatum non ex quolibet vino.

Vinum ſpurcum non libatum.

Mercurio libatum vinum mixtum.

Vinum quibus non libatum.

Inferis quid libatum.

Ante

Ante libationem manus abluebant, certasquè preces fundebant, vt colligitur ex multis locis Homeri, Iliad. IX. Virgilii, & cæterorum, marinâ aliquandò aquâ, cui vis expiatrix. Formula precum huiuſmodi erat, *Mactus hoc vino inferio eſto*; Inferium enim vinum dicebatur ſacrum, quod Diis infertur. è cratere pleno effundebatur, vel alio vaſe ſacro ſuper victimas, vel ſuper terram, vel ſuper mare, prout erat ſacrificium. Libationes vſitatiſſimæ in fœderibus, in ſponſalibus, in exequiis, in conuiuiis, & in omnibus epulis, in quibus nullus bibebat, niſi prius Diis factâ libatione. De libatione factâ Mercurio poſt epulas à me alibi, quæ erat poſt epulas, antequam cubitum irent. Lege Euſtathium in illa verba; *Diuidite linguas, miſcete vinum*; veteres enim poſt ſacrificium cubitum ſe recepturi, victimarum prius linguas ſacrificabant, illas in ignem coniicientes, vel vt ſe à maledicentiâ repurgarent; vel quòd lingua ſit membrum præſtantiſſimum; vel quod ea, quæ inter pocula dicta erant, Diis dedicabant; vel quòd in conuiuio dicta ſilentio eſſent premenda, vnde prouerb. *Odi memorem compotorem*; vel quod iam ſub veſperam tacendum, loquacitate omiſſâ.

Manus lota ante libationem. *Precum ante libationẽ formula.* *Inferium vinum quod.* *Libationes quibus adhibita.* *Libatio poſt epulas Mercurio ſut.*

Præter hanc libationem in fine menſæ proferebatur vltimum poculum, dictum ἀγαθοῦ δαίμονος, ideſt boni Genii, de quo à me alibi, Philoteſius crater, de quo vide Adagiographum. De vini noui libatione quoquè alibi. A libatione ad menſas reuertor.

Vltimũ mẽſæ poculum.

Menſæ igitur ſemper ferculis onuſtæ à duobus ſeruulis aſportatis ſimul, vt moris eſt in cœnobiis noſtris. Ita habet Athenæus Lib. IX. & Plutarchus in vitâ Pelopidæ. Dicebantur etiam menſæ, quibus reponebantur vaſa eſcaria, & fercula.

Menſa onuſta à quibus; & cur non liſta vacua.

Mappam ſterniendam ſuper menſæ partem, pro ſe quiſquè conuiua ſecum afferebat ad conuiuium, vt videre eſt in Martiali Lib. XII. Epig. XXIX.

Mappam ſecũ quiſq; portabat.

Attulerat mappam nemo, dum furta timentur,
Mantile è menſi ſuſtulit Hermogenes.

Quod verò menſas opertas non apponerent idem Martialis

Menſa appoſita non operta

tialis Lib. XI. Epigr. LIV. confirmat, idquè ridiculum putat,

Menſas Ole bonas ponis, ſed ponis opertas
Ridiculum eſt poſſum ſic ego habere bonas.

Cur menſa ſemper plena Rationes. v. ex Plut.

Cur autem menſam inanem nunquam relinquerent Plutarchus ſuprà citatus Quæſt. IV. Lib. VII. Symp. Probl. LXIV. rationes has reddit. Primò ſignificabant ſemper ex partis aliquid in futurum, & in præſenti die ſubſecuturæ aliquam habendam rationem. II. quòd ſcitum putabant, appetitum cohibere, eumquè reprimere, dum aliquid adhuc ad fruendum in promptu eſt: minus enim appetunt abſentia, qui præſentibus abſtinere didicerunt. III. quòd mos iſte humanitatis aliquid erga famulos videtur habere, qui ſic videntur quodammodo à dominis ad ſocietatem menſæ ad mitti, non enim tantùm delectantur accipiendo, quantùm participando IV. Quòd menſa ſit res ſacra, nulla autem rerum ſacrarum vnquam debeat inanis relinqui. V. Quòd menſa terræ videatur eſſe ſimulacrum; nam præterquam quod nos alit; rotunda etiam eſt, & ſtabilis, & rectè Veſta à quibuſdam appellatur; ſicut ergo terram volumus aliquid nobis vtile ſemper producere, & efferre; ita cenſemus menſam quoquè nunquam debere vacuam, & omni deſtitutum apparatu relinqui, Hæc eruditiſsimus Plutarchus.

Auguria ſuperſtitioſa menſæ antiquorum.

Et quia menſa res ſacra, ideò multa ſuperſtitioſa narrantur à Plinio Lib. XXVIII. Cap. II. quæ, tibi quia gratiſſima, & ſcitu iucundiſſima, ordine recenſebo.

I. incendia inter epulas nominata, aquas ſub menſa profuſas, abominantur.

II. Bibente conuiuâ, menſam, vel repoſitorium tolli inauſpicatiſſimum iudicatur.

III. Seruii Sulpicii commentatio, quare menſa linquenda non ſit.

IV. Sternutamento ferculum reuocari, menſamuè, ſi poſteà non aliquid guſtetur, dirum habetur.

V. Cibus etiam à manu prolapſus reddebatur, vtiquè per menſas, munditiæ ergò, deſiare vetitum.

VI, Si Pontifici accidat Ditis gratiâ epulanti, in menſâ

vtiquè

vtiquè id reponi, adoleriq; ad Larem, dirum.

VII. Medicamenta, priuſquàm adhibeantur, in menſâ fortè depoſita, negantur prodeſſe.

VIII. Quæ de menſâ cadebant (vt dictum) nefas tollere, quæ mortuis amicis Heroibus dicata.

IX. Quando menſam tollebant. nunquam inanem relinquebant. Semper aliquid in eâ.

At menſa res eſt honorifica, & auguſta; hinc menſæ adhibentur à Principibus honoris gratiâ viri virtute inſignes, quos ſuâ gratiâ dignari volunt.

Ieria ſacra qua.

Græci ſcriptores non ſolum ἱερεῖα appellant victimas, quæ verè ἱερεύοντες, & in ſacrificiorum vſum mactantur; verùm omnia quæcumquè ad comedendum iugulabantur animalia. Pauſanias in Corinth. *Carnium verò parte vnâ non aliter, quàm victimarum ſoliti eſſent, veſcerentur.* An quia (vt colligere licet ex ſcriptoribus tum ſacris, tum profanis) in honorem tantùm numinis animalia mactabantur, hoſtiæ dictæ? vſus autem maximè tunc olerum: at mortales cæpere carnibus veſci, vel ſalitis, vel reliquiis hoſtiarum, vt colligi poteſt ex Iuuenale,

Carnes victimarum cur vſui.

Sicci terga ſuis rarâ pendentia crate,
Moris erat quondam feſtis mactare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente nouâ, ſi quam dabat hoſtia, carnem.

Viſceratio qua.

Hæc, viſceratio, quibuſdam dicta; nec vnquam animalia in proprios vſus mactabant, quin eius aliquam partem Deo conſecrarent adolendam: qui ſecus facerent, prouerbio notati ἄθυτα ἱερα κατίσθειν, *non ſacrificata ſacra deuorare*. item ad Heſiodum illud ἀπὸ κυτρόποδων ἀνεπιρρίκτων ἀνέλοντα, ideſt, ante ſacrum factum cibum ab ollis tollere raptum, atque edere. Lege interpretem. Plutarchus in Symp. ſcribit, priſci ſaculi homines inter res ſacras menſas habuiſſe, & prius ἀπαρχας ideſt, primitias Diis conſecraſſe, quàm ad edendum accumberent. Ad hæc. ex reliquæ hoſtiæ partibus cœnam apparabant, quibus, qui ſacris interfuiſſent, veſci ſolebant; hæ partes dictæ μερίδες Græcis, Miſſæ Latinis. Abſentibus quoquè diſtribuebant; & plerumq; in macello, aua-

Non ſacrificata deuorare prou.

Mēſa cur res ſacra.

Menſa apparata ex victimis.

Miſſa, qua.

b Ppp ritiâ

auaritiâ impellente, vendebant, vt habemus in D. Pauli epiſtolis iubentis edi ex macello carnes emptas, non interrogantes ex conſcientiâ. Apud Romanos cœnâ editâ, ſublatisq; menſis primis omnes conticeſcebant, quò ad, ea, quæ de cœnâ libata fuerant, ad focum ferrentur, & igni darentur. Tum puer Deo propitios nuntiabat, vtq; Dijs honos haberetur. Vulgatum illud Arnobii, *Menſas veſtras Salinorum appoſitu, & ſimulacris Deorum ſacras facitis*. Ab his dicta ſunt, *ſacra menſæ*. At virgam lauri non aliunde expecto, quàm ex Plauto, dicente in Trin. *Verecundari ad menſam dedecet, Nam ibi de diuinis, atq; humanis agitur*.

Silentiũ olim in cœnâ quando.

Sacra menſæ qua.

Publicè tribus de cauſis veſcebantur Romani, vel quando dabatur epulum, ſeu potius viſceratio in funere alicuius Principis viri, & inſignis, quæ erat crudæ carnis diſtributio; vel in Latinis feriis; vel in funere; & parentalibus, quam dedit M. Flaccius in funere matris. Altera, cum publicè ſacrificabant, ſeu ſacra faciebant. Demum, cum ob publicam lætitiam publicum aliquod epulum dabatur. An verò priſci tantum carnibus aſſis veſcerentur? Seruius apertè teſtatur ad Virg. & Athenæus Lib. 1. videtur docuiſſe his verbis, *Carnes aſſabant illi* (Scilicet Græci ad Troiam) *tantummodò; etenim nullum elixaſſe ex illis refert*. Crediderim tamen (auctore M. Varrone) aſſas primùm, deinde elixas, demũ è iure cœpiſſe, naturâ id docente, & vſu; legimus enim apud Platonem Heroum in menſis parari ab Homero non piſces, non elixas carnes, ſed aſſas, vt quæ concinnarentur facilius. Huc Athenæum reſpexiſſe opinor; in exercitu enim expeditius, & facilius aſſantur carnes, cum ſolo ſit opus igne, cuius miniſterium expeditiſſimum: contrà, operoſa fit vaſorum adminiſtratio, quibus ad elixandum indigemus. an quia aſſa caro ſalubrior? non negarem tamen aliquandò priſcos vſos elixis carnibus, quæ viliores, quibus profeſtis veſcerentur diebus. Ita Euſtathius inducit, Heroas Homericos elixis veſcentes carnibus, ſed præcipuè aſſis, & plerumquè; nunquam piſcibus, qui delicatorum erat cibus, & difficilis paratu; nec multi, aut

Publicè edendi cauſa tres
1. Viſceratio.
2. Sacra publica.
3. Epulum publicum.
Priſci an aſſis carnibus vſi.
Heroum mẽſis nulli piſces, aut carnes elixæ.

aut boni nutrimenti.

Quandò verò primùm Athletæ carnibus veſci cæperint, refert Pauſanias in Eliacis Poſterioribus, *Primùm Stymphalium carnibus veſci cæpiſſe ferunt, cum Athletæ ante ipſum caſeo è fiſcellis alerentur.*

Piſcibus cur heroes non veſcerentur.

Ad famem auerruncandam, morem priſcum reperio non indignum, qui ſciatur: hic dicebatur, *Bulimi expulſio*, in Plutarchi Symp. VI. Q. VIII. *Quod Archon in publico reliquorum quiuis domi ſuæ peragit, vocatur autem Bulimi expulſio, & ſeruorum aliquem viticeis verberantes ferulis per fores eijciunt, additis his verbis, Foras Bulimum, intrò diuitias, & ſanitatem.*

Athletarum cibus.

Bulimi expulſio quid.

Bulimum ego iam diu deteſtatus diuitias, & ſanitatem tibi precatus ex animo te Buleutam voueo maiorum gentium. talem tui natales, virtutes tuæ ſibi vendicant. talem Barberina purpura agnoſcit, ad aureſq; ſuas aſciuit Dicæodotem. *Nec ſinis ingenium nobilitate premi.* Quare prius luſciniolæ deſiat ſua cantio, quàm tibi benignitas, tàm tibi ingenita, quàm eſſe genitum, natum. Hæc ego (vt cum Senecâ finiam) non multis, ſed tibi; ſatis enim magnum alter alteri theatrum ſumus. Romaque tibi non ſatis; ſed Orbis vniuerſus, in Famæ Amphitheatro, Probitatis, Virtutiſq; tuæ plauſus referet æternùm.

POLYMATHIÆ

LIBERI SECVNDI

FINIS.

Laus Deo B. Q. V. M.

INDEX

Verborum, Prouerbiorum, Formularum.

AB

ABſolutum virtutis exemplar. 65.
Abijcere animum. 85.
Abeſſe à Comico Choragio 261.
Abortiua tollere, vel exponere. 413.

AC

Acceptum referre. 85.
Aceti multum habet in pectore. 91.
Accumbere in lecto doctiſsimorũ. 130.
Achilles in certamine. 155
Acclamatio plebis congiarium petentis. 80.
Acclamationes quæ, plauſus qui. 278.
Acclamationũ fauſtarũ formulæ. 278.
Actuarium addere. 327.
Actores edecumati. 333.

Ad

Adytum Delphicum. 9.
Addere numerum, non pondus. 28.
A Dipſade percuſſi magis ſitiunt. 63.
A Dice, ad Mineruam ſe conferre. 76.
Ad Sirenes, & Lotophagos hærere. 81
Adulterina exponere. 91.
Ad præſepe conſtitui. 148.
Ad aſſem expungere. 174.
Ad incitas redigi. 271.
Ad manticam confugere 271.
Aduerſa virum probant. 313.
Ad annum Platonicum. 406.
Adulationis ſuſpicio iudicij venuſtatē deuenuſtat. 428.
Ad Clementiæ aram. 434.
Adire manum Veneris. 448.
Ad Latomias damnatus. 448.
Ad clauum aſſidere. 455.

Ae

Aetas aurea. 34.
Aeſculapius. 91.
Aeuum inficetiſſimum. 92.
Aeſculapius. 95.
Aeuum felix. 98.
In æſtu hærere. 114.
Aes pararium. 144.
Aeſtuare inter Scyllā, & Charybdim 153
Aegyptium grauare. 185
Aerarij Præfectus. 211
Aedes Honoris, & Virtutis.
Aes circumforaneum. 288.
Aes Corinthium. 288.
Aes collectitium. 294.
Aes aduenticium. 378.
Aequâ lance ſemper cenſeri.
Affaniæ. 388.
A foro ad Lyceum. 76.
Affaniæ meræ. 368.

Ag

Agamemnonis Maieſtas. 1.
Agere ex condicto. 50.
Aganippaei fontis ſcaturigines 70.
Agere ſæcula Cumeæ vatis. 143.
Agon victimarius pronunciabat 198.
Age quod agis. 198.
ἀγέλαστος qui. 198.
Agonio facere. 202.

Al

Alter Apollo. 9.
Allucinatur imbecillitas ingenij mei 17.
Alexāder non a quolibet pingendus. 24.
Allio fungi fortunas ſuas quid. 63
Aliud in titulo, aliud in pyxide quid. 82
Alius guſtus, alia merces. 97.
Alcinoo pomadare. 101.
Alea felicior. 162.
Alia ætas, alia diæta. 143.
Albis vehi quadrigis. 143.
Alium queras, cui centones farcias 147.
Alio die, verbum augurum. 204.
Allium, & fungos putridos olet. 261.
Alaſtor Stygius te vexat. 383.
Alicâ donare. 406.
Alcinoo pomadare. 408.
Alapâ veluti inflictâ nos diſpalare tentant. 428.

Am

Amori addere Imperium. 8.
Amoris nexu conſtringere 40.

Anal-

Amaltheæ cornu. 76.
Amor neſcit habere modum. 81.
Amicus primæ admiſſionis. 89.
Amare ex corde. 89.
Amori acceptum ferre. 101.
Amyclas tacendo perijt. 101.
Amoris ara. 101.
Amneſtia. 124.
ἄμυσος. 144.
Amœnitas Poetica 172.
Amor ablepſius. 185.
Amicitiæ facere 198.
Ambroſiam ſpirare cœleſtem. 217.
Amici mores noueris non odoris. 261.
Amicus primæ admiſſionis. 297.
Amicus manubiarius. 301.
Amor fiduciam gignit. 429.

An

Animata Oratio. 1.
Animi dotes animos alliciunt. 40.
Anhelare magnis itineribus ad virtutis metam. 49.
Antiquandus 86.
Animi candor. 91.
Animus gladiatorius. 98.
Anni Platonici 111.
Anni Neſtorei 111.
Anthiſthenes a Timone qui dictus. 117
Angeli Cuſtodes qui. 149
Animæ dimidium meæ 151.
Antiphon medicus mæſtitiam leuabat. 179
Anteſignanus Iuriſprudentiæ. 189.
Angerona. 202.
Animus heptaboeus. 214.
Anchoras iacere. 277.
Anatociſmus. 295.
Anatociſmus 360.
Anteſignanus, & Prodromus. 385.
Andabatarum more 449.
Anteſtari licet. 461.

Ap

Apolline Palatino ſcripta digna. 28.
Apollo Gratijs ſtipatus: 81.
Apinæ, & tricæ. 129.
Apis ad opianum. 143.
ἀπαθὴς Stoicus. 158.
Apes detulerunt ceram ad Apollinis Oraculum. 166.
Apollini primitias ſacrare. 244.
Apprecatio amantium, & amicorũ. 279
Apollinis Palatini ſcripta. 288.
Apollo ingeniorum. 306.
Apelles penicillo inſignis. 352.
Apollo tibi fuit nutricius. 368.

Aq

Aquila in nubibus. 11.
Aquam ſpargere. 190.
Aquilones procelloſi. 190.
Aquila in nubibus. 262.
Aqua benignitatis. 317.
Aquilini oculi in aliorum obtutu. 455

Ar

Arachnes tela. 34.
Ariadnæ filo opus. 51.
Arctum anulum ne geſtato. 68.
Ars figularis in dolio non diſcenda. 89.
Arida ſtipula. 94.
Area immortalitatis. 107.
Ariſtarchicâ cenſurâ examinare. 116
Arena pericoloſa. 147.
Arena extrema. 147.
Aram pectoris tangere. 151.
Arundine cædi ſumma ignominia. 205.
Arcana Palladis. 226
Arpinatis varicoſi opulentia. 270.
Ariſtarchus 272.
Arthritε corripi. 273.
Arteſi laborare. 273.
In Arce Mineruæ collocare. 288.
Ariſtoteles è Lyceo. 329.
Ars deluditur arte. 369.
Areæ florum. 385.
Arcem facere ex cloacâ. 406.
Arma non mouenda, niſi prius mittas clarigatum. 433.
Armis luſorijs non decretorijs confligere. 443.
Arenâ extremâ petere miſſionem. 443.
Arena ſine calce. 461.

As

Aſtreæ, & Conſi vindex. 17.
Aſteropæus. 91
Aſ ſecretus eſſe 112.
Aſpendius Citharædus. 202.
Aſpendius Citharædus intus, & ſibi canebat. 202.
Aſinius Pollio omnium horarum. 245

Aſy-

Aſymbolum cœnare. 299.
Altercp aus. 307.

At

Attica bellaria. 17.
Atomi bibuli. 85.
Atomi inſecabiles. 92.
Athenæ Atticæ. 152.
Atticæ Muſæ, 157.
Atalantæ pomum 158.
Atlas ſine Hercule. 161.
Atys, 345.
Atomos volitantes nil moror. 432.

Au

Auritus teſtis. 24.
Aureæ litteræ. 35.
Aures obtundere. 50.
Aurum vellere. 50
Aurum obrizum, Colophonicum, coronarium. 59.
Aureum ſæculum. 63.
Aurea meſſis. 63.
Aureum verbum. 64.
Auguratum ire. 85.
Aurum igne probatum. 94.
Aurum obrizum, aurum probatum Lydio lapide. 96.
Aures vellicare, fodicare, exinaulare 98.
Auribus æquis audire. 162.
Auicula plumas ad Oraculum Delphicum detulerunt. 166.
Augiæ ſtabulum vitiorum 184
Aureliana familia vnde dedicta. 190.
Aureliana Gallorum vrbs. 190.
Aurum vlg ſimarium, & Coronariũ 211
Aures blandicijs lactare. 428.
Aurũ ex cœno barbarico colligere 429
Aurum purum pictum. 455.
Auerſus a popello viuere. 461.
Auriculam opponere. 461.
Aurum purum, putum. 217.
Aula pectoris ſignis ornata. 232.
Aurem percellere. 241.
Auis ciuua, & damnatoria mihi occinit. 256.
Aurum qui quærunt ante omnia ſegullum tollunt. 256.
Aures farcire dape ſcholaſtica. 29.
Aurum coronarium. 338.
Auris hebes. 367.
Auis Promethea. 383.

Ba

Banchæ familiæ inſigne. 191.
Baubari. 250.
Bardocucullum conſuere. 256.
Baucides pannuceæ. 261.
Bacchides quæ. 420.

Be

Beneficentia prolixa. 117.
Bene ſentire de litteris. 144.
Bellaria inferre 285.

Bi

Bibliotheca animata. 247.
Bibliothecas qui habuere. 246.
Bibliothecæ, Philadelphicæ, Attalicæ, Palatinæ 246.
Bibere annos Neſtoreos. 395.
Bibenda quinque vel tria ſed minimè quatuor. 410.

Bl

Blandiloquij velum. 59.
Blatero, inſulſus, bardus. 129.

Bo

Bonum omen. 24
Bonorum delinimenta. 81.
Bonis auibus. 85.
Bona verba. 91.
Bos expectat herbam. 148.
Bos ſenex altius figit veſtigia. 179.

Br

Bractea ſonora tinniens. 87
Brachijs, & ſinu toto excipere. 297.

Bu

Bucentauri Deſcriptio. 10.
Bucentauri Etymon. 10.
Bucentauri inſtitutio quare. 11.
Bullatis pagina turgeſcit 50. 84
Buleutam agis. 129.
Bulla aurea pectus decorare. 190.

Ca

Cato rigidus. 18.
Caueri. [illegible] a. 24.
Catoniana, frons 40: ſeueritas 442.
Carbone notare. 42.
Cane peius, & angue deteſtari. 45.
Candidior candore niuali. 45.
Caſus Icari. 77.
Calculo omnium doctiſſimus. 89.

Ca

Catonis ſententia de otio: 108.
Caput ſcabere: 108.
Cautio. 111.
Calcar addere. 114.
Carmina recitata in balneis. 116.
Caduceatores ad rixas dirimendas 124
Cauum à conuexo ſeiungere. 130.
Capita cariſſima doctiſsima. 138.
Cãdidatus gloriæ, & immortalitatis. 143
Carus æque, ac mei ocelli. 148.
Cauſam indicere. 169.
Capitis grauedo. 185.
Calcaribus indigere. 197.
Caput obuoluere. 198.
Cato matutinus. 199.
Carbone non cretâ notare. 214.
Candidatus immortalitatis. 217.
Candidatus obſequij. 244.
Cataſtrophem imponere 261.
Capreæ liberæ ab aratris. 269.
Caudâ blandiri. 282.
Calculum reuocare. 294.
Canis lucernarius baubans. 339.
Catones barbâ tenus. 345.
Caput ſuum deuouere. 355.
Cachoethes ſcribendi. 397.
Caninam ſcæuam ſibi parare. 432.
Cauſa cadere. 433.
Caſsâ nuce pauperari. 442.
Canes damnoſi mihi ſemper ſubſilijere. (448
Catonis virgula cenſoria. 455.

Ce

Ceruſſa. 45.
Cerbero ſpiritum intercludere. 50.
Celeuma canere. 113.
Cerebrum in linguâ habere 115.
Cerâ tractabilior. 119.
Centonem ſuere. 158.
Cereri primitias ſacrare. 244.
Ceram miniatam imprimere more Democrateo. 251.
Cenſiones Zoilomomorum. 303.
Cenſio haſtaria. 420.

Ch

Chilonio more. 65.
Charites tibi admouerũt vbera naſcẽti. 11
Carraceum iter. 99.
Charitum delicium. 129.
Chriſtallo purior. 174.
Chryſea. 393.

Ci

Cibus alienis dentibus manſus ſemper nauſeoſus 91.
Ciconia nulla pinſit. 91.
In Cimeliarchio reponere. 94.
Cimeliarchium eruditionis. 101.
In circulis recitare. 115.
Cimmeriæ tenebræ. 178 147.
Circæo littori appellere. 245.
Cimeliarchium Apollinis. 276.
Ciconia nulla pinſit. 345.
Cicutam haurire. 416.

Cl

Clytemneſtra quadrantaria. 96.
Clauo trabali figere. 118.
Clades Cannenſis. 157.
Clypeus Argiuus. 201.
Clypeus patrocinij. 241.
Clauum clauo trudere. 369.

Co

Comprimere extuberantẽ Orationẽ. 8.
Cothurni non apti vtriq; pedi. 18.
Commendare conſpicuos ſuperuacaneum. 28.
Cothurnato ſermone deflere. 34.
Conferre pedem in acie. 35.
Coronam ciuicam mereri. 35.
Cornix cedit luſcinijs. 84.
Continere ſe intra limites. 89.
Comitia olim vno Catone contenta. 107.
Comitiã vno cenſore contenta. 107.
In cœna nil pollutum. 111.
Conſo ingenium dicatum. 111.
Coronidem ſchedio imponere. 111.
Comitium. 112.
Condus. 118.
Commune naufragium omnibus ſolatium. 157.
Cornice loquacior. 162.
Columen Virtutum. 165.
Corollas proijcere ad ſtatuam alicuius. 166.
Coloſſum altum. 66.
Conditio aurea. 184.
Coronam ciuicam mereri. 193.
Cœna Timonia Hecatæque. 193.
Corona oualis, myrtea. 201.

Corona donati.
Colligere in faſcem. 229.
Coronidem imponere. 250.
Coronam tibi virtus laureā prętexit. 251
Cothurnos Herculis infanti aptare. 262
Conſo conſilioſior. 269.
Cœlum ſudum benignitatis. 276.
Cothurnus tragicus. 282.
Coryphęus Philoſophantium. 294.
Cœlites naſcenti ambroſiam ſtillauere. 303.
Conditiones Attalicæ. 307.
Ad coronidem perducere. 308.
Collyrio lippitudini mederi. 308.
Conclamatum eſt. 328.
Color exoticus, & traſmarinus. 339.
Cotoniſſare. 383.
Conclamatum eſt. 462.
Commaſculare frontem. 460.
Coryphæus Charitum. 340.
Conflagrationes Aethnææ. 383.
Cœna aduentoria. 396.
Coronæ Pancarpiæ. 401.
Colophon felicitatis. 414.
Cor mihi hiſtrionicam facit. 432.
Compedibus vinctus non ſoluar, niſi die fatali. 434.
Collimare ad ſcopum, & ferire. 444.
Collato pede. 449.

Cr

Crumenâ, calice, & irâ cognoſcuntur homines. 8
Craſſiana iudicia. 40
Crucium bibere. 98.
Criſtam tollere. 130.
Cretæ Labyrinthus. 158.
Criſtam tollere. 201.
Crambe bis cocta venenum. 219.
Criteria 252.
Criptoporticus antiquitatum. 385.
Crebri ſilicis ad chalybē ictus ſcintillas eliciunt. 408.
Crepuſcula emicantis eloquentiæ videre 448
χρήσει και κτήσει. 452.

Cu

Cuneum addere. 36.
Cumulus laudum. 185.
Cuneo facto uim inferre. 245.
Cuculus prou. 437.
Cuminum exangue bibere. 449.

Cy

Cymba in hœrens ſalebri. 107.
Cyatus nebulæ. 119.
Cymba fluctuat. 153.
Cynomiâ procacior 153.
Cycnus Virgilianus & Homericus. 154.

Da.

Dare ſtipem debitam. 2.
Dantes Mnemoſynū quid dicebant 63.
Daedalum preſſis veſtigijs ſectari. 55.
Dare in anteceſſum. 429 443.

De.

Dexteram ſupponere. 17.
Decus dulce Muſarum. 9.
Delphicum Oraculum. 9.
Deo fauente. 27.
Deus ex improuiſò apparens. 28.
Dexteram porrigere. 35.
Deuinciri compedibus aureis. 58.
De allijs loquor, reſpondes de cœpis. 63.
Deſcendere in arenam. 85.
Defatigatus Centurio optionem poſcit. 91.
Defæcatus ſermo. 92.
Deus e machina. 107.
Deſerâ comedisti. 109.
Dente preſſo peſtringere. 111.
Deus bonus. 111.
De fæce haurire. 117.
Decimam Herculi pollucere 161.
Dædali Labyrintus. 165
Delius, Minerua, omnis nouem ſororum chorus tua geſta canūt, probāt 223.
De filo pēdere. 232.
Declamare ad clepſydram. 259.
Deſultorio gradu percurrere. 252.
Decus ſororum Caſtalidum 363.
Decipimur ſpecie recti. 392.
De eâdem fideliâ duos parietes dealbare. 428.
Degere vbi expuere non licet. 433.

Di

Diploide percuſſi magiſſitiunt. 63.
Digitum ori applicare. 91.
Dignus meliori aeuo. 120.
Diludia poſcere. 148.
Dictio exoſſis, tenera, delumbis. 174.
Diſcinctus. 185.
Diem ſine lineâ præterire. 197.
Dij bene vertant. 197.

Digi-

Digiti crepitu dignus. 228.
Dij facientes adiuuant. 271.
Dies peruorſus & aduorſus. 370.
Dignus qui ameris a Momo, aut Miſanthrop. 356.
Digito labellum comprimo. 428.
Diuiduũ fieri nequit vnum indiuiduũ 428
Dice tibi dictauit. 432.
Doctrinæ ſeminarium. 24.
Dolus malus. 71.
Dodrantale amoris. 283.
Doricè concinere. 320. 302.
Doctrina circumforanea, hauſta de triuijs. 433.
Dumeta ſententiarum. 289.

E

Echinus niſi coactus parturit. 267.
Efferre ad ſidera. 85.
Efferri velut ales Iouis ad alta indaganda. 442.
Eloquiũ ſuauiloquio lepore reſperſũ. 85.
Eloquium Latium, & Atticum. 92.
Ελεῳ miſericordiæ implorare. 124.
Emancipatus. 40.
Emblema vermiculatum 218.
Emptor fricti Ciceris 283.
Enthuſiaſmo correptus. 9.
Encyclopædia 254.
Epicam callere diſciplinam. 34.
Epicuri ſententia de atomis. 92.
Epulum votiuum. 111.
E Plauſtro loqui. 112.
Epimethei opus. 128.
Epicum Carmen. 180.
Ephori. 197
Equus Troianus. 334.
Equis albis præcurrere. 452.
Errare in labyrintho. 50.
Eruditionum ſabulum. 30.
Ergaſtulum Piraticum. 184.
Eruditio decumana. 323.
Eſt modus Mætulæ. 261.
Euclionis gallinaceus 221.
Eurus Veritatis. 261.
Exporrigere frontem. 2.
Expendere ad Critolai libellam. 2.
Examinare ſcrupuloſâ lance. 18.
Expiatum facere luſtralibus aquis. 54.
Exemplar Pietatis, & probitatis. 28.
Ex ponſo agere. 71.
Ex agro dicere. 85.
Ex diuerticulo agere. 94.
Ex voto libellum appendere. 9.
Exemplar religionis ſingulare. 101.
Extra pomeria natus. 152.
Exẽplar probitatis, & munificentiæ. 187.
Exemplar vnicum nobilitatis, & liberalitatis. 190.
Extra oleas. 197.
Extra orbitam ire. 197.
Exemplar modeſtiæ, Virtutis. 197.
Exenterare, & lauare marſupio aluum. 432
Extra curriculum euehi. 222.
Ex tripode, & Sibyllæ folijs. 428.
Expeculiati ſerui. 448.
Facundia Vlyſſis. 1.
Familia trophœorum. 24.
Fama tua omnia perluſtrans, ſubobſcura quæq; illuſtrat. 24.
Facem præferre ambnlantibus in Sole. 28
Faſces continuati. 49.
Fax prælucens præit in tenebriones quoſdam. 59
Fama famigerabilis. 81.
Famigerare. 81.
Falcem in ſuam ſegetem conuertere. 91
Falernum prægustare. 98.
Facem præferre. 147.
Fatum candidius. 157.
Facinus nullâ expiandum victimâ. 175.
Facem Soli admouere. 186.
Facundia Italico-latina. 189.
Famæ Capitolium. 201.
Falcem immittere in alienã meſſem. 444. 201.
Fames diobolaris. 257.
Faſcibus ingenij ſubmouere. 261.
Faſces ſubmittere ingeniculatum. 261.
Fabella Mileſia. 262.
Famæ campus. 269.
Facere corium tam maculoſum. quàm eſt nutricis pallium. 263.
Fautor fecundiſſimus Muſarum. 391.
Fames miluina. 395.
Fama meam vicem obibit. 428.
Fata nulla fatua nos diſcuneabunt. 428.
Ferre ſuffragium. 45.
Feriæ Autumnales. 118.

Feciales ad bellum indicendum. 123.
Felicitate felicior. 180.
Felicitas geminata. 225.
Felix, fauſtum, fortunatumq; . 226.
Ferrum natare doces. 232.
Felicitas æterna. 240.
Felix ex aſſe. 268.
Fides cana albo panno colitur: 45.
Fide Theſea vinctus. 91.
Fibulam relaxare. 102.
Fidei, & Veritati litare. 120.
Fiduciaria opera. 123.
Fides caſſa. 153.
Ficitores omnes cupiunt ficitatem. 163.
Fici oculis incumbunt. 232.
Ficum præcocem petere. 232.
Fiduciarium pignus deponere. 429.
Flumen nectareum de Tulliano fluit ore tuo. 2.
Fluctibus agitari. 84.
Flumen eloquij Attici. 85.
Fluctus decumanus. 277.
Floralia hæc, Feſcenniniq: cantus. 442.
Folium Sibyllæ. 9.
Formica camelo quid. 36.
Fortunæ laqueum mandare. 180.
Fortuna vtramque facit paginam 204.
Fonte relicto ſectari riuulos. 214.
Fouere clientem æternùm. 240.
Formicæ ineſt ſua bilis. 269.
Fortuna homines quaſi trocnos agit. 313.
Forum vitæ. 368.
Fœnus ſoluere cum anatociſmo. 378.
Fortuita ad culpam trahere. 438.
Forenſis rabula. 455.
Fodina auri inexhauſta. 460.
Frigidam ſuffundere. 99.
Frons ſerena explicata 190.
Frœno indigere. 197.
Frontem ferire. 345.
Fumo pereat, qui fumos vendit. 1.
Fumum vendere. 1.
Fucum facere. 1.
Funis ambrumpitur nimiũ tendendo. 118.
Funem reducere. 118.
Fungos putidos pedibus proterere. 227.
Fundere verba apud nouercam. 433.

G

Gargara laudum 89.
Gangræna mali. 384.
Gaza Perſica. 392.
Genua incerare. 26.
Geminis ſellis inſidere. 64.
Geruſia dignus purpuratorum. 88.
Genua tangere. 95.
Genius optimus. 151.
Geruſiæ pectus. 165.
Genio bono operari. 190.
Genius non auerſus diſciplinæ. 197.
Genuinum frangere 241.
Genium litteris inſpirare. 251.
Gentis Iuniæ eſſe. 261.
Genio ſacro operari. 267.
Geniorum Deus. 306.
Germen generoſum. 318.
Genij Mercuriales. 333.
Genium, & Patronum appellare. 368.
Genus dicendi lenocinans. 397.
Gladius plumbeus, & ficulneus. 98.
Gladiatorius animus. 98.
Glande barbarica diſtentus. 152.
Gladius ficulneus. 185.
Gladios, ignes, loqui. 217.
Gratiam aucupari. 27.
Gradum figere. 49.
Graculus cum fidibus. 227.
Gratijs ingratè gratificari. 267.
Gratia fœnerata. 303.
Gratiarum chorus, & lepor. 306.
Gratiæ tibi vagienti, obſtetricarunt; & in os fauum mellis conſtiparunt. 339.
Grallatorius gradus. 429.

H

Habere in guſtum primum 17.
Haſtam abijcere. 85.
Harpocratem agere. 273.
Halieutica res. 398.
Habere non in poſtremis. 400.
Herculeus labor. 97.
Heliconidas videre. 121.
Heſperidum mala. 162.
Heros Ap... oſi conſecrandus. 231.
Heſperidum mala. 303.

Hermes è cœlo. 329.
Heliotropiun imitari. 448.
Hilaria agere. 190.
Hirrire. 339.
Hippomene malum aureum mihi feſtinã ti obijcit. 436.
Hoc mihi votum. 35.
Hoc munere me ames. 63.
Homulus ex argilla, & luto. 77.
Homuncio. 96.
Horrea redundantiæ. 161.
Horæ ſubſeciuæ. 327.
Horti *A*lcinoi, & *H*eſperidum. 385.
Homo perpaucorum hominum. 442.
Humanitatis aura. 9.
Humor momento enaſcens, momento euaneſcit. 50.
Humanitate perfuſus. 95.
Humores nectarei. 162.
Hypſea cecior. 38.
Hypenemium ouum. 96
Hylam inclamare. 161.
Hydram ſecare. 556.

I.

Ianuam occludere. 123.
Ianal Iano libare. 123.
Ianum claudere. 124.
Iacta eſt alia. 377
Ignem veſte circumferre. 129.
Ilias longa. 76.
Ilias malorum. 813.
Iliade prolixior. 338.
Ilerdæ Scombrus. 353.
Ilicet. 462.
Imis ceris eradere. 129
Imbre aureo litteras inundare. 437.
In portu nauigare. 24.
Inuitus debet, qui nimis citò cupit ſoluere. 39.
Inhærere patrijs veſtigij. 49.
In ſemitam regredi. 75.
Ingenium, & genium virtutibus natũ. 76
Inter cæſa; & porrecta. 76.
In Prytaneo ali. 76.
Ingenium vulgare, & triuiale. 89.
Incedere per ſacram uiam. 99.
Ingenium Mineruæ dicatum. 111.
In votis habere. 113.
Inertibus ſemper feriæ. 118.
In Cærites referri. 140.
Ingenij ſeges feraciſſima. 121.
Inertiæ colludium. 429
Indicta cauſa damnare. 433.
Ingenioli penus. 121.
In caſtris amicitiæ mereri. 147.
In re mala bonus animus dimidium eſt mali. 148.
Ingenium diſtortum. 155.
In eadem eſſe uaui. 177.
In ſuo puluere quiſq; libenter currit. 162.
In albo recenſere. 174.
Ingenium Sibylla uiuacius. 179.
In infinitis laboribus pulchra contigunt 185.
Ingenium expromptum. 197.
In æternitatis faſtis referre. 222.
Ingenia volitantia Lemurum more. 231.
Inter ſaxum, & ſacrum ſtare. 278.
Intra dodrantem. 283.
Ingenium *A*pellis, & Lyſippi. 385.
In commune. 443.
Iouis ſuffragium. 189.
Ipſe dixit, diſcipuli de Pythagora dicebant. 218.
Ipſum oſtij limen tangere. 291.
Iro Pauperior. 162.
Ita Cenſeo. 152.
Iuſtitiæ vndex. 49.
Iuriſprudentiæ norma. 92.
Iure ſuffragij donatus. 112.
Ius tenere in primis ſubſellijs. 138.
Iuriſprudentiæ candidatus. 144.
Iurare per Genium. 121.
Iurare per Iouem lapidem. 219.
Iupiter æquus te amat. 226.
Iuſtitium indicere. 240.
Iuſta acie cum aliquo congredi. 432.
Iudicium Decemuirale. 461.
Laurea decoratus. 27.
Laniſta inter gladiatores. 28.
Lance æquiſſimo examinare. 40.
Laconiſmuti 50.

Laciniâ trahere. 68.
Labirynthei receſſus. 71.
Laureâ dignus Appollinari. 84.
Laurus bona ſigna dedit. 84.
Laudum Gargara. 89.
Labeculas inſpergere. 92.
Laticlauij ius 99.
Lacunas explere. 105.
Lampada tradere. 141.
Labor Herculeus. 148.
Lari ſacrificare 162.
Lapidem vnctum adorare prou. 176.
Lapides loqui. 177.
Lapis lapidem terit. 184.
Laurum mordere. 200. 438.
Lanx. 217.
Laetis auribus! 217.
Laciniâ compelli 285.
Lapillo albo notare. 307.
Latex gellinacei lactis. 318.
Laxare habenas. 329.
Laticlauij ius. 416.
Laconicæ claues prou. 432.
Laureâ dignus Aqpollinari. 448.
Lecythum habere in malis. 45.
Leuare blandiloquij velum. 59.
Lege agere. 121.
Leguleius. 144.
Lagirupio. 144.
Leo ridet. 199.
Lerna ſua feralis cuilibet addicta fatis. 268.
Legibus Romanis agere. 401.
Legibus Atticis. 401.
Litteraturæ promocondus 1.
Litteratorum apex. 18.
Lippis & tonſoribus notum. 20.
Librâ, & aere addictus. 17.
Linquere nuces, & crepundia. 67.
Liberorum cura qualis. 71.
Liberos pædagogi ſectabantur 61.
Linguâ facere. 91.
Linguâ balbutienti crepitare. 94.
Libertas Patria, & priſca. 112.
Libens, volens. 138. (139.
Litteræ breuitate Spartanâ ſuccinctę.
Litteræ Aſiaticę. 139.
Lignum torrum, nunquam rectum. 155.
Libella Archimedis. 155
Lineam mittere. 155.
Lima vti. 155.
Litteratorum Pontifex. 217.
Linguarium dare. 241.
Libra fauoris. 272.
Libertas Romana. 282.
Liuor quod non capit carpit. 155.
Litteræ vnciales quæ dictæ. 285.
Lilio candidior. 317.
Linguarium ſoluere. 322.
Linguax. 322.
Lingua ænea. 322.
Lineam ducere. 328.
Lineam ſibi ducere. 359.
Liberalia agere. 415.
Lis inter nos vindiciarum. 451.
Loqui ex cortina. 27.
Longiore ſubſellio laudes recenſere. 75.
Lotophagi. 81.
Longiori ſubſellio tractare. 86.
Logi conſarcinati. 147.
Loqui roſas, & mulſa 217.
Longe aliter canes olent, atque ſues. 227
Loculuteius. 322
Loca Pieridum peragrare. 322.
Loquacitas mercenaria. 327.
Lumen Iuriſprudentiæ. 39
Lumina, manuſq; conuertere. 75.
Lucerna uti lucentiſſima. 84.
Lumen, & columen litterariæ Reip. 89.
Lucis ſuæ cauſa, alienis obſtruere luminibus. 92.
Lucumones. 99.
Lunæ Laconicæ. 107.
Lutulentam potare. 118.
Luſciniolæ nunquã ſua deeſt cantio. 139.
Luxuries offendit Deam Sobriam. 139
Lux Cœlitus affulget. 232.
Luem piare. 286.
Lumen ſcientiarum. 288.
Luſtrale perſoluere. 295.
Lucernam olet. 333.
Lubentior ipſa Lubentia.
Lucernarij canes. 461.
Lycambea dicta. 64.
Lynceus oculus: 87.
Lyceo applaudente: 88:
Lynceus: 92:
Lydio lapide probare: 276.

Mani,

Manibus date lilia plenis. 1.
Malaciam reddere in pectore turbidis Aquilonibus concitato. 2.
Magna manent, qui magna merentur. 9.
Manum afferre. 24.
Magno beneficia danda ſunt animo, & magno perdenda. 44.
Motionalis verecundia. 45.
Mancipio dare. 58.
Mantiſſæ loco addere. 68.
Manum tollere de tabella. 70.
Malaciſſare. 98.
Manum ſub pallio tenere. 101.
Manum iniicere. 101.
Male feriatus. 118.
Manum admouendo fortunam implorare. 118
Malleo, & incudi ſubiicere. 118.
Manum tollere de tabella. 121.
Manibus, pedibusq; elaborare. 121.
Manubiæ tumultuariæ. 129.
Manubiarius amicus. 157.
Manubias facere. 162.
Manibus compreſſis ledere. 185.
Mappa riſum compeſcere. 199
Manu ducere. 202.
Magnes occulta vi ferrum attrahit, Theamedes reſpuit. 227.
Manum vertere. 227.
Magnus Natalibus. 240.
Manus illotæ. 243.
Mantiſſæ loco eſſe. 203.
Manus Herculea non cuique. 268.
Manum apponere. 271.
Mantiſſam addere. 281.
Machaones noſtri temporis. 227.
Marpeſia cautes. 355.
Mala mens, malus animus. 416.
Maioribus auſpicijs aliquid agere. 437.
Maiorum gentiū ſubſcellia te recipiunt 437.
Mancipij alieni eſſe. 452.
Mellita Suadæ medulla. 1.
Mella roſcida tibi ſtillarunt. 2.
Mercurius non è quolibet ligno pingendus 24.
Meſſem alienam metere. 24.
Merces vendibiles. 28.
Merx proba facilè emptorem reperit. 28
Mellita omnia nauſeam gignunt, ſi copioſa. 44.
Menſa tenuis, ſimplex, Laconica. 45.
Meteorum in altum tollere. 77.
Mente, & manu præſens. 82.
Mercurij catena. 85.
Medicinæ Numen. 91.
Medio meridie clarius. 115.
Mergi ad ſua flumina. 143.
Mel poeticum. 143.
Mens optima. 151.
Mendicabula circumforanea. 153.
Mellis medulla. 157.
Meſſes eruditionis. 161.
Melle dulci dulcior. 190.
Meliturgus, melillum, & melitties. 272.
Melimela ſua cum Alcinoi hortis conferre. 276.
Menſas auferre. 284.
Mellita dare. 195.
Meditrinalia peragere. 298.
Mercurij virga. 327.
Medicus clinicus. 328.
Meandri ſinuoſi 351.
Meſonauta in naui. 368.
Mediaſtinus in atrio. 368.
Menſa Sybaritica. 392.
Militare ſacro ærario. 2.
Minerua ſuadet. 17.
Mingere in patrios cineres. 64.
Miles in caſtris. 84.
Mineruam appellare. 97.
Minerua craſſa. 97
Miſſionem petere. 147.
Miſcellanea inepta. 327.
Mineruam Themidi coniungere. 122.
Miles exauthoratus. 222.
Miſcella ludere. 432.
Miſſilia laxo ſinu recipere. 437.
Miſſionem, ſi non exauthorationem petere. 443.
Moris prandium claudere. 49.
Mores mori 49.
Monetam Lipſio-Tullianâ incude fingere. 59.
Mores ducti meliori metallo. 63.
Monumentum, & pignus amoris. 63.
Modio, & pleno, ſinu dilargiri. 76.
Mœnia pro ſuis opibus efficere. 77.

Momus reclamans. 144.
Morboniam placare. 158.
Morum fragrantia. 166.
Momo Ligurino ſatisfacere. 169.
Mons Olympus. 180.
Modio pleno. 190.
Mores inficetiſsimi. 257.
Momi, & Ariſtarchi tot ſunt, quot litus habet arenas. 269.
Morboniam piare 277.
Modeſtiæ velum leuare. 297.
Mos Socratius. 420.
Muſæ tibi naſcenti admouerunt vbera, 1.
Muſarum Muſeum. 81.
Muſis gratus. 84
Mutus magis piſcibus. 102.
Muſis operari. 107.
Muſis mancipatus. 111.
Muſtaceis lauream petere. 114.
Mundis omnia munda. 119.
Muſarum corculum. 120.
Muſæ Muſicæ. 152.
Muſarum delicium. 155.
Muſas inuiſare. 176.
Murcea, 202.
Muſarum Pompilij. 261.
Muſis litare. 267.
Muſcam Elephanto conferre. 276.
Muſæ obſtetricantes, & Gratiæ. 303.
Muſas à limine ſalutare. 352.
Muſcarium adhibere. 362.
Muſcicida Domitianus. 363.
Munus honorarium, & aduenticiũ. 364.
Municipalis orator. 455.

N

Naſo ſuſpendere acuto. 99.
Nauteâ nauſeare. 113.
Naſſa eſcam petere. 231.
Nautea nautarum. 261.
Naſus Rhinocerontis. 298.
Naris homo non obeſſæ, ſed emunctæ n 307.
Naturæ, Dicæ, Sophias à ſecretis. 329.
Neſtoris ſuauitas. 1.
Ne ſupra pedem calceus. 39.
Neſtorea eloquentia. 44.
Nemo cum ſarcinis enatat. 58. (76.
Nec omnia, nec paſſim, nec ab omnibus.
Negotijs diſtentus, 81.
Nepos diſconctus. 118.
Nectarei liquores. 190.
Nemini ſecundus. 397.
Nexus Gordius. 324.
Nectare, & ambroſia ſuauior. 358.
Nihil dictum, quod prius non dictũ. 114.
Nihil placet omnibus præter placentam & vinum. 120.
Nigra anima. 155.
Nil es, præter vocem. 162.
Niue candidior. 124.
Nil tam difficile, quin quærendo inueſtigari poſſit. 205.
Nicoſtratum agere. 333.
Non omnes eadẽ pertica metiendi. 18.
Nodum ſoluere. 35.
Nomen expungere. 39.
Non turpe non aſſequi, dummodò ſequaris: 95.
Nomen pectori inſculpere. 117.
Nomen immortalitati commendare. 138.
Nomen malum facere. 169.
Noctuas Athenas. 186.
Nomen expungere. 242.
Norma Polycleti. 257.
Nodo adeo arcto vinctus, vt nulla diffarretione dirimi poſsit. 428.
Non ex alitis volatu, non ex cantu ſiniſtro oſcinis. 428.
Non ex tripudijs ſolſtinijs, aut ſomnijs augurum 428
Nugæ abortiuæ. 64.
Nugas garrire. 81.
Numen propitium. 107.
Nudo veſtimenta detrahere. 129.
Numerare in peculio. 143.
Numen implorare. 153.
Nugæ canoræ. 162.
Numina ſalutaria. 232.
Numen Pietatis, & Virtutis. 276.
Nugæ promercales. 327
Nummum plumbeum cudere. 452.

O

Obligare manicis adamantinis. 78.
Obſurdeſcit, & Obmuteſcit in aliena lingua, & arte quilibet. 89.
Obœratus beneficentia. 273.
Obeliſco dignus. 290.
Obliquare ſinus in turbido rerum pelago.

go. 433.
Oculi in tanto ſplendore conniuent. 17
Oculatus teſtis. 24.
Oculatus à fronte, & occipitio. 91.
Oculus plura videns, minus videt. 92:
Oculis carior. 298:
Oculis curſorijs, & per tranſennam luſtrare. 437.
Oculos cornicum configere. 369.
Oedipus: 97.
Oedipo opus eſt 210.
Offas grandes carminum edere. 50.
Officina ingenij. 59.
Oleum, & operam perdere. 433.
Oleum diuinæ benignitatis tibi fluat, & perfluat. 24.
Oleo non fraudandæ lucernæ. 115.
Olla cum petra non conuenit. 231.
Onerariam ambis, cum vix colocem regere poſsis 114.
Optimo cuiq; iungi in optatis. 35.
Optimæ frugis 29.
Optionem poſcere. 91.
Operari alicui. 91.
Opus perfunctorum 94.
Opus plenum aleæ periculoſæ. 100.
Opes Latij, Atticique ærarij. 284.
Opes Attalicæ Phrygiæ. 392.
Opus Euphimia innixum 393.
Opicos, oſcos libros volutare. 429.
Operæ, & olei aliquid impendere. 432.
Oratio malleo fabricata: 2.
Oratores fiunt, Poetæ naſcuntur. 102.
Oracula loqui. 164.
Oratio ſuada, & melliflua. 168.
Oraculi è Tripode fuſa. 289.
Orificio ſummo delibare. 432.
Os ſublinere 98.
Oſcitabundus agere. 207.
Oſcitantiæ dedecus. 115.
Os mellifluum. 190.
Oſtij limen tangere 209:
Ouum vrinum 66.
Ouum decumanum, prolificum. 96.
Ouum ouo ſimillimum 96.
Ouis meridiana. 292.
Patrocinij ara. 9.

P

Pater Patriæ 26
Palladis clypeus æratus. 34.
Palpum, & popyſma. 35.
Paraſangis multis antecellere. 81.
Paginam conſignare. 84.
Paupertinum ingenium. 98.
Palephatus. 107.
Palæſtra. 108.
Paria reponere. 111.
Palladis, & Apollinis officina 116.
Patulcius ad immortalitatis adoreã. 123.
Partiariò agere. 155.
Patiens pulueris, atq; Solis. 185.
Pallada vtramq; exornare. 193.
Pallas armata, & togata. 193.
Paxillo ſuſpendere. 201.
Patronus Iuſtitiæ, bonarũque artiũ. 222.
Pacis, bellique arbiter. 226.
Pantheon Virtutum. 232.
Palatium Druſi. 241.
Papyrus Palephatia. 262.
Pauſarius eſſe. 276.
Parodia. 329.
Patriſſare. 391:
Panax. 401.
Ad Pannuceas Baucides relegari. 449.
Palam factum. 462.
Pendere de ore dicentis. 2.
Perducere ad coronidem. 8.
Pectore ex tuo, tanquam ex Saturni æde nil niſi ſacroſanctum prodit. 9.
Peculium Proſerpinæ. 28.
Pedeſtrem lituum inflare. 34.
Perfici appararus 4.
Periclitari inter ſimiles manus. 50.
Pegaſus expediat me ex hac Chimæra 71.
Pedarius. 86.
Penulam induere. 102.
Peleus ſibi placet in machæra. 139.
Per fortunam licet. 144.
Penſum litterarium. 169.
Per Iouem lapidem iurare. 176.
Pedibus ire in ſententiam. 250.
Perdere vinum infuſa aqua. 267.
Pectore aperto loqui. 282.
Pedarius, & Ægypes cenſor. 319.
Peculium Proſerpinæ 327.
Pectus Socraticum 420
Phaleræ peregrinæ. 45.
Phidias pacem amat. 45.
Phœnice viuacior, 64.

Pharos

Pharos nauigantibus. 84.
Phœnix. 84.
φιλομυσος magis, quàm Hieron. 95.
Pharos Philadelphica, 115.
Philologorum arena 118.
φιλομαθὴς qui. 144.
Philios vnanimes facere. 179.
Phryxi tibi neat totum ouem. 222.
Phormio diſſeruit de militiâ apud Annibalem. 276.
Philoſophemata. 289.
Phidias inſignis cælo. 352.
Phidias pacem amat. 384.
Phœbus alter foue, Phœbe humecta amoris rore teneras plantas. 428
Philacterium miſcere contra aconita. 432
Pigneratus innumerabili beneficio. 39.
Pilam præripere. 85.
Pileatus prædicare. 129.
Pitiſſare. 175.
Piſces aqua delectantur. 359.
Piſcem natare doces. 400.
Piſcator ictus ſapit. 400.
Pleno ſinu. 17.
Plauti dictum. Tu ſi ex animo fortè velis cui benefactum, addas operam: ſola cadauer eſt voluntas. 82.
Pleno gradu, 86.
Plenis velis. 89.
Plaga ſe reſoluere 96.
Pleno modio. 118.
Plauſtrum Gordij, & lora. 158.
Plenis velis nauigare. 204.
Pleno hauſtu propinare. 318.
Plato ex Academiâ 329.
Plenis faucibus, & capacioribus poculis propinare. 378.
Plumbeis gladijs aerem verberare. 447.
Ponere tyrocinium, prætextam litterariam. 27.
Populo ſciſcente. 71.
Poſtica ſanna. 89.
Poetæ naſcuntur, Oratores fiunt. 102.
Popellus tunicatus. 173.
Pollucibiliter Herculi facere. 162.
Polypi colores imitari. 197.
Pontone tranſuehi. 266.
Popellus tunicatus. 282.
Pompeius Poſſidonij domum purpuratos ſubmiſit faſces. 306.
Polycletus inſignis malleo. 352.
Polypus mutat colorem. 392.
Pollice vtroq; fauere. 443.
Polymitâ veſtis texitur. 448.
Poeta diobolaris. 458.
Prudentiæ Aſylum. 9.
Primitias offerre ſerotini ingenij. 17.
Prodromus. 44.
Probitatis aſſertor. 49.
Prytaneo ali. 76
Primo limine ſalutare. 81.
Protomyſta ſcientiarum. 81.
Prælucere face clariſſimâ mutuatâ. 48.
Prytaneo dignus qui alatur. 88.
Proprio excellit ingenio, qui eſt fautor alieni. 92.
Procella ſententiarum. 102.
Procella Romanorum cum Pœnis. 102.
Protomyſta virtutis. 111.
Pretium Lydio lapide addere auro nigro. 115.
Pruritus recitandi. 115.
Prodromi. 118.
Proletaria nota. 144.
Primas iacere haſtas. 175.
Prodromus Iuuentutis. 157.
Promethei opus. 158.
Prytanei oculus. 165.
Procul eſt e pr fani. 198.
Protomyſta. 198.
Precar ò agere. 233.
Proram ſoluere. 266.
Primâ autumnitate, vt Cato cenſet, cum pluuia eſt, maximè ab aquâ periculum. 298.
Protelare cantilenâ ſoloci filo elaboratâ. 327.
Promocōdus humanæ, diuinæque ſapientiæ. 332
Proteus mutat formam. 392.
Præda offertur ex Troia. 406.
Præclara rara. 407.
Præcordia ſaliunt ad riſum. 438.
prætexta à pueris deponenda. 442.
Prouocare ad pop. more victorum. 443.
Præmeſſum Cereri libare. 444.
Præflorare, delibare
Puppim coronare. 24.

Putamine exiguo laudes multas comprendere. 76.
Puluis eruditus. 185.
Pugnare cum D'js vt Gigantes. 223.
Pyrenem pallidam videre. 121.
Pyladem, & Oreſtē amore præſtare. 179.
Pyrrhi gemma nouem Muſas cum Apolline referebat. 222.
Pygmei in Polyphemum. 282.
Pygmeum coloſſo imponere. 333.
Pylios annos alicui precari. 437.

Q

Quatuor aures, & manus totidē habet 30.
Quadrigis albis vehi. 201.
Quatere alicui ſubſellia cuneata Athenæi crepitantis. 246.
Quadrigae Iouis. 284.
Qui artes non intelligunt, earum non mirantur artifices. 85.
Qui inuitus debet ingratus eſt. 39
Quiſquiliæ volantes. 138.
Quiſque ſuos patitur manes. 289.
Quiſquiliæ, & ramenta. 289.
Qui nimis de reddendo beneficio cogitat nimis alterum de recipiendo cogitare putat. 364.

R.

Ramus tutelæ. 24.
Racemationem facere. 50.
Rationes & numerum ſubducere. 114.
Ramenta, & quiſquilias colligere. 118.
Rapi in Sirtes. 123.
Ratio tetrica uiuendi. 193.
Rana in Mineruam. 282.
Ranâ cicadâq; loquacior 322.
Rationes conferamus, non eſoluēdo. 443
Recinere quod fama canit. 1.
Recenſere in tributis. 8.
Religionis aſſertor. 27.
Referre gradum. 84
Receptui canere ſaluis ſignis, & militari dignitate. 84
Reip. litterariæ Dinaſtæ. 85.
Remis veliſq; 113.
Remulco nauem extrahere. 111.
Recoquere, recudere 114.
Religious in manumitendis ſcriptis. 121
Regie & egregiæ agere. 144.
Remiligines. 202.
Remoræ. 202.
Regredi in ſemitam. 222.
Repagulis relictis in metâ conſiſtere. 225.
Reuocare ex Acheronte 261.
Remigium Dedaleum. 344.
Repagula patefacere. 377.
Remiges calicum. 383.
Riſus gaudialis. 198.
Rorarius miles. 35.
Roſa fera. 45.
Rotam ſufflaminare. 396.
Roſas è ſpinis colligere. 416.
Ruderibus eruere aliquid. 92.
Ruris plenus, & inficetiarum 124.
Rude donare. 247.

S.

Sapientiæ portus. 9.
Sacrum nullum ſine fumo. 10
Sarta tecta tua præcepta. 24.
Saturni ex æde nil niſi ſanctum prodit. 10
Sacrum ſilentium. 75.
Sacer alicui viuere. 77.
Salſum lepidum dictum. 82.
Sabini, quod volunt ſomniant. 121.
Salutis augurium facere. 124.
Salutare à primo limine. 144.
Saluti facere, & bonæ Valetudini. 148.
Saxum volutare. 158.
Saliuam refricare 162.
Sapientiæ lumen. 165.
Saltat Senex ſalua res eſt. Prouerb. 172
Sæculum inficetiſſimum. 184.
Saliuam mouere. 185.
Salebris ſe leuare. 189.
Sales Attici. 189
Saluti operari. 190.
Saturni Adetu ſanctior. 211.
Saiij cecinere. 401
Saturnalia peragere. 415.
Sacrifico ſemper, numquam lito. 448.
Sacramento iuſto agere 451.
Scena minore agere. 510.
Scindere penulam. 50.
Scopas diſſoluere. 50.
Scoria inerti tabeſcere. 50

Scientiæ lumen. 88.
Scenæ inſeruire. 92.
Scæuam bonam dicere. 92.
Scoriâ pati tabeſcere 94.
ſcopum attingere. 95
Senecæ locus explicatus. 95.
Scortum triobolarium. 96.
Scripta trutinare. 97.
Schedias mara 112.
Scrutarius ad ſua ſcruta 143.
Scopulus calumniantium. 174.
Scis ſimulare expreſſum prouerb. 79.
Scopuli Sirenij. 245.
Schola Arpinatis. 261.
Scoria. 276
Ad ſcam ma perducere. 298.
Scutum patrocinij. 338.
Scurræ Pegaſaei. 339.
Scitamenta Apiciana. 355.
Scæuam bonam auſpicari. 432.
Senatu cenſente. 71.
Seminarium Virtutum. 81
Semitam virtutis percurrere. 114.
Sermonis candor. 92.
Senatu ſe mouere abſq; Cenſore. 138.
Sermo phaleratus. 122.
Securim impingere. 128.
Secundas agere. 179.
Sermo pedeſtris. 180.
Semitæ conueniunt in publicam, popularemq; viam 211.
Scrutator eruditionis, & antiquitatis.
Senatum conſilij in cor revocare. 262
Senatum dimittere. 317.
Sermo non proletarius ſed patricius. 339.
Serenitatem obducere. 443.
Sphingem enecare. 97.
Sine modio dilargiri. 44.
Sine pigmento ſine fuco. 42.
Sine puluere, & ſudore. 61.
Sidus probitatis 26.
Sirenes. 81.
Silentij nube inuoluere. 89.
Siſtere in alterâ palæſtra 96.
Sitiente vendente dare. 117.
Sine radio dare beneficia. 118.
Silent leges inter arma. 147.
Sambuc. grauiora pati. 128.
Sinu vacante, et lato. 179.
Sinus benignitatis facilis, non perforatus, 214.
Sinus ſolutus, & diſſolutus. 226.
Sinus lucidiſſimum Veneti Cœli. 268.
Sine radio largiri. 284.
Sibi laborat, qui amico laborat. 288.
Somnia mittere. 58.
Somnia vendere. 58.
Somnolentæ imagines. 58.
Solis orbis lucet. 88.
Solis radij. 92.
Sol cœno non inficitur. 97.
Somniare in bicipiti Pernaſſo. 121.
Somnus altior. 180.
Sordidi eſt de dolio magis, quam de amphora potare. 214.
Sophismus tergeminum. 393.
Somnũ obrepere licet opere in longo. 433
Socraticis madere ſermonibus 3.
Soteria munera quæ. 454.
Spicilegium facere. 24.
Splendor ſolis omnia illuſtrat 49.
Spartâ ſuâ contentus. 72.
Spicæ grauidæ. 94.
Spartaco nequior. 175.
Spicilegium. 179.
Spicas legere. 244.
Specimen Virtutum, probitatiſque 288.
Spartam excolere 332.
Spes aliqua affulſit. 438.
Spicilegium facere à legere. 443.
Stylo ferreo accinctus. 28.
Stylum conuertere 34.
Stygmatiam inurere 96.
Stylus decretorius. 102.
Stemmata. 107.
Stylus Cenſorius. 143.
Stoicus factus ex Peripatetico. 148.
Strophium Circulatorum. 123.
Studia verſantia non in gramine, ſed fruge 154.
Stomachus Pacuuiarus. 185.
Stylus luſorius. 189.
Stylus decretorius. 189.
Stipes ſer benum m. 211
Stellæ velati tuę animę Cœlum exornant. 223.
Stemmata clariſſima. 232.
Stultorum plena ſunt omnia. 369.
Strena Natalitia. 422.

Stipu-

Stipulas legere in faſcem. 413.
Suades momentis e Socratico pectore manantibus. 2.
Supponere dextram collabenti. 17.
Sub tutela, & auſpicijs. 18.
Supra famam, ſupra cœlos ſtatuere. 28.
Suffragiũ addere comitijs Cẽturiatis. 28
Supponere manum litteris periclitantibus 28
Supra clepſydram dicere. 50.
Sutor vltra crepidam. 55.
Supenſo gradu percurrere. 59.
Supina procraſtinatio. 64.
Summis labris deguſtare. 76.
Suadæ medulla. 85.
Surdâ aure præterire. 90.
Subſellijs primis dicere. 92.
Succum è manipulo expromere. 108.
Sus nugator *A*nthiſtenes appellatus. 115.
Subſellio ſuo contentus. 130.
Suo ſe pede metiri. 30.
Supra leges eſſe. 147.
Superpondium grauius. 148.
Sulcus *A*egypti Libyę arenas floccifacit 162.
Succinctus in caſtris. 125.
Suada mihi aliter ſuadet. 26.
Suffragatio collatitia. 289.
Suum cuique pulchrum 294.
Suauitatem in melle deſiderare. 329.
Sublinere os. 369.
Supplantare. 369.
Supra mortus ſciolorum eruditus. 446.
Supercilij Cenſorij patrũ ſapientis. 448.
Suſpenſo pede cacare 453.
Suadam ſpirare. 455.
Symbolas conferre. 18.
Syrtibus nauem extrahere. 114.
Symbola obſeruantiæ. 180
Syrma longum trahere. 361.
Sympathia & virtus nos conglutinat. 428.

T

Talpa præ Lynceo. 96.
Tardigradior corbitâ in malaciâ. 98.
Tacitus nunquam tacendus. 118
Taciti lapſus de Iudeorũ origine. 118.
θανάτȣ implorare. 12
Talenta Mydæ. 392. 4.
Talpa cæcior. 454.
Telemachus Homerius. 17.
Telum melli tum linguæ. 63.
Terpſichorem adſciſcere. 70.
Tene modum, ne frangas nodum. 33.
Tenues conamur grandia. 102.
Tenet inſanabile multos ſcribendi cacoœthes. 115.
Teſſera fidei. 169.
Tempe amœniſſima. 190.
Teſſera litteraria. 303.
Tenebras palpare. 309.
Teſſera frumentaria, & nummaria. 364.
Teſſeram dare beneuolentiæ. 377.
Teſtudineus gradus. 429.
Telam texere ex varijs licijs. 448.
Thuris micâ litare. 10.
Theagenis munificentia. 35.
Theſei filo opus. 72.
Theſeo opus. 165.
Thymo fragrare. 189.
Theta nigrum præfigere. 151 257.
Thus, & cereum ferre. 276.
Thraſones 345
Thorus Veſtalium puriſſimus. 346.
Thoro Bellero phonteo caſtior. 346.
Theriaces è vipera. 350.
Theatrum verſicoloribus aulæis diſtinctum. 685.
Tibijs maioribus recinere. 34.
Tinnimentum aeris. 123.
Titillare animum. 140.
Tibiæ maiores, & minores. 319.
Timantem imitari. 339.
Titiuillitium. 345.
Tonas fulguras, fulminas cum mõnes. 2.
Togam inducere litterariam.
Tollere digitum. 34.
Toto pectore, 53.
Torâ aberrat uiâ, qui ab ianuâ aberrat: 119.
Torola dictio 174.
Torquatum facere. 190.
Togatus Sagatus. 2.6.
Totus meles. 332
A Toga ad pallium. 453.
Trophonijs ſpecus. 9.
Triuialis Doctrina. 27.
Tricas ad Cenſorem in cenſum deferre. 34.
Triarius miles. 35.
Tricas extricare. 59.

Tripode Phœbi dignus. 64.
Tricas conduplicare 81.
è tripode oracula prodeunt 191.
Tria Kappa peſſima prou. 97.
Tricæ. 101
Tractent fabrilia fabri. 162.
Triueneficæ, quibus ocul. facibus exuſti. 204.
Triptolemus ſemina primus diſſeminauit. 322.
Tribunal decemuirale pati. 345.
Trophœũ tibi ſtatue immortalitatis 428
Trabali clauo fixum. 455.
Tua ſcripta in Palatinâ officinâ cuſa 28.
Tutelæ imbre agros irrigare. 55.
Tutius creditur, quam bonæ ſpei decoquitur. 98.
Tuba virtutum te per totum Orbem cecinit. 225.
Turbellas. facere. 406.
Tullianum os. 455.

V

Vadare ſe amore 35.
Vadimonio obſtrictus. 169. 174.
Vaſa conclamare 251.
Vadimonium deſerere. 442.
Venetiæ urbs admiranda, diuinitus inſtituta ſapienter adminiſtrata, vrbiũ orbis, orbis Miraculum. 10.
Vel Phœbus has tenebras non illuſtraret. 29
Verba calida, acria non nata in ſummis labris 59.
Verecundia adhibenda in muneribus accipiendis. 76.
Venas probe tenere 89.
Vena publica 89.
Veſtes ſegmentatæ. 99
Veſtes vermiculato Emblemate pictæ. 99
Venti ſpolia 148.
Veniunt certo ordine Parcæ. 154.
Verba byſſina. 162.
Vela vertere. 177.
Venerum, philtrum efficaciſſimum eſt amori amor. 191.
Verba mucida putida. 197.
Veritatem in puteo fac fundo latere 210
Venaticus canis ſequutus es vu pem 231
Virtutes ſunt in te, ut in Iride colores. 2.
Victimam ſuam, & libum conferre. 9.
Viuere in aere alicuius. 39.
Virtutum Encyclopædia 39.
Via calcata ſemper certior. 95.
Virtus in Theatro ſpectata. 102.
Viaticum comparare. 108.
Vitæ ſtamen. 18
Virtutum omnium coronamentum. 144.
Virgula Diuina 223.
Virtus tua nec reperit æmulum, nec ęqualem. 226.
Virtus non recipit ſordidum amatorem 226.
Violas, & roſas loqui. 303.
Virgula diuina. 140.
Vir Apollineus. 359.
Verſuram ſoluere. 24.
Verſus lenocinans. 257.
Vectigal in ponte ſoluere. 266.
Verborum velitatio. 268.
Verba coquinaria. 282.
Verba diuinum ſpirantia. 290.
Venuſtula, uinula oratio. 304.
Velificari ad portum. 364
Vertunnis iniquis natus. 429.
Venerem iacit. 448.
Vento ſecundo velo paſſo portrare. 448.
vlnæ compreſſæ. 76.
vlnis plauſibilibus fulcere. 286.
vmbra bipedalis. 130.
vmbratili ac ſaltatorio more. 448.
vinum caret clauo. 380.
vindex æqui boniq; 421.
vnguentum exoticum. 17. 45.
vnus inſtar omnium. 89
vnda ſuperuenit vndam. 148.
vnguem medium oſtendere. 180.
vouere felicitatem perpetuam. 76.
voluptates Tarentinæ, & Siculæ. 272.
Vrbanitate ipſâ vrbanior 124. 328.
vulnera Chironia Aeſculapius ſanabit
Vultures Titanij. 383.

Z.

Zephyrus benignus. 94.
Zoilomanı. 251.
Zenone moderatior. 415.
Zenones dicunt ſententiam non in Romuli fæce, ſed Platonis Politiæ. 438.
Zona Calabri hoſpitis. 162.

IN

INDEX

RERVM, ET RITVVM

EX POLYMATHIA

A

AB ouo, vſq; ad mala, quid. 41.
abitio pro morte. 230.
abſtinentia Numæ. 353.
ablactationis feſtum. & ſacrum. 411.
abrogati magiſtratu alium petere non poterant. 474
acta publica quæ. 65
acratiſma quid. 109.
acraton quid. 109.
actores Attelanarum honeſti. 154.
acclamationes infauſtæ. 258.
acclamationes relatæ in acta. 279
acclamationes Theatrales. 279.
acclamationes Senatus quæ. 280.
acclamationes militares 280.
acclamationes Nuptiales. 280.
acclamationes Populi in principē. 280.
acclamatum in potationibus. 436.
acroſtichlides qui. 165.
academia ab Academo inſtituta. 182.
academia Athenis. 182.
accuſati rei ſub patrono ſedebant. 258.
accuſator quando dicebat ſtabat. 260.
acclamationes plebis, congiarum petentis. 378.
acclamationes quæ, plauſus qui. 278
acclamationum fauſtarũ formulæ. 278.
acclamationes infauſtæ. 279.
acipenſer coronatus priſcis. 339.
acta locus luxuriæ. 348.
acropolis Athenarum. 374.
adminiſter ærarij. 25.
adoleſcentes curę pędagogorum traditi diſciplinæ. 72.
adoratio in quo differat à ſupplicatione. 131.
adoratio quę propriè. 131.
adorandi modus varius. 132.
adorantes aliquando ſtabant, aliquãdo ſedebant, circumagebant ſe ad lauã. 133.
adorantes cur circumagerentur ad dextram, & cur ſederent. 132.
adorantes, iudicantes, conſultantes ſedebant. 133.
adorantes amplexebantur ſigna. 133.
adorationis Imperatorum ritus. 134.
adoratio ſupplicum lachrymæ. 138.
ad genua deijcere quid. 138.
adulteria cognita à maritis. 141.
adulterorum cadauera inſepulta ſine funere. 141.
adulterium duplex. 141.
adulterium nocturnum grauius, quàm diurnum. 142.
adulteri mille plagis cęſi, poſtea caſtrati. 142.
adulterium tria complectitur. 242.
adulteri magiſtratu priuati. 142.
adulteri caſtrati. 142.
adulteri mutilati membris. 142
adulteri toſti, lapidati, præcipitati de ſaxo Tarpeio. 142.

ad di-

ad dimidium qui dicebant. 159.
adulatoris deſcriptio ex Terentio. 167
ad Cynoſargas erat contumelia in nothos. 182.
adulatio quanta in principio. 282.
adorare unde dictum. 361.
adorabant pauperes oſculando. 361.
adorare eſt Deorum, ſalutare hominum 361.
adulterarum pœna. 416.
adulterium capitale. 418.
aduocati amici inſignes in ſupplicijs. 468.
aerarium ſacrum, quid. 4.
aedituis credita tabulæ. 7.
aerarium cur dictum ſacrum. 25.
aerarium Lacedæmonum in templo Delphico. 25.
aerarium ad quid inſtitutum. 75.
aerarium cur dictum ſanctum, & ſanctius. 26.
aenigma de ſtylo. 29.
aeginetæ prandium quod. 52.
aegroti in Æſculapij fano. 58.
aetas legitima petendi Magiſtratus quæ. 72
Aegyptiorum filiorum mos. 75.
aetates hominis ex Plauto, & cui dicatæ. 75.
aequidiales horæ quæ. 78.
Aegyptij ſue abſtinent. 129
æditui etymon. 130.
aeditui ſupplicantem quemque ad ſacella admittebant. 131.
aeditui ſupplicantes ad ſigna manu ducunt. 131.
aeditui perpetui templorum cuſtodes. 131.
aeruſcatores qui. 153.
aetas aurea. 183.
Aegyptiorum mos in Orgijs. 191.
Aeſculapij ſignum quomodo factũ. 213.
aeſchylus Tyrtaeus veneratus apud Lacedæmonios. 222.
aeternitatis titulus. 282
aedes carbone notatæ cur. 292.
aegroti expoſiti in foro ad ſalutem recuperandam. 275.
aegroti locati ante ianuam. 326.
aegroti in Aeſculapij fano dormiebant, non ægroti, & cur. 366.
a farre principium ſacri. 132.
affectibus templa Dicata. 253
agyrtæ qui. 153.
agyeus quid. 291.
agyeus Apollo unde dictus. 291.
alica tenuiorum promulſis. 43.
Alexandri Magnificentia. 45.
allium datum ſeruis Graecis. 62.
allij deteſtatio. 62
allium in retibus. prouerbium quid 62.
allij vſus in expeditionibus. 62.
allium cibus viliſſimus ſeruilis, & militaris, hodie quoque damnatorum ad triremes mancipiorum. 62.
Albani Romam condidere. 88.
Alexandri Magnifactum. 171.
aliptæ dicti unctores 187.
alipili pilos alis auferentes. 188.
aliptæ dicti vngentes. 188.
allium præcipuus cibus militum. 195.
allium militiæ Hieroglyphicum. 195.
allia, & fabas ne edas. prouerbium explicatum. 197.
alapa in manumiſſione. 225
albis veſtibus in luctu cur induerentur 237.
Alexandri munificentia in Ariſtotelẽ pro libris cudendis. 271
Alexicacus quinam. 290.

aloa

aloa feſta. 340.
alala militaris clamor ante pugnam. 430.
allio veſcentes Martis ſacrarium non ingrediebantur. 454
Amantes per Veneremiurabant 151
amittentes aliquid columnæ inſcribebāt nomen rei amiſſæ. 15?.
amici ter vocati, & mortui. 160.
amicorum tumuli expurgabantur. 230
amiculum nigellũ veſtis lugubris. 237
amici primæ admiſsionis, & ſecundę. 297.
amantum ritus varij. 383.
amphodromia quæ. 410.
amphidromia quæ. 411.
amores preſides Academiæ. 446.
amori faciebant Lacedæmonij ante prælium. 446.
amori infœderibus faciebant. 446.
amantes vbi fidem ſibi darent. 446.
amicorum tumuli purgati ſentis, & ſpinis. 470.
anculas ancillarum Deas vocabant. 67.
Antoninus ſolus ſine ſanguine ciuili. 68
anni Athenienſium numerati ab Archonte. 88.
āni numerati Syracuſis à Callimene 88
andria Cretenſium quæ. 99.
anno primo fori ferebatur brachiũ toga cõtentum à iuuenibus. 9?
angarion apud Perſas quid. 196
anelij Dij qui. 444.
anulus inſigne cytharędorum. 457.
anulus datus ab Imperatore moriente ſucceſſori. 464
anuli detracti morientibus. 464
anulus ferreus ad notandos pecuniæ ſacculos. 5.
anulo cibi obſignati. 5
anulus mulieri cur datus. 5.
anulo obſignabant Salinum. 5.
anulo obſignata horrea. 5.
anulo obſignati raphani. 5.
anulus, & flores in deſponſatione Maris Adriatici. 11.
anulus in mare abiectus deſponſationis hyeroglyphicum. 12.
anuli in mare proiectio. 12.
Antiochi Regis luxus. 38.
antecœnium priſcis in vſu. 40.
antecœnium quibus rebus conſtaret. 40.
antecœnium conſtabat rebus tenuib. 40.
antecœnium dictum prandium. 42.
Αὐτουργοὶ *qui.* 52.
anuli de publico quibus dati. 69.
anuli gemmati quibus. 69.
anulo aureo liberi vtebantur. 69.
anulo argenteo libertini vtebantur. 69.
anulo ferreo ſerui vſi. 69.
anulum vltrà vnum geſtare infame habitum viro. 69.
anuli oppigneratio ſignum deploratæ egeſtatis. 69.
anulum detrahere quid. 69.
anulorum conſtitutio, & vſus. 69.
anulis vſi qui antiquitus. 69.
anulus ferreus ſponſę donabatur. 69.
anulos ferreos Iudices, & Equites portabant. 69.
anulorum materia quę. 69.
anulis veteres non ornatus, ſed ſignãdi gratia ſunt vſi. 69.
anulorum trimodia ab Annibale Carthaginem miſſa. 69.
anulum ferreum geſtabant in luctu. 70.
anuli ſignatorij, qui. 70.
anulorum digiti qui. 70.
anulo ferreo, caſſo què vtebatur Flamen

men Dialis. 70.
in anulo geſtabant Epicuri diſcipuli eius imaginem. 70.
anulis Romani ſculpta, quę geſtabant. 70.
ancillę peculiares puellarum quę. 71
ante cibum quid à pueris factum. 75.
anima ſedendo fit ſapientior. 133
Angeli hominum cuſtodes. 149
Angeli cuſtodes cur. 149.
Ἀναθήματα. 166.
ancilium religio. 172.
anſeres grati Romanis cur. 207
andria cur. 316.
analecta quæ, & quibus dicata 321
anthiſteria quæ. 341
anthiſterion menſis vnde dictus. 341.
anthidotum contra ebrietatem. 379.
animalia integra menſis appoſita 382.
ancilla penuaria proma, & eius officiũ. 382.
animę errantes circa ſepulchra. 387.
ante lentem ollam augere. 397.
annus, & menſes ad lunę curſum ordinati à quo. 426.
Anaxaris tunica manicata nobilium Parthorum. 431.
Apicij prodigalitas magna 2.
Apollinis, & Mineruę effigies in nauibus. 18
à Populo ad Senatum translata lex regia. 145.
apium exhilarat, & ebrietatem coercet 153.
apio eſt opus quid. 153
apio coronata d ſanctorum ſepulchra. 253.
apium ſacrum Plutoni. 153.
apparatus in balneis quis. 188.
Apuleii locus. 198.
Apuleii locus de cuſtodiâ Cadauerum. 235.
apprecatio amantium, & amicorũ. 278
Apollo proſtatirius. 291.
Apollo inuocatus pro ſalute familię. 291.
apprec tio fauſta cœnãtib. facta. 319.
apophoreta munera quę. 321.
apio egere prouerb. 138.
aphrodiſia Veneris. 350.
apaturia feſta quę. 412.
apotheoſis Imperatorum quę. 439.
In Apotheoſi quid peractum. 439.
Apollo pre foribus cur. 444.
Aquilæ effigies in naui. 19.
aquæ luſtratio. 66.
aquæ luſtratio quomodo confici ſolita. 66
aqua mulſa, quę. 44.
aqua viua quid. 135.
aquâ viuâ ſacrificabatur. 135.
aquâ an calida, an frigidâ loti antiqui. 187.
aqua decocta à Nerone, vt citius, & magis gelaretur. 263.
aquæ refrigerandæ ritus varius antiquus. 264.
aqua refrigerata in puteis. 265.
aquæ calidæ potus noxius. 265.
aquæ calidæ vſus duplex. 265.
aqua calida miſta. 265.
aquæ calidæ vtilitates. 265.
aqua clepſydrarum triplex. 299.
aquæ inaniter conſumere. 299.
aqua luſtralis prę foribus tẽplorũ, 310
aqua expiatoria quæ. 310.
aquæ luſtralis conficiendæ modus. 310.
aqua luſtralis ad ædium fores, & forum. 310.
aquarioli qui. 349.

Arcu-

Arculæ præ foribus Templorum affixe. 2.
arcarij qui. 4.
aries effigies nauis erat. 18.
armiluſtrium quid. 23.
armiluſtriũinſtitutũ ſub Seruio Rege. 23
armiluſtrium quomodo fiebat. 23.
arma portare non cuiuis licitum. 29.
arma relicta ante fores templorum. 30.
arma geſtare Græcis illicitum. 30
arma geſtantes infames erant. 31
arma militibus ablata à ſicarijs. 31.
arma militibus graſſantibus non ablata, ſed obſignata. 31.
ars ſerui titulo conſcripta. 13.
Areopagita Magiſtratus perpetuus 87
Archon qui. 88.
Archontes Legiſlatores vocati. 88
arteriarum motus qui. 100.
ἀριστον quid. 109.
artes auſpicabantur Kal Ianuarij. 110.
Archon ferrũ attrectare rõ poterat. 27
Archontis veſtis candida. 127
ara Maxima quæ. 150.
aram tangebant iurantes. 151.
articuli digitorum contriti in re dubiâ 162.
Ariſtoteles vbi profeſſus. 182.
ariſtoteles cur dictus Peripateticus 182
Ariſtippus vbi profeſſus. 182.
arundo appenſa Ianuæ caponum. 203.
arundo data Chriſto per ludibrium. 203
arundinei hoſtiarij & caupones
Areopagitarum ritus in iudicio. 259.
aræ ſuperum, & Inferum quæ. 308.
arbores ſatæ iuxta ſepulchra. 337.
aræ duæ in apotheoſi. 440.
aſellus promuſildarius, qui. 41.
aſoti qui. 68.
aſotos viuere, quid. 68.
aſoti, & acerbi, ex quâ ſcholâ. 68.
aſylum Athenis vbi. 181.
aſteropæus quis. 393.
aſpernantis geſtus. 418.
aſſis carnibus an priſci vſi. 482.
Athenienſes numerabãt annos à Prytanidibus. 87.
Athenis anni numerati ab Archontibus. 88.
atrium quid. 104.
In Atrijs quid aſſeruabatur. 104.
atrium iuxtà culinam. 104.
athletarum cibus. 483.
Auguſti donaria maxima. 4.
aurum viceſimarium, quod. 26.
aurum non curant Dij, ſed bonam voluntatem.
aurum probum, purum putum. 26.
aurum obrizum colophonium, coronatum. 59.
auguratus in ſummâ ueneratione. 85.
auguratio vbi primum receptus. 85.
auguratus cum conſulatu connexus 85.
auguratus in vrbe. 86.
auguratus in militiâ. 86.
auguratus quadruplex poteſtas. 86.
auguratus quomodo fiebat. 86.
Auguſtus relegauit Iuliam ob impudicitiam. 96.
Auguſti imagines, quæ, & quot. 106
auſpicata omnia Kal Ianuarij cur. 110.
auſpicari quid. 110
aue matutinum. 354.
aue congredientis. 354.
aurem ſubſtringere quid. 357
aures cum auro nobilitati ſignum 357
aures tangunt in iudicium ituri. 357.
aurium ſumma præciſa ignominiæ cauſſa

cauſa. 357.
auris perforata Mauris. 357.
auguria ſuperſtitioſa menſæ. 480.

B

Barbarorum erat geſtare arma 31.
In Balnea Patricij, Plebeii, & litterati confluebant. 116
Balneatores verboſi dicti. 116
balnea quãdo clauſa, quãdo aperta. 117
balnea frequentata Romæ luxu creſcente. 187.
balnea in vſu ante cœnam. 187.(187.
balnei hora hyeme nona æſtate Octaua.
balneorum vtenſilia quæ. 187.
balneorum partes quinque. 187.
balnea ad quid. 188.
balneorum vſus quandiu. 188.
balneatoris pretium. 189.
Bacchilio Flu. Vicẽtinus ũde dictus. 192.
Bacchi pompa, & ſacra. 192.
Bacchus lætitiæ dator, & bona Iuno. 315
bacchulus cubulus dictus, & cur. 316.
barba reorum quid. 469.
Beroaldi lapſus. 356.
Ad Beſtias damnari. 346.
beſtiarij qui. 376.
benè eſſe formula. 395.
bellaria nulla Lacedæmoniorum. 403.
benedictio menſæ antiquis in vſu. 434.
benè precandi mos inter bibendum. 435
bibliotheca iuxta balnea, & cœnacula. (116.
bibere in circulo quid. 381.
bibliopolæ libros venales in tabernis habebant inſcriptos. 83.
Boreæ templum. 276
bona noxiorum Dijs dicata. 376
bottiglieria olim in vſu. 436.
Bruti effigies pileata. 170.
braſſica adorata. 217.
braſſica ſacra. 219.
braſſica antipharmacum puerperis. 219
Britannia quomodo deuicta. 242.
Bucentaurus nauis Veneta quid. 13.
Bucentaurus ad cuius nauis ſimilitudinem effecta. 13
buccellatum quid. 194.
bulla aurea, à quo primùm donata. 227
buſtuariæ, mœcchæ, diabolares, erraticæ. 349
Budæi locus expenſus. 285.
bulimi expulſio quid. 483.

C

C. littera, quæ olim habita. 97.
calicis fictilis porrectio, amicitiæ confirmatio. 12.
calcei depoſiti ab accubituris. 36.
calcei à Romanis accubituris cur depoſiti. 36.
capuccini, quo genere calceamentorum utantur. 36.
Calcei erant proprij Viatorum. 36
Calceum deponere quid. 36.
Calceati dentes qui. 36.
Calceis albis Romani vſi. 36.
calcei lunati quorum. 36.
calcei lunati proprij Senatorum. 36
calcei nigri Romanorum. 37
calceus mulierum albus 137.
Calcei Meretricum rubri. 37
calcei ſeruiles gypſati. 37.
calcei Venatorum. 37.
calcei Comicorum ſocci. 37.
calcei Tragicorum cothurni. 37
calceorum materia quæ. 37.
calceamentis clauis confixis qui vtuntur. 38.
claui caligares, qui. 38.
Claui aurei in calceis. 38.

circes

circes potus datus ſocijs Vlyſſi. 43.
Cato ſedebat, non accumbebat. 47
Catonis frugalitas. 48.
Catonis dictum de piſce. 53.
capti in bello vēdebantur ſub corona. 56
carna Dea, quæ viſcera conſeruaret. 67.
Catamidiari quid. 68. (88.
Callimenes magiſtratus quando abolitus
Caſtor, & Pollux adorati à nautis. 93.
caſtor, & Pollux credebant numina nautis propitia 93.
Cappadoces, Cretenſes, cilices apud Græcos qui. 97
Catonis habitus qualis. 100.
Caſar primus reperor epiſtolę inter præſentes. 103.
caſſianus martir primus docuit ſcribere notis. 103.
caricæ auſpicium prandij, & anni. 108.
Caricarum vſus in prandio. 110
caricæ, & mella miſſa Kal. Ianuarij boni ominis gratia. 110.
carmina in balneis recitata. 116.
carmina cur recitata in balneis. 116.
campanæ perſtrepunt tonante cœlo cur. 122.
Campanæ pulſatæ in tumultu 172.
campanarum ſtrepitu ſuccurrebant laboranti lunæ. 122
Candidati templa adibant. 136. (136
caduceus coronatus in funeſto nuncio.
candidis veſtibus quando vſi Romani, & quoties. 139. (139
Candor modeſtiæ, & aliorum ſymbolum.
candidati vnde dicti. 139.
candidati ſuū nomen profitebantur. 139.
candidati æs alienum profeſſi. 140
candidatorum nota quæ. 140.
candidati nomine Domini ſalutati cur. 140
candidatorum auſpicia. 140.
cauſæ cognitio ad cognatos. 141.
cacus prædo. 160.
capita reis obnupta Venetus meos. 169.
caſtor, & Pollux cur pileati. 170
capite operto adoratio facta. 170.
caput cur opertum in ſacris. 171.
caſtoris ira ob cōtemptum ſacrificij. 172.
caput ſalutis ſignum. 172.
caput in eſtremo diſcrimine, commendatum, adoratum, deuotum. 172.
caput obnuptū in re periculoſa cur. 172.
caput obnubebant adeuntes loca impudica. 172.
caput velati timentes, fugientes. 173.
capitis tegumentum purpureum. 178.
calidarium vas, vbi calida ponebatur. 188.
caupones arundinei dicti cur. 203
canes excubabant in veſtibulo ædiū. 205
caue Caue canem vbi inſcriptum. 205.
canes Moloſſici excubatores in ædibus. 205
canes in catenâ excubabant. 206.
canes ſoluti ſub nocte ad quid. 206
canes etiam pro cubiculis excubabant. 206
canes templorum cuſtodes. 206.
canes picti præ foribus. 206
caue Caue lupum inſcriptio ædium. 206
calcei quando Romę mutati. 441
cadauera oſtenſa ſi vegeta. 464.
De canibus. 207
calendis datum, exactūq; fœnus. 425.
canes Marti ſacrati. 207.
canes ſacrificati. 207.
canes ingrati Romanis. 207.
canis cruci actus viuus Romę cur. 207.
canis immolatus in Lupercalib⁹ cur 207.
canis Manæ Geneciæ imolatus cur. 208.

Canis Hecatæ, & Lucinæ cur imolatus à Græcis. 208.
canem Dianæ qui ſacrificent. 208.
caniculæ Syderi canes cur imolati. 208.
canarium augurium. 208.
canes rufæ ſacrificijs aptæ. 208.
canis lactens quando à quibus per quem immolatus. 209.
canis exta mero, & thure aſperſa 209.
cane diſſecto expiata Ira. 209.
canes annua ſupplicia vbi pendant, & quomodo. 209.
canes lactentes hoſtiarum vice adhibiti. 209
catulina in Deum canis, & Adicialibus: 209.
canis vomitionem homines docuit. 209.
canes in templo pro Adituis. 209
canes templum, & locum aſſeruantes vbi. 209
canes adhibiti vrbium cuſtodiæ. 209.
cadauera expiata porcâ. 228.
cadauera lauandi ritus. 233.
Cædis expiatio quomodo. 235
Cadauera cuſtodiendi ritus. 235.
cadauer agnoſcendi mos. 236.
Capitatio quæ. 242
cadaueribus crines, & vngues abraſi & cur. 246.
capitis abraſio ad auertenda maleficia 248
Catillus diſſectus Dijs dicatus. 249.
catilli Deo diſſecti quo modo pueri 249.
capillus Virginum deſſectus virginitatis ſignum perpetuæ. 249.
Capilli nutriti, aut raſi a quibus. 249.
capilli reſſecti religionis cauſa 250.
capilli fluminibus, & Apollini dicati. 250.
Calcei quandò poſiti, & ſumpti olim. 258
calcei poſiti in luctu apud Romanos 258
calcei vſus apud Aetolos quando. 258.
Catamit venales. 418.
calcei detractio nota infamiæ. 259.
calceati, & togati in publico, & iudicij prodibant. 259.
calidæ potus quis fuerit. 266.
Capena madida quid apud Iuuenalem. 275.
candidatis interdicti nomenclatores. 296.
Cauſas cognoſcere leuato velo. 297.
Cantor primus in epulis qui. 301.
calices ſeptunces, deunces qui. 314.
canes ægroti Dianæ ſtatuti. 326.
canes emeriti feriantes quando. 327
catarris quomodo Pæni mederentur. 327
cantilenam propinationibus quæ. 338.
Calpar vinum quod. 341
calparis libatio quæ. 342.
cæſtum Cereris. 353.
carnificis domus extra portam Metiam & exquilinam. 371.
carcerum triâ genera, Vrbanum, Ruſticum, Caſtrenſe. 372.
carcer vrbanus triplex cur. 372.
carcer vrbanus triplex cur. 372.
carceris auctor primus Romæ qui. 363.
carceres tres ex Rhodigino. 378.
carcer Labyrintus quorum. 373.
carcer Barathrum. 373.
carcer Galeagra. 363
carcer Arcen. 363.
carcer Meſſeniorum Theſaurus. 363.
carcer tica Iarua quæ. 373.
Caada carcer quorum. 374
carcer vltimum ſuppliciũ ſenatorũ. 375
carcer liber quis. 375.

Carce-

carceribus liberati don t cænâ. 375.
cantores multa mentiuntur. 45. 6.
carnes victimarum cui uſui. 487.
Carnes elixæ an in menſis Heroum. 482
Cenſus annui Templorum Capitolij Vectigal. 2.
cenſus annui Templorum ad quid. 2.
cenſus templorum, ex quâ ſtipe. 2.
ceruſſa. 45.
cerarium quid. 119
cera pro libro. 119.
ceratis in tabulis ſcribebāt antiqui. 119
Ceyces duplices qui. 157
ceramicum meretricum. 348.
Ceramos carcer. 373.
Ceada fouea Lacedæmonijs. 373
centones ante portam meretricum. 420
cerei appenſi in votis. 473
cerei diuitum, candelæ pauperum in Caturnalibus. 473.
Cheronenſium ritus in ſacris. 56.
χαίρικες quid apud Græcos. 78.
cartaceum quid. 120.
Κωθωνις Vaſis genus. 127.
chelidoniſtæ qui, & quid ferebant. 153
chelonſtarum cantio hæc ἦλθ' ἦλθε χελιδών. 153.
chelonſtæ artis inuentor Cleobolus Lindius. 153.
chlamys iniecta Cadaueri amicorum. 183
chriſtus non lotus, neq; vnctus à Phariſæo. 188.
chironomi. 382
chirothecæ olim in vſu. 424.
chirothecæ dicta manica, manipulus 429
chirodota unica manus tegens. 420.
cimeliarchus quis. 5.
Cilices deponebant pecuniam in Solis Templo. 4.
cingulum nouæ nuptæ quod. 32.
cingulum Nuptæ nodo Herculano vinctum. 32
cingulum Nuptæ dedicabatur Iunoni Cinxiæ. 32.
ciuium quiſque in Saturni templo ſuum nomen profeſſus. 65.
Cicero docuit ſcribere notis. 104.
κηρυκες qui dicti. 155.
cibi cocti non venditi in exercitu. 194.
cibus militaris priſcus, & potus. 194
cibus caſtrenſis ſub Imperatoribus qualis. 194.
cibus caſtrenſis ordinarius, & extraordinarius 194.
cibi caſtrenſes qui. 194.
cibi quomodo variati militibus. 195
cibus Imperatoris, idē qui militum. 195
ciborum partes miſſæ amicis abſentibus 212.
ciborum partes datæ miniſtrantibus. 212
circumitores qui 365.
cibi æqualiter diſtributi. 381.
cibi diuidendi ne conuiuis. 382.
cibi primæ menſæ qui. 402.
cibi ſecundæ menſæ qui. 402.
Circes vitrea cur. 418.
cinocephali nutriti in templis ob nouilunia inueſtiganda. 426.
cibus non ſumendus non libatus. 435.
ciuitate donati nomen mutabant. 440.
cibi appoſiti ſemper libati 475
claſſis luſtrandæ mos. 13.
claſſis quomodo luſtrabatur. 13.
claſſis luſtratio fiebat Vere primo. 13

claſſis

Claſſis purificatio quomodo. 14.
clauarium donatiuum militare. 36
clauarium donum vnde ortum. 36.
clauarium quid ſit. 36.
clauarium idem quod calcearium. 38.
calcearium donũ, quod dabatur in coemendis militum calceis. 18.
clauata quid. 38.
clauarius Suetonij Pater. 38.
claui aurei diuitum. 38.
Claudij Imperatoris factum. 61.
Clepſydræ inuentor quis. 79.
clepſydræ cur inuentæ. 79.
clepſidræ Romanorum quæ. 79.
claſsi eidem nullus bis præfici poterat. 113.
claua Herculis regerminans fertur. 253.
claua Herculis ex quo ligno. 253.
clariſſimi qui dicti. 281.
clepſidræ deſcriptio Apuleiana. 299
Ad clepſydram dicere qui primus inſtituit. 299.
claues cellæ vinariæ matronis interdictæ. 304.
clinice medicina. 326.
claßicum cantatum ante oſtium damnati alibiq;. 467.
coronati omnia auſpicabantur. 21.
coronati adeuntes locum. 21.
cœnas auſpicabantur ab oliuis. 42.
cœnæ caput quod. 42
cœnantes alij diſcumbebant, alij ſedebant. 46.
Conuiuæ ſedebant Homeri tempore. 46
In cœna apud Macedones non ſedebat qui aprum extra retia non intereміſſet. 46.
conſidere quid. 46
commodus Imperator accumbebat cũ meretricibus. 48.
conuiuarum numerus, qui. 48.
coi ſeruos remouebant a ſacris. 26.
cœnaculum dormitorium ſeruorum. 61.
Cœpa cum aceto ſeruis datæ. 62.
cometæ adorati. 93.
In Cometis præſagia ſunt futurorũ. 93.
Conſcende quod benè vertat: formula ingredientium nauium. 93
Corneliorum è familia tres peſſimi 97
Corneliorum mentio in libris ſibyllinis quæ. 97.
codicilli in quo differant ab epiſtolis 103
codicilli ſunt illi qui intercedunt inter præſentes amicos. 103.
codicillus quid apud Iuriſconſultos 103
codicilli defenſio. 103
Cena aduentoria quæ. 109
In conuiuijs recitari ſolitum. 117
In conuiuijs, & balneis ſedebant. 110
Coroniſtæ qui. 153
coroniſtæ cornicem circumferebant humano ſermone loquentem. 253
conquiſitores qui. 159.
cœna data pro re inuenta. 160
conclamatum eſt prouerb. 60.
coronæ proiectæ ante pedes Deorum inſcriptæ. 166
contingit varia ſignificat. 186.
cœnabant ſimul, & ad ſignum milites. 194
cœnæ militares vbi apparatæ. 194
cœnabant palam miles, & Dux aduerſi. 195.(200.
coronati Athenis ſuffragium ferebant

corona data in ludis. 201
coronati in theatro quinam. 201 (240
comâ reductà rei ducti ad ſupplicium.
comam detondere luctus inſigne 246
comas promittebant Græc. 248.
coma à Deo dicata peregrinis. 248.
coma nutrita in honorem Deorum. 249
coma cur nutrita. 249
comas homines quibus dicant 249
comam mulieres Palladi dicant. 249
comam tandere iuſſu Regis apud Indos maximum ſupplicium. 250
contumeliæ ara. 253.
controuerſiæ in templis compoſitæ. 260
colum niuarium. 263
congiarium unde dictum. 280
congiarium in quo differat à donatiuo. 280.
Congiarium datum nobilibus ad paupertatem redactis. 281
congiariũ datũ pro libris cudendis 281
cophinoptis quid. 283
corporis partes numini conſecratæ. 294
cælum adoratum in gaudio. 388
conuiuia publica apud Cretenſes, & Spartanos cur. 316.
coronæ & vnguenta poſt ſingulos miſſus innouata 330.
coronæ, & vnguenta quando diſtributa 330
coronę tumultuariæ quæ. 335.
coronati ebrij. 335
corona non ſoluentium griphum dicata Deo. 336.
corona data in Bacchi feſto quibus 336
coronę conuiuales Dijs dicatæ, & Regibus. 336.
coronati poſtes amantium. 336
Comus Deus Commeßantium. 336
cottabus quid, & quando. 343
cottabus à quo inuentus. 344
cottabo ebrij ludunt. 344
corollæ donatæ à meretricibus operatis Veneri, Trepallo, Hermæ, Marſyæ. 346.
coſſ. numerus varius ſub quibus. 475
coſs ſuffecti qui, ordinarij, deſignati 475
columnæ ſuper ſepulchra. 463.
Corinthiacæ meretrices ubi. 349
coſ. maior quis. 475
cogitabundi deſcriptio 357.
coſ. quis primus ex plebe. 475.
corax Boetum. 373.
coruus ſupplicium Theſſalorum. 376
coqui diuiſores. 382
cęlum adoratum in gaudio. 394.
cœnę caput quid. 402. (403.
In cõuiuijs nuptialibus quid ſeruatum.
cœnę Phileticę quę. 404.
cœnę populares quę. 404.
cœnę Thiaſę quę. 404.
cœnę Orgeonicæ quę. 404.
cœnę antiquorum moderatę. 404.
cœnarum frugalium prouerbia. 404.
cœna vnde dicta. 434.
coena Deûm. 404.
coena Saturnia. 404.
coena Hecatę. 404.
coena Icci 404.
coena philoſophica. 404.
coena Muſica. 404.
coena Platonica, Latonica & c. 404.
Coenarum lautarum prouerbia. 404.
Coena lautior prandio. 404
coena delata in ſportulis. 405.
coena ſportę quę. 405.
coqui quanti facti. 408.
coena aditialis. 408.
conuiuia publica cur inſtituta. 482.

conui-

conuiuia in Natalitijs. 411
coſentes Dij qui. 472.
copidæ quę. 411
commeßatio quid. 416
comus Deus temulentię. 416.
conuiuę inuitati à gynæconomis. 422
conuiuæ ſeptem. 423
conuiuarũ numerus recenſitus à Gynæconomis. 423
coquiſsum nomen profeſſ. apud quos, & eorum dignitas. 424.
coqui nulli ſerui. 425.
coqui quanti Romanis. 425
coqui ex macello vocati. 425.
coquorum ſupplicium puteus. 425.
conuiuia, & ſacra in nouilunijs. 426.
coniux non doctiſſima bona. 452.
corneliæ fœminæ artes variæ. 453.
Crumenam vacuam præferebant, qui non erant ſoluendo. 8
crumenæ collo appenſæ. 8.
crepidæ etymon quod. 37.
crepidæ quorum calceamentum. 37.
crepidæ calceamentum Thuſcorum, & Græcorum. 37.
crepidati malè audiebant. 37
crepidarum vſus quandò. 37.
cretati pedes quorum. 37.
Chriſtus Romanorum accumbendi, Hebreorumque conſuetudinem retinuit. 59.
Chriſtus loturus pedes diſcipulorum linteo præcinctus. 59
creditorum lex. 62.
criſim eandem habere. 72.
cretenſes ſue abſtinebant. 119
crines, & vngues poſiti in tempeſtate nauis, cur. 264.
crines à cadaueribus detracti. 247.
crinem, & barbam promittebant in luctu Romani. 247.
crines cui, & barba prima Deo dicata. 248.
crines Penatibus ſacri. 248.
crines promiſſi luctus ſignum. 248.
crines aliquando tonſi in honorem defunctorum. 248.
crater appoſitus menſis remotis. 315.
crepalæomus hymnus vinolentorum. 336.
crines apprehenſi in oſculando amatorum. 357.
crambe appoſita menſis. 379.
crepidæ à ſoleis quomodo diſcrepant 441
crepidati malè audiebant. 444.
crepidæ fœminarum, & conuiuarum. 441.
cura rerum venalium penes Aediles, & cognitio. 53.
cunina Dea, præerat cunis. 67.
cuſtodes pedagogi dicti. 72.
cuique rei venali titulus ſuus. 82.
cuculli vilio um. 125.
cuſtodes appoſiti acceſſuoribus. 260.
curia olim vbi. 34.
cuſtodia militaris. 373.
cuſtodis deſerentis nexum pœna capitalis. 373.
cuſtodia libera quæ. 375
cuculi appellati agricolæ tardi. 436.
cuculi appellati mariti non cuſtodientes vxores. 437.
Cyri crudelitas. 101.
cynoſarges quid, vbi. 182.
Cynoſarges à quo dictus. 182.
cyathi tot exhauſti, quot annos precabantur. 395.

cyroſi-

cyroſina feſta quę. 412
cytharædorum modeſtia priſca. 446
cytharędi cuſtodes pudicitiæ. 456.
cytharędorum veſtis & lex. 456
cytharædi cum pallâ ſaltabant. 456.
cytharędis quantus honos habitus. 457.
cytharędi, quo plauſu excepti in Circo 457

D

Dapiferi quinam. 402.
Damnatorum veſtes mutatę, laceratę à lictoribus. 467
damnatorum nomina ad ęrarium delata non ante diem decimum. 468
damnatorum nomina columnis inſcripta. 468.
deſcriptio Nauis Ptolomęi Regis Ægypti. 13.
decoctores quâ infamiâ inuſti. 68. 283.
decoctores infames in Theatris expoſiti. 68.
Deierantes per Genium caput Principis quâ pœnâ mulctati 150.
dei peregrini culti Athenis. 271.
Dei ignoti ara. 271.
Dexterę tactus pacis ſymbolum. 293.
defundebant inferis libantes 309.
Depoſiti qui. 326.
decurio Magiſter Larium. 371.
decas carcer vbi ſtrangulatur 374
Deunx poculum intemperatorum. 380.
deprecandi modus. 394.
Dentitionis feſtum quod. 411.
deorum ordines tres. 472
deuorare non ſacrificatum. 481
dij Tutelares velati in prora. 18.
dij Tutelares nauis pro naue poſiti. 19.
dij Tutelares Nauium quomodo placati. 20.
dij Tutelares Nauium cur placabãtur 20.
diana dicta Soluizonia cur. 32
dianæ Templum Athenis. 32.
dianę nomina aliquot. 32
diſcumbebant Gręci cum matulis. 46
D. Pauli locus illuſtratus. 54
D. Magdalena ad pedes Domini ſtans, non genuflexa, cur. 519.
diurnum ſeruorum ſtipendium quinque denarij. 61
dimenſum quid, & quomodo datum. 61
dimenſum dabatur Kalendis. 62.
Dies ſeptimus fatalis nato. 65.
diem natalitium Perſę Iudę, Aegyptij magno honore celebrabant. 66.
diogenes pędagogus, & eius dictum. 72
diſciplina priſca puerorum quæ. 73
diſciplina priſca puerorum ſub pædagogis ex Plauto. 71.
diſciplina puerorum à Numa inſtituta. 73.
diem Romani inchoabant ſalutationibus, commeſſationibus claudebant. 77
dies vel naturalis, vel artificialis. 77.
digitis conijciebant, quem ſucceſſum morbus eſſet habiturus. 90.
diei feſti religio quanta olim. 172
διδάκτρον· quid. 184.
dimidium plus toto. 213
dies dimidiatus quis. 213.
dixi, cur dictum in fine orationis. 260
die feſto conueniebant etiam pro pactis diſſoluẽdis. 271.
die feſto agebant alacrius. 271.
diſcrimen acclamationis à plauſu. 278
diis ſuperis manus ad cælum ſublatæ. 308.
diis maritimis ad mare. 308
diis inferis ad Inferos. 308.
dii euocati ab vrbium expugnatione. 312.

Dii ligati ducti in triumphum. 312
Dioſcurorum prandium. 317
Dij, amici, Iupiter Seruator, nominati in conuiuijs. 330.
dies meretricius feſtus, & mercatus. 348.
diuites adorabant thure, libis, & bubus. 361
dij duodecim conuiuæ Augusti. 423.
dianę ſignum in gymnaſijs. 446.
dij maiorum minorum gentiũ qui. 472.
Dona aurea fluminibus donata. 14.
Domitiani ſupplicium in Metium. 55.
domini ſeruis miniſtrabant Saturnalibus.
dona miſſa in puerperio, & impoſitione nominis. 410.
domus puerperarum corona inſignita. 410.
dulce, & decorum eſt pro Patria mori. 26.
duodecim horę diei, & totidem noctis quolibet anni tempore. 77

E.

Ebrietas infamis apud Lacones. 305.
ebriũ eſſe, & pergręcari de die turpe 441
educa Dea, quę cibum pręberet. 67.
eduſa, Potina Dea. 411.
effigies Deorum in nauibus celatæ. 18
ἐλελεῦ quãdo vſi hac voce antiqui. 136
Eliminare. 291
elleboroſi qui. 370.
elleborum bibe prouerb. 370.
eleuteria feſta Lucenſium. 454.
eleuterius Iupiter. 454
empirica medicina. 326
enſes appenſi ſupra caput dormientium. 128.
epigri qui. 58
Ephori qui. 87.
Ad Epulas publicas non admiſſus qui vir non erat. 99.
epiſtola breuior codicillis inter abſentes 103.
epiſtolę repertor quis. 103.
epigraphe ędiũ Arſe, Verſe quid. 207
epulones qui. 274.
epulum publicum datum in capitolio. 405.
epulę in templis. 405.
epulum in templo Herculis, coena popularis dicta. 405.
epulum contemnentis quæ poena. 406.
epulæ ſacrificiorum appendices. 434
epigramma quanti emptum. 458.
Eques Romanus obeſus mulctatus. 74.
equites circumitores vigilum. 365.
ereſiona carmina quę. 136.
ermæum quid. 159.
euocandarum Manium ritus. 311.
euentus morborum cogniti ex oraculis 366
exequię annuę perſolutæ ijs, qui pro Patriâ occubuerunt. 127.
expiatio porris, & apio. 152.
ex apio coronę. 152.
ex templo præco clamabat ſacrificio patrato. 164.
execrabiles qui 258.

F.

Facultates communes in templo reponebantur. 4.
fauus, & mel principium conuiuijs. 42.
far, & ſal ſeruorum menſura. 62.
fabas eſitabant in iudicijs. 62.
Fabulinus Deus, qui fari puerum doceret. 67.
fauiſſę cuſtoditæ ab Aedituis. 131

Ephori, Faui-

Fauiſſæ quæ, & unde dictæ. 131
fana mane aperta. 131
faces in funeribus. 228
fabę vſurpatæ in parentalibus. 234.
faſces, arma, & ſcuta inuerſa in luctu, & perfugio. 260.
faces, & laternæ redeuntibus è conuiuio prælatę. 305.
faces Dianæ cur latę. 327.
fabę legumen impurum, & cur. 394.
fata occupare quid. 412.
Feſtuca quid. 224.
feſtuca uindicta quid. 225
febris Dea. 252.
Feſtũ omnũ Deorũ Ethnicis Theaxōta
Fęſta tria apud Athenienſem cum lãpadibus. 386
Ferculum quid. 402.
fiſcus pontificum exquo. 4
Filios profitebãtur Romani apud Præfectos ærarij. 65.
filij non luebant Patris crimina apud Romanos ſed apud Græcos. 143.
ficuum præſtantia. 163.
ficus Mercuriales. 163. 163.
ficus fructus vocati Græcè ἡγητηρία cur
ficus ſacra Athenienſibus. 163.
ficus melioris vitæ exordium. 163.
ficus coronati Cyrenenſes. 163.
fines omnes ſacri. 175.
fines templares ſacri. 175
fidei ædes in Capitolio. 177.
fidius Deus quis. 243.
florum inſperſio Iuuentutis perpetuæ, & ſpei Simbolum. 13.
Flammæ clarâ ex hoſtijs fulgente erat bonum omen. 114.
Flabellum etiam in vſu olim. 123
flentes ſupplices. 138
flores ſepulcrales qui. 337.
flores ſati iuxta ſepulcra. 337.
floralia ludi meretricum. 348.
flora maretrix. 350
flores congeſti in gaudio. 394.
flores in aurib⁹ in manibus geſtati 409
florum donatio quid ſignificet. 409 (67
Fortuna aurea in cubiculis Principum
Foeminæ quibus, quot anulis vſæ. 69.
formula vſurpata ante nauis ingreſſum. 93. (123.
foculi menſarii vſus antiquus, & cur
fores ſemper apertę interdiu. 123.
fortuna redux quæ Romæ. 149.
fortunæ reduci immolabant. 150
foeminæ Iunonem iurabant. 150
foeminæ per Herculẽ itẽ iurabant. 151
fortunæ ſignum à quo primum, & quomodo effictum. 253. (254
fortuna aurea in Cubiculis Imperatorũ
foeneratorum ſacrilegium, & ſalus 255
fontium ſacra quæ, vbi. 275
forculus Deus ſiue Forenſis qui. 292.
formulæ precandi. 335
foeminæ honeſtæ olim vbi 349
fœminæ honeſtæ in Cynegæis cur. 349
frugales bis comedebant. 108.
fratres qui vocati. 140.
frigidarium vas quod. 188.
fructus ex frigidâ deſumpti in menſi. 264.
frugalitas Iuliani Cæſaris. 353. (386.
fores ornatæ lucernis, & floribus feſtis
fores ornatæ lauro feſtis. 386
formula bene precandi in compotationibus. 395
folia lauri inter bellaria. 401
formula rei diſtrahendæ, recipiendæue. 327.

Fugitiui notati fronte & totâ facie. 45.
fumus aduentu amicorum factus. 196
funus vnde dictum. 228.
funebres eruditiones ex Apuleio. 237
furtum coquorum putei poenâ multatum. 421.
funalia in exequiis. 464

G

Galli ſacerdotes Matris Deûm potiſſimam colligebant ſtipem ſacram 2.
garum quid, & quanto in pretio olim 41
garum in antecœniis ex quo factũ. 40.
garum ex inteſtinis garorũ ſale maceratis, vel ex Scombris. 40
Gallorum mos in educandis pueris. 74.
Gagates lapis ad quid. 84. (163
Galenus quibus fructibus veſceretur
Genethlia feſta quę. 66.
Geneſia feſta quę. 66
Geruſię Gerontes quid. 87. 88.
Genua adorata, & cur. 137.
genius Deus maximè olim cultus. 149.
genii in tutela quę. 149
genii fatales dati hominibus, Regnis, lociſq; 149
genio Romę, & Alexandriæ ędes dicata. 149.
genii dicti Patroni, & amici. 150
genio bono primum templum quis poſuit. 184.
Geloto Deo ſacra facta. 199.
Genuflexio ſalutationis genus. 292
genua prehenſata cur. 293
genę oſculatæ quando. 298.
genethlii Dii qui. 411.
gladiatorũ ludi. 30.
gladiatores erant ſerui plerumq; 32.
gladiatorum duo genera. 32.
gladius gladiatorius quis. 29.
gladiatores emeriti arma ad poſtes Herculis figebant. 33. 203
gladiatorium munus quis primus edidit. 33.
gladiatores cur dicti Buſtuarii. 33.
gladiatores in funebribus ludis, & epulis. 33.
gladiatores, qui primus ſuſtulerit. 33.
gradiatores Tyrones rudibus batuebant 33
gladiatores veterani rude donabantur. 33.
gladiatorum locus, & ludi vbi exhibiti. 33.
gladiatores coacti, & voluntarij qui. 33
gladiatorum iurantium formula. 33.
gladiatorum varia nomina. 33.
gladiatoriæ pugnæ ritus ante, et poſt pugnam quæ. 34
gladiatorum luſoria tela, & decretoria, quæ. 34.
gladiatorii ludi tubâ coepti, & terminati. 34.
gladiatores populi arbitrio rude donabantur. 34.
Gloſſogaſtores qui. 167.
glebæ iniectio ſepulturæ genus. 227.
gladiatores Saturno operabantur. 447
græcorum ærarium vbi. 3
graphium, quid. 29.
Graphia thecis impoſita, & cur. 21.
Gręci inuicem emebant vxores. 369
græci omnes, & Athenienſes nomen imponebant infanti decimo die. 65
græcia Olimpiadibus vſa. 88.
græci vocantur vnico nomine accepto à parentibus. 97.
græci intra pallium continebant. 100
gratitudo virtutum mater. 193.

Griphi

Griphi, & quæſtiones in conuiuiis. 335.
griphum ſoluentis proemium, & poena 335.
gratiæ Muſæ, numerus conuiuarum. 428.
guttus ad quid in balneo. 181
Gymnaſia in mediâ vrbe circa forũ 18.
gymnaſia per Italiam. 181
Gymnaſia tria Athenis. 182
gymnaſium ſpuriorũ Cynoſarges. 182
ginæconomus quis, & quod eius officium. 422.
gynæconomi officiũ cura mulierũ. 422.

H.

Hæreticorum poena. 68.
habitus Oratorum qui. 100.
haruſpicina nulla ex canibus. 207.
haruſpicina ex quibus animalibus. 207
Heroes ſedebant in coenis, non accumbebant. 45.
Herus ſeruo monoſyllabus. 51.
Heroes laconiſmum decet. 51.
herus oculi nictu, verbulo, vel ſupercilio adnuat. 51
Hermea feſta ſeruorum. 56
heroes dicti qui in pugnâ ceciderunt. 127.
Heroum tumulis quomodo ſacrificatum. 127.
heroibus ſacri Dracones. 127
Hebræorũ mos de enſibus tenendis 129
Hercules diuitiarum præſes. 160
herculi dicatus Cynoſarges. 182
Heroes quomodo loti. 188.
hederaquando geſtata. 192.
Hercules in periculis imploratus. 248
hermæ ſimulachrum poſitum, & Herculi. 290.
Hermæ quid. 290.
hermæ quibus poſiti. 290
Hecatæ cum canibus inuocatio, quandò. 312.
hecates forma euocata. 312.
Helietropeza carcer Aethiopum. 376.
Heroes dij qui. 473.
Hercules Alexicacus præ foribus templorum. 444.
hercules cur extra fores poſitus templorum. 444.
hercules Deus pergrinus. 444
Hermeraclea quid. 444.
herculis ſimulacrum in Tromo cur. 446.
herme Agoreus quis. 346.
Hilaria feſta apud Romanos & Athenienſes. 15.
hilotæ qui. 75
homo quiſque habet ſuum planetã. 75.
homeri tempore an prandium, & quoties ederent. 109
Horatij loca elucidata 116. 183 357
hiſtriones malè audiebant. 153.
hiſtriones à Romanis ciues non recipiebantur. 253.
hiſtriones ſtipendia non fecere tribuq; moti: 153.
Hippona Dea ſtabuli. 166.
hipponæ imagines in ſtabulis coronatæ corona roſea. 167.
Hirtius ſcriptor belli Alexandrini quis, & quando. 285
horæ quot datæ accuſatori, & reo ad perorandum. 294.
hilaria quæ. 340
Hieronymi Boſſij eulogium. 445.
horarum diuiſio diei ex Martiale. 77.
horæ diurnæ æſtiuæ longiores, breuiores brumales. 77.
horæ æquinoctialis æquales reliquæ inæqua-

quales. 78
horæ diurnæ, & nocturnæ quadripartitæ. 78.
horæ ex Gnomone quæ. 78
horologium Sciotericum quod. 78.
Horologium Romanorum vbi ſtatutũ. 79.
horæ duodecima diei vltima. 79.
hora duodecima ædificare quid. 80.
horas Pueri, aut Serui obſeruabant 80
hora cœnæ Nona. 80.
horâ ſextâ ſemper Meridies. 80.
horas tintinnabulo indicabant. 80
horologium excitatorium. 81.
honos habitus occumbentibus in bello. 127.
holofernis enſis de lecto pendebat. 129.
horta Dea quæ. 131.
Honoris, & Hortæ templum ſemper apertum 132
hoc age, præco in ſacris clamabat. 72.
hoſpites loti à conuiuatoribus. 188
hordeum militi infamiæ cauſa datum. 195.
homero honos quantus. 222
horcius Deus Iuſiurandi. 243.
homines antiqui criniti. 248
homeri verſus quanti. 458
hylâ inclamatio Herculis. 161
hipatenſium ſacrum Riſui. 199.
higeæ ſignum vbi locatum. 213.
Higeia cuius filia, & ſoror. 20
higeię ſimulachrum. 270
hypotimiades coronæ quæ, & vnde dictæ. 334.
hypogæus locus ſupplicij furum. 373.
hypogæum defunctorum. 236.

I

Ianuarij Kal. quid olim actum. 110.
ianus primus in ſacris rogatus, Veſta poſtrema cur. 132
ianus in principio ſacrificij cur inuocatus. 191.
ianus docuit Italos vinum, & far ad ſacrificium. 191.
ianitores ad Ianuam dormiebant. 202.
ianitores in catenâ. 203.
Ianitorũ inſigne arundinea virga. 203
Ianbenſium numerus conuiuarũ. 422.
Ieiunium ſanitatis gratiâ olim apud Ethnicos. 352.
ieiunium Veſpaſiani ſingulis menſibus 352.
ieiunium religionis cauſâ apud Aegyptios 352.
Ieiunium Lacedemoniorum, Alictarum, Iſidis, Træſeniorum, Tarentinorum, &c. 303.
ieria ſacra quæ
Ignis non clarus ex æde Flaminia, niſi Dei gratiâ. 59.
ignes ſpeculatorij in caſtris, & qui primus inuentor. 95.
ignis nocte, fumus die in caſtris vſurpatus ad ſignum. 196.
ignis aduentu amicorum, & hoſtium factus, & quo diſcrimine. 196.
ignes pro excubijs, & vigilibus 196.
Ignis ſacer, & eius ſymbolũ. 388.
ignis perpetuus cur Veſtalibus. 388.
Ignis æternitatis ſymbolum & puritatis. 388.
ignes in tribus ludis geſtati. 389.
ignis ſculptus in ſepulchris. 389
Imperatores ſedebant ad menſam. 48.
imago M. Ant. Philoſophi quanti habita. 66.
imaginibus recenſebatur Familiæ Nobilitas.

bilitas. 104
Imagines in atrijs aſſeruatæ, & quomodo. 104.
imagines ramuſculis in modum coronæ ornatæ. 106.
imaginum materia varia. 106.
imagines quomodo collocatæ 106
imago Cn. Pompeij è margaritis. 106.
imagines Auguſti quot, & quæ. 10[illegible].
imperatorum veſtitus aurati, & chlamydati. 125.
imperatores quomodo lecti poſt Cæſarem, & Auguſtum. 146
imperatores mortui relati inter Deos. 146.
impudicitiae ara. 253
imagines nullæ Dei ſub Numà, & apud quos. 254.
imagines Deorum Romani à quibus mutuati. 255.
imaginem nullam Dei, Hebræi pingunt aut fingunt. 255
imprecationes publicæ quãdo factę. 287
imprecatio in adulterium. 287.
inprecatio Virgiliana. 288.
imprecationes quid præcederet. 288.
imagines virorum illuſtrium diſtributæ in Phiditijs. 316.
imagines amicorum collocatæ in ædibus. 370.
imagunculæ coronatæ ad ianuas amantum. 373.
imprecationes bibere nolentibus. 395.
imagines ſcriptorũ in bibliothecis 445.
Inuocatio proficiſcentium in mare. 14.
in ærarium Ilithyię pro naſcentibus denarius offerebatur.
in Veneris Libitinæ pro defunctis. 16.
In acta referre quid. 17.
Inſigne Nauis, & nomen quod. 19.
in nuptijs ſe coronabant. 22.
in ærario Romano quæ ſeruabantur. 25
in Zonà milites pecuniam geſtabant 30
in cœnà Pontificali qui accubuere. 47.
in menſi non turpe miniſtrare. 52.
Intra pelliculam ſuam ſe continere unde dictum. 57.
incubare Ioui quid. 58.
inſcriptiones in dedicationibus ædium fiebant. 83
Indictiones quando inſtitutæ. 86
indictiones quatuor luſtris conſtabant 86
indictionum tempore quid fiebat. 86.
intra famam quid. 96.
interpungendi mos vetus, diuerſus à noſtro. 103.
inſignia nobilitatis duplicia. 106
in lectis dormitorijs poetabantur. 117
incerare genua Deorum quid. 134.
inuenientes aliquid in viâ, qua formula vſi. 158.
In Commune quid, & à quibus dictum. 158. 159.
Inſcriptio ſuper portam quæ. 205
Inaures Nobilitatis inſignia. 227.
Inſepulti, quinam relicti in cruce, & ob quod ſcelus. 238
inferis ſacra facturi aquà corpus tantùm ſpargebant. 309.
inuerſio in ſacris inferorum quomodo. 311.
infantes incenſi, & inuſti contra catarrum. 328.
incommoda multitudinis conuiuarum. 423.
inſtitutio puerorum in litteris, in muſica, in palæſtra. 445

inuocati Dii tutelares menſæ ante mēſam. 447.
indigetes Dii qui. 472.
incerare genua Deorum quid. 473.
inferium vinum quod. 473
inferis quid libatum. 478.
iouis epulum quomodo. 47.
ἰοῦ. quando vſus dictionis. 136
ioui inuentori, quæ prima ara, & à quo dicata. 160.
iouis in honorem tonſi. 248.
I. Cæſar occiſus in Curia gladiis 29.
ius nigrum caput cœnæ. 42.
Iuuenta Dea vt iuuentutem felicitaret. 67
iuliæ filiæ Augusti impudicitia. 96.
iuuenes Romani annum XVII. agentes ſumebant togam. 99.
iuuenes toga ſumptà ſuum nomen in faſtis publicis profitebantur. 99.
iuuenes ſumpta toga militiæ erant apti, & ad dignitates. 99
iuuenes in foro apud Græcos non ante annum XXX. 100
iuuenes Romani toga Græci pallio tegebantur in tyrocinio fori. 101
iudicium de Seneca. 108.
iudæi vnde oriundi, an à Creta. 119.
iuppiter vbi editus. 119
iudæi vocati Ægyptii cur. 411.
iuſtiniani locus de lege regia 144
iurabant per Genium. 150
iuramenta rara apud Romanos. 150
iuramenta, quæ maxime rata, & vbi. 150
iuramentum Parentum. 150
iuramentum militum admotis gladiis ceruici. 220
iurare per octo Numina quid. 220.
iuramenta varia apud varios populos, per varia numina, & res. 219. 220. 221.
iuramentorum formulæ variæ. 221.
iurandi locus. 221.
iuramentum per Herculem apud Romanos nunquam ſub tecto. 221
iuſiurandum Naſamonum. 221.
iuſiurandum Athletarum. 243
iudices lecti in ludis. 243.
iudices certaminum quot, & quo nomine vocati. 244.
iuno Vnxià quæ. 292
iuramentum inter ſalutandum. 294.
iugulatio diuerſa victimarum ſuperum, atq; inferum. 310
iuppiter Pauſilippus. 315.
iudicia olim in templis. 349.
iurabant Scythæ per conuictum. 454
iudicia omnia penes ſenatum. 474.
iurantes tangebant aram. 151.
iuuenalis locus illuſtratus. 179.
iudæi quid lauarent. 188.
iuramentum per braſſicam per canem, capparim & alia. 218.
iurantes ferrum, ſeu lapidem in aquam proiicientes. 218.
iuramentum ruſticum erat, Ita me amabit ſarculum. 219.
iuramenta in iouis templo facta, & quomodo. 219
iuramentum ciuile in Comitio ad puteal Libonis. 219.
iuramentum Socratis per canem, & platanum. 119.
Iupiter cuſtos iuramenti. 220.
iuramentum Deorum quod. 220.
iuramentum hominum quod. 220

L.

Lauro tutela nauium coronata. 10.
lauro coronabatur Nauis Triumphi tempore. 20
Laniſtæ docebant gladiatores armorũ artem cur. 32.
laniſtæ emebant futuros gladiatores 33. 41
Lactucæ, & cochleæ in primâ menſâ
Lactuca in primâ menſâ appoſita, & cur. 42. 202.
Lauerniones, qui. 53.
laurus rei venali adſperſa, & aliis. 82. 83
laurus cuſtodiæ, & incolumitatis ſymbolum. 82.
lauri vis contra fulmina. 83.
laurus ſalutaris. 83
laurus cum caricis à populo dabatur Magiſtratibus Kal. Ianuarij. 83.
lapides termini vncti, coronati, adorati. 175
lapides terminales quadrati, & inſcripti. 176.
lapides terminales cur à Paganis erecti, & vncti. 176. 178
lapides Diui, & ſacri qui. 176. 177
lapidum ſacrorum duo genera. 177
lapidem terminalem auferentes quâ pœnâ digni. 178.
lauatio ſacra quomodo facta. 188.
laurum mordentes riſum compeſcebãt 200.
lares coronati pellibus canum. 208.
lares præſides dicti. 280.
lactucæ, & cardui appoſiti non integri, ſordidum. 313.
lapidatio ſepulturæ genus. 229.
lanarum in templis origo. 234.
latrones cruci affixi, cuſtoditi, & quouſque. 238.
lapis iniuriæ, innocentiæ quis. 259.
lares ſalutati etiam ab egredientibus. 291.
lares, & penates vbi locati. 292.
lauatio duplex. 310.
Lacedæmoniorum frugalitas. 316.
laribus libatum exepulis. 343.
labia exporrecta ſignum cogitabundi 358.
laribus ſacrificandi quis primus author. 370.
laribus pars cœnæ donata. 370.
larium imagines in cubiculis. 370.
lares dicti cubiculares cuſtodes. 370.
lararius puer, & quæ eius cura. 371.
laribus ſacrificabant liberati ab inſaniâ. 371.
Lares Grundules qui. 331
latomiæ quæ, & vbi. 324
Ad Latomias, & metalla damnari. 374.
laciniâ tenere quid. 424.
lacedæmoniorum cura circa luxum veſtium. 431.
lacedæmoniorum virtus in bellis degenerans. 432
Lapidatio theatralis, & eius locus 459.
Lecythum habere in malis. 45.
Lex Antonij Philoſophi Imperatoris quæ. 65.
leuana Dea, quæ de terrâ leuabat infantes. 67.
legati nomen profeſſi in tabulis Præfectorũ ærarij. 67
legati in templis excepti auditi. 67.
lex nulla abrogabatur, niſi alterâ

ſuffecta. 85.
lex nulla de veſtitu ſeruorum, & cur. 125.
legati velati manibus pacem petebant 136.
lex regia quę, 144.
legis regię origo, & quando abrogata. 145.
lex regia recitata, quo die Imperiũ ſumebant Imperatores. 145.
lectulus triplex, Lucrubratorius, diſcumbitorius; dormitorius. 273.
lecti penſiles. 274.
lectiſternia quæ, & cur, & vbi poſita. 274.
lectiſternij tempore nullæ lites. 274.
lectiſternia quibus Dijs apparata. 274.
In Lectulis viri diſcumbebant. 274
lethes carcer, & locus ſupplicij Perſarum. 373.
legumina in cõmuni gaudio cocta. 394
leuana Dea quę. 412.
lex Fannia de conuiuijs. 423
legumina, & olla in dedicatione aræ arum. 447.
litigantium mos varius. 5.
litis ęſtimatio quid, quanta, quotuplex. 6
libatio in mari quomodo fiebat. 14.
litabant Dijs maris multa religione priſci. 14.
litterę publicę ſeruatæ in ęrario Romano. 25.
liberi principum Romanorum cum quibus accumberent. 61.
liberi Arcadum quomodo accumberent. 61.
liberi a parentibus in acta publica referebantur. 65.
liberorum cura qualis. 71.
liberos pædagogi ſectabantur. 71.
littora tangebãt priùs quàm nauim cõſcederent. 93.
littora oſculata à nauigantibus portum tangentibus. 94.
Liberalium die ſumebant togam. 99.
litteræ minores negotioſis permiſſæ 103
libertini à militiâ immunes. 126.
libamina facta Heroibus in funere. 127.
libamina in tumulis ad Orientem, aut occidentem verſi fundebant. 128.
libamen ex quibus factum. 128.
liberi certabant argento, & auro ſerui ferro. 129
liberi tyrannorum necati cum parentibus. 143.
linguis fauere quid. 156.
licitari hoſtium capita quid. 156.
Lipſii ſententia an Romani capite operto. 171
libros legendos Athenis quis primus publicè poſuit. 184.
libri aſportati Athenis in Perſas. 184
linteum in balneo. 188.
litteræ per ſagittas miſſæ. 196.
libamina ſepulchris quæ. 234.
licitantium formulæ. 237.
liberalitas antiquorũ Principum. 267.
liberalitas Principum Marones, Cicerones facit. 281
litteræ Vnciales quæ. 282.
libri Sibyllini à Decemuiris religioſè inſpecti. 288.
limina ſalutata à perpetuo domum relicturis. 291.
limentinus Deus. 291.

limina calcari nefas à ſponſâ. 292
libertinę plerunq; meretrices. 300.
libamina diuerſa Inferorum, & Superorum. 309.
libamina prima quę. 311.
libationes à cœna. 316.
libationes factę ſuper linguis poſt cœnam. 319.
libationes Ioui Teleio. 319.
liberalibus mos propinandi. 380.
Liceti de lucernis laus 388
linguę Græcæ, & Latinæ præſtantia. 393.
linguę vtriuſq; periti commendati. 393
ligna infelicia quæ. 470.
libationes quibus adhibitę. 479.
libatio poſt epulas Mercurio cur. 479.
libatum ex qualibet re. 478
libare quid, & vnde dictum. 478.
libatum non ex qualibet vino. 478.
libamen ne fas guſtare. 473.
locus in Nilo à figurâ Phiala vocatus. 12
loca ſancta quę. 26.
locus Enodij Enodatus. 90.
lotio, & ſparſio in quo differant. 132.
loca coronata vbi conſidebant. 183.
loti toti non ſemper ante cœnam, & quando. 186
locus D. Pauli de naufragio. 247.
locus aſſignatus cuiq; pro dignitate à nomenclatore. 296.
loca ędilem metuentia quę. 417
locarijs ſolutum ęs in theatris. 453.
loti hoſpites olim ab ancillis. 460.
luſtratio claſſis, agrorum; &c. 22.23
luſtratio exercitus in campo Martio 23
luſtratio exercitus fiebat ſue, aut Hirco, & Oue, & Tauro. 23.
ludus, & arena gladiatorum locus. 33
luna in calceis, ſignum nobilitatis. 37
luſtrico die nomen infanti imponebatur. 62.
luſtrico die luſtrabantur infantes. 5.
luſtratio puerorum quomodo. 66.
lubentia Dea quæ lubẽtes redderet. 67.
luſtrum quid. 86.
lucenſium mos de re amiſſâ inquirendâ 159.
lucenſium feſta Eleuteria. 454.
ludum litterarium quis primus aperuit. 181.
lubentiæ Dææ ſacra. 199.
lupi picti præ foribus. 206.
lugere ſceleſtos interdictum. 238.
luctus publicus, & priuatus quandiu. 239.
lupi Abbatis locus. 282.
ludi oſculorum apud quos. 294.
lucernæ vſus in conuiuijs. 321.
lupanaria in littore. 348.
lupanaria in tempus apud quos. 349.
lucernarum vſus vnde. 386.
lucernas accendendi Aegyptiorum Atheniens ſummos. 386.
lucerna perpetua in Prytaneo. 386
lucernatę arbores, feneſtræ, ianuæ. 387
lucernis occurſum viris magnis. 387.
lucerna polymixos cui vſui. 316
lucerna in veſtalium ſepulcris. 387.
lucerna in ſepulchris Nobilium. 387.
lucernę accenſæ ſuperis tantum. 388.
lucerna vitę ſymbolum. 388.
lucernæ perpetuæ in ſepulchris. 388.
lucernæ Olibianę inſcriptio. 389.
luciani locus de matutinis precibus. 390.

luxus ſybaritarum. 408.
lunæ nouæ ſacrificatum. 426.
lunæ ſacrificium apud Ægyptios. 427.
lugendi modus ex Plut. 464.
luctus tempore faſces, & arma inuerſa. 464
lucernæ nunquam ab alio extinctæ. 475
lyceum quod. 182.
lycurgo honos habitus. 222.

M

Maris deſponſatio die Aſcenſionis 11.
Maris deſponſatio apud Siculos vt Neptuno litarent, tanquam Genio propitio. 12.
mala appoſita in poſtremâ menſâ. 42.
matellas ad crepitum digiti ab Eunuchis poſcebant. 46.
mancipia pileata venibant ſub coronis cur. 54.
mancipia nudi venibant. 44.
mancipia de lapide empta quæ. 26.
mancipiorum trans mare vectorum pedes cretâ notabantur. 26.
martyrum natalitia cur dicta. 66.
manumiſſi tria nomina habebant. 97.
manumiſſionis etymon, qui. 100.
manus tunicis tegebantur coràm Regibus Perſarum. 101. [103
maiuſculæ litteræ priſcis tantùm in vſu
manubiæ cur non reſtauratæ à Romanis. 105.
mariti aduentantes nuncios præmittebant vxoribus. 109. 361.
manus ad oſculum in adoratione. 134.
manus auerſa ad os. 134. 361.
manu tacta ſimulacra in adoratione. 134.
Manum Deorum adire quid. 134.
manus lotę ante preces, & ſacrũ. 135.
manus ſupplicum ligatæ. 137.
matronæ comã nigrã geſtabant. 179.
magiſtris quantus honos habitus. 182.
manus, & pedes loti ante cœnam. 187.
martialis locus explicatus. 211.
manumiſſionis etymon. 224.
manumiſſio legitima triplex, vindicta, cenſu, teſtamento. 234.
manumiſſionis formulæ. 205.
manus exertæ in iurgio in ſilentio indicendo. 242.
magiſtratus electio facta etiam per manuum extenſionem. 243.
manuum impoſitione Spiritũ Sanctum Eccleſia inuocat. 243.
magiſtratu abeuntes iurabant. 244.
manalis lapis quis. 275.
magnifici nomen honeſtum. 282.
magnificus quis ex Ariſtotele. 283.
manus proſcriptione. 296.
manes quinam euocati. 212.
magdalia quę. 320.
manus lotæ poſt ſingulos miſſus. 320.
manus lotæ ante cœnam, & poſt cœnam 220. 221.
manus odoramentis ſparſę. 320.
Marſyæ ſimulachrum cur in foro poſitum. 348.
manus oſculabantur candidati. 348.
manus tactę in gaudio. 362.
manus ad aures admotæ in oraculo capiendo. 366.
maniæ, & Larium idem templum, & ſacrum. 371.
manus elatæ in gaudio. 394.
mathematici vocati in Natalitijs. 412.
matronæ veſtibus diſtinctæ à meretricibus. 417.
manu elata ſilentium indictum. 427.
mars præſes Gladiatorum. 447.

magi

magiſtratus quidam ſorte dati. 474
manus lotæ ante libationem. 479
mappam ſecum quiſq; ad menſam ferebat. 479.
metelli lex de ſtipe. 3. edictum. 184.
menſa vilis ſine promulſide. 43.
mel ſummis digitis delibandum. 44.
menſtruum ſtipendium ſeruorum. 61.
medicorum mos de digitis ſuis interrogandis. 90.
mercurius communis. 158
mercurius præerat lucris. 159
mercurius in veſtibulis domorum cur. 159
mercurius diuitiarum præſes. 160
mel, & ficus eſæ à feriantibus. 163.
mel libatum Soli cur. 163.
mel ebriet nec ne. 163.
mellis ob poculum Saturnus inſidijs à Ioue captus. 164.
mentis ædes. 177
meſſalinæ impudicitia. 178.
meretrices aſcititiam comã geſtabãt. 179.
menſtrua ſtipendia quando ſoluta Profeſſoribus. 183.
mercurio mutilo templum poſitum. 184.
mentum raſit Alexander primus. 249.
meretrix clepſydra cur dicta. 299.
meretricium templum, & ſacrũ quod. 300.
menſę Genius, Hercules, Epitrapezius. 314.
mercurio libatum poſt cœnã cur. 314.
menſa res ſacra cur. 481.
menſæ apparatæ ex victimis. 487.
menſis Heroum nulli piſces. 482.
menſa Democratica Ægiptia ſatrapica. 317.
medici an olim ſerui, & medicina ſeruilis. 324.
medici Principum amici. 324.
medico, & Præceptori quantum debeatur. 324.
medica facultas Deorum inuentũ. 324.
medici iure anuli donati ab Auguſto 325.
medici cuilibet morbo. 325.
Medioximi dij qui. 473
medicinæ incremetum. 326.
menſa Delphica paria pocula habebat 332.
menſæ non vacuæ relicta cur. 479.
meditrinalia quæ. 343.
mercurio libatũm vinũ mixtum. 478.
metyſocottali qui. 344.
menſa cur ſemper cum cibis. 488.
meretrices ſtantes ante lupanar. 349.
meretrices alicariæ Proſtibulæ Proſedæ. 349.
meretrices poſt ludos proſtitutæ. 350.
meretrices nudæ in floralibus. 350.
menſa res ſacra. 390.
meretrices permiſſæ à Solone. 416.
Menſæ appoſitæ non opertæ. 475.
meretricum vectigal, a quo primum inſtitutum. 419.
menſes ad Lunæ curſum olim ordinati. 426.
menſã res ſacra. 434. 170.
meretricium profitentes nomina mutabant. 441.
Meretrices reſipiſcentes nomen reſumebant. 441.
menſę Deus epitrapezius. 447.
mercurius præſes palæſtrę. 447.
mercurij ſtatua pro foribus cum polentâ.

tâ 448
Mentione facta defuncti dictum Feliciter. 463.
mercurius pictus in carcere. 468.
mercurius dictus primus damnatorũ ſorte ductus. 468.
milites coronati luſtrabantur in exercitu ſub dio, & rem diuinam faciebant. 23.
milites in vrbe geſtabant gladium 29
milites mercenarij dicti latrones, & cur. 30.
militibus ſtipendiarijs quando primo vſi Romani. 30.
milites ſemper Zonâ cincti, niſi ignominiæ gratia. 32
Miles ſine zonâ ignominiâ notatus. 32
milites diſcincti ignaui, contrà præcincti fortes. 32.
milites delinquentes pedibus ſtabant diſcincti 32
milites calceati incedebant. 38
milites excalceati ob ignominiam 39
minores litteræ Notarijs permiſſæ. 103
milites per martem iurabant. 151.
Mineruæ datum præceptoribus dicatum Mineru.. 84.
minerua in ſolis culta. 184
minerua Erganea. 154
milites bis cibum in die ſumebant ad ſignum. 193.
milites cur cingulum non ponebant in cœna. 195.
milites nunquã ſine com militone à cõmeatu recedebant. 365
milites duo, cuſtodes nexi. 373
miſſus primi qui cibi. 402
mixtio vini diuerſa pro diuerſitate vini 450.
miſſa quid. 481.
mortem oppetere vnde dictum. 26
morientes in bello mordent terram cur. 26.
moris prandium finiebant. 49.
mos medicorum de interrogandis digitis ſuis in morbo. 90.
mæcenas primus dictus docuiſſe ſcribere notis. 104.
mæcenatis luxus. 104.
modus deprecandæ iræ. 138.
moechorum pœna Raphani, & depilatio. 142.
modus triplex rei amiſſæ perquirendæ per conquiſitores, per licium, & lancem; per facem quaſſatam à præcone. 160.
mortui ter vocati. 160.
moneta Dea. 173.
mortuis iuſta quibus modis facta. 229
mortuus eſt, pronunciare infauſtũ. 220
modiberatores cœnarum præſides, eorumque officium. 305.
modus inuitandi ad epulas Imperatoris coſſ. 424.
monophagia probroſa, tantum permiſſa in prandio. 439.
mortui induti veſtibus precioſiſſimis. 465.
mulieres partu leuatæ zonam Dianæ dedicabant. 32.
mulleis Reges Albanorum, dein Patricii vſi. 37.
mulſum antecoenium celeberrimum ex quibus conflatum. 42. 43.
mulſum ex melle, & vino. 42. *eius commoda.* 43.
mulſum militibus datum ab Imperatoribus poſt triumphum. 44

mulie-

mulieres cum viris non accumbebant apud Græcos. 47.
mulieres honeſtiores, & pueri ſedebant. 48.
mulieres lotæ cum viris. 188.
muſica inter epulas. 301.
mulieres an vinum biberent quomodo ſcirent. 304.
mulieres oſculatæ cur. 304.
mulierum potus. 305
muſeum quid. 317.
muſtum ante vinalia non delibatum. 342.
muſcarum abigendarum ſacrum. 362
muſcæ importunitas. 362
muſcarum Deus myodes. 362
muſcæ dicti non vocati ad coenã 363
muſca importunus hoſpes. 363.
muſcæ abſunt ab Olympijs. 363.
muſcarum Deus Acharon Apomyos. 363.
muſca abi quando dictum. 363.
munera miſſa natalitijs. 411
mulier Nonaria quæ 416
mulieres nullæ Athenis in caſtris. 417
mulieres eruditæ non bene audiebant. 453.
mynias apud Græcos primus ſacrauit ærarium, 25
myrtus Dianæ ingratiſſima. 200
myrtea corolla Veneri dicata. 300.
myrtus ore geſtata à meretricibus cur 300.
myrto ornata capra venalis. 300.
myrtus in ſepulchris, aris, & coronis. 300.
myrto ſignum datum canendi in conuiuijs. 300.

N

Nati in acta relati. 17.
nauium tutela quid. 18.
nauis coronabatur oleâ tempore pacis. 20.
nauigaturi coronabant Naues. 21.
naues coronabãtur etiam in portus cur 21.
nauis dedicatio, & piacula, quomodo fiebant. 22.
naſcio Deus, qui naſcentibus præerat. 67.
naui exeuntes terram tangebant oſcuculantes. 94.
naues turritas qui primus inuenit. 112
nauis turrita. 112
naues oneraria acta velis. 113.
naues actuariæ L. XXX. XX. remorum. 113
naues Vniremes, biremes, triremes quæ. 113.
nauigantes in portum peruenientes ex longo itinere terram adorabant oſculabantur. 114.
naufragio ſeruati crinem radebant. 247.
nautæ Herculi vota faciebant. 250.
natalitia celebrantes quomodo ſalutati. 410.
natalitia duplicia annua ſacrorum 400 411.
natalis dies ſacrorum. 413
neruæ edictum de ſacro ærario. 69.
neceſsitatis, & Violentiæ templum apud Corinthios ſemper clauſum. 132.
nerons inuentum de vino gelato. 263
negotio peracto quid acclamatum. 343
neptunus præſes Circi. 447.
necia feſta quæ. 473.

nix quid, & glacies in vino refrigerando. 263
Nota ſeruorum propria, quæ. 52.
noctua captiuorum Athenienſium ſtigma. 55
nocturna viſa in pellibus. 57.
Nouilunio merces dabatur apud Græcos. 62.(65
nono die imponebatur nomẽ maribus. nominis imponendi ritus. 66.
Nox quadripartita in caſtris. 78.
notæ eximere quid. 96
nobiles tribus nominibus inſigniti. 97.
noxę dedere quid. 96
notis ſcribere qui primus docuit. 103.
nota quâ dignoſcebantur meretrices, à matronis. 179.
nomenclatoris etymon, officium multiplex. 269.
nomenclatorum vſus interdictus candidatis. 296.
nomenclatores dicti fartores. 296
nomenclatorum munus in epulis. 296
à nomenclatore locus aſsignatus cuiq; pro dignitate. 296
nomenclator velum alleuabat. 297.
nouendiale ſacrum. 462.
nouilunia indicta à præconibus. 325.
nouilunia olim notata à minori Pontifice. 425.
nouilunia olim quomodo deprehenſa. 425
nouilunia ſacra apud Athenienſes.
nominum mutatio facta in mancipijs ſeruitute liberatio in adoptione in Aptheoſi. 439
nomina alia apud Deos, alia apud homines heroum. 439.
nominis mutatio multis de cauſis. 440
nomina mutabant ciuitate donati 440.
nummorum ſumma depoſita à litigantibus pro litis æſtimatione. 5.
nummorum ſumma ſacramentum appellabatur. 5
nudis pedibus priſci incedebant. 37
Nundina Dea quæ à quo nũcupata. 65.
nundoria Dea, quæ nono die luſtrico faueret. 67
nubentes, cur caput obnuberent. 173
Numæ lex de Termino. 178.
nummos milites non portabant. 194.
nuncij Perſarum velociſsimi quomodo. 196.
numa Fidei. & Termini templum condidit. 219.
numa Pacificus dictus Fidei templum dicauit. 252.
nudipedalia ad pluuiam impetrandam 275.
nulli licitum ò ſympoſio redire cum lumine. 305.
nuptialis ritus. 409.
numerus varius conuiuarum. 423
numerus nouenarius, duodenarius conuiuarum. 423.
nyctileia feſta Bacchi quando celebrata. 192.

O

Obſoniuori helluones qui. 53.
obſides redimiculo purpureo caput operibant. 178
obæratorum nomina, & æs alienum columnis inciſum. 468.
octauo die imponebatur nomen fœminis. 65.
occurrẽtes viris cur caput aperiant 170
occurrentes hoſtibus velati. 173.
oculi eruti malignis. 204.

oculi magiſtratus Athenien. 305.
oenoptæ vinum diſtribuebant Sychnos diſcunbentibus 305.
Oleæ ramus affixus tutela Nauium. 20. 24.
olea Prouidentiæ ſymbolum. 20. 24.
olea Palladi ſacrata. 20.
olea victoriam portendit. 20.
oleæ ramus ſupplicum inſigne. 21.
olea caput precantes coronabant & manus. 21
olea coronati omnia auſpicabantur 21
olea coronabantur adeuntes locũ 21.
olera, & res ſalitę antecœnium. 40.
oliuis quandoq; finiebant, quandoq; incipiebant cœnas. 41
olimpiadibus Græci tempora notabant 86.
oleæ rami lanâ coronati in ſupplicatio nibus. 136
oleæ ramuſgeſtabatur Athenis in Panathenæis. 136.
oleę ramus ore geſtatus. 137.
Oleæ ſurculus premium Epimenidis. 138.
olla geſtata in nuptijs. 410
Omen quantum in ſternutatione 114.
omina triſtia tria. 27.
operarij ſacri, qui. 2.
opi, & Herculi operto capite ſacrificatum. 170
opſonium vnde dictum. 408.
opſonium qui pararent. 408.
opſoniorum nouorum inuentores quãti habiti. 408
Orbona Dea, ne orbos pueros faceret 67.
oracula non ſcripta, ſed memoria mandata. 164.
oracula ſcripta in folijs palmarũ. 164
Oraculis edendis ſtati dies. 164.
oraculorum initium quando 165
oracula vatibus data in limine. 165.
orgiani etymon laus. 191.
orgiani orgia Baccho celebrata. 191.
orarium quid. 279.
oratores & declamatores ad clepſydram orabant. 299.
oraculorum ritus varius. 365.
oraculi reſignati poena. 366.
oratio præcedit menſam. 390.
ordo in cibis portandis, & apponendis. 403
orationi funebri intererant ſolum Imperatores. 464.
oſſilago Dea, quæ oſſa conſolidaret. 67
oſculum manus adorationis ſignũ. 134
ὠσχοφόρια quid.
oſculationes variæ in ſalutationibus, 293.
oſculum pro paruo ore, & baſio. 356.
os paruum muliebre ornamentũ 356.
oſcula libare, figere. & c. 356.
oſculaturi pueros auriculas apprehendebant. 356.
oſcula per anulos miſſa. 357.
oſcula iactata à cytharadis. 457.
oſſa lecta lota, lacte ſparſ vinoq; 452
oſſa lecta, & cineres per quos. 462.
ouum antecœnium. 41.
oxigarum quid. 41.

P.

Panathenæa ſacra apud Grecos, quæ 15.
παράσημον Græcis quid. 18.
pauci accumbebant, multi ſedebant 48.
paraſiti Gnatones. qui. 51.

Panegyra feſta ſeniorum. 52.
pauentia Dea, quę auerteret pauorem. 67.
paraſitorum erat nunciare horam cœnæ. 80.
patricij quomodo vocati in concionē. 97
palliare quid. 100.
panis cum caricis paſſis prandium antiquorum. 108.
parietes cerati cur. 117.
pauperes pro ſacrificio manus oſculabantur. 134.
patres qui vocati. 140
pater iudex in cauſâ filiorum. 140.
pacta vbi facta. 150.
pacis inditia quæ. 181
parentandi mos amicis. 183
patricij loti in proprijs balneis. 188
panis militaris quot genera. 195.
pacem, ſanitatemq; petētes quid peragebant. 213.
parentatio quę qualis. 234.
pacis templum à quo ędificatum. 252.
pallor, & Pauor in Deorum numerum relati à quo. 253.
patroni ſedebant aduerſi. 260.
pantheon Romę. 271.
pandiculares dies qui. 271
pater patratus qui dictus. 285.
parabolani medici qui. 325.
parabolani vnde dicti. 325.
patroni, & amici dicti Genij. 362.
parricidarum pœna. 376.
parricida primus quis. 356.
palilia Romę quę. 411.
patris reuerentia quanta antiquis. 413.
patronorum ſtatuę collocatę ad valuas cur. 447
palàm factum clamatũ in funere 462.
parentatum mortuis interdiu 462.
patricij maiorum, minorum gentium qui. 472.
patellarij Dij qui. 478
Pecunię priuatę templis commendatę. 3.
pecunia in templo Hieroſolymitano. 3.
pecunia in Dianę Epheſiæ Templo. 3.
pecunia in templo Pacis, Fidei. 4.
pecunia Pontificum vnde lecta. 4.
pecunias iaciebantur in lacum Curtij pro ſalute Principis. 4.
pecunia ſepulta cum mortuis. 5.
pecunia, & alia in puteis condita. 5
pecuniæ ſacculi anulis obſignati. 5.
pecunia depoſita litigantium quota, & quomodo dicta. 6.
pecunia prytania, à quo depoſita, & vbi. 6.
pecunia ſacra vſui rerum diuinarum, ſacrificiorumq; deſtinata. 6.
pecunię ſacrę defectus, quomodo reſarcitus. 6
pecuniæ deponebantur apud Veſtales etiam à Peregrinis. 7.
pecuniæ in ſinu Deorum ponebantur. 8 270.
pediſequi Dominorum pecuniam geſtabant. 8.
pętaici Dij Phoenicum in prorâ locati. 19
perſæ non tantum cum vxoribus, ſed cum pellicibus diſcumbebant. 48
pelles relictæ pauperibus. 57.
pelium vſus in templis. 57.
pedagogi puerorum tantum. 72.
pædagogi erant ſerui domeſtici. 72
perſarum mos in educandis pueris. 74.

per.o-

periodi tantum interpunctę a noſtris 103.
penula ruſticorum, & militum. 125
pellici ædem Iunonis nefas intrare 132.
pedibus prouoluti ſupplices. 137.
perduellionum nati de medio ablati. 143
petronij locus. 152. 246.
petaſi pilei Viatorij. 170.
petaſati dicti tabellarij. 170.
perſores qui non admiſſi. 292.
pedes loti quando. 217
pectus coronatum & vnctum cur. 334
penulam ſcindere quid. 424.
pergula locus ſcortorum uilium, & artificum. 442.
peruerſa toga quæ. 457.
perſarum mos. 475
phocionem calceatum videre quid. 37.
philoſophi crepidati 37.
phæaces cùm mulieribus. 48.
Philoſophi non lecturi προγράμμα affigebant ſcholis. 83.
phaſeli dedicatio Veneri à Cutullo 93
phidicia, quæ. 99. cur, quid ferrent, 316.
phocionis mores probati. 101
phallogogia quæ feſta. 192.
phallophori, Phallus Deus. 192
philoteſia ſolemnis comportatio. 379
phiala aurea data ſponſo vel à genero. 409
piſces quanti antiquis. 52.
piſcis Barbus quanti venditus. 52.
pithagoręorum frugalitas, quę. 53.
pilumnus infantium Deus cur ita dictus. 66.
pilumnus. & Picumnus Dij prę ſides auſpicijs coniugalibus. 66
pileis an vſi priſci. 170.
pileus quid, vnde dictus. 170.
pileus libertatis ſignum. 170.
ad pileum vocare quid. 170.
pileis non vſi Romani in bello, contra Græci. 170
pileati Lares. 170.
pileata plebs in Saturnalibus. 170.
pileus apud Gręcos Nobilitatis Symbolum. 170
pileus apud Rom. ſacerdotij ſignũ. 170
pilicrepi pilos auellebant. 188.
picturas aut ſimulacra Deorum nefas vendere. 254.
pilorum euulſio victimę cur. 311.
pituitę, ſeu catarrorũ remedium apud Poenos. 327
piſcium precium in tabellâ publicâ expoſitum. 258.
piſcatores ſtantes in foro piſcatorio vendebant. 398
piſcarij fori lex Piſis. 398.
piſces venales cautum aquâ aſpergeri 398.
piſces mortui venditi. 399.
piſces ſacri Aegiptijs. 399.
piſces an immolati. 399.
piſcatorum nequitia. 399.
piſcatorij ludi. 399.
piſcis pro animâ immolatus. 399
pythagorici cur a piſcibus abſtinẽt 299
piſcium eſus Homeri tempore. 400.
piſcium haud appetentes veteres 400.
piſcibus an heroes veſcerentur. 484
plagis, & ſanguine placati Dij tutelares Nauium. 20
plauti locus explicatur. 72.
plebeij quot nominibus appellati. 97.

plebs cornibus bubulis ad concionem conuocabatur. 97.
plebeij quomodo vocati in concionẽ 97
plutarchi locus de prandio. 109.
plutonis templũ clauſũ apud Eleos 132
plato vbi profeſſus. 182
plebs lota in thermis publicis. 188.
platoni honos habitus quantus. 222
pluuiæ petendi ritus apud Græcos, & Romanos. 275
pluuia repentina tropæa dicta. 275.
Ad pluuiam auertendam ſacra Boreaſmo facta. 276.
plauſus geſtu expreſſus. 279.
placentâ donatus, qui in auroram vſq; ſobrius vigilaret. 335.
plauti locus de meretricibus. 349
plumbi liquefacti ſupplicia. 376
platonis lex conuiuarum. 422.
pontifices, & collegia ſuum ærarium habebant. 4.
pontifices locabant prædia ſacra. 4.
pone arma, & malo caue, dictum militibus. 31.
pollionis dictum. Intus mulſo, & foris oleo. 43.
poſca, & acetum potus ſeruorum. 62
potina Dea, quę potionẽ infanti adminiſtrabat. In poſtibus ſpolia hoſtiũ 104
poteſtas nulla filiorũ viuẽte Patre 143
populus aliquando reſcindebat, quod Senatus iuſſiſſet. 145.
porro Nero veſcebatur. 152.
πώρος qui. 164 Poecile quid. 182.
poſt manumiſsionem quid peractũ 225
porcâ cadauera expiata. 229.
poſtliminio reuerſis quis ritus. 230.
pœna nõ cuſtodientiũ benè cadauera 236
pollicem premere vertere quid. 279.
poetæ, & alij actores mali lapidibus appetiti. 280
poſtes ædium ſacri ornati, coronati vncti, 292.
pocula totidem exhauſta, quot litteræ in nomine amicarum. 314
pocula ſana tria. 315
poculũ primũ Iouis ſoſpitatoris. 315
poculum alterum boni Genij. 315.
poculum tertium Mercurij. 315
poculum primum Gratijs ſacrum 315
poculum ſecundum Veneri. 315
poculum tertium Baccho. 315.
poculum dicatum Bono Genio poſt lotionem datum. 330
poculum Metaniptron, quod. 330.
poculum Boni Genij, idem Iouis Seruatoris. 331.
poculis a minoribus ordiebantur cœnam ad maiora. 331.
pocula ne ſingula appoſita ſingulis, & quando. 331. (474.
Populi Romani autoritas circa quæ.
pœna ebriorum in conuiuijs. 334.
pocula tria, cur. 379
pocula nouem. cur. 359.
portẽta exuſta lignis infelicibus. 470
pocula è cornu. 379.
poculorum menſura triplex. 379.
pocula quatuor cur non potata. 380.
pocula tot exhauſta, quot digiti in manu 380.
potatum pro ſalute Principis. 380.
potatũ pro felici euentu amicorum. 380
pocula paria appoſita. 381
poculum vltimum in menſa. 475
pocula inuerſa in ſympoſijs. 383
pœna conuiuę non venientis tẽpore 424
poculum primum Ioui ſeruatori. 436.
portę vrbiũ ſignis decoratę Deorũ. 446
potus triplex pro triplici hominum conſuetudine. 450
poetarum modeſtia. 457.

poetę ſcripturi coronabantur. 458
poetarum corona qualis. 458.
poetę mali lapidati. 458.
poetæ boni coronati. 459.
poetarum certamina, & proemia. 460
præfecti ærarij, Arcarij dicti. 4.
profeſsio Natorū Venetijs vſitata 17.
profecturi, precaturi coronabant ſe. 21
propoma quid. 41. quomodò factū 43.
propoma ante prandium circumferebatur. 43.
propoma potationis prĉludiū, & ſanitatis, & voluptatis cauſa bibebatur 43.
promulſis, ſeu mulſum, propoma antiquiſſimum. 43. (47.
prādere quando cœptū inter ſpectacula
Præfectorum Ærariorum cura. 65.
progymnaſtæ, & eorum munus 72
progymnaſtæ ad exercendos pueros & viros deſtinat ut in curia, gradu præirent, ad gymnaſium ducerent, & deducerent. 72.
primæ horæ quęnam. 78.
prædia venalia. & ædes locandæ tabella ſignatæ. 33
προρρήματα quid. 83
pritanides Athenienſium qui, vnde dicti. 87.
prytaneum quid, vt vnde dictum. 87
In prytaneo alebantur bene de Rep. meriti. 87.
prytanei quinam, eorum munus & autoritas. 87.
prandium antiquorum tenue. 45.
prandij etymon. 103 (209.
prandebant rarius hyeme ſæpius æſtate
prandebant ſtantes incinctâ togâ 45.
prandium aduentorium quod. 109.
prandebāt ſeorſum cœnabant ſimul. 45
precatio per genua. 137.
preces ante cœnam prœuiſſe. 433.
præconis etymon & officia. 155
præcones dicti Tubicines. 155.
præco in templis clamabat. Hoc age quod agis. 155.
præcones cum Caduceatoribus. 157.
præconis Maieſtas quanta. 157
præconis ius cum iure gladii coniunctum. 157.
præmium inuenientium aliquid. 159.
procūbētes Imperatores ſalutabāt 171
profeſſores publici olim etiam acciti. 118.
prĉceptorum imagines, quo honore habitæ ab Antonio. 182
præceptorum honos quantus. 222.
prĉceptores reges, & Domini apellati. 222.
præconis vox de cadauere cuſtodiendo
pretium balneatoris. 189. (236.
pretium cuſtodientis cadauer. 236
prouinciæ veſtigales quæ. 242.
profeſſores liberalium artium conueniebant in templo Pacis. 252
prouocantes ad pop. rei ſuper patronum ſedebant. 258.
preces factę per Æternitatem Imperatoris. 282.
prytaneon quid. 316
prytanei prandium. 317.
premium vigilantiū in conuiuiis ſine ebrietate. 335.
proſterius menſis qui. 341
Præmeſſum quid. 342.
Præmia data in ludo cottali, & quomodo dicta. 344.
proſtibulum vnde dictum. 349.
propinare quid. 378. eius finis. 374.
propinare eſt prægustare. 378.
propinaret qui primus. 379.
propinantes quem inuocare ſoliti. 379

pro-

propinandi mos antiquus, & vnde initium habuit. 380
propinandi formulæ. 381
preces Indorum matutinæ, & Veſpertinæ. 390.
preces Matutinæ cum luminibus. 390
propinatum abſentibus. 395.
propinatum pro ſalute Principũ. 395.
prandium pro guſtu. 402
procorum nuptias ambientium veſtitus uarius. 410
proteruia Sacrificium. 321.
pretium meretricum as. 419.
præcepta inuitandi ad conuiuia. 423
præfati olim in orationibus Deos 435.
primitię dicatæ patrono vrbis. 447.
precum ante libationem formula. 479
principum Romanorum liberi quomodo educati. 74.
prytanis dictus, qui ex Archontibus præerat. 88.
prætor Romæ prgerat Iudicibus. 88.
præcones vocabant Patricios de ſuo, & aut Patris nomine. 97.
prgconis officium ex Roſino. 428.
precones liberi. 428
præconum decuriæ multę 428.
prætexta poſita à Prętore reum damnaturo. 457.
prætor damnaturus tunicatus. 457.
prætor cauſam ſuplicii edebat. 457.
puppes coronatæ letitiæ ſignum 21.
Purgationes Nauis fiebant tædâ, ouo ſulphure. 22.
pueri, puellæque ad fulcra lectorum cœnabant. 61
puer ab obſtetrice cur ſtatuebatur in terrâ. 66.
puellæ nunquam ſine ancillis. 71.
pueri quantum viuerent ſub Pedagogis. 73.
puerorum potus & cibus qualis. 73.75
pueri Spartanorum decimoquoq; menſe ſe oſtendebant. 74.
puerorum obeſorum pœna. 74.
puerorum Indorum diſciplina. 74.
pueros Lacedemonii quomodò à temulentiâ arcerent. 75.
puerorum nuda corpora apud Ephoros conſpecta. 75. (75.
pueri ingenui pro Seruis apud indos.
pueri ab anno x, vſque ad. xviii. ſub Venere merebant. 76
pullarii qui, & quid agebant. 85. 113.
pugna Naualis Antonii cum Cæſare.
puellæ amãtes iurabãt per Venerẽ 151
pueri edocti in porticu. 282.
pulte vſi antiqui. 194.
pultiſagi Romani vocati. 194.
pueri bullam Penatibus ſacrabant 203
pueri nobilis inſignia, pretexta, & bulla aurea. 227
pueri ſepulti candelis. 228.
puerorum nullæ Inferiæ. 228.
puerorum ſepulchra ſubgrundia. 328
pueri alati ad tibiam tantum. 228.
pulueris iniectio ſepulturæ genus apud Latinos, & Gręcos. 229
pulueris iniectio, & glebæ quomodo differant. 229
pueros interfici nefas, niſi prius ſumpta virili togâ. 239
puri Dii iurati à quibus, & quando, 244.
puluinaria quæ. 274
purgatio manus facta poſt cœnã fruſto panis. 320

purificatio à cœnâ quæ. 320
purificati qui aderant. 320.
puerperalia quæ. 411.
puerorum inſignia quæ. 412.
pueri ſtatim na i, humi poſiti. 412.
puerum tollere & exponere vnde dictum. 412. 413.
pueri expoſiti cum aliquo dono. 413
pullati crepidati. 441.
puticuli qui; vbi & vnde dicti 453 238.
pudicitia virginum olim quanta 460.

Q.

Quando oleâ. quando lauro coronabant Naues. 20.
quatuor in manumiſſione requiſita. 224.
Quæſtores Ærarii Romani primi qui 25.
quæ in poteſtate Populi. 145.
quem Cos non nutrit, illum nec Ægyptus. 53.
quinquatria ſacra Romæ Vere celebrata. 15.
quiſq; Deus ſibi miniſtrabat. 91
quid cani, & balneo prouerb. 116.
Qui mulctati à Gyneconomis. 424
quo pacto ſciret Romę, quot mortui quot nati quot togā virilē ſūpſiſſet 16
quot ſerui tot hoſtes. 51.
quomodo gnoſcendi fures. 53.
Quoties in Die antiqui comederunt, & multorum de hoc ſententiæ 108.
quid dictum ab Oratore, à prætore, à præcone cauſâ peroratâ. 299.

R.

Ranalia feſta quæ. 136
Raſo capite qui. 247
reſponſa Deorum in pellibus. 57.
Reliquiæ, & analecta deſtributa ſeruis ad pedes. 60.
remigum, remorūq; numerus quis. 113
remiges pugnaturi remos ſuſpendebāt 114.
rei tenebantur æs alienum profiteri. 140.
res amiſſæ per præconem quæſitæ 159
rem inuenienti merces dabatur. 159.
redimiculum luxurię ſymbolum 178.
remiligines qui. 202
reſecrare quid. 258
rei abſoluti ſiniſtrum pedem Regibus, aut Imperatoribus oſculabantur. 258.
rei ad genua deuoluti iudicum. 258.
rei damnati non ſtatim ad ſupplicium ducti. 260
rei cuſtoditi a Trib. centurionibus, & militibus. 260.
reges perſarum quam aquam bibant 266.
regiones veſtigales dactæ dynaſtis. 267.
reliquiæ menſæ à quo collectæ. 321.
reliquiæ quibus reſeruatæ. 321.
reliquiæ epularum cumbuſtæ. 321
reliquiis epularum combuſtæ. 321
reliquiis menſæ mortuis parentatū 344
repotia quæ. 411
rei abſoluti tonſi ibant in capitolium. 469.
rhodiorum mos de Agyrtis. 152.
Rhodii ſtipem vndiq; cogūt Matri Deū ſiue Peſſinuntiæ. 753.
rhadamanthus vetuit iuramentum p Deos 220.

romanorum ærarium vbi. 3.
romani ſeruabant pecuniam in Saturni templo. 3.
romanorum ærarium in templo Saturni. 22
Romani in vrbe ſine armis, ſed cum ſtylo. 29
romanorum luxus, quando, & quod. 47.
romanę mulieres cum marito, & filiabus diſcumbebant. 47.
romani annos numerabant à Conſulibus. 87.
romani Patricij duplici nomine vocati aliquandò. 97.
roſæ laudes, & cur illâ templa coronata. 166.
roſa Veneri, & Gratiis in deliciis. 167.
roſa Regina florum, grata Muſis. 167
roſę cur corollæ intextę Hipponæ Deę. 167.
roſæ publicæ lætitiæ inditium. 167.
romani an diſcumbebant tecto capite. 178.
romani capite tecti, & quomodo. 170.
romani quando pileati 171.
romani nobiles togæ ſinu, pluuiam frigusq; arcebant. 171
Romani quando capite aperto 171.
romuli honor habitus quantus. 222.
Romani quandiu ſine Idolis. 255
romani Athenis ſtudebant. 393.
romulus rex ſolus conſecratus. 439.
rogi ſtructi mortuis etiam abſentibus. 465
rudiarii, & emeriti gladiatores, qui. 32.
rudis quid. 33.
rumina Dea, quæ mammam paruulo immulgeret. 67.
Rubigales Dii. 209.
rubigalia quando acta, & à quo primum inſtituta. 209
rubrica vnde dicta. 286.
rubrę leges cuſtoditę. 286.
rubro notata capita librorum. 286.
rythegia quæ. 341.

S.

Sacramento iuſto, & ſponſione contendere. 6.
ſamiorum ſtigma. 55.
ſacris, qui abeſſe cogebantur. 66.
ſacęa feſtum ſeruorum. 56.
ſacra in ſomnis peracta. 58.
ſalutatio aduentoria. 109
ſaturnus, & Honos adorati capite aperto. 132.
ſalutandi ritus antiquus. 140.
ſacellum Viriplacæ Deæ ad quid. 141.
ſacrificium factum in foſſa vbi termini ponendi. 175
ſaxum ſacrum quod. 176
ſalarium datum Philoſophis. 182.
ſal, & legumen datum militibus 193.
ſanitatis, ſeu Hygeæ ſignum. 213.
ſalutatio poſt manumiſſionem. 225.
ſanguis in parentalibus fuſus. 234
ſanguinis fundendi in parentalibus origo. 238
Sacrificium Meßeniorum è quolibet genere animalium. 254
ſalus Dea quæ. 260.
ſalutaris porta vbi. 270.
Salutis augurium. 270.
Sanitatis ſymbolum. 270.
ſalutem precabantur ſternutantibus, hoc modo, Iupiter ſerua. 270
ſalutandi ritus varii. 292

ſalu-

ſalutantes aurem apprehendebant. folio 293
ſalutationes cum oſculis. 293
ſaltatio cum muſicâ. 301
ſaltatio Romanis probroſa. 301
ſacrificium inferis factum. 311
ſacra inſerorum quomodò facta. 311
ſanguinis effuſio in ſacris feralibus quo modò. 311
ſacrificia perfecta quæ 320
ſacra mortuorum quæ. 314
ſacrima quid. 342
ſcerantiæ, blitidæ, diobolares meretrices. 348
ſacra abſtemia quæ. 353
ſaxum Tarpeium Romanorum. 373
ſaxum Tarpeium vnde dictum. 374
ſacrificia de bonis damnatorum. 377
ſacrificatum in gaudio à coronatis. folio 394
ſaturnalia feſta ſeruorum. 453
ſacrificatum mane ſuperis, veſperi inferis. 463
ſaccus Vndecimus militiæ pro ſepoltura militum. 463
ſcamnum viliſſimum erat. 47
ſcioteticum Horologium. 79
ſenecę locus explicatur. 95
ſcribendi modus triplex. 109
ſcripta recitata, & meditata in balneis. folio 116
ſcolia ſaltationes epulares. 301
ſcortorum duplex genus. 349
ſcortum deuim quod. 349
ſcalæ Gemoniæ, & vncus ſupplicio. folio 376
ſcorta proſtituta, ſine veſtibus. 417
ſcholæ philoſophorum templa 445
ſcholarum feriæ in anno quando 445
ſcorta erudita liberalibus, & Matematicis. 452
ſenatores ſalutaturi Imperatores excutiebantur à ſatellitibus. 31
ſedebant priſcis temporibus ad menſam fugaliter 46
ſellæ etymon quod 47
ſerui ſedebant in ſcamnis 47
ſedebant in luctu ad menſam. 47
ſedebant in epulis lugentes. 48
ſenatores ante principes ſedebant 48
ſeruis Iuppiter ademit mentis dimidium. 51
ſerui vocati fures, ſeu trium litterarum. 51
ſeruorum nequitia. 51
ſeruorum cibus panis, & baculus. 51
ſeruus omnis Domino monoſyllabas. folio 51
ſeruos fuſte, virgis, flagellis, verberebant. 51
ſeruorum flagellatio propria, quæ. 51
ſerui conuiuales. qui & quot. 51
ſerui vocatores Obſonatores, &c. nomina. 52
ſerui ad pedes viliſſimi 52
ſerui ad menſam ornati, & nitidi. 51
ſeruos Coi ſacris arcent, ac templis. 53
ſerui geſtabant titulos, & cur. 53
ſerui ſaltabant, currebant, vt emptores allicerent. 54
ſerui cicatricibus aliquando notati, & atramento. 55
ſerui in facie, & manibus notati. 55
ſerui ingenuorum veſte Romæ non vſi folio 56
ſeruis crepidis, & mulleis vti licebat. folio 56
ſeruorum feſta ſaturnalia. 56

ſerui dormiebant in pellibus. 57
ſerui præcincti linteo inſeruiebant Domini diſcumbentibus. 60
ſerui manumiſſi cœnabant cum Dominis apud Romanos. 61
ſerui cœnabant ſaturnalibus cum Dominis. 61
ſerui apud exteros, quando cum Dominis cœnarent. 61
ſelibram farris in diurnum victum quiſque capiebat. 62
ſerui peculiares puerorum qui. 71
ſerui horas notabant. 80
ſeniorum mores laudati, & qui apud Græcos. 100
ſeneca nunquam accubuit ſine pugillaribus. 108
ſeneca Philoſophiæ amantiſſimus. 108
ſeruorum duo milliones Romæ. 125
ſeruorum veſtis an diuerſa à veſte Dominorum. 125
ſerui ferè ſemper pullati, & atrati. folio 125
ſeruilis veſtis tunica pulla cum cucullione, pallio, lacerna. 125
ſerui viliores pulli, honeſtiores rutuli, aut rufi. 125
ſeruorum miniſterium gratum Laribus. 126
ſerui vſi anulo ferreo. 126
ſerui immunes à militià apud Romanos. 126
ſeruorum operà in bello quando vſi Romani, & Græci. 126
ſeruorum lex de militià. 126
ſerui certabant orichalco, aut numo. folio 129
ſerui comici cum pallio ſupercollum. folio 129
ſeruorum ſtrenuorum nomina columnis inciſa. 129
ſedentes cum ramis oleæ lana obuolutis prodibant. 138
ſenatus auctoritas quanta. 145
ſenatum qui eligebant. 145
ſenatus quando recuperauit poteſtatem eligendi Imperatores. 146
ſenatus quot Imperatores elegit. 146
ſedentes Deos adorabant. 171
ſertorius primus apud Hiſpanos præceptores conduxit. 181
ſepulchra amicorum floribus ornata. folio 182
ſepulchrales ritus. 183
ſenecę locus onodatus. Nemo ſibi contingit. 185
ſenecæ loci alij enodati. 186. 108. 224. 257. 348.
ſenecæ laus 475. 461.
ſerui conuicti aliquo ſcelere aquà feruenti obruti. 186
ſeruati coronabant ſeruatores, eisq; ſeruiebant. 193
ſerui vnde dicti. 193
ſenatores laureati in Theatro. 200
ſententiam dicturi à cos. vocati. 475
ſeruorum officia varia. 202
ſerui oſtiarij, ſeu ianitores. 202
ſeruorum amicæ fores. 202
ſerui manumiſſi catenam Dijs Laribus conſecrabant. 203
ſedes locatæ in veſtibulis ædium. 206
ſeruos manumittendi modus alapà, & circumactione. 224
ſeruo manumiſſo feſtuca iniecta. 224
ſerui manumiſſi caput Domini tenere ſolebant. 224
ſerui vocati ad pileum quando. 225

ſerui manumiſſi inſignia. 225
ſepultura collatitia quæ. 229
ſepulti vbi erant mortui. 229
ſepulchrales inſcriptiones quæ. 233
ſepulchrorum expiationes quæ. 232
ſepulchra vittis ornata. 234
ſepulturæ damnatorum vbi. 238
ſetæ à victimis auulſæ. 247
ſerui tonſi. 248
In ſellulis mulieres diſcumbebant. 274
ſenatores magnifici. 283
ſenatus conſultum magnificum. 282
ſerui ad limina. 291
ſerui admiſſionales qui. 297
ſepulchra Pythagoræ. 300
ſepulchra coronata apio. 333
ſemitarij mæchi qui. 340
ſeſtertium, carcer, qui. 374
ſextans legitima menſura vini. 380
ſeruorum officium cibos diuidere. 382
ſepulchra ſacra Dijs Manibus. 388
ſerui venales nudi. 418
ſeruorum formula ad Dominos. 422
ſerui cum ingenuis litteris non incumbebant. 453
ſerui pendebunt æs in theatro. 453
ſepultura miſeræ plebis eſquiliæ. 453
ſenatores à quo ſecreti à pop. in theatro. 474
ſenatu pauci moti à Cenſoribus. 474
ſicarij gladio, & pugione cincti. 29
ſimon calceolarius ſimionides appellatus cur. 51
σιτομετρον. quid Græcis. 62
ſidera adorata ab intrãtibus nauim. 92
ſidera ſummum tenent in mare imperium. 92
ſideribus nil inſidius, nil periculoſius. 92
ſingulæ dictiones interpunctæ à priſcis. folio 103
ſimulachra lota in ſacris. 135
ſimulachra Deorum ferro, & plumbo vincta. 234
ſimulachra Deorum ex quà materià. folio 253 255
ſiccitas ſeptem annorum. 276
ſimulachra Deorum poſita præ foribus templorum, & domorum. 290
ſilentium indictum à præcone in ſacris manu, voceque. 427
ſolit aucilia. quid. 23
ſolea quid. 36
ſolis ſpatium diurnum in quot partes diuiſum. 77
ſolaria Horologia. 78
ſolarium quid. 78
ſocratis Genius ſternutationis. 114
ſolium ad quid in balneo. 188
ſocratici per anſerem, & alià huiuſmodi, iurare cœperant. 220
ſol inuocatus in iuramentis. 220
ſol Iuſtitiæ arbiter. 220
ſobrietas Laconum. 305
ſobrietatis commoda. 353
In ſomnis moniti de morbis. 366
ſortes proiectæ in flumen. 367
ſomnia de Rep. maxima. 367
ſomnia quibus narrata. 367
ſortes iactæ ſuper portiones. 382
ſol oriens adoratus. 389
ſolum numquam verterunt Athen. folio 432
ſoteria quæ. 454
ſponſio differt à ſacramento. 6
ſpartanarum puerorum diſciplina. 74
ſpolia hoſtium in veſtibulis, & poſtibus aſſeruata. 109

ſpolia fixa in templis. 105
ſpolia dicta donaria, ſeu ἀναθήματα. folio 105
ſpolia numquam ex ædibus refixa. folio 105
ſpolia in thalamis. 105
ſtipis colligendæ Romæ quis auctor. 3
ſtipis colligendæ mos, & cauſa. 3
ſtipes ex Oraculis collectæ. 4
ſtipes ob Vaticinium exactæ. 4
ſtatuæ Porphyreticæ in plateâ D. Marci Venetijs. 16
ſtatuæ hæ quomodò Venetias aſportatæ. 16
ſtylum conuertere, quid. 29
ſtipatores corporis Regum latrones vocati. 30
ſtigmata in fronte ſeniorum & cur. folio 54
ſtigmatiæ ſerui, inſcripti, litterati dicti. 54
ſtigmata militum quas notas referebant. 54
ſtigmata inurebantur ſeruis à Dominis. 55
ſtigmatiæ nobiles apud Thraces. 55
ſtigmata ſplenijs, ſeu capillis tegebant. folio 55
ſtemma quid, eius etymon.
ſtipes mittebatur Kal. Ianuarij. 110
ſtrenæ ex quibus conſtarent. 110
ſternutatio à dextrâ bonum omen; à ſiniſtra malum. 114
ſtantes quomodò adorabant. 132
ſtatua erecta Deo Termino. 175
ſtoa, gymnaſium ſtoicorum. 182
ſtrigil ad quid in balneo. 188
ſtatua Muſæ Medici Auguſti. 212
ſtare in iudicijs quid. 260
ſternatamentum Deus habitus. 270
ſtabulum quid. 349
ſtatio quid, & in quo differat à ieiunio. 354
ſtatij locus enodatus. 365
ſtultis dati Curatores. 369
ſtulti ſua curare non poſſunt lege XII. tabularum. 370
ſtulti dicti Cerriti. 370
ſtulti immolabant porcum Laribus folio 370
ſtructores qui. 382
ſtupri profeſſio apud Ædiles, & cur. folio 417
ſuperum litationi addebant denarium. folio 95
ſus ſacra Cretenſibus. 119
ſus ab humanâ carne non abſtinet. 119
ſue Ægyptij abſtinent. 119
ſus terræ arationem docuit. 119
ſupplicum mos triplex. 137
ſupplicantes tangebant mentum. 138
ſupplices ſine armis. 138
ſuffragia in folijs ſcripta. 164
ſudarium in balneo. 188
ſubgrundiaria ſepulchra quæ. 228
ſupplicum expiatio quomodo facta. folio 235
ſupellex neceſſaria pro mortuis cuſtodiendis. 236
ſubſellia Iudicum cruenta ob mactatum porcellum. 259
ſupputationes factæ digitis. 286
ſuperis ſacra facturi corpus ſæpe abluebant. 309
ſummoenianæ meretrices quæ. 348
ſuburanæ mulieres. 378
ſupplicium nullum ſumptum de reis noctu. 371

ſupplicia

ſupplicia ſumpta extra portam Metiam, in foro etiam. 371
ſupplicia ſumpta ſtatis diebus. 372
ſupplicia nulla feſtis diebus. 372
ſupplicij locus coquorum, & furum vbi. 373
ſupplicantes manus iudicum oſculabantur, amplexabantur genua, aduoluebantur ad pedes. 468
ſupplicantium ritus, varij ex Pontano. 469
ſummates ſelecti Dij qui. 472
ſus immolata lunæ, & cur. 427

T

Tabulæ veſtamentorum, & id genus in Deorum delubris cuſtoditæ. 7
Tabulæ deponebantur apud Virgines Veſtales. 7
Taurus effigies nauis. 18
Taciti locus de Clauario. 36
Tabulariorum publicorum inſtitutum primum. 56
Tabella imponebantur ædibus venalibus aut locandis. 83
θαλλόφοροι qui. 137
Tæniæ mortuorum quæ. 234
Tarquinius Priſcus Deorum imagines & ſimulachra inſtituit. 255
Tabellæ in templo Aeſculapij. 366
Tabellæ ferculorum datæ conuiuis. folio 403
Talares & manicatæ tunicæ probroſæ. 471
Tenti pellium quid. 38
Tentoria pellicea. 57
Templis pro Regiâ vtebantur Antiqui. 67
Tempus lauandi quod. 117
Tedæ accenſæ apertis templis. 131
Templa clauſa noctu. 131
Templum Iani ſemper apertum belli tempore. 131
Templum Honoris, & Hortæ Deæ apertum ſemper. 131
Terminus Deus cultus. 175.177
Termini ſacrificales qui. 175
Termini defigendi ritus. 175
Termini in vijs ſub arboribus. 176
Termini Dei figura Religio à Græcis. folio 176
Termino, & Fidei templum à quo conditum. 177
Termini ſacrificium, ſacellum. 177
Terminus Deus è ſaxo. 178
Termini è loco moti cladis ſignũ. 178
Tepidarium vas, vbi tepida ponebatur. 188
Templa Deorum tænijs ornata lineis folio 234
Tempeſtate ſeruati Dijs vota perſoluebant. 250
Temones in eminenti ſcopulo Dijs ſacrati. 250
Templo abeuntes aliquid domum ſacri reportabant, quod valetudini conducere opinabantur. 269
Terræ ſimulachrum Athenis. 275
Templum Boreæ. 276
Terra effoſſa in adoratione Deorum Inferorum. 308
Teleius Iupiter, & Iuno qui. 319
Teleſis ſacrificium ante dictum. 319
Temetum libatum bono Genio. 331
Termerio Carum quid. 373
Templa mane aperta, & adita. 389
Templa diluculo aperta. 390
Templum vnum non dicatum duobus Dijs. 473

Tha-

Thalamegos Nauis, quæ. 13
Thalamij remiges qui vocati. 13. 113
Thalami coronabantur. 22
Theſaurus Venetorum vbi. 26
Thronis vſi antiqui ſedentes. 47
In Throno ſedebant liberi, & ingenui. folio 47
Thranitæ qui. 113
Thranitarum labor inſignis. 113
Thranitæ longioribus vtebantur remis folio 113
Thranitæ à Trierarchis maiora conſequebantur præmia. 113
Thraſonis deſcriptio ex Athenæo. 167
Thales cur noluit ſe lauare. 188
Thyades vnde dictæ. 192
Thebanorum mos in Orgijs. 192
Thyrſi qui, & quando geſtati. 192
θ præfixum militibus mortuis. 233
θ littera, & nota damnationis. 233
Thermopolia quę. 265
Thermopolia Romæ abolita. 265
Theſmotheſion. quid. 316
Theſaurus carcer Meſſeniorum. 374
Thianea quid. 399
θ Theta præfixum mortuis. 464
Tintinnabulum olim in foro piſcario. folio 53
Tintinnabulum vnde dictum, eius vſus. 121
Tintinnabuli auctor ignotus. 121
Tintinnabuli vſus i funere, in thermis, in damnatorum ſupplicijs. 122
Tintinnabuli dicti carnifices cur. 122
Tintinnabuli vſus in foribus in arcibus cuſtodiendis, & muris. 122
Tibiâ vſi in prælio Spartani. 180
Timor Deus antiquorum. 199
Titulus cuiuſque cellæ Lupanaris. 418
Titulus in fronte meretricum. 419
Tituli in fronte victimarum. 419
Tutela Nauium effigie animalium. 18
Tutela in quo differat ab inſigni. 19
Tutelæ locus in naui vbi. 19
Tutelæ locus in prora, aut puppi. 19
Turritæ naues, puppes. 112
Turres in puppibus, & proris. 112
Turres in nauibus Prætorijs. 113
Tunica veſtis ſeruilis. 124
Tuba terminalis. 156
Tulipanus quid. 188
Tumuli exornati non priuatis, ſed publicis, & magnis viris. 312
Tumuli coronati. 331
Tullianus, carcer. 374
Tunica vtrimque manicata puerorum, vna ſeruorum. 431
Tumuli inimicorum relicti inculti, contrà amicorum ſpinis purgati. 470
Tumuli diuitum cum titulis. 470
Tyrones ſtigmatiæ. 54
Tyrocinium fori ponentes. 101

V

Veſtalibus teſtamenta Principum credita, præcipuè Maximæ Virgini.
Veianius, apud Horatium, quis. 33
Venetus mos laudatus qui. 65
Venalium rerum ſanitas explorata Gagate lapide. 83
Vena ægritudinis, & valetudinis indicium. 89
Vena in brachio ægrotis olim tacta. 89
Venam tentandi mos antiquiſſimus. 90
Veneris aſtrum adoratum à nautis. 93
Veſtibulum quid. 104
Veſtiſpicus ſeruus à veſtibus cuſtodiendis. 125

Ve-

Veſtiſpica ancilla. 126
Velati ſupplicabant, aliquando deuelati. 132
Velamenta è lanâ albâ. 137
Veſtibus candidis vſi Romani quandò, & quoties. 139
Veſta cur inuocata in fine ſacrificij. folio 191
Veneficis, & maleficis oculi exuſti. folio 204
Veneficiorum pœna apud Perſas. 204
Vertigo in manumiſſione. 225
Veſtis Sacerdotum cuius coloris. 233
Veſtis fuſca lugentium. 237
Veſtis alba, mortuorum. 237
Veſtibus nigris in luctu Romani quandò vſi. 237
Vectigalia ſoluta à Britannis etiam à mortuis. 242
Velo leuato cauſæ cognitæ. 260
Vectigal traſeundi pontis dabatur Imperatoribus. 266
Vectigalia Principum ex quibus rebus. 266
Vectigalia Romanorum triplicia, Decimæ, ſcripturæ, portoria. 267
Vectigalia ſoluta in pontibus quibuſdam. 267
Veſtes affixæ templis laceræ, & cur. folio 270
Veneri operantes aquâ vſi. 349
Veſte ſacrificium. 365
Veſtes funebres paratæ ante mortem. folio 463
Veſtalium munera tria. 388
Veſtalibus credita cuſtodia Penatium. folio 388
Veſtalium ſacrificium perpetuum. folio 388
Venatio maritima interdicta. 399
Velo tenuiſſimo tectę meretrices. folio 418
Veneri merces data à meretricibus. folio 419
Velum ante portam meretricum. 419
Veſta in veſtibulis ædium. 444
Venus præſes theatri. 446
vel quinque bibe, vel tria, non quatuor prou. 450
Veſtes laceratæ in dolore, & luctu, cur. 467
viri honeſti per urbem incedentes pecuniam non geſtabant. 8
Virilem togam ſumentes denarium in æde Iuuentutis ferebant. 16
Viatores cingebantur enſe. 31
Virgines dedicabant crines Hyppolito. folio 32
vir primâ nocte ſoluebat nuptæ cingulum in honorē Deæ Virginalis. 32
Vinum quod aptum promulſidi. 42
Virgines innuptæ à conuiuijs amotæ. folio 47
Vindiciæ ſecundum libertatem quæ. folio 56
Vindiciæ ſecundum ſeruitutem quæ. folio 56
vigiliæ in caſtris. 78
Virgilij locus explicatus. 112
viriplaca Dea quæ. 141
Viri iurabant per Genium, & Caſtorem. 150
Viri, & fœminæ per Pollucem iurabant. 151
victores in Iſthmijs apio coronati, cur. folio 152
Vinum in expeditionibus non conceſſum. 194

Vitam

Vitam caſtam agente, mirtum abhorrebant. 200
Virgines nupturæ conſecrabant pupas Veneri. 203
Vindicta vnde dicta. 225
Viri elati ad funus facibus cum tibia, & tuba. 227
Virgines ſtrangulandæ vitiatæ prius à carnifice. 239
Virgines in carcere necare nefas. 240
Victimà non veſcebantur, ſuper qua iuratum. 243
Victoria Inuolucris, & eius cultus cur. carte 253
Vinum niuatum, & gelatum Neronis inuentum. 262
Vità functis, quid benè precabantur; quid malè. 287
Vini vſus olim fęminis interdictus, & cur. 304
Vino abſtinent iuuenes ad annum vſque xxx. 304
Vinibibendi modus. 305
Vinum ex æquo diſtributum conuiuis; à quo. 305
Victimæ inferis aliter iugulatæ, atque ſuperis. 311
Viris claris tantùm permiſſa ſepulchra illuſtria. 312
Vini vſus apud antiquos. 316
Viri illuſtres defuncti coronati. 337
Vinalia quando inſtituta. 340
Vindemia Aeſculapij. 340
Vini libatio quando facta. 341
Vinalia duplicia, Veneri, & Ioui dicata. 341
Vindemiam ſacerdotes primùm facere incipiebant. 342
Vinalia quando celebrata. 342
Vinum inferium quod. 342
Vinum ante vinalia non tactum. 342
Vinum in menſam fuſum. 343
In Vino ſcriptum quid. 343
Vigiles ſtabant, nec pilis inhærebant, & cur. 365
Vigiles aduerſi in ſtatione. 365
Vincti dextrà nexi. 372
Vinum datum mortuis. 377
Vinum Damnatorum. 377
Vigilia Veſtalium circa ignem. 388
Vigilia matutina. 390
Vinum temperatum antiquis. 449
Vinum miſtum ſeruis datum. 449
Vini miſtio, & temperatura quanta. folio 450
Viduis in luctu nubere vetitum. 464
Victimæ quæ minorum gentium, & indigetum. 473
Vinum ſpurcum non libatum. 478
Vinum quibus non libatum. 478
Vlyſſis caput pileatum. 170
Vmbræ qui vocati. 52
Vmbræ æquinoctiales, æſtiuæ, & hybernæ. 78
Vnda decumana obrui quid. 93
Vnctores dicti Aliptæ. 187
Vota ſcripta in velis. 23
Vota ſcripta in vexillis à militibus. 23
Volupia Dea, quæ voluptatem afferret. 67
Vota cerea quæ. 134
Vota in ſepultos mala quæ. 230
Vota credita ventis. 367
Vota irrita ventis diſcepta. 367
Volcanalia quæ. 399
Vocatores qui. 424
Vota militaria concepta, & ſuſpenſa in portis. 431

Vota ſoluta à militibus reducibus. 431
Vrnæ mortuorum tenijs ornatæ. fol. 234
Vtenſilia balneorum quæ. 187
Vxoris delicta cognita ab affinibus in ſacello Deæ Viriplacæ. 131

X

Xerſis ritus maris arrogandi. qui. 14

Z

Zonam tollere. 31
Zona, oleum, gladius viatorum. 31
Zona militaris dicta etiam baltheum, fol. 31
Zona gladius dependebat. 32
Zona virginitatis ſymbolum. 32
Zona Palladi à quibus dicata. 32
Zonæ ſolutio puerperij Symbolum. 32
Zonam ſoluere. 32
Zygij qui. 113
Zenon vbi profeſſus. 182

Index hic geminus tumultuariò conſarcinatus, Polymathiæ, & Philologiæ ſtudioſis a nobiliſſimo Veneto auctoris alumno ad Eulogiam comparandam, ſi arriſerit, illius induſtriæ acceptum feras. Salue.

AVCTORES IN OPERE CITATI.

ÆLianus
Aemilius Probus
Afranius
Alciatus
Alex. ab Alex.
Aeſchines
Apuleius
Athenæus
Appianus
Ariſtoteles
Apiciuis
Aetius
Auſonius
Ariſtophanes
Arnobius
Aurelius Victor
Apollonius
Altiſidorenſis
D. Auguſtinus
Alexis
Ananius
Antiphanes
Artemidorus
Aeſopus
D. Ambroſius
Aſconius
Antiphanes
Archilochus
Alceus

B

Beroaldus
Budæus
Brodæus
Bayſius

Baronius
Briſſonius
Blondus
D. Baſilius
Belarminus
Beda

C

Cicero
Caſaubonus
Cæſar
Caius I.C.
Clemens Alex.
Cerda
Claudianus
Cyrillus Alex.
Cato de re ruſtica
Columella
Catullus
Cornelius Nepos
Ciacconius
D. Chryſoſtomus
Cuiacius
Cenſorinus
Celſus
Callimachus
Calcagninus
Cælius Rhodiginus
Cleodemus
Clemens Rom.
Clearchus
Chares Mytil.
Calliſtratus. Callias

D

Dionyſius
Diodorus
Dempſterus
Dio
Dioſcorides
Demetrius
Dur. Caſellius
Donatus
Demoſthenes
Dictys
Diphilus
Diocles

E

Egeſippus
Ennodius
Euſtathius
Euripides
Eutropius
Eras. R
Euſebius Cæſ.
Ennius

F

Feſtus
Flauius Vopiſcus
Famianus Strada
Frontinus
Florus
Fabius Victor.
Franc. Bernard. Ferrarius

G

Gellius
Georgius Longus
Guterus
Goropius Becanus
Gyraldus
Gebrardus
Gratius
Gaza
Galenus

H

Herodotus
Heraclides
Herodianus
Horatius
Homerus

Hippocrates
D. Hieronymus
Heſichius
Hieron. Boſſius
Hirtius

I

Ioſeph Hebr.
Iuuenalis
Iuſtinus
Iuſtinianus Ven.
Iul. Capitol.
Iſidorus
Iunius
Io. Goropius
Iuſtinianus Imp.
Ianus Gulielmus
Iſocrates
Iouinianus
Interpretes varij

K

Kirnmanus

L

Lucianus
Liuius
Lactantius
Lipſius
Lampridius
Lucianus
Lambinus
Laurentius interpres
Lucretius
Lud. Viues
Lupus Abbas
Licetus
Lebetes
Labeo
Laertius

M

Magius
Macrobius
Martianus
Martialis
Manutius
Mercurialis
Muretus
Manilius
Martinus Roa
Minutius
Marcellinus
Modeſtinus
Meurſius
Marcilius in Perſium

N

Naſcimbenus
Nicander
Nicharchus
Neander
Nonius Marcellus

O

Ouidius
Onufrius Panuinus
Orpheus

P

Pauſanias
Plautus
Plutarchus
Plinius
Pollux
Papinianus
Pindarus
Plato
Perſius
Petronius
Paſchalius de Coronis
Prudentius
Puteanus
D. Paulus
Propertius

Philo Iudæus
Pierius Valer.
Philoſtratus
Palmerius
Pollux
Plin. Iunior
Pollio Vitruu.
Pontanus
Pomponius Lætus
Phornutus
Petrus Paulus Ventur.
Paiarinus
Polibius
Paræus
Petrus Faber
Petrus Crinitus
Polydorus Virg.
Pedo
Protagorides
Pithagoras
Petrus Victorius
Pitheus
Patricius
Poſtellus
Quintus Curtius
Quintilianus
Rhodiginus
Roſinus
Rutilius Geminus
Seneca vterque
Suetonius
Scholiaſtes varij
Statius
Silius Italicus
Symmachus
Sympoſij ænigmata
Spartianus
Saluianus
Suida
Sidonius
Sophocles
Sabellicus
Seruius
Saluſtius
Solinus
Scaliger
Sigonius
Semus Delius
Sex. Pompeius
Stefanus
Sebaſtianus Foxius
Teſtamentum nouum
Terentius
Thucidides
Theophraſtus
Tacitus
Turnebus
Tertullianus
Tiraquellus
Tibullus
Theocritus
Theodoretus
Trebellius Pollio
Trallianus
Varro
Virgilius
Vulpianus
Vegetius
Val. Flaccus
Vuolfangus Lazius
Val. Max.
Volaterranus
Xiphilinus
Zonophon
Zenarchus

F I N I S.

Laurentii 1631

SPECIAL 93-B
4026